KARAHANLI TÜRKÇESİ İLK TÜRKÇE SATIR-ARASI TRANSKRİBELİ KUR'AN TÜRCÜMESİ (TİEM 73) - TÜRKİYE TÜRKÇESİ MEALLİ KARŞILAŞTIRMALI KUR'AN-I KERİM (2. CİLT)

Doç. Dr. Suat ÜNLÜ

Konya, 2018

Karahanlı Türkçesi İlk Türkçe Satır-Arası Transkribeli Kur'an Türcümesi (TİEM 73) - Türkiye Türkçesi Mealli Karşılaştırmalı Kur'an-ı Kerim (2. Cilt)

Doç. Dr. Suat ÜNLÜ

Yayıncı
Konya Selçuklu Belediyesi

Genel Yayın Yönetmeni
Ali DÜZ
Selçuklu Belediyesi Kültür İşleri Müdürü

Dizgi ve Mizanpaj
Ahmet ALKAN

Kapak Tasarım
Servet CAN

İletişim Adresi
Şeyh Şamil Mh. Doç. Dr. Halil Ürün Cad. No:19 Pk:42070
Selçuklu/KONYA

ISBN:
978-605-4886-35-7 (Tk.)
978-605-4886-37-1 (2.c.)

Baskı
Sistem Ofset Basım Yayın San. ve Ticaret Ltd. Şti.
Strazburg Caddesi No : 31/17 Sıhhiye - ANKARA
Telefon: 0 312 229 1881 - 231 4711- 231 3257
Fax: 0 312 229 63 97

Eserin tüm telif, fikri ve mülkiyet kullanım hakları, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserlerinin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesinde, çoğaltım, dağıtım ve telif haklarının gayri mahdut bir şekilde Selçuklu Belediyesi'ne aittir. Tamamen veya kısmen, kaynak gösterilerek dahi kopyalanamaz.

SELÇUKLU BELEDİYESİ

İSLÂM DÜNYASI TURİZM BAŞKENTİ KONYA 2016 Özümüzle İstikbâle

İÇİNDEKİLER

Takdim	IV
Önsöz	VI
Surelerin Fihristi ve Sayfa Numaraları	VII-IX
Kısaltmalar	X
İşaretler	XI
Çeviriyazı İşaretleri	XII
Kaynakça	XIII-XVI
1.Giriş	XVII
1.1. Kur'an'ın Tercüme Meselesi	XVII-XIX
1.2 Karahanlı Türkçesi Satır-Altı Kur'an Tercümesi (TİEM 73)	XX
1.2.1 Çevireni, Çeviri Tarihi, Alanı	XX
1.2.2. Nüsha	XX
1.2.3. İstinsah Tarihi ve Müstensihi	XX
1.2.4. Nüsha Özellikleri	XX-XXI
Metin	1-446

TAKDİM

Türklerin tarih sahnesine çıkışları itibariyle dünyanın siyasi, askeri, ekonomik, kültürel ve sosyal etkinliklerine birçok bakımdan katkıda bulunduğu iyi bilinmektedir.

Türk kültür tarihinde Türkolojiye ait yazılı eserlerin verildiği ilk dönem olan Göktürklerde tek Tanrı inancının varlığını abidelerdeki ifadelerden anlamaktayız. Göktürklerin tek Tanrı inancından, Uygurların akıl ve felsefeyi öne çıkaran Budizm ve Maniheizm gibi çeşitli inançlara yönelişleri aslında Türklerin kendi fıtri özellikleriyle tamamen uyuşacak bir din arayışı içinde olduklarını göstermektedir.

Her ne kadar Türkler topluluk hâlinde Karahanlılar döneminde Müslüman olmuşlarsa da bu İslamlaşma sürecinin en az 200 yıl önceden başladığı İslam ordularının doğu seferlerinde Çinlilerle yaptıkları mücadelelerde Türklerin İslam ordularına yardım ettikleri ve bu sırada ferdî olarak İslamiyet dairesine girdikleri bilinmektedir.

Türk diliyle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında külliyatın büyük bir kısmının dinî içerikli metinler olduğu görülmektedir. İslamiyet'ten önce Uygurlar döneminde dinî içerikli Budizm ve Maniheizm ile ilgili çok sayıda telif ve tercüme eser verilmiştir. Karahanlıların İslamî daireye girmeleriyle birlikte bir yandan İslamiyet'i cihanşümul bir din hâline getirmek için cihat faaliyetlerine diğer taraftan İslamî kültüre ait eserleri kendi dil ve kültürlerine kazandırma faaliyetlerine girdikleri görülmektedir. Dîvânu Lugât'it Türk, Kutadgu Bilig bu dönemin şaheserleri arasındadır ve bütün Türk İslam kültür coğrafyasında bu eserleri geçecek başka eserler kaleme alınamamıştır.

Tercüme ve meal faaliyetleriyle Kur'an-ı Kerim'i kendi dillerinin anlam dünyasına aktararak Arapça bilmeyen insanların inandıkları dini birinci elden öğrenmeleri sağlanmıştır. Ecdadımızın kutsal kitabı tercüme ederken herhangi bir yanlış anlaşılmaya mahal vermemek için her türlü ilmî ve teknik imkânı hazırladıklarını bilmekteyiz. Kur'an'ın tercümesi için Türk İslam dünyasında bu konuyla ilgili ne kadar başat âlim varsa hepsini bu kutsal görev için bir araya getirmişler ve Kuran'ın ilk satır altı tercümesini yapmışlardır.

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi No.73'te bulunan bu eser 452 varak 904 sayfadır. Eserde Arapça ayetler siyah mürekkeple Türkçe tercümeler ise Arap alfabesiyle ve kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eser tam ve eksiksizdir.

Eserin yayımında başta eser sahibi Doçent Dr. Suat ÜNLÜ olmak üzere eser üzerinde emeği geçen herkese ayrı ayrı teşekkür ederim.

Atalarımızın büyük emeklerle ortaya koydukları bu çalışmaları Belediye Başkanlığımızın himayesinde bir seri halinde yayımlamaktan büyük bir gurur ve heyecan duyuyorum. Eserin bilim ve kültür dünyasına büyük katkılarda bulunmasını temenni ediyorum.

Uğur İbrahim ALTAY
Selçuklu Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihinin mihenk taşlarından biri de Kur'an-ı Kerim'in vahiy yoluyla Hz. Peygamber tarafından insanlığa tebliğ edilmesidir. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim bütün insanlığın ortak kutsal kitabıdır. Kur'an-ı Kerim'in Arapça olarak indirilmiş olması onun insanlığın ortak hazinesi olmasına engel olmadığı gibi Arap milletine ithaf edildiğini de ortaya koymaz. Zaman içerisinde İslamiyet Arap coğrafyasından taşıp geniş alanlara yayıldıkça ve farklı milletlerin dini oldukça Kur'an-ı Kerim'in de bu milletlerin dillerine aktarılması zaruri hâle gelmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in ve İslamiyet'in önceleri üç büyük millet ve kültür etrafında yoğunlaştığını görmekteyiz. Söz konusu kültür daireleri Araplara, Farslara ve Türklere aittir. Kur'an'ın Arapça olarak indirildiği bizzat kendinde ifade bulmaktadır. Hz. Peygamber döneminde sahabelerden Selman-ı Farisî›nin Hz. Peygamberden Kur'an'ın Farsça olarak öğrenilebileceği konusunda aldığı izni ve bununla ilgili yapılanları biliyoruz. Geriye sadece uzun süre İslam dinine hizmet etmiş olan Türkler kalmakta ve Türk dili üzerinde yapılmış çalışmalardan anlaşılmaktadır ki Türklerin Uygurlar döneminden kalma zengin bir dinî literatürü bulunmaktadır. Yine Türk Dil tarihi boyunca başyapıt olarak kullanılan Dîvânu Lugâti't-Türk ve Kutadgu Bilig adlı eserler Türk dilinin kemale ulaştığına dair delillerdir. Gerek kutsal kitabın anlaşılması ihtiyacı, gerekse de onu çevirecek dilin olgunluğu ve kabiliyeti Kur'an'ın Türkçeye aktarılmasını zaruret hâline getirmiştir. Bugüne kadar yapılmış çalışmalar sonucunda elimizde Türklerin Doğu Türkçesi dönemine ait beş adet Kuran tercümesi bulunmaktadır. Bunlardan Karahanlı Dönemine ait TİEM 73 ve Harezm Dönemine ait Hekimoğlu Nüshası tam ve eksiksizdir. Yine Karahanlı Dönemine ait Rylands Nüshası ve Harezm Dönemine ait Özbekistan Nüshası eksiktir. Karahanlı-Harezm karışımı olan Anonim Kur'an Tefsiri ise hem eksik hem de Tercüme-Tefsir karışımı bir eserdir. Bu eserler Türkolojinin değerli bilim insanları tarafından bilim âlemine kazandırılmıştır.

Bu çalışma yaklaşık olarak 20 cilt olarak planlanmıştır. Çalışmanın 8 cilti Selçuklu Belediyesi tarafından basılmaktadır. Diğer 12 cilti: Karahanlı Türkçesi İlk Türkçe Satır-Arası Kur'an Tercümesi Konkordanslı Sözlüğü (3 cilt), Karahanlı Türkçesi İlk Türkçe Satır-Arası Kur'an Tercümesi Grameri (1 cilt), Karahanlı Türkçesi İlk Türkçe Satır-Arası Kur'an Tercümesi Satır-Arası Kelime Meali (4 cilt), Karahanlı Türkçesi İlk Türkçe Satır-Arası Kur'an Tercümesi Arapça-Karahanlı Türkçesi Karşılıklar Dizini (2 cilt), Karahanlı Türkçesi İlk Türkçe Satır-Arası Kur'an Tercümesi Karahanlı Türkçesi-Arapça Karşılıklar Dizini(2 cilt) olmak üzere 2018 ve 2019 yılları arasında peyderpey basılacaktır.

Okuyucuların eski Kur'an tercümelerindeki ayetlerin anlamlarını karşılaştırma yoluyla çözebilmeleri için modern Kur'an mealleri içerisinde en çok takip edilen ve en geniş açıklamaları ihtiva eden **Yüce Kur'an ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli** adlı

çalışmayı kullandık. Bu çok büyük emekler vererek hazırladıkları Kur'an mealinin, çalışmamızda kullanılmasından memnun olacaklarını dile getiren Prof. Dr. Abdülkadir Şener'e; mekanı cennet, rahmetli Prof. Dr. Cemal Sofuoğlu'na ve Prof. Dr. Mustafa Yıldırım'a ayrı ayrı minnettarlığımı ifade etmek isterim. Allah hepsinden razı olsun.

Gerek dikkati ve disiplini gerekse de çalışkanlığıyla ileride Türkoloji'ye ait birçok problemli konuya el atacağını düşündüğüm öğrencim Arş. Gör. Banu Durgunay'a da yaptığı tashihler ve yardımlarından dolayı minnettarlığımı belirtmek isterim.

Kur'an'ın Arapça kısmını Aksaray İli Müftülüğünün internet sayfasından aldım. İlgili internet sayfasını hazırlayıp hizmete açan Aksaray İli Müftülüğü çalışanlarına da şükranlarımı belirtmek isterim.

Son olarak eserin temel kaynağı olan doktora tezimde büyük emekleri olan Hocam Prof. Dr. Fatma Sema Barutcu-Özöndere, problemli yerleri çözümünde Doktora tezinden yararlandığım Prof. Dr. Abdullah Kök'e ve eserin basımı konusunda belediyenin bütün imkanlarını sevk eden Selçuklu Belediye Başkanı Uğur İbrahim ALTAY beye teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Benim tek gayem dünyada var olan iki büyük sermayemi, DİNİM İslamiyet'i ve DİLİM Türkçeyi böyle kutsal bir eserde birleştirmektir.

Başarı Allahtan'dır.

Doç. Dr. SUAT ÜNLÜ

SÛRELER FİHRİSTİ

Sûre no.	Sûre adı	Sayfa
	CİLT I	
1	Fatiha	1-2
2	Bakara	3-108
3	Âl-i İmran	109-174
4	En-Nisâ	175-237
5	El-Maide	238-283
6	En'am	284-338
7	El-A'raf	339-403
8	Enfâl	404-428
	CİLT II	
9	Et-Tevbe	1-46
10	Yûnus	47-81
11	Hûd	82-119
12	Yûsuf	120-153
13	Er-Rad	154-169
14	İbrahim	170-186
15	Hicir	187-208
16	En-Nahl	209-246
17	İsrâ	247-278
18	El-Kehf	279-310
19	Meryem	311-334
20	Ta-ha	335-367
21	Enbiya	368-395
22	El-Hacc	396-419
23	El-Mü'minûn	420-446
	CİLT III	
24	Nûr	1-23
25	Furkân	24-44
26	Eş-Şuarâ	45-90
27	En-Neml	91-115
28	El-Kasas	116-142
29	El-Ankebût	143-163
30	Er-Rûm	164-181
31	Lokmân	182-192
32	Es-Secde	193-201
33	El-Ahzab	202-226

34 Sebe....227-243
35 Fâtir....244-258
36 Yâsin....259-277
37 Es-Saffât....278-313
38 Sad....314-333
39 Ez-Zümer....334-356
40 El-Mü'min....357-381
41 Fussilet....382-397
42 Eş-Şûrâ....398-413
43 Ez-Zuhruf....414-435
44 Ed-Duhân....436-448

CİLT IV

45 El-Casiye....1-11
46 El-Ahkâf....12-23
47 Muḥammed....24-35
48 Fetih....36-46
49 El-Hucurat....47-53
50 Kâf....54-64
51 Ez-Zâriyat....65-77
52 Et-Tûr....78-88
53 En-Necm....89-102
54 El-Kamer....103-114
55 Er-Rahmân....115-130
56 El-Vâki'a....131-149
57 El-Hadîd....150-160
58 El-Mücadele....161-169
59 El-Haşr....170-178
60 El-Mümtehine....179-184
61 Es-Saf....185-189
62 El-Cum'a....190-193
63 El-Münâfikûn....194-197
64 Et-Tegâbün....198-203
65 Et-Talâk....204-208
66 Et-Tahrîm....209-213
67 El-Mülk....214-221
68 El-Kalem....222-232
69 El-Hakka....233-243
70 El-Meâric....244-252
71 Nûh....253-259
72 El-Cin....260-266
73 El-Müzzemmil....267-272
74 El-Müddesir....273-284

75	El-Kıyame	285-292
76	El-İnsan	293-299
77	El-Mürselât	300-309
78	En-Nebe’	310-318
79	En-Naziât	319-328
80	Abese	329-337
81	Et-Tekvîr	338-343
82	El-İnfitâr	344-347
83	El-Mutaffin	348-355
84	El-İnşikak	356-361
85	El-Burûc	362-366
86	Et-Târik	367-370
87	El-A’la	371-375
88	El-Gâşiye	376-381
89	El-Fecr	382-388
90	El-Beled	389-393
91	Eş-Şems	394-397
92	El-Leyl	398-402
93	Ed-Duhâ	403-405
94	El-İnşirah	406-407
95	Et-Tîn	408-409
96	El-Alâk	410-414
97	El-Kadir	415-416
98	El-Beyyine	417-419
99	Ez-Zilzâl	420-421
100	El-Âdiyât	422-424
101	El-Karia	425-427
102	Et-Tekâsür	428-429
103	El-Asr	430-431
104	El-Hümeze	432-434
105	El-Fil	435-436
106	Kureyş	437-438
107	El-Maûn	439-440
108	El-Kevser	441-442
109	El-Kâfirûn	443-444
110	En-Nasr	445
111	Et- Tebbbet	446-447
112	El-İhlâs	448-449
113	El-Felâk	450-451
114	En-Nâs	452-453

Kısaltmalar

A. : Arapça
A.ç : Arapça çokluk
a.g.e : adı geçen eser
agm : adı geçen makale
b. : *bin 'oğlu'*
bkz. : Bakınız
C. : Cilt
cm. : santimetre
Çev. : Çeviren
ETü. : Eski Türkçe
F : Farsça
FİY : Fiilden İsim Yapma
h. : Harfiyen, kelimesi kelimesine
H. : Hicrî
Hap. leg. : *Hapax legomenon* 'yalnızca bir kez bulunan'
Hz. : Hazreti
İFY : İsimden Fiil Yapma
İYE 3k : İyelik III. kişi
Ka. : Kur'an anlamı
Krş. : Karşılaştırınız
M. : Miladî
Ma. : Macarca
Mo : Moğalca
r : Yazma nüshadaki yaprağın ön yüzü
R : Rylands
s : sayfa
S : Sayı
S. : Soğd
Skr. : Sanskrit
Tü. : Türkçe
TTü. : Türkiye Türkçesi
v : Yazma nüshadaki yaprağın arka yüzü
Y : Yunanca
yy. : yüzyıl

İşaretler

... = belirsiz sayıda harf eksiktir
/// veya [ ] = metnin hasar gören yerleridir
< > = yazı çevrimli metne eklenmiştir
- = asıl metinde ayrı yazılmıştır.
- = (gramer tahlilinde) fiil kökü, fiil köküne gelen ek
+ = isim kökü, isim köküne gelen ek
* = tespit edilememiş tahmine dayalı şekil
> = bu şekle girer
< = bu şekilden gelir

ÇEVRİYAZI İŞARETLERİ

ا	a, e, ā
آ	a, ā
ايـ	ė
ب	b/p
پ	p
ت	t
ج	c/ç
ث	s̱
ج	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẕ,ḍ
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ż
ط	ṭ
ظ	ž
ع	ʿ
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	g/k/ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	u/ü; ū, o/ö, v
ه	a, e, h
ى	ı/i, ī, y
ة	t

Kaynakça

ABDÜ'LBAKÎ, M. Fuad, *Kur'ân Kelimelerinin Anahtarı*, çev. Mahmud ÇANGA, İstanbul, 1986.

AKTAŞ, Hamit, *Kur'ân-ı Kerîm Meal ve Kelime Meali*, İstanbul, İpek Dağıtım, 2004.

ALTUNTAŞ, Halil, *Kur'an'ın Tercümesi ve Tercüme İle Namaz Meselesi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.

ARAT, Reşit Rahmeti, *Edip Ahmed b. Mahmud Yükneki Atebetü'l Hakayık*, İstanbul, 1951.

ARAT, Reşit Rahmeti, *Eski Türk Şiiri*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1965.

ARAT, Reşit Rahmeti, *Kutadgu Bilig*, I Metin, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1975.

ARAT, Reşit Rahmeti, *Kutadgu Bilig*, III İndeks, haz. Kemal ERASLAN, Osman Fikri Sertkaya, Nuri Yüce, İstanbul, Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü, 1979.

ATALAY, Besim, *Divanü Lugat-it-Türk Tercümesi I-II-III-IV*, Ankara, 1986.

ÇANGA, Mahmut, *Kur'an-ı Kerim Lugatı*, İstanbul, 1999.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, 1991.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, 2. Baskı, Ankara. 1993.

DURGUNAY, Banu. "Doğru Türkçesi İlk Kur'an Çevirilerinde Fiiller". Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2016.

DURGUNAY, Banu. "Karahanlı Türkçesinde -ken Zarf Fiil Ekinin Kullanım Alanına Katkılar". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(2), 2016: 565-576.

HAMÎDULAH, Muhammed, "Kur'ân-Kerîm'in Türkçe Yazma Tercümeleri", Türkiyat Mecmuası XIV, İstanbul, 1964: 65-80.

HAMÎDULAH, Muhammed, *Kur'ân-Kerîm'in Tarihî ve Türkçe Tefsirler Bibliyografyası*, İstanbul, 1965.

KARABACAK, Esra, "Manisa Halk Kütüphanesindeki Satır Arası Kur'an Tercümesi: Giriş-Metin-Dizin)" I-III, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 1992.

KARABACAK, Esra, "Gülden Sağol, Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi, Giriş, Metin, Sözlük ve Tıpkıbasım (1. Kısım: Giriş ve Metin) = An Inter –linear ranslation of the Qur'an into Khwarzm Turkish, Introduction, Text, Glossary and Facsimile (Part I: Introductıon and Text), Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 1993, XL+369 s.", *T*ürk *Dili*, 516, s. 529-530, 1994.

KARABACAK, Esra, *An Inter-Linear Translation Of The Qur'an Into Old Anatolian Turkish = Eski Anadolu Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi:* Introduction and Text I, Sources Of Oriental Languages and Literatures 22, Turkish Sources XX, Harvard University The Department Of Near Eastern Languages and Civilizations. 1994; (Part II: Glossary: Section one, p. 1-384. Section Two, p. 385-786), 1995; (Part III: Facsimilie of the MS Manisa İl Halk Library No. 931, Section one: 1a-224a.1997; (Part III: Facsimilie of the MS Manisa İl Halk

Library No. 931, Section two: 224b-451a, 1999.

KESKİOĞLU, Osman, "Fatih Devrine Ait İki Kur'ân- Kerîm Tercümesi", *Vakıflar Dergisi* IV, s.91-103, Ankara, 1961.

KESKİOĞLU, Osman, "Vakıflar Genel Müdürlüğü İhtisas Kitaplığındaki Kur'ân Tercümeleri", *Vakıflar Dergisi V*, s.157-160, Ankara, 1962.

KESKİOĞLU, Osman, *Nüzulundan* Günümüze *Kur'an-ı Kerim Bilgileri*, Ankara 1987.

KÖK, Abdullah, "Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 73, 1v/ 235v/2)", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2004.

KÖK, Abdullah, "Türkçe İlk Kur'an Tercümelerinde Metonimili Kullanımlar Üzerine", Çağdaş Türklük *Araştırmaları Sempozyumu 2004.*

KÖK, Abdullah, "Türkçe İlk Kur'an Çevirilerinde Özel Adlar", *V. Uluslararası Türk Dil Kurultayı Bildirileri*, 20-26 Eylül 2004 TDK Yayınları: 855/II, Ankara 2004: 2035-2050.

KÖK, Abdullah, "Türkçe Erken Kur'an Çevirilerinin Dil Tarihi Açısından Önemi" *Akmescit/ Ukrayna. 18 - 22 Nisan 2005 tarihleri arasında Kırım Devlet Mühendislik Ve Pedagoji Üniversitesinde Bildiri olarak sunulmuştur. "XI научно-теоретическая конференция профессорско-преподавательского состава, аспирантов и студентов Крымского государственного инженерно-педагогического университета".*

KÖK, Abdullah, "Türkçe İlk Kur'an Çevirisi/Çevirileri Nerede Yapıldı", *V. Uluslararası Türk Dünyasının Geleceği ve Sosyal Bilimler Kongresi, Calalabad/Kırgızistan. 11-13 Haziran 2007: 665-670.*

KÖK, Abdullah, "Hakaniye Türkçesi Kur'an Çevirileri Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 171, Kasım-Aralık 2007: 107-120.

KÖK, Abdullah, "Doğu Türkçesi İlk Kur'an Çevirilerinde Türlü 'Cehennemler' Üzerine*", VI. Uluslararası Türk Dil Kurultayı, Türkiye/Ankara. 20-25 Ekim 2008.*

KÖK, Abdullah ve Suat Ünlü, *Karahanlı Türkçesi Satır-Altı Kur'an Tercümesi (TİEM 73) Giriş-İncele- Metin*, Selçuklu Belediyesi Yay. Cilt 1. Konya, 2017.

KÜÇÜK Murat, *Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası İlk Kur'an Tercümesi*, TDK Yayınları, Ankara, 2014.

SAĞOL, Gülden, "Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi, Giriş-Metin-Sözlük", Marmara Üniversitesi Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1993.

SAĞOL, Gülden, *Old Turkish and Persian Inter-Linear Qur'an Translations II: An Inter-Linear Translatıon of the Qur'an into Khawarazm Turkısh*, Introduction, Text, Glossary and Facsimile (Part I: Introduction and Text) (410 pages), 1993. (Part II: Glossary) (310 pages), 1995. Part III: Facsimile of the MS Süleymaniye Library, Hekimoğlu Ali Paşa No.2 Section One: 1b-300b, 1996. (Part III: Facsimile of the MS Süleymaniye Library, Hekimoğlu Ali Paşa No.2 Section Two: 301a-587b9, 1999.

SAĞOL, Gülden, "Kur'an'ın Türkçe Tercüme ve Tefsirleri Üzerinde Yapılan Çalışmalar",

Türklük Araştırmaları Dergisi, Sayı: 8, İstanbul, 1997.

SARI, Mevlüt El-Mevârid, *Arapça –Türkçe Lügat*, İstanbul, 1982.

TOGAN, Zeki Velidî, "Londra ve Tahrandaki İslâmî Yazmalardan Bazılarına Dair", İslâm Tetkikleri Dergisi, III(1-2), 1960: 133-160.

TOPALOĞLU, Ahmet, *Muhammed Bin Hamza, XV/ Yüzyıl Başlarında Yapılmış Satır Arası Kurʿan Tercümesi I: Giriş ve Metin*, İstanbul, 1976; II, Sözlük, İstanbul, I978.

USTA, Halil İbrahim, "XIII. Yüzyıl Doğu Türkçesiyle Yazılmış Anonim Kurʾan Tefsirinin Söz ve Şekil Varlığı." Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1989.

USTA, Halil İbrahim, *Orta Asya Kur'ân Tefsiri (Metin-Tıpkıbasım)*. Poyraz Ofset, Ankara, 2011.

ÜNAL, Ali, *Kurʾanʾda Temel Kavramlar*, İstanbul. 1990.

ÜNLÜ, Suat, Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 73 235v/3-451r/7), Giriş-İnceleme-Metin-Dizin", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004.

ÜNLÜ, Suat, "İlk Türkçe Kur'an Tercümesi TİEM 73'DE –Geçen Esma-i Hüsna İsimleri", Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu, Ankara, 07-11 Haziran 2005.

ÜNLÜ, Suat, "İlk Türkçe Kur'an Tercümelerinde Akrabalık Adları Üzerine", Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu, Ankara, 27-30 Kasım 2007.

ÜNLÜ, Suat, "Kur'an-ı Kerimin Türkçeye Çevrilmesi ve ilk Türkçe Kur'an Tercümeleri, *Dini Araştırmalar Dergisi,* Cilt:9, Sayı: 27, Ankara, 2007.

ÜNLÜ, Suat, "İlk Türkçe Kur'ân Tercümelerine Göre Esmâ-i Hüsnâ", *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt: 16, Sayı: 2, Bursa, 2007

ÜNLÜ, Suat, "İlk Türkçe Kur'an Tercümelerinde Geçen "Gün" Kavramı Üzerine", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.* Sayı:7, Ankara, 2007.

ÜNLÜ, Suat, "İlk Türkçe Kur'an Tercümelerinde Geçen Bazı Özel Adlar Üzerine", *Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* Cilt: VII. Sayı:1, İzmir, 2007.

ÜNLÜ, Suat, "İlk Türkçe Kur'an Tercümelerinde Yer Adları Üzerine", Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu, Ankara, 24-27 Haziran 2008.

ÜNLÜ, Suat, "Kur'an'da Geçen Bazı Arapça Deyimler ve Tabirlerin İlk Türkçe Kur'an Tercümelerinden TİEM 73'teki Türkçe Karşılıkları Üzerine". *Gazi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar Ankara, 2008.

ÜNLÜ, Suat, "Kur'an'da Geçen Zaman Kavramı ve İlk Türkçe Kur'an Tercümelerindeki Karşılıkları Üzerine", *Başkent Üniversitesi I.Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, Ankara, 2009

ÜNLÜ, Suat, "İlk Türkçe Kur'an Tercümelerinde Uhrevi Yer Adları", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), 2011: 985-1032.

ÜNLÜ, Suat, "Kur'an'da Ashab Kavramı ve İlk Türkçe Kur'an Tercümelerindeki Karşılıkları Üzerine", Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu, Ankara, 22-24 Kasım 2013.

ÜNLÜ, Suat, *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*, Eğitim Yayınevi, Konya, 2012.

ÜNLÜ, Suat, *Doğu ve Batı Türkçesi Kur'an Tercümeleri Sözlüğü*, Eğitim Yayınevi, Konya, 2012.

ÜNLÜ, Suat ve Banu DURGUNAY. "Tarihî Türk Dilinin Yabancı Kavramları Karşılamada Yetkinliği: Ashâb Kavramının Türkçe İlk Kur'an Çevirilerindeki Karşılıkları", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 2016: 1490-1531.

ÜNLÜ, Suat ve Abdullah KÖK, *Karahanlı Türkçesi Satır-Altı Kur'an Tercümesi (TİEM 73) Tıpkı Basım*, Selçuklu Belediyesi Yay. Cilt 2. Konya, 2017.

ÜŞENMEZ, Emek. "Eski Kur'an Tercümelerinden Özbekistan Nüshası Üzerinde Dil İncelemesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Ekler Dizini)". İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2010.

ÜŞENMEZ, Emek. *Türkçe İlk Kur'ân Tercümelerinden Özbekistan Nüshası: Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Ekler Dizini-Tıpkıbasım*. Akademik Kitaplar, İstanbul, 2013.

ZÜLFİKAR, Hamza, "Çağatayca Kur'an Tefsiri, Dilbilgisi İncelemesi-Metin-Dizin", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayımlanmamış Doktora Tezi. 1970.

GİRİŞ

I. Kur'an'ın Tercüme Meselesi

Dil, insanların kendi aralarında iletişimlerini sağlayan bir araç olduğu gibi vahyin kaynağı ile muhatapları arasında bir taşıyıcı durumundadır. Dilin üstlendiği bu görevin dinin tebliği noktasındaki önemini ortaya koyması bakımından şu ayet dikkat çekicidir: *"(Allah'ın emirlerini) onlara açıklasınlar diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik."*[1] (Altuntaş 1998;1)

Firavun'u Hakk'a davet için Mısır'a gitmekle görevlendirilen Musa (as.)'ın; Allah'tan, kardeşi Hârun'u yardımcı olarak isterken gösterdiği gerekçe de aynı önemi vurgular: "*Kardeşim Hârun'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu da, beni doğrulayan bir yardımcı olarak benimle gönder".*[2] (Altuntaş 1998;1)

Nihayet, İnsanları uyarması için Hazret-i Peygamber'e Kur'an, Arap dili ile indirilmiştir.[3]

Değişik toplumların eşyayı, eylemleri ve kavramları farklı kelimelerle adlandırmaları ve bunları kendilerine has ifade kalıpları içinde kullanmaları, farklı dillerin doğması ile sonuçlanmıştır. Kur'an-ı Kerim "*O'nun delilerinden biri de gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin, renklerinizin değişik olmasıdır."*[4]ayetiyle dillerin farklılığını, Allah'ın varlığının delillerinden biri olarak zikreder ve kendi dili olan Arapça dışındaki dilleri "yabancı dil" olarak niteler: "*Şüphesiz biz onların Kur'an'ı ona ancak bir insan öğretiyor dediklerini biliyoruz. Kendisine Kur'an'ı nisbet ettikleri şahsın dili yabancıdır, Halbuki bu (Kur'an'ın dili) apaçık bir Arapça'dır.*[5]

"*Birbirinizle tanışmanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık*"[6] ayeti de, farklı milletlerin ve toplumların tanışıp anlaşmasında ilk araç olarak dillerin önemini vurgulamaktadır. Bu iki ayetin dikkat çeken ortak noktası, farklı diller olgusunu gündeme getirmeleridir. (Altuntaş 1998: 2)

Farklı dilleri konuşan iki toplumun tanışıp anlaşabilmeleri, ya toplumlardan birinin, diğer dili öğrenmeleri, ya da karşı toplumun dilini bilen kişi ya da kişilerin, onların söyleyip yazdıklarını berikilere tercüme etmesi ile mümkündür. Birinci şık çok zor, hatta imkansız olduğuna göre tercümenin önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. (Altuntaş 1998: 2)

Kur'an'ın Arapça dışındaki dillere tercümesi meselesi hicrî ikinci asırdan başlayarak gündeme gelmiş, bu konudaki tartışmalar da özellikle tercüme ile kıraat, yani namazda Kur'an-ı Kerim'in tecümesini okumanın caiz olup olmadığı meselesine dayalı olarak çıkmıştır. Büyük mezheplerden Şâfiî*, Malikî, Hanbelî ve Zahirî mezhepleri Kur'an'ın harfî/lâfzî tercümesini caiz görmedikleri gibi, hangi şartlar altında olursa olsun namazda Kur'an tercümesi okumanın da kesinlikle caiz olmadığı görüşündedirler.*

1 - İbrahim,: 14/4
2 - el-Kasas: 28/34
3 - eş-Şuara: 26/193, 194, 195
4 - er-Rûm: 30/22
5 - en-Nahl: 16/103
6 - el-Hucurât: 49/13

Hanefî mezhebi ise İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'in görüşü istikametinde, Kur'an okumayı bilmeyen kimsenin, bunu öğreninceye kadar namazda tercüme okumasına cevaz vermektedir. (Altuntaş 1998: 8)

Namazda tercüme okumayı caiz görmeyen mezhepler, aynı şekilde, Kur'an'ın başka dillere lâfzî tercüme metodu ile çevrilmesine de prensip olarak karşı çıkmışlar, bunu caiz görmemişlerdir. Bu konuda İlgi çeken şey Hanefî mezhebinin tutumudur. Şartlarını taşıyan kimsenin namazda tercüme okuyabileceğini kabul eden Hanifî âlimler*, bazı istisnalar hariç, Kur'an'ın tercüme edilmesi konusunda diğer mezheplere katılmış ve olumsuz tavır takınmışlardır. Bu* âlimler*, tercüme ile namaz kılmaya cevazı, zaruret prensibine oturttukları gibi, Kur'an'ı tercüme etmeyi de zaruret miktarı ile sınırlamışlardır. Hatta, Kur'an'ın tamamını tercüme edenlere, ya da bu işle uğraşmaya âdet edinenlere karşı diğer mezheplerden daha sert tavır takınmışlardır.* (Altuntaş 1998: 8)

Bir Şâfi alim olan Gazali avamın, tefsir gibi tercümeye de girişmemesi gerektiğini ifade ederek, bunun yazılı tercüme için olduğu kadar sözlü tercüme için de geçerli olduğu görüşündedir. (Altuntaş 1998: 10)

Maliki müfessiri İbnu'l-*Arabî Fussilet suresinin 44 ayetinin tefsiri sırasında, tercümeye karşı olduğunu Kur'an'ı tercüme etmenin caiz olmayışını da tercüme esnasında "tibyân" ve "icaz"ın kaybolacağını gerekçe göstermektedir.* (Altuntaş 1998: 11)

İslâm âlimlerinin *çoğu aslının yerini almak üzere Kur'an'ın tercüme edilmesinin caiz olmadığı görüşündedirler. Her ne kadar bu görüşe dayanak olarak Kur'an'ın tercümesinin mümkün olmadığını ve tercümenin, icazı yok edeceği gibi iki temel gerekçe ileri sürülmekte ise de, işin arka planında, Kur'an tercümesinin aslın yerine ikame edilebileceği endişesi yatmaktadır.. Kur'an'ın tercüme edilmesinin caiz olmadığını söyleyenlerin, bu görüşlerini, namazda tercüme okumanın caiz olmadığı konusunu ele almaları sırasında dile getirmeleri, bu endişenin varlığını ortaya koymaktadır.* (Altuntaş 1998: 17)

Bu alimlerden Gazali; "Tefsir demekle, lafzın; kendi yerini tutacak Arapça başka bir kelime ile; yahut manasını karşılayacak Farsça ya da Türkçe bir kelime ile değiştirilmesini kastediyorum" demektedir. Burada "tefsir" terimi ile aynı zamanda lafzî tercümeyi de kastettiğini ve avamın, tefsir gibi, tercümeye de girişmemesi gerektiğini ifade eden el-Gazalî, bunun yazılı tercüme için olduğu kadar sözlü tercüme için de geçerli olduğu görüşündedir. (Altuntaş 1998: 18)

Malikî müfessir alimlerinden İbnu'l-*Arabî de Kur'an'ı tercüme etmenin caiz olmayışını, "tibyân" ve "icaz"ın kaybolacağını gerekçe göstererek karşı çıktığını görmekteyiz.* (Altuntaş 1998: 9)

Bir Şâfiî âlim *olan ez-Zerkeşî ise; Kur'an hükmünde saymak ve Kur'an'ın yerini almak üzere Kur'an'ın Farsça ve sair dillere harfî/lafzî tercümesi caiz olmaz. İcaz özelliğine sahip asli şekli, yani orijinal metni ile okunması vaciptir. Zira tercüme Kur'an'ın icazi özelliklerini aksettirmez ve Arapça dışındaki diller de, Arapça'ya has*

olan beyan üstünlüğüne sahip değildir diyerek Kur'an'ın tercüme edilmesine karşı çıkmaktadır. (Altuntaş 1998: 9)

Kur'an'ın harfî/lafzî tercümesine karşı çıkanlar arasında, konu ile ilgili en sert ifadeleri kullananlar, ilginçtir ki, Hanefîler olmuştur. Oysa İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'in, Ebû Hanife tarafından de benimsediği ifade edilen ve Hanefî mezhebinin "müftâbih" kavli olan "Kur'an'ı okumayan kimse, öğreninceye kadar, namazda onun tercümesini okuyabilir" şeklindeki görüşü, fiilen Kur'an'ın tercüme edilmesini gerektirmektedir. Hanefî âlimlerinin*, konu ile ilgili ifadelerinden anlaşıldığına göre, onlar Kur'an'ın bir bütün olarak, kitap şeklinde tercüme edilmesine karşı olmakla beraber, zaruret ölçüsünde tercüme edilmesine karşı değillerdir. Belki de tercümenin cevazı konusunda aralık bıraktıkları bu kapının ardına kadar açılacağı endişesi, onları tercümenin men'i konusunda diğer mezheplerden daha sert bir tutuma yöneltmiştir.* (Altuntaş 1998: 13)

Kur'an-ı Kerim'in tercümesine karşı çıkanlar, tercümenin zamanla Kur'an yerine ikamesi ihrimalini göz önünde tutarak Kur'an metninin tahrif ve tağyire uğramasını önleme amacını gütmekteydiler. O halde bu tür endişelerin bulunmadığı, ya da ortadan kalktığı durumlarda, Kur'an'ın tercüme edilmesinde sakınca görmemiş olmalıdırlar. Zira bu endişe ilk defa Hz. Peygamber (a.s.) tarafından duyulmuş, Kur'an metniyle karıştırılması ihtimali yüzünden, başlangıçta hadis yazımını yasaklamıştı. (Altuntaş 1998: 18)

*Kur'an'ın tercüme edilmesi bir çok alim tarafından caiz görülmemesine, bir kısmı tarafından ancak zaruret ölçüleri içinde caiz görülmesine rağmen Kur'an öteden beri tercüme edilegelmiştir. İşte, gerek bu fiili durum, gerek tercümenin caiz hatta zaruri olduğunun bir*çok âlim *tarafından ortaya konmuş olması; bu yasakçı görüşün, üzerinde ittifak edilen bir görüş olmadığını, zamanın şartlarına göre ve özellikle tercümenin Kur'an yerine konacağı ve namazda okunacağı endişesi ile belirlendiğini ve bağlayıcılığının bulunmadığını açıkça göstermektedir.* (Altuntaş 1998: 18)

Bazı ayetler planında da olsa Kur'an'ın tercümesini bize ilk hatırlatan tarihi olay Hz. Peygamberin çeşitli devlet büyüklerine gönderdiği davet mektuplarıdır. Zira onun Bizans İmparatoru Heraklius'a gönderdiği mektupta, Âl-*i İmran Suresi'nin altmış dördüncü ayeti yer alıyordu. Ebu Süfyan'ın, kendi müşahedelerine dayanarak anlattığına göre, Heraklius, özel tercümanı aracılığı ile kendilerine Hz. Peygamber'in hakkında sorular sormuş, sonra da onun gönderdiği mektubu okutup tercüme ettirmiştir. Mektupla birlikte söz konusu ayetin tercüme edilmiş olması kaçınılmazdır. Buna göre bazı ayetler sınırlı da olsa ilk Kur'an tercümesi sözlü usulle yapılmış olmaktadır.* (Altuntaş 1998: 18)

2. Karahanlı Türkçesi Satır-Altı Kur'an Tercümesi Türk ve İslam Eserleri Müzesi No 73 (TİEM 73)

2.1 Çevireni, Çeviri Tarihi, Alanı

TİEM 73 Türkçe Kuran çevirisinin kim/kimler tarafından ve ne zaman çevrildiği hakkında hem doğrudan yazmadan hem de dolaylı kaynaklardan somut bilgiler yoktur.

2.2 Nüsha

Yazma nüshası İstanbul, Türk ve İslâm Eserleri Müzesi 73 numarada kayıtlıdır. Bir hayırsever tarafından Eyüb Sultan Türbesine vakfedilmiş, 1922 yılında Müessesatı Vakfiye'den müzeye getirilmiştir (Erdoğan 1938: 47-51).

2.3 İstinsah Tarihi ve Müstensihi

Yazma nüshanın sonundaki Arapça ketebe kaydında metnin istinsah tarihi ve müstensihinin kim olduğu hakkında bilgi edinilebilmektedir. Arapça kayıt "Bunu Allah'ın kullarının en zayıfı, en muhtacı olan günahkâr, hatalı yüce Allah'ın affını dileyen (Allah durumunu düzeltsin) Muhammed b. El-Hācc Devletşah eş-Şirazî H.734/M.1333/1334 yılının aylarında yazdı ve tezhip etti" şeklindedir(Kök 2004: 22)..

Buna göre, TİEM 73'ün istinsah tarihi H.734/M.1333/1334, müstensihi ise Muhammed b. El-Hācc Devletşah eş-Şirazî'dir. Müstensihin adından onun Şirazlı olduğu anlaşılmaktadır. Yazmanın istinsah tarihi H.734/M.1333/1334, İlhanlı devleti Abū Sa'īd (1317-1336) dönemine rastlamaktadır (Kök 2004: 22).

2.4. Nüsha Özellikleri

Bordo meşin kaplı mukavvadan oluşan yazmanın cildi, yaldız zencirekli, salbekli beyzî şemseli olup sertaplı ve milkeplidir. Cilt sonradan yeşil cilt bezi ile kaplanmıştır.

Eserin ilk iki yaprağı ve sure başları müzehhep ve müzeyyen serlevhalıdır. Serlevhalar altın yaldızla yazılmıştır. Duraklar hizip ve cüz gülleri yaldızlıdır. Kur'an metni siyah reyhanî hattı, satır arası tercümesi ise sürh olup nesih özellikleri taşımaktadır. Varak ölçüsü 36cm x 27 cm, yazma kalınlığı 14 cm'dir. Yazma 451 varak olup her sayfasında 9 satır Arapça, 9 satır Türkçe çevirisi olmak üzere 18 satır vardır. Fakat son varakta (450v-450r) 7 satır Arapça, 7 satır Türkçe çevirisi olmak üzere 14 satır vardır. Sayfa altlarındaki yıpranmış kısımlar tamir görmüştür (Kök 2004: 22).

Türkçe kısmın yazı karakteri nesih özellikleri taşımaktadır. Türkçe kısımlar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserde bazı kelimelerin yazımında hareke sistemi kullanılmıştır, Bazı Arapça kelimelerin altına yine tercümesi olarak Arapçaları yazılmıştır. Eserde bazı sûrelerin âyet sayıları sonraki dönem Kur'ân tercümeleriyle ve günümüz Kur'ân tercümeleriyle birbirini tutmamaktadır. Bu durum âyet eksikliğinden değil, âyet ayırımındandır. Eserde bazı sûrelerin âyet ayırım işaretleri düzgün ve kurallı olarak konmamıştır. Eserde bazı kelimeleri yazarken yazım tasarrufuna gidilmiştir. Eserde bazı sûrelerde geçen müteşâbih ayetlerin altında çeşitli Türkçe sözcükler veya cümleler bulunmaktadır.

Eserin Sultan Abdülaziz Han döneminde, Abdülaziz Han'ın iradesiyle Ferid Efendi'nin gözetiminde tamir gördüğünü Hazine Kitapları Müfettişi Abdurrahman Nacim tarafından H.1281/M.1864-1865 yılında eserin baş tarafına düşürülen kayıttan çıkarmaktayız (Kök 2004: 22).

selāṭīn-i ʿiẓām firdevs-maḳām ḥażarātınun cevāmiʿ-i şerīflerinde vaḳf u vażʿ buyurmış olduḳları maṣāḥif-i şerīfenün taʿmīrlerine sulṭān-ı selaṭīnüʾz- zamān vä ḫaḳanüʾd-dehri veʾl-ekvān es- sulṭān ʿAbdüʾl-ʿazīz ḫān ḥażretlerinün irāde-i seniyye-i şāhāneleri üzre cennet-mekān ḥażretlerinün cāmiʿ-i şerīflerinde zīver-i raḥle-i... (olan) maṣāhif-i şerīfeden işbu satırlı muṣḥaf-ı şerīfün ʿaṭūfetlü Ferīd Efendi ḥażretlerinün şeref-i hümāyun neẓāretlerinde ve hicretün bin iki yüz seksen bir senesinde lāyıḳıyla taʿmīr ü termīmi icrā olunaraḳ şirāze-bendi ḥüsni ḫıtām olduġını mübeyyin işbu maṭbuʿ ẓaḥriyede şerḥ virildi. Ḥarrerehū ed-dāʿī ʿAbduʾr-raḥmān nācim müfettiş-i ḫazāʾinüʾl-kütüb. 1281.

Yazmanın sonunda önce farklı bir stille harfler bitiştirilmeden çeşitli defalar Kur'an'ın niçin hatmedildiğine dair cümleler vardır. Bu cümleler 30. maddeden başlayarak Kur'an'ın ne için ve kime hatmedildiğini ebcedle ifade etmektedir (Kök 2004: 22).

Yine yazmanın sonunda 19 Cümade'l-ula 1330/ 05. 06. 1912 ve 10 Saferüʾl-hayr 1332/ 07. 01. 1914 tarihleri ve Malatyalı El-Ḥāc Muḥammed ʿAlī'nin tuğrası yer almaktadır. Esere sonradan eklenmiş olan "Muṣḥafı vaḳf idenün ḳabristānı pür-nūr oluna" kaydı da vardır. Bu kayıt ne yazmanın yazı özelliği ne de tamir kaydı düşülen yazı özelliği ile örtüşmektedir (Kök 2004: 23).

METİN

9 سُورَةُ التَّوْبَةِ

Hicretin 9. yılında Medine'de nâzil olmuştur. 129 âyettir. 3, 5, 11, 27 ve 104. âyetlerinde günahlarından tevbe edenlerin tevbelerinin Allah tarafından kabul olunacağından söz edilmesi sebebiyle bu adı almıştır. Sûrenin başında besmele bulunmamaktadır.[1]

(9)

sūretü ʾt-tevbe[2]

bu tevbe sūresi medīnede inmiş turur. yüz otuz āyet turur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

بَرَاءَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدتُّم مِّنَ الْمُشْرِكِينَ {التوبة/1}

1. bīzārlıḳ Taŋrıdın taḳı yalavaçıdın anlarḳa kim bıçıġ ḳılıştıŋızlar ortaḳ ḳatıġlılardın.

1. Bu âyetler, antlaşma yaptığınız müşriklere karşı Allah ve Resûlünden bir uyarı, bir bildiridir. (Bundan böyle Allah ve Peygamberi müşriklerle ilişkilerini kesmiştir, yapılan antlaşmalar geçersizdir).

فَسِيحُواْ فِي الأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَاعْلَمُواْ أَنَّكُمْ غَيرُ مُعْجِزِي اللّٰهِ وَأَنَّ اللّٰهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ {التوبة/2}

2.yörüŋler yer içinde tört ay biliŋler kim siler unmas ḳılıġlılar ermes siler. bütünlükün Taŋrı ḳızġut ḳılıġlı turur tanıġlılarnı.

1 Araplar bir kavimle yaptıkları antlaşmayı bozmak istediklerinde onlara bir mektup yazar ve mektubun başına besmele yazmazlardı. Bu sûre de müşriklerle yapılan antlaşmayı bozmayı emrettiği için başına besmele konmamıştır. Hz. Ali, "Besmele güvence verir. Berâe suresi ise kılıcı emretmiştir" diyerek sûreyi Mekkelilere besmelesiz okumuştur. Bazılarına göre bu sûre Enfâl sûresinin devamı olduğu için başında besmele yoktur.

2 009 Bu surenin inişi sırasında Hz. Muhammed besmele yazılmasını emretmediği için diğer Kur'an nüshalarında olduğu gibi bu surenin başında besmele yer almamaktadır.

2.Öyleyse ey müşrikler! Bu topraklarda dört ay güven içinde gezip dolaşın bakalım.[3] Ancak, hiçbir şekilde Allah'ın azabından kurtulamayacağınızı ve Allah'ın kâfirleri, önünde sonunda rezil rüsvâ edeceğini de iyi bilin.

وَأَذَانٌ مِّنَ اللّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الأَكْبَرِ أَنَّ اللّهَ بَرِيءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُواْ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُواْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ {التوبة/3}

3.uḳturmaḳ bildürmek Taŋrıdın yalavaçıdın kişilerke ḥacc küni uluġraḳ bütünlükün Taŋrı bīzār turur ortaḳ ḳatıġlılardın taḳı yalavaçı. eger yansa siler ol yėgrekrek turur silerke. eger yüz ewürse siler biliŋler kim siler unmas ḳılıġlı ermes siler Taŋrını. sewünç bėrgil anlarḳa kim tandılar aġrıtıġlı ḳın birle.

3. Ve bu, Allah ve Resulünden "Hacc-ı Ekber"[4] günü insanlara okunmak üzere bir bildiridir: Allah ve Peygamberinin bundan böyle müşriklerle hiçbir ilişkisi kalmamıştır. Ey müşrikler! Durum bu: Eğer tevbe edip imana gelirseniz bu sizin için hayırlı olur, fakat iman etmeyi kabul etmezseniz bilin ki, Allah'ın azabından kurtulamayacaksınız. Ey Peygamber! Küfürde direnenlere acı bir azabı müjdele(!)

إِلاَّ الَّذِينَ عَاهَدتُّم مِّنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُواْ عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّواْ إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَى مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ {التوبة/4}

4.meger anlar kim bıçıġ ḳılıştıŋızlar ortaḳ ḳatıġlılardın yana eksütmediler silerke nerseni yārī bėrmediler siler üze. kim erse tükel ḳılıŋlar anlarḳa bıçıġlarını ewrülmiş vaḳtlarıŋa tegi. bütünlükün Taŋrı sewer saḳnuḳluḳ ḳılıġlılarnı.

4. Ancak ey müminler! Antlaşma yaptığınız müşriklerden bu antlaşmanın şartlarına tam olarak uyan ve aleyhinize başkalarıyla işbirliği yapmayanlar bu hükmün dışındadır. Bu sebeple antlaşmanızın şartlarına, süresi doluncaya kadar uyun. Şüphesiz Allah yaptıkları antlaşmalar konusunda sorumlu, duyarlı, bilinçli davrananları sever.

3 Söz konusu dört ay, haram aylardır. Bunlar Muharrem, Receb, Zilkade ve Zilhicce aylarıdır.

4 "Hacc-ı Ekber" büyük hac demektir. Bundan maksat, Zilhicce ayının onuncu günü yapılan bildiğimiz normal hacdır. Umre ile karıştırılmaması için bu ifadeye yer verilmiştir.

فَإِذَا انسَلَخَ الأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُواْ الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُواْ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَآتَوُاْ الزَّكَاةَ فَخَلُّواْ سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ {التوبة/5}

5.ḳaçan keçse aġır aylar öldürüŋler ortaḳ ḳatıġlılarnı ḳayda bulsa siler olarnı. tutuŋlar olarnı. bekleŋler olarnı olturuŋlar anlar üçün tėgme busuġda. eger yansalar aḍaḳın tutsalar namāznı bėrseler zekātnı ḳoḍu bėriŋler yollarını. bütünlükün Taŋrı yazuḳ örtgen yarlıḳaġan.

5. (Ancak antlaşma şartlarına uymayan) müşrikleri Haram aylar çıkınca gördüğünüz yerde öldürün, yakalayın, hapsedin, geçebilecekleri her yeri gözetim altında tutun. Eğer tevbe edip imana gelir, namazı kılar ve zekâtı verirlerse onları serbest bırakın. Çünkü Allah Gafûr'dur; tevbe edenleri bağışlar, Rahîm'dir; kullarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir.

وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلاَمَ اللّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لاَّ يَعْلَمُونَ {التوبة/6}

6.eger biregü ortaḳ ḳatıġlılardın zīnhār bėrgil aŋar ançaḳ èşitsün Taŋrı yarlıġın yana tėgürgil anı ḳorḳınçsız yeriŋe. ol anıŋ üçün anlar boḍun turur bilmesler.

6. Ey Peygamber! Eğer müşriklerden birisi aman dileyip sana sığınmak isterse, ona bu güvenceyi "ver ki, Allah'ın sözünü işitip anlama imkânı bulsun. Sonra da onu güven içinde yaşayabileceği yurduna ulaştır. Çünkü onlar gerçeği bilmeyen bir topluluktur (Onlara sığınma hakkı vermenin amacı, cahil bir topluma gerçeği öğrenme fırsatı tanımaktır).

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِندَ اللّهِ وَعِندَ رَسُولِهِ إِلاَّ الَّذِينَ عَاهَدتُّمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُواْ لَكُمْ فَاسْتَقِيمُواْ لَهُمْ إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ {التوبة/7}

7. neteg bolur ortaḳ ḳatıġlılarḳa bıçıġ aġırlıġ mezgit üskinde yalavaçınıŋ üskinde meger anlar kim bıçıġ ḳıldıŋızlar aġırlıġ mezgit üskinde. nė kim köni tursalar silerke köni turuŋlar anlarḳa bütünlükün Taŋrı sewer saḳnuḳluḳlarnı.

7. Sözlerinde durmayan müşriklerin yaptıkları antlaşmaların Allah katında ve O'nun Peygamberi katında ne değeri olabilir? Ancak Mescid-i Haram'a yakın bir yerde antlaşma

yaptığınız kimselerin[5] durumları farklıdır. Sözlerine sadık kaldıkları sürece siz de onlara verdiğiniz sözde durun. Şüphesiz Allah, yaptıkları antlaşmalar konusunda sorumlu, duyarlı, bilinçli davrananları sever.

كَيْفَ وَإِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لاَ يَرْقُبُواْ فِيكُمْ إِلاًّ وَلاَ ذِمَّةً يُرْضُونَكُم بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَى قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ {التوبة/8}

8.neteg ḳılġay siler elig bolsalar siler üze küḍezmegeyler siler içinde ḳaḍaşlıḳ ap yme bıçığ. taplaġaylar silerni ağızları birle unamas köŋülleri üküşrekleri yarlıġdın çıḳıġlı tururlar.

8.Evet, sözlerinde durmayan müşriklerin antlaşmalarının nasıl bir değeri olabilir ki?! Eğer onlar size galip gelmiş olsalardı, ne ettikleri yeminleri ne de yaptıkları antlaşmaları gözetirlerdi. Onlar bir yandan güzel sözler söyleyerek sizi hoşnut etmeye çalışırlarken, bir yandan da içlerinden size karşı düşmanlık beslerler. Zaten onların hepsi yoldan çıkmış kimselerdir.

اشْتَرَوْاْ بِآيَاتِ اللّهِ ثَمَنًا قَلِيلاً فَصَدُّواْ عَن سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاء مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ {التوبة/9}

9. satġın aldılar Taŋrı belgüleriŋe az bahānı yandurdılar anıŋ yolından. anlar nėme yawuz. anı kim ḳılur erdiler.

9. Onlar, basit dünya menfaatlerini Allah'ın âyetlerine tercih etmişler ve insanları Allah yolundan alıkoymuşlardır. Onların yaptıkları işler gerçekten çok kötüdür.

لاَ يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلاًّ وَلاَ ذِمَّةً وَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ {التوبة/10}

10. küḍezmegeyler mü'min içinde ḳaḍaşlıḳnı ap yme bıçığnı. anlar tururlar anlar teŋdin keçigliler.

10. Bu müşriklerin, bir müminin hakkı söz konusu olduğunda ne ettikleri yemin ne de yaptıkları antlaşma akıllarına gelir. Aslında onlar haddi aşan, hak hukuk tanımayan kimselerdir.

5 Benî Kinâne ve Kureyşliler gibi. Bunlar 4. âyette sözü edilen kabilelerdendir.

فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَآتَوُاْ الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَنُفَصِّلُ الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ {التوبة/11}

11. eger yansalar aḍaḳın tutsa namāznı bėrseler zekātnı ḳaḍaşıŋızlar turur dīn içinde. aḍrar miz seçer miz belgülerni ol boḍunḳa kim bilürler.

11. Bununla birlikte eğer iman edip tevbe eder, namazı kılar ve zekâtı verirlerse artık onlar sizin din kardeşlerinizdir. Biz, âyetlerimizi ayrıntılı olarak açıklıyoruz, fakat bunu anlayacak olanlar, bilgi sahibi kimselerdir.

وَإِن نَّكَثُواْ أَيْمَانَهُم مِّن بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُواْ فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُواْ أَئِمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لاَ أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ {التوبة/12}

12.eger sısalar antlarını ʿahdlarında kėḍin ilseler dīniŋizler içinde. toḳuşuŋlar kāfirlerniŋ uluġı birle. anlar antları yoḳ bolġay kim anlar yıġılġaylar.

12. Eğer antlaşma yaptıktan sonra yeminlerini bozar ve dininize dil uzatırlarsa, bu kötü davranışlarına son vermeleri için küfrün elebaşlarıyla savaşın. Çünkü onların antlaşmaları/imanları, sizden aldıkları eman[6] yok hükmündedir.

أَلاَ تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَّكَثُواْ أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّواْ بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُم بَدَؤُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ أَتَخْشَوْنَهُمْ فَاللّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ {التوبة/13}

13. nelük toḳuşmas siler ol boḍunlar birle kim sıdılar antlarını uġradılar yalavaçnı çıḳarmaḳ anlar törçittiler silerni ilki yolı. ḳorḳar mu siler olarḳa Taŋrı sezāraḳ kim ḳorḳsa siler aŋar eger erse siler kėrtgünügli.

13. Siz, yeminlerini bozan ve Peygamberi yurdundan sürüp çıkarmak için etmediklerini bırakmayan bu kimselerle nasıl savaşmazsınız? Kaldı ki, savaşı önce başlatan da onlardır. Yoksa siz onlardan korkuyor musunuz? Oysa korkulacak tek varlığın Allah olduğunu bilmelisiniz. Çünkü siz iman etmiş kimselersiniz.

6 İkinci anlam, "Lâ eymâne lehüm" (Onların yeminleri, antlaşmaları yok hükmündedir) ifadesini, İbn Âmir'in "Lâ îmâne lehüm" (İmanları/emanları yok hükmündedir) şeklinde okuması sebebiyle verilmiştir. Arabistan'da ve diğer devletlerarası hukukta eman verme, sığınma, suçluların iadesi gibi önemli kurallar vardır. Düşmana eman verme İslâmî bir kurumdur. Dolayısıyla yabancı bir gayrimüslim İslâm ülkesine, ticaret, ziyaret, araştırma-inceleme vs. amaçlarla gelmek üzere eman isterse onun bu talebi yerine getirilir ve ikameti belli bir süre ile sınırlanabilir. Eman müessesinin yerini günümüzde pasaport, vize ve ikili hukuki anlaşmalar almıştır.

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ {التوبة/14}

14.toḳışıŋlar olar birle ḳınaġay olarnı Taŋrı silerniŋ eligiŋiz birle ḳızġut rüsvā ḳılġay olarnı. yārī bėrgey silerke anlar üze emlegey kėrtgüniglilerniŋ köŋlini.

14.O halde onlarla savaşın. Böylece Allah, onları sizin elinizle cezalandıracak ve rezil-rüsvâ edecek; size de onlara karşı yardım edip zafer lutfedecek ve müminlerin gönüllerini ferahlatacaktır.

وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ اللّهُ عَلَى مَن يَشَاء وَاللّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ {التوبة/15}

15.kitergey anlarnıŋ köŋüllериniŋ öfkesini. tevbe bėrür Taŋrı anıŋ üze tileyür. Taŋrı bilgen ol bütün işlig.

15. Ve yine böylece Allah, müminlerin kalplerindeki öfkeyi de yok edecektir. Allah, dilediğinin (iman edip tevbe etmeyi dileyenlerin) tevbesini de kabul edecektir. Allah Alîm'dir; kimlerin gönülden tevbe ettiğini bilir, Hakîm'dir; her hükmünde bir hikmet vardır.

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تُتْرَكُواْ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّهُ الَّذِينَ جَاهَدُواْ مِنكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُواْ مِن دُونِ اللّهِ وَلاَ رَسُولِهِ وَلاَ الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً وَاللّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ {التوبة/16}

16. azu saḳındıŋızlar mu ḳodulmaḳıŋızlarḳa ḳaçan bildürtti üdürdi erse Taŋrı anlarnı kim ḳatıġlandılar silerdin tutmadılar Taŋrıda adın ap yme yalavaçında ap yme kėrtgünügliler iç dost. Taŋrı biligli ol anı kim ḳılur siler.

16. Yoksa siz ey müminler! Allah, içinizden cihad edenlerle Allah'ı, Peygamberi ve müminlerden başkasını dost ve sırdaş edinmeyenleri tam anlamıyla ortaya çıkarmadan kendi halinize bırakılacağınızı mı sanıyorsunuz?[7] Unutmayın ki, Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.

7 Yani imanın gereği, sadece "İman ettik" demek değildir. Savaş emredildiğinde savaşa katılmaktır. Böylece kimin imanında samimi olduğu, kimin olmadığı ortaya çıkacaktır. Bkz. Ankebût 29/2.

مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَن يَعْمُرُواْ مَسَاجِدَ اللهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنفُسِهِمْ بِالْكُفْرِ أُوْلَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ وَفِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ {التوبة/17}

17.yaramas kerekmez ortaḳ ḳatıġlılarḳa kim ābadān ḳılsalar Taŋrı mezgitlerini tanuḳ bėrigliler özleri üze tanmaḳlıḳ birle. anlar yoḳ yoḍun boldı işleri. ot içinde anlar meŋgü ḳalıġlılar.

17. Müşrikler, tutum ve davranışlarıyla küfür içinde olduklarına kendileri tanıklık edip dururken, Allah'ın mescitlerinin/Kâbe'nin[8] bakımını ve hizmetini üstlenmeye hakları yoktur. Onların (Kâbe'nin bakım ve hizmetiyle ilgili) bütün amelleri boşa gitmiştir ve onlar cehennemde asırlarca kalacaklardır.

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللهِ مَنْ آمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلاَةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلاَّ اللهَ فَعَسَى أُوْلَئِكَ أَن يَكُونُواْ مِنَ الْمُهْتَدِينَ {التوبة/18}

18. bütünlükün kim ābadān ḳılur Taŋrı mezgitlerini kim kėrtgünse Taŋrıḳa taḳı kėḍinki künke aḍaḳın tutsa namāznı bėrse zekātnı ḳorḳmas meger Taŋrıḳa herāyna anlar kim bolmaḳları köni yolḳa könmişlerdin.

18. Allah'ın mescitlerine hizmeti üstlenme hakkı, ancak Allah'a ve âhiret gününe inanan, namazı kılıp zekâtı veren ve yalnız Allah'ın azabından korkan kimselere aittir. İşte böyle kimseler cennete girmeyi ümid edebilirler.[9]

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللهِ لاَ يَسْتَوُونَ عِندَ اللهِ وَاللهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ {التوبة/19}

19. ḳıldıŋızlar mu ḥācīlar suw içgü aġırlıġ mezgitni ābadān ḳılmaḳ ol kişi teg kim kėrtgündi Taŋrıḳa kėḍinki künke ḳatıġlandı Taŋrı yolı içinde. tüz bolmaslar Taŋrı üskinde. Taŋrı köndürmes küç ḳılıġlı boḍunlarnı.

19. Ey müşrikler! Siz sadece hacılara su verme, Kâbe'ye hizmet etme gibi işleri yapanlarla, Allah'a ve âhiret gününe inanan, Allah yolunda cihad eden kimseleri bir mi tutuyorsunuz? Allah katında bunlar bir değildir. Bilin ki, Allah zâlim bir topluluğu (zulüm yolunu tercih ettiği sürece) doğru yola iletmez; umduğuna kavuşturmaz.

8 İbn Kesir, Ebû Amr ve Yakub "Mesâcidallahi" (Allah'ın mescidleri) ifadesini, "Mescidallahi" (Allah'ın mescidi) şeklinde tekil olarak okumuşlardır. Bu durumda Kâbe kastedilmiş olur.

9 Âyetteki "Asâ" kelimesi, Allah'a nispet edildiğinde kesinlik ifade eder. Kişiye nispet edildiği zaman ümit ve ihtimal ifade eder. Bu âyette "Asâ" fiili insana nispet edilmiştir.

الَّذِينَ آمَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَاهَدُواْ فِي سَبِيلِ اللّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِندَ اللّهِ وَأُوْلَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ {التوبة/20}

20.anlar kim kėrtgündiler ew barķların ķoḍup keldiler ķatıġlandılar Taŋrı yolı içinde mālları birle etözleri birle. uluġraķ ķurı Taŋrı üskinde. anlar tururlar anlar ķutulġanlar.

20. İman eden ve imanı uğruna hicret edenler, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenler, Allah katında en yüksek dereceye ulaşmışlardır. Kurtuluşa erenler de işte onlardır.

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَّهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ {التوبة/21}

21.müjde bėrür anlarķa iḍileri yarlıķamaķ birle andın ḫoşnūdluķ būstānları birle anlarķa anıŋ içinde tutaşı ėrinç.

21. Rableri onları, Kendi rahmeti, hoşnutluğu ve bitmez tükenmez nimetlerle dolu cennet bahçeleriyle müjdelemektedir.

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللّهَ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ {التوبة/22}

22. meŋgü ķalıġlılar anıŋ içinde tutaşı. bütünlükün Taŋrı anıŋ üskinde uluġ ter muyan.

22. Onlar orada sürekli kalacaklardır. Hiç şüphe yok ki, Allah katında daha nice büyük ödüller vardır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تَتَّخِذُواْ آبَاءكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاء إِنِ اسْتَحَبُّواْ الْكُفْرَ عَلَى الإِيمَانِ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ {التوبة/23}

23.ay anlar kim kėrtgündiler tutmaŋlar atalarıŋızını ķarındaşlarıŋızını dost eger sewseler tanmaķnı. kėrtgünmek üze. kim dost tutsa olarnı silerdin anlar tururlar anlar küç ķılıġlılar.

23. Ey iman edenler! Babalarınız ve kardeşleriniz, küfrü imandan üstün tuttukları sürece[10] onları velî olarak kabul etmeyin. Sizden, onları velî edinenler zâlimlerin ta kendileridir.

10 Âyetteki "İn" edatı "İzâ" anlamındadır.

قُلْ إِن كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُواْ حَتَّى يَأْتِيَ اللّهُ بِأَمْرِهِ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ {التوبة/24}

24. aygıl eger bolsa ataŋızlar oġlanlarıŋız ḳarındaşlarıŋız cüftleriŋiz yaḳ yawuḳlarıŋız tawarlar ḳazġandıŋızlar anı satıġçılıḳ ḳorḳar siler uçuzluḳıŋa orunlar tiler siler anı sewügrek silerke Taŋrıdın yalavaçıdın ḳatıġlanmaḳ anıŋ yolı içinde köz tutuŋlar keltürginçe Taŋrı yarlıġını. Taŋrı köndürmes yarlıḳdın çıḳıġlı boḍunlarnı.

24. Ey Peygamber! De ki: "Eğer babalarınız, çocuklarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşîret(ler) iniz,[11] elde ettiğiniz mallar, kötüye gitmesinden korktuğunuz ticaretiniz, hoşunuza giden evleriniz, size Allah'tan, O'nun Peygamberinden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevimli, daha önemli geliyorsa, artık ilâhî azabın gelmesini bekleyin.[12] Bilin ki, Allah fâsık topluluklara (fâsıklık yolunu tercih ettikleri sürece) hidayet etmez; onları umduklarına kavuşturmaz.[13]

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ {التوبة/25}

25. yārī bėrdi ök silerke Taŋrı üküş orunlar içinde. ḥuneyn toḳışı kün ançada ḫoş keldi silerke üküşlüküŋizler muŋsuz ḳılmadı silerdin nerse tarudı siler üze yer ol kim kėŋüdi erdi. yana yüz ewürdiŋizler kėrü yanıġlılar.

25. Şu bir gerçek ki, Allah size birçok savaşta, özellikle Huneyn savaşında[14] yardım etmiştir. Hani

11 İbn Şûbe "Aşîretüküm" (Aşiretiniz) kelimesini "Aşîrâtüküm" (Aşiretleriniz) şeklinde çoğul okumuştur.

12 Lafzen, "Allah'ın hükmünün gerçekleşmesini bekleyin." Burada, Allah'ın azabını ve hükmünü, ânî bir azabın gelmesi şeklinde değil, sosyolojik kurallar ve sebep sonuç ilişkisi çerçevesinde anlamak gerekir. Yani, kendi çıkarları uğruna ahlâkî değerleri göz ardı eden toplumlar yozlaşırlar, kendi çöküşlerini hazırlamış olurlar ve böylece Allah'ın azabı ve hükmü gerçekleşmiş olur.

13 Buradaki "Fâsık" kavramı dinden çıkmak demek değil, müslümanların âyette sayılan dünyevî zevklerini dinî ve ahlâkî değerlere tercih ederek, Allah'ın istediği ve razı olacağı hayat tarzından ayrılmaları demektir. "Hidayet etmeme" ifadesi de küfrün karşılığı olarak değil, gözlerini dünyevî ve nefsânî hırsların bürüdüğü kimselere Allah'ın gerçeği, hak ve hakikati görme konusunda yardımcı olmaması anlamında kullanılmıştır.

14 Bu savaş, Mekke'nin fethinden on yedi gün sonra Hevâzin ve Sakif kabileleriyle Mekke ile Taif arasındaki Huneyn vâdisinde gerçekleşmiştir. Müslümanların sayısı on iki bin idi. Daha önce uygun mevzilere konuşlanan düşman ordusu sabahın karanlığında müslümanları ok yağmuruna tutmuş, müslümanlar geçici bir bozgun yaşamışlardı. Hz. Peygamber üstün gayret göstererek onları toparlamış ve sonuçta müslümanlar zafere ulaşmışlardır. Âyet bu geçici bozgunu, müslümanların çoklukla övünmelerine bağlamıştır. Çünkü şartlar ne olursa olsun zafer sadece Allah'ın yardımıyla kazanılır. Ayrıca çoğu zaman fazla güven, gerekli tedbirleri alma konusunda zaafa sebep olur.

o gün, sayınızın çokluğuna fazlaca güvenmiş, fakat bunun hiçbir faydasını da görmemiştiniz ve o geniş yeryüzü size dar gelmişti. Sonunda arkanızı dönüp kaçmaya başlamıştınız.

ثُمَّ أَنزَلَ اللّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنزَلَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَعذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُواْ وَذَلِكَ جَزَاء الْكَافِرِينَ {التوبة/26}

26. yana indürdi Tanrı amrulgunı yalavaçı üze kėrtgünügliler üze takı indürdi çerigler körmediŋizler anı ḳınadı anlarnı kim tandılar. ol turur tanıġlılarnıŋ yanutı.

26. Bu bozgundan sonra Allah, Peygamberinin ve müminlerin kalbine bir sükûnet; güven ve cesaret verdi, sizin görmediğiniz askerler gönderdi ve küfürde direnenlere hak ettikleri cezayı verdi. İşte Allah kâfirleri böyle cezalandırır.

ثُمَّ يَتُوبُ اللّهُ مِن بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَن يَشَاء وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ {التوبة/27}

27. yana tevbe bėrür Tanrı anda kėḍin kimnüŋ üze kim tilese. Tanrı yazuḳ örtgen yarlıḳaġan.

27. Bununla birlikte Allah, dilediğinin (iman edip tevbe etmeyi dileyenlerin) tevbesini kabul edecektir. Bilin ki, Allah Gafûr'dur; tevbe edenlerin günahlarını bağışlayıcıdır, Rahîm'dir; kullarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلاَ يَقْرَبُواْ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللّهُ مِن فَضْلِهِ إِن شَاء إِنَّ اللّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ {التوبة/28}

28. ay anlar kim kėrtgündiler bütünlükün ortaḳ ḳatıġlılar arıġsızlar yawumasunlar aġırlıġ mezgitke bu yıllarında kėḍin. eger ḳorḳsa siler çıġaylıḳdın herāyna muŋsuz ḳılġay silerni Taŋrı artuḳluḳındın eger tilese. bütünlükün Taŋrı bilgen ol bütün işlig.

28. Ey iman edenler! Şüphe yok ki, müşrikler ahlâken düşük, zararlı ve rezil kimselerdir.[15] Artık bu yıldan sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. (Onların Kâbe'yi ziyarete gelmemeleri sebebiyle) geçim darlığına düşmekten endişe ederseniz bilin ki, Allah dilediği kimseleri lutfuyla, keremiyle zenginleştirir. Allah Alîm'dir; sizin için neyin daha yararlı olduğunu çok iyi bilir, Hakîm'dir; müşrikleri Kâbe'ye yaklaştırmaması hikmetinin gereğidir.

15 Lafzen, "Pis kimselerdir."

قَاتِلُواْ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَلاَ بِالْيَوْمِ الآخِرِ وَلاَ يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللّهُ وَرَسُولُهُ وَلاَ يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُواْ الْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ {التوبة/29}

29.toḳışıŋlar anlar birle kim kėrtgünmesler Taŋrıḳa ap yme kėḏinki künke ḥarām ḳılmaslar anı kim ḥarām ḳıldı Taŋrı anıŋ yalavaçı dīn tutmaslar yaraşı dīnni. anlardın kim bėrildiler bitigni ançaḳ bėrsünler kezīdni eliŋdin anlar uçuzlarlar.

29. Ey müminler! Kendilerine kitab verilenlerden, gerçek anlamda Allah'a ve âhiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Elçisinin haram kıldığı şeyleri haram saymayan, Allah'ın gönderdiği hak dini de din olarak kabul etmeyen kimselerle, sizin üstünlüğünüzü kabul edinceye ve bizzat gelip kendi elleriyle cizye[16] verinceye kadar savaşın.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّهِ وَقَالَتْ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ {التوبة/30}

30. aydı cuhūdlar ʿüzeyr yalavaçnı Taŋrınıŋ oġlı tėp. aydı tersāklar mesīḥni Taŋrınıŋ oġlı tėp. ol sözleri aġızları birle oḫşaşurlar anlarnıŋ sözi birle kim tandılar munda öŋdün. toḳışdı anlar birle Taŋrı ḳayudın yalġan tutlurlar!

30. Yahudiler, "Üzeyir Allah'ın oğludur" demişlerdi.[17] Hıristiyanlar da "Mesih Allah'ın oğludur" dediler. Bu sözler, onların, daha önceleri yaşayan inkârcıların uydurduğu sözlere[18] benzeterek dillerine doladıkları asılsız inançlardır. Allah, onları kahretsin! Bu ne biçim söz?! Gerçeklerden nasıl da bu kadar uzaklaşabiliyorlar!

16 Cizye, İslâm ülkesinde müslüman olmayan vatandaşlardan alınan bir çeşit baş vergisidir. Bu vergi, yükümlülerin mali durumlarına göre belirlenir. Bundan kadınlar, çocuklar, kötürüm hastalar, körler, fakirler, rahipler, manastırlarda ibadetle meşgul olanlar ve gönüllü olarak İslâm ordusunda görev yapanlar muaftırlar. Bu vergiyi veren gayrımüslimler müslümanların yerine getirmek zorunda olduğu askerlik, zekât gibi bir takım yükümlülüklerden muaf tutuluyor ve bunu vermek suretiyle din özgürlüğü, can ve mal güvenlikleri gibi haklar elde ediyorlardı.

17 Yahudiler bu görüşü kabul etmezler. Ancak Matüridî ve Ebussuud gibi müfessirler, bu sözün çok önceleri yaşayan bazı Yahudiler tarafından söylendiğini, fakat daha sonra bu söylemden vazgeçtiklerini, dolayısıyla Kur'an'ın terk edilen bu inancı haber verdiğini belirtmektedirler. Kanaatimizce bu görüş Hz. Peygamber devrinde yaşayan bazı Yahudilere aittir. Rivayet edildiğine göre bunlar Sellâm b. Müşkil, Numan b. Evfâ ve Mâlik ibn es-Sayf gibi kişilerdir. Kur'an, üslûbu gereği bu görüşü, sadece belli kişileri zikrederek değil, genel olarak ifade etmiştir.

18 Öteden beri doğru yoldan ayrılanlar, kutsal tanıdıkları kimseleri, krallarını ve liderlerini Tanrı'nın oğlu kabul etmişlerdir. Eski Mısır'da, Mezopotamya'da ve Sümerlerde bu inancı görmek mümkündür. Kur'an, Yahudi ve Hıristiyanların bu batıl inancı, söz konusu inkârcı kavimlerin inançlarını taklid ederek edindiklerini belirtmektedir.

اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُواْ إِلاَّ لِيَعْبُدُواْ إِلَهًا وَاحِدًا لاَّ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ {التوبة/31}

31.tuttılar bilgenlerini zāhidlerini iḍiler Taŋrıda aḍın mėsīḥni meryem oġlı. fermānlamadılar meger tapunsalar bir iḍike. yoḳ iḍi meger ol. arıġ iḍi ol anıŋdın kim ortaḳ ḳatarlar.

31. Yahudiler hahamlarını, Hıristiyanlar da rahiplerini ve Meryemoğlu Mesih'i Allah'ın yanı sıra rab edindiler. Oysa onlara, tek Tanrıyı gereği gibi tanıyıp yalnız O'na ibadet etmeleri emredilmişti ki, O'ndan başka Tanrı yoktur ve O, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır.

يُرِيدُونَ أَن يُطْفِؤُواْ نُورَ اللّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللّهُ إِلاَّ أَن يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ {التوبة/32}

32. tilerler kim söndürmek Taŋrı yaruḳluḳını aġızları birle tilemes Taŋrı meger kim tükel ḳılmaḳ yaruḳluḳnı neçeme tilemese tanıġlılar.

32. Onlar, Allah'ın nûrunu ağızlarıyla üfleyerek söndürmek istiyorlar. Allah buna kesinlikle izin vermeyecek, kâfirlerin hoşuna gitmese de nûrunu tamamlayacaktır.[19]

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ {التوبة/33}

33. ol ol iḍi kim ıḍtı yalavaçnı köni yol birle yaraşı dīn birle āşkārā ḳılsa anı ḳamuġ dīnler üze. neçeme tilemese ortaḳ ḳatıġlılar.

33. O, müşriklerin hoşuna gitmese de peygamberini, hidayet kaynağı olan Kur'an'ı ve hak dini tebliğ etmek üzere göndermiştir ki, böylelikle dinini diğer bütün dinlerden üstün kılsın.[20]

19 Krş. Saff 61/8. Allah'ın nurundan maksat, insanlık için ışık kaynağı olan Kur'an'dır. Kâfirlerin bu nûru ağızlarıyla söndürmek istemesinden maksat ise; "Bu Kur'an öncekilerin masallarıdır" (En'âm 6/25), "Bu apaçık bir sihirden ibarettir" (Mâide 5/110; Ahkaf 46/7), "Bu Kur'an'ı dinlemeyin, yaygara yapın" (Fussılet 41/26), "Bu Kur'an uydurulmuş bir iftiradan ibarettir" (Sebe' 34/43) gibi laf kalabalığıyla kâfirlerin Kur'an'ı etkisiz hale getirmek istemeleridir.

20 Krş. Saff 61/9.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللّهِ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلاَ يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ {التوبة/34}

34. ay anlar kim kėrtgündiler çın üküş bilgenlerdin tağda tapunġanlardın yėyürler kişiler tawarlarını ḥaḳḳsızın yıġḳaylar Taŋrı yolındın. anlar kim kizlerler altunnı kümüşni nafaḳa ḳılmaslar anı Taŋrı yolında müjde bėrgil anlarḳa ağrıtıġlı ḳın birle.

34. Ey iman edenler! Şunu iyi bilin ki, bu hahamların ve rahiplerin birçoğu halkın mallarını haksız yere yiyorlar ve insanları Allah yolundan alıkoyuyorlar.[21] Ey Peygamber! (Onları ve onlar gibi) altın ve gümüş biriktirip Allah yolunda harcamayanları acı bir azab ile müjdele!

يَوْمَ يُحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لأَنفُسِكُمْ فَذُوقُواْ مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ {التوبة/35}

35. ol kün isitilgey anıŋ üze tamuġ otı içre dağlanġay anıŋ birle alınları yanları arḳaları. bu kömdüŋüzler özüŋüzlerke. tatıŋlar anı kim kömer kizler erdiŋizler.

35. Biriktirdikleri bu altın ve gümüşler kıyamet günü cehennem ateşinde kızdırılacak, onunla yüzleri, böğürleri ve sırtları dağlanacak; onlara, "İşte kendiniz için biriktirdiğiniz altın ve gümüşler… Tadın bakalım şimdi biriktirdiğiniz malların acı azabını" denilecek.

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِندَ اللّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلاَ تَظْلِمُواْ فِيهِنَّ أَنفُسَكُمْ وَقَاتِلُواْ الْمُشْرِكِينَ كَآفَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَآفَّةً وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ {التوبة/36}

36. bütünlükün aylar sanı Taŋrı üskinde on ėkki ay Taŋrı bitigi içinde ol kün yarattı köklerni yerni. anlardın tört aġırlıġ. ol üstüvārdın küç ḳılmaŋlar anlar içinde özüŋizlerke. toḳuşuŋlar ortaḳ ḳatıġlılar birle yumḳı neteg kim toḳışurlar silerniŋ birle yumḳı. biliŋler bütünlükün Taŋrı saḳnuḳluḳlar birle.

21 Râzînin kaydettiğine göre, Yahudi ve Hıristiyan din adamları hak dinin kendilerinin dini olduğunu ve bu dinin yayılması için onu güçlendirmek gerektiğini, bunun da din adamlarının zengin olmasına bağlı olduğunu söyleyerek halkın malını, parasını haksız yere alıyorlardı. Râzî bunun kendi zamanında da devam ettiğini ilâve eder. Bu âyet, müslümanlık dâhil bütün dinlerde din hizmetiyle görevli olanlar için bir uyarı niteliğindedir.

36. Bilin ki, Allah katında ayların sayısı, O'nun gökleri ve yeri yarattığı zaman koyduğu düzen gereği on ikidir. Bunlardan dördü[22] (savaşın yasak olduğu) haram aylardır. İşte bu (ayların on iki olması) Allah'ın koyduğu sağlam bir yasadır.[23] Siz, haram aylarda (savaş yasağını çiğneyerek) kendinize kötülük etmeyin. Ancak müşrikler size topyekûn savaş açarlarsa,[24] siz de onlarla aynı şekilde topyekûn savaşın (haram aylara saygısızlık etmek endişesiyle eli kolu bağlı durmayın). İyi bilin ki, Allah bu hükümler konusunda sorumlu, duyarlı, bilinçli davrananlarla beraberdir.

إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُواْ يُحِلِّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِّيُوَاطِؤُواْ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللّهُ فَيُحِلُّواْ مَا حَرَّمَ اللّهُ زُيِّنَ لَهُمْ سُوءُ أَعْمَالِهِمْ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ {التوبة/37}

37. kėniktürmek artuḳluḳ ol tanmaḳ içre azdurur anıŋ birle anlarnı kim tandılar ḥelāl tutarlar anı bir yıl ḥarām ḳılurlar anı bir yıl teŋeştürseler anıŋ sanını ḥarām ḳıldı Taŋrı ḥelāl ḳılurlar anı kim ḥarām ḳıldı Taŋrı. bezeldi anlarḳa işleriniŋ yawuzı. Taŋrı köndürmes tanıġlı boḍunlarnı.

37. Haram ayı bir sonraki aya ertelemek veya bir yıldaki ay sayısını artırmak,[25] küfürde azıtmaktan başka bir şey değildir. Kâfirler böyle yapmakla büsbütün yoldan çıkmış/başkalarını da yoldan çıkarmış[26] oldular. Onlar haram ayı yılın birinde helâl, bir diğerinde haram sayıyorlar ve (yıl içinde istedikleri ayı haram ay yapmak suretiyle de) Allah'ın haram olarak bildirdiği ayların sayısını güya tamamlamış oluyorlar ve böylece Allah'ın yasakladığı şeyleri helâl görüyorlardı.[27] Üstelik onların yaptıkları bu kötü işler, kendilerine güzel geliyordu. Bilin ki, Allah küfürde direnen topluluklara (küfür yolunu tercih ettikleri sürece) doğru yolu göstermez.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ انفِرُواْ فِي سَبِيلِ اللّهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الأَرْضِ أَرَضِيتُم بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الآخِرَةِ إِلاَّ قَلِيلٌ {التوبة/38}

22 Bu dört ay, Muharrem, Zilkade, Zilhicce ve Receb aylarıdır.

23 Lafzen, "Dosdoğru bir hesaptır."

24 Buradaki teşbih edatı, kinâye yoluyla illet (sebebiyet) veya şart anlamındadır.

25 "Nesî" ifadesi, haram ayların diğer aylara ertelenmesi anlamına geldiği gibi, yıl içindeki ay sayısını artırmak anlamına da gelir.

26 Hafs, Hamza, Kisâî ve Yakub dışındaki kıraat imamları "Yudallü" (Yoldan çıkarılmış/çıkmış) fiilini "Yüdillü" (Yoldan çıkarmış) şeklinde okumuşlardır.

27 Cahiliye döneminde Araplar, kamerî takvime göre her yıl değişen hac mevsimini ticârî kaygılarla yılın ılıman bir mevsimine sabitlemişler, yani güneş takvimine göre hareket eder olmuşlardı. Bu değişikliğin altında, haram ayların zamanını değiştirip istedikleri zaman savaşabilme arzuları da yatıyordu. Bu değişiklik, dört yılda bir artık gün getiriyor ve yaklaşık üç yılda bir ay, 33 yılda bir yıl artık zaman oluşuyordu. Böyle olunca da kamerî takvime göre belirlenmiş olan hac ve haram aylarının yeri değişiyordu. Hz. Peygamber hicretin 9. yılı Receb ayında Tebük seferine çıkmıştı. Müşrikler haram ay olan Receb ayında sefere çıkmasından dolayı Hz. Peygamberin aleyhinde konuşmuşlardı. Oysa o ay aslında Receb ayı değil Cemaziye'l-Âhir ayı idi. Arapların yukarıda sözünü ettiğimiz uygulamaları sebebiyle Cemaziye'l-Âhir ayı Receb ayı zannediliyordu.

38. ay anlar kim kėrtgündiler nė ol silerke ḳaçan aytılsa silerke çıḳınlar tėp Taŋrı yolı içinde aġruḳlandıŋızlar yerke. tilediŋüzler mü yaḳınraḳ tiriglikni āḫiretdin ermes bu yaḳınraḳ tiriglik ėnçrünmeki kėḏinki ajun içinde meger az turur.

38. Ey iman edenler! Ne oluyor size! "Allah yolunda seferber olun" emri verildiği halde (kaya gibi) yere çakılıp kaldınız. Yoksa siz dünya hayatını âhiret hayatına tercih mi ediyorsunuz? Bilin ki, dünya hayatının geçici güzellikleri, âhiret hayatının yanında çok basit kalır.

إِلاَّ تَنفِرُواْ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلاَ تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ {التوبة/39}

39. ḳaçan eger çıḳmasa siz çıḳsa siler ḳınaġay silerni aġrıtġan ḳın birle tegşürgey bir boḏunḳa silerde aḏın ziyān ḳılmaġay siler aŋar nerse. Taŋrı tėgme nerse üze uġan turur.

39. Bakın, eğer siz Allah yolunda savaşmak için seferber olmazsanız, Allah sizi acı bir azapla cezalandırır, yok eder ve yerinize başka bir millet getirir. Siz (savaşa çıkmamakla) Allah'ın dinine bir zarar veremezsiniz. Unutmayın ki, Allah'ın gücü her şeyi yapmaya (Peygamberini korumaya ve sizin yerinize başka bir kavim getirmeye) yeter.

إِلاَّ تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُواْ ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لاَ تَحْزَنْ إِنَّ اللّهَ مَعَنَا فَأَنزَلَ اللّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُواْ السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ {التوبة/40}

40. eger yārī bėrse siz aŋar yārī bėrdi ök aŋar Taŋrı ançada çıḳardı anı anlar kim tandılar ėkkiniŋ ėkkinçi ançada olar ėkkegü üŋür içinde ançada ayur ya'nī ebū bekrke ėşiŋe ḳaḏġurmaġıl bütünlükün Taŋrı biziŋ birle. indürdi Taŋrı köŋül amrulġusını anıŋ üze küçlendürdi anı ol çerigler birle. kim körmediŋizler anı. ḳıldı anlarnıŋ sözleri tandılar ḳuḏıraḳ. Taŋrı yarlıḳı ol üstünrek. Taŋrı bilgen bütün işlig.

40. (Allah yolunda savaşa çıkarak) Peygambere yardım etmezseniz bilin ki, ona Allah mutlaka yardım edecektir. Nitekim etmiştir de. Küfürde direnenler onu yurdundan sürüp çıkardıkları zaman, hani o, mağarada iki kişiden biri iken arkadaşına,[28] "Üzülme! Allah bizimle beraberdir" demişti. Böylece Allah onun kalbine bir sükûnet vermiş, onu sizin görmediğiniz askerlerle; manevî güçlerle desteklemiş, küfürde direnenlerin dâvasını[29] yerin dibine batırmıştı. En yüce

28 Hz. Peygamberin Medine'ye hicret esnasında, Sevr dağında sığındığı mağaradaki arkadaşı Hz. Ebû Bekir'dir.
29 Lafzen, "Sözünü."

olan, Allah'ın davasıdır; Allah'ın dinidir. Allah Azîz'dir; her zaman gâliptir, dinini yüceltmeye muktedirdir, Hakîm'dir; her işi yerli yerince yapar. Peygamberini ve dinini yüceltmesi, kâfirlerin dâvalarını yerin dibine batırması O'nun hikmeti gereğidir.

انْفِرُواْ خِفَافًا وَثِقَالاً وَجَاهِدُواْ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ {التوبة/41}

41. çıḳınlar yüŋüller yaʿnī yigitler aġırlar yaʿnī ḫ̆āceler ḳatıġlanınlar māllarınız birle özleriŋiz birle Taŋrı yolı içinde. ol yėgrek turur silerke eger bilür erse siler.

41. O halde siz ister piyade, ister süvari olarak (şartlar ne olursa olsun)[30] seferber olun ve Allah yolunda mallarınızla ve canlarınızla cihad edin. Eğer (elde edeceğiniz nimetleri) bilip düşünürseniz bu sizin için daha hayırlıdır.

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لاَّتَّبَعُوكَ وَلَكِن بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللّهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ وَاللّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ {التوبة/42}

42. eger erdi erse nerse yaḳın yol keçigli uġrayu uḍġaylar erdi saŋa yoḳ kim yıraḳ boldı. anlar üze yol küçeyliki munu andıḳḳaylar oḳ Taŋrı tuta eger küçümüz yetse erdimiz çıḳġay erdimiz silerniŋ birle yoḳ yoḍun ḳılurlar özlerini. Taŋrı bilür anlar yalġan sözlegliler.

42. Şâyet kolay ve hemencecik elde edilecek bir dünya nimeti olsaydı ve gidilecek yol da çok uzak olmasaydı (münafıklar ve cihada katılmamak için bahaneler uyduranlar) senin peşinden mutlaka gelirlerdi. Fakat gidilecek yol onlara uzak geldi. Ey Peygamber! Onlar sen seferden döndükten sonra sana gelip kendilerini helâk edercesine dil dökerek,[31] "Eğer gücümüz yetseydi, biz de seninle birlikte savaşa giderdik" diye yeminler edeceklerdir. Oysa Allah onların ne kadar yalancı olduklarını bilmektedir.

عَفَا اللّهُ عَنكَ لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُواْ وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ {التوبة/43}

43.keçürdi Taŋrı sėndin nelük destūr bėrdiŋ anlarḳa belgürgiŋeke tėgi saŋa anlar kim köni aydılar bilse sen yalġan ayıġlılarnı?

30 "Âyetteki "Hifâfen" ve "Sikâlen" kelimelerine az-çok, kolay-zor, silahlı-silahsız, genç-yaşlı, sağlıklı-hasta, evli-bekâr, zayıf-şişman, zengin-fakir gibi anlamlar verilmiştir. Biz kelimelerin lügat anlamına en yakın olan mânayı tercih ettik.

31 Âyet; "Onlar yalan yere yemin ederek kendilerini helâke sürüklüyorlar (zira, yalan yere yemin insanı helâke sürükler)" şeklinde de tercüme edilebilir.

43. Allah senin iyiliğini versin! Sence kimlerin doğru söylediği iyice belli olmadan ve sen yalan söyleyenlerin de kimler olduğunu tam olarak bilmeden onlara (savaşa katılmamaları konusunda) niçin izin verdin?

لاَ يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ أَن يُجَاهِدُواْ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ وَاللّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ {التوبة/44}

44. destūr ḳolmaslar sėndin anlar kim kėrtgünürler Taŋrıḳa kėḏinki künke. ḳatıġlanmaḳları tawarları birle özleri birle. Taŋrı bilgen turur saḳnuḳlarnı.

44. Ey Peygamber! Bil ki, Allah'a ve âhiret gününe yürekten inananlar ve mallarıyla, canlarıyla savaşmak isteyenler, gelip senden (savaşa katılmamak için) izin istemezler. Allah, savaşa katılma konusunda sorumlu, duyarlı, bilinçli davrananları iyi bilmektedir.

إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ {التوبة/45}

45.bütünlükün destūr ḳolarlar sėndin anlar kim kėrtgünmesler Taŋrıḳa yme kėḏinki künke sėziklig boldı köŋülleri anlar sėzikleri içinde tezginürler.

45. (Savaşa katılmamak hususunda) senden izin isteyenler ancak, Allah'a ve âhiret gününe yürekten inanmayan, kalpleri şüphelerle dolu olan ve bu şüpheler içinde bocalayıp duran kimselerdir.

وَلَوْ أَرَادُواْ الْخُرُوجَ لأَعَدُّواْ لَهُ عُدَّةً وَلَكِن كَرِهَ اللّهُ انبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُواْ مَعَ الْقَاعِدِينَ {التوبة/46}

46. eger tileseler erdi çıḳmaḳnı anutġaylar erdi aŋar sāznı ėtigni. yoḳ kim tilemedi Taŋrı ḳızup çıḳmaḳlarını kehllendürdi anlarnı aytıldı olturuŋlar olturuġlılar birle.

46. Eğer onlar savaşa katılmayı gerçekten isteselerdi, onun için bir hazırlık yaparlardı. Fakat Allah, (savaş konusundaki isteksizlikleri sebebiyle) onların savaşa katılmalarını hoş görmedi; onları savaştan alıkoydu ve kendilerine "Savaşa katılmayanlar (kadınlar, çocuklar, hastalar)la beraber evlerinizde korkakça oturun bakalım" denildi.[32]

32 Âyette "Oturun" diyenlerin kim oldukları belli değildir. Müfessirler bu konuda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Burada

لَوْ خَرَجُواْ فِيكُم مَّا زَادُوكُمْ إِلاَّ خَبَالاً ولأَوْضَعُواْ خِلاَلَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْ وَاللّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ {التوبة/47}

47.eger çıḳsalar erdi siler içinde arturmaġay erdi silerke meger artaḳlıḳ. örgütgeyler erdi siler araŋızlarda tileyür silerke bulġaḳnı. silerniŋ içinde tiŋlegliler ol. anlar Taŋrı bilgen turur küç ḳılıġlılarnı.

47. Gerçi onlar sizinle birlikte savaşa katılsalardı aranızda bozgunculuktan başka bir şey yapmazlar, kargaşa ve fitne çıkarmak isterlerdi. Üstelik içinizde onların sözlerine kulak verip kanacak, onlara casusluk yapacak olanlar da vardı. Fakat Allah bu zâlimleri iyi bilmektedir.

لَقَدِ ابْتَغَوُاْ الْفِتْنَةَ مِن قَبْلُ وَقَلَّبُواْ لَكَ الأُمُورَ حَتَّى جَاء الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللّهِ وَهُمْ كَارِهُونَ {التوبة/48}

48.tilediler ök bulġaḳnı munda öŋdün. ewürdiler tewürdiler saŋa işlerni ançaḳ keldi yaraşı belgürdi Taŋrı yarlıġı anlar taplamaġlılar ol.

48. Nitekim onlar, bundan önce de (Uhud savaşında) müslümanlar arasında fitne ve kargaşa çıkarmak istemişler ve sana karşı birtakım tuzaklar kurmaya çalışmışlardı. Nihayet Allah'ın vâdettiği zafer gerçekleşmiş, onlar istemese de Allah'ın dini güçlenip gâlip gelmiştir.

وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ ائْذَن لِّي وَلاَ تَفْتِنِّي أَلاَ فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُواْ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ {التوبة/49}

49.anlarda kimi ayur destūr bėrgil maŋa bulġaḳ ḳılmaġıl bilgil bulġaḳ içiŋe tüştiler. çın tamuġ ḳapsamış ol tanıġlılarnı.

49. Onlardan bazıları Peygambere gelip, "Bana izin ver, beni fitneye düşürüp başımı derde sokma"[33] demişlerdi. Fakat bilesin ki, onlar aslında fitnenin tam içine düşmüşlerdi. Şüphesiz ki, cehennem böyle kâfirlerin hepsini içine alacaktır.

aslolan, savaşa katılmayanların böyle bir azarlanmayı hak etmiş olmalarıdır.

33 "Beni fitneye düşürme" ifadesi, "Savaşa gitmeye gönlüm yok, sana muhalefet etmek zorunda bırakıp beni fitneye düşürme", "Malımın mülkümün başından ayırma" gibi farklı şekillerde yorumlanmıştır. Ayrıca bu âyetin iniş sebebi olarak şöyle bir rivayet vardır: Tebük seferi sırasında Ca'd b. Kays isminde biri, "Ben kadınlara çok düşkünüm, oralardaki sarışın Rum kızları yüzünden fitneye düşebilirim, bana izin ver" demiştir.

إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُواْ قَدْ أَخَذْنَا أَمْرَنَا مِن قَبْلُ وَيَتَوَلَّواْ وَّهُمْ فَرِحُونَ {التوبة/50}

50.eger tėgse saŋa ėḍgülük ḳaḍġurtur olarnı. eger tėgse saŋa bir tegigli iş ayurlar tuttumız oḳ işimizni munda öŋdün ewrürler anlar sewnügliler ol.

50. Ey Peygamber! Sana (zafer ve ganimet gibi) bir iyilik dokunsa bu onları üzer. Fakat başına (yenilgi gibi) bir musibet gelecek olsa onlar, "İyi ki biz daha önceden tedbirimizi almışız" derler ve sevinerek dönüp giderler.

قُل لَّن يُصِيبَنَا إِلاَّ مَا كَتَبَ اللّهُ لَنَا هُوَ مَوْلاَنَا وَعَلَى اللّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ {التوبة/51}

51.ayġıl tėgmes biziŋke meger ol kim bitidi Taŋrı biziŋke ol iḍimiz ol Taŋrı üze köŋül ursun kėrtgünügliler.

51. Ey Peygamber! Sen onlara de ki: "Bizim başımıza Allah'ın yazıp takdir ettiğinden başka bir şey gelmez. O bizim Mevlâmız; koruyup gözetenimizdir (O'nun bize takdir ettiği musibette bile bir hikmet vardır). Öyleyse müminlere düşen sadece Allah'a güvenip O'na dayanmaktır."

قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَا إِلاَّ إِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَن يُصِيبَكُمُ اللّهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِندِهِ أَوْ بِأَيْدِينَا فَتَرَبَّصُواْ إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ {التوبة/52}

52.ayġıl köz tutmazlar biziŋke meger ėkki ėdgülük birisiŋe. biz köz tutar miz silerke kim tegürmek silerke Taŋrı bir ḳın birle anıŋ üskindin azu bizin eliglerimiz birle köz tutuŋlar biz silerniŋ birle köz tutuġlılar miz.

52. Yine de ki: "Siz bizim için iki güzellikten (zafer veya şehitlikten) birinin dışında bir şey mi bekliyorsunuz? Biz de sizin başınıza ya Allah katından ya da bizim elimizle bir azab gelmesini bekliyoruz. O halde siz bekleyin bakalım, biz de sizinle birlikte bekliyoruz."

قُلْ أَنفِقُواْ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ إِنَّكُمْ كُنتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ {التوبة/53}

53.aygıl herāyna ḳılınlar köŋlün azu küçün bezerleşmegey silerdin siler erdiŋiz bir boḍun yarlıġdın çıḳıġlılar.

53. Ve yine onlara şunu söyle: "Siz savaş için ister gönüllü ister gönülsüz yardımda bulunun, bu yardımlar aslâ kabul edilmeyecektir. Çünkü siz yoldan çıkmış bir topluluksunuz."

وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلاَّ أَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِاللّهِ وَبِرَسُولِهِ وَلاَ يَأْتُونَ الصَّلاَةَ إِلاَّ وَهُمْ كُسَالَى وَلاَ يُنفِقُونَ إِلاَّ وَهُمْ كَارِهُونَ {التوبة/54}

54.yıġmadı anlarnı bezerlenmek anlardın ḫazīneleri meger anlar tandılar Taŋrıḳa yalavaçıŋa. kelmesler namāzḳa meger anlar kehller ḫazīne ḳılmaslar meger anlar taplamaġlılar.

54. Bu kimselerin yaptıkları yardımların kabul edilmeyişinin sebebi, onların Allah'a ve Peygamberine karşı nankörlük etmeleri, namazı üşenerek kılmaları ve söz konusu yardımları gönülsüz bir şekilde yapmalarıdır.

فَلاَ تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلاَ أَوْلاَدُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللّهُ لِيُعَذِّبَهُم بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ {التوبة/55}

55.ḫoş kelmesün saŋa mālları ap yme oġlanları. bütünlükün tileyür Taŋrı ḳınasa olarnı anıŋ birle yaḳınraḳ tiriglik içinde çıḳar cānları anlar tanıġlı tururlar.

55. Ey Peygamber! Münafıkların servetlerinin ve çocuklarının çokluğu seni şaşırtmasın. Çünkü Allah, (kötüye kullandıkları için) kendilerine verilen bu nimetler yüzünden onlara dünya hayatında azab edecek ve canlarını da kâfir olarak alacaktır.

وَيَحْلِفُونَ بِاللّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُم مِّنكُمْ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ {التوبة/56}

56.andıḳarlar Taŋrı tuta anlar silerdeki. ermesler anlar silerdin yoḳ kim anlar boḍun tururlar ḳorḳarlar.

56. Bu münafıklar, sizden olmadıkları halde, sizden olduklarına dair Allah adına yeminler ederler. Onlar korkak bir topluluktur.

لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأً أَوْ مَغَارَاتٍ أَوْ مُدَّخَلاً لَّوَلَّوْاْ إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ {التوبة/57}

57.eger bulsalar sığınġu yerni azu üŋürlerni azu kirgü yerni yüz ewürgeyler aŋar anlar baş kötrüp boynaġuluḳ ḳılurlar.

57. Öyle ki, bir sığınak yahut birtakım mağaralar, hatta girebilecekleri bir delik bulabilselerdi (savaşa katılmamak için) derhal o tarafa koşarlardı.

وَمِنْهُم مَّن يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُواْ مِنْهَا رَضُواْ وَإِن لَّمْ يُعْطَوْاْ مِنهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ {التوبة/58}

58.anlardın kim füsūs tutar sėni yaʿnī ʿayblar ṣadaḳa bėrgü içinde. eger bėrilse andın tilerler eger bėrilmeseler andın ançada anlar öfkelenürler.

58. Onlardan bazıları da sadaka-zekât[34] dağıtımında (haksızlık yaptığını ileri sürerek) sana dil uzatırlar. Eğer bu mallardan kendilerine bir şey verilecek olursa sevinirler, verilmezse kızıp homurdanırlar.

وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُواْ مَا آتَاهُمُ اللّهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُواْ حَسْبُنَا اللّهُ سَيُؤْتِينَا اللّهُ مِن فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللّهِ رَاغِبُونَ {التوبة/59}

59. eger anlar tileseler anı kim bėrdi anlarḳa Taŋrı yalavaçı aydılar tap biziŋke Taŋrı bėrgey biziŋke Taŋrı üze artuḳluḳındın. yalavaçı artuḳluḳındın biz Taŋrı tapa uġraġlılar miz.

59. Keşke onlar, Allah'ın ve Peygamberinin kendilerine vermiş oldukları şeylere razı olsalar ve "Allah bize yeter, Allah ve Resûlü lutuf ve kereminden bize daha çok verecektir. Biz Allah'a yönelip O'na gönül bağlayanlarız" deselerdi!

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللّهِ وَاللّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ {التوبة/60}

34 Sadaka kelimesi; zekât olarak toplanan para ve mallar, ganimetler, vakıf ve bağış vb. değişik sosyal yardımlar gibi anlamlara gelir. Sevap niyetiyle bir fakire yapılan her türlü yardım ve iyiliğe de sadaka denir. Âyetin, Huneyn savaşında elde edilen ganimetlerin taksimine yapılan bazı itirazlarla ilgili olduğu da rivayet edilmiştir.

60.bütünlükün ṣadaḳalar çıġaylarḳa yoḳsuzlarḳa iş bütürüglilerke anıŋ üze köŋülleri ulaşturġu isitgü boyunları içindeki borçluġlarḳa Taŋrı yolı içinde yolda buzlup gürūhdın aḍrılmış yol oġlanları teŋeştürmek Taŋrıdın. Taŋrı bilgen turur bütün işlig.

60. Aslında sadakalar (zekât olarak toplanan mallar), yoksulların, düşkünlerin, bunları toplayan görevlilerin, kalpleri müslümanlığa ısındırılacak kimselerin, hürriyetine kavuşmak için belli bir bedel karşılığında sahibiyle sözleşme yapan kölelerin, borçluların, Allah yolunda çalışanların, yolda kalmış ihtiyaç sahiplerinin hakkıdır. Allah zekâtların verileceği yerleri böyle açıklamıştır. Allah Alîm'dir; kime ne vereceğini iyi bilir, Hakîmdir; yaptığı bu taksimde bir hikmet vardır.

وَمِنْهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ آمَنُواْ مِنكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ {التوبة/61}

61.anlardın anlar kim emgetürler yalavaçnı ayurlar ol söz èşitgen. ayġıl söz èşitgen yègrek turur silerke kèrtgünür Taŋrıḳa kèrtgünür kèrtgünüglilerke yarlıḳamaḳ anlarḳa kim kèrtgündiler silerdin. anlar emgetürler Taŋrı yalavaçını anlarḳa ḳın turur aġrıtıġlı.

61. Bazı münafıklar Peygamberi, "O bir kulaktır; her duyduğuna inanan safın biridir"[35] diyerek üzüp incitirler. Ey Peygamber! Sen onlara de ki: "Evet o bir kulaktır, ama sizin için hayırlı şeyleri işiten bir kulaktır; o yalnız Allah'a inanıp güvenir, müminlere de güvenir. Sizden inanan kimseler için bir rahmet; sevgi ve şefkat kaynağıdır. Bilin ki, Allah'ın Elçisini incitip üzenler için acı bir azab vardır.

يَحْلِفُونَ بِاللّهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَاللّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَن يُرْضُوهُ إِن كَانُواْ مُؤْمِنِينَ {التوبة/62}

62.andıḳarlar Taŋrı tuta silerke taplanmaḳ üçün silerke Taŋrı anıŋ yalavaçı sezāraḳ ḫoşnūd ḳılmaḳları anı eger erseler kèrtgünügliler.

62. Üstelik bu münafıklar sizi hoşnut etmek için (iyi niyetli olduklarına dair) Allah adına yeminler ederler. Oysa gerçekten mümin olsalardı, Allah'ı ve Peygamberini hoşnut etmeyi daha çok önemserlerdi.

35 Münafıklar Hz. Peygamber için her şeye inanan saf birisi anlamında "O bir kulaktır" demişlerdir. Bu, onların kendi değerlendirmelerine göre, onun münafıkların söylediği her söze inanan saf bir kimse olduğunu ifade ettiği gibi, kâfirlerin iddiasına göre onun birtakım hayaller görüp sesler duyduğu ve bunların kaynağının ne olduğunu bilmeden hepsine inandığını anlatmak amacına yönelik de olabilir.

أَلَمْ يَعْلَمُواْ أَنَّهُ مَن يُحَادِدِ اللّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ {التوبة/63}

63.bilmesler mü kim yaġılaşsa Taŋrı birle yalavaçı birle. çın aŋar tamuġ otı meŋgü ḳalıġlı anıŋ içinde. ol turur uluġ ḳızġut.

63. Onlar bilmiyorlar mı ki, Allah'a ve Elçisine karşı çıkan kimselerin cezası, içinde asırlarca kalacakları cehennem ateşidir ve bu büyük bir zillettir.

يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزِؤُواْ إِنَّ اللّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ {التوبة/64}

64. saḳlanur ėkki yüzlügler indürülmekdin anlar üze bir sūre uḳtursa olarḳa ne kim köŋülleri içindekini. ayġıl ėligleŋler kim Taŋrı çıḳarıġlı ol anı kim saḳlanur siler.

64. Münafıklar, (kendi aralarında, güyâ) bir sûre iniverecekmiş de kalplerinde gizledikleri şeyleri onlara haber verecekmiş diye pek korktuklarını(!) söyleyerek alay ediyorlar. Ey Peygamber! Onlara de ki: "Siz alay edip durun bakalım, hiç şüphe yok ki, Allah sizin korktuğunuz şeyleri gerçekten ortaya dökecektir."[36]

وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِؤُونَ {التوبة/65}

65. eger aytsa sen anlarḳa ayġaylar oḳ çın biz kirür erdimiz oynar erdimiz. ayġıl Taŋrı birle mü anıŋ belgüleri mü yalavaçları mu füsūs tutar erdiŋizler?

65. Sen onlara niçin alay ettiklerini soracak olursan, "Biz kendi aramızda muhabbete dalmış, şakalaşıyorduk" diyeceklerdir. De ki onlara: "Boşuna inkâr etmeyin, siz Allah ile, O'nun âyetleriyle ve Elçisiyle (bal gibi) alay ediyordunuz."[37]

36 Müfessirler âyeti, genellikle "Münafıkların içlerinde gizledikleri şeyleri haber verecek bir sûrenin gelmesinden endişe ettikleri" şeklinde cümlenin zâhirî anlamına göre yorumlamışlardır. Ancak Ebû Müslim el-Isfahânî, münafıkların alay ederek kendi aralarında böyle konuştuklarını belirtmiştir. Âyetin devamındaki, "Siz alay ededurun bakalım" ifadesi bu görüşü desteklemektedir. Diğer taraftan, Allah'ın, Peygamberine indirdiklerine inanmayan münafıkların, böyle ciddi bir endişesinin olması da söz konusu olamaz. Bu sebeple biz âyeti, Ebû Müslim'in anlayışına göre tercüme ettik.

37 Âyet genellikle "Allah ile, …alay ediyorsunuz, öyle mi?" şeklinde tercüme edilmektedir. Biz, "Ebillâhi" kelimesindeki "Hemze"nin takrîrî olduğu görüşüne katılarak ve âyetin kurgusunu da dikkate alarak böyle tercüme etmeyi uygun gördük.

لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِن نَّعْفُ عَن طَآئِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ {التوبة/66}

66. ʿözr tilemeŋler tandıŋızlar oḳ kėrtgünmişiŋizlerde kėḍin. eger keçürse miz bir gürūhdın silerdin ḳınaġay miz taḳı bir gürūhnı anıŋ üçün anlar erürler yazuḳluġlar.

66. Ey münafıklar! Boşuna özür beyan etmeye çalışmayın. Siz (gerçekte inanmadığınız halde) iman ettiğinizi söyledikten sonra (bu tür alaycı sözlerinizle) küfrünüzü açıkça ortaya koymuş oldunuz. Biz, (tevbe eden) bir kısmınızı bağışlasak bile, (küfürde ısrar eden) diğer bir kısmınızı işledikleri suçlar sebebiyle cezalandıracağız.

الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُم مِّن بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ {التوبة/67}

67. ėkki yüzlüg erenler ėkki yüzlüg tişiler amarıları amarıdın. fermānlarlar münker işdin yıġarlar bildükmiş işni tutarlar eliglerini ḳoḍtılar Taŋrını ḳoḍa bėrdi olarnı. çın ėkki yüzlügler anlar tururlar yarlıġdın çıḳıġlılar.

67. Bu münafıkların erkekleri de, kadınları da birbirinden farksızdırlar. (Hepsi de) kötülüğü emreder, iyiliğe engel olurlar; elleri de çok sıkıdır. Onlar Allah'ı unutmuşlar, Allah da onları unutmuştur. Münafıklar, gerçekten yoldan çıkmış kimselerdir.

وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ {التوبة/68}

68.üḍ urdı Taŋrı ėkki yüzlüg erenlerke ėkki yüzlüg tişilerke tanıġlılarḳa tamuġ otını meŋgü ḳalıġlılar anıŋ içinde. ol tap anlarḳa. sürdi anlarnı Taŋrı. anlarḳa ḳın tutaşı.

68. Münafık erkeklerle münafık kadınlara ve açıkça inkâr edenlere Allah, içinde asırlarca kalacakları cehennem ateşini vâdetmiştir ki, o onlara yeter. Allah onları lânetlemiş; sevgi ve şefkatinden uzaklaştırmıştır. Ayrıca onlar için asırlarca sürecek bir azab vardır.

كَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ كَانُواْ أَشَدَّ مِنكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ أَمْوَالاً وَأَوْلاَدًا فَاسْتَمْتَعُواْ بِخَلاقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُم بِخَلاَقِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ بِخَلاَقِهِمْ وَخُضْتُمْ كَالَّذِي خَاضُواْ أُوْلَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الُّدنيَا وَالآخِرَةِ وَأُوْلَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ {التوبة/69}

69.anlar teg kim silerde öŋdün erdiler ḳavīraḳ silerdin küçlüg üküşrek mālın oġlanların. ėrinçlendiler ülüg tawarları birle. ėrinçlendiŋizler ülügiŋizler birle neteg kim ėrinçlendi anlar kim silerde öŋdün erdiler. öz ülügleri birle kirdiŋizler andaġ kim kirdiler. anlarnıŋ yoḳ yoḍun boldı işleri dünyā içinde kėḍinki ajun içre. anlar tururlar anlar ziyān ḳılıġlılar.

69. Ey münafıklar ve kâfirler! Siz de tıpkı sizden öncekiler gibisiniz. Üstelik onlar sizden daha da güçlüydü, malları ve çocukları da sizinkilerden çoktu. Onlar bu dünyadan paylarına ne düşmüşse onunla zevk ve safa içinde yaşadılar. Şimdi siz de payınıza düşen nimetlerle, sizden öncekiler gibi zevk ve safa içinde yaşadınız ve onlar gibi boş şeylere dalıp gittiniz. Oysa onların dünyada ve âhirette yaptıkları işlerin tamamı boşa gitti ve onların hepsi hüsrana uğradı (Bu gidişle sizin âkıbetiniz de onlar gibi olacak).

أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِن كَانُواْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ {التوبة/70}

70. kelmedi mü anlarḳa anlarnıŋ sawı anlarda öŋdün nūḥ boḍunı ʿād boḍunı şemūdluġlar ibrāhīm yalavaç boḍunı medyen kenti iḍileri üstün astın boldaçılar keldi anlarḳa yalavaçları belgüler birle. ḳılmadı Taŋrı küç anlarḳa yoḳ erdiler özleriŋe küç ḳılur erdiler.

70. Onlara, kendilerinden önce yaşayan Nuh, Âd, Semûd kavimlerinin, İbrahim'in kavminin, Medyen halkının ve memleketleri yerin dibine batırılmış olan kavimlerin başına gelenlerle ilgili bilgiler ulaşmadı mı?[38] Onlara da peygamberleri, gerçekleri anlatan aklî ve naklî deliller getirmişti (fakat onları dinlemediler ve yok olup gittiler). Aslında Allah onlara zulmetmiş değildi, onlar kendilerine zulmetmişlerdi.

38 Bkz. Hûd 11/25-95.

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاء بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلاَةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللّهَ وَرَسُولَهُ أُوْلَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللّهُ إِنَّ اللّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ {التوبة/71}

71. kėrtgünügli erenler kėrtgünügli ḳunçuylar amarıları dost amarıke. fermānlaturlar bildükmiş işni yıġarlar taplanılmas işdin aḍaḳın tutarlar namāznı taḳı bėrürler zekātnı taḳı boyun sürler Taŋrıḳa yalavaçıŋa. anlar herāyna yarlıḳaġaylar olarnı Taŋrı. bütünlükün Taŋrı küsüş bütün işlig.

71. Mümin erkekler ve mümin kadınlar ise birbirlerinin dostu ve yardımcısıdırlar. İyiliği emreder, kötülüğe engel olurlar. Namazı kılar, zekâtı verir, Allah'a ve Peygamberine itaat ederler. Allah'ın merhameti; sevgisi ve şefkatiyle koruyacağı kimseler işte onlardır. Allah Azîzdir; münafık ve kâfirleri cezalandırmasına ve müminleri ödüllendirmesine kimse engel olamaz, Hakîmdir; inkârcıları cezalandırması, müminleri ödüllendirmesi O'nun hikmetinin gereğidir.

وَعَدَ اللّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ {التوبة/72}

72. üḍ urdı Taŋrı müʾminlerḳa müʾmine uraġutlarḳa būstān aḳar anıŋ altından arıḳlar meŋgü ḳalıġlılar anıŋ içinde orunlar ḫoş ʿadn būstānlar içinde. ḫoşnūdluḳ Taŋrıdın uluġraḳ ol turur ol uluġ ḳurtulmaḳlıḳ.

72. Allah mümin erkeklere de mümin kadınlara da altından ırmaklar akan ve sürekli kalacakları cennetler, Adn bahçelerinde güzel konaklar vâdetmiştir. Bunların hepsinden daha büyük olan nimet ise, Allah'ın onlardan hoşnut olmasıdır. İşte asıl büyük mutluluk budur.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ {التوبة/73}

73. ay aġırlıġ yalavaç ḳatıġlanışġıl kāfirler birle ėkki yüzlügler birle iriglik ḳılġıl anlar üze. yanġu yerleri tamuġ ol. nėme yawuz yanġu yer!

73. Ey Peygamber! (Düşmanın olan) kâfirlerle ve münafıklarla mücadele et, savaş. Onlara

karşı sert ve tavizsiz davran. Onların varacakları yer cehennemdir. Varılacak ne kötü yerdir orası![39]

يَحْلِفُونَ بِاللّهِ مَا قَالُواْ وَلَقَدْ قَالُواْ كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُواْ بَعْدَ إِسْلاَمِهِمْ وَهَمُّواْ بِمَا لَمْ يَنَالُواْ وَمَا نَقَمُواْ إِلاَّ أَنْ أَغْنَاهُمُ اللّهُ وَرَسُولُهُ مِن فَضْلِهِ فَإِن يَتُوبُواْ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ وَإِن يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الأَرْضِ مِن وَلِيٍّ وَلاَ نَصِيرٍ {التوبة/74}

74.andıḳarlar Taŋrı tuta aymadılar ne kim aydılar. aydılar oḳ kāfirlıḳ sözini tandılar boyun bėrmişlerinde kėḍin uġradılar aŋar kim bilmediler taḳı kīn tutmadılar meger eger bayuttı anlarnı Taŋrı anıŋ yalavaçı artuḳluḳ bėrmekindin eger öknüp yansalar yėgrek bolġay erdi. anlarḳa eger yüz ewürseler ḳınaġay olarnı Taŋrı aġrıtġan ḳın birle. yaḳınraḳ tiriglik içinde kėdinki içinde. yoḳ anlarḳa yer içinde bir dostdın ap yme yārī ḳılıġlı.

74. Münafıklar, Peygamberin aleyhinde söz söylemediklerine dair Allah adına yeminler ederler. Andolsun ki, onlar kendilerini küfre götüren söz söylediler ve İslâm'ı kabul ettikten sonra tekrar küfre döndüler. Üstelik başaramayacakları bir işe giriştiler (Tebük seferi dönüşü Akabe'de Peygambere suikast teşebbüsünde bulundular). Müslümanlara olan kinlerinin sebebi ise, Allah ve Peygamberinin müminleri lutfuyla zengin etmiş olmasıdır. Bununla birlikte onlar tevbe ederlerse, kendileri için daha iyi olur. Fakat tevbe etmekten yüz çeviririlerse, Allah onları dünyada ve âhirette acı bir azaba uğratacaktır. Bu münafıkların yeryüzünde ne bir yardımcıları ne de dostları olacaktır.

وَمِنْهُم مَّنْ عَاهَدَ اللّهَ لَئِنْ آتَانَا مِن فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ {التوبة/75}

75. anlarda kim bıçıġ ḳıldı Taŋrı birle eger bėrse biziŋke artuḳluḳından ṣevāb bėrgey ök miz bolġay oḳ miz ėḍgülerdin.

75. Münafıkların bazıları, "Allah bize lutfedip mal mülk verirse biz onu mutlaka hayırlı işlerde harcar ve kesinlikle iyi insanlardan oluruz" diye Allah'a söz vermişlerdi.

فَلَمَّا آتَاهُم مِّن فَضْلِهِ بَخِلُواْ بِهِ وَتَوَلَّواْ وَّهُم مُّعْرِضُونَ {التوبة/76}

39 Krş. Tahrîm 66/9. Cihad kavramı, maddî bir savaşı ifade ettiği gibi mânevî, yani fikri ve kültürel savaşı da içerisine alır. İnsanın kendi nefsine karşı kötü arzu ve heveslerini yenmek için verdiği uğraşa da cihad denir.

76. ḳaçan bėrdi erse anlarḳa artuḳluḳından saranlıḳ ḳıldılar anıŋ birle yüz ewürdiler anlar yüz ewrügliler.

76. Fakat Allah onlara, istedikleri malı-mülkü verince de cimrileşip o mala-mülke sımsıkı sarılmışlar ve sözlerinden dönmüşlerdi. Zaten onlar her zaman döneklik ederler.

فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُواْ اللّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُواْ يَكْذِبُونَ {التوبة/77}

77.soŋra keltürdi anlarḳa ėkki yüzlüglükni köŋülleri içinde ol künke kim körgeyler anı anıŋ birle ẖilāf ḳıldılar Taŋrıḳa ol kim üḏ urdılar aŋar anın kim yalġan sözler erdiler.

77. Allah, Kendisine verdikleri sözden döndükleri ve yalan söyledikleri için onların kalplerine kıyamete kadar kurtulamayacakları bir nifak hastalığı yerleştirdi.[40]

أَلَمْ يَعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللّهَ عَلاَّمُ الْغُيُوبِ {التوبة/78}

78. bilmesler mü bütünlükün Taŋrı bilür rāzlarını çuwlaşmışlarını çuwşaşmış bütünlükün Taŋrı örtüglülerni biligli ol.

78. Bunlar bilmiyorlar mı ki, Allah onların bütün sırlarını ve toplanıp gizli gizli yaptıkları konuşmaları bilir. Ve yine bilmiyorlar mı ki, Allah gizli olan şeyleri en iyi bilendir!

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لاَ يَجِدُونَ إِلاَّ جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ {التوبة/79}

79. anlar kim füsūs tutarlar ʿayb ḳılurlar artuḳ tapuġ ḳılġanlarnı kėrtgünüglilerdin ṣadaḳalar içinde taḳı anlar kim bulmaslar nafaḳa ḳılġu meger ṭāḳatları yetginçe füsūs tutarlar anlardın. füsūs tutmaḳ yanutı bėrür Taŋrı anlardın. anlarḳa ḳın turur aġrıtıġlı.

79. Bu münafıklar öyle kimselerdir ki, bir yardımlaşma söz konusu olduğunda, üzerlerine düşenden fazlasıyla, gönüllü olarak yardım eden varlıklı müminlere ("göze girip övülmek istiyorlar" diyerek) bir türlü; elinin emeğiyle zor zahmet kazandığını getirip veren yoksul müminlere de ("Allah'ın bu basit şeylere ihtiyacı mı var?!" diyerek) başka türlü dil uzatır ve

40 Krş. Bakara 2/10.

onlarla alay ederler. Bilsinler ki, Allah da onları bu dünyada maskaraya çevirecektir, âhirette ise onlar için acı bir azab vardır.

اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لاَ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَن يَغْفِرَ اللّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ {التوبة/80}

80. yarlıḳatu ḳolġıl anlarnı azu yarlıḳatu ḳolmaġıl anlarnı. eger yarlıḳatu ḳolsa sen anlarnı yetmiş yolı yarlıḳamas Taŋrı anlarnı. ol kim anlar tandılar Taŋrıḳa yalavaçıŋa. Taŋrı köndürmes yarlıġdın çıḳıġlı boḍunlarnı.

80. Ey Peygamber! (Bu münafıklar bir de gelip senden kendileri için Allah'tan mağfiret talep etmeni istiyorlar.) Sen onlar için Allah'tan ister mağfiret dile, ister dileme, hiç fark etmez. Yetmiş kere mağfiret dilesen bile Allah onları aslâ affetmeyecektir. Onlar bunu, Allah'ı ve Elçisini inkârda direnmelerinden dolayı hak etmişlerdir. Bilin ki, Allah fâsıklara (fâsıklık yolunu tercih ettikleri sürece) hidayet etmez.[41]

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلاَفَ رَسُولِ اللّهِ وَكَرِهُواْ أَن يُجَاهِدُواْ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللّهِ وَقَالُواْ لاَ تَنفِرُواْ فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَّوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ {التوبة/81}

81.sewündi kėrü ḳalıġlılar olturu ḳalduḳları birle Taŋrı yalavaçıŋa ḫilāf ḳılu taplamadılar ḳatıġlanmaḳlarını tawarları birle etözleri birle Taŋrı yolı içinde aydılar çıḳmaŋlar isig içinde. ayġıl tamuġ otı ḳatıġraḳ ol isigin. eger uḳar bilir erseler.

81. Allah'ın Peygamberine karşı gelerek savaşa katılmak istemeyenler, yurtlarında kalmış olmalarına sevindiler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaşmak hoşlarına gitmedi. Üstelik çevrelerindekilere, "Bu sıcakta sefere çıkmayın" diyorlardı. Sen onlara de ki: "Cehennem ateşinin sıcaklığı daha şiddetlidir." Keşke bunu kavrayabilselerdi!

فَلْيَضْحَكُواْ قَلِيلاً وَلْيَبْكُواْ كَثِيرًا جَزَاء بِمَا كَانُواْ يَكْسِبُونَ {التوبة/82}

82. külsünler az yıġlasunlar üküş. yanut anın kim ḳazġanur erdiler.

41 Âyetteki "Yetmiş" sözü Arapça'da "Pek çok" anlamında kullanılır. Yoksa burada mutlak yetmiş sayısı kastedilmiş değildir. Dilimizde de bu tür ifadeler vardır.

82. Yaptıklarına ceza olarak artık onlar az gülsünler, çok ağlasınlar.[42]

فَإِن رَّجَعَكَ اللَّهُ إِلَىٰ طَآئِفَةٍ مِّنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُل لَّن تَخْرُجُواْ مَعِيَ أَبَدًا وَلَن تُقَاتِلُواْ مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُم بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُواْ مَعَ الْخَالِفِينَ {التوبة/83}

83. eger ḳaytarsa sėni Taŋrı bir gürūhḳa anlardın destūr ḳolsalar sėndin çıḳmaḳḳa. aygıl çıḳmaġay siler meniŋ birle tutaşı toḳışmaġay siler meniŋ birle bir yaġıda. siler tapladıŋızlar olturmaḳnı ilki yolı. olturuŋlar kėḍin ḳalıġlılar birle.

83. Allah seni sefer dönüşü bir kısım münafıkla tekrar karşılaştırır ve onlar da seninle birlikte başka bir savaşa çıkmak için senden izin isterlerse, de ki: "Artık bundan böyle siz benimle birlikte aslâ savaşa çıkamayacaksınız ve aslâ benimle birlikte hiçbir düşmana karşı savaşamayacaksınız. Mademki siz, bundan öncekine katılmamayı yeğlediniz, öyleyse bundan böyle savaşa katılmayanlarla (kadınlarınız ve çocuklarınızla) beraber evlerinizde oturun."

وَلاَ تُصَلِّ عَلَىٰ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلاَ تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُواْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُواْ وَهُمْ فَاسِقُونَ {التوبة/84}

84. namāz ḳılmaġıl biregü üze anlardın öldi tutaşı aḍaḳın turmaġıl anıŋ gürı üze. anlar tandılar Taŋrıḳa yalavaçıŋa öldiler anlar yarlıġdın çıḳıġlılar.

84. Ve ey Peygamber! Münafıklardan birisi öldüğünde aslâ onun namazını kılma; kabri başında durup ona dua da etme.[43] Çünkü onlar Allah'ı ve Elçisini inkârda direndiler ve yoldan çıkmış bir halde ölüp gittiler.

وَلاَ تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلاَدُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَن يُعَذِّبَهُم بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ {التوبة/85}

85. ḫoş kelmesün saŋa tawarları oġlanı ḳızları. tileyür Taŋrı ḳınmaḳ olarnı anıŋ birle dünyā içre çıḳar cānları anlar tanıġlılar ol.

42 Âyetteki emir kipi ihbar kipi yerine kullanılmıştır; yani "Az gülüp çok ağlayacaklar" demektir. Bu, "Artık onlar iyi gün görmeyecekler" anlamına gelir.

43 Münafıkların ileri gelenlerinden Abdullâh b. Übey b. Selûl, ömrü boyunca İslâm dininin aleyhine çalıştı ve müslümanların büyük sıkıntılar çekmesine sebep oldu. Ölünce oğlu Hz. Peygambere gelip, onun namazını kıldırmasını istedi. Hz. Peygamber namazı kıldırmak isteyince bu âyet nâzil oldu. Bunun üzerine onun namazını başkaları kıldırdı.

85. Münafıkların servetlerinin ve çocuklarının çokluğu seni şaşırtmasın. Çünkü Allah (kötüye kullandıkları için) kendilerine verilen bu nimetler yüzünden onlara dünya hayatında azab edecek ve canlarını da kâfir olarak alacaktır.

وَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ آمِنُواْ بِاللّهِ وَجَاهِدُواْ مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ أُوْلُواْ الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُواْ ذَرْنَا نَكُن مَّعَ الْقَاعِدِينَ {التوبة/86}

86. ḳaçan indürülse bir sūre kim kėrtgünürler Taŋrıḳa ḳatıġlanıŋlar tėp yalavaçı birle destūr ḳolġay sėnde artuḳluḳ iḏileri anlardın ayġaylar ḳoḏġıl bizni bolalım olturuġlılar birle.

86. Bu münafıklar, "Allah'a inanın, Peygamberiyle birlikte savaşın" diye bir sûre indirildiğinde, onlardan gücü kuvveti yerinde olan varlıklı kimseler bile gelip senden izin istediler ve "Savaşa gitmeyenlerle birlikte bırak biz de kalalım" dediler.

رَضُواْ بِأَن يَكُونُواْ مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لاَ يَفْقَهُونَ {التوبة/87}

87. tapladılar bolmaḳlardın soŋ ḳalıġlılar birle tamġa uruldı köŋülleri üze anlar uḳmaslar.

87. Onlar kadınlarla birlikte (evlerinde korkakça) kalmayı yeğlediler. Onların kalpleri mühürlenmiştir. Bu yüzden Peygambere itaat etmenin değerini kavrayamazlar.

لَكِنِ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُواْ مَعَهُ جَاهَدُواْ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ وَأُوْلَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ {التوبة/88}

88. yoḳ kim yalavaç anlar kim kėrtgündiler anıŋ birle ḳatıġlandılar tawarları birle özleri birle. anlar tururlar anlarḳa turur ėḏgülükler anlar tururlar anlar ḳurtuluġlılar.

88. Fakat Peygamber ve onunla birlikte olan müminler, mallarıyla ve canlarıyla savaştılar. İşte dünya ve âhirette nice iyilik ve güzellikler onlar içindir. Kurtuluşa erenler de onlardır.

أَعَدَّ اللّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ {التوبة/89}

89. anuttı Taŋrı anlarķa būstānlar aķar anıŋ altınından arıķlar meŋgü ķalıġlılar anıŋ içinde. ol ķurtulmaķ uluġ.

89. Allah onlara, sürekli kalacakları, altından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Asıl büyük başarı ve mutluluk işte budur.

وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُواْ اللّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ {التوبة/90}

90. keldi ʿözr ķılġuçılar taş yörir ʿarablardın destūr bėrilse anlarķa. oltursalar anlar kim tandılar Taŋrıķa yalavaçıŋa. uş tėggey anlarķa kim tandılar anlardın ķın aġrıtıġlı.

90. Bir kısım bedeviler, bir özür uydurarak savaşa katılmama hususunda (hiç olmazsa) izin için sana geldiler. Allah'a ve Elçisine iman ve itaat hususunda yalan söylemiş olan diğer bazı münafık bedeviler ise (izin bile istemeden) savaşa katılmayıp evlerinde oturup kaldılar. Bilsinler ki, küfürde direnenlerin başına acı bir azab gelecektir.

لَّيْسَ عَلَى الضُّعَفَاء وَلاَ عَلَى الْمَرْضَى وَلاَ عَلَى الَّذِينَ لاَ يَجِدُونَ مَا يُنفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُواْ لِلّهِ وَرَسُولِهِ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِن سَبِيلٍ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ {التوبة/91}

91.yoķ küçsüzler üze ap yme igligler üze ap yme anlar üze kim bulmaslar ribāmlasalar tarlıķ ķaçan ėdgü tileseler Taŋrıķa takı yalavaçıŋa. yoķ ėdgülük ķılıġlılar üze yoldın. Taŋrı yazuķ örtgen yarlıķaġan.

91. Güçsüzlere, hastalara, savaş için gerekli donanımı sağlama ve diğer ihtiyaçlarını karşılama imkânı olmayanlara, Allah'a ve Elçisine samimiyetle bağlı kaldıkları takdirde (savaşa katılmamalarından dolayı) bir günah yoktur. Zaten gerçekten özürlü olup güzel davranışlar sergileyenler için bir sorumluluk söz konusu olamaz. Şüphesiz Allah Gafûr'dur; gerçekten özürlü olup savaşa katılamayanları bağışlar, Rahim'dir; kullarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir.

وَلاَ عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لاَ أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّواْ وَّأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلاَّ يَجِدُواْ مَا يُنفِقُونَ {التوبة/92}

(الجزء الحادي عشر)

92. ap yme anlar üze kim ḳaçan kelseler saŋa kötürse sen olarnı aydıŋ bulmas men kötürse men silerni anıŋ üze. yüz ewürdiler közler ḳışar yaşdın ḳaḍġun bulmamaḳları birle anı kim ribāmlasalar.

92. Ayrıca, sana gelip savaşa katılabilmek için binit isteyen ve sen de, "Benim size binit verecek gücüm yok" dediğinde, bu uğurda harcayacak bir şey bulamadıkları için üzüntüden gözyaşı dökerek ayrılıp giden kimselere de bir sorumluluk yoktur.

إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَاء رَضُواْ بِأَن يَكُونُواْ مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ {التوبة/93}

93. bütünlükün yol anlar üze kim destūr ḳolurlar sėnde anlar muŋsuzlar ol tapladılar kim bolmaḳların kėḍin ḳalıġlılar birle. tamġaladı Taŋrı köŋülleri üze anlar bilmesler.

93. Asıl sorumluluk, her türlü imkânı olduğu halde gelip (çeşitli bahaneler uydurarak savaşa katılmamak için) senden izin isteyenlere aittir. Onlar kadınlarla (evlerinde korkakça) kalmayı yeğlemişlerdir. Allah onların kalplerini mühürlemiştir. Bu yüzden Peygambere itaat etmenin değerini bilemezler.

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُل لاَّ تَعْتَذِرُواْ لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى اللّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ {التوبة/94}

94. ʿöẕr ḳılurlar silerke ḳaçan yansa siler anlarḳa. ayġıl ʿöẕr ḳılmaŋlar bütmez miz silerke. uḳturdı biziŋke Taŋrı silerniŋ çavıŋızlarnı. uş körür ök Taŋrı işiŋizlerni anıŋ yalavaçı yana yandurulur siler örtüglini biliglike açuḳluġnı uḳturġay silerke anı kim ḳılur erdiŋizler.

94. Seferden döndüğünüz zaman, onlar size özür beyan edecekler. Ey Peygamber! Onlara de ki: "Bahaneler uydurup boşuna özür beyan etmeyin, biz size aslâ inanacak değiliz, çünkü Allah bize, sizin düşüncelerinizi ve yaptıklarınızı haber verdi. Allah ve Elçisi, bundan sonra ne yapacağınıza bakacak (tevbe mi edeceksiniz, küfür ve nifâka devam mı edeceksiniz, görecek). Sonra da siz gizli âşikar her şeyi bilen Allah'ın huzuruna döndürüleceksiniz. O da yapıp ettiklerinizi size bir bir haber verecektir.

سَيَحْلِفُونَ بِاللهِ لَكُمْ إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُواْ عَنْهُمْ فَأَعْرِضُواْ عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رِجْسٌ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُواْ يَكْسِبُونَ {التوبة/95}

95. uş andıḳḳaylar Taŋrı tuta silerke ḳaçan yansa siler anlarḳa yüz ewürse siler anlardın. yüz ewrüŋler anlardın anlar arıġsızlar ol. yanġu yerleri tamuġ ol. yanut anın kim ḳazġanur erdiler.

95. Bu münafıklar, siz seferden dönüp onlarla karşılaştığınızda, kendilerinin anlayışla karşılanmaları için özürlerinin gerçek olduğuna dair Allah adına yeminler edeceklerdir. Artık siz de onların üzerlerine fazla gitmeyin. Çünkü onlar ruhları kötü insanlardır[44] (onlarla uğraşmaya değmez). Zaten yaptıklarına karşılık olmak üzere âhiretteki yerleri de cehennemdir.

يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْاْ عَنْهُمْ فَإِن تَرْضَوْاْ عَنْهُمْ فَإِنَّ اللهَ لاَ يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ {التوبة/96}

96.andıḳḳaylar silerke ḫoşnūd bolmasa siler anlardın eger ḫoşnūd bolsa siler anlardın. bütünlükün Taŋrı ḫoşnūd bolmas yarlıġdın çıḳıġlı boḍunlardın.

96. Onlar sizin gönlünüzü kazanmak için durmadan yemin edeceklerdir. Bilin ki, siz onlardan râzı olsanız bile Allah yoldan çıkmış böyle bir topluluktan aslâ râzı olmayacaktır.

الأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلاَّ يَعْلَمُواْ حُدُودَ مَا أَنزَلَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ وَاللهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ {التوبة/97}

97. taş yörir ʿarablar kāfirlıḳı ḳatıġraḳ ol ėkki yüzlüglükün yaraşıraḳ ol bilmemekleri Taŋrı indürmişiniŋ yıġıġları yalavaçları üze. Taŋrı bilgen bütün işlig.

97. Bazı bedevî Araplar, Allah'ı inkârda ve ikiyüzlülükte (yerleşik düzende yaşayanlardan) daha beterdir. Bu sebeple Allah'ın Peygamberine indirdiği esasların sınırlarını tanımamak onlardan daha çok beklenir. Allah Alîm'dir; kullarının yaşadıkları şartlara göre hangi özelliklere sahip olduklarını çok iyi bilir, Hakîm'dir; kullarına yaşadıkları şartlara göre özellikler vermesi O'nun hikmetinin bir gereğidir.

44 Lafzen, "Onlar pistirler."

وَمِنَ الأَعْرَابِ مَن يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَائِرَ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ السَّوْءِ وَاللّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ {التوبة/98}

98. taş yörir ʿarablardın kimi tutar anı kim ribāmlar yanış köz tuta turur silerke tezginçlerni. anlar üze yawuz tezginç. Taŋrı èşitgen bilgen turur.

98. Yine öyle bedevîler vardır ki, (savaş için) yaptıkları harcamaları karşılığı olmayan ağır bir külfet sayarlar, başınıza belâların gelmesini (ve böylece o ağır külfetten kurtulmayı) beklerler. Belâların en kötüsü onların başına gelsin. Allah Semî'dir; onların yardım ederken konuştukları kötü sözleri işitmektedir, Alîm'dir; müminlerin başına belâ gelmesini arzu ettiklerini de bilmektedir.

وَمِنَ الأَعْرَابِ مَن يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ قُرُبَاتٍ عِندَ اللّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ سَيُدْخِلُهُمُ اللّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ {التوبة/99}

99.taş yörir ʿarablardın kimi bar kėrtgünür Taŋrıḳa kėḏinki künke tutar anı kim ribāmlar yawuḳluḳ Taŋrı üskinde yalavaçnıŋ alḳışları. bilgil ol kim yawuḳluḳ ol anlarḳa. uş kigürgey ök anlarnı Taŋrı kendü raḥmeti içiŋe. çın Taŋrı yazuḳ örtgen yarlıḳaġan.

99. Bununla birlikte öyle bedevîler de vardır ki, Allah'a ve âhiret gününe inanır, savaş için yaptıkları harcamaları, Allah'a yakın olmak ve Peygamberin hayır duasını alabilmek için bir vesile sayarlar. Evet, bu onlar için gerçekten Allah'a yaklaşmaya bir vesiledir. Bu sebeple de Allah onları rahmetine; sevgi ve şefkatine gark edecek, cennetine yerleştirecektir. Şüphesiz ki Allah Gafûr'dur; inanan ve mallarını Allah yolunda içtenlikle harcayanların günahlarını bağışlar, Rahîm'dir; kullarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir.

وَالسَّابِقُونَ الأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ {التوبة/100}

100.aşnuġlılar ozaḳılar ew barḳ ḳoḍup kelgüçiler yārī bėrigliler anlar kim uḍu bardılar anlarḳa ėḍgü ḳılmaḳ birle. ḫoşnūd boldı Taŋrı anlardın yme ḫoşnūd boldılar andın. anuttı anlarḳa būstānlar aḳar anıŋ altındın arıḳlar meŋgü ḳalıġlılar anıŋ içinde tutaşı. ol turur uluġ ḳurtulmaḳlıḳ.

100. İman ve itaatte en önde olan Muhacirlerden, Ensardan ve güzel işler yaparak onların yolundan giden bütün müminlerden Allah razı olmuştur, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. Allah onlara altından ırmaklar akan, sürekli kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte asıl büyük başarı ve mutluluk budur.

وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ الأَعْرَابِ مُنَافِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُواْ عَلَى النِّفَاقِ لاَ تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَى عَذَابٍ عَظِيمٍ {التوبة/101}

101.silerniŋ tegreŋizlerde taş yörir ʿarablardın ėkki yüzlügler. medīne boḍunındın boynaġuluḳ ḳıldılar ėkki yüzlüg ḳılmaḳ üze bilmes sen anlarnı. biz bilür miz anlarnı. herāyna ḳınaġay miz anlarnı ėkki yolı. yana yandurulġaylar uluġ ḳınḳa.

101. Çevrenizdeki bazı bedevîler de münafıktır. Medine halkının da bir kısmı nifakta direnmektedir. Sen onları bilmezsin, fakat Biz biliriz. Biz bu dünyada onlara azab üstüne[45] azab edeceğiz. Sonra daha büyük bir azaba çarptırılacak; cehenneme atılacaklardır.

وَآخَرُونَ اعْتَرَفُواْ بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُواْ عَمَلاً صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ {التوبة/102}

102. aḍnaġular muḳır keldiler yazuḳları birle ḳattılar ėḍgü işni aḍın ėsizlik. bolġay kim Taŋrı tevbe bėrmeki anlar üze. bütünlükün Taŋrı yazuḳ örtgen yarlıḳaġan.

102. Bazıları da suçlarını itiraf etmişlerdir ki, onlar daha önce Peygamberle savaşlara katılmış, fakat tembellikleri sebebiyle bu savaşa (Tebük seferine) katılmamışlardır.[46] Allah onların tevbelerini kabul edecektir. Çünkü Allah Gafûr'dur; savaşa katılmadıkları için pişman olanları bağışlar, Rahîm'dir; kullarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir.

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلاَتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ وَاللّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ {التوبة/103}

103. alġıl anlarnıŋ māllarından zekāt arıtġay sen olarnı arıtturġay sen olarnı anıŋ birle alḳış bėrgil anlar üze. seniŋ alḳış bėrmekiŋ amrulmaḳ turur anlarḳa. Taŋrı ėşitgen bilgen ol.

45 Lafzen, "İki kere."
46 Lafzen, "İyi bir ameli, kötü bir amelle karıştırdılar."

103. Ey Peygamber! Sen onların mallarından bir kısmını, (günahlarına kefâret olmak üzere) sadaka olarak al ki, alacağın bu sadaka ile onları (mala bağımlılıktan kurtararak) temizlemiş ve (günahlarından) arındırmış olasın.[47] Onlar için dua da et. Çünkü senin duan onlara gönül huzuru verir. Allah Semî'dir; onların itiraf ve tevbelerini, senin dualarını işitir, Alîm'dir; üzüntü ve pişmanlıklarında ne kadar samimi olduklarını bilir.

أَلَمْ يَعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ {التوبة/104}

104. bilmesler mü kim Taŋrı ol ol bezerler tevbeni ḳullarındın alır zekātlarnı bütünlükün Taŋrı ol turur tevbe bezerlegen yarlıḳaġan.

104. Onlar bilmeliler ki,[48] Allah kullarının tevbelerini de kabul eder, sadakalarını da. Yine bilmeliler ki Allah Tevvâb'dır; tevbe kapısını daima açık tutar, Rahîm'dir; kullarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir.

وَقُلِ اعْمَلُواْ فَسَيَرَى اللّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ {التوبة/105}

105.ayġıl ḳılınlar uş körür ök Taŋrı işiŋizlerni anıŋ yalavaçı kėrtgünügliler. yandurulur siler örtüglügni biligli idike yme açuḳluḳnı bilgeli uḳturġay silerke anı kim ḳılur erdiŋizler.

105. Ey Peygamber! De ki: "Siz ne yaparsanız yapın, bütün yaptıklarınız Allah'ın, O'nun Elçisinin ve müminlerin gözetimi altında olacaktır. Nihayet siz, gizli âşikar her şeyi bilen Allah'ın huzuruna çıkarılacaksınız. O da yapıp ettiklerinizi size bir bir haber verecektir.

وَآخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَاللّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ {التوبة/106}

106. aḍınlar ḳoḍulmış tururlar. Taŋrı işiŋe ḳınaġay olarnı ya tevbe bėrgey anlar üze. Taŋrı bilgen bütün işlig.

47 "Tütahhiruhum" ve "Tüzekkîhim" fiillerinin fâillerinin Hz. Peygamber ya da "Sadaka" kelimesi olduğu konusunda tartışmalar vardır. Her ikisi de mümkündür. Biz, bu fiillerin fâillerinin Hz. Peygamber olmasının daha uygun olduğunu düşündük. Çünkü âyetin Tebük seferine katılmayan ve suçlarını itiraf eden kimselerin durumunu anlatan âyetin peşinden gelmiş olması ve devamında Hz. Peygamberden onlar için dua etmesinin istenmesi bu tercihimizi desteklemektedir.

48 Rivayet edildiğine göre, tevbe edenlerin tevbesinin kabul olunduğunu gören tevbe etmemiş olanlar, "O tevbe edenler daha dün bizimle beraber, bizim gibiydiler. Kendileriyle ne konuşuluyor ne de oturulup kalkılıyordu. Peki, nasıl oldu da bugün el üstünde tutuluyorlar?" dediler. Bunun üzerine kendileri de tevbe ederlerse aynı konumda olacaklarına dair bu âyet nâzil olmuştur.

106. Savaşa katılmayanlardan diğer bir kısmının hükmü ise Allah'ın, haklarında vereceği karara bırakılmıştır. Allah onlara ya azab edecek ya da onların tevbelerini kabul edecektir. Allah Alîm'dir; kimin tevbesini kabul edeceğini bilir, Hakîm'dir; tevbeleri kabul etmek de etmemek de hikmetinin gereğidir.

وَالَّذِينَ اتَّخَذُواْ مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللّهَ وَرَسُولَهُ مِن قَبْلُ وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلاَّ الْحُسْنَى وَاللّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ {التوبة/107}

107.anlar kim tuttılar bir mescid ziyānlıḳ tanmaḳ tarmaḳ mü'minler ara küḍezmek üçün ol kişi kim toḳuşdı Tañrı birle yalavaçı birle munda öñdün. andıḳar oḳ tilemedimiz meger ėḍgülük. Tañrı tanuḳluḳ bėrür anlar yalġan sözlegliler.

107. Bir kısım münafıklar da var ki; müminlere zarar vermek, küfrü yaymak, müslümanlar arasında ayrılık çıkarmak, öteden beri Allah ve Elçisine karşı savaş halinde olan kimseyi beklemek ve onunla buluşmak (böylece İslâm karşıtı faaliyetlere bir merkez olmak) üzere bir mescid inşa ettiler. (Onlara soracak olsan) "Biz bu mescidi (namaz kılmak, Allah'ı zikretmek gibi) sadece iyi ve güzel amaçlar için yaptık" diye yemin edeceklerdir. Allah şâhittir ki, onlar yalan söylemektedirler.[49]

لاَ تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُواْ وَاللّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ {التوبة/108}

108. aḍaḳın turmaġıl anıŋ içinde hergiz. bir mezgit kim uruldı saḳnuḳluḳ üze ilki kündin sezāraḳ aḍaḳın turmaḳıŋ. anıŋ içinde erenler turur sewerler arıtmaḳlarını. Tañrı tap sewer arıtġanlarnı.

108. Ey Peygamber! Sakın gidip de orada namaz kılayım deme. Onun yerine, daha ilk gün ihlâs ve sağlam bir tevhid temeli üzerine inşa edilmiş olan mescidde[50] namaz kılman daha hayırlı olur. Orada günahlarından temizlenip arınmak isteyen insanlar vardır. Bil ki, Allah

49 Hz. Peygamber Hicret esnasında Kuba'ya geldiğinde burada bir mescid inşa ettirmişti. Kuba'da Ganem b. Avfoğullarının oturduğu bir mahalle daha vardı. Bunlar münafık kimselerdi. Daha önce Hıristiyanlığı benimseyip rahip olan Ebû Âmir adlı kişi bunların yanına sık sık gelip giderdi. Bu şahsın Hazreclilerin yanında büyük itibarı vardı. Hz. Peygamberin Medine'ye gelmesiyle dinî liderlik elinden gittiği için ona amansız bir düşman kesilmiş, Kureyşlileri daima müslümanlara karşı kışkırtmıştı. Huneyn savaşında müşrikler bozguna uğrayınca Şam'a gitti ve Kuba'daki adamlarına, "Bir mescid yapın, orada asker ve silah hazırlayın, beni bekleyin, Şam'dan getireceğim askerlerle birlikte Muhammed'i Medine'den çıkaracağız" demişti. Münafıklar söz konusu mescidi inşa etmişler ve Hz. Peygamberi namaz kılması için oraya davet etmişler, o da bunun için onlara söz vermişti. Ancak Hz. Peygamber bir sonraki âyetle uyarıldı ve oraya gitmekten vazgeçti. Daha sonra da oranın yıkılmasını emretti.

50 Kuba mescidinde veya Mescid-i Nebevî'de.

günahlarından temizlenip arınanları sever.

أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىَ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَاللهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ {التوبة/109}

109.azu ol kim ol urdı tamlarını saḳnuḳluḳ üze Taŋrıdın yme ḫoşnūdluḳ yėgrek ol. azu kim kemişti ulını yar ḳırığı üze yemrülġen turur. yıġrur anı tamuġ otı içiŋe. Taŋrı köndürmes küç ḳılığlı boḍunlarnı.

109. (Söyleyin!) Binasını ihlâs ve sağlam bir tevhid temeli ve yalnız Allah rızasını kazanmak üzere kuran kimse mi hayırlıdır, yoksa binasını yıkılmak üzere olan bir uçurumun kenarına kurup da onunla birlikte cehennem ateşine yuvarlanan kimse mi?[51] Allah böyle zâlimleri aslâ başarıya ulaştırmaz.

لاَ يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْاْ رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلاَّ أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ وَاللهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ {التوبة/110}

110.tutaşı yėmişleri ol kim yana ḳıldılar köŋülleri içinde meger kesmek ol köŋülleri. Taŋrı bilgen turur bütün işlig.

110. Bu münafıkların inşa ettikleri mescid(in yapılması da yıkılması da) içlerinde, ölünceye kadar bir dert, kaygı ve pişmanlık kaynağı olarak kalacaktır. Allah Alîm'dir; insanların niyet ve düşüncelerini bilir, Hakîm'dir; bu mescidin yıkılması O'nun müslümanları koruma hikmetine dayalıdır.

إِنَّ اللهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَاةِ وَالإِنجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللهِ فَاسْتَبْشِرُواْ بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُم بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ {التوبة/111}

111.bütünlükün Taŋrı satġın aldı mü'minlerdin etözlerini māllarını kim anlarḳa ol uçmaḫ. toḳışurlar Taŋrı yolı içinde öldürürler öldürülürler üḍ urmaḳ anıŋ üze yaraşı tevrīt içinde incīl

51 Yani inancını tevhid üzere kuran kişi ile temelini bâtıl olan bir inanç üzerine kuran kişi bir midir?

içinde ḳurʿān içinde. kim vefā ḳılsa yaʿnī uçḳa ėletse bıçıġını Taŋrıdın küweniŋler satıġıŋızlar birle ol kim satıġlaštıŋızlar anıŋ birle. ol turur ol ḳurtulmaḳ uluġ.

111. Allah Kendi yolunda savaşan, öldüren ve ölen müminlerin canlarını ve mallarını cennet karşılığında satın almış; onlara cenneti vâdetmiştir. Bu; Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da Allah'ın Kendi üzerine borç olarak bildirdiği bir vaaddir. Vaadinde Allah'tan daha sağlam kim durabilir? Ey müminler! Yaptığınız bu alışverişten dolayı sevinin. İşte asıl büyük başarı ve mutluluk budur.

التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدونَ الآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ {التوبة/112}

112.tevbe ḳılıġlılar tapunuġlılar ögügliler rūze tutuġlılar rukūʿ ḳılıġlılar secde ḳılıġlılar fermānlaġlılar bildükmiş ėḍgülükni yıġıġlılar bildükmedük ėsizlikdin küḍezigliler Taŋrınıŋ yıġıġlarını. sewünç bėrgil kėrtgünüglilerke.

112. Bu müminler, samimiyetle tevbe eden, ibadet ve taatta bulunan, Allah'ın verdiği nimetlere şükreden, Allah yolunda hicreti göze alan,[52] rükû eden, secdeye kapanan, iyiliği emredip kötülüğe engel olan ve Allah'ın emir ve yasaklarına dikkatle uyan kimselerdir. Ey Peygamber! İşte bu müminleri (cennetle) müjdele.

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُواْ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُواْ أُوْلِي قُرْبَى مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ {التوبة/113}

113.kerekmez yaramas. sawçıḳa anlar kim kėrtgündiler yarlıḳatu ḳolmaḳları ortaḳ ḳatıġlılarnı eger bolsalar yawuḳluḳ iḍileri belgürmişde kėḍin anlarḳa anlar tururlar tamuġ iḍileri.

113. Peygambere ve müminlere, cehennemlik oldukları açıkça belli olduktan sonra, yakınları da olsa, ölen müşrikler için Allah'tan bağışlanma dilemeleri yaraşmaz.

وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلاَّ عَن مَّوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لأَوَّاهٌ حَلِيمٌ {التوبة/114}

114. ermedi ibrāhīm yalavaçnıŋ yarlıḳatu tilemeki atasını meger bir üḍ urmaḳdın üḍ urdı aŋar

52 Bizim, "Allah yolunda hicreti göze alanlar" diye çevirdiğimiz "es-Sâihûne" kelimesine; oruç tutanlar, gâziler, ilim elde etmek ve dini yaymak için seyahat edenler gibi değişik anlamlar da verilmiştir.

erdi anı. ḳaçan belgürdi erse aŋar ol yaġı turur Taŋrıḳa bīzār boldı andın. bütünlükün ibrāhīm yalavaç yazuḳına ınçıḳlanġan tevbe ḳılġan.

114. İbrahim (peygamber)in, babası için Allah'tan bağışlanma dilemesi ise, ona daha önce söz vermiş olmasından dolayıdır.[53] Fakat İbrahim, babasının Allah düşmanı olduğunu anlayınca ondan uzaklaşmıştır. İbrahim gerçekten yufka yürekli ve yumuşak huylu biriydi.

وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّى يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ {التوبة/115}

115.ermes Taŋrı yolsuz ḳılsa bir boḍunnı köni yolḳa köndürmişde kėḍin olarnı belgürtginçeke tėgi anlarḳa saḳlanurlar. bütünlükün Taŋrı tėgme nerseni bilgen ol.

115. Allah, bir topluluğu doğru yola ulaştırdıktan sonra onlara, uymaları ve kaçınmaları gereken hususları apaçık anlatmadıkça onları sapıtmış (günah işlemiş) saymaz.[54] Allah her şeyi; insanlardan kimi sapık sayıp saymayacağını çok iyi bilir.

إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلاَ نَصِيرٍ {التوبة/116}

116.bütünlükün Taŋrı anıŋ turur kökler yerler erkligliki. tirgürür taḳı öldürür. yoḳ silerke yer içinde iş erkligliki ap yme yārī ḳılıġlı.

116. Esasen göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'a aittir, canı veren de alan da O'dur. Ve unutmayın ki, sizin Allah'tan başka bir dostunuz ve yardımcınız yoktur.

لَقَد تَّابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِن بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ {التوبة/117}

53 Hz. İbrahim'in babasının bağışlanması için dua etmesi Meryem 19/47 ve Şuarâ 26/86. âyetlerde geçmektedir. Mümtehine 60/4. âyette Hz. İbrahim ve onunla birlikte olanların örnekliği anlatılırken, onun babası için yaptığı dua bir hata olarak görülmüş ve bu hareketi örnek olma niteliği dışında bırakılmıştır.

54 Müslümanlar, müşrik olarak ölen babalarının affı için dua etmişlerdi. Bu sûrenin 113. âyeti böyle bir şeyin yanlış olduğunu açıkça ortaya koyunca da yaptıklarından dolayı endişeye kapılmışlardı. Bu âyet onların bu endişelerinin yersiz olduğunu açıklamaktadır.

117.tevbe bėrdi ök Taŋrı yalavaç üze ew barḳdın aḍrılmışlar üze yārī bėrgüçiler anlar kim uḍu bardılar aŋar çıġaylıḳ erdi içinde anda kėḍin kim emite yazdı bir gürūhnuŋ köŋülleri anlardın yana tevbe bėrdi anlar üze ol iḍi anlarḳa mihrbān turur yarlıḳaġan.

117. Allah, Peygamberin (bazılarına savaşa katılmama izni verdiği için) ettiği tevbeyi kabul etti. Ayrıca (münafıkların çıkardıkları fitnelerle) kalpleri neredeyse bozulup kaymak üzereyken, o zor anlarda Peygambere uyan Muhacir ve Ensarın da tevbelerini kabul etti. Çünkü Allah müminlere karşı daima Raûf'tur; onları sever korur, Rahîm'dir; onlara karşı daima şefkatli ve merhametlidir.

وَعَلَى الثَّلاَثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُواْ حَتَّى إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّواْ أَن لاَّ مَلْجَأَ مِنَ اللّهِ إِلاَّ إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُواْ إِنَّ اللّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ {التوبة/118}

118.anlar üçegü üze yaʿnī kaʿb bin mālik ve müẕāret bin eʾr rabīʿ ve hīlāl bin ümeyye kėḍin ḳoḍtılar. ḳaçan tarudı erse anlar üze yer ol kim kėŋüdi taḳı tarudı anlar üze etözleri sėzindiler kim yoḳ sıġınġu Taŋrıdın meger aŋar. yana tevbe bėrdi anlar üze tevbe ḳılsunlar tėyü. çın Taŋrı ol turur üküş tevbe bezerlegen yarlıḳaġan.

118. Allah, savaşa katılmayan (ve hükümleri ertelenen) üç kişinin de tevbesini kabul etmiştir. Öyle ki, bütün genişliğine rağmen yeryüzü onlara dar gelmiş, ruhları sıkıldıkça sıkılmış ve Allah'a karşı yine Allah'tan başka bir sığınak olmadığını anlamışlardı. Allah da tevbe edebilmeleri için onlara (tevbe edecek) bir niyet ve azim nasib etmişti. Çünkü Allah Tevvâb'dır; yürekten pişmanlık duyan kimselerin tevbelerini geri çevirmez, Rahîm'dir; kullarına karşı daima şefkat ve merhametlidir.[55]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اتَّقُواْ اللّهَ وَكُونُواْ مَعَ الصَّادِقِينَ {التوبة/119}

119.ay anlar kim kėrtgündiler ḳorḳuŋlar Taŋrıdın boluŋlar köni sözlegliler birle.

119. Ey (Peygamberle birlikte savaşa gitmeyen) müminler! Allah'ın cihad emrine karşı duyarlı davranın ve savaşa katılmadıkları için samimiyetle tevbe eden kimseler gibi olun.

55 Bu âyet, bu sûrenin 106. âyetinde sözü edilen, hükmü Allah'ın kararına bırakılan kişilerle ilgilidir. Bunlar Ka'b b. Mâlik, Hilâl b. Ümeyye ve Mürâre b. Rebî' adlı sahabîlerdir.

مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُم مِّنَ الأَعْرَابِ أَن يَتَخَلَّفُواْ عَن رَّسُولِ اللّهِ وَلاَ يَرْغَبُواْ بِأَنفُسِهِمْ عَن نَّفْسِهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لاَ يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلاَ نَصَبٌ وَلاَ مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللّهِ وَلاَ يَطَؤُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلاَ يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَّيْلاً إِلاَّ كُتِبَ لَهُم بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللّهَ لاَ يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ {التوبة/120}

120. kerekmez yaramaz medīne boḍunıŋa anlar kim olar tegresinde tururlar taş yörir ʿ arablardın kėḍin ḳalmaḳları Taŋrı yalavaçındın kiterü yörimesünler etözleri anıŋ özindin. ol kim anlarḳa tėgmes anlarḳa suwsalıḳ ap yme emgek ap yme açlıḳ Taŋrı yolı içinde iklemesler bir iklegü yerni ḳaḳıtur kāfirlerni bulmaslar yaġıdın bir bulmaḳ meger bitildi anlarḳa anıŋ birle iş turur ėḍgü. bütünlükün Taŋrı żāyiʿ ḳılmas yaʿnī yoḳsuz ḳılmas eḍgülük ḳılıġlılarnıŋ yanutını.

120. Medine halkına ve çevrelerinde yaşayan bedevî Araplara, seferde Allah'ın Elçisine katılmamak ve kendi canlarını onun canından aziz görmek yaraşmaz. Çünkü onların Allah yolunda çektikleri susuzluk, yorgunluk ve şiddetli açlık, attıkları her adımda kâfirleri öfkelendirmeleri ve düşmana karşı kazandıkları her zafer, iyi ve güzel işler olarak amel defterlerine yazılacaktır. Hiç şüphe yok ki, Allah imanının gereğini en güzel şekilde yerine getirenlerin mükâfatını zâyi etmez.

وَلاَ يُنفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلاَ كَبِيرَةً وَلاَ يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلاَّ كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ {التوبة/121}

121. ribāmlamaslar bir ribāmı kiçig ap uluġ kesmezler özni meger bitildi anlarḳa yanut bėrür anlarḳa Taŋrı anda körklügrek anı kim ḳılur erdiler.

121. Onların Allah yolunda yaptıkları küçük ya da büyük harcamalar, vâdileri tepeleri aşmak için çektikleri yorgunluklar amel defterlerine mutlaka yazılmıştır. Sonunda Allah onları, yaptıkları işlerin en güzeline göre ödüllendirecektir.

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُواْ كَآفَّةً فَلَوْلاَ نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُواْ فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُواْ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُواْ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ {التوبة/122}

122.kerekmez yaramaz müʾminlerḳa çıḳsalar ḳamuġ tükel. nelük çıḳmas tėgme gürūhdın anlardın bir gürūh uḳsalar dīn içinde ḳorḳutsalar boḍunlarını ḳaçan yansalar anlarḳa bolġay kim anlar saḳlangaylar.

122. Bununla birlikte müminlerin toptan savaşa gitmeleri de doğru olmaz. Her kabileden bazı kimselerin sefere katılmayarak dini iyi bir şekilde öğrenmesi, savaştan geri dönen toplumlarını uyarıp aydınlatması daha iyi değil midir? Hem böylece o toplum (bozulmaya ve yok olmaya karşı) korunmuş olacaktır.[56]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ قَاتِلُواْ الَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ الْكُفَّارِ وَلِيَجِدُواْ فِيكُمْ غِلْظَةً وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ {التوبة/123}

123. ay anlar kim kėrtgündiler toḳışıŋlar anlar birle kim baḳa turur silerke tanıġlılardın. bulsunlar siler içinde iriglik. biliŋler kim Taŋrı saḳnuḳlar birle.

123. Ey iman edenler! Yakınınızda bulunan (ve size düşman olan) kâfirlerle savaşın; böylece sizin kaya gibi sert ve dirençli olduğunuzu görsünler. İyi biliniz ki Allah (savaş için gerekli hazırlığı yapan; bilgi, tecrübe, sabır, cesaret ve emirlere itaat gibi konularda) sorumlu, duyarlı, bilinçli davrananlarla beraberdir.[57]

وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُواْ فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ {التوبة/124}

124. ḳaçan indürülse bir sūre anlardın kim ayurlar silerde ḳayusıŋa arturdı aŋar bu bütmeklik. yana anlar kim kėrtgündiler arturdı anlarḳa kėrtgünmekni anlar sewünç ḳılurlar.

124. Ne zaman bir sûre indirilse, münafıklardan bazıları alaylı bir tavırla, "Şimdi bu sûre, hanginizin imanını artırdı(!)" diye şüphe uyandırmak isterler. Müminlerin ise imanları artar ve (bir sûre daha geldi diye) sevinerek birbirlerini muştularlar.

وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ وَمَاتُواْ وَهُمْ كَافِرُونَ {التوبة/125}

125.yana anlar kim kŋülleri içinde yig ol arturdı olarḳa arıġsızlıḳnı. arıġsızlarıŋa öldiler anlar

56 Hz. Peygamber bazı sahabîleri civardaki kabilelere dini öğretmek için göndermişti. 120. âyet gelince bu kişiler telaşlanarak savaşa katılmak için Medine'ye gelmişlerdi. Âyet bunun üzerine inmiştir. Buna göre âyet, bir milletin sadece savaşarak var olamayacağına, savaşın yanı sıra din, bilim ve kültürün de bu hususta büyük önemi olduğuna dikkat çekmektedir. Bir başka rivayete göre, savaşa gitmeyenleri şiddetli şekilde eleştiren âyetler gelince İslâm'a yeni giren müminler, Hz. Peygamberin yakınında olmak ve dini daha iyi öğrenmek için Medine'ye akın etmişlerdi. Medine'de bir izdiham oluşunca, dini öğrenmek için herkesin değil, bir kısım müminlerin gelmesinin yeterli olduğunu belirtmek için bu âyet inmiştir.

57 İslâm dini esas olarak barış dinidir. Fakat müslümanların, güvenliklerinin tehlikeye girmemesi için hazırlıklı olması, düşmanların saldırıya cesaret edemeyecekleri bir güce sahip bulunması gerekmektedir. Âyeti bu anlayışla değerlendirmek gerekir.

tanıġlılar.

125. Yeni bir sûrenin nâzil olması, kalplerinde (küfür, nifak ve şüphe gibi) bir hastalık bulunanların inançsızlıklarını daha da artırdı[58] ve onlar küfür içinde ölüp gittiler.

أَوَلاَ يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لاَ يَتُوبُونَ وَلاَ هُمْ يَذَّكَّرُونَ {التوبة/126}

126.azu körmesler mü kim anlar sınalurlar tėgme yıl içinde bir yolı yā taḳı ėkki yolı. yana tevbe ḳılmaslar ap yme anlar pend alınmazlar.

126. Bu münafıklar her yıl, başlarına gelen felâketlerle defalarca[59] denendiklerini görmüyorlar mı? Buna rağmen ne tevbe ediyorlar, ne de düşünüp ibret alıyorlar!

وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ هَلْ يَرَاكُم مِّنْ أَحَدٍ ثُمَّ انصَرَفُواْ صَرَفَ اللّهُ قُلُوبَهُم بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لاَّ يَفْقَهُون {التوبة/127}

127. ḳaçan indürülse bir sūre baḳar amarıları amarıke körürler mü siler biregü yana yanduru yanarlar. ewrer Taŋrı köŋüllerini kim anlar boḍun tururlar uḳmaslar.

127. (Münafıklar, Peygamberin meclisinde iken kendilerinden söz eden) bir sûre indirilince, birbirlerine bakar ve (kaş göz işareti yaparak), "Sizi gören (ve konuştuklarınızı Muhammed'e nakleden) biri mi oldu ki?" derler ve (daha fazla rezil olmamak için) sıvışıp giderler. Zihniyetleri bozuk, gerçekleri düşünüp anlamayan bir topluluk oldukları için Allah da onların kalplerini döndürmüş; imandan uzaklaştırmıştır.

لَقَدْ جَاءكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ {التوبة/128}

128. keldi ök silerke bir yalavaç özüŋüzlerdin küsüş turur anıŋ üze ol kim ėrinçü ḳılḳ siler suḳ turur siler üze mü'minlerḳa mihrbān turur yarlıḳaġan.

128. Ey insanlar! Size içinizden öyle bir Elçi gelmiştir ki, sizin (dünyada ve âhirette) sıkıntıya

58 Lafzen, "Pisliklerine pislik kattı."
59 Lafzen, "Bir ya da iki kere."

uğramanız ona çok ağır gelir. O sizin üzerinize titreyip durmaktadır ve o, inananlara karşı sevgi, şefkat ve merhametle dopdoludur.[60]

فَإِن تَوَلَّوْاْ فَقُلْ حَسْبِيَ اللّهُ لا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ {التوبة/129}

129. eger ewre yansalar ayġıl tap maŋa Taŋrı yoḳ iḍi meger. ol anıŋ üze köŋül urdum ol turur uluġ taḫt iḍisi.

129. Fakat ey Peygamber! (Onlar senin bu güzel duygu, düşünce ve yüce niteliklerine rağmen) senden uzaklaşıp giderlerse de ki: "Allah bana yeter, O'ndan başka Tanrı yoktur. Ben yalnız O'na güvenir, O'na dayanırım. O, yüce arşın Rabbidir."

60 Âyetteki "Raûf" ve "Rahîm" kelimeleri Kur'an'da Allah'tan başka kimse için kullanılmamıştır. Bir istisnâ olmak üzere bu sıfatlar sadece burada Hz. Peygamber için kullanılmıştır.

10 سُورَةُ يُونُسَ

Mekke'de inmiştir. 109 âyettir. 98. âyette Yûnus peygamber ve halkından söz edildiği için bu adı almıştır.

(10)

sūretü yūnus

bu yūnus peyġāmber ʿaleyhi ʾs-selām sūresi mekkede inmiş turur yüz taḳı yėti āyet turur.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ol iḍi atı birle kim ḳamuġ dermāndelerke fermān tėger. mihrbān turur ḳullarıŋa rūzī bėrgüke bağışlaġan turur.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ {يونس/1}

1. men turur men bilgenrek bitigniŋ belgüleri bekütilmiş.

1. Elif Lâm Râ[61] Bunlar hikmetlerle dolu Kitab'ın âyetleridir.

أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَى رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مُّبِينٌ {يونس/2}

2.boldı mu kişilerke taŋ kim yarlıġ ıḍmaḳımız bir erke yaʿnī muḥammedke anlardın kim ḳorḳıtġıl kişilerni sewünç bėrgil anlarḳa kim kėrtgündiler çın anlarḳa barur köni aḍaḳ çın ėḍgü yer iḍileri üskinde. aydı kāfirler çın bu cāḍū turur belgülüg.

2. İnsanları uyarmak ve inananları, sadakatle çalıştıkları takdirde Rableri katında elde edecekleri yüksek bir makamla müjdelemek üzere, içlerinden birine (Muhammed'e) vahiy göndermemiz onların çok mu tuhafına gidiyor? Ve bu kâfirler bunun için mi "Bu adam düpedüz büyücünün biri" diyorlar?

61 Bkz. Bakara 2/1, ilgili not.

إِنَّ رَبَّكُمُ اللّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الأَمْرَ مَا مِن شَفِيعٍ إِلاَّ مِن بَعْدِ إِذْنِهِ ذَلِكُمُ اللّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلاَ تَذَكَّرُونَ {يونس/3}

3.bütünlükün silerniŋ iḍiŋizler ol iḍi turur. törütti köklerni yerlerni altı kün içinde yana erklig ornap turdı mülki üze. soŋıḳa baḳa ḳılur işni. yoḳ bir keçrü ḳoldaçı meger anıŋ destūr bėrmekinde kėḍin. ol Taŋrı iḍiŋizler tapnuŋlar aŋa. pend tutmas mu siler?

3. Hiç şüphe yok ki, gökleri ve yeri altı günde yaratmış, sonra da yarattığı her şeyin kanununu koymuş, onların üzerinde egemenlik kurmuş[62] olan Rabbiniz Allah, her şeyi yerli yerince yönetmektedir. Bu yaratma ve yönetmede hiçbir varlık O'na eşlik etmiş değildir; (sizin şefaatçi kabul ettiğiniz varlıklar da dâhil) her şey O'nun "Ol" emrinden sonra var olmuştur.[63] İşte sizin Rabbiniz böyle bir Allah'tır. Öyleyse O'nu gereği gibi tanıyıp yalnız O'na kulluk edin. Hiç düşünüp ibret almaz mısınız?

إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعْدَ اللّهِ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُواْ يَكْفُرُونَ {يونس/4}

4. aŋar ol yanışıŋızlar ḳamuġ nek. Tanrınıŋ üḍ urmaḳı çın turur. ol iḍi öŋdün törütti yaratıġnı yana ewrer anı yanut bėrgü üçün anlarḳa kim kėrtgündiler ḳıldılar ėḍgülükler könilik birle dādlıḳ birle. anlar kim tandılar. anlarḳa içgü ol isig çoḳrar otdın aġrıtġan ḳın anın kim tanar erdiler.

4. Hepinizin dönüşü yalnız O'nadır. Bu, Allah'ın mutlaka gerçekleşecek olan vaadidir. İnsanı yoktan ilk defa yaratan ve sonra onu tekrar tekrar yaratmaya devam eden, dolayısıyla öldükten sonra da diriltecek olan O'dur. Sonunda O, inanıp güzel işler yapanları, (iman ve amellerindeki) adaletli, dengeli tutumları sebebiyle[64] ödüllendirecek; inkârcılara, küfürlerinde direndiklerinden dolayı kaynar bir içecek ve acı bir azab tattıracaktır.

62 Lafzen, "Arşın üzerine istivâ etmiş." Krş. Furkân 25/59; Secde 32/4; Hadîd 57/4.

63 "Mâ min şefî'" cümlesine Ebû Müslim ve Mâverdî gibi bazı müfessirler, âyetin bağlamına uygun olarak şöyle bir yorum getirmişlerdir: "Şefî" kelimesi "Eş, çift" anlamlarına da gelir. Buna göre evreni yaratan ve ona hükümrân olan Allah, onu yaratırken hiç kimseden yardım almamıştır, yani yaratmada onun eşi ortağı yoktur. Melekler ya da yardımcı olduğuna inanılan varlıklar, Allah'ın "Ol" emrinden sonra var olmuşlardır.

64 Âyetin devamındaki "Bimâ kânû yekfurûne" ifadesi dikkate alındığında âyetteki "Bi'l-kısti" kelimesinin müminlere sıfat olması daha uygun görünmektedir.

هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاء وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُواْ عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللّهُ ذَلِكَ إِلاَّ بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ {يونس/5}

5. ol ol iḍi kim ḳıldı künni yarutġan aynı yaruḳluḳ teŋledi anı tüşnekler bilse siler yıllar sanını saḳışını. yaratmadı Taŋrı anı meger yaraşıḳlıḳ. aḍrar seçer miz belgülerni ol boḍunḳa kim bilürler.

5. Güneşi bir ışık kaynağı, ayı da (ışığı yansıtıcı) bir nûr olarak yaratan O'dur. Yılların (mevsimler ve aylara dair) hesabını bilmeniz için aya, yörüngesinde konaklar belirleyen de O'dur. Bilin ki, Allah bütün bunları (boşuna değil) sadece yüce bir amacı gerçekleştirmek üzere yaratmıştır. O, varlığının ve kudretinin delillerini ayrıntılı olarak açıklamaktadır; fakat bunu anlayacak olanlar bilgi sahibi kimselerdir.

إِنَّ فِي اخْتِلاَفِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ {يونس/6}

6. bütünlükün tün kündüz aḍnamaḳı barmaḳı kelmeki içinde yme ol kim yarattı Taŋrı kökler yerler içinde belgüler turur ol boḍunḳa kim ḳorḳarlar.

6. Hiç şüphe yok ki, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, uzayıp kısalmasında; Allah'ın göklerde ve yerde yarattığı şeylerde, O'nun varlığına ve kudretine işaret eden deliller vardır; fakat bunu ilâhî yasaları düşünenler ve sorumluluk bilinci taşıyanlar anlar.

إِنَّ الَّذِينَ لاَ يَرْجُونَ لِقَاءنَا وَرَضُواْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنُّواْ بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ {يونس/7}

7.anlar kim umınç tutmaslar bizke ḳawuşmaḳnı tapladı yaḳınraḳ tiriglikni amruldı anıŋ birle anlar kim anlar biznin belgülerimizdin osanuḳlar ol.

7. Hesap vermek üzere bir gün Bizimle karşılaşacaklarını ummayanlar, dünya hayatından hoşnut olup onunla tatmin olanlar ve Bizim varlığımıza ve kudretimize işaret eden delillerimizi görmezlikten gelenler var ya!

أُوْلَئِكَ مَأْوَاهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُواْ يَكْسِبُونَ {يونس/8}

8.anlarnıŋ yaŋġu yerleri ot ol anın kim ḳazġanur erdiler.

8. İşte onların yeri cehennemdir; çünkü onlar çok kötü işler yapmışlardır.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ {يونس/9}

9.anlar kim kėrtgündiler taḳı ḳıldılar ėdgülüklerni köndürür olarnı iḍileri kėrtgünmekleri birle. aḳar anlar altınından arıḳlar būstānlar içinde arıġ.

9. İman edip güzel işler yapanları ise Rableri, imanları sebebiyle altından ırmaklar akan, nimetlerle dolu cennetlere yerleştirir.

دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلاَمٌ وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ {يونس/10}

10.oḳımaḳları anıŋ içinde arıġ sen sen idime alḳışları anıŋ içinde selām tėmek kėḍin oḳımaḳları ögdi aymaḳlıḳ Taŋrıḳa ajunluġlar iḍisi.

10. Onların oradaki dua ve niyazları, "Allah'ım! Sen yücelerden yücesin" şeklindedir. Birbirleri için kullandıkları sevgi ve saygı ifadesi, "Selâm olsun size" hitabıdır. Dualarının sonu da, "Âlemlerin Rabbi olan Allah'a (binlerce) hamd olsun" sözleridir.

وَلَوْ يُعَجِّلُ اللّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُم بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ فَنَذَرُ الَّذِينَ لاَ يَرْجُونَ لِقَاءنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ {يونس/11}

11.eger terkletse erdi Taŋrı kişilerke ėsiz duʿā ḳılmaḳları birle anlarḳa ėwmekin icābet ḳılmış teg ėḍgü duʿā ḳılmaḳ birle ötep keçrülgey erdi anlarḳa atalmış üḍleri. ḳoḍar miz anlarnı ermesler bizke ḳawuşmaḳnı boyun kermekleri içinde başları tezginürler.

11. (Bizimle karşılaşacaklarını ummayan o müşrikler, başlarına gelecek azabın hemen gelmesini isteyerek seninle alay ediyorlar) Onlar bilmeliler ki, insanların dünya nimetlerini elde etme konusunda aceleci davranmaları gibi, Allah da onlara hak ettikleri cezayı verme konusunda acele etseydi, onların canları çoktan alınmış olurdu.[65] Biz, Bizimle karşılaşacaklarını

65 Mekkeli müşrikler Hz. Peygamber ile alay ederek, "Senin söylediklerin doğru ise Allah başımıza taş yağdırsın (!)" demişlerdir. Bkz. Enfâl 8/32.

ummayanları azgınlıkları içerisinde bırakırız, bocalayıp dururlar.

وَإِذَا مَسَّ الإِنسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَآئِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرٍّ مَّسَّهُ كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ {يونس/12}

12.ḳaçan tėgse kişilerke ziyān oḳır bizni yanın yaturda azu oltururda azu aḍaḳın tururda. ḳaçan açsa miz andın ziyānnı keçip turur oḳımaduḳ teg bizni. ol ziyānḳa kim tėgdi aŋar. mundaġoḳ bezeldi teŋde keçiglilerke ol kim ḳılur erdiler.

12. İnsanoğlunun başına bir sıkıntı gelecek olsa, ondan kurtarmamız için yatarken de, otururken de, kalkarken de yalvarır durur. Biz onun sıkıntısını giderdiğimizde ise, sanki başına hiç sıkıntı gelmemiş ve Bize hiç yalvarıp yakarmamış gibi nankörce davranışlarına devam eder.[66] İşte böyle! Ömürlerini boşa harcayan nankörlerin yaptıkları her kötü iş kendilerine güzel görünür.

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ مِن قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُواْ وَجَاءتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُواْ لِيُؤْمِنُواْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ {يونس/13}

13. yoḳ yoḍun ḳıldımız oḳ gürūhlarnı silerde öŋdün ḳaçan küç ḳıldılar erse keldi anlarḳa yalavaçları belgüler birle. kėrtgünmes erdiler. andaġoḳ yanut bėrür miz yazuḳluġ boḍunlarḳa.

13. Ey Mekkeliler! Andolsun ki Biz, sizden önce nice nesilleri, peygamberleri kendilerine aklî ve naklî deliller getirdikleri halde, şirk ve küfürde direndikleri ve inanmadıkları için yok ettik. Biz günahkâr toplulukları hep böyle cezalandırmışızdır.

ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلاَئِفَ فِي الأَرْضِ مِن بَعْدِهِم لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ {يونس/14}

14. yana ḳıldımız silerni kėḍin kelip başlaġlı yer içinde anlarda kėḍin baḳalım biltürelim neteg işler siler.

14. Sonra da yok ettiğimiz bu nesillerin ardından bu topraklara sizleri getirdik. Bakalım siz neler yapacaksınız!

66 Lafzen, "Güzel gösterildi." Krş. Hûd 11/10; Rûm 30/33; Zümer 39/8, 49; Fussilet 41/50.

وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لاَ يَرْجُونَ لِقَاءنَا ائْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِن تِلْقَاء نَفْسِي إِنْ أَتَّبِعُ إِلاَّ مَا يُوحَى إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ {يونس/15}

15.ḳaçan oḳılsa anlar üze belgülerimiz belgülügler aydı anlar kim umınç tutmaslar bizke ḳawuşmaḳnı keltürgil bir oḳıġu munda aḍın azu tegşürgil anı. ayġıl bolmas yaramas maŋa kim tegşürmekim anı özüm yarudın. uḍu barmas men meger aŋar kim yarlıġ ıḍlur maŋa men ḳorḳar men eger yazsa men iḍimke uluġ kün ḳınından.

15. Kendilerine âyetlerimiz açık bir şekilde okunup anlatıldığı zaman, hesap vermek üzere bir gün Bizimle karşılaşacağını ummayanlar, "Bize (putlarımıza dil uzatmayan) başka bir Kur'an getir ya da onu (bizim inançlarımıza uygun şekilde) değiştir" derler. Ey Peygamber! Sen onlara de ki: "Ben onu kendiliğimden değiştirecek durumda değilim. Ben sadece bana vahyolunana uyarım. Eğer ben Rabbime karşı gelecek olursam, o dehşetli günün azabına çarpılmaktan korkarım."

قُل لَّوْ شَاء اللّهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلاَ أَدْرَاكُم بِهِ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِّن قَبْلِهِ أَفَلاَ تَعْقِلُونَ {يونس/16}

16.aygıl eger tilese Taŋrı oḳımaġay erdim anı siler üze ap yme bildürgey erdim silerke anı. ürük turdum siler içinde uzun yaş içinde anda öŋdün. azu uḳmas mu siler?

16. Yine onlara de ki: "Eğer Allah (bu âyetleri okumamamı) dileseydi ben size onları okumazdım. O da size bunları bildirmemiş olurdu/fakat O yine de bir şekilde mutlaka bildirirdi.[67] Hem biliyorsunuz ki ben, bana vahiy gelmeden önce sizin aranızda uzun süre yaşadım. Bu konuda hiç düşünmüyor musunuz?[68]

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لاَ يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ {يونس/17}

17.kim ol küç ḳılġanraḳ anıŋdın kim ḳoştı yarattı Taŋrı üze yalġannı azu yalġanḳa tutsa anıŋ belgülerini ol. ʿafv ḳılmaz yazuḳluġlarnı.

67 İbn Kesîr kıraatine göre "Lâ edrâkum" (Allah size bildirmemiş olurdu) ifadesindeki "Lâm" harfi, tekid lâmı olarak "Le edrâkum" (Mutlaka size bildirirdi) şeklinde okunur. İkinci anlam bu okuyş sebebiyle verilmiştir.

68 Yani "Biliyorsunuz ki, peygamberliğimi ilân etmeden önce uzun süre aranızda yaşadım. Sizin güvendiğiniz biriydim. Ne şâirdim ne de filozof. Hiç böyle sözler söyledim mi size daha önce? Bir bilgelik iddiam da yoktu. İşinize de karışmıyordum, inancınıza da. Şimdi âyetler okuyorsam bunun bir anlamı olmalı. Bunu da mı düşünmüyorsunuz?"

17. (Söyler misiniz?) Uydurduğu yalanları Allah'a isnad eden iftiracıdan veya O'nun âyetlerini yalanlayandan daha zâlim kimse olabilir mi? Hiç şüphesiz Allah'a iftira suçu işleyenler iflâh olmayacaklardır.

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَضُرُّهُمْ وَلاَ يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلاء شُفَعَاؤُنَا عِندَ اللّهِ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللّهَ بِمَا لاَ يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ {يونس/18}

18.tapnurlar Taŋrıda aḍınḳa ḳor ziyān ḳılmas olarḳa ap yme asıġ ḳılmaz olarḳa ayurlar bular yazuḳ keçrü ḳoldaçımız Taŋrı üskinde. aygıl uḳturu mu bėrür siler Taŋrıḳa anı kim bilmes erse kökler içinde yme yerler içinde. arıġ iḍi ol yüksek anıŋdın kim ortaḳ ḳatarlar.

18. Bu zâlimler Allah'ı bırakıp kendilerine zararı da faydası da dokunmayan putlara taparlar. Üstelik bir de, "Bunlar, bize Allah katında şefaat edecek" derler. Sen onlara de ki: "Göklerde ve yerde Allah'ın bilmediği bazı şeyler var da, onları Allah'a siz mi haber veriyorsunuz?" Hâşâ! Allah her şeyden yücedir, onların Kendisine ortak koştukları putlardan uzaktır.

وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلاَّ أُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُواْ وَلَوْلاَ كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ {يونس/19}

19.ermes kişiler meger bir boḍun tartışıḳ boldılar. eger bir kelime aşunmaḍuḳ erse iḍiŋdin tegrülgey erdi olar ara anıŋ içinde kim anıŋ içinde aḍnaşurlar erdi.

19. İnsanlar bir zamanlar aynı inanca sahip tek bir ümmet idi. Zamanla aralarında ayrılıklar çıktı. Eğer Allah'ın (günahkârların cezasının belli bir süre ertelenmesi konusunda) önceden verilmiş bir sözü olmasaydı, ayrılığa düştükleri hususlar hakkında hemen karar verilir, hesapları görülürdü.[69]

وَيَقُولُونَ لَوْلاَ أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ فَقُلْ إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلّهِ فَانتَظِرُواْ إِنِّي مَعَكُم مِّنَ الْمُنتَظِرِينَ {يونس/20}

20. ayurlar nelük indürülmedi anlar anıŋ üze bir belgü iḍisindin. aygıl bütünlükün örtüglüg sır Taŋrıḳa turur. köz tutuŋlar men silerniŋ birle köz tutuġlılardın men.

69 Yüce Allah'ın ezelde takdir ettiği kurallar (sünnetullah) gereği olaylar belli düzen içinde gerçekleşir. Dünya bir imtihan dünyasıdır. İnsan yaptıklarından sorumlu bir varlıktır. Yaptığı yanlışın cezasının anında verilmesi imtihan anlayışıyla bağdaşmaz.

20. Bu zâlimler bir de, "Muhammed'e Rabbinden (elle tutulur, gözle görülür) bir mucize indirilse olmaz mıydı?" derler.[70] Ey Peygamber! Sen de onlara de ki: "Bu, benim değil, Allah'ın bileceği bir iştir. Bekleyin bakalım (mucizeyi), ben de sizinle birlikte bekliyorum (nasıl cezalandırılacağınızı birlikte göreceğiz).

وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِّن بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُم مَّكْرٌ فِي آيَاتِنَا قُلِ اللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ {يونس/21}

21.ḳaçan tatursa miz kişilerke soyurḳamaḳ ziyānda kėḍin tegdi anlarḳa ançada anlarḳa al ėtmek yalġanḳa tutmaḳ biziŋ belgülerimiz içinde. ayġıl Taŋrı al yanutı terkrek bėrigli turur. biziŋ yalavaçlarımız bitirler anı kim al ḳılur siler.

21. (Mekkeli müşrikler gibi) bazı insanlara, (kuraklık ve kıtlık gibi) bir sıkıntı geldikten sonra, katımızdan bolluk ve rahatlık lutfettiğimizde, bir de bakmışsın ki, onları sıkıntıdan kurtaran nimetlerimiz[71] hakkında (bunlar bize putlar veya yıldızlar sayesinde verildi şeklinde) çarpık düşüncelere saplanmışlar! Ey Peygamber! Onlara de ki: "Unutmayın ki, Allah böyle çarpık düşüncelere saplananları en hızlı şekilde cezalandırır." Şüphesiz elçilerimiz olan melekler, o çarpık sözlerinizi kaydetmektedir.

هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّى إِذَا كُنتُمْ فِي الْفُلْكِ وَجَرَيْنَ بِهِم بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُواْ بِهَا جَاءتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءهُمُ الْمَوْجُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّواْ أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُاْ اللّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَنجَيْتَنَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنِّ مِنَ الشَّاكِرِينَ {يونس/22}

22.ol ol iḍi kim yörütür silerni yazı yaban içinde teŋiz içinde. ḳaçan bolsa siler kėmi içinde sürse olarnı bir esin birle ḫoş sewnürler anıŋ birle kelse aŋar sıġansız sıtġan ḳatıġ yėl taḳı kelse anlarḳa suw ḳomı tėgme orundın sėznürler anlar ḳapsaldılar olar ġarḳ birle duʿā ḳılurlar Taŋrıḳa ḳatıġsız ḳılıġlı bolup aŋar dīnni. ayurlar eger ḳutġarsa bizni mundın bolġay oḳ miz şükr öteglilerdin.

22. Sizi karada yürüten, denizde yüzdüren/yeryüzünün her yerine yayan[72] O'dur. (Düşünün ki,)

70 Müşrikler, en büyük mucize olan Kur'an'la yetinmiyor, inatları yüzünden daha başka mucizeler istiyerek Hz. Peygamberi zora sokmaya çalışıyorlardı.

71 Lafzen, "Âyetlerimiz."

72 İbn Âmir ve Ebû Cafer "Yüseyyirüküm" (Sizi yürüten) ifadesini "Yenşürüküm" (Sizi yayan) şeklinde okumuşlardır. İkinci anlam bu okuyuşa göre verilmiştir.

yelkenli bir gemidesiniz. Gemiler tatlı tatlı esen bir rüzgârla yol alıyor, yolcular da bu durumdan son derecede memnun ve mutlu. Derken birden bire bir fırtına çıkıyor ve her taraftan dalgalar yükselip geliyor. Yolcular bu dalgaların kendilerini kuşatıp boğacağını anlayınca, inançlarını şirk ve nifaktan arındırarak (tapındıkları putları unutuyor), bütün içtenlikleriyle Allah'a şöyle yalvarıp yakarıyorlar: "Ey Rabbimiz! Eğer bizi bu felâketten kurtarırsan andolsun ki, Sana şükreden kullar olacağız."

فَلَمَّا أَنجَاهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَى أَنفُسِكُم مَّتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَينَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ {يونس/23}

23. ḳaçan ḳutġarsa olarnı ançada anlar artuḳluḳ ḳılurlar yer içinde yarağsızın. ay kişiler çın artuḳluḳ ḳılmaḳıŋızlar özüŋizler üze turur. yaḳınraḳ tirigliknıŋ ènçrünmeki yana biziŋke turur yanışıŋızlar uḳturur miz silerke anı kim ḳılur erdiŋizler.

23. Fakat Allah dualarını o anda kabul edip onları bu felâketten kurtarınca da, (yaptıkları duaları yalanlarcasına yine şirke dönüp) hak hukuk tanımadan yeryüzünde hemen azgınlık ve taşkınlık yapmaya başlarlar. Ey insanlar! Biliniz ki, geçici bir dünya menfaati için yaptığınız bu azgınlık ve taşkınlıklar yalnız kendinize zarar verir. Unutmayın ki, sonunda Bize döneceksiniz ve Biz size yaptığınız azgınlık ve taşkınlıkları bir bir haber vereceğiz.

إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاء أَنزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاء فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالأَنْعَامُ حَتَّىَ إِذَا أَخَذَتِ الأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَآ أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلاً أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِالأَمْسِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ {يونس/24}

24.bütünlükün yaḳınraḳ tirigliknıŋ meŋzeki suw teg indürdimiz anı kökdin ḳatıldı ḳarıldı anıŋ birle yer otları. anıŋdın kim yèyür kişiler cānvarlar. ḳaçan tutsa yer anıŋ ètigi bezekini bezense sèznür anıŋ boḍunı anlar uġanlar ol anıŋ üze kelür aŋar biziŋ yarlıḳımız tünle azu kündüz ḳıldımız anı urulmış andaġ ḳalı bolmaduḳ teg tüni. mundaġoḳ aḍra seçe belgürtür miz belgülerni ol boḍunḳa kim saḳnurlar.

24. (Hâlbuki uğruna, Allah'a verdiğiniz sözü unutup azdığınız) bu dünya hayatı tıpkı şuna benzer: Bizim gökten yağdırdığımız yağmurla, yeryüzünde insanların ve hayvanların faydalanacağı sık bir bitki örtüsü oluşur ve o yeryüzü (bir gelin gibi) renk renk giyinir kuşanır, süslenip bezenir. Bağ bahçe sahipleri, tam ürünlerinin artık ellerinde olduğunu düşündükleri

(ve hayaller kurdukları) sırada, geceleyin ya da güpegündüz gönderdiğimiz âfet[73] gelip çatıverir. Böylece Biz, o mahsulleri sanki daha dün orada hiçbir şey yokmuş gibi çer çöp haline getiririz. İşte Biz âyetlerimizi böyle misaller vererek ayrıntılı olarak açıklıyoruz. Fakat bunu anlayacak olanlar, derinliğine düşünen kimselerdir.

وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلاَمِ وَيَهْدِي مَن يَشَاء إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ {يونس/25}

25. Taŋrı ündeyür āsānlıḳ sarāyıŋa. köndürür kimni tilese köni yolḳa.

25. Ey insanlar! Allah sizi (böyle fânî bir dünyaya değil) ebedî esenlik yurduna; cennete çağırmaktadır ve dilediğini (oraya gitmek arzusunda olanı) amacına ulaştırır.

لِّلَّذِينَ أَحْسَنُواْ الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ وَلاَ يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلاَ ذِلَّةٌ أُوْلَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ {يونس/26}

26. anlarḳa kim körklüg ḳıldılar ėḍgülük taḳı artuḳluḳ. örtmes yüzlerini toġ tuman ap yme ḫorluḳ. anlar tururlar uştmaḫ boḍunları anlar anıŋ içinde meŋgü ḳalıġlılar ol.

26. (Allah'ın gösterdiği doğru yoldan gitmek gibi) güzel işler yapanlara, esenlik yurdu olan cennetle[74], hatta daha fazlası[75] ile karşılık verilecektir. Hesap gününde onların yüzlerinde en küçük bir mahcubiyet ifadesi ve kararma olmayacaktır. Orada azıcık bir aşağılanma bile söz konusu değildir. İşte bu kimseler cennetliktirler ve orada sürekli kalacaklardır.

وَالَّذِينَ كَسَبُواْ السَّيِّئَاتِ جَزَاء سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَّا لَهُم مِّنَ اللّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِّنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا أُوْلَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ {يونس/27}

27. anlar kim ḳazġandılar ėsizliklerni ėsizliknıŋ yanutı aŋar meŋzer. örter olarnı ḫorluḳ. yoḳ anlarḳa Taŋrıdın bir küḍezçi. andaġ ḳalı kim örtülse yüzleri bir kesek tündin ḳaraŋḳuluḳ. anlar tururlar ot iḍileri anlar anıŋ içinde meŋgü ḳalıġlılar ol.

27. (Allah'a ortak koşmak gibi) kötü işler yapanlara ise, yaptıklarına denk bir ceza (olan cehennem) ile karşılık verilecektir ve onları her yönden zillet kaplayacaktır. Onları Allah'ın

73 Lafzen, "Emrimiz."

74 Lafzen, "En güzeliyle." Güzel iş yapmanın doğru yoldan gitmek, en güzel karşılığın ise esenlik yurdu cennet olduğu ile ilgili bkz. En'âm 6/127.

75 Âyette "Daha fazlası" olarak nitelendirilen lutuf, Tevbe 9/72. âyette anlatılan Allah'ın rızasına nâil olmaktır.

cezasından kurtarabilecek kimse yoktur. Yüzleri sanki gece karanlığına batırılmış gibi kapkaradır. İşte böyle kimseler cehennemliktirler ve orada asırlarca kalacaklardır.

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُواْ مَكَانَكُمْ أَنتُمْ وَشُرَكَآؤُكُمْ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ وَقَالَ شُرَكَآؤُهُم مَّا كُنتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ {يونس/28}

28.ol kün tėrer miz olarnı yumķını yana ayġay miz anlarķa kim ortaķ ķattılar orununıızlarda siler ortaķlarınıız. aḍırġay miz anlar ara ayġaylar ortaķları biziŋke tapunmas erdiŋizler.

28. Ve onlara hatırlat ki, bir gün Biz onların hepsini (müşrikleri ve taptıkları putları) bir araya toplayacağız ve müşriklere, "Siz ve ortak koştuğunuz putlar, şöyle olduğunuz yerde durun bakalım!" diyeceğiz ve hemen ardından onları birbirinden ayıracağız. Taptıkları putlar şöyle diyecekler: "Aslında siz bize tapmıyordunuz ki! (Siz kendi kuruntularınıza ve boş arzularınıza tapıyordunuz.)"

فَكَفَى بِاللّهِ شَهِيدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِلِينَ {يونس/29}

29.tap ol Taŋrı tanuķ bizli ara taķı silerli ara eger erse erdimiz sizleriŋ tapġuŋuzlardın osanuķlar.

29. "Sizinle bizim aramızda Allah şâhittir ki, biz sizin bize taptığınızdan haberdar bile değildik."

هُنَالِكَ تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ مَّا أَسْلَفَتْ وَرُدُّواْ إِلَى اللّهِ مَوْلاَهُمُ الْحَقِّ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ {يونس/30}

30.anda bilür tėgme bir öz ol kim aşundurdı yandurulġay Taŋrı tapa iḍileri yaraġlıġ. yėter azar anlardın ol kim ķoşup ayturlar.

30. O gün orada, herkes dünyada iken yaptığı şeyleri gözünün önüne getirecek/amel defterinden okuyacak.[76] Sonra gerçek Tanrıları olan Allah'ın huzuruna çıkarılacaklar ve Tanrı diye uydurdukları putlar onları terk edip gidecektir.

76 İmam Hamza, Kisâî ve Halef' âyetteki "Teblû" (Gözünün önüne getirecek) kelimesini "Tetlû" (Okuyacak) şeklinde okumuşlardır.

قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاء وَالأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ والأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيَّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللّهُ فَقُلْ أَفَلاَ تَتَّقُونَ {يونس/31}

31.aygıl kim rūzī bėrür silerke kökdin taḳı yerdin azu kim erklenür ėşitgülerni körgülerni kim çıḳarur tirigni ölügdin taḳı çıḳarur ölügni tirigdin yana kim ėletür ilgerü kiterür işni. herāyna ayurlar oḳ Taŋrı tėp. aygıl ḳorḳmas mu siler?

31. Ey Peygamber! Müşriklere, "Gökten yağmur yağdırıp yerden ürünler bitirerek sizi besleyen kimdir? Görme ve işitme duyularını yaratma gücüne sahip olan kimdir? Kimdir, ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkaran? Kimdir, evrenin düzenini ve dengesini sağlayan?" diye sorsan, "Allah'tır" diye cevap vereceklerdir. O halde sen de onlara de ki: "(Mademki bütün bunları itiraf ediyorsunuz) öyleyse Allah'a ortak koşmaktan neden vazgeçmiyorsunuz?"

فَذَلِكُمُ اللّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلاَّ الضَّلاَلُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ {يونس/32}

32.ol Taŋrı ol iḍiŋizler yaraşı. ne ol yaraşıda kėḍin meger yolsuzluḳ ḳayudın ewrülür siler?

32. Sizin gerçek Rabbiniz işte böyle bir Allah'tır. Bu gerçekten uzaklaşılacak olursa geriye sapıklıktan başka ne kalır ki?! Hâl böyleyken niçin Allah'ı bırakıp başka şeylere yöneliyor, haktan uzaklaşıyorsunuz?[77]

كَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُواْ أَنَّهُمْ لاَ يُؤْمِنُونَ {يونس/33}

33.andaġoḳ yaḳın boldı iḍiŋ sözi anlar üze kim yarlıġdın çıḳtılar anlar kėrtgünmesler.

33. Allah'ın Rab olduğu nasıl gerçek ise, O'nun yoldan çıkmışlar hakkındaki azab hükmü[78] de işte öylece gerçektir. Çünkü onlar aslâ inanmayacak kimselerdir.

قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ قُلِ اللّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ {يونس/34}

34.aygıl nek bar mu ortaḳlarıŋızda ilki törütür yaratıġnı yana yandurur anı. aygıl Taŋrı ilki

77 Krş. Ankebût 29/61.

78 Âyetteki "Kelimetü" ifadesinin, "Kelimetü'l-azâb" (Azab hükmü) anlamına geldiği konusunda bkz. Zümer 39/19, 71.

törütür yaratıġnı yana yandurur ḳayudın yalġan sözler siler.

34. Ey Peygamber! Onlara şunu sor: "İnsanı yoktan ilk defa yaratan ve sonra onu tekrar tekrar yaratmaya devam eden, dolayısıyla öldükten sonra da diriltecek olan birisi var mı?" Sen onlara de ki: "İnsanı yoktan ilk defa yaratan ve sonra onu tekrar tekrar yaratmaya devam eden, dolayısıyla öldükten sonra da diriltecek olan yalnızca Allah'tır. Gerçek böyle olduğu halde nasıl oluyor da O'nu bırakıp başka varlıklara yöneliyor; O'na ortaklar koşabiliyorsunuz?"

قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ قُلِ اللّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَن يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ أَمَّن لاَّ يَهِدِّيَ إِلاَّ أَن يُهْدَى فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ {يونس/35}

35. aygıl nek bar mu ortaḳlarıŋızdın kim yol körkitür könilikke aygıl Taŋrı yol körkitür könilikke. ol kim yol körkitür könilikke yaraşıraḳ mu uḍu barmaḳḳa. ol kim könmes meger kim köndürülse ne ol silerke neteg keser biçer siler.

35. Yine sen onlara şunu sor: "Sizin taptığınız putlardan hangisi insanları doğru yola ulaştırabilir?" De ki: "İnsanları (akıl ve düşünme yeteneği vererek, peygamber ve kitab göndererek) doğru yola ulaştıran yalnız Allah'tır. Söyleyin bakalım! İnsanları doğru yola ulaştıran Allah mı uyulmaya daha lâyıktır, yoksa birinizin yardımı olmadıkça yerinden bile kımıldayamayan o putlarınız mı? Size ne oluyor? Nasıl oluyor da kendisine bile faydası olmayan şeylerin Tanrı olabileceğine hükmedebiliyorsunuz?"

وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلاَّ ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لاَ يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ {يونس/36}

36.uḍu barmas üküşrekleri meger sözikke. bütünlükün kim sözik muŋsuz ḳılmas yaraşıdın nerse. bütünlükün Taŋrı bilgen ol anı kim ḳılurlar.

36. Onların hepsi (hakikatin değil) sadece hayal mahsulü temelsiz bilgilerin peşinden gidiyorlar. Şu bir gerçektir ki, hayal mahsulü temelsiz bilgi, hak ve hakikati ortaya koyma adına hiçbir değer ifade etmez. Allah onların yapıp ettiklerini iyi bilmektedir ve onlara hak ettikleri cezayı verecektir.

وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَن يُفْتَرَى مِن دُونِ اللّهِ وَلَكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لاَ رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ {يونس/37}

37. ermes erdi bu oḳıġu kim ḳoşulsa Taŋrıda aḍın yoḳ kim çın tutmaḳ ol kim anıŋ üskinde aḍra seçe belgürtmek bitigni sėzik yoḳ anıŋ içinde ajunluġlar iḍisindin.

37. Ey insanlar! Bilin ki, bu Kur'an, başkaları tarafından uydurularak Allah'a isnad edilmiş bir söz değildir. Fakat o, kendinden önceki ilâhî kitapları onaylamak ve Kitabı (Allah'ın emir ve yasaklarıyla ilgili hükümleri) ayrıntılı bir şekilde açıklamak üzere âlemlerin Rabbi olan Allah tarafından indirilmiş olduğunda hiç şüphe olmayan ilâhî bir buyruktur.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُواْ بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُواْ مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ {يونس/38}

38.azu ayurlar mu yalġan ḳoştı anı tėp. ayġıl keltürüŋler bir sūre anıŋ menizlig oḳıŋlar kim usa siler Taŋrıda aḍın eger erse siler köni sözlügler.

38. (Bütün bu açıklamalara rağmen) onlar hâlâ Kur'an'ı senin uydurup Allah'a isnad ettiğini söylüyorlar.[79] Ey Peygamber! Sen onlara de ki: "Eğer iddianızda samimi iseniz, Allah'tan başka yardım alabileceğiniz varlıkları (şairlerinizi, putlarınızı) çağırın, Kur'ân'ın sûrelerine benzeyen bir sûre getirin de görelim bakalım."

بَلْ كَذَّبُواْ بِمَا لَمْ يُحِيطُواْ بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ {يونس/39}

39. yoḳ kim yalġanḳa tuttılar ḳapsayu bilmedükleri birle anıŋ biligini kelmedi anlarḳa anıŋ yanışı mundaġoḳ yalġanḳa tuttılar. anlar kim anlarda öŋdün erdiler baḳġıl neteg erdi küç ḳılıġlı boḍunlarnıŋ soŋı!

39. Hayır hayır! Onlar derinliğine bir bilgi edinmeden ve henüz ne olup biteceğini anlayıp dinlemeden Kur'an'ı yalanlama yoluna gittiler. Onlardan önce bir kısım topluluklar da ilâhî kitapları işte böyle yalanlamışlardı. Bu zalimlerin âkıbetlerine; nasıl yok olup gittiklerine bir bak(ın).

79 "Âyetteki "Em" edatı "Bel" anlamındadır.

وَمِنهُم مَّن يُؤْمِنُ بِهِ وَمِنْهُم مَّن لاَّ يُؤْمِنُ بِهِ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ {يونس/40}

40.yana anlarda kim kėrtgünür aŋar yana anlarda kimi kėrtgünmes aŋar. seniŋ iḍiŋ bilgenrek turur.

40. (Oysa Kur'an hakkında derin bilgi edinseler ve ne olup biteceğini anlayıp dinleseler) onların bir kısmı bu Kitaba inanacaktır. Bununla birlikte bir kısmı da inanmamakta ısrar edecektir. Rabbin (inanmamakta ısrar edecek olan) bozguncuları çok iyi bilmektedir.

وَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل لِّي عَمَلِي وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ أَنتُمْ بَرِيئُونَ مِمَّا أَعْمَلُ وَأَنَاْ بَرِيءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ {يونس/41}

41.eger yalġanḳa tutsa sėni ayġıl maŋa meniŋ işim silerniŋ işiŋizler. siler. bīzār siler andın kim men ḳılur men men bīzār men andın kim ḳılur siler.

41. Ey Peygamber! (Küfürde direnen bu bozguncular) seni yalanlamaya devam ederlerse (ve sen de onlardan ümidini kesersen) onlara şöyle de: "Benim yaptıklarım bana, sizin yaptıklarınız da size aittir. Siz benim yaptıklarımdan sorumlu değilsiniz, ben de sizin yaptıklarınızdan sorumlu değilim."

وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَلَوْ كَانُواْ لاَ يَعْقِلُونَ {يونس/42}

42.anlardın kim ḳulaḳ tutar saŋa. sen mü ėşittürür sen üzlerke eger bolsalar körmesler yā uḳmaslar?

42. Onlardan bazıları seni (güya) dinlerler (oysa onlar sağır gibidirler). Sen hiç sağırlara bir şey duyurabilir misin? Üstelik onlar akıllarını da hiç kullanmıyorlarsa!

وَمِنهُم مَّن يَنظُرُ إِلَيْكَ أَفَأَنتَ تَهْدِي الْعُمْيَ وَلَوْ كَانُواْ لاَ يُبْصِرُونَ {يونس/43}

43. anlardın kim baḳar saŋa. sen mü köni yol körkitür sen ḳaraġularḳa eger bolsalar körmesler.

43. Yine onlardan bazıları sana bakarlar (sendeki peygamberlik alâmetlerini görüp dururlar, oysa onlar kör gibidirler). Sen hiç körlere doğru yolu gösterebilir misin? Üstelik onların basiretleri; gönül gözleri de hepten kapalıysa!

إِنَّ اللّهَ لاَ يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ {يونس/44}

44. bütünlükün Taŋrı küç ḳılmas kişilerke nerse yoḳ kim kişiler özleriŋe küç ḳılurlar.

44. Gerçek şudur ki, Allah insanlara hiçbir şekilde zulmetmez (onların gerçeği işitme ve görme yeteneğini alan Allah değildir). Fakat bizzat insanlar kendilerine zulmetmişlerdir (küfürde ve isyanda direnerek bu yeteneklerini kendileri kaybetmişlerdir).

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُواْ إِلاَّ سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُواْ بِلِقَاء اللّهِ وَمَا كَانُواْ مُهْتَدِينَ {يونس/45}

45. ol kün tėrer miz olarnı andaġ ḳalı ürgemediler meger bir vaḳt kündüzdin bilişirler anlar ara. ziyān ḳıldılar oḳ olar yalġanḳa tuttılar Taŋrıḳa ḳawuşmaḳnı ermediler köni yolḳa könmişler.

45. Ve onlara hatırlat ki, bir gün Allah bütün insanları bir araya toplayacak ve insanlar dünyada, günün ancak birbirleriyle tanışmaya yetecek kadar kısa olan bir vakti kadar yaşadıklarını zannedecekler. Allah'ın huzuruna çıkarılacaklarına inanmayıp doğru yoldan gitmeyenler, işte o gün büsbütün hüsrana uğrayacaklardır.

وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ اللّهُ شَهِيدٌ عَلَى مَا يَفْعَلُونَ {يونس/46}

46. azu körkitgey miz saŋa amarı ol üḍ urdımız olarḳa cānıŋnı kötürgey miz bizniŋ tapa yanışları yana iḍi tanuḳ turur anıŋ üze kim ḳılurlar.

46. Ey Peygamber! Onlara vâdettiğimiz azabın bir kısmını bu dünyada sana mutlaka göstereceğiz. Ancak sen onların başlarına gelecekleri görmeden bu dünyadan göçersen (üzülme), nasıl olsa onların dönüp gelecekleri yer Bizim huzurumuzdur. Allah onların bütün yaptıklarını görüp bilmektedir; cezalarını orada mutlaka verecektir.

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ فَإِذَا جَاء رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُونَ {يونس/47}

47.tėgme gürūh yalavaçları ḳaçan kelse yalavaçları ötelür erdi anlar ara könilikde. anlar küç ḳılınmaslar.

47. Ve (unutma ki, senden önce) her ümmete bir peygamber gelmiştir. Onlara peygamberleri geldiğinde (bir kısmı inanmış, bir kısmı da yalanlamıştır), peygamberleri ile onu yalanlayan halkı arasında hiçbir haksızlık yapılmadan adaletle hükmolunmuştur (Peygamber ve inananlar kurtarılmış, onu yalanlayanlar ise daha peygamberleri hayatta iken cezalarını çekmişlerdir).

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ {يونس/48}

48.ayurlar ḳaçan ol bu üḍ eger erse siler çın sözlegliler.

48. Bu inkârcılar bir de, "Eğer doğru söylüyorsanız, kendisiyle tehdit edip durduğunuz bu azab, söyleyin ne zaman gelecek?" diye alay edip duruyorlar.

قُل لاَّ أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلاَ نَفْعًا إِلاَّ مَا شَاء اللّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاء أَجَلُهُمْ فَلاَ يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلاَ يَسْتَقْدِمُونَ {يونس/49}

49.ayġıl erklenmes men özümke ziyān kitermekke ap yme asıġ keltürgüke meger anı kim tilese Taŋrı. tėgme gürūhḳa atalmış vaḳtı turur. ḳaçan kelse vaḳtları kėç ḳalmaslar bir üḍ ap yme aşnu ozmazlar.

49. Ey Peygamber! Sen onlara de ki: "Ben, ne başıma gelecek bir belâyı defedebilir ne de kendime bir menfaat sağlayabilirim. Bu hususta ancak Allah'ın kuralları işler. Şöyle ki: Her toplumun bu dünyada belli bir yaşama süresi vardır. Süreleri dolunca onlar bu süreyi ne geciktirebilirler ne de öne alabilirler."

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُهُ بَيَاتًا أَوْ نَهَارًا مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ {يونس/50}

50.ayġıl ne körür siler eger kelse silerke anıŋ ḳını tünle azu kündüz nelük ėwer andın yazuḳluġlar?

50. Yine onlara de ki: "Söyleyin bana, Allah'ın azabı akşamda sabahta hemen geliverse ne yapabileceksiniz?" Bu günahkârlar söz konusu azabın gelmesi için niye acele ediyorlar ki?!

أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ آمَنتُم بِهِ آلآنَ وَقَدْ كُنتُم بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ {يونس/51}

51.ol üḍi mü ḳaçan kim tüşse kėrtgündiŋiz. aŋar ėmdi ėwer ök erdiŋizler.

51. Yoksa siz azab başınıza geldikten sonra mı inanacaksınız? O zaman inanacaksınız öyle mi?! Hani bu azabın gelmesi için acele edip duruyordunuz?!

ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُواْ ذُوقُواْ عَذَابَ الْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلاَّ بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ {يونس/52}

52.yana aytıldı anlarḳa küç ḳıldılar tatıŋlar meŋgü ḳınnı. yanut bėrilmes siler meger anıŋ birle kim ḳazġanur erdiŋizler.

52. İşte o zaman inanmayıp kendilerine kötülük edenlere şöyle denilecektir: "Şimdi, bu asırlarca devam edecek olan azabı tadın bakalım; sizin çektiğiniz bu ceza, sadece dünyada yapıp ettiklerinizin karşılığıdır."

وَيَسْتَنبِئُونَكَ أَحَقٌّ هُوَ قُلْ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ {يونس/53}

53. uḳturu tilerler sėndin yaraġlıġ mu ol. ayġıl ant meniŋ iḍim ol yaraġlıġ ol ermes siler unmas ḳılıġlılar.

53. Ey Peygamber! "Senin söylediğin bu azab gerçekten var mıdır?" diye sana soruyorlar. Onlara de ki: "Evet, Rabbime yemin ederim ki, bu azab vardır, mutlaka gerçekleşecektir ve siz ondan aslâ kurtulamayacaksınız."

وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الأَرْضِ لاَفْتَدَتْ بِهِ وَأَسَرُّواْ النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُاْ الْعَذَابَ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُونَ {يونس/54}

54.eger tėgme etözke kim küç ḳıldı ne kim yer içindeki yuluġ bėrse anı. kizlerler ökünçni ḳaçan körseler ḳınnı. ötelgey olar ara könilik birle anlar küç ḳılınmaġaylar.

54. Allah'ı ve O'nun kitabını inkâr ederek kendilerine zulmedenler, dünya kadar malları olsa bile, hepsini verip cehennem azabından kurtulmak isterlerdi. Onlar cehennem azabını görünce, kendilerinde pişmanlıklarını ifade edecek gücü bile bulamazlar. O gün aralarında adaletle hükmolunur ve onlara aslâ zulmedilmez; hak ettiklerinden fazla bir ceza verilmez.

أَلا إِنَّ لِلّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ أَلاَ إِنَّ وَعْدَ اللّهِ حَقٌّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ {يونس/55}

55. bilgil kim Taŋrıḳa ol ne kim kökler içindeki yer içindeki. bilgil kim Taŋrı vaʿdesi rāst turur yoḳ üküşrekleri bilmesler.

55. Ey insanlar! Şunu iyi bilin: Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Ve yine iyi bilin ki, Allah'ın vaadi haktır. (Kıyamet günü mutlaka hesap vereceksiniz); fakat insanların çoğu bu gerçeği anlamamaktadır.

هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ {يونس/56}

56.ol tirgürür öldürür anıŋ tapa yandurulur siler.

56. Hayatı veren de, öldürüp dirilten de O'dur. Önünde sonunda hesap vermek üzere O'nun huzuruna geleceksiniz.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاء لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ {يونس/57}

57.ay kişiler keldi ök silerke bir pend iḍiŋizlerdin şıḥḥatlıḳ aŋar köküzler içinde köni yol yarlıḳamaḳ mü'minlerḳa.

57. Ey insanlar! Artık Rabbinizden size bir öğüt, manevî hastalıklar için bir şifa, bir hidayet ve rahmet kaynağı olan Kur'an gelmiştir. Fakat bunu anlayacak olanlar müminlerdir.

قُلْ بِفَضْلِ اللّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُواْ هُوَ خَيرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ {يونس/58}

58.ayġıl Taŋrı artuḳluḳ bėrmeki yarlıḳamaḳı birle ol anıŋ birle sewünsünler. ol yėgrek turur anıŋdın kim tėrerler.

58. O halde ey Peygamber! Sen insanlara, "Allah'ın bu lutfu ve rahmetiyle, evet sadece bunlarla sevinip mutlu olmalarını ve bunun, biriktirip sahip oldukları bütün mal ve servetten daha değerli olduğunu" söyle.

قُلْ أَرَأَيْتُم مَّا أَنزَلَ اللّهُ لَكُم مِّن رِّزْقٍ فَجَعَلْتُم مِّنْهُ حَرَامًا وَحَلاَلاً قُلْ آللّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللّهِ تَفْتَرُونَ {يونس/59}

59.aygıl kördünüzler mü anı kim indürdi Tanrı silerke rūzīdin ḳıldınızlar andın ḥarāmnı ḥelālnı aygıl Tanrı mu destūr bėrdi silerke azu Tanrı üze mü yalġan ḳoşar siler?

59. Yine de ki: "Allah'ın size lutfedip verdiği bazı yiyecekler konusunda yaptığınıza ne demeli? Siz tutmuş kendinize göre onların bir kısmını helâl, bir kısmını haram sayıyorsunuz?" Söyle onlara: "Bu konuda Allah size yetki mi verdi? Değilse O'na iftira etmiş olmuyor musunuz?"[80]

وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لاَ يَشْكُرُونَ {يونس/60}

60.negü ol sėziki anlarnıŋ kim ḳoşarlar Tanrı üze yalġannı ḳopmaḳ kün. bütünlükün Tanrı artuḳluḳ iḍisi turur kişiler üze yoḳ kim üküşrekleri şükr ötemesler.

60. ("Şu helâldir, bu haramdır" diyerek) uydurdukları yalanları Allah'a isnad eden iftiracılar kıyamet gününü ne sanıyorlar? (O gün hesap günüdür, hesap!) Gerçek şu ki, Allah insanlara (kıyametin o dehşetli azabından korunmaları için akıl ve vahiy nimeti vermek ve neyin haram neyin helâl olduğunu öğretmekle) hep lutufkâr davranmıştır. Fakat insanların çoğu yine de verdiğimiz nimetlere şükretmezler.

وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُو مِنْهُ مِن قُرْآنٍ وَلاَ تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلاَّ كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ فِي السَّمَاء وَلاَ أَصْغَرَ مِن ذَلِكَ وَلا أَكْبَرَ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ {يونس61}

61.bolmas sen bir iş içinde oḳımas sen andın bir oḳığu meger ḳılmaġaylar yaʿnī ʿamel ḳılmaġaylar bir ḳılığlılardın yaʿnī bir ʿameldin meger erdimiz silerniŋ üze tanuḳlar. ançada kim üşeyür siler anıŋ içinde örtülmes iḍiŋdin kür ẕerresi aġrınça yer içinde ap yme kök içinde. ap yme kiçigrek andın ap yme uluġraḳ. meger bitig içinde belgülüg.

80 Krş. En'âm 6/138-139.

61. Ey Peygamber! İçinde bulunduğun her durumu ve Kur'an'ı tebliğ ile ilgili yaptığın bütün çabaları ve ey müminler! Samimiyetle sarılarak (sırf Allah rızası için) yaptığınız her işi Biz görüp bilmekteyiz. İyi bilin ki, yerde olsun gökte olsun bir zerre bile senin Rabbinin bilgisi dışında değildir. Zerreden daha küçük veya daha büyük ne varsa her şey amel defterine tek tek yazılmaktadır.[81]

أَلا إِنَّ أَوْلِيَاء اللهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ {يونس/62}

62.bilgil kim Taŋrınıŋ dostları ḳorḳunç yoḳ anlar üze ap yme anlar ḳaḍġurmazlar.

62. Şunu iyi bilin ki, Allah dostları[82] için bir korku yoktur, onlar aslâ üzülmeyeceklerdir.

الَّذِينَ آمَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ {يونس/63}

63.anlar kim kėrtgündiler ḳorḳar erdiler.

63. Çünkü onlar iman eden, Allah'ın emir ve yasakları konusunda duyarlı ve bilinçli olan kimselerdir.

لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ لاَ تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ {يونس/64}

64.anlarḳa turur sewünç dünyā içre āḫiret içinde. tegiştürmek Taŋrı sözleriŋe. ol turur ol ḳurtulmaḳlıḳ uluġ.

64. Onlar için dünyada zafer, âhirette ise cennet vardır.[83] Bilin ki, Allah'ın vaadlerinde aslâ değişiklik söz konusu değildir. Asıl büyük başarı, kurtuluş işte budur.

وَلاَ يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلّهِ جَمِيعًا هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ {يونس/65}

81 Lafzen, "Açık bir kitaba." Bu âyet, inanmayanların eza ve cefalarına karşılık Hz. Peygamberi ve ona inananları teselli etmektedir. Âyetin sonundaki "Kitab" ifadesi Allah'ın ilmi anlamına geldiği gibi, bütün amellerin yazıldığı "Amel defteri" anlamına da gelmektedir. Âyetin bağlamı dikkate alındığında bu anlam daha uygun düşmektedir. Krş. Yasin 36/12.

82 "Allah dostları" diye çevirdiğimiz âyetteki "Evliyâullah" kelimesi "Velî" kelimesinin çoğuludur. Velî, Allah'ı seven Allah'ın da kendisini sevdiği kimsedir. Bir sonraki âyette böyle kimselerin iki niteliğine dikkat çekilmektedir. Taberî'nin naklettiği bir rivayete göre Hz. Peygamber evliyâyı, "Görüldüklerinde Allah'ı hatırlatan kimseler" olarak nitelemiştir. İhsan kavramının gerektirdiği şekilde her söz ve davranışını Allah'ın gördüğü bilinciyle Allah'ın râzı olacağı şekilde yaşayan her mümin velîdir, Allah dostudur.

83 Lafzen, "Dünyada da âhirette de müjdeler vardır." Krş. Fussilet 41/30-32.

65.ḳaḍġurtmasu sėni anlarnıŋ sözleri çın küsüşlüg Taŋrıḳa turur yumḳı. ol turur ėşitgen bilgen.

65. Ey Peygamber! Kâfirlerin sözleri seni aslâ üzmesin. Çünkü şeref, ululuk ve güç tamamen Allah'ındır (O, düşmanı en kısa zamanda kahredip seni zafere ulaştıracaktır). Allah Semî'dir; kâfirlerin senin aleyhindeki konuşmalarını işitmektedir; Alîm'dir, onlara nasıl ceza vereceğini iyi bilir.

أَلا إِنَّ لِلّهِ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الأَرْضِ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللّهِ شُرَكَاء إِن يَتَّبِعُونَ إِلاَّ الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلاَّ يَخْرُصُونَ {يونس/66}

66. bilgil kim Taŋrınıŋ ol nė kim kökler içindeki ol kim yerler içindeki. uḍu barmas anlar kim oḳırlar Taŋrıda aḍın ortaḳlar. uḍu barmaslar meger siziŋke ermesler anlar meger yalġan sözlerler.

66. İyi bilin ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'a aittir. Buna rağmen Allah'ı bırakıp O'na ortak koştukları putlara tapanlar, neyin peşinden gidiyorlar ki? Aslında onlar kendi hayal mahsulü temelsiz bilgi ve kuruntularının peşinden gitmekte ve hep yalan söylemektedirler.

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُواْ فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ {يونس/67}

67. ol ol iḍi ḳıldı silerke tünni amrulsa siler anıŋ içinde kündüzni körkütügli. bütünlükün anıŋ içinde belgüler ol ol boḍunḳa ėşitürler.

67. O Allah, dinlenip rahat etmeniz için geceyi karanlık, çalışıp işlerinizi görmeniz için gündüzü aydınlık olarak yaratmıştır. İşte bunda Allah'ın varlığına ve kudretine işaret eden deliller vardır; fakat bunu anlayacak olanlar, bu delilleri anlatan âyetleri ibret almak için dinleyen kimselerdir.

قَالُواْ اتَّخَذَ اللّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ إِنْ عِندَكُم مِّن سُلْطَانٍ بِهَذَا أَتَقُولُونَ عَلَى اللّهِ مَا لاَ تَعْلَمُونَ {يونس/68}

68.aydılar tutundı tėp Taŋrı oġul ḳız arıġlıḳ aŋar. ol ol turur muŋsuz. anıŋ turur kökler içindeki ne kim yer içindeki. yoḳ sileriŋ üskiŋizlerde bir ḥüccetdin bu ḳur'ān birle. ayur mu siler Taŋrı üze anı kim bilmesler?

68. Bazıları da, Allah'ın Kendine bir oğul edindiğini iddia etmektedirler.[84] Hâşâ! O yücelerden yücedir, O'nun aslâ böyle bir şeye ihtiyacı yoktur. İhtiyacı olmak bir yana, göklerde ve yerde ne varsa zaten hepsi O'nundur. Sizin, bu iddianızı belgeleyecek hiçbir deliliniz yoktur. Buna rağmen siz, nasıl oluyor da Allah hakkında câhilce şeyler uydurabiliyorsunuz?

قُلْ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللهِ الْكَذِبَ لاَ يُفْلِحُونَ {يونس/69}

69.aygıl anlar kim koşarlar Taŋrı üze yalgannı kurtulmaslar.

69. Ey Peygamber! Sen onlara de ki: "Uydurdukları yalanları Allah'a isnad eden iftiracılar aslâ kurtuluşa eremeyeceklerdir."

مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُواْ يَكْفُرُونَ {يونس/70}

70.ėnçrünmek dünyā içinde yana biziŋke turur yanışları. yana taturġay miz anlarķa ķınnı ķatıġ anın kim tanar erdiler.

70. Bırak onları, bu dünya nimetlerinden bir süre daha yararlansınlar, sonunda nasıl olsa hesap vermek üzere Bizim huzurumuza dönecekler. Ve o zaman Biz, küfürde direnmeleri sebebiyle onlara şiddetli bir azab tattıracağız.

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم مَّقَامِي وَتَذْكِيرِي بِآيَاتِ اللهِ فَعَلَى اللهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُواْ أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءكُمْ ثُمَّ لاَ يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُواْ إِلَيَّ وَلاَ تُنظِرُونِ {يونس/71}

71.oķıġıl anlar üze nūḥ yalavaç sawını ançada aydı öz boḍunıŋa ay meniŋ boḍunum eger uluġ keldi erse siler üze maķāmı meniŋ turmaķlıķım pend bėrmekim Taŋrı belgüleri birle Taŋrıķa köŋül urdum uġraŋlar işiŋizlerke ortaķlarıŋızķa yana bolmasun işiŋizlerke siler üze örtüglüg yana öteŋler aŋa küḍmenler mėni.

71. Ey Peygamber! Sen onlara Nuh'un kıssasını anlat. Nuh bir zamanlar kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim! Eğer benim, aranızda peygamber olarak bulunmam ve Allah'ın

84 Krş. Tevbe 9/30.

âyetlerini hatırlatmam sizin ağırınıza gidiyorsa bilin ki, ben sadece Allah'a güveniyor, O'na dayanıyorum. Siz ve Allah'a ortak koştuğunuz putlar bir araya gelin, (düşünün taşının) kesin kararınızı verin. Yapacağınız şeyi açıkça yapın. Ve hakkımda vereceğiniz kararı (gücünüz yetiyorsa) hemen uygulayın; bana fırsat da tanımayın."

فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلاَّ عَلَى اللهِ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ {يونس/72}

72.eger yüz ewürse siler ḳolmadım silerde bir ter. ermes menim terim meger Tañrı üze. fermānladım kim bolmaḳım boyun bėriglilerdin.

72. "Eğer yüz çevirir, beni dinlemezseniz, siz bilirsiniz. Benim kaybedecek bir şeyim yok. Ben sizden, yaptığım işe karşılık bir ücret de istemiyorum. Benim mükâfatımı yalnız Allah verecektir ve bilin ki, ben müslüman olmakla emrolundum."

فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَمَن مَّعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلاَئِفَ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنذَرِينَ {يونس/73}

73.yalġanḳa tuttılar anı ḳutġardımız anı anı kim anıŋ birleki kemi içinde ḳıldımız anlarnı kėḍin kelip erkleniglіler suw ḳuḍı ıḍtımız anlarnı kim yalġanḳa tuttılar biziŋ belgülerimizni. baḳġıl neteg erdi ḳorḳutulmış kişiler soŋı.

73. Buna rağmen halkı yine de Nuh'u yalanladı. Biz de Nuh'u ve onunla birlikte gemide olanları kurtardık ve yok olup gidenlerin yerine o kurtardıklarımızı yerleştirdik. Nuh'un onlara getirdiği vahyi[85] yalanlayanları da suda boğduk. Uyarıldıkları halde Allah'ın âyetlerini yalanlamayı sürdürenlerin sonları, bak gör nasıl oluyormuş!

ثُمَّ بَعَثْنَا مِن بَعْدِهِ رُسُلاً إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَآؤُوهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُواْ لِيُؤْمِنُواْ بِمَا كَذَّبُواْ بِهِ مِن قَبْلُ كَذَلِكَ نَطْبَعُ عَلَى قُلوبِ الْمُعْتَدِينَ {يونس/74}

74.yana ıḍtımız anda kėḍin yalavaçlarnı boḍunlarıŋa keldi anlarḳa belgüler birle kėrtgünmediler aŋar yalġanḳa tuttılar anı munda öŋdün. mundaġoḳ tamġa urur miz teŋde keçiglilerniŋ köŋülleri üze.

85 Lafzen, "Âyetlerimizi."

74. Biz Nuh'tan sonraki kavimlere de kendi içlerinden peygamberler gönderdik. Onlar toplumlarına, Allah'ın elçisi olduklarına dair birçok aklî ve naklî delil getirmişlerdi. Ancak Nuh zamanındaki inkârcıların[86] yalanladıkları ilâhî hakikatlere aynı şekilde onlar da iman etmediler. İşte Biz, (daha önceki inkârcıların kalplerini, küfürde direndikleri için nasıl mühürlediysek) azgınlık edip aşırı gidenlerin (Mekke müşriklerinin) kalplerini de böylece mühürleriz.[87]

ثُمَّ بَعَثْنَا مِن بَعْدِهِم مُّوسَى وَهَارُونَ إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُواْ وَكَانُواْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ {يونس/75}

75.yana ıḍtımız anlarda kėḍin mūsānı hārūnnı fir'avnḳa anıŋ ögüriŋe uluġsıġlıḳ ḳıldılar. erdiler yazuḳluġ boḍunlar.

75. Bu peygamberlerden sonra, Firavun ve kavminin ileri gelenlerine, Musa'yı ve Harun'u apaçık mucizelerimizle destekleyerek gönderdik.[88] Fakat onlar iman etmeyi gururlarına yediremediler. Zaten onlar günahkâr bir topluluk idi.

فَلَمَّا جَاءهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُواْ إِنَّ هَذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ {يونس/76}

76.ḳaçan keldi erse anlarḳa könilik biziŋ üskümizdin aydılar çın bu yalġançılik ol belgülüg.

76. Onlara, katımızdan Musa'ya verilen mucizeler[89] geldiği zaman, "Bu apaçık bir sihirdir" dediler.

قَالَ مُوسَى أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءكُمْ أَسِحْرٌ هَذَا وَلاَ يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ {يونس/77}

77.aydı mūsā yalavaç ayur mu siler könilikni ḳaçan kim keldi erse silerke. yalġançılıḳ mu bu ḳurtulmas yalġançılar ya'nī bügüçiler.

77. Musa da onlara şöyle dedi: "Size gelen mucizelere, 'Bunlar sihir' diyorsunuz öyle mi? Oysa sihirbazlar aslâ başarıya ulaşamazlar."

86 Lafzen, "Öncekilerin."
87 Krş. Â'râf 7/101. Ayrıca bkz. Bakara 2/7 ve ilgili not.
88 Krş. Â'râf 7/103.
89 Lafzen, "Hak."

قَالُواْ أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءنَا وَتَكُونَ لَكُمَا الْكِبْرِيَاءُ فِي الأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ {يونس/78}

78. aydılar keldiŋ mü biziŋke ewürse sen bizni anıŋdın kim buldumız anıŋ üze atalarımıznı. bolsa siler ėkkegüke uluġluḳ yer içinde ermes miz siler ėkkegüke kėrtgüngenler.

78. Onlar da Musa'ya şöyle cevap verdiler: "Sen bizi, atalarımızın bize miras bıraktığı dinden döndürmek ve bu ülkede liderliğin ikinize (sen ve kardeşin Harun'a) kalmasını temin etmek için mi geldin? Biz ikinize de aslâ inanacak değiliz."

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ {يونس/79}

79.aydı fir' avn keldürüŋler maŋa tėgme yalġançını bilgen.

79. Bu sırada Firavun, "En iyi, en usta sihirbazları toplayın getirin bana" diye emretti.

فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالَ لَهُم مُّوسَى أَلْقُواْ مَا أَنتُم مُّلْقُونَ {يونس/80}

80.ḳaçan keldi erse yalġançılar aydı anlarḳa mūsā yalavaç kemişiŋler negü kim siler kemişdeçiler erse siler.

80. Sihirbazlar gelince Musa onlara, "Atın ortaya ne atacaksanız, gösterin bakalım hünerlerinizi" dedi.

فَلَمَّا أَلْقَواْ قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُم بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللّهَ لاَ يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ {يونس/81}

81.ḳaçan kemiştiler erse aydı mūsā yalavaç ne kim keltürdüŋüzler anı cāḍūluḳ. bütünlükün Taŋrı herāyna yoḳ yoḍun ḳılġay anı. Taŋrı oŋarmas artaḳ işligler işini.

81.Onlar (birtakım ipler oynatarak) bazı hünerler gösterince Musa şunları söyledi: "Bu yaptığınız sihirden başka bir şey değil. Hiç şüphe yok ki, Allah onu silip süpürecek, gerçek olmadığını ortaya çıkaracaktır. Çünkü O, bozguncuların işlerini başarıya ulaştırmaz."

وَيُحِقُّ اللهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ {يونس/82}

82.çın ḳılur belgürtür Taŋrı yaraġlıġnı sözleri birle neçe yme tilemese yazuḳluġlar.

82."Bu inkârcılar istemese de Allah, benim peygamberliğime delâlet eden mucizelerle[90] (biraz sonra) gerçeği ortaya çıkaracaktır."

فَمَا آمَنَ لِمُوسَى إِلاَّ ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِ عَلَى خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ {يونس/83}

83. kėrtgünmedi mūsāḳa meger oġul ḳız boḍunından ḳorḳunç üze fir'avndın gürūhlarından bulġaḳ kemişmeklerindin anlarḳa. çın fir'avn uluġsıġlıḳ ḳılıp orun kötrügli turur yer içinde ol isrāfdın keçrügliler ol.

83. Firavun ve adamlarının zulmünden korktukları için, başlangıçta kendi halkından genç bir topluluk dışında kimse Musa'ya inandığını açıklayamamıştı. Çünkü Firavun, o ülkeye hâkim bir zorbaydı ve (Tanrılık iddiasında bulunacak kadar) haddini aşan biriydi.[91]

وَقَالَ مُوسَى يَا قَوْمِ إِن كُنتُمْ آمَنتُم بِاللهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُواْ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ {يونس/84}

84.aydı mūsā ay meniŋ boḍunum eger kėrtgündiŋizler erse Taŋrıḳa anıŋ üze köŋül uruŋlar eger boyun sügli erse siler.

84. Musa (artık korkmamaları gerektiğini ifade etmek için) dedi ki: "Ey kavmim! Eğer Allah'a yürekten inanmış ve gerçekten O'na teslim olmuş kimseler iseniz, artık yalnızca Allah'a güvenmeli, yalnızca O'na dayanmalısınız."

فَقَالُواْ عَلَى اللهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لاَ تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ {يونس/85}

90 Âyette geçen "Kelimâtihi" (Allah'ın sözleri) ifadesi, Allah'ın emirleri ve hükümleri olarak da anlaşılmış, buna "Allah'ın ezelde verdiği söz", "Allah'ın iradesi" gibi anlamlar da verilmiştir. Ancak âyet, konunun biraz daha ayrıntılı anlatıldığı Â'râf 7/115-119. âyetleriyle karşılaştırılırsa bizim verdiğimiz anlam, Kur'an'daki ifade bütünlüğü açısından daha isabetli görünmektedir.

91 Krş. Nâziât 79/24. Âyette geçen "Min kavmihi" kelimesindeki zamir Musa'ya da Firavuna da gidebilir. Âyetteki "Alâ havfin" ifadesi, "Firavundan korktukları için" anlamına geldiği gibi, "Firavundan korkmalarına rağmen" anlamına da gelebilir. Firavundan korkmalarına rağmen Firavun'un çevresinden Musa'ya iman eden kimselerin, Firavunun karısı Asiye, haznedarı ve bazı hizmetçileri olduğu rivayet edilir.

85.aydılar Taŋrı üze köŋül urdımız iḍimizā! ḳılmaġıl bizni bir bulġaḳ küç ḳılıġlı boḍunlarḳa.

85. Bunun üzerine onlar dediler ki: "Evet, biz yalnızca Allah'a güvendik, yalnızca O'na dayandık. Bundan böyle duamız da şöyle: 'Rabbimiz! Bizi bu zâlim kavmin zulmüyle sınama!'

وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ {يونس/86}

86.ḳurtarġıl bizni yarlıḳamaḳıŋ birle tanıġlı boḍunlardın.

86. 'Ey Rabbimiz! Bizi lutuf ve merhametinle bu kâfir kavmin elinden kurtar!'"

وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى وَأَخِيهِ أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَاجْعَلُواْ بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُواْ الصَّلاَةَ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ {يونس/87}

87.taḳı yarlıġ ıḍtımız mūsā yalavaçḳa ḳaḍaşı hārūnḳa kim orun ėtiŋler boḍunuŋızlarḳa mışrda ewler ḳılıŋlar ewleriŋizni bir sıŋar aḍaḳın ḳılıŋlar namāznı. sewünç bėrgil kėrtgünüglilerni.

87. Biz, Musa ve kardeşine şöyle vahyettik: "Şehirde, halkınız için evler yapın. Bu evlerinizi ibadet yerlerine dönüştürün[92] ve namazınızı gerektiği şekilde edâ edin. Ey Musa! Sen inananlara (Allah'ın Firavunun zulmünden onları koruyacağını) müjdele."

وَقَالَ مُوسَى رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالاً فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّواْ عَن سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَلاَ يُؤْمِنُواْ حَتَّى يَرَوُاْ الْعَذَابَ الأَلِيمَ {يونس/88}

88.aydı mūsā yalavaç iḍimizā! sen bėrdiŋ fir'avnḳa anıŋ boḍunıŋa bezek tawarlar yaḳın tiriglik içinde. iḍimizā! azıtsalar seniŋ yoluŋdın. iḍimizā! ornındın tegşürgil tawarları üze ḳatıġlıḳ urġıl köŋülleri üze kėrtgünmesler körgińceke tėgi aġrıtġan ḳınnı.

88. Musa şöyle dua etti: "Ey Rabbimiz! Sen Firavuna ve kavminin ileri gelenlerine dünyada görkemli bir hayat, muazzam bir servet verdin. Rabbimiz! Onlar ise, verdiğin bu imkânları, insanları Senin yolundan saptırmak için kullanıyorlar. Ey Rabbimiz! Onların malını mülkünü yok et, kalplerine darlık ve sıkıntı ver. Çünkü onlar acı azabı görmedikçe inanmazlar (akılları başlarına gelmez)."

92 "Evlerinizi ibadet yerlerine dönüştürün" diye tercüme ettiğimiz "Kıbleten" ifadesi, "Evlerinizi kıbleye, Kâbe'ye doğru yapın" veya "evlerinizi (güvenlik açısından) birbirinizi görecek şekilde karşılıklı inşa edin" anlamlarına da gelir.

قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا وَلاَ تَتَّبِعَآنِّ سَبِيلَ الَّذِينَ لاَ يَعْلَمُونَ {يونس/89}

89.aydı icābet ḳıldı oḳ duʿāŋızlar köni turuŋlar uḍu barmaŋlar anlarnıŋ yoluŋa kim bilmesler.

89. Allah şöyle buyurdu: "İkinizin de duası kabul edilmiştir. Artık siz sabır ve sebatla dosdoğru yola; Hakka davet yoluna devam edin. Fakat Allah'ın kanunlarını bilmeyenlerin yolunu izlemeyin.[93]

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ بَغْيًا وَعَدْوًا حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ آمَنتُ أَنَّهُ لا إِلَهَ إِلاَّ الَّذِي آمَنَتْ بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ وَأَنَاْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ {يونس/90}

90.keçürdimiz Taŋrı ḳulı oġlanını teŋizdin uḍu aḍırdı olarnı firʿavn anıŋ çerigi artaḳlıḳ tileyü tėŋdin keçe. ḳaçan yetti erse aŋar ġarḳ bolmaḳ aydı kėrtgündüm kim yoḳ idi meger ol kėrtgündi aŋa Taŋrı ḳulı oġlanı men boyun bėriglilerdin men.

90. Derken, İsrailoğullarını denizin öte yakasına geçirdik. Bu sırada Firavun ve ordusu azgın ve düşmanca bir tavırla onları takip ettiler. Nihayet Firavun boğulmak üzere iken "Ben İsrailoğullarının inandığı Tanrıdan başka bir ilâh olmadığına inandım ve ben artık O Tanrı'ya teslim olan, müslüman biriyim" dedi.

آلآنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ {يونس/91}

91.ėmdi mü yarlıġ sıdıŋ oḳ munda öŋdün bolduŋ artaḳ ḳılıġlılardın.

91. (Ona şöyle denildi:) "Şimdi mi aklın başına geldi?! Oysa daha önce Allah'a isyan edip duruyor ve bozgunculuk ediyordun."

فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ آيَةً وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ {يونس/92}

93 Çabucak sonuç alacağınızı düşünmeyin. Çünkü Allah'ın kanunu böyledir. Çalışır çabalarsınız, sonucunu yıllar sonra alabilirsiniz.

92.bu kün köŋli üze kemişgey miz sėni etözüŋ birle bolġay sen sėnde kėḍinkike bir nişān belgü. çın üküş kişilerdin biziŋ belgülerimizdin osanuḳlar.

92. "Evet, şimdi seni kurtaracağız(!) Fakat cansız bedenini! Bunu da arkandan gelecek olanlara ibret olsun diye yapacağız."[94] Gerçek şu ki, ey Peygamber! İnsanların çoğu bizim âyetlerimize; ibret verici delillerimize karşı yine de gaflet içindedir.

وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مُبَوَّأَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ فَمَا اخْتَلَفُواْ حَتَّى جَاءهُمُ الْعِلْمُ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ {يونس/93}

93.ornattımız oḳ Taŋrı ḳulı oġlanlarını çın köni orunḳa rūzī ḳıldımız anlarḳa arıġlardın aḍnaşmadılar ançaḳ keldi erse anlarḳa bitig. bütünlükün kim seniŋ iḍiŋ ḥükm ḳılur anlar ara ḳıyāmet kün anıŋ içinde anıŋ içinde aḍnaşur erdiler.

93. Andolsun ki, Biz İsrailoğullarını güzel ve güvenli bir yere yerleştirmiş, onlara tertemiz, helâl nimetler vermiştik. Kendilerine Tevrat gelinceye kadar da aralarında görüş ayrılıkları yoktu.[95] Hiç şüphe yok ki, Rabbin kıyamet günü onların anlaşmazlıklara düştükleri konularda kesin hükmü verecektir.

فَإِن كُنتَ فِي شَكٍّ مِّمَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَؤُونَ الْكِتَابَ مِن قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءكَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلاَ تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ {يونس/94}

94.eger bolsa sen sėzik içinde andın kim indürdimiz saŋa sorġıl anlarḳa kim oḳırlar bitigni sėnde öŋdün. keldi ök saŋa yaraşı iḍiŋdin bolmaġıl oḳ sėzikliglerdin.

94. Ey Peygamber! Bizim sana (Musa ve Nuh'la ilgili kıssalara dair) indirdiğimiz bir kısım

94 Âyetin metin anlamı aslında şudur: Biz bugün senin bedenini arkandan gelecek olanlara ibret olması için kurtaracağız." Fakat Râzi'de nakledilen bir yoruma göre bu âyette bir istihza vardır. Konunun akışı dikkate alındığında bu istihzaî anlamı vermenin daha uygun olduğunu düşündük. Diğer taraftan, âyetteki "Beden" kelimesi "Zırh" anlamına da gelmektedir. Rivayete göre Firavunun zırhı altından imiş ve herkes tarafından bilinirmiş. Dolayısıyla onu zırhından tanıyanlar ibret alsın diye o zırh sahile atılmıştır. Firavunların ölünce mumyalanıp günümüze kadar muhafaza edilmeleri de ayrı bir ibret vesilesidir.

95 Hz. Musa'ya Tevrat'tan önce gelen vahiyler, sadece Allah'ın birliği, Hz. Musa ve Hz. Harun'un peygamberlikleri ve İsrailoğullarının Mısır'dan çıkarılmasıyla ilgiliydi. Tevrat gelince arzularına uygun düşmeyen birtakım hükümlerle karşılaştılar. Dolayısıyla çeşitli fırkalara ayrılarak aralarındaki birlik ve beraberliği kaybettiler. Âyetteki "İlim" ile Kur'an'ın ve "İsrailoğulları" ile de Hz. Peygamber dönemindeki Yahudilerin kastedildiği yorumu da yapılmıştır. Buna göre anlam şöyle olur: "Onlar, geleceğini Tevrat'tan bildikleri peygamberin Hz. Muhammed olduğu bilgisi kendilerine gelince, ona iman edip etmeme konusunda ayrılığa düştüler." Krş. Neml 27/76.

bilgilerden herhangi bir şüphen varsa, senden öncekilere gönderdiğimiz kitapları okuyanlara sor. Andolsun ki, sana Rabbinden gelen, gerçeğin ta kendisidir. Sakın şüpheye düşenlerden olma.

وَلاَ تَكُونَنَّ مِنَ الَّذِينَ كَذَّبُواْ بِآيَاتِ اللّهِ فَتَكُونَ مِنَ الْخَاسِرِينَ {يونس/95}

95.bolmaġıl oḳ anlardın kim yalġanḳa tuttılar Tanrı belgülerini bolġay sen ziyān ḳılığlılardın.

95. Ve yine Allah'ın âyetlerini yalanlayanlardan olma. Eğer böyle yaparsan hüsrana uğrayanlardan olursun.[96]

إِنَّ الَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ {يونس/96}

96.bütünlükün anlar yaraşı boldı anlar üze iḍiŋ sözi yaʿnī ḳını kėrtgünmesler.

96. Hiç şüphe yok ki, haklarında Rabbinin (şirkte direnmeleri sebebiyle küfür üzere öleceklerine dair) hükmü gerçekleşen kimseler aslâ inanmazlar.

وَلَوْ جَاءتْهُمْ كُلُّ آيَةٍ حَتَّى يَرَوُاْ الْعَذَابَ الأَلِيمَ {يونس/97}

97. eger kelse anlarḳa tėgme belgü körgińçe anlar aġrıtıġlı ḳınnı.

97. Evet, kendilerine her türlü mucize gelse bile, onlar acı azabı görmedikçe inanmazlar.

فَلَوْلاَ كَانَتْ قَرْيَةٌ آمَنَتْ فَنَفَعَهَا إِيمَانُهَا إِلاَّ قَوْمَ يُونُسَ لَمَّآ آمَنُواْ كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ {يونس/98}

98.yana ermedi bir ėl kėrtgündi asıġ ḳıldı erse aŋar kėrtgünmeki meger yūnus yalavaç boḍunı. ḳaçan kėrtgündiler erse açtımız anlardın ḫorluḳ rüsvālıḳ ḳınnı. yaḳınraḳ tiriglik içre ėnçründürdimiz anlarnı bir üḍḳa tėgi.

98. Keşke bir belde halkı olsaydı da, (azabımız gelip çatacağı sırada) inansaydı ve bu inancından bir fayda görseydi! (Fakat hiçbiri tam olarak inanmadı ve bu yüzden helâk olup gittiler). Ancak Yûnus'un kavmi müstesnâ (onlar azabımızın işaretlerini görünce tam olarak

96 Bu iki âyette muhatab, Hz. Peygamber olmakla beraber kastedilen bütün insanlardır.

inandılar). Biz de onları, dünya hayatında rezil rüsvâ edecek cezadan kurtardık. Ve onları belli bir süre dünya nimetlerinden faydalandırdık.[97]

وَلَوْ شَاء رَبُّكَ لآمَنَ مَن فِي الأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُواْ مُؤْمِنِينَ {يونس/99}

99.eger tilese erdi seniŋ iḍiŋ kėrtgüngey erdi kim yer içinde ḳamuġları yumḳı. sen mü küçersen kişilerni bolġınçaḳa tėgi anlar kėrtgünügliler?

99. Esasen Rabbin dileseydi, yeryüzündeki insanların tamamı, topyekûn iman ederdi. Ey Peygamber! Sen bunu bildiğin halde insanları inanıncaya kadar zorlayacak mısın?

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تُؤْمِنَ إِلاَّ بِإِذْنِ اللّهِ وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لاَ يَعْقِلُونَ {يونس/100}

100.bolmas yaramas bir etözke kėrtgünmek meger Taŋrı destūrı birle. ḳılur miz arıġsızlıḳnı anlar üze kim uḳmaslar.

100. Unutma ki, Allah'ın izni olmadıkça (iman edebilmeye dair koyduğu kurallar işletilmedikçe) hiç kimse iman edemez. Ve O, aklını kullanmayanları pisliğe; küfre ve her türlü belâya dûçâr eder.

قُلِ انظُرُواْ مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَا تُغْنِي الآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَن قَوْمٍ لاَّ يُؤْمِنُونَ {يونس/101}

101.ayġıl baḳıŋlar negüler ol kökler içinde yerler içinde. muŋsuz ḳılmaz belgüler ḳorḳıtmaḳ ol boḍundın kim kėrtgünmesler.

101. Ey Peygamber! İnsanlara de ki: "Göklerde ve yerde ne varsa ibretle bakıp araştırın." Buna rağmen, inanmak niyeti olmayan bir topluma, Allah'ın varlığına işaret eden bu deliller ve uyarıcı peygamberler hiçbir fayda vermez.

97 Kitâb-ı Mukaddes'te (Yunus, 3) anlatıldığına göre Yunus peygamber kavmine (Ninova halkına) kırk gün sonra başlarına büyük bir felâket geleceğini bildirmiş, onlar da felâketin gerçekten geleceğini anlayınca tevbe ederek imana gelmişlerdir.

فَهَلْ يَنتَظِرُونَ إِلاَّ مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْاْ مِن قَبْلِهِمْ قُلْ فَانتَظِرُواْ إِنِّي مَعَكُم مِّنَ الْمُنتَظِرِينَ {يونس/102}

102. köz tutmaslar meger anlarnıŋ künleriŋe meŋzer keçdiler anlarda öŋdün. aygıl köz tutuŋlar men silerniŋ birle köz tutuġlılardın men.

102. Herhalde bu inkârcılar, kendilerinden önceki kâfirlerin başına gelen felâketleri bekliyorlar. Sen onlara de ki: "Bekleyin bakalım, ben de sizinle birlikte (helâk olacağınız günleri) bekliyorum."

ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُواْ كَذَلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنجِ الْمُؤْمِنِينَ {يونس/103}

103.yana ḳutġarġay men yalavaçlarımızını anlarnı kim kėrtgündiler andaġoḳ yaraşı ol biziŋ üze ḳutġarur miz kėrtgünüglilerni.

103. Oysa Biz, (geçmişte inanmayan kavimlerin başına bir felâket geldiğinde) elçilerimizi de inananları da kurtarmışızdır. Bizim yasamız böyledir: Bize düşen (elçilerimizle birlikte) inananları kurtarmaktır.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي شَكٍّ مِّن دِينِي فَلاَ أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللّهِ وَلَكِنْ أَعْبُدُ اللّهَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُمْ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ {يونس/104}

104.aygıl ay kişiler eger erse siler sėzik içinde menim dīnimdin tapunmas men anlarḳa kim tapnur siler Taŋrıda aḍın yoḳ kim tapnur men Taŋrıḳa ol kim kötrür cānıŋızlarnı. yarlıġ bėrildim kim bolmaḳımḳa kėrtgünüglilerdin.

104. Ey peygamber! De ki: "Ey Mekke halkı! Eğer benim dinimden (dinime olan bağlılığımdan) şüphe ediyorsanız (ve sizin dininize döneceğime dair bir ümidiniz varsa, umudunuzu kesin) bilin ki, ben sizin Allah'ın yanı sıra tapındığınız putlara aslâ tapınmam. Ben sadece ve sadece, canınızı alıp sizi hesaba çekecek olan Allah'a kulluk ederim. Ve ben O'na yürekten inananlardan biri olmakla emrolundum."

وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلاَ تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ {يونس/105}

105.köp köni köz tutġıl yüzüŋni köp köni müsülmānlıḳḳa. bolmaġıl oḳ ortaḳ ḳatıġlılardın.

105. Ve yine bana emrolundu ki: "Yüzünü, şirkten arınmış olarak gerçek dine; İslâm'a yönelt. Sakın Allah'a ortak koşanlardan olma."

وَلاَ تَدْعُ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَنفَعُكَ وَلاَ يَضُرُّكَ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ الظَّالِمِينَ {يونس/106}

106.oḳımaġıl Taŋrıda aḍınnı ol kim asıġ ḳılmas saŋa. ziyān ḳılmas saŋa eger ḳılsa sen sen andaġ erse küç ḳılıġlılardın sen.

106. "Ve sakın Allah'ı bırakıp sana faydası da zararı da dokunmayan başka şeylere yalvarıp yakarma. Eğer böyle yaparsan bil ki, zâlimlerden olursun."[98]

وَإِن يَمْسَسْكَ اللّهُ بِضُرٍّ فَلاَ كَاشِفَ لَهُ إِلاَّ هُوَ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلاَ رَآدَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ {يونس/107}

107.eger tegürse saŋa Taŋrı ḳor ziyān açıġlı yoḳ anı meger. ol ėger tilese saŋa ėḍgülük yanduruġlı yoḳ anıŋ artuḳluḳ ėḍgülükini. tėgrür anı kimke tilese ḳullarındın. ol turur yazuḳ örtgen yarlıḳaġan.

107. Şayet Allah sana bir sıkıntı verecek olursa, bunu yine O'ndan başka kimse gideremez. Eğer Allah senin hakkında bir hayır dilerse O'nun bu lutfuna da kimse engel olamaz. Allah, lutfunu kullarından dilediğine nasib eder. Çünkü O Gafûr'dur; kullarına karşı lutufkârdır, onları bağışlar, Rahîm'dir; onlara karşı daima şefkatli ve merhametlidir.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءكُمُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَاْ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ {يونس/108}

108.ayġıl ay kişiler keldi ök silerke yaraġlıġ iḍiŋizlerdin. kim köni yolḳa könse bütünlükün köni yolḳa köner ök özine. yana kim azsa bütünlükün azar oḳ anıŋ üze ermes men siler üze küḍezçi.

108. Yine de ki: "Ey insanlar! Artık size gerçek dini öğreten Kur'an gelmiştir. Bundan böyle

98 Hitap, her ne kadar Peygambere ise de asıl muhatap bütün insanlardır. Çünkü Hz. Peygamberin Allah'ı bırakıp putlara ve benzeri varlıklara tapınması düşünülemez. Bkz. En'âm 6/79.

kim doğru yolu seçerse, onu kendisi için seçmiş olur. Kim de doğru yoldan saparsa kendisine zarar vermiş olur. Bilin ki, ben sizi zorla inandıracak değilim."

وَاتَّبِعْ مَا يُوحَى إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّىَ يَحْكُمَ اللهُ وَهُوَ خَيرُ الْحَاكِمِينَ {يونس/109}

109.uḍu barġıl aŋar kim yarlıġ ıḍlur saŋa. seringil ḥükm ḳılġınçaḳa tėgi Taŋrı. ol ḥükm ḳılıġlılarda yėgreki ol.

109. Ey Peygamber! Sen sadece sana vahyolunan Kur'ân'a uy. Allah hükmünü verinceye; vâdettiği zaferi gerçekleştirinceye kadar sabret, sıkıntılara katlan. Çünkü Allah, günü geldiğinde en doğru hükmü verecektir.

﴿11﴾ سُورَةُ هُودٍ

Mekke'de inmiştir. 123 âyettir. 53, 58, 60, 89 ve 111. âyetlerde Hûd Peygamberden söz edildiği için bu adı almıştır.

(11)

sūretü hūd

bu sūre hūd peyġāmber ḳıṣṣasınıŋ sūresi turur. mekkede inmiş turur. yüz taḳı yėgirmi üç āyet turur.

بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ol Taŋrı atı birle kim bed baḫtlıḳnı ʿadli birle ḳażā ḳıldı. soyurḳaġan kim nīk baḫtlıḳnı öz dostlarnıŋ ḥācetin bağışlaġan faẓlı birle ʿaṭā ḳıldı.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

الَر كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ {هود/1}

1. men Taŋrı körür men bir bitig turur. bekütüldi belgüleri yana aḍra seçe belgürtüldi berk bütün işlig iḍi üskindin bilgen uḳġan.

1. Elif Lâm Râ[99] Bu öyle bir Kitaptır ki, âyetleri sapasağlam ve son derecede hikmetli ve edebî bir şekilde tertip edilmiş olup, gizli açık her şeyden haberdar olan ve her işi hikmete dayanan Allah tarafından ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ اللّهَ إِنَّنِي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ {هود/2}

2. tapunmaŋlar meger bir Taŋrıḳa. men silerke andın ḳorḳuttaçı men sewünç bėrdeçi men.

2. Ki, Allah'tan başka bir varlığa ibadet etmeyesiniz. (Ey Peygamber de ki:) "Ben size O'nun tarafından gönderilen bir uyarıcı ve müjdeciyim."

99 Krş. Bakara 2/1, ilgili not.

وَأَنِ اسْتَغْفِرُواْ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُواْ إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَاعًا حَسَنًا إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ وَإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنِّيَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ {هود/3}

3.yarlıḳatu ḳoluŋlar iḏiŋizlerḳa yana öknüp yanıŋlar aŋar ènçründürgey silerni körklüg ènçründürmek atalmış vaḳtḳa tègi bèrgey tegme artuḳluḳ iḏisiŋe artuḳluḳnı. eger yüz ewürseler men ḳorḳar men siler üze uluġ kün ḳınındın.

3."(Allah'a ortaklar koştuğunuz için) Rabbinizden bağışlanma dileyin, günahlarınızdan pişmanlık duyarak yalnız O'na yönelin ki, O da sizi ölünceye kadar bolluk ve bereket içinde yaşatsın, iyilik yapanların da âhirette mükâfatını versin. Eğer dinlemeyip yüz çevirirseniz, o dehşetli günün azabına yakalanmanızdan korkarım."

إِلَى اللّهِ مَرْجِعُكُمْ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ {هود/4}

4.Taŋrıḳa turur yanışıŋızlar ol tègme nerse üze uġan turur.

4. Dönüşünüz yalnız Allah'adır; O'nun gücü her şeye (sizi diriltip huzuruna döndürmeye) yeter.

أَلا إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُواْ مِنْهُ أَلا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ {هود/5} (الجزء الثاني عشر)

5.biliŋler anlar ükerler köküzlerini yaşınsalar andın. bilgil ol uġurda örtürler tonlarını. bilir anı kim yaşrurlar yana anı kim açsalar. ol iḏi biligli turur köküzlerdekini yaʿnī köŋüllerdekini.

5. Dikkat edin! Müşrikler güya Allah'tan kaçıp saklanmak için kalplerindeki kötü niyetleri örtüp gizlemeye[100] çalışırlar. İyi bilin ki, ne kadar gizlenseler[101] de Allah onların gizli açık her şeylerini bilir. Şüphesiz O, kalplerde gizlenen düşünce ve niyetleri çok iyi bilmektedir.

100 Lafzen, "Göğüslerini eğip bükmeye." "Senâ es-sadr" ifadesi, Arapça'da "Göğsünü büktü, dürdü, katladı" anlamında bir deyimdir ve "düşüncesini gizlemek, bir söze inanmamak, önem vermemek, bir şeyden yüz çevirmek"ten kinâye olarak kullanılır. Hac, 22/9. âyette bu ifadenin, bu fiilden türetilmiş "Sâniye ıtfihi" şeklinde isim-sıfat halini görmekteyiz. "Koltuk altını bükerek" demektir ki, bu da böbürlenmek ve duyduğu şeyi küçümsemek anlamına gelir. Bu âyetin yolda Peygamber ile karşılaşınca yüzünü örten, yönünü değiştirip giden bazı münafıklar hakkında indiği nakledilir.

101 Lafzen, "Elbiselerini büründükleri zaman." Bkz. Nuh 71/7.

وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي الأَرْضِ إِلاَّ عَلَى اللهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ {هود/6}

6.yoḳ hīç tepreniglі yer içinde meger Taŋrı üze anıŋ rūzīsi bilür amrılġu turuġlaġını urunçaḳ urġu yerni. ḳamuġ bitig içinde belgülüg.

6. O Allah ki, yeryüzündeki bütün canlıların rızkını üstlenmiştir. Her birinin yerleştirilmiş olduğu babalarının sulbündeki hallerini de emanet olarak bırakıldıkları analarının rahmindeki hallerini de bilir.[102] Bütün bunlar Allah'ın ezelî ilminde[103] mevcuttur.

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً وَلَئِن قُلْتَ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ مِن بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ إِنْ هَذَا إِلاَّ سِحْرٌ مُّبِينٌ {هود/7}

7.ol oldi turur törütti köklerni taḳı yėrlerni altı kün içinde erür anıŋ taḫtı suw üze sınasa silerni ḳayuŋızlar ėḍgürek ol işni. eger aysa sen siler ḳoparılġu turur siler ölmişde kėḍin ayġay oḳ anlar kim tandılar ermes bu meger cāḍūluḳ turur belgülüg.

7. Önceleri (yalnızca suyu yarattığı için) hükümranlığı[104] su üzerinde iken altı günde gökleri ve yeri yaratan, (yeryüzünü yaşanabilir hale getirdikten)[105] sonra da hanginizin daha güzel işler yapacağını sınamak için[106] sizi yaratmış olan O'dur. Şimdi sen, (bütün bu gerçeklerden sonra) "Öldükten sonra dirileceksiniz" desen, küfürde direnenler mutlaka şöyle söyleyeceklerdir: "Bu apaçık sihirden başka bir şey değil/onu söyleyen besbelli bir sihirbazdır."[107]

وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِلَى أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُ أَلاَ يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُواْ بِهِ يَسْتَهْزِؤُونَ {هود/8}

102 Âyetteki "Müstekarr" ve "Müstevda'" kelimelerine müfessirler farklı anlamlar vermişlerdir. Biz âyete, En'am, 6/98'de verdiğimiz anlama uygun bir mâna vermeyi tercih ettik. Burada, bir önceki âyette güya kalplerindekini saklamakla Allah'ın gözetiminden kurtulabileceklerini zanneden inkârcılara, Allah'ın ilminin genişliği hatırlatılmak istenmiştir. Yani, "Değil kalplerinizde gizlediklerinizi bilmek, O bütün canlıların başlangıçta oluştukları halden, hayatlarındaki en son merhaleye kadar olan her şeyi en ince noktasıyla bilir."

103 Lafzen, "Apaçık bir kitapta."

104 Lafzen, "Allah'ın arşı." Bkz. Â'râf 7/54; Yunus 10/3; Enbiyâ 21/30; Fussilet 41/10-12.

105 Krş. Â'râf 7/56.

106 Mülk 67/2. âyette Allah'ın, hayatı ve ölümü insanları denemek için yarattığı bildirilir.

107 İkinci anlam, âyetteki "Sihrun" kelimesinin Hamza, Kisâî ve Halef kırâatlerinde "Sâhirun" şeklindeki okunuşundan kaynaklanmaktadır.

8. eger kėniktürse miz anlardın ḳınnı sanlıġ gürūhlarḳa ayurlar oḳ nė yıġar anı yıġmas anı bilgil ol kün kelür anlarḳa ermes yandurılmış anlardın. tüşer anlarḳa ol anıŋ birle eligler erdiler.

8. Küfürde direnenlere vereceğimiz azabı az bir süre, bir neslin ömrü kadar[108] geciktirecek olsak, alaylı bir üslûpla, "Onu engelleyen ne var ki, gelecekse haydi hemen gelsin" derler. Dikkat edin, azab kendilerine geldiğinde ona hiç kimse engel olamaz ve alay ettikleri söz konusu azab kendilerini çepeçevre kuşatıverir.

وَلَئِنْ أَذَقْنَا الإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ إِنَّهُ لَيَئُوسٌ كَفُورٌ {هود/9}

9.eger tatursa miz kişilerke bizdin yarlıḳamaḳ yana tartsa miz anı andın kim ol umınçsız bolụġlı nā sipās.

9.Biz insanoğluna tarafımızdan bir nimet tattırıp, sonra da o nimeti çekip alıverdiğimizde o hemen umutsuzluğa kapılır ve nankörlük eder.

وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ نَعْمَاءَ بَعْدَ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ {هود/10}

10. eger tatursa miz aŋar ėḍgülük ziyānda kėḍin tėgdi aŋar ayġay oḳ bardı ėsizlikler mėndin. kim ol sewnügli küwenigli.

10. Fakat başına gelen sıkıntı ve darlıktan sonra bir nimet, bolluk tattırdığımızda, (bunu kendisinden bilerek)[109] "Sıkıntı ve dertlerim gitti (düzlüğe çıktım)" der, sevinir ve şımarmaya başlar.

إِلاَّ الَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ أُوْلَئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ {هود/11}

11.meger anlar kim serindiler ḳıldılar ėḍgülükler. anlar tururlar anlarḳa yarlıḳamaḳ uluġ yal.

11. Zorluklara göğüs gerip sabredenler, yararlı ve iyi işler yapanlar böyle davranmazlar. Onlar için bağışlanma ve büyük bir ödül vardır.

108 Ümmet kelimesi, "Bir topluluk" anlamına geldiği gibi, "Aynı dine mensup olan topluluk", "Az bir süre" veya "Bir neslin ömrü kadar bir süre" anlamlarına da gelmektedir.

109 Krş. Yûnus 10/12; Zümer 39/8.

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحَى إِلَيْكَ وَضَآئِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَن يَقُولُواْ لَوْلاَ أُنزِلَ عَلَيْهِ كَنزٌ أَوْ جَاء مَعَهُ مَلَكٌ إِنَّمَا أَنتَ نَذِيرٌ وَاللّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ {هود/12}

12.bolġay sen ḳodtaçı amarı ol kim yarlıġ ıdıldı saŋa taruġlı turur anıŋ birle seniŋ köksüŋ aymaḳları nelük indürülmedi anıŋ üze bir genc azu kelse anıŋ birle bir ferişte. bütünlükün kim sen ḳorḳuttaçı sen. Taŋrı tėgme nerse üze küḍezçi turur.

12. Ey Peygamber! Onların, "Muhammed'e bir hazine indirilse ya da beraberinde bir melek gelse olmaz mıydı?!" demelerinden ötürü gönlün daralıyor diye, (onları kazanmak ümidiyle) sana vahyolunanların bir kısmını tebliğden vaz mı geçeceksin?[110] Unutma ki, sen sadece bir uyarıcısın. Her şeyin vekili Allah'tır; inkârcıların iman edip etmemelerinden sen sorumlu değilsin.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُواْ بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُواْ مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ {هود/13}

13.azu ayurlar mu özindin attı anı tėp. ayġıl keltürüŋler on sūre aŋar meŋzer özdin ḳoşulmışlar oḳıŋlar kimni küçi yetse siler Taŋrıda aḍın eger erse siler çın sözlegliler.

13. Zaten onlar, "Kur'an'ı (Muhammed) kendisi uydurup Allah'a isnad ediyor?" demiyorlar mı? Sen onlara: "Eğer iddianızda haklı iseniz, Allah'tan başka yardım alabileceğiniz varlıkları (şairlerinizi, putlarınızı) çağırın, Kur'ân'ın sûrelerine benzeyen düzmece on sûre getirin de görelim" de.

فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُواْ لَكُمْ فَاعْلَمُواْ أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللّهِ وَأَن لاَّ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ {هود/14}

14.eger yanut bėrmese silerke biliŋler ol kim indürüldi Taŋrı bilmeki birle kim yoḳ iḍi meger ol. nek bar mu siler boyun süġliler?

14. "Onlar size olumlu bir cevap veremezlerse (ki, veremeyecekler) bilin ki, bu Kur' an, Allah'ın bilgisi dâhilinde inmiştir. Ve yine iyi bilin ki, O'ndan başka Tanrı yoktur. Hâlâ Hakk'a teslim olmayacak mısınız?"

110 Krş. Kehf 18/6.

مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لاَ يُبْخَسُونَ {هود/15}

15.kim tiler erse yaḳınraḳ tiriglikni taḳı anıŋ bezekini. tükel bėrgey miz anlarḳa işlerini anıŋ içinde eksük bėrilmesler.

15. (Bu inkârcılar gibi) kim yalnız dünya hayatını ve onun süslü güzelliklerini isterse, onlara bu dünyada çalışıp çabaladıklarının karşılığını tam olarak veririz, onlar hak ettiklerini yine bu dünyada eksiksiz alırlar.

أُوْلَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ إِلاَّ النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُواْ فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ {هود/16}

16.anlar tururlar olar yoḳ anlarḳa kėḏinki ajun içinde meger ot. yoḳ yoḏun boldı ol kim ḳıldılar anıŋ içinde yaraġsız ol ḳılur erdiler.

16. Âhirette ise öyleleri için sadece cehennem azabı vardır. Dünyada yaptıkları iyi işlerin bile âhirette hiçbir faydası olmayacaktır. Onların yaptıkları bütün işler geçersizdir.

أَفَمَن كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً أُوْلَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَن يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ فَلاَ تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يُؤْمِنُونَ {هود/17}

17.azu ol kişi bolsa belgülüg üze iḏisindin azu keltür aŋar bir tanuḳ andın anda öŋdün mūsā bitigi öŋdün turuġlı yarlıḳamaḳ. anlar kėrtgünürler aŋar. kim kėrtgünmese aŋar gürūhlardın ot aŋa vaḳt urulmış ol. bolmaġıl sėzik içinde andın. ol köni yaraġlıġ iḏiŋdin yoḳ kim üküşi kişilerniŋ kėrtgünmesler.

17. Âhireti inkâr edip yalnız dünya hayatına bağlanan kimse ile Rabbinden gelen bir delile dayanan ve Allah katından gelen İncil'le,[111] daha önce Musa'ya rahmet ve rehber olarak verilen Tevrat'la teyit edilen kimse, söyleyin bir olur mu hiç?[112] Böyle kesin delillere dayanan kimseler

111 Âyette geçen "Şâhid" kelimesini "İncil" olarak anlamayı âyetin bütünlüğü açısından daha uygun bulduk. Nitekim Ferrâ da bu görüşü nakletmektedir. İbn Hayyân da burada âyete, "İncil ve Tevrat'la delil getirilmesi" anlamının verilmesinin daha doğru olduğu kanaatindedir.

112 Âyette kastedilen kişinin Hz. Peygamberin kendisi olduğunu söyleyenler olduğu gibi, Abdullah b. Selâm gibi müslüman olan bazı Yahudilerin kastedildiğini söyleyenler de vardır.

o Peygambere inanırlar. Onu inkâr eden gürûhun varacağı yer cehennemdir. Ey Peygamber! Sen, sakın bu Kur'an'dan şüphe etme (bazı düşüncelerle Kur'an'ın bir kısım âyetlerini tebliğde tereddüt etme).[113] Çünkü bu sana Rabbin tarafından indirilen hak bir kitaptır. Fakat ne yazık ki, insanların çoğu ona inanmaz.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللهِ كَذِبًا أُوْلَئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَى رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الأَشْهَادُ هَؤُلاءِ الَّذِينَ كَذَبُواْ عَلَى رَبِّهِمْ أَلاَ لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الظَّالِمِينَ {هود/18}

18.kim ol küç ḳılığlıraḳ anıŋdın kim ḳoştı Taŋrı üze yalġannı. anlar ʿarż ḳılıŋġaylar iḍileri üze. ayurlar tanuḳlar bular anlar kim yalġan sözlediler iḍileri üze bilgil kim Taŋrınıŋ laʿneti küç ḳılığlılar üze.

18. (Söyler misiniz?) Uydurduğu yalanları Allah'a isnad eden iftiracılardan daha zâlim kim olabilir? O zalimler bir gün Rablerinin huzuruna getirilecekler ve orada şâhit olarak çağrılanlar (melekler, peygamberler), "İşte Rableri hakkında uydurdukları yalanları O'na isnad edenler bunlardır" diyeceklerdir. İyi bilin ki, Allah'ın lâneti böyle zalimleredir.

الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِالآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ {هود/19}

19.anlar yıġarlar Taŋrı yolından tilerler aŋar egrilik. anlar kėḍinkike anlar tanığlılar.

19. Bu zâlimler insanları Allah'ın yolundan alıkoyarlar, doğru yolu yanlış yol gibi göstermeye çalışırlar; işte onlar âhirete inanmayan kâfirlerdir.

أُولَئِكَ لَمْ يَكُونُواْ مُعْجِزِينَ فِي الأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُم مِّن دُونِ اللهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ مَا كَانُواْ يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُواْ يُبْصِرُونَ {هود/20}

20.anlar kim ermediler unmas ḳılığlılar yer içinde ermediler anlarḳa Taŋrıda aḍın iş erkligleridin arturulur anlarḳa ḳın. ol kim umas erdiler ėşitü körmez erdiler.

20. Böyle kimseler Allah'ın dünyada kendilerini cezalandırmasını engelleyemediler. Onları, başlarına gelen azaptan, Allah'ı bırakıp dost edindikleri, ne duyabilen ne de görebilen putları da kurtaramadı. Onlar (hem kendileri doğru yoldan saptıkları hem de başkalarını saptırdıkları

113 Râzî'nin de belirttiği gibi âyetin bu kısmına, yukarıdaki 12-14. âyetlerle ilgili olduğundan, onlara uygun bir anlam verilmiştir.

için) iki kat azaba çarptırılacaklardır.[114]

أُوْلَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُواْ أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ {هود/21}

21. anlar tururlar anlar ziyān ḳıldılar özleriŋe azdı anlardın ol kim yalġan ḳoşar erdiler.

21. Onlar kendilerini hüsrana uğrattılar. Tanrı diye uydurdukları putlar da kaybolup gitti (azaptan kurtulmalarına hiç faydaları olmadı).

لاَ جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي الآخِرَةِ هُمُ الأَخْسَرُونَ {هود/22}

22. andaġ erip anıŋ tüşi anlar āḫiret içinde anlar ziyān ḳılıġlılar.

22. Hiç şüphe yok ki, âhirette en çok hüsrana uğrayanlar da onlar olacaklardır.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ وَأَخْبَتُواْ إِلَى رَبِّهِمْ أُوْلَئِكَ أَصْحَابُ الجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ {هود/23}

23.bütünlükün anlar kim kėrtgündiler taḳı ḳıldılar ėḍgülükler ḳatıġlıḳın yandılar idileriŋe. anlar tururlar uştmaḫ boḍunları. anlar anıŋ içinde meŋgü ḳalıglılar.

23. Buna karşılık Allah'a inanıp iyi ve yararlı işler yapanlar, Rablerine yürekten boyun eğenler, işte onlar cennetliklerdir ve orada sürekli kalacaklardır.

مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ كَالأَعْمَى وَالأَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلاً أَفَلاَ تَذَكَّرُونَ {هود/24}

24.ėkki gürūhnuŋ meŋzeki közsüz teg ḳulaḳı aġır teg körgen teg ėşitgen teg teŋeşürler mü meŋzekin. azu pend tutmaslar mu?

114 Mealcilerin büyük çoğunluğu, son cümleyi müşriklerin bir sıfatı olarak açıklamıştır. Biz bu cümleyi, "Dost edindikleri putlar"a hal-sıfat yapmayı tercih ettik. Buna göre son cümle Arapça metindeki yerine göre tercüme edilmemiştir. Pek çok müfessirin de belirttiği gibi metinde son cümle olarak geçen "Ve mâ kânû yestetîûne" cümlesinin "Evliyâ" kelimesi ile ilgili olmasının muhtemel olduğu ve bizce cümle yapısı böyle anlamaya daha elverişli bulunduğu için bu şekilde tercüme etmeyi uygun gördük. Bu takdim ve tehir, âyet sonlarında seci'in (ses uyumunun) gözetildiğini düşündürmektedir.

24. Bu iki topluluğun durumu, kör ve sağır ile gören ve işitenin durumuna benzer. Kör ve sağır ile gören ve işiten hiç bir olur mu? Siz hiç düşünüp ibret almaz mısınız?

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ {هود/25}

25.ıdtımız oḳ nūḥ yalavaçnı boḍunıŋa men silerke ḳorḳuttaçı men belgülüg.

25. Andolsun ki, Biz Nuh'u kavmine peygamber olarak gönderdik. O şöyle demişti: "Ey kavmim! Ben size apaçık bir uyarıcı olarak gönderildim."[115]

أَن لاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ اللّهَ إِنِّيَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ {هود/26}

26.meger tapunmaŋlar meger Taŋrıḳa. men ḳorḳar men siler üze aġrıtıġlı ḳın künindin.

26. "Allah'tan başkasını Tanrı bilip O'na kulluk etmeyin. Aksi takdirde ben, o zor günün azabına yakalanmanızdan korkarım."

فَقَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلاَّ بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلاَّ الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِ وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ {هود/27}

27.aydı ol gürūhlar kim tandılar anıŋ boḍunındın körmes miz sėni meger bir yaŋluḳ biziŋke meŋzer. körmedi miz sėni uḍu bardı saŋa meger anlar kim anlar ıŋġaraḳlarımız ya'nī yawuzraḳlarımız ża'īf rāylıġ az uḳuşluġ. körmes miz silerke biziŋ üze artuḳluḳdın yoḳ kim sėznür miz silerni yalġanlar.

27. Bunun üzerine kavminin küfürde direnen ileri gelenleri şu cevabı verdiler: "Biz sende, bizim gibi bir insan olmandan öte bir özellik görmüyoruz. Sana uyanlar da, içimizdeki ayak takımından, (düşüncesizce inanan) bazı ahmaklardan başkaları değil. Üstelik senin bize karşı herhangi bir üstünlüğün de yok. Ve inanıyoruz ki, sen sadece yalancının birisin."

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَى بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّيَ وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِندِهِ فَعُمِّيَتْ

115 Â'râf 7/59-64 ve Yûnus 10/71-73. âyetlerde Hz. Nuh'a kısaca temas edilmiştir. Burada ise Nuh kıssası geniş bir şekilde verilmiştir. Hûd suresinde buraya kadar dinin genel ilkeleri, tevhid inancı, âhirete ve peygamberlik müessesine iman konuları, Hz. Peygamberin nübüvveti ve Kur'an'ın gerçekten ilâhî vahiy olduğu anlatılmıştır. Ardından da Nuh kıssasına detaylı olarak geçilmiştir.

عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنتُمْ لَهَا كَارِهُونَ {هود/28}

28.aydı ay meniŋ boḍunum nė körür siler eger bolsa miz bir belgülüg üze iḍimdin bėrdi maŋa yarlıḳamaḳlıḳ üskindin örtüldi siler üze. tetrü mü miz silerke anı siler anı taplamaġlı siler?

28. Nuh şöyle dedi: "Ey kavmim! Peki, ya ben Rabbimden gelen açık bir delile dayanıyorsam ve O bana katından peygamberlik[116] verdiyse, siz de bunların farkında değilseniz, haliniz ne olur, bir düşünün! İstemediğiniz halde biz sizi inanmaya zorlayacak değiliz."

وَيَا قَوْمِ لا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالاً إِنْ أَجْرِيَ إِلاَّ عَلَى اللهِ وَمَآ أَنَاْ بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُواْ إِنَّهُم مُّلاَقُوا رَبِّهِمْ وَلَكِنِّيَ أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ {هود/29}

29. ay meniŋ boḍunum taplamas men silerde anıŋ üze kāle. ermez anıŋ yanutum meger Taŋrı üze ermes men sürügli anlarnı kim kėrtgündiler. anlar ḳavuşdaçılar iḍileriŋe yoḳ kim men körer men silerni bir boḍun biligsizlik ḳılur siler.

29. "Ey kavmim! Ben yaptığım bu işe karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretimi sadece Allah verecektir. Ben, (sizin beğenmediğiniz, fakat) bana inanıp güvenen kimseleri de yanımdan kovacak değilim. Onlar (bir gün) Rablerine kavuşacaklardır (orada benden şikâyetçi olmazlar mı?). Fakat görüyorum ki, siz çok cahilce işler yapan bir topluluksunuz."

وَيَا قَوْمِ مَن يَنصُرُنِي مِنَ اللهِ إِن طَرَدتُّهُمْ أَفَلاَ تَذَكَّرُونَ {هود/30}

30.ay meniŋ boḍunum kim yārī bėrür maŋa Taŋrıdın eger sürse men anlarnı azu uḳmas mu siler?

30. "Ey kavmim! Peki, söyleyin bakalım. Eğer ben onları yanımdan kovacak olursam, Allah'ın huzurunda beni kim savunacak? Hiç düşünmüyor musunuz?"

وَلاَ أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَآئِنُ اللهِ وَلاَ أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلاَ أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلاَ أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَن يُؤْتِيَهُمُ اللهُ خَيرًا اللهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنفُسِهِمْ إِنِّي إِذًا لَّمِنَ الظَّالِمِينَ {هود/31}

31.aymas men silerke meniŋ ḳatımda tėp Taŋrı kizlençüleri bilmes men örtüglügni aymas men

116 Lafzen, "Rahmet."

ferişte men tėp aymas men anlarḳa kim uçuzluḳ ḳılur közleriŋizler bėrmesük anlarḳa Taŋrı ėḍgülük. Taŋrı bilgenrek anı kim anlarnıŋ özleri içindekini men andaġ erse küç ḳılıġlılardın men.

31. "Ayrıca ben, 'Yanımda Allah'ın hazineleri var, gaybı biliyorum' demiyorum, melek olduğumu da söylemiyorum. Yine ben, sizin küçümseyip 'ayak takımı' dediğiniz insanlara Allah'ın aslâ bir lutufta bulunmayacağını da söyleyemem. Onların niyet ve düşüncelerini Allah daha iyi bilmektedir. Eğer ben, buna benzer sözler söyleyecek olursam haksızlık etmiş olurum."

قَالُواْ يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ {هود/32}

32. aydılar ay nūḥ üstereşdiŋ biziŋ birle üküş ḳıldıŋ biziŋ birle üsterişmekni keltürgil biziŋke anı kim üḍ urur sen biziŋke eger erse sen çın sözleglilerdin.

32. Ona karşı çıkanlar dediler ki: "Ey Nuh! Gerçekten sen bizimle fazla tartıştın ve çok ileri gittin (artık yeter). Eğer doğru söylüyorsan, bizi kendisiyle tehdit ettiğin azabı başımıza hemen getir de görelim(!)"

قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُم بِهِ اللّهُ إِن شَاء وَمَا أَنتُم بِمُعْجِزِينَ {هود/33}

33.aydı ol kim keldürür silerke anı Taŋrı eger tilese ermes siler unmas ḳıldaçılar.

33. Nuh şu cevabı verdi: "Bu azabı sizin başınıza getirecek olan sadece Allah'tır. O da dilediği takdirde. (Dilerse hemen bu dünyada cezalandırır) Ve siz bu azaba aslâ engel olamazsınız. (Dilerse de âhirette cezalandırır.)"

وَلاَ يَنفَعُكُمْ نُصْحِي إِنْ أَرَدتُّ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ اللّهُ يُرِيدُ أَن يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ {هود/34}

34.asıġ ḳılmas silerke meniŋ eḍgü saḳınmaḳım eger tilese men kim ėḍgü saḳınmaḳ silerke eger tilese Taŋrı yolsuz ḳılmaḳ silerni. ol turur iḍiŋizler anıŋ tapa yandurulur siler.

34. "Eğer Allah sizi (azgınlık yolunu tercih ettiğiniz için) azdırmayı dilemişse, ben size öğüt

versem de öğüdüm size hiçbir fayda vermeyecektir. Ama şunu iyi bilin ki, O sizin Rabbinizdir ve sonunda hesap vermek üzere O'nun huzuruna geleceksiniz."

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَيَّ إِجْرَامِي وَأَنَاْ بَرِيءٌ مِّمَّا تُجْرَمُونَ {هود/35}

35. azu ayurlar mu yalġan ḳoştı anı tėp. ayġıl eger yalġan ḳoştum erse anı meniŋ üzele meniŋ yazuḳlarım men bīzār men anıŋdın kim yazuḳ ḳılur siler.

35. Ey Peygamber! Müşrikler, bütün bunları, senin uydurup Allah'a isnad ettiğini söylüyorlar öyle mi?"[117] Sen de ki: "Eğer bunu ben uydurup Allah'a isnad ediyorsam, günahımın cezasını çekecek olan benim. Fakat benim, ("uydurup Allah'a isnad ediyor" şeklindeki) suçlamalarınızla hiçbir ilgim yoktur."

وَأُوحِيَ إِلَى نُوحٍ أَنَّهُ لَن يُؤْمِنَ مِن قَوْمِكَ إِلاَّ مَن قَدْ آمَنَ فَلاَ تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُواْ يَفْعَلُونَ {هود/36}

36. yarlıġ ıḍıldı nūḥḳa kim ol hergiz kėrtgünmes boḍunuŋdın meger ol kim kėrtgündi. ḳaḍġurmaġıl aŋar kim ḳılur erdiler.

36. Nuh'a vahyolundu ki: "Halkından sana şimdiye kadar inananlardan başka artık hiç kimse iman etmeyecek. O halde sen onların yaptıklarından dolayı tasalanıp üzülme."

وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلاَ تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُواْ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ {هود/37}

37.ḳılġıl ėtgil kemini biziŋ közün biziŋ yarlıġımız birle utru sözlemegil meniŋ birle anlar içinde kim küç ḳıldılar. anlar suwḳa ġarḳ ḳılġu turur.

37. "Ey Nuh! Gözetimimiz altında ve vahyimiz doğrultusunda bir gemi yap ve artık bu zâlimler hakkında Bana bir şey söyleme; Benden onların affedilmelerini isteme. Gerçek şu ki, onlar suda boğulacaklardır."

117 Hz. Peygamber, Nuh kıssası ile ilgili âyetleri okurken müşrikler, "Bunları sen uyduruyorsun" diye itiraz etmişlerdi. Âyet bu konuya işaret etmektedir. Bununla birlikte âyetin Nuh kıssasının bir parçası olduğunu, dolayısıyla muhatabın Hz. Nuh olduğunu söyleyenler de vardır.

وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلأٌ مِّن قَوْمِهِ سَخِرُواْ مِنْهُ قَالَ إِن تَسْخَرُواْ مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ {هود/38}

38.ėter kėmini tėgme yolı keçse anıŋ üze gürūh anıŋ boḍunından ėligledi̇ler andın. aydı eger ėliglese siler bizni biz ėliglegey miz silerdin neteg kim ėligler siler.

38. Nuh gemiyi inşa ediyor, halkının ileri gelenleri de her uğradıklarında onunla alay ediyorlardı. Nuh ise onlara şöyle diyordu: "Siz bizimle alay edin bakalım, bugün siz bizimle nasıl alay ediyorsanız, bir gün biz de sizinle alay edeceğiz."

فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ {هود/39}

39.herāyna bilgey siler. kimke kelse aŋar ḳın ḳızġut ḳılur anı tüşer anıŋ üze ḳın tutaşı.

39. "İşte o zaman siz, bu dünyada kime rezil rüsvâ edici bir azabın geleceğini ve âhirette kime asırlarca sürecek bir ceza verileceğini göreceksiniz."

حَتَّى إِذَا جَاء أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلاَّ مَن سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلاَّ قَلِيلٌ {هود/40}

40.ḳaçan keldi erse fermānımız taşdı yerdin suw tannūr aydımız kötürgil anıŋ içinde tėgme bir cüftdin ėkki tişidin taḳı ewüŋ boḍunını meger ol kim aşundı anıŋ üze ayıḳ ʿaẕāb birle kim kėrtgündi erse. taḳı kim kėrtgünmedi erse anıŋ birle meger az.

40. Nihayet Nuh gemiyi bitirmişti ki, azab ile ilgili hükmümüz[118] gelip kazanda suyun kaynadığı gibi yerden sular fışkırmaya başlayınca, Biz de ona şöyle emrettik: "(O bölgede yaşayan) her canlıdan birer çifti, ailenden helâk olmasına hükmedilenlerin dışındakileri ve sana inananları gemiye al." Zaten Nuh'a inananların sayısı da çok azdı.

وَقَالَ ارْكَبُواْ فِيهَا بِسْمِ اللّهِ مَجْرَاهَا وَمُرْسَاهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ {هود/41}

41.aydı miniŋler anıŋ içiŋe Taŋrı atı birle anıŋ yörimeki anıŋ langar kemişmeki. menim iḍim yazuḳ örtgen yarlıḳaġan.

118 Lafzen, "Emrimiz."

41. Nuh, "Bismillâh diyerek gemiye binin", dedi. "Onun yüzmesi de durması da Allah'ın koyduğu kurallara göredir.[119] Hiç şüphe yok ki, Rabbim Gafûr'dur; inananların günahlarını bağışlayıp onları bu gemide koruma altına almıştır, Rahîm'dir; inananlara karşı daima şefkatli ve merhametlidir."

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَب مَّعَنَا وَلاَ تَكُن مَّعَ الْكَافِرِينَ {هود/42}

42.ol yörir életür anlarnı suw ḳomı içinde tağlar teg ündedi nūḥ oğlını erdi bir sınar ay oğul ḳınam mingil biziŋ birle bolmaġıl tanıġlılar birle.

42. Gemi, yolcularıyla birlikte dağ gibi dalgaların arasında yüzüyordu. Bu sırada Nuh, inanmayıp kendisinden ayrı düşen oğluna, "Yavrum, sen de bizimle birlikte gel, şu gemiye bin, ne olur kâfirlerle birlikte olma!" diye seslendi.

قَالَ سَآوِي إِلَى جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاء قَالَ لاَ عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللّهِ إِلاَّ مَن رَّحِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ {هود/43}

43. aydı munu sıġıŋġay men bir taġḳa küḍezgey mėni suwdın. aydı küḍezigli yoḳ bu kün Taŋrı yarlıġındın meger kimni yarlıḳasa. utru yöridi ol ėkki ara suw ḳomı boldı suwḳa ġarḳ bolmışlardın.

43. Oğlu şu cevabı verdi: "Ben, kendimi sulardan koruyacak bir dağa sığınırım." Nuh ise, "Bu gün Allah'ın acıyıp esirgediği kimseden başka kurtulan olmayacaktır" dedi. Tam bu sırada aralarına büyük bir dalga girdi ve oğlu ötekilerle birlikte boğulup gitti.

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءكِ وَيَا سَمَاء أَقْلِعِي وَغِيضَ الْمَاء وَقُضِيَ الأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْداً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ {هود/44}

44.aytıldı ay yer siŋürgil suwuŋnı ay kök yıġılġıl suġuldı suw öteldi iş turlup turdı cūdī tağı üze aytıldı ıraḳlıḳ bolsun küç ḳılıglı boḍunlarḳa.

44. Bir süre sonra, "Ey yer! Çek sularını, ey gökyüzü! Dindir yağmurlarını" diye emredildi.

119 Lafzen, "Allah'ın adıyla." Âyetteki "Bismillah" sözü, hem gemiye binme fiiliyle hem de geminin yüzmesi ve durmasıyla ilgili olduğu için tercüme ona uygun şekilde yapılmıştır.

Ve sular çekildi, ilâhî emir yerini buldu (boğulacaklar boğuldu, kurtulacaklar kurtuldu). Gemi Cûdî üzerine oturdu ve "Zâlimlerin canı cehenneme!" denildi.[120]

وَنَادَى نُوحٌ رَّبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ {هود/45}

45.ündedi nūḥ iḍisini aydı iḍimā! menim oġlum menim boḍunumdın turur. çın seniŋ vaʿdiŋ çın turur sen bütün işliglerde ėḍgürek bütün işlig sen.

45. Nuh, (tufanda helâk olan oğlu hakkında) Rabbine şöyle seslendi: "Rabbim! Benim oğlum da ailemin bir ferdidir; Senin vaadin de bir gerçektir ve en adaletli hüküm veren Sensin (öyleyse oğlumu niçin kurtarmadın?)."

قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلاَ تَسْأَلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعِظُكَ أَن تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ {هود/46}

46.aydı ay nūḥ ol kim ermes ewüŋ boḍunından. ol bir iş turur ėḍgü ermes ḳolmaġıl mendin anı kim yoḳ saŋa anıŋ birle bilig. men aʿizuḳa pend bėrür men saŋa kim bolmaḳıl biligsizlerdin.

46. Allah şöyle buyurdu: "Ey Nuh! O, senin (kurtarmayı vâdettiğimiz) aile fertlerinden biri değildi.[121] Çünkü o kâfir ve isyankâr biri idi.[122] Sen aslını esasını iyi bilmediğin şeyi Benden isteme. Cahil biri gibi konuşmaktan seni men ediyorum."

قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلاَّ تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُن مِّنَ الْخَاسِرِينَ {هود/47}

47.aydı iḍimā! men sıġnur men saŋa sormaḳım saŋa anı kim yoḳ maŋa anda bilig. meger yazuḳumnı örtmese sen yarlıḳamasa sen mėni bolġay men ziyān ḳılıġlılardın.

120 Nuh tufanı kutsal kitaplarda ve tarih kitaplarında yer almaktadır. Bu tufanın bütün yeryüzünü kapladığını iddia edenler olduğu gibi bölgesel olduğunu söyleyenler de vardır. Tevrat'a göre tufan bütün dünyayı ve bütün insanları kaplamıştır. Ancak Nuh ile üç oğlu ve bunların karıları kurtulabilmiştir (Yaratılış, Bab 6-8). Kur'an'da tufanın Tevrat'ta anlatıldığı gibi genel olduğunu açıkça gösteren bir âyet yoktur. Tufanı anlatan âyetlerde geçen "Yeryüzü" tabiri Arapça'da ve Kur'an'da bir bölgeyi de ifade etmektedir. Meselâ Yûnus 10/78'de bu kelime ile Mısır, İsrâ 17/76'da ise Mekke kastedilmektedir. Tevrat'ta geminin Ararat dağına, Kur'an'da ise Cûdî üzerine oturduğu belirtilmiştir. Cûdî, bugünkü Mezopotamya bölgesindeki bereketli toprakları da ifade eder.

121 Burada kastedilen, soy değil inanç bağıdır.

122 Buradaki zamir Hz. Nuh'un duasına götürülerek, "Senin bu isteğin hiç de uygun bir istek değil" şeklinde bir tercüme de mümkündür. Nitekim Râzî başta olmak üzere bazı müfessirler âyeti böyle anlamanın mümkün olduğunu nakletmişlerdir.

47. Nuh, "Rabbim!" dedi. "Aslını esasını bilmediğim bir konuda Senden bir şey istemekten Sana sığınırım. Eğer Sen beni bağışlamaz ve bana şefkat gösterip merhamet etmezsen, hüsrana uğrarım."

قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِّنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَى أُمَمٍ مِّمَّن مَّعَكَ وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ {هود/48}

48.aytıldı ay nūḫ ḳuḍı ingil esenlik birle bizdin ḳutluġluḳlar seniŋ üzele taḳı ümmetleriŋ üze anıŋdın kim seniŋ birle turur. ümmetler ėrinçlig bėrgey miz anlarḳa yana tėggey anlarḳa bizdin aġrıtıġlı ḳın.

48. Bunun üzerine, "Ey Nuh!" denildi. "Katımızdan lutfettiğimiz esenlikle gemide sana ve seninle beraber olanlara, senin soyundan gelecek inanan nesillere hayırlar, bereketler olsun. Bununla birlikte senin soyundan inanmayan topluluklar da olacak. Biz onları bu dünya nimetlerinden bir süre yararlandıracağız, sonra da onlar Bizim acı azabımıza çarpılacaklardır."

تِلْكَ مِنْ أَنبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَا أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ مِن قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ {هود/49}

49.ol örtüglüg sawlardın yarlıġ ıḍur miz saŋa. bilmes erdiŋ anı sen ap yme boḍunuŋ munda öŋdün. sergil iş soŋı saḳnuḳlarḳa.

49. Ey Peygamber! Nuh'la ilgili anlattığımız bu kıssa, gayba dair haberlerdendir. Bunu Biz sana vahyedip bildiriyoruz. Oysa sen ve halkın bu kıssayı (bu şekilde) bilmiyordunuz. Sen de (Nuh gibi) zorluklara sabret, göğüs ger. Bil ki, mutlu son, Allah'a yürekten inanıp O'na karşı gelmekten sakınan ve sabreden kimseler içindir.

وَإِلَى عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ إِنْ أَنتُمْ إِلاَّ مُفْتَرُونَ {هود/50}

50.ıḍtımız ʿād boduniŋa ḳaḍaşları hūd yalavaçnı. aydı ay meniŋ boḍunum tapnuŋlar Taŋrıḳa yoḳ silerke bir iḍi anda aḍın. ermes siler meger yalġan yaratıġlılar.

50. Biz Âd kavmine de kardeşleri Hûd'u peygamber olarak gönderdik. O, "Ey Kavmim!" dedi. "Allah'ı gereği gibi tanıyıp yalnız O'na ibadet edin, sizin O'ndan başka Tanrınız yoktur. Siz, bu halinizle, Allah'a iftira etmekten başka bir şey yapmıyorsunuz."

يَا قَوْمِ لا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ أَجْرِيَ إِلاَّ عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي أَفَلاَ تَعْقِلُونَ {هود/51}

51.ay meniŋ boḍunum ḳolmas miz silerdin anıŋ üze bir yal. ermes meniŋ yalım meger anıŋ üze kim törütti mėni. ögün uḳmas mu siler?

51. "Ey Kavmim! Ben yaptığım işe karşılık sizden bir ücret de istemiyorum. Benim ücretimi yalnız, beni yaratan Allah verecektir. (Benim dünyalık bir ücret peşinde olmadığımı, sadece sizin dünya ve âhirette mutlu olmanız için çabaladığımı) hiç düşünmüyor musunuz?!"

وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُواْ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُواْ إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاء عَلَيْكُم مِّدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلاَ تَتَوَلَّوْاْ مُجْرِمِينَ {هود/52}

52. ay meniŋ boḍunum yarlıḳatu ḳoluŋlar iḍiŋizlerdin yana öknüp yanıŋlar anıŋ tapa ıḍġay kökdin yaġmur siler üze uḍu uḍu ḳuyġan yaġmur arturġay silerke küçni küçiŋizlerke ewrülmeŋler yazuḳ ḳılığlılar bolup.

52. "Ey kavmim! Haydi artık, Rabbinize iman edip bağışlanma dileyin. Bundan sonra da yalnız O'na yönelin ki, size gökten bol bol yağmur yağdırsın, gücünüze güç katsın. Siz O'ndan yüz çeviren günahkâr kimseler olmayın."

قَالُواْ يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَن قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ {هود/53}

53.aydılar ay hūd keltürmediŋ biziŋke bir belgü yaʿnī muʿcīzāt ermes miz ḳoḍuġlı butlarımızını seniŋ sözüŋdin taḳı ermes miz saŋa kėrtgünügliler.

53. Dediler ki: "Ey Hûd! Sen bize açık bir mucize getirmedin ki! Biz sırf senin sözüne güvenerek Tanrılarımızı bırakmayız ve biz sana aslâ inanacak da değiliz."

إِن نَّقُولُ إِلاَّ اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللّهَ وَاشْهَدُواْ أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ {هود/54}

54.aymas miz meger ḳorḳutur sėni amarı iḍilerimiz ėsizlik birle. aydı men tanuḳ ḳılur men Taŋrını. tanuḳ boluŋlar men bīzār men anıŋdın kim ortaḳ ḳatar siler.

54-55. "Bizim sana, 'Seni Tanrılarımızdan bazısı çarpmış' demekten başka bir sözümüz yok." Hûd da şöyle dedi: "Allah benim şâhidimdir. Siz de şâhit olun ki, ben sizin Allah'ı bırakıp O'na ortak koştuğunuz putlardan uzağım. Haydi, bana karşı hepiniz istediğiniz tuzağı kurun; bana hiç fırsat da tanımayın."

مِن دُونِهِ فَكِيدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لاَ تُنظِرُونِ {هود/55}

55.anda aḍınnı aldaŋlar mėni yumḳı. yana küḍmeŋler maŋa.

54-55. "Bizim sana, 'Seni Tanrılarımızdan bazısı çarpmış' demekten başka bir sözümüz yok." Hûd da şöyle dedi: "Allah benim şâhidimdir. Siz de şâhit olun ki, ben sizin Allah'ı bırakıp O'na ortak koştuğunuz putlardan uzağım. Haydi, bana karşı hepiniz istediğiniz tuzağı kurun; bana hiç fırsat da tanımayın."

إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ رَبِّي وَرَبِّكُم مَّا مِن دَآبَّةٍ إِلاَّ هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ {هود/56}

56.men köŋül urdum Taŋrı üze meniŋ iḍim silerniŋ iḍiŋizler. yoḳ hīç teprenigli. meger ol tutuġlı turur anıŋ bürçekini. meniŋ iḍim köni yol üze.

56. "Ben, benim de Rabbim sizin de Rabbiniz olan Allah'a güvendim, O'na dayandım. Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, Allah'ın kanunları ve yönetimi altında olmasın.[123] Hiç şüphe yok ki, Rabbimin gösterdiği yol, doğru yoldur."

فَإِن تَوَلَّوْاْ فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلاَ تَضُرُّونَهُ شَيْئًا إِنَّ رَبِّي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ {هود/57}

57. eger yüz ewürseler tegürdüm silerke anı kim indürüldüm anıŋ birle silerke. kėḍin keltürür meniŋ iḍim bir boḍunnı silerde aḍın. ziyān ḳılmaġay siler aŋar nerse. meniŋ iḍim tėgme nerse üze küḍezçi ol.

123 Lafzen, "Allah onu perçeminden yakalamasın."

57. "Eğer Allah'ın gösterdiği yoldan yüz çevirirseniz bilin ki, ben size ulaştırmakla görevlendirildiğim vahyi tebliğ ederek görevimi yerine getirdim. Evet, inanmaz yüz çevirirseniz Allah sizin yerinize başka bir kavmi getirir. Siz (inanmamakla) O'na hiçbir zarar veremezsiniz. Hiç şüphesiz benim Rabbim, her şeyi koruyup gözetendir; bana bir kötülük yapmanıza karşı beni korur."

وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُواْ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَنَجَّيْنَاهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ {هود/58}

58. ḳaçan keldi erse yarlıġımız ḳutġardımız hūdnı anlarnı kim kėrtgündiler anıŋ birle yarlıḳamaḳ birle bizdin ḳutġardımız anlarnı irig ḳındın.

58. Nihayet Âd kavmini helâk etme emrimiz gelince, Hûd'u ve onunla birlikte iman edenleri rahmet ve şefkatimizle kurtardık. Evet, Biz onları pek ağır ve şiddetli bir azaptan kurtardık.[124]

وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُواْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْاْ رُسُلَهُ وَاتَّبَعُواْ أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ {هود/59}

59.ol ʿād boḍunı tandılar iḍileri belgüleriŋe yazdılar yalavaçlarıŋa uḍu bardılar tėgme baş kötrüp boyun kėrigliler fermānıŋa.

59. İşte bu Âd kavmi, Rablerinin Hûd'a gelen âyetlerini inkâr etti ve peygamberlerine karşı geldi. Onlar (Hûd'a uyacakları yerde) inatçı zorbaların emirlerine uydular.

وَأُتْبِعُواْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلا إِنَّ عَادًا كَفَرُواْ رَبَّهُمْ أَلاَ بُعْدًا لِّعَادٍ قَوْمِ هُودٍ {هود/60}

60.uḍu ıḍıldılar bu yaḳınraḳ içinde laʿnet sürülgenin ḳopmaḳ kün içinde. bilgil ʿādlıġlar tandılar iḍileriŋe. bilgil ırаḳ bolsun ʿād boḍunıŋa hūd boḍunıŋa.

60. Bu sebeple onlar dünyada lânete uğradıkları gibi âhirette de lânete uğrayacaklardır. Âd kavmi, Rablerini inkârda gerçekten çok direndi. Hûd'un kavmi Âd'ın canı cehenneme!

124 Bu ağır azabın âhiret azabı olduğunu söyleyenler de vardır. Ancak pek çok müfessirin de ifade ettiği gibi, metinde zikredilen ikinci "Kurtardık" sözü, bir sonucu, yani Âd kavmini helâk eden yakıcı rüzgâr azabını ifade etmektedir.

وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُواْ إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُّجِيبٌ {هود/61}

61.ıḍtımız şemūdluġlarḳa ḳaḍaşları ṣāliḥni. aydı ay boḍunum tapnuŋlar Taŋrıḳa. yoḳ silerke bir iḍi anda aḍın. ol törütti silerni yerdin tiriglik bėrdi silerke anıŋ içinde yarlıḳatu tileŋler anı yana öknüp yanıŋlar aŋa. meniŋ iḍim yaḳın turur duʿā icābet ḳılıġlı.

61. Biz Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih'i peygamber olarak gönderdik. O, "Ey Kavmim!" dedi. "Allah'ı gereği gibi tanıyın, yalnız O'na ibadet edin, sizin O'ndan başka Tanrınız yoktur. Sizi topraktan yaratan ve yeryüzünde size güzel bir ömür sürme, orayı imar etme imkânı veren O'dur. O halde (putlara tapmayı bırakıp) Rabbinize iman edin ve O'ndan bağışlanma dileyin. Bundan sonra da yalnız O'na yönelin. Hiç şüphe yok ki, Rabbim Karîb'dir; size şah damarınızdan daha yakındır, Mücîb'dir; bağışlanma dileklerinizi kabul eder."[125]

قَالُواْ يَا صَالِحُ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَذَا أَتَنْهَانَا أَن نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ {هود/62}

62.aydılar ay ṣāliḥ çınoḳ erdiŋ biziŋ içinde umunçluġ munda öŋdün. yıġar mu sen bizni tapunmaḳımızdın aŋar kim tapnur atalarımız biz sėzik içinde anıŋdın kim oḳır sen bizni aŋar sėzik kemişigli.

62. Kavmi, "Ey Sâlih!" dedi. "Bundan önce sen aramızda kendisine ümit bağlanan biriydin. Şimdi sana ne oldu da bizim, atalarımızın tapındıkları putlara tapınmamızı yasaklıyorsun? Şimdi biz, çağırdığın (yeni) din konusunda bizi kaygılara sevk eden bir şüphe içindeyiz."

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَى بَيِّنَةً مِّن رَّبِّي وَآتَانِي مِنْهُ رَحْمَةً فَمَن يَنصُرُنِي مِنَ اللّهِ إِنْ عَصَيْتُهُ فَمَا تَزِيدُونَنِي غَيْرَ تَخْسِيرٍ {هود/63}

63.aydı ay boḍunum ne körür siler eger bolsa men bir belgü üze iḍimdin. bėrdi maŋa andın yarlıḳamaḳ kim yārī bėrür maŋa Taŋrıdın eger yazsa men aŋar arturmas siler maŋa ziyān ḳılmaḳda öŋin.

125 Krş. Bakara 2/186; Kaf 50/16.

63. Sâlih şöyle dedi: "Ey kavmim! Peki, ya ben Rabbimden gelen açık bir delile dayanıyorsam ve O bana katından peygamberlik[126] verdiyse, hâliniz ne olur bir düşünün! Tebliğ görevimi yapmayarak Allah'a karşı gelirsem O'nun azabından kurtulmam için bana kim yardım edebilir? Sizin arzularınıza uymak bana zarardan başka bir şey getirmez."

وَيَا قَوْمِ هَذِهِ نَاقَةُ اللهِ لَكُمْ آيَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللهِ وَلاَ تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ {هود/64}

64.ay meniŋ boḍunum bu Taŋrınıŋ ingeni silerke bir belgü ḳoḍuŋlar yėsün Taŋrı yėri içinde yuḳamaŋlar aŋar ėsizlik birle tutġay silerni ḳın yaḳını.

64. "Ey Kavmim! (Siz benim hak peygamber olduğumdan şüphe ediyorsanız) işte Allah'ın şu devesi size bir delildir.[127] Bu deveyi bırakın, Allah'ın arazisinde otlasın, ona bir kötülük yapmayın. Aksi takdirde beklenmedik bir azab sizi yakalayıverir.

فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُواْ فِي دَارِكُمْ ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ ذَلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ {هود/65}

65.siŋrin kestiler anıŋ aydı ėrinçleŋler sarāyıŋızlar içinde üç kün. ol üḍ urmaḳ turur yalġan ermes.

65. Fakat onlar Sâlih'i dinlemeyip dişi devenin önce ayaklarını, ardından da boynunu kestiler. Bunun üzerine Sâlih kavmine şöyle dedi: "Yurdunuzda üç gün daha yiyip-için bakalım. Sözünü ettiğim azab, Allah'ın bir vaadidir ve yalan olması da aslâ mümkün değildir."

فَلَمَّا جَاء أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذِينَ آمَنُواْ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَمِنْ خِزْيِ يَوْمِئِذٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ {هود/66}

66. ḳaçan keldi erse yarlıġımız ḳutġardımız şāliḥ yalavaçnı anlarnı kim kėrtgündiler anıŋ birle yarlıḳamaḳ birle bizdin kim ol ḳızġut künidin. bütünlükün seniŋ iḍiŋ ol turur küçlüg küşüş.

66. Nihayet onları cezalandıracak emrimiz gelince, Sâlih'i ve onunla birlikte iman edenleri Biz, rahmet ve şefkatimizle o azab gününün zilletinden kurtardık. Şüphesiz ki, Rabbin bütün bunları yapmaya muktedirdir, O'na kimse karşı çıkamaz.

126 Lafzen, "Rahmet."
127 Krş. Â'râf 7/73 ve ilgili not; Kamer 54/27.

وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُواْ الصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُواْ فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ {هود/67}

67.tuttı anlarnı kim küç ḳıldılar cebra'il çaġırġanı boldılar sarāyları içinde ölügler.

67. Ve o zalimleri bir çığlık, korkunç bir ses yakalayıverdi. O anda, diz üstü çökmüş bir halde yurtlarında helâk oldular.

كَأَن لَّمْ يَغْنَوْاْ فِيهَا أَلاَ إِنَّ ثَمُودَ كَفَرُواْ رَبَّهُمْ أَلاَ بُعْدًا لِّثَمُودَ {هود/68}

68.andaġ ḳalı ajun tutmadılar anıŋ içinde. bilgil kim ṣemūd boḍunı tandılar iḍilerine. bilgil ıraḳlıḳ bolsun ṣemūd boḍunına.

68. Sanki daha önce oralarda hiç yaşamamış gibi silinip gittiler. Bilin ki, Semûd kavmi Rablerini inkârda direnmişti. Canı cehenneme Semûd kavminin!

وَلَقَدْ جَاءتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُواْ سَلاَمًا قَالَ سَلاَمٌ فَمَا لَبِثَ أَن جَاء بِعِجْلٍ حَنِيذٍ {هود/69}

69. çınoḳ keldi ök yalavaçlarımız ibrāhīmḳa sewünç birle aydılar esenlik tėp. aydı esenlik. direng ḳılmadı küḍmedi keldürmekdin bir buzaġu sögülmiş.

69. (Bir de Lût kavminin ibretli hikâyesi vardır.) Andolsun ki, (Lût kavmini helâk etmekle görevli) elçi meleklerimiz (ilerlemiş yaşına rağmen bilge bir çocuğu olacağına dair)[128] bir müjde ile (önce) İbrahim'e uğradılar ve selâm verdiler. İbrahim de onların selâmını aldı ve biraz sonra onlara kızarmış bir buzağı eti ikram etti.

فَلَمَّا رَأَى أَيْدِيَهُمْ لاَ تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُواْ لاَ تَخَفْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمِ لُوطٍ {هود/70}

70.ḳaçan kim kördi erse eliglerini ulanmaz aŋar aġduḳları olarnı köŋliŋe suḳtı anlardın ḳorḳınçı. aydılar ḳorḳmaġıl biz ıḍıldımız lūṭ boḍunına.

70. Onların, ikram edilen buzağı etine ellerini uzatmadıklarını görünce, onlardan işkillendi ve içine bir korku düştü. Onlar, "Korkma!" dediler. "Biz aslında Lût kavmine gönderildik."

128 Bkz. Zâriyât 51/28.

وَامْرَأَتُهُ قَآئِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَقَ وَمِن وَرَاء إِسْحَقَ يَعْقُوبَ {هود/71}

71.anıŋ uraġutı aḍaḳın turuġlı küldi sewünç bėrdimiz aŋa isḥāḳ birle. isḥāḳda aḍın yaʿḳūb turur.

71. Biz, İbrahim'in orada ayakta duran yaşlı karısına, (elçilerimiz vasıtasıyla) İshak adlı bir çocuğu, üstelik bir de ondan torunu Yakub'un olacağını[129] müjdeleyince güldü ve bir çığlık attı.[130]

قَالَتْ يَا وَيْلَتَى أَأَلِدُ وَأَنَاْ عَجُوزٌ وَهَذَا بَعْلِي شَيْخًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ {هود/72}

72. aydı ay ḳatıġlıḳa tuġrur mu men men ḳurtġa men bu begim pīr turur. çın bu nerse turur taŋ.

72. Ve şaşkınlık içinde, "Ne?! Ben bu koca karı halimle çocuk mu doğuracağım? Üstelik kocam da iyice ihtiyarlamışken! Bu söylediğiniz gerçekten çok şaşılacak bir şey" dedi.

قَالُواْ أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللّهِ رَحْمَتُ اللّهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ {هود/73}

73.aydılar taŋırḳar mu sen Taŋrı işindin Taŋrınıŋ yarlıḳamaḳı anıŋ üküş ėḍgülüki siler üze ew boḍunı üze. bütünlükün ol ögdülmiş turur uluġ turur.

73. Melekler dediler ki: "Allah'ın takdiri karşısında niye şaşırıyorsun ki? Ey ev halkı! Allah'ın rahmet ve bereketi size böyle tecelli etmiştir. Şüphe yok ki Allah Hamîd'dir; size, yaşlıyken bile çocuğunuzun olabilmesi gibi hamd edeceğiniz nimetler lutfeder, Mecîd'dir; kullarına akla gelmeyecek, şaşılacak ihsanlarda bulunur."

فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءتْهُ الْبُشْرَى يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ {هود/74}

129 O dönemde yaşlıların çocuğu olsa bile kötürüm oluyor ya da yaşamıyordu. Hz. İbrahim'in karısı Sâre'nin şaşkınlığı karşısında melekler, çocuğu olmaktan öte o çocuğun, çocuğu olabilecek derecede sağlıklı olacağını müjdelemişlerdir.

130 Bkz. Zâriyât 51/29.

74.ḳaçan bardı erse ibrāhīmdin ḳorḳunç keldi aŋa sewünç üsterür biziŋke lūṭ boḍunı içinde.

74. İbrahim, korkusu geçip meleklerin müjdesini de alınca, Lût kavmi(nin helâk edilmemesi) hakkında Bizim (meleklerimiz)le tartışmaya başladı.

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ مُّنِيبٌ {هود/75}

75.çınoḳ ibrāhīm yalavaç keçrügli ol üküş āh ḳılıġlı yazuḳındın yanıġlı ol.

75. Çünkü İbrahim, halîm; kötülük edenlere ceza vermede aceleci davranmayan, insanların işlediği günahlara çok üzülen ve kendisini Allah'a adamış biriydi.

يَا إِبْرَاهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ جَاء أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ {هود/76}

76.ay ibrāhīm yüz ewürgil mundın ol keldi ök iḍiŋ yarlıġı. anlarḳa keldeçi turur olarḳa ḳın yandurulġusuz.

76. Melekler dediler ki: "Ey İbrahim! Lût kavmine acımaktan vazgeç. Çünkü artık Rabbinin helâk hükmü gelmiştir. Ve onlara gelecek azaba aslâ engel olunamaz."

وَلَمَّا جَاءتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ {هود/77}

77.ḳaçan keldi erse yalavaçlarımız lūṭḳa yawuz keldi anlarḳa tarudı anlarnıŋ köŋülleri aydı bu kün turur ḳatıġ.

77. Elçi meleklerimiz Lût'a geldiklerinde o, kavmi(nin ahlâksızlığı ve onlara cinsel tacizde bulunabilecekleri) sebebiyle çok zor bir duruma düştü, göğsü daraldı ve "(Aman Allah'ım!) bugün çok çetin bir gün olacak" dedi.

وَجَاءهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِن قَبْلُ كَانُواْ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ قَالَ يَا قَوْمِ هَؤُلاء بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُواْ اللّهَ وَلاَ تُخْزُونِ فِي ضَيْفِي أَلَيْسَ مِنكُمْ رَجُلٌ رَّشِيدٌ {هود/78}

78.keldi aŋar anıŋ boḍunı tawraturlar aŋar. munda öŋdün ḳılur erdiler ėsizliklerni. aydı bular ḳızlarım turur anlar arıġraḳ silerke ḳorḳuŋlar Taŋrıdın rüsvā ḳılmaŋlar mėni ḳonuḳluġum içinde. ermes mü silerde bir er köni?

78. Daha önceden kötülük (livata) yapmaya alışmış olan Lût'un kavmi koşarak geldi. Lût onlara şöyle seslendi: "Ey kavmim! (Sakın misafirlerime dokunmayın, çok istiyorsanız) işte kızlarım.[131] Sizin için en temiz; en helâl olanı, (karşı cinsiniz olan) kızlarla evlenmektir. Allah'tan korkun, beni misafirlerimin yanında rezil etmeyin. (Allah aşkına söyleyin!) İçinizde hiç akıllı adam yok mu?!"

قَالُواْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ {هود/79}

79.aydılar bildiŋ ök yoḳ biziŋke ḳızlarıŋ içinde bir yaraġ. sen bilür sen ne tiler miz.

79. Onlar, "Sen de biliyorsun ki, bizim senin kızlarında bir hakkımız; hiç mi hiç gözümüz yok, sen bizim ne istediğimizi aslında çok iyi biliyorsun" dediler.[132]

قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ {هود/80}

80.aydı eger erse erdi maŋa silerniŋ birle küç azu sıġınsa erdim bir buluŋḳa berk.

80. Lût, "Keşke size karşı koyacak bir gücüm, ya da (sizden korunabileceğim) sağlam bir kaleye sığınabilme imkânım olsaydı" dedi.

قَالُواْ يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُواْ إِلَيْكَ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ وَلاَ يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ إِلاَّ امْرَأَتَكَ إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ {هود/81}

81.aydılar ay lūṭ biz iḍiŋniŋ yalavaçları miz hergiz tegümegeyler saŋa. tünle ėletgil ewüŋ boḍunını bir kesek tündin keçe. ḳaya baḳmasun silerdin biregü meger ewlügüŋ. ol tegdeçi ol aŋar ol kim tėgdi anlarḳa. çın anlarnıŋ üḍ urmışları taŋ atmaḳı turur. ermes mü taŋ atmaḳı yawuḳ?

131 Hz. Lût'un "Kızlarım" ifadesinden maksadın kendi kızları olduğunu söyleyenler varsa da, İbn Âşur'un da belirttiği gibi, burada kastedilen kavmin bütün kadınlarıdır. Burada bir beliğ teşbih vardır. "Kavmimin bütün hanımları benim kızlarım gibidir" demektir. Bir peygamber ümmetinin manevî babası sayıldığı için Hz. Lût böyle bir ifade kullanmıştır.

132 Krş. Neml 27/54-55; Ankebût 29/29.

81. Misafir melekler şöyle dediler: "Ey Lût, biz Rabbinin elçileriyiz. (Korkma!) Onlar sana aslâ zarar veremeyeceklerdir. Sen geceleyin aile fertlerinle birlikte çık git ve içinizden hiç kimse arkasına bakmasın; geri kalmasın. Ama karın hâriç.[133] Çünkü sapık kavminin başına gelecek olan azab, onun da başına gelecektir. (Acele et) çünkü azabın zamanı sabah vaktidir; zaten sabah da çok yakın, öyle değil mi?"

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ {هود/82}

82.ḳaçan keldi erse yarlıġımız ḳıldımız anıŋ üstünini astın yaġdurdımız anıŋ üze taşlar topraḳdın yıġılmış başı bir biri üze.

82. Nihayet azab hükmümüz gelince, onların yaşadıkları ülkenin altını üstüne getirdik ve üzerlerine yığın yığın, pişmiş sert taşlar yağdırdık.[134]

مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ {هود/83}

83. nişānlanmış iḍiŋ üskinde. ermes ol küç ḳılıġlılardın ıraḳ.

83. Öyle ki, bu taşlar, Rabbinin katında (haddi aşanlar için)[135] hazırlanmış, hangi taşın kimin üzerine düşeceği belirlenmiştir. (Ey Mekke halkı! Bilin ki,) böyle taşların (sizin gibi) zalimlerin de başına yağması hiç uzak bir ihtimal değildir.

وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ وَلاَ تَنقُصُواْ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّيَ أَرَاكُم بِخَيْرٍ وَإِنِّيَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ {هود/84}

84.ıḍtımız medyen tapa ḳaḍaşları şuʿaybnı. aydı ay boḍunum tapnuŋlar Taŋrıḳa yoḳ silerke iḍidin anda aḍın. eksütmeŋler ülgülegüni terāzū batmannı men körer men silerke ėḍgülük men ḳorḳar men siler üze ḳapsaġlı kün ḳınındın.

133 Âyetteki "İllemraeteke" (Karın hariç) ifadesi iki şekilde anlaşılmaktadır: 1- "Aile fertlerini al, çık git, karını yanına alma." Bu anlam, Âsım ve diğerlerinin okuyuşuna göredir. 2- "Giderken içinizden kimse ardına bakmasın; geri kalmasın, karın hariç (o bakarsa baksın)." Bu anlam da İbn Kesir ve Ebû Amr'ın âyeti "İllemraetüke" şeklinde okuyuşuna göredir.

134 Krş. Hıcr 15/74; Zâriyât 51/33.

135 Bkz. Zâriyât 51/34.

84. Biz Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı peygamber olarak gönderdik. O, "Ey kavmim!" dedi. "Allah'ı gereği gibi tanıyıp yalnız O'na ibadet edin. Sizin O'ndan başka Tanrınız yoktur. Ölçü ve tartıda sakın hile yapmayın. Şimdi sizin, refah ve bolluk içinde olduğunuzu görüyorum. Fakat sizi çepeçevre kuşatıp kökünüzü kazıyacak bir günün azabına uğramanızdan da endişe ediyorum."

وَيَا قَوْمِ أَوْفُواْ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلاَ تَبْخَسُواْ النَّاسَ أَشْيَاءهُمْ وَلاَ تَعْثَوْاْ فِي الأَرْضِ مُفْسِدِينَ {هود/85}

85.ay meniŋ boḍunum tükel ḳılıŋlar ülgülegüni taḳı terāzūnı könilik birle eksütmeŋler kişiler nerselerni. artaḳlıḳ ḳılmaŋlar yer içinde artaḳlıḳ ḳılığlılar bolup.

85. "Ey kavmim! İşte bunun için ölçüyü ve tartıyı tam ve adaletli olarak yapın. (Alış veriş yaptığınız) insanların mallarını eksik ölçüp tartmayın. Bu türlü haksızlıklar yaparak yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayın."

بَقِيَّةُ اللّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ وَمَا أَنَاْ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ {هود/86}

86.Taŋrınıŋ ḳoḍmışı yėgrek turur silerke eger erse siler kėrtgünügliler. ermes men siler üze küḍezçi.

86. "Şayet küfürde direnmeyi bırakıp iman ederseniz, Allah'ın helâl kıldığı kâr[136] sizin için daha hayırlıdır. Ben sizi gözetleyip duracak değilim (sadece bir tebliğciyim, bu duyarlılığı kendiniz göstermelisiniz)."

قَالُواْ يَا شُعَيْبُ أَصَلاَتُكَ تَأْمُرُكَ أَن نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاء إِنَّكَ لَأَنتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ {هود/87}

87.aydılar ay şuʿayb namāzıŋ mu fermānlayur saŋa ḳoḍmaḳımız anı kim tapnur atalarımız. azu ḳılsa miz tawarlarımız içinde ne tilese miz. sen sen ök sen keçürgen könilik iḍisi.

87. Dediler ki: "Ey Şuayb! Senin şu dinin[137] mi, atalarımızın taptığı putları terk etmemizi

136 Lafzen, "Bıraktığı." Âyetteki "Bakıyye" kelimesini "Takiyye" şeklinde okuyanlar da vardır. Buna göre mâna, "Allah'ın emir ve yasakları konusunda sorumlu, duyarlı, bilinçli davranmanız sizin için daha hayırlıdır" şeklinde olur.

137 Lafzen, "Namazın."

ve (kendi bildiğimiz gibi ölçüp tartarak) malımızda mülkümüzde istediğimiz gibi tasarrufta bulunmamamızı emrediyor? (Mâşallah!) Meğer sen ne kadar halim selim, ne kadar da akıllı bir adammışsın(!)"

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ {هود/88}

88.aydı ay boḍunum ne körür siler eger bolsa men bir belgü üze iḍimdin rūzī bėrdi maŋa andın körklüg rūzī. tilemez men kim ḫilāf ḳılmaḳımızını silerke yıġar miz silerni andın. tilemez men meger ėtmek eḍgülükün yaraġım yetmişince. ermes ėḍgülükke küç bėrmek meger Taŋrıḳa. anıŋ üze köŋül urdum aŋar yanar men.

88. Şuayb şöyle dedi: "Ey kavmim! Peki, ya ben Rabbimden gelen açık bir delile dayanıyorsam ve O bana katından peygamberlik[138] verdiyse, haliniz ne olur bir düşünün! Ben size (ölçü ve tartıda hile yapmayın diyerek) yasakladığım şeylere kendim konup bir menfaat elde etme amacı gütmüyorum. Ben elimden geldiğince sizi ıslah etmek (temiz bir toplum meydana getirmek) istiyorum. Bunu başarabilmem ise ancak Allah'ın yardımıyla mümkündür ve ben yalnız O'na güveniyor ve yalnız O'na yöneliyorum."

وَيَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّنكُم بِبَعِيدٍ {هود/89}

89.ay meniŋ boḍunum keltürmesün ök silerke menim yarmaḳım tėgmek silerke neteg kim tėgdi nūḥ yalavaç boḍuniŋa azu hūd boḍuniŋa azu ṣāliḥ boḍuniŋa. ermes lūṭ boḍunı silerdin ıraḳ.

89. "Ey kavmim! Bana olan düşmanlığınız sizi, sakın Nuh kavminin, Hûd kavminin, Sâlih'in kavminin başlarına gelen belâ gibi bir musibete uğratmasın. Lût kavmi ise (yurtları ve helak oluş zamanları bakımından) size hiç de uzak değil; onların başlarına nelerin geldiğini çok iyi biliyorsunuz."

وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ {هود/90}

90. yarlıḳatu tileŋler iḍiŋizlerde yana yanıŋlar anıŋ tapa. çın menim iḍim yarlıḳaġan ol sewülmiş ol.

138 Lafzen, "Güzel bir rızık."

90. "O halde Rabbinize iman edip bağışlanma dileyin. Bundan sonra da yalnız O'na yönelin. Çünkü benim Rabbim Rahîm'dir; iman edip bağışlanma dileyenlere karşı şefkat ve rahmeti boldur, Vedûd'dur; Kendisine yönelip itaat edenlere sevgisi sonsuzdur.

قَالُواْ يَا شُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا وَلَوْلاَ رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ وَمَا أَنتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ {هود/91}

91. aydılar ay şuʿayb uḳmas miz üküşni anıŋdın kim ayur sen biz sėni körer miz biziŋ içinde küçsüz. eger boḍuŋ ermese taşın urup öldürgey erdimiz sėni. ermes sen biziŋ üze küşüş.

91. Onlar dediler ki: "Ey Şuayb! Senin söylediklerinin çoğuna bizim aklımız ermez (bize boşuna konuşuyorsun).[139] Ve senin, bizim aramızda ne kadar güçsüz biri olduğunu biliyoruz. Eğer senin kabilen (bizimle aynı inançta ve bizim yanımızda saygın bir kabile) olmamış olsaydı, andolsun ki, biz seni taşa tutar, öldürürdük. (Hem biliyorsun ki,) senin bize hiçbir üstünlüğün de yok."

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَهْطِي أَعَزُّ عَلَيْكُم مِّنَ اللّهِ وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَاءكُمْ ظِهْرِيًّا إِنَّ رَبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ {هود/92}

92.aydı ay meniŋ boḍunum boḍuŋ mu ʿazīzrek turur siler üze Taŋrıdın. tutuŋızlar anı kėndüŋizlerde arḳa tura. meniŋ iḍim anı kim ḳılur siler ḳapsayu biligli turur.

92. Şuayb şöyle cevap verdi: "Ey kavmim! Benim kabilem sizin katınızda Allah'tan daha mı yücedir ki, onlara itibar ediyorsunuz da Allah'ın emirlerine itibar etmiyorsunuz? Hiç şüphe yok ki, Rabbim sizin yapıp ettiklerinizin hepsini sınırsız ilmiyle tam olarak bilmektedir."

وَيَا قَوْمِ اعْمَلُواْ عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ سَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ وَارْتَقِبُواْ إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ {هود/93}

93.ay meniŋ boḍunum ḳılıŋlar orunuŋuzlarda men ḳıldaçı men. herāyna bilgey siler. kimke kelse aŋar ḳın rüsvā ḳılur anı taḳı kim ol yalġan sözlegli ol. köz tutuŋlar men siler birle küḍezçi men.

139 Şuayb'ın sözlerini anlamamaktan maksat; onu küçük görmeleri, sözlerine değer vermemeleri ve işlerine gelmediği için anlayıp kabul etmeye hiç niyetli olmamalarıdır.

93. "Ey kavmim! Bana karşı elinizden geleni yapın, ben (doğru bildiğim yolda) çalışıp çabalamaya devam edeceğim. Kim yalan söylüyormuş, azab kimlerin başına gelecekmiş, yakında göreceksiniz. Gözleyip bekleyin, ben de sizinle birlikte gözleyip bekliyorum."

وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذِينَ آمَنُواْ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُواْ الصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُواْ فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ {هود/94}

94.ḳaçan keldi erse yarlıġımız ḳutġardımız şu'aybnı anlar kim kėrtgündiler anıŋ birle yarlıḳamaḳ bizdin. tuttı anlar kim küç ḳıldılar çaġırmaḳı. boldılar sarāyları içinde ölügler.

94. Nihayet cezalandırma hükmümüz gelince, Şuayb'ı ve onunla birlikte inananları rahmet ve şefkatimizle kurtardık. O zalimleri ise bir çığlık, korkunç bir ses yakalayıverdi. O anda diz üstü çökmüş bir halde yurtlarında helâk oldular.

كَأَن لَّمْ يَغْنَوْاْ فِيهَا أَلاَ بُعْدًا لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ {هود/95}

95.andaġ ḳalı orun tutmadılar anıŋ içinde. bilgil kim ıraḳ bolsun medyen boḍunıŋa neteg kim yıradı şemūdluġ.

95. Sanki daha önce oralarda hiç yaşamamış gibi silinip gittiler. Evet Semûd kavmi gibi Medyen kavminin de canı cehenneme!

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ {هود/96}

96.ıḍtımız oḳ mūsā yalavaçnı belgülerimiz birle ḥüccet birle belgülüg.

96-97. Biz Musa'yı da bir kısım mucizelerimizle, özellikle (asânın yılana dönüşmesi gibi) güçlü bir mucize ile destekleyerek Firavuna ve kavminin ileri gelenlerine (Allah'ın emirlerini bildirmek üzere) gönderdik. Fakat kavmin ileri gelenleri (Allah'ın emirlerine değil) Firavunun emrine uymayı, onun yolundan gitmeyi tercih ettiler. Oysa Firavunun emrine uymak hiç de akla uygun ve doğru bir yol değildi.

إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاتَّبَعُواْ أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ {هود/97}

97.fir'avnḳa anıŋ ögüriŋe uḍu bardılar fir'avn fermānıŋa ermes fir'avn fermānı ṣavābḳa köndürülmiş.

96-97. Biz Musa'yı da bir kısım mucizelerimizle, özellikle (asânın yılana dönüşmesi gibi) güçlü bir mucize ile destekleyerek Firavuna ve kavminin ileri gelenlerine (Allah'ın emirlerini bildirmek üzere) gönderdik. Fakat kavmin ileri gelenleri (Allah'ın emirlerine değil) Firavunun emrine uymayı, onun yolundan gitmeyi tercih ettiler. Oysa Firavunun emrine uymak hiç de akla uygun ve doğru bir yol değildi.

يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ {هود/98}

98.öŋdün yörir boḍunıŋa ḳopmaḳ kün kigrür anlarnı otḳa. nėme yawuz kigürmek kigrülmiş.

98. O Firavun, kıyamet günü kavminin önüne düşecek ve dünyada kendine uyanları cehenneme sürükleyecektir. Ne kötü yerdir sürüklenecekleri o yer!

وَأُتْبِعُواْ فِي هَذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ بِئْسَ الرِّفْدُ الْمَرْفُودُ {هود/99}

99.uḍu ıḍıldılar bu dünyā içinde yana ḳıyāmet kün. nėme yawuz bėrilmiş açıġ ol öz alur ḳıyāmet ot birle.

99. Lânet, bu dünyada onların peşini bırakmadı, kıyamet günü de öyle olacak. Kendilerine düşen pay ne kötü bir paydır!

ذَلِكَ مِنْ أَنبَاء الْقُرَى نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَآئِمٌ وَحَصِيدٌ {هود/100}

100.ol ėller ḫaberindin keçmişini ayur miz aŋa seniŋ üze andın. bir ançası aḍaḳın turuġlı bir ançası urulmış bıçılmış.

100. Ey Peygamber! İşte sana bu anlattıklarımız, geçmişte (halkları) helâk olmuş şehirlerin bazı hikâyeleridir. O şehirlerin bir kısım kalıntıları hâlâ duruyor. Bir kısmı ise biçilmiş ekin tarlası gibi dümdüz olmuştur.

وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِن ظَلَمُواْ أَنفُسَهُمْ فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِن دُونِ اللّهِ مِن شَيْءٍ لِّمَّا جَاء أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ {هود/101}

101.küç ḳılmadımız anlarḳa yoḳ kim küç ḳıldılar öz özleriŋe. muŋsuz ḳılmadı anlardın tapuŋguları ol kim ünder erdiler Taŋrıda aḍın nersedin ḳaçan kim keldi erse iḍiŋ yarlıġı. arturmadı anlarḳa yoḳ yoḍun ḳılmaḳ.

101. Yok olup giden bu insanlara (aslında) Biz zulmetmedik; onlar kendilerine zulmetmişlerdir. Rabbinin helâk hükmü gelince, Allah'ı bırakıp da tapındıkları Tanrıların kendilerine hiçbir yararı olmamış, aksine bu Tanrılar onların hüsranlarını daha da artırmıştır.

وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ {هود/102}

102.andaġoḳ iḍiŋniŋ tutmaḳı ḳaçan tutsa kentleri ol küç ḳılıġlılar ol. çın anıŋ tutmaḳı aġrıtıġlı ḳın.

102. Ey Peygamber! Senin Rabbin, halkı zâlim olan şehirleri cezalandırdığı zaman işte böyle yok ediverir. O'nun cezası elbette çok acı ve şiddetlidir.

إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ الآخِرَةِ ذَلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ {هود/103}

103. bütünlükün anıŋ içinde belgü ol kimke ḳorḳsa kėḍinki sarāy ḳınından. ol bir kün tėrilgü aŋar kişiler. ol ol kün anuḳ bolġu.

103. Hiç şüphesiz bütün bu anlattıklarımızda ibretler vardır. Fakat bunu anlayacak olanlar, âhiret azabından korkanlardır. O gün bütün insanlar Allah'ın huzurunda toplanacaklardır ve işte o gün, her şeyin apaçık ortaya döküldüğü bir gün olacaktır; o günü herkes görecek, herkes yaşayacaktır.

وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلاَّ لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ {هود/104}

104.kėniktürmes miz anı meger atalmış sanlıġ vaḳtḳa.

104. (Sanmayın ki, o gün gelmeyecek.) Bizim o günü geciktirmemiz, sadece belli bir süre içindir.

يَوْمَ يَأْتِ لاَ تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلاَّ بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ {هود/105}

105. ol kün kelür sözlemes etöz meger anıŋ destūrı birle. anlarda biri bed baḫt ol taḳı biri saʿīd nīk baḫt ol.

105. (Verilen süre dolup) o gün gelince, kimse konuşamayacaktır. Konuşacak olanlar, (doğruyu söylemeleri için) kendilerine izin verilmiş olanlardır.[140] Ve (dünyada yaptıkları yüzünden) insanların bir kısmı bedbaht, bir kısmı ise bahtiyar olacaktır.

فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُواْ فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ {هود/106}

106. yana anlar kim ḳutsuz boldılar ot içinde anlarḳa anıŋ içinde it ulımaḳı kişnemeki eşek aġırmaḳı.

106. Bedbaht olanlar cehennemdedirler, orada güçlükle nefes alıp verirler, inleyip dururlar.

خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالأَرْضُ إِلاَّ مَا شَاء رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ {هود/107}

107.meŋgü ḳalıġlılar anıŋ içinde tutaşı yörür erken kökler yerler meger kim tilese iḍiŋ. bütünlükün seniŋ iḍiŋ ḳılıġlı ol ne tilese.

107. Onlar, yer ve gökler durduğu sürece,[141] asırlar boyu orada kalacaklardır. Rabbinin dileyip takdir ettiği şey işte budur.[142] Hiç şüphesiz senin Rabbin dilediğini yapma gücüne sahiptir.

وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُواْ فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالأَرْضُ إِلاَّ مَا شَاء رَبُّكَ عَطَاء غَيْرَ مَجْذُوذٍ {هود/108}

108.yana anlar kim ḳutluġ boldılar uştmaḫ içinde meŋgü ḳalıġlılar anıŋ içinde tutaşı turur

140 Bkz. Nebe' 78/38.

141 Arapça'da, "Yer ve gökler durduğu sürece" ifadesi, uzun bir süreyi ifade eden bir mecazdır.

142 Menâr müellifine göre, cennet ve cehennemde sürekli kalıcı olmanın böyle bir istisnâ ile bozulabilmesi ancak Allah'ın dilemesi ile mümkün olur, yani bunu Allah'tan başka kimse değiştiremez. Dolayısıyla mâna şöyle olur; "Cennet ve cehennemin ebedî oluşu, Allah'ın dilemesi, takdiri gereğidir." Mehâsinu't-Te'vîl'deki izaha göre, buradaki dilemeye dair istisnâ bir Kur'an üslûbudur. Yani cennet ve cehennemin sürekli oluşu, kendi kendine oluşmuş bir kural değil, Allah'ın dilemesi ve takdiri gereğidir. Allah değiştirmeyi dilerse elbette o değişikliği de yapar. İbn Âşûr bir sonraki âyetteki istisnâyı yorumlarken, dilemeye bağlanan istisnânın, o dilemenin mutlak gerçekleşmesi için zorunlu ve bağlayıcı bir istisnâ olmadığını ifade etmiştir.

erken kökler yerler meger kim tilese seniŋ iḍiŋ. ʿaṭāʾ bėrmek üzüksüz kesüksüz.

108. Bahtiyar olanlar ise cennettedirler. Onlar da yer ve gökler durduğu sürece orada sürekli kalacaklar ve bitmez tükenmez bir lutfa nâil olacaklardır. (Bu hususta da) Rabbinin dileyip takdir ettiği şey işte budur.

فَلاَ تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَؤُلاء مَا يَعْبُدُونَ إِلاَّ كَمَا يَعْبُدُ آبَاؤُهُم مِّن قَبْلُ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنقُوصٍ {هود/109}

109.bolmaġıl sėzik içinde anıŋdın kim tapnur erdi bular. tapunmaslar meger neteg kim tapnur erdi ataları muŋda öŋdün. biz tükel ḳılıġlı miz anlarḳa ülüşlerini eksüksüz.

109. Ey Peygamber! Bu müşriklerin tapındıkları putların onları kötü bir âkıbete sürükleyeceğinden şüphen olmasın. Çünkü onlar, tıpkı daha önce (bu yüzden helâk olup giden) atalarının yaptığı gibi putlara tapmaktadırlar. Hiç şüphen olmasın ki, Biz onların paylarına düşen cezayı eksiksiz vereceğiz.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلاَ كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ {هود/110}

110.bėrdimiz mūsāḳa bitigni aḍnaldı anıŋ içinde. eger bir kelime aşunmaduḳ erse iḍiŋdin anın keçrülgey erdi anlar ara. anlar sėzik içinde andın sėzik tutuġlı.

110. Andolsun ki, Biz Musa'ya da kitab vermiştik. Fakat (senin kavmin gibi) onlar da bu kitab hakkında birtakım görüş ayrılıklarına düşmüşlerdi. Eğer Rabbinin (günahkârların cezasının belli bir süre ertelenmesi konusunda) önceden verilmiş bir sözü olmasaydı, aralarında hemen hükmedilir, onlar da yok olup giderlerdi. Gerçekten Yahudiler Musa'ya verilen kitab hakkında büyük bir şüphe içindedirler. (Senin kavmin de Kur'an hakkında aynı şekilde şüphe içindedir, o halde üzülme!)[143]

وَإِنَّ كُلاًّ لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ {هود/111}

111.ermes ḳamug kim ḳaçan tükel bėrse anlarḳa seniŋ iḍiŋ işlerini. bütünlükün anı kim ḳılurlar uḳar ol.

143 "Minhü" zamirini, müfessirlerin çoğunluğu Kur'ân'a götürmüşlerdir. Bu sebeple âyete, "Müşrikler Kur'an hakkında şüphe içindedirler" anlamını vermektedirler. Oysa âyetin kurgusu ve konu ile ilgili diğer âyetler, meselâ Fussilet 41/45; Şûra 42/14. âyetler dikkate alındığında burada kastedilen kitabın Kur'an değil, Tevrat olduğu anlaşılmaktadır. Parantez içinde de ifade ettiğimiz gibi, bu hususun zikredilmesi, aynı konumda olan Hz. Peygamberi teselli etme amacına yöneliktir.

111. Şüphen olmasın ki, senin Rabbin, insanların her birine yapıp ettiklerinin karşılığını tam olarak verecektir. Çünkü Allah onların gizli açık yaptıklarının hepsinden haberdardır.

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلاَ تَطْغَوْاْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ {هود/112}

112.tüp tüz köni turġıl neteg kim fermānladıŋ kim öknüp yansa seniŋ boynaġuluḳ ḳılmaŋlar. ol anı kim ḳılur siler körügli turur.

112. Ey Peygamber! Sen ve seninle birlikte inanıp Allah'a yönelenler, emrolunduğunuz gibi dosdoğru olun. Sakın taşkınlık edip doğruluktan ayrılmayın. Çünkü Allah sizin yapıp ettiklerinizi görmektedir.

وَلاَ تَرْكَنُواْ إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُواْ فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللّهِ مِنْ أَوْلِيَاء ثُمَّ لاَ تُنصَرُونَ {هود/113}

113.ḳışmaŋlar anlarḳa kim küç ḳıldılar tėggey silerke ot yoḳ silerke Taŋrıda aḍın dostlarıdın yana yārī bėrilmes siler.

113. Sakın müşriklere yakınlık göstermeyin. Yoksa cehennemin ateşi sizi de yakar. O zaman Allah'tan başka hiçbir dostunuz olmaz, ayrıca size hiçbir yerden yardım da gelmez.

وَأَقِمِ الصَّلاَةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ {هود/114}

114.aḍaḳın tutġıl namāznı kündüznüŋ ėkki yanında bir pāre tündin. bütünlükün eḍgülükler ėletürler ėsizliklerni. ol bir pend turur. pend tutuġlılarḳa.

114. Ey Peygamber! Günün başlangıcında ve sonunda ve gecenin gündüze yakın ilk saatlerinde namaz kıl.[144] Hiç şüphe yok ki iyilikler kötülükleri götürür. İşte bütün bunlar birer öğüttür. Fakat bunu, öğütlere kulak verenler anlar.

144 Günün iki ucunda kılınması emredilen namazların sabah, öğle ve ikindi, gecenin bir kısmında kılınacak namazın da akşam ve yatsı namazları olduğu söylenmiştir. Konu ile ilgili farklı yorumlar da vardır.

وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللّهَ لاَ يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ {هود/115}

115.sergil bütünlükün Taŋrı yoḳsuz ḳılmas eḏgülük ḳılıġlılar yanutı.

115. Sen (dini tebliğ ederken karşılaştığın) sıkıntılara sabredip göğüs ger. Şüphesiz Allah dosdoğru olan, zalimlere yakınlık göstermeyen, namaz kılan ve sabredenlerin mükâfatını zâyi etmez.

فَلَوْلاَ كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُوْلُواْ بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الأَرْضِ إِلاَّ قَلِيلاً مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُواْ مَا أُتْرِفُواْ فِيهِ وَكَانُواْ مُجْرِمِينَ {هود/116}

116.bolmadı bir gürūh boḏunlardın silerde öŋdün ḳalmış iḏileri yıġarlar artaḳlıḳdın yer içinde. meger az anıŋdın kim ḳutġardımız anlardın uḏu bardı anlar kim küç ḳıldılar ol kim ėrinç bėrildiler anıŋ içinde erdiler yazuḳluġlar.

116. Keşke sizden önce yok ettiğimiz nesillerden, yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayı engelleyen akıllı ve şuurlu kimseler bulunsaydı! Gerçi Bizim kurtardığımız kimselerden bazıları böyle idi, fakat sayıları çok azdı. Şirkte direnenler, kendilerine verilen refah ve zenginliğin cazibesine kapıldılar ve böylece günaha dalıp gittiler (Bu sebeple Biz de onları yok ettik).

وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ {هود/117}

117.ermedi seniŋ iḏiŋ yoḳ yoḏun ḳılsa kentleri küç birle anıŋ iḏileri eḏgü işlegliler erse.

117. Yoksa senin Rabbin, iyi ve toplumu düzeltmeye çalışan bir halka sahip olan şehirleri sırf zulüm olsun diye yok etmez.[145]

وَلَوْ شَاء رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلاَ يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ {هود/118}

118.eger tilese iḏiŋ ḳılġay kişilerni bir gürūh tutaşı aḏırt ḳılıġlılar.

145 "Zulüm" kelimesini halktan bazılarına götürenler vardır. Buna göre anlam şöyle olur: "Yoksa senin Rabbin, halkı arasında iyi ve toplumu düzeltmeye çalışan insanlar var iken, içlerinden bazılarının zulmü yüzünden şehirleri yok etmez."

118. Ey Peygamber! (Sen kavminin hepsinin sana inanmasını bekliyor ve çoğunun karşı çıkmasına üzülüyorsun) Bil ki, Rabbin dileseydi bütün insanları aynı inanca sahip tek bir ümmet yapardı.[146] Fakat (Rabbin böyle dilemediği için) insanlar farklı inanışları benimsemeye devam etmektedirler.

إِلاَّ مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لأَمْلأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ {هود/119}

119.meger kimni yarlıḳasa seniŋ iḍiŋ. anıŋ üçün yarattı anlarnı. tükel boldı iḍinniŋ kelāmı töleyür men ök tamuġnı perīlerdin kişilerdin yumḳılar.

119. Ancak (iradelerini kullanıp Kendisine yönelmelerinden dolayı) Rabbinin esirgeyip koruduğu kimseler böyle ayrılıklara düşmezler. Sonuç itibariyle, Allah insanları farklı inanış ve görüşlere sahip olacak nitelikte yaratmayı takdir etmiştir.[147] Böylece Rabbinin, "Andolsun ki, Ben cehennemi cinler ve insanlarla dolduracağım" sözü yerini bulmuş olacaktır.

وَكُلاًّ نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنبَاء الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ {هود/120}

120.ḳamuġḳa keçmişni ayur miz seniŋ üze yalavaçlar ḫaberindin ol kim bekütürmiz anıŋ birle köŋülüŋni. keldi saŋa munuŋ içinde yaraġlıġ pend üşkermek kėrtgünüglilerke.

120. Ey Peygamber! Peygamberler hakkında anlattığımız bu bilgiler, (peygamberlik görevinin sıkıntılarını anlaman açısından) sana mânen destek olacak hususlardır. Sana bu sûrede, hak ve hakikatlerle dolu bilgiler, öğütler ve hatırlatmalar gelmiştir. Fakat bütün bunları anlayacak olanlar, inanan kimselerdir.

وَقُل لِّلَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ اعْمَلُواْ عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَامِلُونَ {هود/121}

121.ayġıl anlarḳa kim kėrtgünmezler işleŋler orunlarıŋız üze biz işlegliler miz.

121. Ve sen inanmayanlara de ki: "Bana karşı elinizden geleni yapın. Biz de (dinin tebliği konusunda) elimizden geleni yapacağız."

146 Krş. Mâide 5/48; Nahl 16/9, 93; Şûrâ 42/8.

147 Âyetteki "Ve li zâlike halakahüm" cümlesini, "Allah'ın esirgeyip koruduğu kimseler"e götürenler de vardır. Buna göre anlam şöyle olur: "…İşte Allah insanları rahmet ve şefkatine ersinler diye yaratmıştır."

وَانتَظِرُوا إِنَّا مُنتَظِرُونَ {هود/122}

122.kėrtününŋler. biz körügliler miz.

122. "Siz, işin sonunu bekleyin, biz de bekliyoruz."

وَلِلّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الأَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ {هود/123}

123.Taŋrıḳa ol kökler yerler örtüglügi aŋar yanar iş ḳamuġ tapuġ ḳılġıl aŋar köŋül urġıl anıŋ üze. ermes iḍiŋ osanuḳ anıŋdın kim ḳılurlar.

123. Göklerde ve yerde gayba dair ne varsa hepsi Allah'a aittir. Sonunda her iş O'na dönecektir. Öyle ise Ey Peygamber! O'nu gerektiği gibi tanı ve yalnız O'na kulluk et, yalnız O'na güven, O'na dayan. Bil ki, Rabbin yapıp ettiklerinizin hiçbirinden habersiz değildir.

12 سُورَةُ يُوسُفَ

Mekke'de hicrete yakın günlerde nâzil olmuştur. 111 âyettir. Diğer peygamberlerin kıssalarına değişik sûrelerde değinildiği halde, Hz. Yûsuf'un kıssası sadece bu sûrede bir bütünlük içerisinde anlatılır. Bu kıssa, bazı farklılıklarla Tevrat'ta (Yaratılış, 37-50. bâblarda) yer almıştır.

(12)

sūretü yūsuf

yūsuf ʿaleyhi ʾs-selām sūresi mekkede inmiş turur yüz taḳı on bir āyet turur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ol Taŋrı atı birle turur kim yūsufnı yaʿḳūbdın aḏırdı rūzī bėrigli yūsufnı türlüg türlüg birle yėgiḏti. soyurḳaġan atasıŋa yana ḳawuşturdı.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ {يوسف/1}

1. men turur men bilgenrek bitigniŋ belgüleri belgülüg.

1. Elif Lâm Râ[148] Bunlar, her şeyi apaçık bildiren Kur'an'ın âyetleridir.

إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ {يوسف/2}

2. biz indürdimiz oḳıġu tāzīçe bolġay kim siler uḳḳay siler.

2. Biz bu Kitabı, düşünüp anlamanız için Arapça bir Kur'an olarak indirdik.

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ {يوسف/3}

148 Bkz. Bakara 2/1, ilgili not.

3. biz ḳıṣṣa ḳılalım seniŋ üze ḳıṣṣalarda körklügreki yarlıġ ıḍmaḳımız birle saŋa bu oḳıġu eger erse sen munda öŋdün bilmeslerdin.

3. Biz sana bu Kur'an'ı vahyederek geçmiş milletlerin kıssalarını en güzel üslûpla anlatıyoruz. Gerçek şu ki, sen daha önce bunları bilmiyordun.

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ {يوسف/4}

4. ḳaçan aydı yūsuf yalavaç atasıŋa ay atam men körer men on bir yulduznı taḳı künni taḳı aynı körer men anlarnı maŋa yüknügliler.

4. Bir zamanlar Yusuf babasına şöyle demişti: "Babacığım! Ben rüyamda on bir yıldızı, güneşi ve ayı gördüm; gördüm ki, onlar önümde saygıyla eğiliyorlardı."

قَالَ يَا بُنَيَّ لاَ تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُواْ لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلإِنسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ {يوسف/5}

5. aydı ay oġulçuḳum aymaġıl tüşüŋni ḳaḍaşlarıŋḳa keyd ḳılġaylar saŋa. keyd ḳılmaḳ. çınoḳ yek kişilerke düşmen turur belgülüg.

5. Babası dedi ki: "Canım oğlum! Bu rüyanı kardeşlerine sakın anlatayım deme! Olur ki, kıskançlık edip sana bir tuzak kurmak isterler. Çünkü (kıskançlık duygularını fısıldayan) şeytan, insanın apaçık bir düşmanıdır."

وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ الأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَى أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ {يوسف/6}

6.taḳı mundaġoḳ üḍrür sėni iḍiŋ taḳı ögretür saŋa sözler yanışını tükel ḳılġay niʿmetini seniŋ üze taḳı yaʿḳūb boḍunı üze neteg tükel ḳıldı anı ėkki ataŋ üze munda öŋdün ibrāhīmḳa taḳı isḥāḳḳa. seniŋ iḍiŋ bilgen bütün işlig ol.

6. "Anlıyorum ki, Rabbin seni seçip peygamber yapacak, sana rüyaları yorumlamayı ve olayları değerlendirmeyi öğretecektir. Daha önce ataların İbrahim ve İshak'a peygamberlik verdiği[149] gibi, sana ve Yakub'un soyuna da peygamberlik verecektir. Hiç şüphe yok ki, Rabbin Alîm'dir; kardeşlerinin sana neler yapacaklarını bilmektedir, Hakîm'dir; her şeyi yerli yerince ve hikmetine uygun olarak gerçekleştirir."

لَّقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ لِّلسَّائِلِينَ {يوسف/7}

7. erdi ök yūsuf içinde anıŋ ḳadaşı içinde nişān soruġlılarḳa.

7. Andolsun ki, Yusuf ve kardeşlerinin kıssasında nice ibretler vardır; fakat bunu anlayacak olanlar, gerçeğin peşinde koşan kimselerdir.[150]

إِذْ قَالُواْ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَى أَبِينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلاَلٍ مُّبِينٍ {يوسف/8}

8. ançada kim aydılar yūsuḳa anıŋ ḳadaşı sewügrek atamızḳa bizdin taḳı biz gürūh turur miz. biziŋ atamız yitüklüg içre belgülüg.

8. Yusuf'un üvey kardeşleri bir gün aralarında şöyle konuşmuşlardı: "Yusuf ve kardeşi (Bünyamin) babamızın yanında bizden daha kıymetli.[151] Oysa biz daha kalabalığız (her işi biz yapıyoruz). Belli ki, babamız şaşırmış, bize haksızlık ediyor."

اقْتُلُواْ يُوسُفَ أَوِ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُواْ مِن بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ {يوسف/9}

9. öldürüŋler yūsufnı azu kemişiŋler anı bir yerke ḫālī ḳılılsun silerke ataŋız yüzi taḳı bolġay siler anda kėḍin boḍunlar ėḍgüler.

9. İçlerinden biri dedi ki: "Yusuf'u öldürün ya da uzak bir yere atıp bırakın; böylece babanızın sevgisi size yönelsin. Ondan sonra da mutlu-mesut yaşayıp gidersiniz."

149 Lafzen, "Nimetini tamamladığı."

150 Bazı Yahudi bilginleri müşriklerden Hz. Peygambere, Yusuf peygamber ve kardeşleri hakkında soru sormalarını istemişler, sonuçta bu sûre nâzil olmuştur. Sûrenin, Tevrat hakkında hiçbir bilgisi olmayan Hz. Peygambere Tevrat'taki anlatımına oldukça uygun şekilde gelmesi, onun peygamberliğine delâlet eden bir husustur.

151 Yakub peygamberin on iki oğlu vardı. Bünyamin ile Yusuf ana baba bir kardeş idiler. Diğerlerinin anneleri ayrı idi.

قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ لاَ تَقْتُلُواْ يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ فِي غَيَابَةِ الْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ {يوسف/10}

10.aydı bir aytıġlı anlardın öldürmeŋler yūsufnı kemişiŋler anı ḳuḍuġ batıġıŋa kötürgey anı arḳışnıŋ amarısı eger erse siler ḳılıġlılar.

10. Diğer biri de şöyle dedi: "Bence, Yusuf'u öldürmeyin, eğer mutlaka bir şey yapacaksanız (susuz ve derin) bir kuyuya atıverin; onu bir kervan alıp götürsün."

قَالُواْ يَا أَبَانَا مَا لَكَ لاَ تَأْمَنَّا عَلَى يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ {يوسف/11}

11. aydılar ay atamız ne ol saŋa ḳorḳunçsız bolmas sen biziŋke yūsuf üze taḳı biz aŋar eḍgü saḳınıġlılar miz.

11. (Böyle yapmaya karar verdiler ve babalarına gelerek) dediler ki: "Baba! Yusuf konusunda bize niçin güvenmiyorsun? Oysa biz, onun iyiliğini istiyor ve onu gönülden seviyoruz."

أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ {يوسف/12}

12. ıḍġıl anı biziŋ birle ėrte yėsün içsün taḳı oynasun biz aŋar küḍezigliler miz.

12. Yarın onu bizimle gönder; yiyip içsin, oynayıp eğlensin/hayvanları otlatsın,[152] biz onu gözümüz gibi koruruz(!)"

قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَن تَذْهَبُواْ بِهِ وَأَخَافُ أَن يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ وَأَنتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ {يوسف/13}

13.aydı men ḳaḍġurtur mėni ėletmekiŋizler anı taḳı ḳorḳar men yėmekinde anı böri taḳı siler andın osanıġlılar siler.

152 Nâfi ve Ebû Cafer "Yerta'" (Yeyip içip eğlensin) fiilini "Yerte'ı" (Hayvanları otlatsın) şeklinde okumuşlardır. İkinci anlam bu okuyuşa göre verilmiştir. Ayrıca bu ve peşinden gelen fiil cemi mütekellim (birinci çoğul şahıs) kalıbında da okunmuştur.

13. Babaları şöyle dedi: "Sizin onu götürmeniz beni çok üzer. Hiç farkında olmadığınız bir anda, onu kurt kapıverir diye korkuyorum."

قَالُواْ لَئِنْ أَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذًا لَّخَاسِرُونَ {يوسف/14}

14. aydılar yėse anı böri biz bir gürūh turur miz biz andaġ erse ziyān ḳılıġlılar miz.

14. Dediler ki: "Biz bu kadar kalabalık olduğumuz halde eğer onu kurt kaparsa, yazıklar olsun bize!"

فَلَمَّا ذَهَبُواْ بِهِ وَأَجْمَعُواْ أَن يَجْعَلُوهُ فِي غَيَابَةِ الْجُبِّ وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لاَ يَشْعُرُونَ {يوسف/15}

15. ḳaçan ėletti erse anı biriktiler ḳılmaḳları anı ḳuḍuġnuŋ batıġı içre yarlıḳadımız aŋar uḳturġay sen anlarḳa işlerini bu anlar bilmesler.

15. Kardeşleri Yusuf'u alıp götürdüler. Onu (susuz ve derin) bir kuyuya atmaya karar verdiklerinde Biz Yusuf'un kalbine, "Şimdi farkında değiller ama gün gelecek; sen onların bu yaptıklarını bir bir yüzlerine söyleyeceksin" diye ilham etmiştik.[153]

وَجَاؤُواْ أَبَاهُمْ عِشَاء يَبْكُونَ {يوسف/16}

16. keldiler atalarıŋa kėçe yıġlarlar.

16. Yusuf'un kardeşleri, akşam olunca ağlayarak babalarına geldiler.

قَالُواْ يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ وَمَا أَنتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ {يوسف/17}

17. aydılar ay atamız biz awlanu bardımız erdi taḳı ḳoḍtımız yūsufnı tonlarımız ḳatında. yėdi anı böri. ermes sen kėrtgünügliler biziŋke eger bolsa miz çın sözlegliler.

17. Dediler ki: "Babacığım! Biz aramızda yarış yapmak için biraz uzaklaşmış, Yusuf'u da

153 Bu durum sûrenin 89-90. âyetlerinde anlatılmaktadır.

eşyalarımızın başında bırakmıştık. O sırada bir kurt onu kapıp yemiş. (Şimdi ne desek boş) Biz doğru söylesek bile sen bize inanmayacaksın."

وَجَآؤُوا عَلَى قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ {يوسف/18}

18. keldürdiler anıŋ köŋleki üze yalgan ḳan birle. aydı yoḳ kim anı bezedi silerke etözleriŋizler bir işni. körklüg sermek. Taŋrı yārī tilengü anıŋ üze kim ṣıfat ḳılur siler.

18. Ve Yusuf'un, üzerine sahte bir kan sürdükleri gömleğini çıkarıp gösterdiler.[154] Babaları, "Hayır, (anlaşılıyor ki) kıskançlık duygularınız[155] size çok kötü bir iş yaptırmış, artık bana düşen güzelce sabretmektir. Sizin bu uydurup yakıştırmalarınıza karşı yardımı sadece Allah'tan bekleyeceğim" dedi.

وَجَاءتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُواْ وَارِدَهُمْ فَأَدْلَى دَلْوَهُ قَالَ يَا بُشْرَى هَذَا غُلاَمٌ وَأَسَرُّوهُ بِضَاعَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ {يوسف/19}

19. keldi yaḳın turuġlı arḳış. ıdtılar suw tileglilerini kemişti ḳuḍuġḳa ḳowanı. aydı ay sewünçi bu oġlan turur yaşru tuttılar anı bir satġuluġ nek. Taŋrı bilgen ol anı kim ḳılurlar.

19. Kuyunun bulunduğu yere bir kervan geldi, sucularını kuyuya gönderdiler. Sucu kovasını kuyuya saldı (bir de ne görsün, bir çocuk!) "Müjde! Müjde! Kuyuda bir çocuk var" diye bağırdı. (Bunun üzerine orada bulunan kardeşleri) köle olarak satmak amacıyla Yusuf'un kendi kardeşleri olduğunu gizlediler.[156] Oysa Allah onların bütün yapıp ettiklerini çok iyi biliyordu.

وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُواْ فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ {يوسف/20}

20.sattılar anı az eksük üçün bahāḳa sanlıġ yarmaḳlar. erdiler anıŋ içinde tilemeglilerdin.

20.Onlar Yusuf'u birkaç dirheme sattılar. Zaten Yusuf konusunda ticarî bir kâr amaçları da yoktu.

154 Sürüden bir keçiyi kesip kanını gömleğine sürerek (Kitâb-ı Mukaddes, Yaratılış, 37/31).

155 Lafzen, "Nefsiniz."

156 Yusuf'u satanların, kardeşleri ya da onu kuyuda bulanlar olduğu âyetin metninde açık değildir. Tevrat'taki anlatımdan ise kardeşleri olduğu anlaşılmaktadır Bkz. Kitâb-ı Mukaddes, Yaratılış 37/26-28. Âyetin akışı, satanların Yusuf'un kardeşleri olduğu kanaatini güçlendirmektedir.

وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِن مِّصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ عَسَى أَن يَنفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَى أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ {يوسف/21}

21. taḳı aydı ol kim satġın aldı mışr kendinde öz uraġutına aġır yaḫşı tutġıl anıŋ özini bolġay kim asıġ ḳılġay biziŋke azu tutġay miz anı oġul. taḳı mundaġoḳ orun ḳıldımız yūsufḳa yer içinde ögrettimiz aŋar sözler yanışını. Taŋrı utuġlı turur işi üze. yoḳ kim kişileriŋ üküşreki bilmesler.

21. (Yusuf'u satın alan kervancı onu Mısır'a götürüp sattı.) Mısır'da Yusuf'u satın alan adam[157] karısına, "Bu çocuğa iyi bak, belki bize bir yararı olur yahut onu evlât ediniriz." dedi. İşte böylece Biz (Azizin kalbinde Yusuf'a karşı bir sevgi oluşturmak suretiyle) Yusuf'u Mısır ülkesine yerleştirdik ve aynı zamanda ona rüyaları yorumlamayı öğrettik. Allah takdir ettiği şeyi gerçekleştirmeye muktedirdir. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmez.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ {يوسف/22}

22. ḳaçan tėgdi erse küçiŋe bėrdimiz aŋar kim bütün ayıḳ bilig. mundaġoḳ yanut bėrür miz ėḏgülük ḳılıġlılarḳa.

22. Yusuf olgunluk çağına gelince, ona doğruyu yanlışı ayırt edecek derin bir muhakeme, insanları yönetme yeteneği, (insanları tanımayı ve olayları değerlendirmeyi sağlayacak bir) ilim verdik. İşte Biz, başına gelen sıkıntılara güzelce sabredenleri böyle ödüllendiririz.

وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَن نَّفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لاَ يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ {يوسف/23}

23. tartnadı anı ol kişi kim ol yūsuf anıŋ ewinde özindin badı ḳapuġlarnı aydı munu men ėtindim saŋa. aydı sıġınur men Taŋrıḳa ol menim iḍim körklüg ḳıldı menim özümni. ol ḳurtulmas küç ḳılıġlılar.

23. Derken, barındığı evin hanımı Yusuf'a karşı şiddetli bir arzu duyup onu koynuna almak istedi ve kapıları sımsıkı kapatıp, "Haydi gelsene!/Bak senin için hazırlandım"[158] dedi. Yusuf,

157 Mısır'da Yusuf'u satın alan adamın, o devirdeki Firavunun Maliye ve güvenlik bakanı olduğu, adının da Kitab-ı Mukaddes'e göre Potifar olduğu kaydedilir. Kur'an bu kişiden "Aziz" diye söz eder ki bu, o şahsın ismi değil, görev unvanı olsa gerektir.

158 "Heyte" kelimesini, Nâfi', İbn Zekvân ve Ebû Cafer "Hîte", Hişam "Hi'te", İbn Kesîr "Heytü" şeklinde okumuşlardır. Anlam farklılığı bundan kaynaklanmaktadır. Kadının, amacını veciz ve nazik bir şekilde ifade ettiği anlaşılmaktadır.

"Böyle bir şey yapmaktan Allah'a sığınırım. Unutma ki, senin kocan olan efendim,[159] benim velinimetimdir, onun çok iyiliğini gördüm (ona hıyanet edemem). Çünkü kendisine duyulan güvene hıyanet edenler[160] aslâ iflâh olmazlar" dedi.

وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا لَوْلا أَن رَّأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاء إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ {يوسف/24}

24. uġradı oḳ ẕelīḫā aŋar uġradı aŋar. eger körmese erdi iḍisiniŋ ḫüccetini. andaġoḳ ewrer miz andın ėsizlikni yawuz işni. ol biziŋ ḳullarımızdın ḳatıġsız ḳılınmışlardın.

24. Gerçek şu ki, kadın Yusuf'u koynuna almayı aklına koymuş ve bunu yapmaya da azmetmişti. Eğer bu işin ne kadar çirkin olduğunu Allah onun kalbine ilham etmeseydi,[161] Yusuf da ona uyup gidecekti. Biz onu efendisine ihanetten ve zinadan korumak için böyle yaptık. Çünkü o bizim ihlâslı; seçilmiş ve samimi kullarımızdan biriydi.

وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُ مِن دُبُرٍ وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَى الْبَابِ قَالَتْ مَا جَزَاء مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوَءًا إِلاَّ أَن يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ {يوسف/25}

25. aşnuşdı ḳapuġḳa yırttı köŋlekini arḳadın buldılar anıŋ uluġunı ḳapuġ üskinde. aydı ẕelīḫā ne ol anıŋ yanutı kim tiledi seniŋ ewüŋ boḍunı birle yawuz işni meger zindānḳa ḳoyulmaḳ azu aġrıtıġlı ḳın.

25. (Yusuf kadından kurtulmak; kadın da onu yakalamak için) ikisi birden kapıya doğru koştular. Kadın Yusuf'a yetişti ve gömleğini arkasından boylu boyunca yırttı. Kapıda, kadının kocasını karşılarında buldular. Kadın kocasına, "Ailene göz koyan birine verilecek ceza, zindana atılmaktan veya şiddetli bir işkenceye tâbi tutulmaktan başka bir şey olmamalı" dedi.

قَالَ هِيَ رَاوَدَتْنِي عَن نَّفْسِي وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ أَهْلِهَا إِن كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِن قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ {يوسف/26}

26. aydı yūsuf ol tartnadı mėni özümdin. tanuḳluḳ bėrdi tanuḳluḳ bėrigli anıŋ boḍunındın. eger anıŋ köŋleki yırtıldı erse öŋdündin köni sözlüg ẕelīḫā ol yalġan sözlüglerdin.

159 "İnnehü Rabbî" ifadesindeki "Hû" zamirini Allah'a götürülenler de vardır." O takdirde anlam şöyle olur: "O Allah benim kendisine en güzel şekilde sığınacağım Rabbimdir."

160 Lafzen, "Zâlimler."

161 Lafzen, "Rabbinin burhânını görmeseydi."

26. Yusuf, "Beni baştan çıkarmak isteyen asıl odur" diyerek kendisini savundu. Kadının ailesinden birisi, bilirkişilik yaptı ve dedi ki: "Eğer Yusuf'un gömleği ön taraftan yırtılmışsa kadın doğru, Yusuf yalan söylemektedir."

وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِن دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِن الصَّادِقِينَ {يوسف/27}

27. eger erdi erse anıŋ köŋleki tele yırtılmış arḳarudın yalġan sözledi ẕelīḫā ol köni sözleglilerdin.

27. "Şayet Yusuf'un gömleği arkadan yırtılmışsa kadın yalan, Yusuf doğru söylemektedir."

فَلَمَّا رَأَى قَمِيصَهُ قُدَّ مِن دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُ مِن كَيْدِكُنَّ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ {يوسف/28}

28. ḳaçan kördi erse anıŋ köŋlekini tele yırtılmış arḳarudın aydı ol silerniŋ alıŋızlardın turur. çın silerniŋ alıŋızlar uluġ turur.

28. Kadının kocası Yusuf'un gömleğinin arka taraftan yırtıldığını görünce, (gerçeği anladı ve karısına dönerek) şöyle dedi: "Bu, siz kadınların kurduğu tuzaklardan biridir. Siz kadınların tuzağı ne yamandır!"

يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا وَاسْتَغْفِرِي لِذَنبِكِ إِنَّكِ كُنتِ مِنَ الْخَاطِئِينَ {يوسف/29}

29. ay yūsuf yüz ewürgil mundın yarlıḳayu ḳolġıl yazuḳuŋnı. sen erdiŋ yaŋlıġlılardın.

29. "Yusuf! Sen bundan kimseye söz etme! Kadın! Sen de dilini tut! Günahından dolayı tevbe et, çünkü yanlış yapan sensin."

وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَةُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَن نَّفْسِهِ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ {يوسف/30}

30. aydı ḳunçuylar kent içinde ʿazīz-i mıṣr ḫatunı tartnar yigitni özindin. anıŋ yüreki ḳapıŋa tegmiş sewmekin. biz körür miz anı yolsuzluḳ içre belgülüg.

30. (Daha sonra olay şehirde duyuldu ve) şehirdeki kadınlardan bazıları, "Azizin karısı kölesini koynuna almak istemiş, ona sırılsıklam âşık olmuş! Bu kadın besbelli iyice azmış!" diye dedikodu ettiler.

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً وَآتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ {يوسف/31}

31. ḳaçan èşitti erse anlarnıŋ allarını. ıdtı anlarḳa anuttı anlarḳa arḳa tayanıp oldurġu keltürdi tègme birsiŋe anlardın bıçaḳ aydı çıḳġıl anlar üze. ḳaçan kördiler erse anı uluġladılar anı kestiler eliglerini aydılar Taŋrı sıġınmaḳ ermes bu yaŋluḳ. ermes bu meger ferişte turur aġırlıġ.

31. Kadın, hakkındaki bu söylentileri duyunca onları evine davet etti ve onlar için zengin bir sofra hazırladı. Her birinin eline bıçak verdi. O sırada Yusuf'a, "Kadınların huzuruna çık" diye emretti. Kadınlar Yusuf'u görünce, onun güzelliğine hayran kaldılar, aynı arzuyu onlar da duydular;[162] şaşkınlıkla ellerini kestiler ve "Aman Allah'ım! Bu bir insan olamaz, olsa olsa bir melektir"[163] dediler.

قَالَتْ فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي فِيهِ وَلَقَدْ رَاوَدتُّهُ عَن نَّفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ مَا آمُرُهُ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا مِّنَ الصَّاغِرِينَ {يوسف/32}

32. aydı ẕelīḫā ol ol turur kim taşra toḳıdınıŋızlar mèni anıŋ içinde. tartnadım anı özindin yıġıldı. eger ḳılmasa anı kim anı kim fermānlayur men aŋar zindānḳa urulġay oḳ bolġay oḳ uçuzlardın.

32. Azizin karısı, "İşte siz" dedi, "Beni bu delikanlı yüzünden kınayıp durdunuz. Evet, ben onu koynuma almak istedim, fakat o namusluluk taslayarak bunu reddetti. Ama yeminle söylüyorum ki, benim isteğimi yerine getirmezse mutlaka zindana atılacak ve orada sürünüp duracaktır!"

قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ {يوسف/33}

162 "Ekberne" kelimesi, kadınların ay hali görmesi anlamına da gelir. Bu, şiddetli cinsel arzuyu ifade eden bir mecazdır.

163 Âyetin tercümesinde "Kerîm" kelimesinin anlamını vermedik. Zira melek ismi "Kerîm" sıfatıyla birlikte zikredilir. Yani bir nevî onun sıfat-ı lâzimesi; ayrılmaz bir niteliğidir. Nitekim çoğulu da "Melâike-i Kirâm"dır. Âyetteki ifade, Arapça'da mecâzî bir söz kalıbıdır.

33. aydı iḍimā! zindān sewügrek maŋa anıŋdın kim oḳır siler mėni aŋar. yoḳ erse kitergil mėndin alları emitür men anlarḳa bolur men biligsizlerdin.

33. (Konuk kadınlar Yusuf'un güzelliğini görünce Azizin karısına hak verdiler ve Yusuf'u ikna etmeye çalıştılar, bunun üzerine) Yusuf, "Rabbim!" diye yalvardı: "Zindana atılmak, bu kadınların bana yaptıkları tekliften çok daha iyidir. Eğer sen beni bunların tuzaklarından korumazsan, belki de onlara meyleder ve kendine hâkim olamayan câhil biri olur çıkarım."

فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ {يوسف/34}

34. yanut bėrdi aŋar iḍisi kiterdi andın alları destānları. çın ol ol turur ėşitgen bilgen ol.

34. Ve Rabbi, Yusuf'un duasını kabul edip onu kadınların tuzaklarından korudu. Çünkü O Semî'dir; kullarının gönülden yaptıkları duaları işitir, Alîm'dir; kimin ne niyette olduğunu çok iyi bilir.

ثُمَّ بَدَا لَهُم مِّن بَعْدِ مَا رَأَوُاْ الآيَاتِ لَيَسْجُنُنَّهُ حَتَّى حِينٍ {يوسف/35}

35. yana belgürdi anlarḳa körmişlerinde kėḍin belgülerini zindānḳa urġay oḳ anı bir yılḳa tėgi.

35. Bütün delillerin Yusuf'un lehine olduğunu gördükleri halde, (dedikoduları önlemek için) onu bir süreliğine zindana attılar.

وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانَ قَالَ أَحَدُهُمَآ إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا وَقَالَ الآخَرُ إِنِّي أَرَانِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْزًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ {يوسف/36}

36. kirdi anıŋ birle zindānḳa ėkki yigitler. aydı olarda biri men körür men sıḳar men üzümni. aydı taḳı birisi men körer men mėni kötrür men başım üze etmekni. yėyür ḳuş andın. uḳturġıl biziŋke anıŋ yanışı. biz körür miz sėni ėḍgülük ḳılıġlılardın.

36. Yusuf'la birlikte zindana iki genç daha atılmıştı. Bu gençlerden biri Yusuf'a, "Ben rüyamda kendimi şaraplık üzüm[164] sıkarken gördüm." Öteki de, "Ben de bir düş gördüm: Başımda

164 Âyetteki "Şaraplık üzüm" ifadesi, kelimenin İbn Mesud ve Übeyy ibn Ka'b'ın "Hamran" kelimesini "Ineben" şeklinde okuyuşundan kaynaklanmaktadır. Gassan ve Umman Arapça'sında "Ineb" (Üzüm) kelimesi yerine, "Hamr" (Şarab) kelimesinin kullanıldığı nakledilmektedir.

ekmek taşıyordum, kuşlar da bu ekmekten yiyorlardı. Bize rüyalarımızın yorumunu yapar mısın? Çünkü biz öyle görüyoruz ki, sen rüyaları güzel tabir eden birisin" dediler.

قَالَ لاَ يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِ إِلاَّ نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِ قَبْلَ أَن يَأْتِيكُمَا ذَلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لاَّ يُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَهُم بِالآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ {يوسف/37}

37.aydı kelmes silerke aş rūzī ḳılur silerni meger uḳturdum silerke. anıŋ yanışını kelmezde öŋdün silerke ol ėkki anıŋdın kim ögretti maŋa meniŋ iḍim. men ḳoḍtum ol boḍunnuŋ dīnini kėrtgünmesler Taŋrıḳa anlar kėḍinkike anlar tanıġlılar.

37. Yusuf cevaben dedi ki: "Size verilecek günlük azığınız henüz önünüze gelmeden rüyanızı yorumlayacağım. Bilin ki, bunlar, bana Rabbimin öğrettiği hususlardandır. Çünkü ben, Allah'a inanmayan ve âhiret gününü inkâr eden toplumun dinini terk ettim."[165]

وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَآئِي إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ مَا كَانَ لَنَا أَن نُّشْرِكَ بِاللّهِ مِن شَيْءٍ ذَلِكَ مِن فَضْلِ اللّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَشْكُرُونَ {يوسف/38}

38.uḍu bardım atalarım dīniŋe ibrāhīm ḥalīlu ʾllāh dīniŋe isḥāḳ fėtḥu ʾllāh dīniŋe. ʻisrāīlu ʾllāh dīniŋe. yaramas biziŋke ortaḳ ḳatmaḳımız Taŋrıḳa nersedin. ol islām Taŋrı artuḳluḳından turur biziŋ üze taḳı kişiler üze yoḳ kim kişilerniŋ üküşrekleri şükr ötemesler.

38. "Ve ben atalarım olan İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine uydum. Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmak bize aslâ yaraşmaz. Bu tevhid inancı, Allah'ın bize ve insanlara bir lutfudur. Fakat insanların çoğu bunu anlayıp şükretmez."

يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ أَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ {يوسف/39}

39. ay zindānnıŋ ėkki ėşleri aḍın aḍın taŋrılar mu yėgrek yā bir taŋrı mu tilekçe iş ötgürügli?

165 Buradaki "Terk ettim" ifadesi gerçek bir terk ediş değildir. Çünkü Hz. Yusuf, o toplumun dinini hiç benimsememiştir. Bununla birlikte bir konuşma üslûbu ve karşısındakini ikna etme yöntemi olarak, onların yanlış inançlarını terk etmelerini sağlamak için, "Bakın ben inkârcıların yolunu terk ettiğim için Allah bana böyle lutuflar verdi, siz de terk etmelisiniz" anlamında böyle bir ifade kullanmıştır.

39. "Zindan arkadaşlarım! (Söyleyin,) çeşit çeşit Tanrılara inanmak mı, yoksa bir olan ve her şeye gücü yeten Allah'a inanmak mı daha iyidir?"

مَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِ إِلاَّ أَسْمَاء سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَآبَآؤُكُم مَّا أَنزَلَ اللّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ إِنِ الْحُكْمُ إِلاَّ لِلّهِ أَمَرَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ {يوسف/40}

40.tapunmas siler anda aḍınḳa meger atlarḳa atadıŋızlar anı siler atalarıŋız. indürmedi Taŋrı aŋar hīç ḥüccet. üzmek kesmek biçmek meger Taŋrıḳa. fermānladı tapunmaḳıŋızlar meger aŋar. ol köp köni yol yoḳ kim üküşrek kişiler bilmesler.

40. "Allah'ı bırakıp tapındığınız putlar, sizin ve atalarınızın uydurduğu, ilâhlık niteliği olmayan anlamsız isimlerden ibarettir. Üstelik Allah, onların Tanrı olduklarına dair hiçbir delil de indirmemiştir. (Din ve ibadet konusunda) hüküm yalnız Allah'a aittir. O, kendisini gerektiği gibi tanıyıp bilmenizi ve yalnız O'na ibadet etmenizi emretmiştir. Doğru din işte budur. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmez."

يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا وَأَمَّا الآخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِن رَّأْسِهِ قُضِيَ الأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ {يوسف/41}

41. ay zindāndaḳı ėkkegü amarıŋız içürgey uluġıŋa bornı. ammā taḳı birisi asılġay yėgey ḳuş anıŋ başından. üzüldi kesildi iş ol kim anıŋ içinde söz yanutı cevābı tilediŋizler ėkkegüsindin.

41. "Zindan arkadaşlarım! (Rüyalarınızın yorumuna gelince:) Biriniz hapisten kurtulup efendisi Firavuna (eskiden olduğu gibi) içki sunmaya devam edecek. Diğeriniz ise asılacak, başının etini kuşlar yiyecek. İşte yorumunu istediğiniz rüyalarınız bu şekilde gerçekleşecektir."

وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِّنْهُمَا اذْكُرْنِي عِندَ رَبِّكَ فَأَنسَاهُ الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ {يوسف/42}

42. aydı aŋar sėzindi ol kim ḳurtuldaçı ol ol ėkkidin yāḍ ḳılġıl mėni uluġuŋ üskinde. unıtsalıḳ kemişti aŋar yek begdenike ötügni ürük ḳaldı zindān içinde ḳaç yıllar.

42. Yusuf, o iki mahkûmdan, kurtulacağını düşündüğü kişiye, "Hapisten çıkınca efendinin yanında beni hatırla (ona rüyaları nasıl yorumladığımdan söz et)" dedi. Fakat şeytan ona,

efendisinin yanında Yusuf'tan söz etmeyi unutturdu. Böylece Yusuf birkaç sene daha zindanda kaldı.[166]

وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُؤْيَايَ إِن كُنتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ {يوسف/43}

43. aydı melik men körür men yėti semüz ineklerni yėyür anlarnı yėti aruḳ sıġır aḍın yėti buġday başları yaşıl kök aḍınlar ḳuruġlar. ay ögürler uḳturuŋlar tüşüm içre eger erse siler tüşni yoruġlılar.

43. Bir gün hükümdar, "Ben şöyle bir rüya gördüm" dedi. "Yedi zayıf sığır, yedi semiz sığırı yiyordu. Ayrıca yedi yeşil başak ve bir o kadar da kurumuş başak gördüm. Efendiler! Eğer rüya tabirinden anlıyorsanız, benim bu rüyamı yorumlayın."

قَالُواْ أَضْغَاثُ أَحْلاَمٍ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الأَحْلاَمِ بِعَالِمِينَ {يوسف/44}

44. aydılar bulġaşuḳ tüşler. ermes miz bulġaşuḳ tüşler yoruġını biligli ol.

44. Dediler ki: "Bu, yorumu zor, karmaşık bir rüya. Üstelik biz rüya tabiri konusunda bilgi sahibi değiliz."

وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَاْ أُنَبِّئُكُم بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ {يوسف/45}

45. aydı ol kim ḳutuldı ol ėkkidin yāḍ ḳıldı gürūhda kėḍin men uḳturġay men anıŋ yanışını. ıḍıŋlar mėni.

45. İşte bu sırada, Yusuf'un iki zindan arkadaşından olup da hapisten kurtulanı, aradan bunca zaman geçtikten sonra Yusuf'u hatırladı ve "Ben size bu rüyanın yorumunu öğrenip haber verebilirim; siz beni Yusuf'a bir gönderin" dedi.

166 Yusuf'un hapishanede kaç sene kaldığı konusunda farklı yorumlar vardır. Âyette geçen "Bid'a sinîn" tabiri 3-10 seneye delâlet eder. Bazı rivayetlere göre bu süre, beş, yedi, on iki veya on dört yıldır.

يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنبُلاَتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ لَّعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ {يوسف/46}

46. yūsuf ay çın sözlüg tükel uḳturġıl biziŋke yėti semüz sıġırlar içinde yėyürler anı yėti aruḳ uḍlar taḳı yėti buġday başları yaşıl kök aḍınlar ḳuruġlar. bolġay kim men yaŋġay men kişilerke bolġay kim anlar bilgeyler.

46. (Ve Yusuf'a gelip dedi ki:) "Yusuf! Benim özü sözü doğru arkadaşım! Bize, rüyada yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yemesini ve yedi yeşil başak ile bir o kadar kuru başağı görmenin ne anlama geldiğini yorumla. Umarım saraydaki görevlilere, yapacağın yorumla dönerim ve onlar da belki böylece seni tanımış olurlar."

قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدتُّمْ فَذَرُوهُ فِي سُنبُلِهِ إِلاَّ قَلِيلاً مِّمَّا تَأْكُلُونَ {يوسف/47}

47. aydı tarıġay siler yėti yıllar tutaşı. ne kim ursa siler ḳoḍuŋlar anı başı içinde meger az anıŋdın kim yėgeyler kim.

47. Yusuf şöyle dedi: "Yedi yıl boyunca her zamanki gibi ekip biçin. Ancak yemek için ayıracağınız az bir kısmı dışında, hasad ettiğiniz ekini başağında bırakın; biriktirin."

ثُمَّ يَأْتِي مِن بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلاَّ قَلِيلاً مِّمَّا تُحْصِنُونَ {يوسف/48}

48. yana kelgey anda kėḍin ol yėti ḳızlıġ yıl kim ḳatıġ yėyürler ne öŋdün ıḍmış turur siz anlarḳa meger az. anıŋdın kim küḍezür siler.

48. "Sonra yedi yıl süren bir kıtlık olacak. Bu kıtlık zamanında yedi yıldır sakladığınız başakları -tohumlukları hariç- yersiniz."

ثُمَّ يَأْتِي مِن بَعْدِ ذَلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ {يوسف/49}

49. yana kelgey anda kėḍin ol bir yıl anıŋ içinde yaġmur bėrlür kişiler anıŋ içinde bor ḳılurlar.

49. "Daha sonra yağmurlu ve bereketli bir yıl gelecek, halk kıtlıktan kurtulacak,[167] o yıl meyvelerini bol bol sıkacak, hayvanlarını sağacaklar."

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ {يوسف/50}

50. aydı melik keltürüŋler maŋa ḳaçan keldi erse aŋar yalavaç aydı yaŋġıl uluġuŋḳa sorġıl aŋar ne ol ḳunçuylar ḥāli anlar kim kestiler eliglerini. bütünlükün menim iḍim anlarınıŋ alların bilgen turur.

50. Hükümdar (Yusuf'un bu yorumu kendisine ulaşınca), "Onu bana getirin!" dedi. Hükümdarın adamı, Yusuf'u götürmek üzere geldiğinde Yusuf ona, "Sen efendine git, önce ona bir sor! Bir zamanlar ellerini kesip yaralayan o kadınların zoru neymiş? (O önce bunu aydınlatsın). Elbette Rabbim onların tuzaklarını çok iyi bilmektedir" dedi.

قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَاوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِن سُوءٍ قَالَتِ امْرَأَةُ الْعَزِيزِ الآنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ أَنَا رَاوَدتُّهُ عَن نَّفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ {يوسف/51}

51. aydı ne ol işiŋizler ançada tartnadıŋızlar yūsufnı özindin. aydılar Taŋrı ḳılmasun bilmedimiz anıŋ üze bir yawuzluḳ. aydı ʿazīz-i mışr ḫatunı ėmdi belgürdi rāstı men tartnadım anı özindin ol könilerdin turur.

51. (Hükümdar, Yusuf'un bu sözünü duyunca kadınları topladı. Hepsinin Yusuf'a arzu duyup onu elde etmek istediklerini düşünerek onlara)[168] dedi ki: Yusuf'a karşı bir arzu duyup ona sahip olmak istediğinizde durum ne idi? (Yusuf size nasıl davrandı? Onda size karşı bir istek, bir meyil gördünüz mü?) Kadınlar: "Haşa! Allah için konuşmak gerekirse, biz onun herhangi bir kötü davranışına şahit olmadık" dediler. İşte bu sırada Azizin karısı şöyle dedi: "(İnkâra hacet yok) artık gerçek ortaya çıkmış bulunuyor. Onu koynuma ben almak istedim. Onun bütün söyledikleri doğrudur."

167 Âyette geçen "Yuğâs" kelimesi, "Ğays" (Yağmur) kökünden alınırsa, "Yağmurlu-bereketli" anlamına; "Ğavs" (Kurtarma) kökünden gelirse "Halkın kıtlıktan kurtulması" anlamına gelir. Kelimeye her iki anlamı da veren müfessirler vardır.

168 Parantez içindeki ifade Matüridî'nin yorumuna göre verilmiştir.

لَكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللّهَ لاَ يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ {يوسف/52}
(الجزء الثالث عشر)

52. ol bilmek üçün men ėsiz saḳınmadım aŋar örtüglüg. bütünlükün Taŋrı köndürmes ėsiz saḳınıġlılar alını.

52. "Yaptığım bu itiraf kocamın, gıyabında (bir ara Yusuf'a sahip olmaya teşebbüs etmiş olsam da gerçekte) kendisine hıyanet etmediğimi bilmesi içindir. Hem ben anladım ki Allah, hainlerin tuzaklarını aslâ başarıya ulaştırmıyor."[169]

وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلاَّ مَا رَحِمَ رَبِّيَ إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ {يوسف/53}

53. yazuḳdın bīzār ḳılmaz men özümni. çın etöz fermānlaġlı turur ėsizlikin meger ol kim yarlıḳasa meniŋ iḍim. menim iḍim yazuḳ örtgen yarlıḳaġan ol.

53. "Bununla beraber ben nefsimi de tamamen temize çıkarmıyorum. Çünkü Rabbim esirgeyip korumasa, nefis insanı daima kötülüğe; şehevi arzulara yöneltir. İnanıyorum ki, benim Rabbim Gafûr'dur; şehevî arzularına meylettikten sonra tevbe edenlerin günahlarını bağışlar, Rahîm'dir; kullarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir."

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ أَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ {يوسف/54}

54. aydı melik keltürüŋler maŋa anı ḫāṣ ḳılayın anı özümke. ḳaçan sözledi erse aŋar aydı sen bu kün biziŋ üskümizde orunluġ sen ḳorḳunçsız.

54. Bunun üzerine Hükümdar, "Yusuf'u bana getirin, onu kendime özel danışman yapacağım" dedi. Yusuf gelip kendisiyle görüşünce ona, "Bugünden itibaren senin bizim yanımızda yüksek bir mevkiin var ve sen benim güvenilir bir adamım olacaksın" dedi.

169 Bu sözlerin Hz. Yusuf'a ait olduğunu söyleyenler çoğunluktadır. Bu takdirde mâna şöyle olur: "(Yusuf olup biteni öğrendiğinde şöyle dedi:) Böyle bir soruşturmanın yapılmasını istememin sebebi, Azizin gıyabında ona hıyanet etmediğimi bilmesi içindir. Ve şu kesinlikle bilinmelidir ki, Allah hâinlerin tuzaklarını aslâ başarıya ulaştırmaz." Bu durumda 53. âyetteki ifadeler de Hz. Yusuf'a ait olur.

قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَآئِنِ الأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ {يوسف/55}

55. aydı ḳılġıl mėni yer ḫazīneleri üze men küḏezçi men biligli.

55. Yusuf, "Öyleyse" dedi. "Beni ülkede hazineden sorumlu olacağım bir makama getir. Ben hazineyi iyi korur ve malî işlerden iyi anlarım."

وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الأَرْضِ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَاء نُصِيبُ بِرَحْمَتِنَا مَن نَّشَاء وَلاَ نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ {يوسف/56}

56. mundaġoḳ ornattımız yūsuf yalavaçnı yer içinde. tüşer iner andın ḳayda kim tilese. tegrür miz yarlıḳamaḳımızını kimke tilese yoḳsuz ḳılmas miz ėḏgülük ḳılıġlılar yalını.

56. İşte Biz böylece Yusuf'a Mısır'da önemli bir mevki, güç ve itibar verdik. O, ülkede istediği yerde ikamet ediyor, görevini dilediği gibi yapabiliyordu. Biz malı mülkü ve iktidar gücünü[170] dilediğimize verir ve işlerini güzel yapanların hak ettikleri karşılığı zâyi etmeyiz.

وَلَأَجْرُ الآخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ آمَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ {يوسف/57}

57. kėḏinki muyan yėgrek turur anlarḳa kim kėrtgündiler saḳnuḳluḳ ḳılur erdiler.

57. Fakat Allah'a inanıp O'nun emir ve yasakları konusunda sorumlu, duyarlı, bilinçli davrananların gözünde, âhiretteki mükâfat dünyada verilenden daha hayırlıdır.

وَجَاء إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُواْ عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنكِرُونَ {يوسف/58}

58. keldi yūsuf ḳadaşları kirdiler anıŋ üze. bildi anlarnı anlar anı bilmegliler ol.

58. (Yusuf Mısır'da hazinenin sorumluluğunu yüklenip makamına yerleştikten sonra yağmurlu yedi yıl boyunca bolca ekin ektirdi ve mahsulün fazlasını saklattırdı. Kıtlık yılları başlayınca civar ülkelerden de Mısır'a tahıl satın almaya geliyorlardı.) Yusuf'un kardeşleri de (yıllar sonra tahıl almak için) Mısır'a geldiler ve onun huzuruna çıktılar. Yusuf onları hemen tanıdı, fakat onlar Yusuf'u tanımadılar.

170 Lafzen, "Rahmetimizi."

وَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ قَالَ ائْتُونِي بِأَخٍ لَّكُم مِّنْ أَبِيكُمْ أَلاَ تَرَوْنَ أَنِّيَ أُوفِي الْكَيْلَ وَأَنَاْ خَيرُ الْمُنزِلِينَ {يوسف/59}

59.ḳaçan ayttı erse anlarḳa ėtiglerini aydı keltürünler maŋa ol ḳadaşıŋızlar ataŋızlardın. körmes mü siler men tükel bėrür men ölçekni men tüşrüglilerde yėgreki men.

59. Yusuf, onların yükünü hazırlatıp gidecekleri sırada şöyle dedi: "Bir dahaki gelişinizde (bahsettiğiniz o) baba bir kardeşinizi de getirin. Görüyorsunuz işte, ölçeği dolu dolu tutturuyor, bol bol veriyorum ve sizi en güzel şekilde ağırlıyorum."

فَإِن لَّمْ تَأْتُونِي بِهِ فَلاَ كَيْلَ لَكُمْ عِندِي وَلاَ تَقْرَبُونِ {يوسف/60}

60.eger keltürmese siler maŋa anı yoḳ ülgülegü silerke menim üskümde yawumaŋlar maŋa.

60. "Eğer o kardeşinizi gelecek seferde bana getirmezseniz, size verilecek bir ölçek buğdayım bile yok, kesinlikle yanıma da gelmeyin."

قَالُواْ سَنُرَاوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَاعِلُونَ {يوسف/61}

61. aydılar uş tartınġay oḳ miz andın atasıŋa biz ḳıldaçılar miz.

61. Dediler ki: "Onu getirmek için babasını ikna etmeye çalışacağız, her halde bunu başarırız."

وَقَالَ لِفِتْيَانِهِ اجْعَلُواْ بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا انقَلَبُواْ إِلَى أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ {يوسف/62}

62. aydı yigitke ḳılınlar olarıŋ satġalı keltürmüş neklerini yükleri içiŋe bolġay kim anlar bilgeyler anı ḳaçan yansalar ewleriŋe bolġay kim anlar ḳaytġaylar.

62. Yusuf adamlarına şu emri verdi: "Aldıkları tahıl için ödedikleri paraları yüklerinin içine koyun. Evlerine döndüklerinde, bu paraları görüp kendilerine ikramda bulunduğumuzu anlarlar ve tekrar gelirler."

فَلَمَّا رَجِعُوا إِلَى أَبِيهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَا أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ {يوسف/63}

63. ḳaçan ḳayıttılar erse atalarıŋa aydılar ay atamız yıġıldı bizdin ölçekler ıdġıl biziŋ birle ḳarındaşımızını ölçekler alalım biz anı küdezçiler miz.

63. Yusuf'un kardeşleri babalarının yanına dönünce, "Baba! (Bünyamin'i götürmediğimiz takdirde) bundan sonra bize tahıl verilmeyecek. Sen kardeşimizi bizimle gönder ki tahıl alabilelim. (Korkma, bu kez) kardeşimizi çok iyi koruyacağız" dediler.

قَالَ هَلْ آمَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلاَّ كَمَا أَمِنتُكُمْ عَلَى أَخِيهِ مِن قَبْلُ فَاللّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ {يوسف/64}

64. aydı nek biter mü men silerke anıŋ üze meger neteg kim emīn tuttum silerni anıŋ ḳarındaşı üze munda öŋdün. Taŋrı küdezmeki yėgrek turur. ol turur yarlıḳaġlılarda yarlıḳaġanraḳı.

64. Yakub, "Daha önce ağabeyi Yusuf'u size güvenip emanet ettiğim gibi, şimdi de onu size emanet edeyim, öyle mi? En iyi koruyacak olan Allah'tır ve O, esirgeyip koruyanların en yücesidir (benim güvenim size değil sadece Allah'adır)" dedi.

وَلَمَّا فَتَحُواْ مَتَاعَهُمْ وَجَدُواْ بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُواْ يَا أَبَانَا مَا نَبْغِي هَذِهِ بِضَاعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ أَخَانَا وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ذَلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ {يوسف/65}

65. ḳaçan açtılar erse metāʿlarnı buldılar aḫriyānlarını ḳaytarıldı anlarḳa. aydılar ay atamız tilemes miz. bu turur biziŋ aḫriyānımız yanduruldı biziŋke aşlıḳ keltürgey miz ewimizke küdezgey miz ḳadaşımızını arturġay miz bir tewe yüki tarıġ. ol ülgülegü ol āsān.

65. Nihayet yüklerini açtıklarında ödedikleri paraların kendilerine geri verildiğini gördüler ve "Baba! Baba! Biz daha ne isteyelim? Bak, işte ödediğimiz paralar bize geri verilmiş. Bunlarla tekrar gider, ailemiz için erzak alırız, kardeşimizi de koruruz. Böylece fazladan bir deve yükü daha tahıl almış oluruz. Zaten bu getirdiğimiz de yeterli değildi" dediler.

قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ اللّهِ لَتَأْتُنَّنِي بِهِ إِلاَّ أَن يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ {يوسف/66}

66. aydı ıḍmaġay men anı sizin birle bėrmegingeke tėgi maŋa bir bütünlük Taŋrıdın keltürse siler maŋa anı meger kim ḳapsansa silerni. ḳaçan bėrdiler erse aŋar bütünlüklerini aydı Taŋrı anıŋ üze ayur miz küḍezçi turur.

66. Yakub onlara şunu söyledi: "Kendisini bana geri getireceğinize dair Allah adına and içmedikçe, onu sizinle aslâ göndermeyeceğim. Fakat hepiniz kuşatılıp saldırıya uğrayarak yok olursanız o başka." Oğulları, babalarının istediği yemini edince Yakub dedi ki: "Allah bütün bu konuşmalarımıza şâhittir."

وَقَالَ يَا بَنِيَّ لاَ تَدْخُلُواْ مِن بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُواْ مِنْ أَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةٍ وَمَا أُغْنِي عَنكُم مِّنَ اللّهِ مِن شَيْءٍ إِنِ الْحُكْمُ إِلاَّ لِلّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ {يوسف/67}

67. aydı ay oġulçuḳum kirmeŋler bir ḳapuġdın kiriŋler aḍın aḍın ḳapuġlardın. muŋsuz ḳılmaz men silerdin Taŋrıdın nersedin. ermes ḥükm ḳılmaḳ meger Taŋrıḳa turur. anıŋ üze köŋül urdım taḳı anıŋ üze köŋül ursun köŋül uruġlılar.

67. "Oğullarım! (Dikkat çekmemek için) şehre bir kapıdan değil, farklı kapılardan girin.[171] Bununla birlikte (ben ne desem boş) Allah, hakkınızda bir şey takdir etmişse ben onu önleyemem. Bilin ki, hüküm ve takdir sadece Allah'ındır. Onun için ben yalnız O'na güvenir, O'na dayanırım. Birine güvenmek isteyenler de yalnız O'na güvensinler, O'na dayansınlar."

وَلَمَّا دَخَلُواْ مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُم مَّا كَانَ يُغْنِي عَنْهُم مِّنَ اللّهِ مِن شَيْءٍ إِلاَّ حَاجَةً فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَاهَا وَإِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِّمَا عَلَّمْنَاهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ {يوسف/68}

68. ḳaçan kirdi erse anıŋdın kim fermānladı anlarḳa ataları. asıġ ḳılmaz muŋsuz ḳılmaz erdi anlardın Taŋrıdın nersedin meger bir tilek yaʿḳūbnuŋ özi içinde ötedi anı. ol ʿilm iḍisi anıŋ üçün ögrettimiz aŋar yoḳ kim kişilerde üküşreki bilmesler.

68. Onlar şehre babalarının istediği şekilde ayrı ayrı kapılardan girdiler. Fakat böyle davranmaları, Allah'tan, kendi başlarına gelebilecek bir şeyi değiştirmeyecek ve sadece Yakub'un, (oğullarını korumak için) söylemek ihtiyacını duyduğu şeyin yerine getirilmesinden ibaret kalacaktı. Şüphesiz Yakub, Biz kendisine öğrettiğimiz için (her şeyin Allah'ın iradesine

171 Hz. Yakub'un, oğullarının şehre farklı kapılardan girmesini istemesinin sebebi, ilk gidişlerinde casuslukla itham edilmeleridir. Farklı kapılardan girince dikkat çekmeyeceklerdir. Hz. Yakub'un oğulları şehre dört ayrı kapıdan girmişlerdir.

uygun olarak gerçekleştiğini) bilen biriydi. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmez.[172]

وَلَمَّا دَخَلُواْ عَلَى يُوسُفَ آوَى إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ إِنِّيٓ أَنَاْ أَخُوكَ فَلاَ تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ {يوسف/69}

69. ḳaçan kirdiler erse yūsufḳa sıġındurdı özine ḳadaşını aydı men men senin ḳarındaşın men ḳadġurmaġıl anar kim ḳılur erdiler.

69. Kardeşleri Yusuf'un huzuruna çıktıklarında o, öz kardeşi (Bünyamin) ile yakından ilgilendi. Onu bir kenara çekip şöyle dedi: "Ben senin öz kardeşinim, onların (bize) yaptıklarından dolayı üzülme."

فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ {يوسف/70}

70. ḳaçan ėtti erse anlarḳa ėtiglerini ḳıldı suw ėdişi ḳadaşının yüki içinde yana orladı orlaġuçılar ay siler tėwelig arḳışlar siler oġrılar siler.

70. Bir süre sonra Yusuf kardeşlerinin yüklerini hazırlattı ve öz kardeşi Bünyamin'in yükünün içine kıymetli bir su tası koydurttu. Onlar şehirden ayrılırken birisi arkadan seslendi: "Hey kervancılar, durun! Siz hırsızlık yapmışsınız!"

قَالُواْ وَأَقْبَلُواْ عَلَيْهِم مَّاذَا تَفْقِدُونَ {يوسف/71}

71. aydılar yüz ewrüp anlar üze nėgü tiler siler?

71. Yusuf'un kardeşleri onlara doğru dönerek, "Nedir kaybettiğiniz?" diye sordular.

قَالُواْ نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ وَلِمَن جَاء بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَاْ بِهِ زَعِيمٌ {يوسف/72}

72. aydılar tiler miz melikniŋ suw içgü ėdişini kim keldürse anı tewe yüki tarıġ. men ol tarıġḳa uġan men.

172 "İnsanların çoğu bilmez" ifadesi farklı şekillerde yorumlanmıştır. Metinde verdiğimiz tercüme Vâhidi'nin yorumuna göredir. Ayrıca "İnsanların çoğu kaderin sırrının nasıl tecelli edeceğini ve alınacak önlemlerin, kaderin tecellisini önlemeyeceğini bilmez" ve "İnsanların çoğu Yakub'un bildiği gibi bilmez" şeklinde yorumlar da yapılmıştır.

72. Onlar da, "Hükümdarın su tasını kaybettik" dediler. Başlarındaki görevli, "Onu kendiliğinden getirene bir deve yükü tahıl verilecek, kefili de benim" dedi.

قَالُواْ تَاللّهِ لَقَدْ عَلِمْتُم مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ {يوسف/73}

73. aydılar Tañrı tapa and bildiñizler ök kelmedimiz artaḳlıḳ ḳılsa miz yer içinde. ermes miz oġrılar.

73. Yusuf'un kardeşleri, "Allah'a yemin olsun ki, biz bu ülkeye bozgunculuk yapmak için gelmiş değiliz, hele hırsız hiç değiliz. Siz bunu pekâlâ biliyorsunuz" dediler.

قَالُواْ فَمَا جَزَآؤُهُ إِن كُنتُمْ كَاذِبِينَ {يوسف/74}

74. aydılar negü turur anıŋ yanutı eger erse siler yalġan sözlegliler.

74. Onlar, "Ya yalan söylüyorsanız? O zaman bu yaptığınızın cezası sizce nedir?" diye sordular.

قَالُواْ جَزَآؤُهُ مَن وُجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ {يوسف/75}

75. aydılar anıŋ yanutı kim bulunsa anıŋ yüki içinde ol turur anıŋ yanutı. andaġoḳ bėrür miz küç ḳılıġlılar.

75. Yusuf'un kardeşleri, "Tas kimin yükünde çıkarsa o, tasın sahibinin kölesi olacaktır.[173] Biz hırsızları[174] (yasalarımıza göre) böyle cezalandırırız" diye cevap verdiler.[175]

فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَاء أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِن وِعَاء أَخِيهِ كَذَلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلاَّ أَن يَشَاء اللّهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مِّن نَّشَاء وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ {يوسف/76}

76. tileyü başladı ėdişlerini ḳaḍaşı ėdişini tilemesde aşnu yana çıḳardı anı ḳaḍaşınıŋ ėdişindin.

173 Eski İsrail hukukuna göre, bir malı çalan kişi veya ödemekten âciz kalan borçlu, alacaklı tarafından köle edinilirdi.

174 Lafzen, "Zâlimleri."

175 "Biz zalimleri .... cezalandırırız" cümlesinin Yusuf'un kardeşlerine mi yoksa Mısırlı görevlilere mi ait olduğu tartışmalıdır. Bu söz her iki tarafa da ait olabilir. Ancak hırsızın, çaldığı malın sahibine köle olma cezası Tevrat'ta vardır (Çıkış, 22/3). Aynı ceza Mısır'da da uygulanıyor olabilir. Nitekim 76. âyette bu hususa işaret vardır.

mundaġoḳ uḳturdumız yūsufḳa. ermedi alsa ḳarındaşı melik dīni içre meger kim tilese Taŋrı. kötrür miz ḳurlar kimke tilese miz. tėgme bilmek iḍiside üstün biligli ol.

76. (Kâfile Yusuf'un huzuruna getirildi.) Yusuf, önce öteki kardeşlerinin yüklerini aradı. Sonra öz kardeşi Bünyamin'in yükünün içinden tası bulup çıkardı. Biz, Yusuf'a böyle bir çare öğrettik. Aksi takdirde Hükümdarın yasasına[176] göre Yusuf, kardeşi Bünyamin'i yanında alıkoyamazdı. Yusuf bunu, Allah'ın dilemesi (böyle bir çare öğretmesi) ile yapmıştır. Biz dilediğimiz kimselerin derecelerini yükseltiriz (amaçlarına ulaşmaları için çeşitli yolları gösteririz). Unutmayın ki, her bilenden üstün bir bilen vardır.

قَالُوٓاْ إِن يَسۡرِقۡ فَقَدۡ سَرَقَ أَخٞ لَّهُۥ مِن قَبۡلُۚ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفۡسِهِۦ وَلَمۡ يُبۡدِهَا لَهُمۡۚ قَالَ أَنتُمۡ شَرّٞ مَّكَانٗاۖ وَٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِمَا تَصِفُونَ {يوسف/77}

77. aydılar eger oġurlasa oġurladı oḳ anıŋ ḳarındaşı munda öŋdün. yaşruttı anı yūsuf özi içinde belgürtmedi anı anlarḳa aydı siler ėsizrek orundın. Taŋrı bilgenrek anı kim şıfat ḳılur siler.

77. Bunun üzerine Yusuf'un kardeşleri, "Eğer o çalmışsa, zaten onun kardeşi de daha önce bir hırsızlık yapmıştı" dediler. Yusuf, onların bu ifadelerini sineye çekti, onlara herhangi bir şey açıklamadı. Fakat kendi kendine, "Siz çok kötü bir durumdasınız, Allah sizin neler uydurduğunuzu çok iyi bilmektedir" diye söylendi.

قَالُواْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡعَزِيزُ إِنَّ لَهُۥٓ أَبٗا شَيۡخٗا كَبِيرٗا فَخُذۡ أَحَدَنَا مَكَانَهُۥٓۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ {يوسف/78}

78. aydılar ay ʿazīz-i mışr çın aŋa ata turur pīr uluġ. alġıl bizlerde birimizni anıŋ ornıŋa biz körür miz sėni ėḍgülük ḳılıġlılardın.

78. Kardeşleri Yusuf'a, "Vezir hazretleri! Onun yaşlı bir babası var (buna dayanamaz, çok üzülür), onun yerine birimizi alıkoy. Gördüğümüz kadarıyla sen iyilik yapmayı seven bir insansın" dediler.

قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ أَن نَّأۡخُذَ إِلَّا مَن وَجَدۡنَا مَتَٰعَنَا عِندَهُۥٓ إِنَّآ إِذٗا لَّظَٰلِمُونَ {يوسف/79}

79. aydı sıġnur men Taŋrıḳa kim almaḳımızdın meger anı buldumız biziŋ ėḍişimizni anıŋ ḳatında. biz andaġ erse küç ḳılıglılar miz.

176 Lafzen, "Dinine."

79. Yusuf, "Suçsuz birini cezalandırmaktan Allah'a sığınırım. Biz, malımızı kimin yükünde bulduysak ancak onu alıkoyabiliriz, aksi takdirde zulmetmiş oluruz" dedi.

فَلَمَّا اسْتَيْأَسُواْ مِنْهُ خَلَصُواْ نَجِيًّا قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُواْ أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُم مَّوْثِقًا مِّنَ اللّهِ وَمِن قَبْلُ مَا فَرَّطتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَنْ أَبْرَحَ الأَرْضَ حَتَّىَ يَأْذَنَ لِي أَبِي أَوْ يَحْكُمَ اللّهُ لِي وَهُوَ خَيرُ الْحَاكِمِينَ {يوسف/80}

80. ḳaçan umınçsız boldılar erse andın ḳatıġsız ḫālī boldılar çuwşayu yaşru sözleyü. aydı uluġları bilmediŋizler mü çınoḳ atalarıŋız aldı oḳ siler üze bütünlük Taŋrıdın munda öŋdün nė taḳṣīr ḳıldıŋızlar yūsuf içinde. tepremes men yerdin destūr bėrginçe maŋa atam azu ḫükm ḳılsa Taŋrı maŋa ol ḫükm ḳılıġlılarda yėgreki ol.

80. Yakub'un oğulları Bünyamin'i kurtarmaktan ümitlerini kesince, bir kenara çekilip aralarında gizlice konuşmaya başladılar. Ağabeyleri dedi ki: "Bilmiyor musunuz, babanız sizden Allah adına yemin ettirerek söz aldı, daha önce Yusuf konusunda da yanlış yapmıştınız. (Vallahi) ben, babam bana (kardeşimizi almadan) dönüş izni vermedikçe yahut hakkımda en doğru hükmü verecek olan Allah bir hüküm vermedikçe bu ülkeden ayrılmayacağım."

ارْجِعُواْ إِلَى أَبِيكُمْ فَقُولُواْ يَا أَبَانَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا إِلاَّ بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ {يوسف/81}

81. ḳaytıŋlar ataŋızlar tapa aytıŋlar ay atamız seniŋ oġluŋ oġrılıḳ ḳıldı. tanuḳluḳ bėrmedimiz meger anı kim bildimiz ermes miz örtüglügni küḍezigliler.

81. "Varın siz babanıza gidin ve deyin ki: Baba! Oğlun hırsızlık yapmış. Biz onun hırsızlık ettiğine şahit olmadık, sadece çalınan kabın onun yükünde çıktığını gördük. Biz (sana söz verirken) olayların bu şekilde cereyan edeceğini bilmiyorduk ki!"[177]

وَاسْأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ {يوسف/82}

82. sorġıl ėl uluş boḍunındın kim erdimiz anıŋ içinde ol arḳışda kim keldimiz anıŋ içinde. biz köni sözlügler miz.

82. "Eğer bize inanmıyorsan gittiğimiz şehrin halkına ve birlikte geldiğimiz kervancılara sor. Baba, vallahi biz doğru söylüyoruz."

177 Lafzen, "Gaybı bilmiyorduk ki."

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَى اللَّهُ أَن يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ {يوسف/83}

83. aydı yoḳ kim ėtti bezedi silerke etözüŋizler bir işni serinmek körklüg. bolġay kim Taŋrı keltürgey maŋa olarnı yumḳını. ol iḍi ol turur biligli bütün işlig.

83. (Babalarına dönüp bu sözleri aynen söylediklerinde) Yakub, "Hayır!" dedi. "(Anlaşılıyor ki,) kıskançlık duygularınız[178] yine size çok kötü bir iş yaptırmış (Yoksa Mısır hükümdarı bizim hukukumuzu nereden bilecek?). Artık bana düşen güzelce sabretmektir. Hiç şüphe yok ki, Allah bir gün onların hepsini birden geri getirecek.[179] Çünkü O Alîm'dir; benim ve onların halini çok iyi bilmektedir, Hakîm'dir; bizi bu şekilde sınamasında bir hikmet vardır."

وَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسَفَى عَلَى يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ {يوسف/84}

84. yüz ewürdi anlardın taḳı aydı ay ḳaḍġu yūsufḳa aḳardı anıŋ ėkki közi ḳaḍġudın. ol öfke siŋrigli ol.

84. Yakub, (duyduklarından çok üzülerek) oğullarına arkasını dönüp bir kenara çekildi ve "Vah Yusuf'um vah!" diye inledi. Üzüntüden o kadar ağladı ki, gözlerine ak düştü, görmez oldu. Yine de öfkesine hâkim oldu; derdini ve kederini içine attı.

قَالُواْ تَاللّهِ تَفْتَأُ تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتَّى تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ {يوسف/85}

85. aydılar Taŋrı tuta tutaşı yāḍ ḳılur sen yūsufnı ançaḳ bolgay sen ılaŋḳu esim azu bolġay sen yoḳ boluġlılardın.

85. Oğulları, "Baba! Vallahi sen Yusuf'um diye diye kederinden eriyecek, yataklara düşeceksin yahut ölüp gideceksin" dediler.

178 Lafzen "Nefsiniz."

179 Bu ifadeden anlaşıldığına göre, Hz. Yakub Yusuf'un ölmediği ve bir gün ona kavuşacağı inancını yitirmemişti. Tefsirlerde onun ölmediğinin rüyasında kendisine bildirildiğine dair rivayetler vardır.

قَالَ إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللهِ وَأَعْلَمُ مِنَ اللهِ مَا لاَ تَعْلَمُونَ {يوسف/86}

86. aydı bütünlükün munçulayu ayur men zār yayu ḳaḍġumnı taḳı ḳaḍġumnı Taŋrıḳa. bilür men Taŋrıdın anı kim bilmesler.

86. Yakub da şöyle dedi: "Benim şikâyetim size değil, Allah'adır. Ben, derdimi ve üzüntümü yalnız O'na arz ediyorum ve Allah'ın lutfuna dair sizin bilmediğiniz birçok şeyi biliyorum."

يَا بَنِيَّ اذْهَبُواْ فَتَحَسَّسُواْ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلاَ تَيْأَسُواْ مِن رَّوْحِ اللهِ إِنَّهُ لاَ يَيْأَسُ مِن رَّوْحِ اللهِ إِلاَّ الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ {يوسف/87}

87.ay meniŋ oġlanım barıŋlar irteŋler yūsufdın ḳaḍaşıdın umunçsuz bolmaŋlar Taŋrınıŋ raḥmetindin. ol umunçsız bolmas Taŋrı raḥmetindin meger tanıġlı boḍunlar.

87. "Oğullarım! Şimdi gidin, Yusuf ile kardeşini araştırın ve sakın Allah'ın rahmetinden; sizi sıkıntılardan kurtarıp feraha çıkaracağından ümidinizi kesmeyin ve bilin ki, Allah'ın rahmetinden ancak kâfirler ümidini keser."

فَلَمَّا دَخَلُواْ عَلَيْهِ قَالُواْ يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُّزْجَاةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَآ إِنَّ اللهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ {يوسف/88}

88.ḳaçan kirdiler erse anıŋ üze aydılar ay ʿazīz-i mışr Taŋrı biziŋke ewimiz boḍunıŋa açlıḳ keltürdimiz bir kesek aḫriyān bedel-i kāsid tükel ḳılġıl biziŋke ülgülegüni muyanlıḳ ḳılġıl biziŋ üze. bütünlükün Taŋrı yanut bėrür muyanlıḳ bėriglilerke.

88. Yakub'un oğulları (tekrar Mısır'a gelip) Yusuf'un huzuruna çıktıklarında, "Vezir hazretleri! Biz ve ailemiz yine sıkıntı ve darlık içindeyiz. Size ödeyebileceğimiz miktar da çok az. Sen yine bize ölçeği dolu dolu tuttur, bol bol ver ve bize lutufta bulun (kardeşimiz Bünyamin'i de bağışla geri götürelim).[180] Çünkü Allah lutfedip bağışta bulunanların mükâfatını verir" dediler.

قَالَ هَلْ عَلِمْتُم مَّا فَعَلْتُم بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنتُمْ جَاهِلُونَ {يوسف/89}

89. aydı nek bildiŋizler mü ne ḳıldıŋızlar yūsuf birle ḳaḍaşı birle ançada siler bilmegli erdiŋizler?

180 Buradaki "Tasadduk" kelimesi ile, karşılıksız daha fazla buğdayın kastedilmiş olduğu görülmekle beraber, kaynaklarda asıl maksadın, kardeşleri Bünyamin'in affedilip onlara teslim edilmesi olabileceği anlatılmaktadır.

89. Yusuf onlara, "Yusuf'a ve kardeşine cahillik ederek neler yaptığınızı biliyor musunuz?" dedi.[181]

قَالُواْ أَإِنَّكَ لَأَنتَ يُوسُفُ قَالَ أَنَاْ يُوسُفُ وَهَذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَن يَتَّقِ وَيِصْبِرْ فَإِنَّ اللّهَ لاَ يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ {يوسف/90}

90. aydılar bütünlükün sen mü kim sen yūsuf. aydı men yūsuf men bu ḳarındaşım turur sipās urdı Taŋrı biziŋ üze. kim ol kim saḳnuḳluḳ ḳılsa serinse bütünlükün Taŋrı yoḳsuz ḳılmas ėdgülük ḳılığlılar yanutı.

90. Onlar (şaşkınlıkla), "Ne! Yoksa sen Yusuf musun?" dediler. O da, "Evet, ben Yusuf'um, bu da kardeşimdir. Allah bize büyük bir lutufta bulundu (sizin tuzaklarınızdan bizi kurtardı ve buluşturdu). Hiç şüphesiz bir kimse Allah'a karşı gelmekten sakınır, zorluk ve sıkıntılara sabrederse bilsin ki, Allah böyle güzel işler yapanların mükâfatını zâyi etmez" dedi.

قَالُواْ تَاللّهِ لَقَدْ آثَرَكَ اللّهُ عَلَيْنَا وَإِن كُنَّا لَخَاطِئِينَ {يوسف/91}

91.aydılar Taŋrı tuta ant üḍürdi ök sėni Taŋrı biziŋ üze. neçeme erdimiz erse ḫaṭā ḳılığlılar.

91. Yusuf'un kardeşleri, "Allah'a andolsun ki, O seni bizden üstün kıldı; gerçekten biz çok yanlış işler yapmışız" dediler.

قَالَ لاَ تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ {يوسف/92}

92. aydı taşra toḳımaḳ yoḳ siler üze bu kün. yarlıḳaġay Taŋrı silerni ol turur yarlıḳaġanlarda yarlıḳaġanraḳı.

92. Yusuf şöyle dedi: "Bugün artık yaptıklarınızdan dolayı sizi kınamıyorum. Allah sizi bağışlasın. O merhamet edenlerin en merhametlisidir."

اذْهَبُواْ بِقَمِيصِي هَذَا فَأَلْقُوهُ عَلَى وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا وَأْتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ {يوسف/93}

181 "Hz. Yusuf'un üvey kardeşleri Yusuf ve Bünyamin'e karşı kıskançlık duyuyor, ayrımcılık yapıyorlardı. Bu sebeple Bünyamin hırsızlıkla suçlandığında hemen kabullenmişler (77. âyet) ve "Bunun kardeşi de hırsızlık yapmıştı" diyerek Hz. Yusuf'a da iftira etmişlerdi.

93. barıŋlar bu meniŋ köŋlekimni kemişiŋler anı atam yüzi üze kelgey bir körügli keltürüŋler maŋa ewüŋüzler boḍunını yumḳılarnı.

93. "Şimdi siz bu gömleğimi alıp götürün, babamın yüzüne sürün, o zaman görmeye başlayacaktır. Sonra da aile fertlerinizin hepsini alıp bana getirin."

وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلاَ أَن تُفَنِّدُونِ {يوسف/94}

94. ḳaçan aḍrılıp çıḳtı erse arḳış aydı ataları men bulur men yūsuf yıḍını eger munar tėmes erse siler.

94. Kervan Mısır'dan ayrılmıştı ki, babaları Yakub şöyle dedi: "Eğer beni bunaklıkla suçlamazsanız bir şey söyleyeceğim: Vallahi ben Yusuf'un kokusunu alıyorum."

قَالُواْ تَاللّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلاَلِكَ الْقَدِيمِ {يوسف/95}

95. aydılar Taŋrı tuta sen eski yitüklüg içinde sen.

95. Orada bulunanlar: "Yemin olsun ki, senin o eski şaşkın halin devam ediyor" dediler.

فَلَمَّا أَن جَاء الْبَشِيرُ أَلْقَاهُ عَلَى وَجْهِهِ فَارْتَدَّ بَصِيرًا قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللّهِ مَا لاَ تَعْلَمُونَ {يوسف/96}

96. ḳaçan keldi erse sewünçi arḳış kemişti anı yüzi üze ewrüldi yandı körmeki. aydı aymadım mu silerke men bilür men Taŋrıdın anı kim bilmes siler?

96. Kervanın önünden giden ve Yusuf'un sağ olduğu müjdesini getiren kişi,[182] Yusuf'un gömleğini Yakub'un yüzüne sürdü ve o da, o anda görmeye başladı. Ve "Ben size, 'Allah'ın lutfuna dair sizin bilmediğiniz birçok şeyi biliyorum' dememiş miydim?" dedi.

182 Tercümedeki, "Kervanın önünden giden" ifadesi, İbn Mesud'un mushafındaki fazlalığa göredir. Müjdeyi getiren kişinin ise Yahuda olduğu kaydedilmektedir. Rivayete göre, Yusuf'un kanlı gömleğini babasına götüren de o idi. "Madem babama üzüntü verici gömleği ben götürdüm, sevindirici gömleği de ben götüreyim" demiştir.

قَالُواْ يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ {يوسف/97}

97.aydılar ay atamız yarlıḳatu ḳılu bėrgil biziŋke yazuḳlarımızını biz erdimiz yaŋlıġlılar.

97. Oğulları, "Baba! Bizim günahlarımızı bağışlaması için Allah'a dua et. Çünkü biz gerçekten çok yanlış işler yaptık" dediler.

قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّيَ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ {يوسف/98}

98. aydı herāyna yarlıḳatu tilegey men silerni iḍimde. ol iḍi ol turur. yazuḳ örtgen yarlıḳaġan.

98. Yakub, "Evet, bağışlanmanız için Rabbime dua edip yalvaracağım. Çünkü O Gafûr'dur; tevbe eden kullarının günahlarını bağışlar, Rahîm'dir; kullarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir."

فَلَمَّا دَخَلُواْ عَلَى يُوسُفَ آوَى إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُواْ مِصْرَ إِن شَاء اللّهُ آمِنِينَ {يوسف/99}

99. ḳaçan kirdiler erse yūsuf üze sıġundurdı aŋar atası anası aydı kiriŋler mışrḳa eger tilese Taŋrı ḳorḳınçsızlar.

99. (Yakub bütün ailesini alıp Mısır'a vardı) Birlikte Yusuf'un huzuruna çıktılar. Yusuf anasını ve babasını bağrına bastı, "Allah'ın izni ile bundan böyle Mısır'da güvenlik ve huzur içinde yaşayın" dedi.

وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّواْ لَهُ سُجَّدًا وَقَالَ يَا أَبَتِ هَذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ مِن قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاء بِكُم مِّنَ الْبَدْوِ مِن بَعْدِ أَن نَّزغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاء إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ {يوسف/100}

100.kötürdi atası anası taḫt üze tüştiler aŋar yüknügliler. aydı ay atam bu turur meniŋ tüşümnüŋ yanışı munda öŋdün ḳıldı oḳ anı iḍim yaraġlıġ. ḳıldı oḳ eḍgülük maŋa ançada çıḳardı mėni zindāndın keldürdi silerni yazıdın bulġamışda kėḍin yek mėnli ara ḳaḍaşlarım ara. çın meniŋ iḍim yinçge körügli turur nėgü kim tilese. bütünlükün ol ol turur bilgen bütün işlig.

100. Yusuf, anasını ve babasını tahta çıkarıp yanına oturttu. Hepsi Yusuf'un huzurunda saygı ile eğildiler. Bu manzara karşısında Yusuf şöyle bir konuşma yaptı: "Babacığım, işte daha önce gördüğüm rüyanın yorumu budur.[183] Rabbim o rüyayı şimdi gerçekleştirmiş oldu ve bana pek çok ihsanda bulundu. O beni zindandan çıkardı. Şeytan, kardeşlerimle aramıza fitne ve kıskançlık soktuktan (ve çok şükür o da bittikten) sonra Allah sizi çölden buraya getirdi. Rabbim lutufkârdır; olmasını dilediği şeyi aklın ermeyeceği yollarla işte böyle gerçekleştirir. Çünkü O Alîm'dir; dilediği şeyi gerçekleştirecek yolları çok iyi bilir, Hakîm'dir; yaptığı bütün işlerde bir hikmet vardır."

رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِن تَأْوِيلِ الأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ أَنتَ وَلِيِّي فِي الدُّنيَا وَالآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ {يوسف/101}

101. iḍimā! bėrdiŋ ök maŋa erkligdin ögrettiŋ maŋa sözler yanışını tüşler yorıġındın. ay köklerni yerlerni teŋ törütügli sen işim erkligi sen dünyā içinde āḫiret içinde. cānımnı alġıl müsülmānın ulamturġıl mėni ėḍgülerke.

101. (Sözlerini şu dua ile bitirdi:) "Rabbim! Bana makam, mevki ve iktidar lutfettin. Rüyaların, olayların yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan Rabbim! Dünyada da âhirette de velînimetim Sensin. Benim canımı Sana yürekten teslim olmuş, müslüman biri olarak al ve beni önceki peygamberlerin[184] arasına kat."

ذَلِكَ مِنْ أَنبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُواْ أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ {يوسف/102}

102. ol örtüglüg sawlardın yarlıġ ıḍtımız anı saŋa. ermediŋ anlar üskinde ançada kim yıġıldılar işleriŋe anlar al ḳılurlar erdi.

102. Ey Peygamber! İşte bunlar sana vahiyle bildirdiğimiz gayba dair haberlerdir. Zira Yusuf'un kardeşleri birleşip ona birtakım tuzaklar kurarken sen yanlarında değildin.

وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ {يوسف/103}

183 Söz konusu rüya, bu surenin dördüncü âyetinde geçen rüyadır. Oradaki on bir yıldız Yusuf'un on bir kardeşine, güneş ve ay da anne ve babasına işarettir. Rüyasında bunların kendisine saygı ile eğildiklerini görmüştü. Burada işte o rüya gerçekleşmiştir.

184 Lafzen, "Sâlihlerin."

103. ermes üküşreki kişilerde eger suḳlansa sen kėrtgünügliler.

103. Bununla birlikte sen ne kadar çaba harcarsan harca, insanların çoğu yine de iman etmez.

وَمَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلاَّ ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ {يوسف/104}

104. kılmas sen anlarda anıŋ üze bir terdin. ermes ol meger pend turur ajunluġlarḳa.

104. Üstelik sen yaptığın peygamberlik görevine karşılık onlardan bir ücret de istemiyorsun. Oysa bu Kur'an, bütün insanlık için sadece bir öğüt, bir şeref kaynağıdır.

وَكَأَيِّن مِّن آيَةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ {يوسف/105}

105. neçe üküş belgüdin kökler içinde yer içinde keçerler anıŋ üze anlar andın yüz ewrügliler.

105. Göklerde ve yerde Allah'ın birliğini ve kudretini gösteren daha nice deliller vardır ki, insanlar onları görür, fakat hiç aldırmadan geçip giderler.

وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللّهِ إِلاَّ وَهُم مُّشْرِكُونَ {يوسف/106}

106. kėrtgünmes üküşrekleri Taŋrıḳa meger anlar ortaḳ ḳatıġlılar.

106. Onların çoğu, şirke bulaşmaksızın Allah'a iman etmez.[185]

أَفَأَمِنُواْ أَن تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ اللّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لاَ يَشْعُرُونَ {يوسف/107}

107. ḳorḳınçsız mı boldılar kelmekinde olarḳa bir örtügli Taŋrı ḳınındın azu kelse anlarḳa ḳıyāmet tawışsuzun anlar bilmesler.

107. Bu insanlar, Allah tarafından kendilerini çepeçevre kuşatacak bir azabın gelmeyeceğinden veya farkında olmaksızın kıyametin âniden kopuvermeyeceğinden çok mu eminler?

185 Kureyş kabilesi Kâbe'yi tavaf ederken şöyle telbiye getirirdi: "Buyur, Allah'ım buyur! Buyur, Senin ortağın yoktur. Ancak bir ortağın vardır, Sen ona ve onun sahip olduklarına da hükmedersin." Bu da inanca şirk karıştırmanın bir örneğidir.

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَاْ وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللهِ وَمَا أَنَاْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ {يوسف/108}

108. ayġıl bu yolum turur oḳır men Taŋrı tapa belgülüg üze men kim uḍsa maŋa. arıġ ol Taŋrı ermes men ortaḳ ḳatıġlılardın.

108. Ey Peygamber! Onlara şunu söyle: "Benim yolum işte budur. Ben insanları, bilinçli bir şekilde, delillere dayanarak Allah'a inanmaya çağırıyorum. Ben ve bana inananlar böyleyiz. Allah sizin uydurduğunuz sıfatlardan münezzehtir, yücelerden yücedir. Bilin ki, ben aslâ müşriklerden değilim."

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلاَّ رِجَالاً نُّوحِي إِلَيْهِم مِّنْ أَهْلِ الْقُرَى أَفَلَمْ يَسِيرُواْ فِي الأَرْضِ فَيَنظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَدَارُ الآخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ اتَّقَواْ أَفَلاَ تَعْقِلُونَ {يوسف/109}

109. ıḍmadımız sėnde öŋdün sėnde aşnu meger erenler yarlıġ ıḍlur anlarḳa salalar boḍunındın. azu yörimesler yer içinde baḳsalar neteg erdi anlarnıŋ işi soŋı anlarda öŋdün. āḫiret sarāyı yėgrek turur anlarḳa kim saḳnuḳluḳ ḳıldılar. uḳmaz mu siler?

109. Ey Peygamber! Biz senden önce de bir kısım beldelerin halklarına kendilerinden peygamberler gönderdik, onlara vahyederek bilgiler verdik. Bu müşrikler yeryüzünde hiç gezip dolaşmazlar mı? Kendilerinden önceki bu toplumların başlarına gelenlere bakmazlar mı? Bilin ki, âhiret yurdu, şirk ve isyandan kaçınanlar için daha hayırlıdır. Siz ey müşrikler! Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?

حَتَّى إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّواْ أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُواْ جَاءهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَن نَّشَاء وَلاَ يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ {يوسف/110}

110. ḳaçan umınçsız boldılar erse yalavaçlar sėzindiler kim anlar yalġan tutuldılar keldi anlarḳa yārīmiz ḳutġarur miz kimni tilese miz yandurulmas biziŋ ḳınlıḳımız yazuḳ ḳılıġlı boḍunlardın.

110. (Bu müşrikler başlarına bir azab gelmemesine aldanmasınlar.) Geçmişte, peygamberlerin bile ümitsizliğe düştükleri ve toplumları tarafından büsbütün yalancılıkla itham edildikleri

zamanlar olmuştur.[186] İşte Bizim yardımımız tam o sırada imdatlarına yetişmiş ve dilediğimiz kimseler kurtulmuştur. Fakat günahkâr kavimlere vereceğimiz cezayı geri çevirmek mümkün olmamıştır.

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُوْلِي الأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ {يوسف/111}

111. erdi ök ḳıṣṣalar içinde ḳızġut ḫıred iḍileriŋe. ermedi bir söz ḳoşulsa yoḳ kim çındġarmaḳ ol kim anıŋ öŋdüninde erdi belgürtmek aḍırmaḳ seçmek tėgme nerseni köni yolḳa köndürmaḳ yarlıḳamaḳ ol boḍunḳa kim kėrtgünürler.

111. Hiç şüphe yok ki, bu peygamberlerin hayat hikâyelerinde ibretler; alınacak dersler vardır. Fakat bütün bunları anlayacak olanlar, akıl sahibi kimselerdir. Bilin ki bu Kur'an, uydurulup Allah'a isnad edilen bir söz değil, kendinden önceki ilâhî kitapları onaylayan, her şeyi ayrıntılı bir şekilde açıklayan, hidayet ve rahmet kaynağı olan bir kitaptır. Fakat bunu inanan toplumlar anlar.

186 Krş. Bakara 2/214.

13 سُورَةُ الرَّعْدِ

Sûrenin Mekkî veya Medenî oluşu konusunda farklı görüşler olmakla birlikte çoğunluk, birkaç âyeti dışında Mekkî olduğu görüşündedir. 43 âyettir. Sûre adını 13. âyette geçen "Ra'd" kelimesinden almıştır. Bu kelime, şimşek ve gök gürlemesi anlamlarına gelir.

(13)

sūretüʾr-raʿd

bu sūre raʿd sūresi turur. medīnede inmiş turur. ḳırḳ bėş āyet turur.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ol iḍi atı birle kim kökni havā üze kere yarlıḳadı. bağırsaḳ kim kök yağmurı birle rūzī bėrü yarlıḳadı. yarlıḳağlı kim törütüp rūzī bėrip yana yarlıḳağlı.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

المر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَالَّذِيَ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ الْحَقُّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يُؤْمِنُونَ {الرعد/1}

1. bu bir āyet turur ol Taŋrı yāḍ ḳıldı bitigniŋ belgüleri. yme ol kim indürdi saŋa iḍiŋdin yaraġlıġ çın turur yoḳ kim boḍunnuŋ üküşrekleri kėrtgünmesler.

1. Elif Lâm Mîm Râ[187] Bunlar Kur'an'ın âyetleridir ve sana Rabbin tarafından indirilen bu Kur'an, hak ve hakikatin ta kendisidir. Yine de insanların çoğu (yeterince düşünmedikleri için) ona inanmaz.

اللّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لأَجَلٍ مُّسَمًّى يُدَبِّرُ الأَمْرَ يُفَصِّلُ الآيَاتِ لَعَلَّكُم بِلِقَاء رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ {الرعد/2}

187 Bkz. Bakara 2/1, ilgili not.

2. ol ol iḍi kim kötürdi köklerni tirgüksüz körür siler anı yana erklig erip turdı mülki üze fermān tutuġlı ḳıldı künni taḳı aynı. ḳamuġ yörir atalmış vaḳṭḳa tėgi. soŋı baḳıp ḳılur işni aḍra seçe belgürtür bolġay kim siler iḍileriŋiz ḳatuşmaḳḳa kėrtgüngey siler.

2. Şu gökleri, görebileceğiniz bir direk olmaksızın yükseltip tutan Allah'tır. Sonra da O, yarattığı her şeyin kanununu koymuş, hepsi üzerinde egemenlik kurmuştur.[188] Ayrıca her biri, belli bir zamana kadar yörüngelerinde akıp giden güneşi ve ayı da sizin istifadenize sunmuştur.[189] Her şeyi yerli yerince yöneten O'dur. O, bunları düşünüp Rabbinizin huzuruna çıkacağınıza dair kesin bir imana sahip olmanız için, varlığına ve kudretine işaret eden delilleri ayrıntılı olarak açıklamaktadır.

وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ {الرعد/3}

3. ol ol iḍi tarttı çözdi kerdi yerni taḳı ḳıldı anıŋ içinde ėkki ḳoş taġlar arıḳlar. tėgme türlüg yėmişlerdin ḳıldı anıŋ içinde ėkki ḳoş cüft örter tünni kündüzke. bütünlükün anıŋ içinde belgüler ol boḍunḳa kim saḳnurlar.

3. Yeryüzünü önünüze dümdüz seren, orada sağlam dağlar ve vâdilerle birlikte nice ırmaklar yaratan O' dur. Ve O, her bir meyvenin özünde çift çift (erkek ve dişiden oluşan) tohumlar yaratmış gündüzü geceyle örtüp bürümüştür. Bütün bunlarda Allah'ın varlığına ve kudretine işaret eden deliller vardır; fakat bunu derinliğine düşünen kimseler anlar.

وَفِي الأَرْضِ قِطَعٌ مُّتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الأُكُلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ {الرعد/4}

4.yer içinde kesekler ḳoşlaşıġlılar būstānlar üzümlerdin tarıġlardın ḫurmā yıġaçıdın miŋeşmiş miŋeşmedük içrülür bir suw birle. artuḳ ḳılur miz amarısı amarı üze yėmişler içinde. bütünlükün anıŋ içinde belgüler ol ol boḍunḳa kim ögün uḳarlar.

4. Yeryüzünde birbirine yakın, ama farklı özellikleri olan kara parçaları vardır. Buralarda üzüm bağları, ekin tarlaları, tek ve sıra sıra, çatallı çatalsız hurma ağaçları vardır. Bunlar aynı

188 Lafzen, "Arşın üzerine istivâ etmiştir."
189 Matüridî, "Sehhara" (Faydanıza sundu) fiiline, "Onlardan yararlanmayı öğretti" anlamını vermiştir.

su ile sulandıkları halde Biz onların ürünlerini ve meyvelerini, birbirlerinden güzel, farklı renk ve tatlarda yaratırız. İşte bunlarda da Allah'ın varlığı ve kudretine işaret eden deliller vardır; fakat bunu anlayacak olanlar, aklını çalıştıran kimselerdir.

وَإِن تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ أَئِذَا كُنَّا تُرَابًا أَئِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ أُوْلَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمْ وَأُوْلَئِكَ الأَغْلاَلُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَأُوْلَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدونَ {الرعد/5}

5. eger tanırḳasa sen taŋ oḳ turur sözleri ḳaçan bolsa miz topraḳ biz mü bolur miz yaŋı yaratıġ içinde anlarḳa anlar kim tandılar iḍilerine. anlarḳa ġüllar turur boyunları içinde. anlar tururlar tamu iḍileri. anlar anıŋ içinde meŋgü ḳalıġlılar.

5. Ey Peygamber! Bütün bu delillere rağmen inkârcıların hâlâ gerçeklerden yüz çevirip putlara tapınmalarına şaşıyorsan bil ki, asıl şaşılacak olan; onların, "Biz toprak olup gittikten sonra yeniden mi dirileceğiz?" demeleridir. İşte onlar, Rablerini inkârda direnenlerdir. İşte onlardır boyunlarına bukağı takılacak olanlar! İşte onlardır cehennemlikler! Ve onlar orada asırlarca kalacaklardır.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِمُ الْمَثُلاَتُ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ {الرعد/6}

6.ėwdürseler sėni ėsizlik birle ėdgülükde öŋdün keçti ök anlarda öŋdün ḳınlar rüsvālıḳlar. bütünlükün seniŋ iḍiŋ yarlıḳamaḳ iḍisi turur kişilerke küç ḳılmaḳları üze. taḳı seniŋ iḍiŋ ḳatıġ ḳınlıg ol.

6. Onlar bir de, güzellik ve mutluluk içinde yaşamak varken, (başlarına geleceğini söylediğin ve inanmayıp alay ettikleri) o azab gelecekse hemen gelsin de görelim diyorlar. Oysa kendilerinden önce ibret alınacak nice felâketler gelip geçmiştir. Fakat Allah, zulümlerine rağmen insanları yine de bağışlar; acele gelmesini istedikleri azabı hemen vermez, onlara mühlet tanır. Bilin ki, O'nun azabı da çok şiddetlidir; zamanı geldiğinde alay ederek istedikleri o azabı da gönderir.

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُواْ لَوْلاَ أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ {الرعد/7}

7. ayur anlar kim tandılar nelük indürülmedi anıŋ üze bir belgü iḍisindin. bütünlükün kim sen ḳorḳutıġlı sen tėgme bir boḍunḳa yol körkitügli bar.

7. Küfürde direnen bu kimseler yine (alay ederek), "Muhammed'e Tanrısından açıkça görebileceğimiz bir mucize indirilseydi ya!" diyorlar. Ey Peygamber! Sen sadece bir uyarıcısın (mucize göstermekle yükümlü değilsin). Her kavmin (kendi döneminin şartlarına uygun deliller getiren) bir yol göstericisi olmuştur.[190]

اللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنثَى وَمَا تَغِيضُ الأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِندَهُ بِمِقْدَارٍ {الرعد/8}

8. Taŋrı bilür negü kim kötrür tėgme tişi negü kim suġlur oġulçuḳlar ol kim artar. tėgme nerse anıŋ ḳatında teŋinçe ol.

8. (Allah, hak etmiş topluluğa ne zaman azab göndereceğini çok iyi bilir. Öyle ki,) O Allah, her dişinin neye gebe olduğunu, rahimlerdeki ceninlerin cinsiyetlerini, tek mi çift mi olduğunu, erken mi geç mi doğacağını; her şeylerini bilir. O'nun katında her şey belli bir ölçüye (koyduğu düzene) göre cereyan eder.

عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ {الرعد/9}

9. biligli örtüglügni açuḳluḳnı uluġ yükseklik iḍisi.

9. O görünmeyenleri de görünenleri de iyi bilir. O büyüktür, yücelerden yücedir.

سَوَاء مِّنكُم مَّنْ أَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَن جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ {الرعد/10}

10. rāst tüp tüz ol silerde ol kim yaşursa sözni yme ol kim açuḳluġ ḳılsa anı yme ol kim tünle yorıġlı ol kündüz yorıġlı ol.

10. Allah için, sözünü gizleyen de açığa vuran da; bir şeyi gece yapan da gündüz yapan da birdir, O hepsini bilir.

190 "Yani peygamberlik kurumunu sen uydurmadın. Geçmiş devirlerde her kavmin peygamberi olmuştur ve bu peygamberler yaşadıkları döneme uygun mucizeler getirmişlerdir. Şimdi sana da fesahat ve belâgatta en ileri noktaya ulaşmış bir kitab gönderdik. Bundan daha büyük mucize olur mu?" Râzî ve İbn Âşur âyeti böyle anlamışlardır.

لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللّهِ إِنَّ اللّهَ لاَ يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلاَ مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَالٍ {الرعد/11}

11. aŋar biri biri soŋında kirigli ferişteler anıŋ utrusında yme anıŋ arḳasında küḍezürler anı Taŋrı yarlıḳı birle. bütünlükün Taŋrı tegşürmes aḍınatmas anı kim boḍun birle ançaḳa tėgi tegşürseler anı kim özleri birle. ḳaçan kim tilese Taŋrı bir boḍunḳa ėsizlik yandurmaḳ yoḳ anı. yoḳ anlarḳa anda aḍın bir dost küḍezçi.

11. Kullarının önünden ve arkasından onları izleyen ve Allah'ın emriyle yaptıkları şeyleri bir bir kaydeden melekler vardır.[191] (Dolayısıyla Biz her şeyi bilir ve gözleriz. O hemen gelmesini istediğiniz azab için sebeplerin oluşmasını bekleriz. Çünkü koyduğumuz kural gereği) bir topluluk kendi durumunu değiştirmedikçe; ahlâken bozulmadıkça, Allah o toplumun durumunu değiştirmez; onlara azab etmez. (Fakat hak ettiği için) bir topluluğun başına bir azab getirmeyi dilerse artık onu geri çevirebilecek hiçbir güç de yoktur. O zaman onların Allah'tan başka hiçbir dost ve yardımcıları olmayacaktır.

هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْشِىءُ السَّحَابَ الثِّقَالَ {الرعد/12}

12. ol ol iḍi kim körkitür silerke yaşınnı ḳorḳıtmaḳ umdurmaḳ örletür ḳoparur aġır yüklüg bulıtlarnı.

12. O öyle bir Allah'tır ki, sizi korkutan ve umutlara sevkeden şimşeği O çaktırır, yağmur yüklü bulutları meydana getiren de O'dur.

وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلاَئِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَن يَشَاء وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ {الرعد/13}

13. arıġlıḳ ayur kök kükremeki anıŋ ögdüsi birle ferişteler anıŋ ḳorḳınçından. ıḍur kök otlarını tėgrür anı kimke tilese anlar üsterişürler Taŋrı içinde. ḳatıġ ḳınlıġ ol.

191 Âyetteki "Min emrillâh" ifadesi, "Bi emrillâh" (Allah'ın emriyle) mânasındadır. Nitekim Ali b. Ebî Tâlib, İbn Abbas ve İkrime bu şekilde okumuşlardır.

13. Gök gürültüsü Allah'a hamd ederek O'nu tesbih eder.[192] Meleklerin tesbihi de O'nun korkusundandır. Allah yıldırımları dilediği yere yöneltir, dilediğinin üzerine düşürür. Gerçek böyle iken küfürde direnenler hâlâ Allah'ın (insanları bu dünyada cezalandırmasına ve âhirette yeniden diriltmesine dair) kudreti hakkında tartışıp duruyorlar. Hâlbuki O, kudreti sonsuz ve azabı çetin olandır.

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ لاَ يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَيْءٍ إِلاَّ كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاء لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دُعَاء الْكَافِرِينَ إِلاَّ فِي ضَلاَلٍ {الرعد/14}

14. aŋar oḳımaḳ yaraşı. anlar kim oḳırlar Taŋrıda aḍın boyun bėrmesler anlarḳa nerse birle meger ėkki ayası yaḍıġlı teg suwḳa tėgsün tėyü aġzıŋa ermes ol tegnigli aŋar. ermes tanıġlılar uḳmaḳı meger yolsuz içre.

14. Gerçek dua ve ibadet, işte böyle bir Allah'a yapılandır. O'ndan başkasına dua ve ibadet edenlere, tapındıkları varlıklar hiçbir karşılık veremezler. Onların durumu; (bir dere kenarında veya kuyu başında) ellerini suya doğru uzatıp suyun ağzına gelmesini bekleyen kimse gibidir.[193] Oysa su, kendiliğinden aslâ onun ağzına gelemez. İşte kâfirlerin dua ve ibadetleri böylesine boştur.

وَلِلّهِ يَسْجُدُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلالُهُم بِالْغُدُوِّ وَالآصَالِ (سجدة مستحبة) {الرعد/15}

15. Taŋrıḳa secde ḳılur ne kim kökler içindeki yer içindeki taplayu taplamayu köligeler anlar taŋda kėçe.

15. Göklerde ve yerdeki varlıkların hepsi ve onların gölgeleri, ister istemez, sabah akşam Allah'a secde ederler (O'nun kanunlarına uygun hareket ederler).[194]

192 Keşşâf ve Beyzâvi'ye göre Allah'ı överek yücelten, gök gürültüsünün kendisi değil, bu sesi işitenlerdir. Buradaki Ra'd kelimesini Allah'ın koyduğu tabiat kanunlarından biri olarak düşünmek daha uygundur. Çünkü şimşek çakması, gök gürlemesi ve yıldırımların düşmesi, Allah'ın koyduğu kanunlardan biridir. Olayların bu kanunlara uygun olarak cereyan etmesi hal diliyle Allah'ı tesbih etmeleri, övmeleri, yüceltmeleri demektir.

193 Nasıl su, kendisine el uzatan ve ağzına gelmesini isteyen kimseden ve su içme isteğinden habersiz ise, kendisine tapınılan putlar da aynı şekilde kendilerine yapılan dua ve ibadetlerden habersizdirler. Üstelik yapabilecekleri bir şeyleri de yoktur.

194 Gölgelerin secde etmesi, Allah'ın koyduğu yasalara uygun olarak uzaması ve kısalması gibi hareketlerdir.

قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ قُلِ اللّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِ أَوْلِيَاء لاَ يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعًا وَلاَ ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُواْ لِلّهِ شُرَكَاء خَلَقُواْ كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ {الرعد/16}

16. aygıl kim ol kökler yerler içisi. aygıl Tañrı turur. aygıl tuttuñızlar mu anda aḍın dostlar erklig bolmaslar özleriñe asıġ ḳılu ap ziyān ḳılu. aygıl nek berāber bolur mu közsüz körgen azu nek berāber bolur mu ḳaraṇḳuluḳ yaruḳluḳ. azu ḳılur mu Tañrıḳa ortaḳlar yarattılar mu anıṇ yaratıġı teg meṇzeşdi mü yaratıġ anlar üze. aygıl Tañrı turur ḳamuġ nerseni yaratıġlı ol turur bir içi küçep erk sürgen.

16. Ey Peygamber! İnsanlara, "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" diye sor! (Kesinlikle "Allah'tır" diyeceklerdir).[195] De ki: "Evet, Allah'tır." Ve şunu söyle: "Peki, öyleyse Allah'ı bırakıp ne kendilerine faydası dokunabilen ne de gelecek bir zararı engelleme gücü olan varlıkları nasıl oluyor da Tanrı olarak kabul ediyorsunuz?" Ve yine onlara, "Görenle görmeyen bir midir? Karanlıkla aydınlık aynı mıdır?" diye sor. Yoksa onlar Allah'a O'nun gibi yaratma gücü olan ortaklar buldular da, yaratma işini hangisinin yaptığına dair kafaları mı karıştı? (Allah'ın yarattıklarını putların yarattığını mı zannettiler?) Yine de ki: Hayır, hayır! Her şeyi yaratan Allah'tır, O birdir, tektir ve Kahhâr'dır; yaratmak veya yok etmek sadece O'nun elindedir."

أَنزَلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَّابِيًا وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَاء حِلْيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِّثْلُهُ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاء وَأَمَّا مَا يَنفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الأَرْضِ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللّهُ الأَمْثَالَ {الرعد/17}

17. indürdi kökdin yaʿnī bulıtdın suwnı aḳtı özüler anıṇ teṇinçe birle kötürdi aḳın köpüki yoḳaru aşıġlı. ol nekdin mi tamduru siler anıṇ üze ot içinde tileyü anıṇ bezek azu metāʿ köpük turur aṇar meṇzer. andaġoḳ meṣel urur Tañrı yaraġlıġḳa taḳı yaraġsızḳa yana köpük barur törpig ḳıraṇ yana ol kim asıġ ḳılur kişilerke ürük ḳalur yer içinde. andaġoḳ urur Tañrı meṣeller.

17. Allah yağmur yağdırdığında, dereler, vâdiler alabildiğine su ile dolup taşar. Sel suyu, üzerinde oluşan köpükleri taşıyıp sürükler. İnsanlar ziynet eşyası veya âlet edevat yapmak için ateş yakıp madenleri erittiklerinde de aynı şekilde böyle köpükler oluşur. Allah, hak ile bâtılı size işte böyle örneklerle anlatıyor. Köpükler yok olup gider, insanlara fayda veren kısım ise

195 Bkz. Ankebût, 29/6; Lokman 31/25; Zümer 39/38.

toprakta kalır. İşte Allah gerçekleri böyle misâller vererek anlatmaktadır.

لِلَّذِينَ اسْتَجَابُواْ لِرَبِّهِمُ الْحُسْنَى وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُواْ لَهُ لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِي الأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لاَفْتَدَوْاْ بِهِ أُوْلَئِكَ لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ {الرعد/18}

18. anlarḳa kim uḳmışḳa yanut bėrdiler iḍilerine ėḍgülük ol. anlar yanut bėrmediler aŋar eger bolsa anlarḳa ne kim yer içindeki altun kümüş yumḳı yme aŋar meŋzer anıŋ birle yuluş ḳolsalar. anlar tururlar anlarḳa turur saḳış yawuzı. sıġıŋġu yėrleri tamuġ. nėme yawuz yaḍım ol!

18. Rablerinin çağrısına karşılık verenlere en güzel mükâfatlar vardır. O'na uymayanlara gelince, (öyle bir ceza verilecektir ki) yeryüzünün bütün servetine, hatta onun bir o kadar fazlasına sahip olsalar, (başlarına gelen azaptan kurtulabilmek için) bütün bunları kurtuluş fidyesi olarak vermek isteyeceklerdir. Evet, onların hesabı çok çetin ve kötü, yerleri de cehennem olacaktır. Kalınacak ne kötü yerdir orası!

أَفَمَن يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَى إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُواْ الأَلْبَابِ {الرعد/19}

19. ol mu kim bilür anı kim indürüldi saŋa iḍiŋdin yaraşı anıŋ teg mü ol ḳaraġu turur. bütünlükün pend alur ḫıred iḍileri.

19. Rabbin tarafından sana indirilen Kur'an'ın hak olduğunu anlayıp bilen kimse ile kalp gözü kör olup hiç anlamayan kimse aynı mıdır? Bu gerçeği yalnız akıl sahipleri düşünüp anlar.

الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللّهِ وَلاَ يِنقُضُونَ الْمِيثَاقَ {الرعد/20}

20. anlar kim tükel ḳılıp başġa ėltürler Taŋrı ʿahdini sımaslar bütünlükni.

20. İşte bu akıl sahipleri (yaratılışlarında) Allah'a kesin olarak verdikleri söze[196] sâdık kalan ve anlaşmalarını bozmayanlardır.

196 Âyette geçen "Allah'a verdikleri söz"ün aslı "Misak"tır. "Ahid" ve "Misak" kelimeleri aynı anlamı ifade eder. Bu, insanın Allah'ı tanıyacak ve O'na kulluk edecek özellikte yaratılmış olmasıdır.

وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الحِسَابِ {الرعد/21}

21. anlar kim ulaştururlar anı kim fermānladı Taŋrı anıŋ birle kim ulansa ḳorḳarlar iḍilerindin ḳorḳarlar saḳış yawuzındın.

21. Yine bu kimseler Allah'ın yapılmasını emrettiği şeyleri yerine getirirler. Rablerine karşı bir kusur işlemekten çekinirler, kıyamet günü hesaplarının çetin olmasından korkarlar.

وَالَّذِينَ صَبَرُواْ ابْتِغَاء وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَأَنفَقُواْ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلاَنِيَةً وَيَدْرَؤُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُوْلَئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ {الرعد/22}

22.anlar serdiler tileyür iḍileri ḫoşnūdluḳını aḍaḳın tutarlar namāznı ribāmlarlar anıŋdın kim rūzī bėrdimiz anlarḳa yaşru açuḳluġ iterler ėḍgülük birle ėsizlikni anlar tururlar anlarḳa sarāy soŋı.

22. Onlar, Rablerinin hoşnutluğunu kazanabilmek için sıkıntılara göğüs gererler, namazı kılarlar, Bizim kendilerine verdiğimiz nimetlerden gizli ve açık olarak hayırlı işlerde harcarlar, kötülüğe iyilikle karşılık verirler. Mutlu son işte onlarındır.

جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالمَلاَئِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِم مِّن كُلِّ بَابٍ {الرعد/23}

23. körklüg būstānlar kirgeyler aŋar kim ėḍgü boldı atalarındın cüftlerindin oġlanları ḳızlarındın ferişteler kirgeyler anlar üze tėgme ḳapuġdın.

23. Adn cennetleri de onlarındır. Onlar oraya, cenneti hak eden ana babaları, eşleri ve çocuklarıyla birlikte gireceklerdir. Melekler de her bir kapıdan gelecekler ve onlara şöyle diyeceklerdir:

سَلاَمٌ عَلَيْكُم بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ {الرعد/24}

24. esenlik siler üze aŋar kim serindiŋizler nėme ėḍgü uştmaḫ sarāyı!

24. "Selam olsun size! (Tebrikler!) Sıkıntılara göğüs gerdiniz, sonunda ne hoş bir sonuca ulaştınız!"

وَالَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللهِ مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ اللهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الأَرْضِ أُوْلَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ {الرعد/25}

25. anlar kim buzarlar Taŋrı ʿahdini anıŋ bütünlükinde kėḍin keserler anı kim fermānladı Taŋrı anıŋ birle kim ulamaḳ artaḳlıḳ ḳılur yer içinde. anlar tururlar anlarḳa sürmek anlarḳa turur sarāy yawuzı.

25. Allah'a kesin olarak verdikleri sözden dönenler, Allah'ın yapılmasını emrettiği şeyleri yerine getirmeyenler ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlar ise, Allah'ın lânetine uğrayacaklardır. Onları çok kötü bir yer; cehennem beklemektedir.

اللهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاء وَيَقْدِرُ وَفَرِحُواْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الآخِرَةِ إِلاَّ مَتَاعٌ {الرعد/26}

26. Taŋrı yaḍar rūzīni kimke tilese yme tarutur kimke tilese. sewindiler. yaḳınraḳ tiriglik birle. ermes yaḳınraḳ tiriglik kėḍinki ajun içinde meger ėnçrünmek.

26. (İnkârcılar sahip oldukları nimetlere bakıp aldanmasınlar)[197] Allah rızkı dilediğine bol bol verir, kiminin de geçimini daraltır. Allah'ın kendilerine bol nimetler verdiği o müşrikler dünyada bu nimetlerle sevinir ve şımarırlar. Oysa dünya hayatı âhiret hayatına göre çok basittir ve gelip geçici bir metadan başka bir şey değildir.

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُواْ لَوْلاَ أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ قُلْ إِنَّ اللهَ يُضِلُّ مَن يَشَاء وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ {الرعد/27}

27. ayur anlar kim tandılar nelük indürülmedi anıŋ üze bir belgü iḍisindin. ayġıl bütünlükün Taŋrı azdurur kimni tilese taḳı köndürür anıŋ tapa kim yansa.

27. Küfürde direnen bu kimseler yine (alay ederek) diyorlar ki: "Muhammed'e Tanrısından açıkça görebileceğimiz bir mucize indirilseydi ya!" Ey Peygamber! Sen de ki: "(Mucize olarak bu Kur'an size yetmiyor mu?) Hiç şüphesiz Allah dilediğini (Kur'an gibi bir mucizeyi reddedip sapıklığı tercih eden sizin gibileri) dalâlette bırakır, Kendisine yönelenleri ise doğru yola iletir."

197 Krş. Mü'minûn 23/55.

الَّذِينَ آمَنُواْ وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللّهِ أَلاَ بِذِكْرِ اللّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ {الرعد/28}

28. anlar kim kėrtgündiler amrulur köŋülleri Taŋrı yāḍı birle bilgil Taŋrı yāḍı birle. amrulur köŋüller.

28. "(Allah'ın doğru yola ilettiği) bu kimseler, yürekten iman eden ve kalpleri Allah'ın (mucize olarak verdiği) Kur'an ile tatmin olan kimselerdir. Unutmayın ki, kalpleri tatmin edecek yegâne mucize Kur'an'dır.

الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ {الرعد/29}

29. anlar kim kėrtgündiler taḳı ḳıldılar eḍgülükler meŋiliglik olarḳa yanış körklüglüki.

29. Ne mutlu Allah'a inanıp iyi ve yararlı işler yapanlara! Ne güzeldir, onların dönüp varacakları yer!

كَذَلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَا أُمَمٌ لِّتَتْلُوَ عَلَيْهِمُ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ {الرعد/30}

30. mundaġoḳ ıḍtımız sėni ümmet içinde keçti ök anda öŋdün ümmetler oḳısa sen anlar üze ol kim yarlıġ ıḍtımız saŋa anlar tanarlar rūzī bėrigli Taŋrıḳa. ayġıl ol turur meniŋ iḍim yoḳ iḍi meger ol. anıŋ üze köŋül urdum anıŋ tapa yanışım.

30. Ey Peygamber! Kendilerinden önce gelmiş geçmiş nice toplumlara peygamberler gönderdiğimiz gibi vahyettiğimiz bu Kur'an'ı, kendilerine okuyup anlatman için aynı şekilde seni de bu topluma peygamber olarak gönderdik. Senin kavmin (tıpkı önceki toplumlar gibi) Rahmân'ı; kullarına sevgisinden dolayı peygamber gönderen Allah'ı inkâr etmektedir. ("Rahmân da kim?" diyenlere)[198] de ki: "O Rahman benim Rabbimdir. Ondan başka Tanrı yoktur. Ben yalnız O'na güvendim, O'na dayandım, dönüşümüz de yalnız O'nadır."

198 Bkz. Furkân 25/60.

وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتَى بَل لِّلّهِ الأَمْرُ جَمِيعًا أَفَلَمْ يَيْأَسِ الَّذِينَ آمَنُواْ أَن لَّوْ يَشَاء اللّهُ لَهَدَى النَّاسَ جَمِيعًا وَلاَ يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُواْ تُصِيبُهُم بِمَا صَنَعُواْ قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّى يَأْتِيَ وَعْدُ اللّهِ إِنَّ اللّهَ لاَ يُخْلِفُ الْمِيعَادَ {الرعد/31}

31. eger erse erdi bu ḳur'ān yöritilse anıŋ birle tağlar azu pāre pāre ḳılsa anıŋ birle yer azu sözletilse anıŋ birle ölügler. yoḳ kim Taŋrıḳa turur iş yumḳı. umınçsız mu boldı anlar kim kėrtgündiler eger tilese erdi Taŋrı köndürgey erdi kişilerni yumḳını. tutaşı anlar kim tandılar tėger olarḳa ḳılduḳları yürek toḳıġlı ḳorḳınç azu tüşer yaḳın sarāylarında kelgınçeke tėgi Taŋrınıŋ üḍ urmaḳı. bütünlükün Taŋrı ḳıymas va'delerḳa.

31. (Senden açıkça görebilecekleri bir mucize isteyen)[199] bu müşrikler (öyle inatçıdırlar ki, sana verilen bu Kur'an yerine aynen istedikleri gibi,) okunduğu zaman dağların yerinden oynadığı, yeryüzünün yarılıp parçalandığı ve ölülerin konuştuğu bir Kur'an gelse, yine de inanmazlar.[200] Oysa (gerçekleşmesini istedikleri) bütün bu işler, Allah'ın koyduğu yasalara göre cereyan etmektedir. Müminler hâlâ anlamadılar mı?[201] Allah dileseydi bütün insanları hidayete erdirirdi. Küfürde direnen bu kimselerin başlarına veya yurtlarının yakınlarına, Allah'ın vaadi gerçekleşinceye kadar, yaptıklarına karşılık olarak felâket gelmeye devam edecektir. Unutmayın ki, Allah aslâ sözünden dönmez.

وَلَقَدِ اسْتُهْزِىءَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ {الرعد/32}

32. ėliglendi ök yalavaçlar sėnde öŋdün. rüzgār bėrdim anlarḳa kim tandılar yana tuttum anlarnı neteg erdi meniŋ ḳınım?

32. Ey Peygamber! (Müşriklerin seninle alay etmelerine üzülme!) Senden önce de nice peygamberlerle alay edilmiştir. Buna rağmen Ben, küfürde direnenlere belli bir süre tanıdım, zamanı geldiğinde de onları kıskıvrak yakalayıverdim. Azabım nasıl da şiddetliydi! Gördüler.

أَفَمَنْ هُوَ قَآئِمٌ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَجَعَلُواْ لِلّهِ شُرَكَاء قُلْ سَمُّوهُمْ أَمْ تُنَبِّئُونَهُ بِمَا لاَ يَعْلَمُ فِي الأَرْضِ أَم بِظَاهِرٍ مِّنَ الْقَوْلِ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ مَكْرُهُمْ

199 Bkz. Aynı sûrenin 27. âyeti.

200 Krş. En'âm 6/111.

201 Âyetteki "Yey'es" kelimesi Naha', Hevâzin ve diğer bazı kabilelerin lehçelerinde "Bilmek, anlamak" anlamlarına gelir. Kureyş lehçesinde ise ümidi kesmek anlamındadır. Biz birinci anlamı tercih ettik.

وَصُدُّواْ عَنِ السَّبِيلِ وَمَن يُضْلِلِ اللّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ {الرعد/33}

33. ol kişi kim ol aḍaḳın turuġlı tėgme etöz üzele anı kim ḳazġandı. ḳıldılar Taŋrıḳa ortaḳlar. ayġıl ataġıl olarnı azu uḳturu mu bėrür siler aŋar anı kim bilmes erse yer içinde azu taşurdaḳı söz mü ayurlar sözdin. yoḳ kim bėzeldi anlarḳa kim tandılar alları yıġıldılar yoldın. kimni tilese yolsuz ḳılmaḳ Taŋrı yoḳ aŋar köni yolḳa köndürdeçi.

33. Herkesin iyi-kötü ne yaptığını görüp bilen Allah'ın birliğine inanmıyorlar da, O'na ortaklar koşuyorlar, öyle mi?! Ey peygamber! De ki: "Siz o putlarınıza (hak etmedikleri) isimler ve sıfatlar vermeye devam edin bakalım! Yoksa Allah'ın, yeryüzünde bilmediği bir ortağı var da, bunu O'na siz mi haber veriyorsunuz?! Bilin ki, siz sadece aslı esası olmayan boş sözlerle oyalanıyorsunuz." Küfürde direnenlere, uydurdukları bu inanç düzeni güzel gösterildi ve onlar böylece doğru yoldan alıkonulmuş oldular. (Dalâlet yolunu tercih ettiği için) Allah'ın dalâlette bıraktığı kişiye, doğru yolu gösterebilecek hiç kimse yoktur.

لَّهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الآخِرَةِ أَشَقُّ وَمَا لَهُم مِّنَ اللّهِ مِن وَاقٍ {الرعد/34}

34. anlarḳa ḳın turur yaḳın tiriglik içinde kėḍinki ajun ḳını. ḳatıġraḳ ol. yoḳ anlarḳa Taŋrıdın bir küḍezçi.

34. Böyleleri için dünya hayatında bir azab vardır, âhiretteki azapları ise daha ağır ve şiddetlidir. Onları Allah'ın azabından koruyacak kimse de yoktur.

مَّثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ أُكُلُهَا دَآئِمٌ وِظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَواْ وَّعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ {الرعد/35}

35. ol uştmaḫnıŋ meŋzeki vaʿde ḳılındı saḳnuḳlarḳa. aḳar anıŋ altından arıḳlar. anıŋ yėmişi tutaşı ol anıŋ köligesi. ol anlarnıŋ işiniŋ soŋı saḳnuḳluḳ ḳıldılar tanıġlılarnıŋ soŋı ot turur.

35. Takvâ sahiplerine vâdolunan cennet; altından ırmaklar akan, ağaçlarının meyvesi de gölgesi de bitip tükenmeyen bahçeler gibidir. Küfür ve isyandan kaçınanları böyle güzel bir son beklemektedir. Küfürde direnenlerin varacakları yer ise cehennem olacaktır.

وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمِنَ الأَحْزَابِ مَن يُنكِرُ بَعْضَهُ قُلْ إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللّهَ وَلا أُشْرِكَ بِهِ إِلَيْهِ أَدْعُو وَإِلَيْهِ مَآبِ {الرعد/36}

36. anlar kim bėrdimiz anlarķa bitigni sewnürler aŋar kim indürüldi saŋa tėgme gürūhlardın kim tanar anıŋ amarısı. ayġıl men fermānlandım kim tapunmaķım Taŋrıķa ortaķ ķatmaķım aŋar. anıŋ tapa ķolsa men anıŋ tapa yanış.

36. Kendilerine kitab verilenlerden bazıları, sana indirilen Kur'ân'dan mutluluk duyar, ona inanırlar. Fakat onlardan sana karşı çıkan öyleleri de vardır ki, sana inen âyetlerin bir kısmından hoşlanmazlar, onları inkâr ederler. Ey Peygamber! De ki: "(Siz hoşlansanız da hoşlanmasanız da, inansanız da inanmasanız da) ben Allah'ı lâyıkıyla tanıyıp yalnız O'na kulluk etmekle, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamakla emrolundum. Ben insanları yalnız O'na ibadet etmeye çağırıyorum ve her işimde yalnız O'na yöneliyorum."

وَكَذَلِكَ أَنزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءهُم بَعْدَ مَا جَاءكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللّهِ مِن وَلِيٍّ وَلاَ وَاقٍ {الرعد/37}

37. mundaġoķ ıdtımız anı tāzīçe. eger uḍu barsa sen anlarıŋ tilekleriŋe kelmişde kėḍin saŋa bitigdin. yoķ saŋa Taŋrıdın bir dostdın yoķ küḍezçi.

37. Biz bu ilâhî kelâmı, işte böyle Arapça bir hikmet ve hüküm kaynağı olarak indirdik. Ey Peygamber! Sana ilim (bu Kur'an) geldikten sonra insanların geçici arzu ve heveslerine uyacak olursan, Allah'ın azabına karşı seni koruyacak ne bir dost ne de bir yardımcı bulabilirsin.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلاً مِّن قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلاَّ بِإِذْنِ اللّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ {الرعد/38}

38. ıdtımız oķ yalavaçlar sėnde öŋdün ķıldımız anlarķa cüftler oġul ķız. kerekmes yaramas bir yalavaçķa kim keltürmek bir belgü meger Taŋrı yarlıķı birle. tėgme üḍ urmışķa bitigi ol.

38. Andolsun ki, Biz senden önce de peygamberler gönderdik ve onlara da eşler ve çocuklar verdik. (O halde onlar da sizin gibi birer insandırlar. Siz müşrikler, mucize isteyip duruyorsunuz ama unutmayın ki,) Allah'ın izni olmadıkça hiçbir peygamber kendiliğinden bir mucize getirebilmiş değildir. Hem şunu da bilin ki, her devrin kendine göre bir kitabı (mucizesi) vardır.

يَمْحُو اللّهُ مَا يَشَاء وَيُثْبِتُ وَعِندَهُ أُمُّ الْكِتَابِ {الرعد/39}

39. buzar Taŋrı ne kim tilese yme bekütür anıŋ üskinde bitig tüpi yaʿnī aṣlı.

39. Allah (bu mucizelerden) dilediğini kaldırır, dilediğini bırakır.[202] Çünkü ana kitab O'nun katındadır (ezelden ebede meydana gelecek her şeyin bilgisi, yasası O'nun ezelî ilminde mevcuttur).

وَإِن مَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلاَغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ {الرعد/40}

40. azu körkitelim ök mü saŋa amarı ol kim vaʿde ḳıldımız olarḳa azu cānıŋ alalım bütünlükün seniŋ üze tėgürmeklig biziŋ üzele saḳış.

40. Ey Peygamber! Biz, kâfirleri tehdit ettiğimiz azabın bir kısmını sen hayatta iken sana göstersek de (onlara gelecek azabı) sen göremeden canını alsak da (üzülme!), sana düşen, sadece tebliğ etmektir; onların hesabını görmek Bizim işimizdir.

أَوَلَمْ يَرَوْاْ أَنَّا نَأْتِي الأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا وَاللّهُ يَحْكُمُ لاَ مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ {الرعد/41}

41. azu körmesler mü biz yarlıġ ıḍur miz yerke eksütür miz buçḳaḳlarından Taŋrı ḥükm ḳılur yandurdaçı yoḳ anıŋ ḥükmini. ol terk saḳışlıġ ol.

41.İnkârcılar Bizim, topraklarını ve imkânlarını daraltmakta olduğumuzu görmüyorlar mı?[203] Allah bir şeyin gerçekleşmesine hükmettiği zaman O'nun hükmünü geçersiz kılabilecek hiçbir güç yoktur. Bilin ki O, inkârcıların hesabını çok çabuk görür.

202 38. âyetin son kısmı ile 39. âyeti şöyle anlamak da mümkündür: "Her ecelin (sonunda olacak olan her işin) kendine göre bir gerçekleşme yasası, zamanı vardır (o aceleyle istediğiniz azabın da bir gerçekleşme yasası, zamanı vardır). Allah (cezalandırma yöntemlerinden) dilediğini değiştirir, dilediğini aynen bırakır." Ancak âyetin öncesini ve sonrasını dikkate aldığımızda, metinde verdiğimiz anlam daha uygun görünmektedir. Nitekim Kâsımî âyete şöyle bir yorum getirmiştir: "Müşrikler, Hz. Peygamberin peygamber olduğunu ispatlaması için Hz. Musa ve Hz. İsa'ya verilen mucizeler gibi mucize getirmesini istemişlerdir. Yüce Allah onlara bu âyetle, peygamberlerin somut mucizeler getirme devrinin kapandığını, insanlığın artık aklî delillerle uyarılacak bir konuma geldiğini bildirmektedir ki, bu aklî deliller; varlık âlemini ve olayları gözlemlemek, düşünüp araştırarak ibretler çıkarmaktır. Önceki devirlerdeki mucizelerin sağladığı desteği bugün bu deliller sağlamaktadır."

203 Âyeti, kutupların basık olması, yeryüzünün erozyona uğrayıp aşınması, med ve cezir olayları şeklinde anlayanlar da vardır.

وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ {الرعد/42}

42. al ḳıldı oḳ anlar kim anlarda öŋdün erdiler Taŋrıḳa turur al yanutı yumġıḳa. bilür anı kim ḳazġandı tėgme etöz. uş bilgeyler ök tanıġlılar kimke ol sarāynıŋ soŋı.

42. Daha önce yaşayan topluluklar peygamberlerine tuzaklar kurdular. Oysa bilmeliydiler ki, bütün tuzaklar Allah'ın bilgisi dâhilindedir; Allah onları boşa çıkarır. O her insanın ne kazandığını (iyi kötü ne yapıp ettiğini) bilir. Nitekim inkârcılar da dünya hayatında kimin kazançlı çıkacağını yakında göreceklerdir.

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُواْ لَسْتَ مُرْسَلاً قُلْ كَفَى بِاللّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ {الرعد/43}

43. ayur anlar kim tandılar ermes sen ıḍılmış yalavaç. ayġıl tap maŋa Taŋrı tanuḳ mėnli ara silerli ara ol kim anıŋ üskinde bitig bilmeki.

43. Küfürde direnenler sana, "Sen peygamber olarak gönderilmiş biri değilsin" diyorlar. Sen onlara de ki: "Aramızda şâhit olarak, Allah ve vahiy konusunda bilgi sahibi olanlar yeter."

14 سُورَةُ اِبْرٰهِيمَ

Mekke'de nâzil olmuştur. 52 âyettir. 35 ilâ 41. âyetlerde İbrahim peygamberden bahsettiği için bu adı almıştır.

(14)

sūretü ibrāhīm

ibrāhīm yalavaç sūresi ʿaleyhi ʾs-selām mekkede inmiş turur elig bir āyet turur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ol iḍi atı birle kim ibrāhīm yalavaçı ḳullarıŋa amān ḳılu yarlıḳadı baġırsaḳ kim ḳullarıŋa kaʿ beni ḳıble ḳılu yarlıḳadı baġışlaġlı kim duʿ ānı müstecāb ḳılu yarlıḳadı.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

الٓر كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ {إبراهيم/1}

1.bu bir bitig turur indürdimiz anı saŋa çıḳarsa sen kişilerni ḳaraŋḳuluḳlardın yaruḳluḳḳa. iḍileri destūrı birle ögdülmiş küsüş Taŋrı yoluŋa.

1. Elif Lâm Râ[204] Bu Kur'an, insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarasın ve onları, çok güçlü ve bütün övgülere lâyık olan Allah'ın yoluna iletesin diye sana indirdiğimiz bir kitaptır.

اللّٰهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ {إبراهيم/2}

2.ol iḍi turur aŋar turur ne kim kökler içindeki ne kim yerler içindeki. ḳatıġlıḳ tanıġlılarḳa ḳatıġ ḳındın.

204 Bkz. Bakara 2/1, ilgili not.

2. Yoluna çağırdığın Allah öyle bir Allah'tır ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. Bu gerçekleri kavramayan kâfirlerin vay hallerine! Çünkü onlar çetin bir azaba uğrayacaklardır.

الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا أُوْلَئِكَ فِي ضَلاَلٍ بَعِيدٍ {إبراهيم/3}

3. anlar sewüp üḍürdiler bu ajun tiriglikini kėḍinki ajun üze yıġarlar Taŋrı yolından tilerler anı egrilikin anlar. yolsuzluḳ içinde yıraḳ.

3. Bu kâfirler, dünya hayatını âhiret hayatına tercih eder, insanları Allah yolundan alıkoyar ve bu yolun yanlışlığını ispat etmeye çalışırlar. Onlar sapıklığa düşmüş, doğru yolun çok uzağında kalmışlardır.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلاَّ بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللهُ مَن يَشَاء وَيَهْدِي مَن يَشَاء وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ {إبراهيم/4}

4. ıḍmadımız yalavaçdın meger boḍunı tili birle belgürtse anlarḳa. arıtur Taŋrı kimni tilese taḳı köndürür kimni tilese. ol turur küsüş bütün işlig.

4. Biz her peygamberi, vahyimizi kolayca açıklayabilmesi için kendi halkının diliyle gönderdik. Bununla birlikte Allah, dilediğini (dalâlet yolunu tercih edeni) dalâlette bırakır, dilediğini (hidayet yolunu tercih edeni) de hidayete erdirir. O, Azîz'dir; iradesine ve gücüne karşı gelinemez, Hakîm'dir; her hükmünde bir hikmet vardır, kullarının hidayetini dilerken de, onları dalâlette bırakırken de daima bir hikmeti gözetir.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ {إبراهيم/5}

5.ıḍtımız oḳ mūsā yalavaçnı belgülerimiz birle kim çıḳarġıl tėp boḍununŋnı ḳaranḳuluḳlardın yaruḳluḳḳa üşkürgil anlarḳa Taŋrı künlerini. bütünlükün anıŋ içinde belgüler turur tėgme sernigli şükr ötegli.

5. Nitekim Biz Musa'yı, halkını karanlıklardan aydınlığa çıkarması ve (daha sonra da) Allah'ın kendilerine verdiği nimetleri (sık sık) hatırlatması için birtakım mucizelerle göndermiştik. Unutma ki, Musa ve kavmi ile ilgili olaylarda alınacak pekçok ibret vardır; fakat bunları,

sıkıntılara göğüs gerip sabretmeyi ve Allah'ın nimetlerine şükretmeyi çok iyi bilen kimseler anlayabilir.

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اذْكُرُواْ نِعْمَةَ اللّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ أَنجَاكُم مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَاءكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءكُمْ وَفِي ذَلِكُم بَلاء مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ {إبراهيم/6}

6. ançada kim aydı mūsā boḍunıŋa yāḍ ḳılıŋlar Taŋrınıŋ niʿmetini siler üze ançada ḳutġardı silerni firʿavn boḍunından tegrür erdiler silerke yawuz ḳınnı boġuzlar erdiler oġlanıŋızlarnı tirig ḳoḍarlar erdiler ḳızlarıŋızını. anıŋ içinde silerke. yawuz ḳın iḍiŋizlerdin uluġ.

6. Bir zamanlar Musa kavmine şöyle demişti: "Allah'ın size lutfettiği nimetleri hatırlayın. Hani vaktiyle O sizi, işkencenin ve zulmün en kötüsünü uygulayan Firavunun adamlarından kurtarmıştı. Onlar, oğullarınızı boğazlayarak öldürüyor, kadınlarınızı kızlarınızı sağ bırakıp kötü amaçları için kullanıyorlardı. Bu zulümlerden kurtulmanız size Rabbinizin büyük bir nimetiydi."[205]

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ {إبراهيم/7}

7. ançada uḳturdı iḍiŋizler eger şükr ḳılsa siler arturġay oḳ miz silerke eger tansa yā nūsipāslıḳ ḳılsa siler meniŋ ḳınım ḳatıġ turur.

7. "Ve yine hatırlayın ki, Rabbiniz size, 'Eğer şükrederseniz verdiğim nimetleri daha da arttırırım, eğer nankörlük ederseniz bilin ki azabım çok şiddetlidir' diye bildirmişti."

وَقَالَ مُوسَى إِن تَكْفُرُواْ أَنتُمْ وَمَن فِي الأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ {إبراهيم/8}

8.taḳı aydı mūsā yalavaç eger tansa siler siler kim yer içinde yumḳı bütünlükün Taŋrı muŋsuz turur ögdülmiş.

8. Musa şöyle devam etti: "Siz ve yeryüzünde yaşayan diğer insanlar, hepiniz Allah'a ve lutfettiği nimetlere nankörlük etseniz, O'na bir zararınız dokunamaz. Çünkü Allah Ganî'dir; hiçbir şeye muhtaç değildir, Hamîd'dir; övgüye ve şükre lâyık yegâne varlık O'dur."

205 Krş. Bakara 2/49; Â'râf, 7/141.

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ لاَ يَعْلَمُهُمْ إِلاَّ اللّهُ جَاءتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّواْ أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ وَقَالُواْ إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ {إبراهيم/9}

9. kelmedi mü silerke anlarnıŋ sawı kim silerde öŋdün nūḥ yalavaç boḍunı ʿād boḍunı şemūd boḍunı. anlar kim anlarda kėḍin erdiler bilmes olarnı meger Taŋrı. keldi anlarḳa yalavaçları belgüler birle yandurdılar eliglerini aġızlarıŋa aydılar biz tandımız aŋar kim ıḍıldıŋızlar anıŋ birle biz sėzik içinde miz anıŋdın kim oḳır siler bizni anıŋ tapa sėzikke kemşigli.

9. Nuh kavminin, Âd ve Semud kavimlerinin ve onlardan sonra gelen ve sayılarını yalnız Allah'ın bildiği nice toplumların başlarından geçen olaylardan sizin hiç haberiniz olmadı mı? Onlara peygamberleri apaçık deliller getirmişler, fakat onlar ("kes sesini, yeter artık" dercesine) ellerini ağızlarına götürmüşler (onları susturmak istemişler) ve şöyle demişlerdi: "Biz size gönderilen şeyin vahiy olduğuna inanmıyoruz, ya da (en azından) bizi çağırdığınız şey hakkında ciddi şüpheler taşıyoruz."

قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى قَالُواْ إِنْ أَنتُمْ إِلاَّ بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَآؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ {إبراهيم/10}

10. aydı yalavaçları Taŋrı içinde mü şekk ol törütügli köklerni taḳı yerlerni oḳıyur silerni yarlıḳasa silerni yazuḳlarıŋızdın küḍḍürse atalmış vaḳtḳa tėgi. aydılar ermes siler meger bir ādemī bizke meŋzer. tiler siler kim yıġsa siler bizni anıŋdın kim tapnur erdi atalarımız keltürüŋ biziŋke bir ḥüccet belgülüg.

10. Peygamberleri de şöyle demişlerdi: "Gökleri ve yeri yaratıp birbirinden ayıran Allah hakkında şüpheniz mi var? O Allah sizi, günahlarınızı bağışlamak ve dünyada sizin için belirlenmiş bir süreye kadar (başınıza bir felâket gelmeden) yaşamanıza imkân vermek için (imana) çağırıyor." Onlar, "(Bizden farkınız ne ki?) Siz de sadece bizim gibi (yiyip içen, ölümlü) insanlarsınız; tutmuş bir de atalarımızın tapındığı şeylerden bizi vazgeçirmek istiyorsunuz. Madem öyle, haydi bize açık bir mucize getirin de görelim" demişlerdi.

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِن نَّحْنُ إِلاَّ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللّهَ يَمُنُّ عَلَى مَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ لَنَا أَن نَّأْتِيَكُم بِسُلْطَانٍ إِلاَّ بِإِذْنِ اللّهِ وَعَلَى اللّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ {إبراهيم/11}

11. aydı anlarḳa yalavaçları ermes miz biz meger bir ādemī silerke meŋzer yoḳ kim Taŋrı sipās urur kimnüŋ üze tilese ḳullarındın. ermedi biziŋke kim keltürse miz. silerke bir ḥüccet meger Taŋrı yarlıġı birle. Taŋrı üze köŋül ursun kėrtgünügliler.

11. Peygamberleri de onlara demişlerdi ki: "Evet, biz de sizler gibi (ölümlü) insanlarız. Fakat bilin ki, Allah (peygamberliği) kullarından dilediğine lutfeder. Bununla beraber Allah izin vermedikçe (peygamber de olsak) bizim herhangi bir mucize göstermemiz mümkün değildir. O halde inananlar yalnız Allah'a güvenmeli, yalnız O'na dayanmalıdırlar."

وَمَا لَنَا أَلاَّ نَتَوَكَّلَ عَلَى اللّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَى مَا آذَيْتُمُونَا وَعَلَى اللّهِ فَلْيَتَوَكِّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ {إبراهيم/12}

12. ne ol biziŋ köŋül urmas miz Taŋrı üze köndürdi ök bizni yollarımızḳa. sergey ök miz anıŋ üze emgettiŋizler bizni. Taŋrı üze köŋül ursun köŋül uruġlılar.

12. "Biz niçin Allah'a dayanıp güvenmeyelim ki?! Bizim her birimize doğru yolu O göstermiştir. Hiç şüpheniz olmasın ki, biz sizin yaptığınız işkencelere, verdiğiniz sıkıntılara (seve seve) katlanırız. Öyleyse birine güvenip dayanmak isteyen kimse, yalnız Allah'a güvenmeli, yalnız O'na dayanmalıdır."

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُواْ لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ {إبراهيم/13}

13. aydı anlar kim tandılar yalavaçlarıŋa çıḳarġay oḳ miz silerni yerimizdin azu yanġay oḳ sen dīnimiz içiŋe. yarlıġ ıḍtı anlarḳa iḍileri yoḳ yoḍun ḳılġay oḳ miz küç ḳılıġlı.

13. Küfürde direnen bu insanlar ise peygamberlerine şöyle demişlerdi: "Ya bizim dinimize dönersiniz ya da sizi ülkemizden sürer çıkarırız." Rableri de peygamberlere şöyle vahyetmişti: "Andolsun ki Biz, o zalimleri helâk edeceğiz."

وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الأَرْضَ مِن بَعْدِهِمْ ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ {إبراهيم/14}

14. ornatġay oḳ miz silerni ol yerde anlarda kėḍin. ol aŋar kim ḳorḳsa meniŋ utru turmaḳımḳa taḳı ḳorḳsa meniŋ yanıġımḳa.

14. "Ve onlardan sonra bu topraklara sizi yerleştireceğiz. Benim huzuruma çıkıp hesap vermekten ve azabımdan korkanlar için işte böyle lutuflar vardır."

وَاسْتَفْتَحُواْ وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ {إبراهيم/15}

15. açturı tilediler umınçsız boldı tėgme öfke sürügli küçlüg boynaġular.

15. En sonunda peygamberler Allah'tan, kendileriyle inkârcı kavimlerin arasında bir hüküm vermesini istemişler[206] (ve verilen hüküm sonucunda) peygamberlere karşı gelen, küfürde direnen inatçı ve mağrur kimselerin hepsi yok olup gitmişlerdir.

مِّن وَرَآئِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقَى مِن مَّاء صَدِيدٍ {إبراهيم/16}

16. arḳasında tamuġ ol içrülür sarıġ suwdın.

16. (İş yok olup gitmekle de bitmeyecek.) Ardından bir de cehenneme gidecekler. Orada onlara irinli-kanlı, iğrenç bir su içirilecektir.

يَتَجَرَّعُهُ وَلاَ يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِن وَرَآئِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ {إبراهيم/17}

17. boġzında turur anıŋ siŋrümeyü yazar anı kelür aŋar ölüm tėgme bir orundın ermes ol ölügli. anıŋ öŋdüninde ḳın turur irig.

17. Bunlar o suyu yutmaya çalışırlar, fakat kolay kolay yutamazlar. Ölüm her taraftan gelir sarar, fakat ölemezler. (Bunlar da yetmez) ardından, tadacakları daha ağır bir azab vardır.

206 "İsteftehû" fiilinin öznesinin müşrikler olduğunu söyleyenler de olmuştur. Bu durumda aralarında bir hükmün verilmesini isteyenler inkârcılar olmaktadır. Krş. Enfâl 8/19. Ancak konunun akışı açısından öznenin peygamberler olması daha uygundur. Krş. Â'râf 7/89.

مَّثَلُ الَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لاَّ يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُواْ عَلَى شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ الضَّلاَلُ الْبَعِيدُ {إبراهيم/18}

18. anlarıŋ meŋzeki kim tandılar iḍilerine işleri kül teg ḳatıġ ḳopsa aŋar yėl tüpilig kün içinde umaslar anıŋdın kim ḳazġandılar nerse üze. ol turur ol yolsuzluḳ ol ıraḳ.

18. Küfürde direnenlerin durumu şöyledir: Yaptıkları iyi işler, fırtınalı bir günde rüzgârın savurup uçurduğu bir kül yığınına benzer. Onlar, kazandıkları hiçbir şeyin faydasını göremezler. Kayıp ve hüsranın en kötüsü işte budur.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّهَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ بِالْحَقِّ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ {إبراهيم/19}

19. körmes mü sen kim Taŋrı törütti köklerni yerlerni yaraşılıḳ birle. eger tilese ėletgey silerni keltürgey yaŋı yaratıġ.

19. Allah'ın gökleri ve yeri yüce bir amacı gerçekleştirmek için yarattığını görüp anlamıyor musunuz? O dilediği takdirde (yani bu amaç için çalışmazsanız) sizi yok eder ve yerinize yeni bir topluluk getirir.

وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللّهِ بِعَزِيزٍ {إبراهيم/20}

20. ermes ol Taŋrı üze ters düşvār.

20. Bilin ki, bu Allah için hiç de zor değildir.

وَبَرَزُواْ لِلّهِ جَمِيعًا فَقَالَ الضُّعَفَاء لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُواْ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللّهِ مِن شَيْءٍ قَالُواْ لَوْ هَدَانَا اللّهُ لَهَدَيْنَاكُمْ سَوَاء عَلَيْنَآ أَجَزِعْنَا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ {إبراهيم/21}

21. çıḳdılar Taŋrıḳa ḳamuġı aydı küçsüzler anlarḳa kim uluġsıġlıḳ ḳıldılar biz erdimiz silerke uḍu barġan nek siler muŋsuz ḳılıġlılar mu siler bizdin Taŋrı ḳınından nersedin. aydılar eger köndürse erdi bizni Taŋrı köndürgey erdimiz silerni. tüp tüz turur biziŋ üze serinmese miz azu serinse miz yoḳ biziŋke ḳurtulġu.

21. (Gün gelecek) bütün insanlar dirilip Allah'ın huzuruna çıkacak; zayıf görüşlü olup başkalarına körü körüne uyanlar, vaktiyle büyüklük taslayıp inanmayan önderlerine şöyle diyecekler: "Biz (dünyada iken asıl amacı unutup) sizin peşinizden gitmiştik, şimdi bizi Allah'ın azabından birazcık olsun kurtaramaz mısınız?" Onlar ise şöyle cevap verecekler: "Eğer Allah bizi kurtaracak olursa biz de sizi kurtarırız, ama artık ağlayıp sızlansak da sabretsek de bizim için hiç fark etmeyecek. Anlaşıldı ki, Allah'ın azabından kurtuluş yoktur."[207]

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الأَمْرُ إِنَّ اللّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ إِلاَّ أَن دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلاَ تَلُومُونِي وَلُومُواْ أَنفُسَكُم مَّا أَنَاْ بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَآ أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ {إبراهيم/22}

22. aydı yek ḳaçan keçrülse iş bütünlükün Taŋrı üḍ urdı silerke rāst üḍ urmaḳ üḍ urdum silerke ḳaydım silerke. ermedi maŋa sileriŋ üze bir erk türk meger oḳıdım silerni boyun bėrdiŋizler maŋa taşra toḳımaŋlar mėni taşra toḳıŋlar özüŋüzlerni. ermes men silerke feryāḍ tėgdeçi ermes siler maŋa feryāḍ tėgdeçi. men tandım aŋar kim ortaḳ ḳattıŋızlar munda öŋdün. bütünlükün küç ḳılıġlılar anlarḳa ḳın turur aġrıtıġlı.

22. Hesap ve yargılama bitip iş tamamlanınca şeytan, ("buraya girmemize sebep sensin" diyenlere) şöyle diyecektir: "Allah'ın size vâdettikleri gerçekti, ben ise size boş vaadlerde bulundum ve sizi aldattım. Aslında benim size istediğimi yaptıracak gücüm yoktu, ben sadece sizi (kötü işleri yapmaya) çağırıyordum, siz de bana uyuyordunuz. Şimdi beni kınayıp suçlamaya kalkışmayın, kendinizi kınayıp suçlayın. Bugün ne ben sizin feryadınızı duyarım ne de siz benim feryadımı duyarsınız. Zaten ben dünyada iken, beni Allah'a ortak koşmanızı[208] da reddetmiştim." Şu bir gerçektir ki, şeytanın yoluna gidenler[209] için acı bir azab vardır.

207 Müfessirlerin çoğunluğu âyetin bu bölümünü şöyle anlamışlardır: "…zayıf görüşlü olup başkalarına körü körüne uyanlar, vaktiyle büyüklük taslayıp inanmayan önderlerine (öfkeyle) şöyle diyecekler: "Biz dünyada iken sizin peşinizden gitmiştik, haydi şimdi bizi Allah'ın azabından birazcık olsun kurtarsanız ya!" Onlar ise (suçu Allah'a atarak) şöyle cevap verecekler: "Eğer Allah bize doğru yolu göstermiş olsaydı biz de size gösterirdik; artık ağlayıp sızlansak da, sabretsek de bizim için fark etmeyecek. Anlaşıldı ki, Allah'ın azabından kurtuluş yoktur."

208 Şeytanın Allah'a ortak koşulması, bazı müşriklerin cinlere ve şeytanlara tapması olarak anlaşılabileceği gibi, ortak koşulan varlığın şeytan cinsi olması da mümkündür. Buna göre, tapınılan putlar da bir nevi şeytandır ya da daha genel bir ifadeyle, işlenen her kötü iş şeytanın vesvesesi ile meydana geldiği için, her kötülük şeytanın işidir. Bkz. Mâide 5/90. Bu da şeytanı Allah'a ortak koşmak anlamına gelir. Bu cümleyi "..önceden yaptığınız kötü işlere beni ortak kılmanızı, onları bana yüklemenizi reddediyordum" şeklinde anlamak da mümkündür.

209 Lafzen, "Zâlimler."

وَأُدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلاَمٌ {إبراهيم/23}

23. kigürülgey anlar kim kėrtgündiler ḳıldılar ėḍgülükler būstānlarḳa aḳar anıŋ altınından arıḳlar meŋgü ḳalıġlılar anıŋ içinde iḍileri destūrı birle alḳışları anıŋ içinde esenlik tėmek ol.

23. İnanıp güzel işler yapanlar ise Rablerinin izni ile altından ırmaklar akan cennetlere yerleştirilecekler, orada sürekli kalacaklardır ve birbirleri için kullandıkları sevgi ve saygı ifadeleri de, "Size selâm olsun" hitabı olacaktır.

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللّهُ مَثَلاً كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاء {إبراهيم/24}

24. körmes mü sen neteg urdı Taŋrı bir meṣel bir arıġ söz ḫurmā yıġaçı teg anıŋ köki bek bekümiş turur anıŋ butaḳı üstün hevā içinde.

24. Bakın, Allah nasıl güzel örnekler veriyor? Güzel bir kelimeyi (Kelime-i tevhidi); kökü yerde, dalları göğe doğru yükselmiş güzel ve verimli bir ağaca benzetiyor.

تُؤْتِي أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللّهُ الأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ {إبراهيم/25}

25. bėrlür yėmişini tėgme vaḳtda iḍisi yarlıḳı birle. toḳıyur Taŋrı meṣellerni kişilerke bolġay kim anlar pend tutġaylar.

25. Bu ağaç, Rabbinin izni ile her an meyve verir. Allah insanların düşünüp ibret almaları için işte böyle misâller vermektedir.

وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِن فَوْقِ الأَرْضِ مَا لَهَا مِن قَرَارٍ {إبراهيم/26}

26. yana bir arıġsız söz meṣeli yaʿnī kāfirlıḳ aṣlı arıġsız yıġaç teg yaʿnī ḫanẓala yıġaçı ḳoŋrulur yer üstünindin yoḳ aŋar turmaḳ amrulmaḳ.

26. Küfür ve şirk[210] ise, kökü yerden sökülmüş kuru bir ağaca benzer. Bu ağacın ayakta kalma, yaşama imkânı yoktur.

يُثَبِّتُ اللهُ الَّذِينَ آمَنُواْ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللهُ مَا يَشَاء {إبراهيم/27}

27. bekütü küḍezür Taŋrı anlarnı kim kėrtgündiler bekümiş söz birle yaḳınraḳ tiriglik içinde kėḍinki ajun tirigliki içinde. azıtur Taŋrı küç ḳılıġlılarnı ḳılur Taŋrı ne kim tilese.

27.Allah, (kökü yerde sâbit ağaca benzeyen) sağlam söze; Kelime-i tevhide inananları dünya hayatında (tıpkı o ağaç gibi) sapasağlam ayakta tutar, âhirette ise cennetine yerleştirir. Küfür ve şirk içinde olanları[211] da sapkınlıklarıyla baş başa bırakır (ve onlar o köksüz ağaç gibi kuruyup giderler). Çünkü Allah dilediğini yapar (iman edeni var kılar, sapıtanı da yok eder).

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُواْ نِعْمَةَ اللهِ كُفْرًا وَأَحَلُّواْ قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ {إبراهيم/28}

28.körmes mü sen baḳmas mu sen anlarḳa kim tegşürdiler Taŋrı niʿmetini nū-sipāslıḳın tüşürdiler boḍunlarını ziyānlıḳ sarāyıŋa.

28. Ey Peygamber! Allah'ın verdiği nimetlere şükretmeyip nankörlük edenleri ve bu yüzden kavimlerini azab yurduna sürükleyenleri görüyorsun değil mi?[212]

جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا وَبِئْسَ الْقَرَارُ {إبراهيم/29}

29. tamuġḳa kigürgeyler aŋar nėme yawuz amrulġu yer ol.

29. O azab yurdu cehennemdir, onlar oraya atılacaklardır. Kalınacak ne kötü yerdir orası!

وَجَعَلُواْ لِلّهِ أَندَادًا لِّيُضِلُّواْ عَن سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعُواْ فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ {إبراهيم/30}

30. ḳıldılar Taŋrıḳa teŋ tuş azıtsalar anıŋ yolından. aygıl ėrinçleŋler çın yanışıŋızlar otḳa.

210 Lafzen, "Kötü bir kelime."
211 Lafzen, "Zâlimleri."
212 Âyette sözü edilen kimselerin, Mekke halkından Benî Muğîre ile Benî Ümeyye kabileleri olduğu rivayet edilmiştir.

30. Bu kimseler Allah'a birtakım şeyleri ortak koştular. Bunun sonucunda da Allah'ın yolundan sapmış/insanları saptırmış oldular.[213] Ey Peygamber! Sen onlara şunu söyle: "Siz dünya nimetleriyle oyalanadurun bakalım. Sonunda gideceğiniz yer cehennemdir."

قُل لِّعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُواْ يُقِيمُواْ الصَّلاَةَ وَيُنفِقُواْ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلاَنِيَةً مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لاَّ بَيْعٌ فِيهِ وَلاَ خِلاَلٌ {إبراهيم/31}

31.aygıl meniŋ ḳullarımḳa anlarḳa kim kėrtgündiler aḍaḳın ḳılsunlar namāznı bėrsünler anıŋdın kim rūzī ḳıldımız anlarḳa yaşru taḳı āşkāra kelmezde öŋdün kim kelse bir kün satıġ yoḳ anıŋ içinde ap yme dostnı.

31. Ey Peygamber! İnanan kullarıma da söyle! Namazı kılsınlar, verdiğimiz mal mülk ve servetten; alım satımın ve eşin dostun bulunmayacağı gün gelmeden önce hayırlı işlerde gizli veya açıktan harcasınlar.

اللّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الأَنْهَارَ {إبراهيم/32}

32. Taŋrı ol iḍi kim yarattı köklerni taḳı yerni taḳı indürdi kökdin suwnı çıḳardı anıŋ birle yėmişlerdin rūzī silerke. yana yörir ḳıldı kėmini yöritse teŋiz içinde anıŋ yarlıḳı birle. yme yörir ḳıldı arıḳlar yaʿnī suwlarnı yme yörir ḳıldı silerke.

32. O Allah ki, gökleri ve yeri yaratmış, gökten yağmur yağdırmış ve bu yağmurla size rızık olarak meyveler, ürünler bitirmiştir. Koyduğu kanunlara uygun olarak denizlerde yüzmek üzere size gemiler yapmayı öğretmiş, ırmakları da sizin istifadenize sunmuştur.

وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ {إبراهيم/33}

33. künni taḳı aynı ėkkisini. yme yörir ḳıldı silerke tünni kündüzni.

213 İbn Kesir, Ebu Amr ve Ruveys âyetteki "Li yudillû" (Saptırırlar) kelimesini "Li yadıllû" (Sapıtırlar) şeklinde okumuşlardır. Birinci anlam bu sebeple verilmiştir. Bu kelimedeki "Lâm" harfi illet-sebebiyet için değil âkıbet (sonuç) için gelmiştir. Tercüme bu husus dikkate alınarak yapılmıştır.

33. Yine düzenli bir seyir halinde olan güneş ve ayı istifadenize sunduğu gibi gece ve gündüzü de sizin hizmetinize sunmuştur.

وَآتَاكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِن تَعُدُّواْ نِعْمَتَ اللّهِ لاَ تُحْصُوهَا إِنَّ الإِنسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ {إبراهيم/34}

34. taḳı bėrdi silerke ḳamuġ nekdin anı kim ḳolduŋuzlar anı. eger sasa siler Taŋrı niʿmetini sanayu bilmegey siler anı. bütünlükün kişiler küç ḳılıglı nū-sipās ol.

34. Açıkçası O, yaşamanız için gerekli olan her şeyden[214] size (yeterince) vermiştir. O'nun size verdiği nimetleri saymaya kalksanız, sayıp bitiremezsiniz.[215] Yine de (genel olarak)[216] insan çok zâlimdir; verilen nimetlere şükretmez; çok nankördür; malı serveti biriktirir, ihtiyaç sahiplerine vermez.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَن نَّعْبُدَ الأَصْنَامَ {إبراهيم/35}

35. ançada aydı ibrāhīm yalavaç iḍimā! ḳılġıl bu kentni ḳorḳunçsuz sıŋardın yıġġıl mėni taḳı oġlumnı but burḫanḳa tapunmaḳımızdın.

35. Bir zamanlar İbrahim, Allah'tan şöyle dileklerde bulunmuştu: "Rabbim! Bu Mekke şehrini[217] güvenli bir belde kıl, beni ve soyumu putlara tapmaktan ebediyyen uzak tut."[218]

رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَن تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ {إبراهيم/36}

36. iḍimā! anlar azıttılar üküşni kişilerdin. kim maŋa uḍu barsa ol. mėndin ol yana kim maŋa tansa bütünlükün sen yazuḳ örtgen yarlıḳaġan ol.

214 Lafzen, ""İstediğiniz her şeyden." Âyetteki "Min külli mâ seeltümûhü" ifadesi, "Min küllin mâ seeltmûhü" şeklinde de okunmuştur. Bu durumda ismi mevsûl olan "Mâ" nâfiye (olumsuzluk edatı) olur. Buna göre: "İstemediğiniz (ihtiyacınız olacağını bilmediğiniz) şeyleri de vermiştir" anlamı çıkar.

215 Krş. Nahl 16/18.

216 Parantez içindeki "Genel olarak" ifadesi, âyetteki "İnsan" kelimesinin belirlilik takısı olan "El" takısı ile gelmesinden ve bunun cins ifade etmesinden kaynaklanmaktadır.

217 Lafzen, "Bu beldeyi."

218 Krş. Bakara 2/125; Âl-i İmrân 3/97.

36. "Rabbim! Bu putlar insanların birçoğunun yoldan çıkmasına sebep olmuştur. Kim bana uyarsa o bendendir; doğru yoldadır. Kim de bana karşı gelirse biliyorum ki, Sen Gafûr'sun; onları tevbeye yöneltip bağışlayabilirsin, Rahîm'sin; onlara karşı daima şefkatli ve merhametlisin."[219]

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُواْ الصَّلاَةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُم مِّنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ {إبراهيم/37}

37. iḍimizā! men ornattım oġlum ḳızımdın bir özike tarıġsız. aġırlıġ ewnüŋ üskinde. iḍimizā! aḍaḳın ḳılsa siler namāznı ḳılġıl köŋüllerni kişilerdin küser anlarḳa rūzī ḳılġıl anlarḳa yėmişlerdin bolġay kim anlar şükr ötegeyler.

37."Rabbimiz! Ben soyumdan bazılarını, senin kutsal evinin civarındaki, ekin bitmez, kupkuru bir vâdiye yerleştirdim. Rabbimiz! Onlar namazlarını, dua ve ibadetlerini hakkıyla edâ etsinler. Sen de bir kısım insanların gönüllerini onlara meylettir.[220] Onları çeşitli ürün ve meyvelerle rızıklandır ki, Sana şükretsinler."

رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ وَمَا يَخْفَى عَلَى اللهِ مِن شَيْءٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ فِي السَّمَاء {إبراهيم/38}

38. iḍimizā! sen bilür sen anı kim örtse miz yana anı kim açsa miz. örtüglüg bolmas Taŋrı üze nersedin yer içinde ap yme kök içinde şükr ü sipās Taŋrıḳa.

38. "Rabbimiz! Sen bizim gizli açık neyimiz varsa bilirsin. Çünkü yerde ve gökte olan hiçbir şey Sana gizli kalmaz."

الْحَمْدُ لِلّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاء {إبراهيم/39}

39. ol kim bağışladı maŋa uluġluḳ üze ismāʿīlni isḥāḳnı. bütünlükün meniŋ iḍim ėşitgen ol duʿānı.

219 Beyzâvî, bu âyetin Allah'ın şirk dâhil bütün günahları affedeceğine delâlet ettiğini söyler.

220 Burada, her ne kadar Hz. İbrahim'in o beldeye yerleştirdiği kimselerin "İsmail ve annesi" olduğu anlaşılsa da Arapça'daki belâgat (edebî dil sanatları) gereği mecâzî bir üslûp söz konusudur. Yani oraya yerleştirilenler zikredilmiş, fakat yerleşilen yer kastedilmiştir. Asıl maksat, insanların gönüllerinin "Kutsal Ev"e meyletmesidir.

39. "Allah'a (binlerce) hamd olsun ki, O bana yaşlı olmama rağmen İsmail ve İshak'ı bağışladı. Şüphe yok ki, benim Rabbim duaları işitir ve kabul eder."[221]

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلاَةِ وَمِن ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاء {إبراهيم/40}

40. iḍimā! ḳılġıl mėni namāznı aḍaḳın tutuġlı oġlum ḳızımdın. iḍimizā! bezerlegil meniŋ duʿāmnı.

40. "Rabbim! Beni ve soyumu namazlı niyazlı eyle. Yâ Rabbi! Dualarımı, ibadetlerimi kabul eyle."

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ {إبراهيم/41}

41. iḍimizā! yarlıḳaġıl mėni atam anamnı kėrtgünüglilerni ol kün ḳopar saḳış.

41. "Yâ Rabbi! Hesap gününde beni, anamı, babamı ve bütün inananları bağışla."

وَلاَ تَحْسَبَنَّ اللهَ غَافِلاً عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الأَبْصَارُ {إبراهيم/42}

42. sėzinmegil ök Taŋrı osanıġlı tėp anıŋdın kim ḳılurlar küç ḳılıġlılar. bütünlükün kėnketür ol künke kim eŋip açuḳ ḳalur anıŋ içinde közler.

42. Ey Peygamber! Sakın müşriklerin yaptıklarından Allah'ı habersiz zannetme. O, onların cezalarını, korkudan gözlerin dehşetle belerip yerinden fırlayacağı bir güne bırakır.

مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ لاَ يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاء {إبراهيم/43}

43. ėwegliler ḳuḍı kemşigliler başlarını ewrülmes anlar tapa közleri köŋülleri ḳuruġ.

43. O gün bu inkârcılar, (mahşer gününün dehşetinden) bir kurtuluş ararcasına başlarını yukarı tutmuş, gözleri kendilerini bile görmez ve akılları başlarından uçmuş bir halde çağırıldıkları yere doğru koşarlar.[222]

221 Hz. İbrahim, kendisine sâlih bir evlât vermesi için Allah'a dua etmiş ve bu duası kabul olunmuştu. Bkz. Enbiyâ 21/72; Sâffât 37/100-101.

222 Krş. Kamer 54/8.

وَأَنذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُواْ رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ أَوَلَمْ تَكُونُواْ أَقْسَمْتُم مِّن قَبْلُ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ {إبراهيم/44}

44. ḳorḳıtġıl kişilerni ol kün kelir anlarḳa ḳın ayurlar anlar kim küç ḳıldılar iḍimizā! üḍgil bizni atalmış vaḳtḳa tėgi boyun bėrelim ündemekiŋe uḍu baralım yalavaçlarḳa. andıḳmadıŋızlar mu erdi munda öŋdün yoḳ silerke hīç kitmek ewrülmek.

44. Ey Peygamber! İnsanlara böyle şiddetli bir azabın geleceği günü hatırlat, onları uyar. O gün gelip çatınca inkârcılar, "Rabbimiz! Bize birazcık daha mühlet ver de Senin çağrına uyalım ve elçilerinin peşlerinden gidelim" diyecekler. Allah da onlara şöyle seslenecek: "Sizler değil miydiniz dünyada iken 'ölümden sonra dirilme ve hesap verme diye bir şey yok' diyerek yemin edenler?!"[223]

وَسَكَنتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُواْ أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الأَمْثَالَ {إبراهيم/45}

45. amruldıŋızlar anlarnıŋ ārzūlarında kim küç ḳıldılar etözleriŋe belgürdi silerke neteg ḳıldımız anlar birle toḳıdımız silerke meşeller.

45. "Siz, (daha önce inkâr ederek) kendilerine zulmeden kavimlerin yurtlarına yerleşmiştiniz ve Bizim onları nasıl yok ettiğimiz de size açıklanmıştı. Üstelik (onların başlarına gelenler hakkında) pek çok örnek vermiştik."

وَقَدْ مَكَرُواْ مَكْرَهُمْ وَعِندَ اللّهِ مَكْرُهُمْ وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ {إبراهيم/46}

46. bütünlükün al ḳıldı alları birle Taŋrı üskinde turur. alları neçe yme bolsa alları yėmrülgü anlardın taġlar.

46. "Yurtlarına yerleştiğiniz o zâlimler, (peygamberlerine) bildikleri her tuzağı kurmuşlar; Allah da onların, dağları yerinden oynatacak kadar güçlü sandıkları tuzaklarını boşa çıkarmıştı."

223 Âyette sözü edilen yeminler için bkz. Nahl 16/38.

فَلاَ تَحْسَبَنَّ اللّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ إِنَّ اللّهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ {إبراهيم/47}

47. sėzinmegil ök Taŋrını vaʿdesiŋe ḫilāf ḳılġalı tėp yalavaçlarıŋa. bütünlükün Taŋrı küşüş turur öç tartmaḳ almaḳ iḍisi.

47. Ey Peygamber! Sen sakın Allah'ın, elçilerine verdiği (yardım ve zafer) vaadinden döneceğini zannetme. Bil ki, Allah Azîz'dir; vaadini yerine getirmesine engel olacak kimse yoktur, gönderdiği vahyi tanımayanları cezalandırma gücüne sahiptir.[224]

يَوْمَ تُبَدَّلُ الأَرْضُ غَيْرَ الأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ وَبَرَزُواْ للّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ {إبراهيم/48}

48.ol kün tegşürülür yer bu yerde aḍın kökler çıḳarlar Taŋrıḳa bir iḍi küçep erk sürgen.

48. Bir gün gelecek, yer başka bir yere, gökler başka göklere dönüşecek (gördüğünüz her şey alt üst olacak)[225] ve bütün insanlar dirilip o günün tek hâkimi olan Allah'ın huzurunda toplanacaktır.[226]

وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِي الأَصْفَادِ {إبراهيم/49}

49.körgey sen yazuḳluġlarnı ol kün ḳoşulmuşlar kişenler içinde.

49. O gün sen küfür suçlularının, yan yana zincirlere, bukağılara vurulmuş olduklarını göreceksin.

سَرَابِيلُهُم مِّن قَطِرَانٍ وَتَغْشَى وُجُوهَهُمُ النَّارُ {إبراهيم/50}

50.iç tonları tėweke türtgü otdın yıḍıġ suwdın örter yüzlerini ot.

224 Âyetteki "İntikam" kelimesi bugünkü Arapça'da öç almak anlamında kullanılmaktadır. Oysa kelimenin asıl anlamı, güç ve hâkimiyet kurmaktır. Dolayısıyla âyetteki anlamı, Allah'ın günahkârlardan (inkârcılardan) öç alması değil, onlara lâyık oldukları cezayı verip uygulamaya muktedir olmasıdır. İntikam kelimesi burada da öç alma mânasında kullanılacak olursa âyeti, "Allah, dünyada zulme (haksızlığa) uğrayan mümin kullarının intikamını o gün düşmanlarından alarak dostlarına yardımcı olur" şeklinde anlamak da mümkündür.

225 Krş. Tekvîr 81/1-7.

226 Krş. Mü'min (Ğâfir) 40/16.

50. Onların giysileri katrandan olacak, yüzlerini de ateş bürüyecektir.

لِيَجْزِي اللّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ إِنَّ اللّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ {إبراهيم/51}

51.yanut bėrgü üçün Taŋrı tėgme etözke ol kim ḳazġandı. bütünlükün Taŋrı terk saḳışlıġ.

51. İşte böylece Allah herkese yaptığının karşılığını verecektir. Bilin ki, Allah hesabı çok çabuk görür.

هَذَا بَلاَغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُواْ بِهِ وَلِيَعْلَمُواْ أَنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُوْلُواْ الأَلْبَابِ {إبراهيم/52} (الجزء الرابع عشر)

52. bu tegürmek turur kişilerke ḳurtulsalar anıŋ birle bilseler bütünlükün ol bir ök Taŋrı turur pend alınsun ḫıred iḍileri.

52. Bu Kur'an, bütün insanlık için bir bildiridir. Onun amacı, insanların uyarılıp kendilerine gelmelerini, Allah'ın tek Tanrı olduğunu bilmelerini ve akıl sahiplerinin düşünüp ibret almalarını sağlamaktır.

15 سُورَةُ الْحِجْرِ

Mekke'de nâzil olmuştur. 99 âyettir. Adını 80. âyette geçen "Hıcr" kelimesinden almıştır. Hıcr, Hicaz bölgesinde, Medine ile Tebük arasında bir yer adıdır. Kur'an'da birkaç kez adı geçen Semûd kavmi de bu bölgede yaşamıştır.

(15)

sūretü ʾl-ḥicr

bu ḥicr sūresi turur toḳsan toḳuz āyet turur medīnede inmiş turur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ol iḍi atı birle kim törütti birle yarattı ʿadli birle ḳorḳuttı bağırsaḳ turur kim dünyāda umınç ḳıldı bağışlaġlı kim rüsvālıḳnı āşkāra ḳıldı.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

الٓرٰ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْآنٍ مُّبِينٍ {الحجر/1}

1. and turur bitig belgüleri ol oḳıġu ol belgülüg.

1. Elif Lâm Râ[227] Bunlar Kitabın; hakikatleri açıklayan Kur'an'ın âyetleridir.

رُّبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُواْ لَوْ كَانُواْ مُسْلِمِينَ {الحجر/2}

2. üküş tėmes sewer anlar kim tandılar eger bolsalar boyun bėrigliler.

2. Bir gün gelecek, küfürde direnenler, "Keşke biz de müslüman olsaydık" diye hayıflanacaklar.

ذَرْهُمْ يَأْكُلُواْ وَيَتَمَتَّعُواْ وَيُلْهِهِمُ الأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ {الحجر/3}

227 Bkz. Bakara 2/1, ilgili not.

3.ḳoḍġıl anlarnı yėsünler ėrinçlensünler umınçsız meşġūl ḳılsunlar anlarnı herāyna bilgeyler.

3.Ey Peygamber! Sen onları kendi hallerine bırak, yesinler içsinler, dünya nimetlerinden biraz daha yararlansınlar bakalım. (Bitmez tükenmez) emelleri, onları oyalasın dursun. Nasıl olsa başlarına neler geleceğini yakında öğrenecekler.

وَمَا أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلاَّ وَلَهَا كِتَابٌ مَّعْلُومٌ {الحجر/4}

4. yoḳ yoḍun ḳılmadımız bir kentdin meger aŋar bir bitig turur belgülüg.

4. Biz, bir beldenin halkını kendileri için belirlenmiş olan süre dolmadıkça helâk etmeyiz.

مَّا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ {الحجر/5}

5. ozmas bir gürūhdın atalmış vaḳtında ap yme kėnkerler.

5. (Ancak helak hükmü verdiğimiz) bir toplum da artık yok oluş zamanını ne öne alabilir ne de geciktirebilir.

وَقَالُواْ يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ {الحجر/6}

6. aydılar ay ol kim indürüldi anıŋ üze bir yāḍ ḳılġu sen telwe sen.

6. Şimdi de Mekkeli müşrikler (alaylı bir üslupla) diyorlar ki: "Ey kendine kitab indirildiğini iddia eden adam! Sen gerçekten delinin birisin."

لَّوْ مَا تَأْتِينَا بِالْمَلآئِكَةِ إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ {الحجر/7}

7.nelük keldürmes sen biziŋke feriştelerni eger erse sen çın sözleglilerdin.

7. "Eğer doğru söylüyorsan, bize (bahsettiğin o azab) melekleri(ni) getirsene!"

مَا نُنَزِّلُ الْمَلآئِكَةَ إِلاَّ بِالحَقِّ وَمَا كَانُواْ إِذًا مُّنظَرِينَ {الحجر/8}

8.indürülmes ferişteler meger yaraşı birle ermegey erdiler andaġ erse körülmişler.

8. Bilin ki, Biz (onların istedikleri) melekleri ancak insanlara helâk olup gidecekleri gerçeğini göstermek için indiririz, artık o zaman kendilerine mühlet de verilmez.

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ {الحجر/9}

9.biz indürdimiz yāḍ ḳılġunı biz aŋar küḍezigliler miz.

9. (Peygambere gelince; o iddiasında haklıdır. Gerçekten de) Biz (ona) öğütlerle dolu bir Kur'an indirdik. (Alay ettiğiniz gibi o mecnun da değildir) İyi bilin ki, Peygamberi/vahyi (her türlü cin ve şeytandan) koruyan Biziz.[228]

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِي شِيَعِ الْأَوَّلِينَ {الحجر/10}

10.ıḍtımız oḳ sėnde öŋdün aşnuḳılar gürūhları içinde.

10. Ey Peygamber! Biz senden önceki çeşitli topluluklara da peygamberler gönderdik.

وَمَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلاَّ كَانُواْ بِهِ يَسْتَهْزِؤُونَ {الحجر/11}

11. kelmedi olarḳa bir yalavaçdın meger erdiler anı füsūs tutar erdiler.

11. Unutma ki, onlara gönderilip de alay edilmeyen hiçbir peygamber olmamıştır.

كَذَلِكَ نَسْلُكُهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ {الحجر/12}

12. andaġoḳ kigürür miz anı yazuḳluġlar köŋülleri içinde.

12. İşte Biz bu alaycı tutumu, küfürde ısrar eden bu kâfirlerin kalplerine de aynı şekilde yerleştirdik.

228 Âyetteki, "Lehû" kelimesindeki "Hû" zamiri genelde Kur'an'a götürülmüştür. Bu durumda mâna, "Kur'an'ı koruyacak olan da Biziz" şeklinde olur. Fakat biz bu âyetin, 6. âyette müşriklerin, Hz. Peygamberin mecnun olduğuna, yani cin ve şeytanların etkisinde kaldığına dair iddialarına cevap verdiği kanaatindeyiz. Bkz. bu sûrenin 18. âyeti ve ilgili not. Bu açıdan bakıldığında söz konusu "hû" zamirinin Hz. Peygambere ya da Kur'an'a gönderilmesinin çok önemi yoktur. Çünkü burada kastedilen, vahyin her türlü cin ve şeytan tasallutundan korunmuş olmasıdır.

لاَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الأَوَّلِينَ {الحجر/13}

13.kėrtgünmezler yā aŋar anıŋ birle keçti ök ozaḳılarnıŋ oruḳı.

13. Dolayısıyla bu inkârcılar da Kur'an'a inanmayacaklardır. Önceki milletlerde de Allah'ın kanunu hep böyle cereyan etmiştir.

وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا مِّنَ السَّمَاء فَظَلُّواْ فِيهِ يَعْرُجُونَ {الحجر/14}

14.eger açsa miz anlar üze bir ḳapuġ kökdin bolġay erdiler anıŋ içiŋe aġarlar,

14. (Bu inkârcılar öyle inatçıdırlar ki,) Biz onlara gökten bir kapı açsak, onlar da bu kapıdan girip göğe yükselseler (gökyüzünün derinliklerinde dolaşsalar),

لَقَالُواْ إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُورُونَ {الحجر/15}

15.ayġay erdiler bütünlükün çüŋke boldı közlerimiz biz boḍunlar miz yelvilenmişler.

15. Yine de, "Gözlerimiz bağlandı kaldı, hiçbir şey göremez olduk. Doğrusu biz büyülenmiş olmalıyız" diyeceklerdir.

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاء بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ {الحجر/16}

16. ḳıldımız oḳ kök içinde ükek bezedimiz anı baḳıġlılarḳa.

16. (Hiç mi bakıp düşünmüyorlar?!) Biz gökyüzünde burçlar yarattık ve o gökyüzünü bu burçlarla süsledik. Fakat bunu anlayacak olanlar, ibret gözüyle bakanlardır.

وَحَفِظْنَاهَا مِن كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ {الحجر/17}

17. küḍezdimiz anı tėgme sürülmiş yekdin.

17. Ve gökyüzünü taşlanmış şeytandan koruduk (O şeytan Peygambere/vahye aslâ erişemez).

إِلاَّ مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُّبِينٌ {الحجر/18}

18.meger kim oġurlar oḳ ese èşütgüni uḍu eḍerse anı arġuç belgülüg.

18. Oralardan gizlice dinleyerek haber çalmak isteyenler olursa, apaçık yakıcı bir ışık demeti onları kovalar.[229] (Biz bunu gerçekleştirecek güce sahibiz.)

وَالأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ {الحجر/19}

19. yerni tarıttımız kemiştimiz anıŋ içinde tüplüg taġlarnı. ündürdimiz anıŋ içinde tègme nersedin tartılmış.

19. (O kadar güçlüyüz ki) Biz yeryüzünü yayıp önünüze serdik, oraya yerinden oynatılmaz dağlar yerleştirdik ve orada her şeyi (bitkileri) ölçülü ve dengeli bir şekilde bitirdik.

وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ {الحجر/20}

20.ḳıldımız silerke anıŋ içinde tirilgüler kim ermes siler aŋar rūzī bèrgüçiler.

20. Ayrıca orada hem sizin için, hem de rızıkları size ait olmayan diğer canlılar için geçim kaynakları sağladık.

وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلاَّ بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ {الحجر/21}

21. yoḳ bir nersedin meger biziŋ üskümizde anıŋ ḫazīneleri indürmes miz anı meger endāze birle belgürmiş.

21. Çünkü varlıkların ihtiyacı olan her şey Bizim katımızdadır ve Biz onları hikmetimize uygun olarak belli bir ölçüye göre ortaya çıkarır, taksim ederiz.

229 Câhiliye döneminde Araplar arasında cin ve şeytan inancı çok yaygındı. Bazı kâhinler kendilerinin özel cinleri ve şeytanları olduğunu, bunların gökten haberler getirdiğini ve bu sayede gayba dair bilgiler elde ettiklerini iddia ederler ve halkı buna inandırırlardı. Kur'an'ın nâzil olduğu ilk dönemlerde kimilerinin onun kâhin sözü olduğunu iddia etmeleri bu anlayışa dayanır. Krş. Tûr 52/29; Hâkka 69/42.

وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ {الحجر/22}

22.taḳı ıḍtımız yèllerni yıġaçlarnı yüklüg ḳılıġlı indürdimiz kökdin suwnı içürdimiz anı. ermes siler aŋar kizlegliler.

22. Biz, bulutları aşılayıp yağmurla yüklemek üzere rüzgârlar sevk ederiz. Böylece gökten yağmur yağdırır, su ihtiyacınızı karşılarız. Oysa siz bu suları (gökte) biriktirip depolamış değilsiniz.

وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ {الحجر/23}

23. bütünlükün biz tirgürürmiz taḳı öldürür miz taḳı biz mīrāṣ alıġlılar miz.

23. Yaşatan da öldüren de Biziz ve bilin ki, bir gün her şey yok olup gidecek, geride kalan sadece Biz olacağız.

وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ {الحجر/24}

24. çınoḳ bildimiz ök aşnuġlılarnı silerdin bildimiz ök kèḍin keligliler.

24. Ve elbette Biz, önceleri yaşayıp gitmiş milletlerin yaptıklarını da, sizden sonra geleceklerin neler yapacağını da çok iyi biliriz.

وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ {الحجر/25}

25. bütünlükün seniŋ iḍiŋ ol tèrer anlarnı. ol bütün işlig bilgen ol.

25. Şüphe yok ki senin Rabbin, hesap sormak üzere bir gün, onların hepsini huzurunda toplayacaktır. Bilin ki, O Hakîm'dir; huzurunda topladıklarına hesap sorup aralarında adaletle hüküm verecektir. Alîm'dir; insanların yaptığı her şeyi bilir; bunun karşılığını ona göre verir.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ {الحجر/26}

26.yarattımız oḳ kişilerni yaʿnī ādemni ḳuruġ balçıḳdın öyükdin yıllar keçmiş.

26. Hani Biz insanı kurumuş balçıktan yaratmıştık.[230]

وَالْجَآنَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ {الحجر/27}

27. perīler atası yarattımız anı munda öŋdün tütünsüz otdın.

27. Daha önce cinleri de yakıp kavurucu bir ateşten yaratmıştık.[231]

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ {الحجر/28}

28. ançada aydı iḍiŋ feriştelerke men yaratıġlı men bir ādemīni ḳuruġ balçıḳdın ḳara öyük balçıḳdın yıllar keçmiş.

28. Bir zamanlar Rabbin meleklere şöyle demişti: "Ben, kurumuş balçıktan bir insan yaratacağım."

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُ سَاجِدِينَ {الحجر/29}

29.ḳaçan tüzdüm erse anı urdum anıŋ içiŋe men törütmiş cāndın tüşdiler aŋar yüknügliler.

29. "Ona güzel bir şekil verip ruhumdan üfleyince, siz hemen ona secde edin!"

فَسَجَدَ الْمَلآئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ {الحجر/30}

30.yükündi ferişteler ḳamuġları yumḳıları.

230 Burada yaratılış kıssasının nakledilmesi, cin ve şeytanların Peygambere ve vahye müdahale edemeyeceğini, onların samimi insanlar üzerinde bir yaptırım gücünün bulunmadığını ve bunun yanında Allah'ın bütün nimetlerine rağmen çoğu insanın şeytanların yolunu izlediğini vurgulama amacına matuftur.

231 Krş. Rahmân 55/15.

30. Bunun üzerine bütün melekler ona secde etmişlerdi.

إِلاَّ إِبْلِيسَ أَبَى أَن يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ {الحجر/31}

31. meger iblīs unamadı kim bolmaḳḳa yüknügliler birle.

31. Fakat İblis hâriç. O secde edenlerle beraber olmaktan ısrarla kaçınmıştı.

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلاَّ تَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ {الحجر/32}

32. aydı ay iblīs ne ol saŋa kim bolmas sen yüknügliler birle?

32. Allah İblis'e, "Sana ne oluyor da meleklerle beraber secde etmiyorsun?" diye sormuştu.

قَالَ لَمْ أَكُن لِّأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ {الحجر/33}

33.aydı bolmas men yükünse men ādemīḳa törüttüŋ anı ḳuruġ çıŋrama balçıḳdın ḳara öyük balçıḳdın yıllar keçmiş.

33. İblis, "Ben kurumuş balçıktan yarattığın insana aslâ secde etmem" demişti.[232]

قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ {الحجر/34}

34. aydı çıḳġıl andın sen sürülmiş turur sen.

34. Allah şöyle buyurmuştu: "Defol! Çık git buradan. Artık sen rahmetimden kovulmuş, alçağın birisin."

وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ {الحجر/35}

35. çın seniŋ üzele ḳarġış urulmış vaḳtḳa tėgi.

35. "Kıyamete kadar lânet olsun sana!"

232 Krş. Bakara 2/34; Â'râf 7/11-24.

قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ {الحجر/36}

36. aydı iḍimā! küḍgil maŋa ol künke tėgi kim ḳoparılurlar.

36. İblis, "Rabbim! (Madem beni kovuyorsun) öyleyse bana kıyamete kadar mühlet ver" demişti.

قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ {الحجر/37}

37. aydı sen küḍülmişlerdin sen.

37-38. Allah da, "Peki öyle olsun. Kıyamete kadar[233] sana istediğin süre verilmiştir" buyurmuştu.

إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ {الحجر/38}

38.bildükmiş vaḳtḳa tėgi.

37-38. Allah da, "Peki öyle olsun. Kıyamete kadar[234] sana istediğin süre verilmiştir" buyurmuştu.

قَالَ رَبِّ بِمَآ أَغْوَيْتَنِي لأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الأَرْضِ وَلأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ {الحجر/39}

39.aydı iḍimā! anıŋ birle kim yolsuz ḳıldıŋ meni ėtgey bezegey men anlarḳa yer içinde yolsuz ḳılġay oḳ men anlarnı ḳamuġını.

39. Bunun üzerine İblis demişti ki: "Rabbim! Mademki beni insan yüzünden azdırdın, andolsun ki, ben de o insanoğluna yeryüzünde işleyecekleri kötülükleri güzel göstereceğim ve onların hepsini azdırmak için bütün gücümle uğraşacağım."

إِلاَّ عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ {الحجر/40}

233 Lafzen, "Belli bir vakte kadar"
234 Lafzen, "Belli bir vakte kadar"

40. meger seniŋ ḳullarıŋ anlardın ḳatıġsızlar.

40. "Ancak kullarından gönlü temiz, samimi olanları azdıramam."

{41/الحجر} قَالَ هَذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ

41. aydı bu yol turur meniŋ üze köni.

41. Allah şöyle buyurmuştu: "Bana ulaştıran doğru yol da işte bu samimi kullarımın tuttuğu yoldur."

{42/الحجر} إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلاَّ مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ

42. meniŋ ḳullarım yoḳ saŋa anlar üze erk türk meger ol kim saŋa uḍu barsa yolsuzlardın.

42. "Şunu da iyi bil ki, senin, Benim (böyle samimi, inanmış) kullarım üzerinde herhangi bir yaptırım gücün yoktur.[235] Sen ancak, sana uyan azgınlara söz geçirebilirsin."

{43/الحجر} وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ

43. tamuġ anlarnıŋ urulmış vaḳtları yumḳınıŋ.

43. "Onların hepsinin buluşacakları yer cehennemdir."

{44/الحجر} لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ

44. aŋar yėti ḳapuġlar turur. tėgme bir ḳapuġḳa. anlardın ülüş ol üleştürülmiş.

44. "O cehennemin yedi kapısı vardır. Her kapıdan kimlerin gireceği bellidir."

{45/الحجر} إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ

45. çın saḳnuḳlar būstānlar içinde aḳar mıŋarlar içinde.

235 Krş. Nahl 16/99; İsrâ 17/65.

45. "Sana uymaktan kaçınanlar ise, cennetlerde ve pınar başlarında olacaklardır."

{46/الحجر} ادْخُلُوهَا بِسَلاَمٍ آمِنِينَ

46. kiriŋler aŋar esenlik birle ḳorḳunçsuz bolup.

46. "Onlara, 'Bu cennetlere esenlikle ve güven içinde girin' denilecektir."

{47/الحجر} وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ

47. tartıp çıḳarġay mız nė kim köŋülleri içindekini kīndin ḳaḍaşlar taḫtlar üzele utru turuġlılar.

47. "Biz onların kalplerindeki her türlü kini, kötü duygu ve düşünceyi söküp çıkarmışızdır. Onlar divanlar üzerinde kardeş kardeş karşılıklı otururlar."

{48/الحجر} لاَ يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُم مِّنْهَا بِمُخْرَجِينَ

48. tėgmes anlarḳa anıŋ içinde emgek ermesler anlar andın çıḳarılıġlılar.

48. "Orada kendilerine hiçbir sıkıntı, yorgunluk dokunmayacak ve aslâ oradan çıkarılmayacaklardır."

{49/الحجر} نَبِّىءْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

49. uḳturġıl ḳullarımḳa kim men men yazuḳ örtügli yarlıḳaġlı men.

49. Ey Peygamber! Haber ver kullarıma: "Ben Gafûr'um; tevbe eden kullarımı bağışlarım, Rahîm'im; onlara karşı daima şefkatli ve merhametliyim."

{50/الحجر} وَ أَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الأَلِيمَ

50. meniŋ ḳınım ol turur aġrıtıġlı ḳın.

50. "Bununla birlikte azabım da çok acıdır."

وَنَبِّئْهُمْ عَن ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ {الحجر/51}

51. uḳturġıl anlarḳa ibrāhīm yalavaç ḳonuḳlarından.

51. Sen (azab meleklerini getirsene diye alay eden) o müşriklere İbrahim'in konukları ile ilgili kıssayı da anlat.

إِذْ دَخَلُواْ عَلَيْهِ فَقَالُواْ سَلاَمًا قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ {الحجر/52}

52. ançada kirdiler anıŋ üze aydılar esenlik tėp. aydı biz silerdin ḳorḳılıġlılar miz.

52. Hani konukları İbrahim'in huzuruna girip selâm vermişlerdi. İbrahim (onları buyur edip kendilerine kızarmış buzağı eti ikram etmişti. Onların yemediğini görünce),[236] "Doğrusu biz sizden korkuyoruz" demişti.

قَالُواْ لاَ تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلاَمٍ عَلِيمٍ {الحجر/53}

53. aydılar ḳorḳmaġıl biz buştu bėrür miz saŋa bir oġul birle bilgen.

53. Onlar, "Sakın korkma (biz meleğiz), sana ileride peygamber olacak bir erkek çocuğun[237] olacağını müjdeliyoruz" demişlerdi.

قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِي عَلَى أَن مَّسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ {الحجر/54}

54. aydı buştu mu bėrür siler maŋa tėgmeki olar maŋa uluġluḳ negü birle buştu bėrür siler maŋa.

54. İbrahim, "Benim gibi, ihtiyarlık gelip çatmış bir adama mı böyle bir şey müjdeliyorsunuz? Neye dayanarak böyle bir müjde veriyorsunuz?" demişti.

236 Krş. Hûd 11/69-70.
237 Lafzen, "Çok bilgili bir erkek çocuk."

قَالُواْ بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلاَ تَكُن مِّنَ الْقَانِطِينَ {الحجر/55}

55. aydılar sewünç bėrür miz saŋa yaraşı birle bolmaġıl umınçsızlardın.

55. Melekler, "Biz sana, Allah'ın bize bildirdiği gerçeği müjdeliyoruz. Onun için sakın ümitsizliğe kapılma" demişlerdi.

قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِ إِلاَّ الضَّآلُّونَ {الحجر/56}

56. aydı kim ol umınç üzer iḍisiniŋ yarlıḳamaḳındın meger yolsuzlar.

56. İbrahim demişti ki: (Siz ne diyorsunuz, ben hiç ümidimi keser miyim?) "Rabbinin rahmetinden ümidini kesenler, ancak yoldan çıkmış kimselerdir."[238]

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ {الحجر/57}

57. aydı ne ol işiŋizler ay yalavaçlar.

57. "Ey elçiler! Peki siz hangi iş için geldiniz?"

قَالُواْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ {الحجر/58}

58. aydılar biz ıḍıldımız yazuḳluġ boḍunlarḳa.

58. Melekler şöyle demişlerdi: "Biz günahkâr bir kavmi cezalandırmak üzere gönderildik."

إِلاَّ آلَ لُوطٍ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ {الحجر/59}

59. meger lūṭ yalavaç ewi boḍunı biz. ḳutġarıġlılar miz yumḳılarnı.

59. "Ancak Lût'a inananların hepsini[239] (helâk olmaktan) kurtaracağız."

238 Krş. Yusuf 12/87.

239 Lafzen, "Lût'un ailesini."

إِلاَّ امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَا إِنَّهَا لَمِنَ الْغَابِرِينَ {الحجر/60}

60. meger anıŋ uraġutı yėgler miz ol ḳalıġlılardın.

60. "Yalnız Lût'un karısı hariç. Çünkü Biz, geride kalanlarla birlikte (hareket ettiği için) onun helâk olmasını takdir ettik."[240]

فَلَمَّا جَاء آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ {الحجر/61}

61. ḳaçan keldi erse lūṭ boḍunıŋa yalavaçlar.

61. Melekler, Lût'un evine geldiklerinde,

قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ {الحجر/62}

62. aydı siler boḍun siler taplanmaduḳlar.

62. Lût onlara, "Siz hayırlı bir iş için gelmişe benzemiyorsunuz" demişti.

قَالُواْ بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُواْ فِيهِ يَمْتَرُونَ {الحجر/63}

63. aydılar yoḳ kim keldimiz saŋa anıŋ birle erdiler anıŋ içinde sėzik tutar erdiler.

63. Melekler demişlerdi ki: "Evet, doğru! Biz sana halkının, geleceğinden şüphe ettikleri azabın haberini getirdik."

وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ {الحجر/64}

64. bėrdimiz saŋa yaraġlıġnı biz çın sözleglilermiz.

64. "Biz sana o azabın gerçekleşeceğini bildirmek üzere geldik. Emin ol ki, biz doğruyu söylüyoruz."

240 Âyetteki "Takdir ettik" ifadesinin, meleklere izafe edilmesi, onların Allah adına iş görmesi ya da Allah'ın bu bilgiyi onlara vermesi dolayısıyladır.

فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ وَاتَّبِعْ أَدْبَارَهُمْ وَلاَ يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ وَامْضُواْ حَيْثُ تُؤْمَرُونَ {الحجر/65}

65.tünle ėletgil ewüŋ boḍunını bir pāre tündin uḍu barġıl kėḍinleriŋe baḳmasun silerde biregü keçiŋler ḳança kim fermānlanur siler.

65. "Sen, geceleyin aile fertlerinle birlikte çık git ve içinizden hiç kimse arkasına bakmasın, geri kalmasın. Gitmeniz istenen yere kadar gidin."

وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَلِكَ الأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ هَؤُلاء مَقْطُوعٌ مُّصْبِحِينَ {الحجر/66}

66. aḍırdımız ḥükm ḳılduḳ aŋar ol işni kim bularnıŋ ḳuyruḳları kesilmiş turur taŋ başındalar.

66. Biz Lût'a şu kesin hükmü bildirmiştik: "Sabaha doğru onların hepsinin kökü kazınacak, yok olup gidecekler."

وَجَاء أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ {الحجر/67}

67. keldi kent boḍunı sewnüşürler.

67. Bu sırada şehrin (o sapık) halkı sevinerek Lût'un evine gelmiş,

قَالَ إِنَّ هَؤُلاء ضَيْفِي فَلاَ تَفْضَحُونِ {الحجر/68}

68.aydı lūṭ çın bular menim ḳonuḳlarım rüsvā ḳılmaŋlar mėni.

68. Ve Lût da onlara şöyle yalvarmıştı: "Bakın, bunlar benim konuklarımdır. Beni mahcup etmeyin."

وَاتَّقُوا اللّهَ وَلاَ تُخْزُونِ {الحجر/69}

69. ḳorḳuŋlar Taŋrıdın rüsvā ḳılmaŋlar mėni.

69. "Allah'tan korkun ve beni rezil rüsvâ etmeyin."

قَالُوا أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ {الحجر/70}

70. aydılar yıġmadımız mu sėni ajunluġlardın.

70. Halk Lût'a, "Biz sana, başkalarının işine karışmayı yasaklamamış mıydık?" diye küstahça karşılık vermişti.

قَالَ هَؤُلاء بَنَاتِي إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ {الحجر/71}

71. aydı bular ḳızlarım turur eger erse siler nikāḥ ḳılıġlılar.

71. Lût onlara, "(Sakın misafirlerime dokunmayın) Eğer bir şey yapmak istiyorsanız işte kızlarım!"[241] demişti.

لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ {الحجر/72}

72. seniŋ esenlikiŋ kim anlar esrüklükleri içinde başları tezginip yöriyürler.

72. Melekler de, "Ey Lût! Hayatın üzerine yemin ederiz ki, şehvet bunların başlarını döndürmüş, ne yaptıklarını bilmiyorlar" demişlerdi.

فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ {الحجر/73}

73. tuttı anlarnı çoġı kün tuġar erken.

73. Sonunda tan yeri ağarırken onları korkunç bir çığlık yakalayıvermişti.

فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ {الحجر/74}

74. ḳıldımız üstünini altın yaġdurdımız anlar üze taşlar batıġdın.

241 Bkz. Hûd 11/78, ilgili not.

74. Şehrin altını üstüne getirmiş ve üzerlerine pişmiş, sert taşlar yağdırmıştık.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ {الحجر/75}

75. bütünlükün anıŋ içinde belgüler turur saḳınıġlılarḳa.

75. Hiç şüphe yok ki, bütün bu anlattıklarımızda ibret alınacak dersler vardır; fakat bunu anlayacak olanlar, araştırıp iyice düşünebilen kimselerdir.

وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ {الحجر/76}

76. çın ol. tutaşı yol üzele ol.

76. Bu şehirlerin kalıntıları, insanların gelip geçtikleri bir yolun kenarında hâlâ durmaktadır.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ {الحجر/77}

77. bütünlükün anıŋ içinde belgü ol kėrtgünüglilerke.

77. Gerçekten bu kalıntılarda ibret alınacak dersler vardır; fakat bunu anlayacak olanlar, inanan kimselerdir.

وَإِن كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ لَظَالِمِينَ {الحجر/78}

78. neçe yme bolsa bük yaʿnī orman iḍileri küç ḳılıġlılar.

78. Eykeliler de aynı şekilde inkârcı bir toplum idi.

فَانتَقَمْنَا مِنْهُمْ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ {الحجر/79}

79. öç aldımız anlardın olar ėkki yol belgülüg.

79. Biz onları da cezalandırmıştık. Bu (kavimlerin yaşadığı) iki şehir, bugün bile görülebilen

işlek bir yol üzerindedir.

وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الحِجْرِ الْمُرْسَلِينَ {الحجر/80}

80. yalġan tuttı ḥicr iḍileri ıḍılmış yalavaçlarnı.

80. Hıcr[242] halkı da kendilerine gönderilen peygamberleri yalanlamıştı.

وَآتَيْنَاهُمْ آيَاتِنَا فَكَانُواْ عَنْهَا مُعْرِضِينَ {الحجر/81}

81. bėrdimiz anlarḳa belgülerimizni erdiler andın yüz ewrügliler.

81. Onlara âyetlerimizi göndermiştik, fakat onlar iman etmeyip yüz çevirmişlerdi.

وَكَانُواْ يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ {الحجر/82}

82. yonar erdiler taġdın ėwler ḳorḳınçsızlar bolup.

82. Onlar, dağlarda kayaları oyarak güven içinde yaşayacakları sağlam evler yapmışlardı.

فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَ {الحجر/83}

83. tuttı anlarnı ḳatıġ ün taŋ başında boluġlılar.

83. Bir gece tan yeri ağarırken kendilerini korkunç bir çığlık yakalayıvermişti.

فَمَا أَغْنَى عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَكْسِبُونَ {الحجر/84}

84. muŋsuz ḳılmadı anlardın ol kim erdiler ḳazġanur erdiler.

84. Üstelik yaptıkları sağlam evlerin kendilerine hiçbir faydası olmamıştı.

242 "Hıcr" Medine ile Tebük arasında, Teyma vâdisinin güneyinde çok eski bir yerleşim yeridir.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلاَّ بِالْحَقِّ وَإِنَّ السَّاعَةَ لآتِيَةٌ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ {الحجر/85}

85.yaratmadımız köklerni yerlerni ne kim olar ėkki ara meger yaraġlıġ birle. könilikin keligli turur keçürgil körklüg keçürmek.

85. Ey Peygamber! Bil ki, Biz gökleri, yeri ve her ikisi arasındakileri yüce bir amacı gerçekleştirmek üzere yarattık. Şu bir gerçektir ki, kıyamet bir gün mutlaka gelecek; inkârcılar cezalandırılacaklardır. O halde sen (müşriklerin kötü davranışlarına) aldırış etme, onları görmezlikten gelip hoşça muamele etmeye bak.

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلاَّقُ الْعَلِيمُ {الحجر/86}

86. seniŋ iḍiŋ ol turur yaratġan bilgen.

86. Çünkü senin Rabbinin yaratma gücü sonsuzdur (inanmadıkları o kıyameti gerçekleştirecektir) ve O, (inanmayanları nasıl diriltip sorguya çekeceğini) çok iyi bilendir.

وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ {الحجر/87}

87. çınoḳ bėrdimiz saŋa yėti ėkkilegülerde uluġ oḳıġunı.

87. Ey Peygamber! Biz sana tekrar tekrar okunan yedi âyeti[243] ve yüce Kur'an'ı verdik.

لاَ تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ وَلاَ تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ {الحجر/88}

88. uzunçura tartmaġıl ėkki közüŋni anıŋ tapa kim ėrinçlendürdimiz cüftler anlardın ḳaḍġurmaġıl anlar üze ḳuḍı tutġıl ḳanatıŋnı kėrtgünüglilerke.

88. Bu sebeple sen, (bu Kur'an nimetini göz ardı edip) inkârcılara verdiğimiz çeşit çeşit dünya nimetlerine imrenme. İman etmedikleri için de tasalanma. Sen müminlere sevgi ve şefkat kanatlarını ger, onları koru.

243 "Tekrar tekrar okunan yedi âyet" ifadesiyle Fâtiha sûresi kastedilmektedir.

وَقُلْ إِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ {الحجر/89}

89. aygıl men ol men ḳorḳutuġlı belgülüg.

89. Ve o müşriklere de ki: "Ben apaçık bir uyarıcıyım."

كَمَا أَنزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ {الحجر/90}

90. neteg kim indürdimiz üleşigliler üze ant içigliler üze.

90. (Eğer inanmazlarsa) kitaplarının bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr ederek onu parça parça eden (Yahudi)leri cezalandırdığımız azab ile onları da cezalandırırız.

الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ {الحجر/91}

91. anlar kim ḳıldılar oḳıġunı ülüş ülüş.

91. Onlar şimdi de (şurası Tevrat'a uyuyor, burası uymuyor diyerek) Kur'an'ı bölüp parçalamaktadırlar.

فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ {الحجر/92}

92. iḍiŋ tapa sorġay oḳ miz anlarḳa yumḳıḳa.

92-93. Rabbine andolsun ki, Biz onların hepsini bu yaptıklarından dolayı sorguya çekeceğiz.

عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ {الحجر/93}

93. anıŋdın kim ḳılur erdiler.

92-93. Rabbine andolsun ki, Biz onların hepsini bu yaptıklarından dolayı sorguya çekeceğiz.

فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ {الحجر/94}

94. yara tegürgil anı kim yarlıġ tegrülür sen yüz ewürgil ortaḳ ḳatıġlılardın.

94. Ey Peygamber! Artık gerçekleştirmekle emrolunduğun dâvâyı açıkça ortaya koy, Allah'a ortak koşanlara aldırma.

إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ {الحجر/95}

95. biz tap bolġay miz saŋa füsūs tutuġlılardın.

95. Bil ki, seninle alay edenlere Biz yeteriz.

الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللهِ إِلهًا آخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ {الحجر/96}

96. anlar kim ḳılurlar Taŋrı birle aḍın Taŋrını. uş bilgeyler.

96. Allah ile birlikte başka bir Tanrı olduğunu ileri süren bu kimseler yakında gerçeği öğrenecekler.

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ {الحجر/97}

97. çınoḳ bilür miz seniŋ tarıtur köksüŋ köŋlüŋ anıŋ birle kim ayurlar.

97. Ey Peygamber! Onların söyledikleri sözler sebebiyle senin kalbinin daraldığını ve canının sıkıldığını Biz elbette biliyoruz.

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُن مِّنَ السَّاجِدِينَ {الحجر/98}

98. arıġlıġ birle yāḍ ḳılġıl iḍiŋ ögdüsi birle bolġıl secde ḳılıġlılardın.

98. O halde sen Rabbini, hamd ile tesbih et, yücelt ve daima O'nun huzurunda secdeye varanlardan ol.

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ {الحجر/99}

99. tapunġıl iḍiŋke kelgińceke tėgi saŋa kėrtü yaʿnī ölüm.

99. Ve ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet etmeye devam et.

16 سُورَةُ النَّحْلِ

Sûre, son üç âyeti hâriç Mekke'de nâzil olmuştur. 128 âyettir. Adını 68. âyette geçen "Nahl" (Bal arısı) kelimesinden almıştır. Allah'ın insanlara lutfettiği nimetlerden söz ettiği için "Niam" (nimetler) sûresi olarak da adlandırılır.

(16)

sūretü ʾn-naḥl

bu naḥl sūresi mekkede inmiş turur. yüz yėgirmi sekiz āyet turur.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ol iḍi atı birle kim ḫalḳnı ḳıyāmet kün ʿarāṣatḳa tėre yarlıḳadı. baġırsaḳ kim muḥammed yalavaçḳa ümmetiniŋ şafāʿatın açnu yarlıḳadı. baġışlaġunı kim muḥammedḳa raḥmet ḳılur açar.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

أَتَى أَمْرُ اللهِ فَلاَ تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ {النحل/1}

1.keldi Taŋrı yarlıġı ėwdürmeŋler anı. anıŋ arıġlıḳı uluġ yüksek ol anıŋdın kim ortaḳ ḳatarlar.

1. Allah'ın takdir ettiği kıyamet günü[244] mutlaka gelecektir. Onun gelmesi için çok aceleci olmayın. Allah, müşriklerin ortak koştukları şeylerden münezzehtir, yücedir.

يُنَزِّلُ الْمَلآئِكَةَ بِالْرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنذِرُواْ أَنَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنَاْ فَاتَّقُونِ {النحل/2}

2.indürür feriştelerni cebraʾil birle yarlıġından kimnüŋ üze tilese ḳullarından kim ḳorḳutuŋlar bütünlükün kim yoḳ iḍi meger men ḳorḳutuŋlar maŋa.

244 Lafzen, "Allah'ın emri." Bu ifade çoğunluğa göre kıyamet günü demektir. Âyetteki "Etâ" fiilinin geçmiş zaman kipinde gelmiş olması, Arapça'nın dil özelliği olarak, bir şeyin gelecekte kesinlikle gerçekleşeceğini ifade eder. Peşinden gelen "Felâ testa'cilûhü" (Onun çabucak gelmesini istemeyin) ifadesi de bunu anlatmaktadır.

2.O, kullarından dilediğine, buyruğuyla vahiy getiren melekleri[245] indirerek peygamberlik verir ve onlara şunu emreder: "İnsanları uyarın ki, Benden başka Tanrı yoktur, O halde onlar Bana ortak koşmaktan kaçınsınlar."

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ {النحل/3}

3.törütti köklerni yerni könilik birle. yüksek anıŋdın kim ortaķ ķatarlar.

3. Allah gökleri ve yeri yüce bir amacı gerçekleştirmek üzere yaratmıştır. O, onların ortak koştukları şeylerden münezzehtir, yücedir.

خَلَقَ الإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ {النحل/4}

4.törütti kişini uça suwındın kim ol çoġıçı belgülüg.

4. O, insanı bir damla sudan; meniden yaratmıştır. (Fakat insan bu halini düşünmez) bir de bakarsın, yaratıcısına karşı amansız bir düşman kesilir.

وَالأَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ {النحل/5}

5. yılķılarnı yarattı anı silerke anıŋ içinde köşek ol asıġlar. andın yėyür siler.

5. (Koyun, keçi, deve ve sığır gibi) hayvanları yaratan da O'dur. Bu hayvanlardan (onların yün, kıl ve derilerinden) giysiler yapar, çeşitli şekillerde yararlanır ve yiyecekler elde edersiniz.

وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ {النحل/6}

6. silerke anıŋ içinde körk ol ançada kėçeke kirür siler taķı ançada ėrteke çıķar siler.

6. Onları akşam otlaktan getirirken, sabah yayılmaya salarken hoşlanır, ayrı bir zevk alırsınız.

245 Krş. Şûrâ 42/52. Âyette vahiy getiren melekler çoğul olarak zikredilmiştir. Tefsirlerde, çoğul da olsa bu kelime ile Cebrail'in kastedildiği söylenmektedir. Bununla birlikte Allah'ın vahyini başka meleklerle göndermesine de bir engel yoktur. Âyette geçen "Ruh" kelimesi ile "Vahiy" murad edilmiştir.

وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَى بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُواْ بَالِغِيهِ إِلاَّ بِشِقِّ الأَنفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُوفٌ رَّحِيمٌ {النحل/7}

7. kötrür aġruḳlarınıznı ol kentke kim ermes siler tegigli aŋar meger etözler emgeki birle. bütünlükün iḏiniz baġırsaḳ yarlıḳaġan ol.

7. Yüklerinizi, ulaştırmada zorluk çektiğiniz yerlere bu hayvanlar taşır. Hiç şüphe yok ki, Rabbiniz Raûf'tur; size karşı daima sevgi ve şefkat besler, Rahîm'dir; acıyıp esirger, sizi sevip acıdığı için hayvanları yaratıp emrinize vermiştir.

وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لاَ تَعْلَمُونَ {النحل/8}

8. yuntlar ḳatırlar eşgekler münse siler anı ėtig bezek. törütür anı kim bilmes siler.

8. O; atları, katırları ve eşekleri de binmeniz ve hoş bir hayat sürmeniz için yaratmıştır. Allah daha bilmediğiniz neler yaratacaktır neler!

وَعَلَى اللّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَآئِرٌ وَلَوْ شَاء لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ {النحل/9}

9. Taŋrı üze ol yolḳa köndürmek andın ḳışruġlı. eger tilese köni yolḳa köndürgey silerni.

9. (Bütün bu nimetleri size lutfeden) Allah'a, doğru yolu göstermek düşer, bununla birlikte yanlış yollar da vardır (isteyen istediği yolda gider).[246] Allah dileseydi hepinizi doğru yola ulaştırırdı.[247]

هُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاء مَاء لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ {النحل/10}

10.ol ol iḏi indürdi kökdin suw silerke. andın içgü andın nė yıġaç anıŋ içinde otlatur siler.

10. Sizin için gökten yağmur yağdıran O'dur. Bu sayede içme sularınız meydana gelir,

246 Krş. Kehf 18/29.
247 Krş. Mâide 5/48; Hûd 11/118; Nahl 16/93.

hayvanlarınızı otlattığınız bitkiler ve ağaçlar onunla yeşerir, yetişir.

يُنبِتُ لَكُم بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالأَعْنَابَ وَمِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ {النحل/11}

11. ündürür miz silerke anıŋ birle tarıġnı zeytūnnı ḫurmā yıġaçını üzümlerni tėgme türlüg yėmişlerdin. bütünlükün anıŋ içinde belgü ol boḍunḳa kim saḳnurlar.

11. Allah, o su ile sizin için ekinler, zeytin ve hurma ağaçları, üzümler ve türlü türlü meyveler, ürünler bitirir. Şüphesiz bütün bunlarda, Allah'ın birliğine ve kudretine işaret eden bir delil vardır; fakat bunu, araştırıp iyice düşünenler anlar.

وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالْنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ {النحل/12}

12.örü turuġlı ḳıldı silerke tünni kündüzni künni aynı yulduzlarnı boyun bėrigliler ol anıŋ fermānıŋa. bütünlükün anıŋ içinde belgüler ol bodunḳa kim ögün uḳarlar.

12. O, geceyi ve gündüzü, ayı, güneşi ve yıldızları sizin istifadenize sunmuştur. Hiç şüphe yok ki, bütün bunlarda Allah'ın birliğine ve kudretine işaret eden deliller vardır; fakat bunu anlayacak olanlar, aklını kullanıp düşünen kimselerdir.

وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ {النحل/13}

13.ol kim yarattı silerke yer içinde türlüg rengleri. bütünlükün anıŋ içinde belgü ol boḍunḳa kim pend tutarlar.

13. Allah'ın yeryüzünde sizin için yarattığı, çeşit çeşit nice nimetleri var! İşte bunlarda da Allah'ın birliğine ve kudretine işaret eden bir delil vardır; fakat bunu anlayacak olanlar, düşünüp ibret alma kabiliyeti olan kimselerdir.

وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُواْ مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُواْ مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُواْ مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ {النحل/14}

14.ol ol iḍi turur kim fermān tutuġlı ḳıldı teŋizni yėse siler andın tāze yaş etni çıḳarsa siler andın ėtig yaʿnī yinçü küḍezseler anı. körgey sen kemini barıġlı keligli yaʿnī kesigli tilese siler anıŋ artuḳluḳından bolġay kim siler şükr ötegey siler.

14. Yine O, taze et; deniz ürünlerini yemeniz, (inci mercan gibi) takındığınız süs eşyalarını çıkarmanız için denizi istifadenize sunmuştur. Sen, denizde gemilerin suları yara yara yüzdüğünü görürsün. Bütün bunlar, Allah'ın lutfedeceği nasibi aramanız ve şükretmeniz içindir.

وَأَلْقَى فِي الأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَارًا وَسُبُلاً لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ {النحل/15}

15. kemişti yer içinde bekümiş taġlarnı aġtarulmasun yayılmasun tėp siler birle arıḳlar yollar bolġay kim siler köni yolḳa köngey siler.

15. O, yeryüzünde, sarsılmamanız için sağlam dağlar ve gideceğiniz yerlere ulaşabilmeniz için nehirler ve yollar yaratmıştır.

وَعَلامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ {النحل/16}

16.nişānlar. yulduzlar birle anlar yolḳa könlürler.

16. Ve O, (rehber niteliğinde daha başka) nice alâmetler, işaretler yaratmıştır. Nitekim insanlar (karada ve denizde) O'nun yarattığı yıldızlarla yollarını bulur, yönlerini tayin ederler.

أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لاَّ يَخْلُقُ أَفَلا تَذَكَّرُونَ {النحل/17}

17.azu ol mu yaratur anıŋ teg mü yaratmaz. pend tutmas mu siler?

17. Siz hiç düşünmez misiniz? Bütün bunları yaratan Allah ile bir şey yaratmaya gücü yetmeyen putlar bir olur mu hiç?

وَإِن تَعُدُّواْ نِعْمَةَ اللّهِ لاَ تُحْصُوهَا إِنَّ اللّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ {النحل/18}

18.eger sanasa siler Taŋrı bėrmiş niʿmetni sanumaġay siler anı. bütünlükün Taŋrı yazuḳ örtgen

yarlıḳaġan ol.

18. Siz Allah'ın lutfettiği nimetleri saymaya kalksanız aslâ sayıp bitiremezsiniz.[248] Şüphesiz Allah Gafûr'dur; verdiği bu nimetlere şükürde kusur etseniz bile sizi bağışlar, Rahîm'dir; size karşı şefkatlidir, nankörlük etseniz bile sizi hemen cezalandırmaz.

وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ {النحل/19}

19. Taŋrı bilür anı kim yaşrur siler anı kim āşkāra ḳılur siler.

19. Fakat şunu da unutmayın ki, Allah gizli ve açık yaptığınız her şeyi mutlaka bilir.

وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لاَ يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ {النحل/20}

20.anlar kim oḳıyurlar Taŋrıda aḍınḳa törütmesler nerseni anlar törütilürler.

20. Oysa müşriklerin Allah'ı bırakıp da ibadet ettikleri putlar hiçbir şey yaratamazlar, zaten onlar kendileri yaratılmış şeylerdir.[249]

أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ {النحل/21}

21.ölügler tirig ermesler bilmesler. ḳaçan ḳoparılurlar.

21. Üstelik onlar diri değil, cansız varlıklardır. (Bir gün gelip diriltilecekler ve sizinle yüzleştirileceklerdir,[250] fakat) onlar diriltilecekleri zamandan bile habersizdirler.

إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِالآخِرَةِ قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ {النحل/22}

22.iḍiŋiz bir Taŋrı ol. anlar kim kėrtgünmesler kėḍinki ajunḳa köŋülleri tanıġlı ol anlar uluġsıġlıḳ ḳılurlar.

248 Krş. İbrahim 14/34.
249 Krş. Â'râf 7/191.
250 Krş. Yûnus 10/28.

22. Sizin Tanrınız tek Tanrıdır. Buna rağmen âhiret gününe inanmayanların kalpleri, kibir ve gururları yüzünden (Allah'ın birliğini) inkâr etmektedir.

لاَ جَرَمَ أَنَّ اللّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ لاَ يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ {النحل/23}

23.ḥaḳḳā sėziksiz enne'llāhe bütünlükün bilür anı kim örtüglüg ḳılurlar anı kim açuḳluġ ḳılurlar. bütünlükün ol sewmes uluġsıġlıḳ ḳılġanlarnı.

23. Hiç şüphe yok ki, Allah onların gizli ve açık yaptıkları her şeyi bilir. Büyüklük taslayanları da hiç sevmez.

وَإِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ قَالُواْ أَسَاطِيرُ الأَوَّلِينَ {النحل/24}

24.ḳaçan aytılsa anlarḳa nėgü indürdi iḍiŋizler tėp aydılar ozaḳılarnıŋ sörçeki turur.

24. Bu inkârcılara, "Rabbinizin indirdiği şey nedir?" diye sorulduğunda (alay ederek), "Eski kavimlerin masallarıdır" derler.

لِيَحْمِلُواْ أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلاَ سَاء مَا يَزِرُونَ {النحل/25}

25.kötürsünler yazuḳlarını tükel ḳopmaḳ kün anlarnıŋ yazuḳlarından yolsuz ḳılur anlarnı biligsizlikin. bilgil nėme yawuz ėsiz yazuḳ ḳılırlar.

25. Böyle demekle kıyamet gününde kendi günahlarının tamamını, yoldan çıkardıkları cahillerin günahlarından da bir kısmını yüklenmiş olurlar. Ne kötü bir şeydir bu yüklendikleri!

قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَى اللّهُ بُنْيَانَهُم مِّنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِن فَوْقِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لاَ يَشْعُرُونَ {النحل/26}

26.al ḳıldı oḳ anlar kim anlarda öŋdün erdiler. ketürdi Taŋrı anlarnıŋ ėwleriŋ bünyādını yer töşeklerindin tüşdi anlar üze köge üstünlerindin keldi anlarḳa ḳın andın kim bilmesler.

26. Bu müşriklerden önce yaşayan inkârcılar da (peygamberlerine) tuzaklar kurmuşlardı. Allah ise onların binalarını (çürük binaya benzeyen tuzaklarını) temelinden yıkmış, çatısını başlarına geçirmişti.[251] Ve azab onları, düşünüp hesap etmedikleri bir yerden yakalayıvermişti.

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآئِيَ الَّذِينَ كُنتُمْ تُشَاقُّونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ أُوتُواْ الْعِلْمَ إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالْسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ {النحل/27}

27.yana ḳopmaḳ küninde rüsvā ḳılur olarnı ayur ḳayda ol meniŋ ortaḳlarım anlar kim ḫilāf ḳılur erdiŋizler anlar içinde aydı ayġay anlar kim bėrildiler bilig bütünlükün rüsvālıḳ bu kün ėsizlik tanıġlılar üze.

27. Daha sonra kıyamet gününde de Allah şöyle diyerek onları rezil rüsvâ edecektir: "Söyleyin bakalım, uğruna kavga edip peygamberlere ve müminlere düşman kesildiğiniz sözde ortaklarım şimdi nerede?" Peygamberler ve onlara inananlar[252] ise şöyle diyecekler: "İşte bugün, rezil rüsvâ olmak ve kötü bir azapla karşılaşmak kâfirler için kaçınılmazdır."

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلائِكَةُ ظَالِمِي أَنفُسِهِمْ فَأَلْقَوُاْ السَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوءٍ بَلَى إِنَّ اللّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ {النحل/28}

28.anlar kim cānların kötrür anlarnıŋ ferişteler küç ḳılıġlılar kemşür ėlleşmekni ḳılmaz erdimiz bir ėsizlik. yoḳ kim Taŋrı bilgen turur anı kim ḳılur erdiŋizler.

28. Gün gelir melekler, Allah'a ortaklar koşarak kendilerine zulmeden bu kimselerin canlarını (yüzlerine ve sırtlarına vura vura)[253] alırken onlar çaresizce teslim olurlar ve "(Canımızı niçin işkence ederek alıyorsunuz?) Biz (Allah'a ortak koşmak gibi)[254] herhangi bir kötü iş yapmış değiliz" derler. Melekler ise şu cevabı verirler: "Hayır, hayır! Siz bunları yaptınız. Sizin bu yaptıklarınızı Allah çok iyi bilmektedir."

فَادْخُلُواْ أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ {النحل/29}

29.kiriŋler tamuġ ḳapuġlarındın meŋgü ḳalıġlılar anıŋ içinde. nėme yawuz ol uluġsılıḳ ḳılıġlılar yanışı.

251 İnkârcıların kurdukları tuzaklar, yani kendilerine gelen hak dini geçersiz kılmak için başvurdukları türlü hileler, içine sığınılan güyâ sağlam binalara benzetilmiştir. Allah, onların bütün hile ve düzenlerini, bir binayı yerle bir edercesine boşa çıkaracağını belirtmektedir.

252 Lafzen, "Kendilerine ilim verilenler."

253 Krş. Enfâl 8/50.

254 Krş. En'âm 6/23.

29. "Haydi, orada asırlarca kalmak üzere girin cehennemin kapılarından. Büyüklük taslayanların yeri ne kötüdür!"

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْاْ مَاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ قَالُواْ خَيْرًا لِّلَّذِينَ أَحْسَنُواْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ {النحل/30}

30.aylur anlarḳa kim saḳnuḳluḳ ḳıldılar ne ol kim indürdi iḍiŋiz ayurlar eḍgülük. anlarḳa kim eḍgülük ḳıldılar bu yaḳın tiriglik içinde ėḍgülük. kėḍinki sarāy yėgrek ol nėme körklüg saḳnuḳlar sarāyı.

30. Bir de, Allah'a yürekten inanıp O'na şirk koşmaktan kaçınanlara, "Rabbinizin indirdiği şey nedir?" diye sorulacak olsa, onlar (inkârcıların aksine), "Hep iyilik ve güzellik" diye cevap verirler. Bu dünyada şirkten arınmış bir imana sahip olanlar güzel bir karşılık görür, âhiret yurdu ise onlar için çok daha iyi ve çok daha güzeldir. Evet, inancına şirk karıştırmama konusunda duyarlı ve bilinçli kimselerin âhiretteki yurtları ne hoştur!

جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَآؤُونَ كَذَلِكَ يَجْزِي اللّهُ الْمُتَّقِينَ {النحل/31}

31.ürüklük būstānları kirürler aŋa yörir anıŋ altınındın arıḳlar anlarḳa anıŋ içinde nėgü tileseler. andaġoḳ yanut bėrür Taŋrı saḳnuḳlarḳa.

31. Orası Adn cennetleridir, işte onlar altından ırmaklar akan bu cennetlere girecekler, orada diledikleri her şeyi bulacaklardır. Allah şirkten sakınanları işte böyle ödüllendirecektir.

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلآئِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلامٌ عَلَيْكُمُ ادْخُلُواْ الْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ {النحل/32}

32.anlar kim cānların alur olarnıŋ ferişteler ḫoşlar esenlik anlar üze kiriŋler uştmaḫḳa anıŋ birle kim ḳılur erdiŋizler.

32. Melekler böyle kimselerin canlarını güzellikle ve "Selâm olsun size! Yaptığınız güzel işlerin karşılığı olarak girin cennete!" diyerek alırlar.

هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن تَأْتِيَهُمُ الْمَلائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرُ رَبِّكَ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّهُ وَلكِن كَانُواْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ {النحل/33}

33.baḳmaslar ol meger kim kelse anlarḳa ferişteler azu kelse iḍiŋ yarlıġı. andaġoḳ ḳıldı anlar kim anlarda öŋdün erdiler. küç ḳılmadı anlarḳa Taŋrı yoḳ kim özleriŋe küç ḳılur erdiler.

33. (Anlaşıldı ki,) bu inkârcılar, canlarını almak üzere meleklerin gelmesini ya da köklerini kazıyacak bir azabın gelivermesini[255] bekliyorlar. Onlardan önce yaşayan kavimler de böyle yapmışlar ve helâk olup gitmişlerdi. Zannetmeyin ki, Allah onlara zulmetmiştir! Hayır! Onlar kendilerine zulmettiler.

فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُواْ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُواْ بِهِ يَسْتَهْزِؤُونَ {النحل/34}

34.tėgürdi anlarḳa ėsizlikler ḳılmışları teg ėsizlikleri ḳapsadı anlarḳa ol kim anıŋ birle eligler erdiler.

34. Onların yaptıkları kötülükler kendilerine döndü ve alay ettikleri azab onları çepeçevre kuşattı.

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُواْ لَوْ شَاء اللّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ نَّحْنُ وَلا آبَاؤُنَا وَلاَ حَرَّمْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلاَّ الْبَلاغُ الْمُبِينُ {النحل/35}

35.aydı anlar kim ortaḳ ḳattılar eger tilese Taŋrı tapunmaġay erdimiz anda aḍın nersedin biz ap yme atalarımız ap yme ḥarām ḳılmadımız anda aḍın nersedin. andaġoḳ ḳıldı anlar kim anlarda öŋdün. ermes yalavaçlar üze meger tėgürmeklig belgülüg.

35. Müşrikler diyorlar ki: "Eğer Allah dileseydi, biz de babalarımız da O'ndan başka bir varlığa tapmaz, O'nun haram kılmadığı bir şeye haram demezdik." Onlardan önce yaşayan kavimler de böyle yapmışlar, buna benzer alaylı sözler söylemişlerdi. Bilin ki peygamberlere düşen, sadece kendilerine gelen vahyi açık bir şekilde tebliğ etmektir.[256]

255 Lafzen, "Rabbinin emrinin gelmesini."

256 İnkârcılar kendi durumlarını Allah'ın iradesine bağlarken samimi olmadıkları gibi, alaycı bir tavır takınarak bunları söylemektedirler. O halde peygamberlere düşen, sadece kendilerine gelen vahyi tebliğdir. O vahyin içerisinde Allah'ın kimin müşrik, kimin mümin olmasını dileyeceği açıkça belirtilmiştir. Yani Allah hidayet ve küfür yolunu göstermiş, kişi hangisini tercih ederse onun hidayetini ya da dalâletini dileyeceğini belirtmiştir.

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللّهُ وَمِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلالَةُ فَسِيرُواْ فِي الأَرْضِ فَانظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ {النحل/36}

36.ḳopardımız oḳ tègme gürūh içinde bir yalavaç tapnuŋlar Taŋrıḳa kim sıŋardın turuŋlar Taŋrıda aḍınḳı tapunġulardın. anlarda kimni yolḳa köndürdi Taŋrı yana anlarda kimke yaraşı boldı anıŋ üze ėsizlik. yörüŋler yer içinde baḳıŋlar neteg erdi yalġan tutuġlıların soŋı.

36. Andolsun ki, Biz her topluma bir peygamber gönderdik. Onların görevi; toplumu, "Allah'ı gerektiği gibi tanıyıp yalnız O'na kulluk edin ve Tağuttan[257] (insanları azgınlığa yönlendiren her şeyden) uzak durun" diye uyarmaktı. Bu toplumlardan bir kısmını (peygamberlerine uydukları için) Allah doğru yola ulaştırmış, bir kısmı da (onları yalanlayıp azgınlık ettikleri için) sapıklık içinde kalmayı hak etmişlerdi. Şimdi siz yeryüzünde gezip dolaşın, peygamberleri yalanlayanların sonlarının nasıl olduğunu araştırıp görün.

إِن تَحْرِصْ عَلَى هُدَاهُمْ فَإِنَّ اللّهَ لاَ يَهْدِي مَن يُضِلُّ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ {النحل/37}

37.eger suḳlansa sen anlarḳa köni yol körkitmek üze bütünlükün Taŋrı köndürmes anı kim azıtur yoḳ anlarḳa yārī bėriglilerdin.

37. Ey Peygamber! Sen şirkte ve küfürde direnenlerin hidayete ermeleri için ne kadar hırslı, istekli olursan ol, Allah, (hidayet yolunu tercih etmedikleri için) dalâlette bıraktığı kimselere iman nasib etmez. Onlara (hidayete erme konusunda) yardım edecek hiç kimse de yoktur.

وَأَقْسَمُواْ بِاللّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لاَ يَبْعَثُ اللّهُ مَن يَمُوتُ بَلَى وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ {النحل/38}

38.andıḳtılar Taŋrı tapa antları ḳatıġlanmaḳları ḳoparmaz Taŋrı kim ölse. zinhārā vaʿde ḳılmaḳ anıŋ üze köni ol yoḳ kim kişilerniŋ üküşrekleri bilmesler.

38. Müşrikler, "Allah ölüleri aslâ diriltmeyecek" diye büyük yeminler ediyorlar. Hayır! Allah'ın vaadi haktır ("Dirilteceğim" diyorsa mutlaka diriltecektir). Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmez.

257 Krş. Bakara 2/256.

لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُواْ أَنَّهُمْ كَانُواْ كَاذِبِينَ {النحل/39}

39.belgürtgü üçün anlarḳa ol kim aḍnaşurlar erdi anıŋ içinde bilmek üçün anlar kim tandılar anlar yalġan sözlegli erdiler.

39. Böylece O, küfürde direnenlerin karşı çıktıkları âhiret gününün gerçek olduğunu onlara gösterecek ve onların yalancı olduklarını ortaya koyacaktır.

إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَن نَّقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ {النحل/40}

40.bütünlükün aymaḳımız nerseke tilesemiz anı kim ayur miz aŋar bolġıl tėp bolur.

40. Çünkü Biz, ne zaman bir şeyin meydana gelmesini dilersek ona sadece "Ol" deriz, o da derhal oluverir.[258]

وَالَّذِينَ هَاجَرُواْ فِي اللّهِ مِن بَعْدِ مَا ظُلِمُواْ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَأَجْرُ الآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُواْ يَعْلَمُونَ {النحل/41}

41.anlar kim aḍrıldılar Taŋrı içinde küç ḳılmışlarında kėḍin ornatġay oḳ miz anlarnı dünyā içinde ėḍgülük. kėḍinki ajun yanutı uluġraḳ eger bilür erse siler.

41. Biz, zulüm ve işkencelere uğradıktan sonra Allah yolunda hicret ederek yurtlarını terk etmek zorunda kalanlara, dünya hayatında elbette güzel bir yurt vereceğiz. Âhiretteki mükâfatları ise şüphesiz daha büyük olacaktır. İnkârcılar keşke bunu bilseler!

الَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ {النحل/42}

42. anlar kim serindiler iḍileri üze köŋül ururlar.

258 Allah'ın "Ol" emri, dünya şartlarında O'nun koyduğu yasalar çerçevesinde gerçekleşir. Fakat konu âhiretteki dirilme ile ilgili olunca, oradaki zaman ve şartlar farklı olduğu için dünyadaki sürece benzer bir şey düşünülemez. Burada Allah'ın diriltme konusundaki gücü vurgulanmaktadır.

42. Allah yolunda hicret eden bu kimseler, sıkıntılara katlanıp göğüs germişlerdir. Onlar yalnız Allah'a güvenir, yalnız O'na dayanırlar.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلاَّ رِجَالاً نُّوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُواْ أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ {النحل/43}

43.ıḍmadımız sènde öŋdün meger erenler yarlıġ ıḍıldı anlarḳa soruŋlar bitig boḍunıŋa eger erse siler bilmesler.

43. Ey Peygamber! Senden önce kendilerine vahiy indirip peygamber olarak gönderdiklerimiz de birer insan idi. Eğer bu konuda bir bilginiz yoksa Kitab Ehlinin bilginlerine sorun.[259]

بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ {النحل/44}

44.belgülerin bitiglerni. indürdimiz saŋa yāḍnı belgürtse miz kişilerke ne kim indürüldi anlarḳa bolġay kim anlar saḳınġaylar.

44. Biz o peygamberleri birtakım mucizelerle ve kitaplarla gönderdik. Şimdi de sana Kur'ân'ı indirdik ki, kendileri için indirilen şeyin ne olduğunu insanlara açıklayasın. Belki böylece derinliğine düşünür, iman ederler.

أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُواْ السَّيِّئَاتِ أَن يَخْسِفَ اللّهُ بِهِمُ الأَرْضَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لاَ يَشْعُرُونَ {النحل/45}

45.ḳorḳunçsuz mu boldı anlar kim al destān ḳıldılar ėsizlikler birle yer ḳuḍı ıymaḳḳa Taŋrı anlarnı yerke azu kelse anlarḳa ḳın andın kim bilmesler.

45. Ey Peygamber! Sana çirkin tuzaklar kuranlar, bir gün Allah'ın kendilerini yerle bir etmeyeceğinden veya ilâhî cezanın ummadıkları bir yerden gelivermeyeceğinden,

أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ {النحل/46}

259 Lafzen "Bilenlere." Krş. Enbiyâ 21/7.

46. azu tutsa olarnı tezginmekleri içinde ermesler anlar unmas ḳılığlılar.

46. Yahut günlük işleri için dolaşıp dururlarken azabın kendilerini birdenbire yakalayı vermeyeceğinden nasıl emin olabiliyorlar? Bilsinler ki, böyle bir cezayı aslâ engelleme güçleri yoktur.

أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَى تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُوفٌ رَّحِيمٌ {النحل/47}

47.azu tutsa olarnı ḳorḳmaḳ üzele. çın iḍiniz bağırsaḳ turur yarlıḳağlı turur.

47. Ya da Allah'ın onları, yüreklerine korku sala sala; içten içe çürüterek yok etmeyeceğinden çok mu eminler? Şüphe yok ki Rabbiniz Raûf'tur; kullarını çok sever ve günahlarından dolayı hemen cezalandırmaz; Rahîm'dir; kullarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir.

أَوَ لَمْ يَرَوْاْ إِلَى مَا خَلَقَ اللّهُ مِن شَيْءٍ يَتَفَيَّأُ ظِلاَلُهُ عَنِ الْيَمِينِ وَالْشَّمَآئِلِ سُجَّدًا لِلّهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ {النحل/48}

48.azu baḳmaslar mu aŋar kim yarattı Taŋrı nersedin ewrülür köligeleri oŋdın soldın yüknügliler Taŋrıḳa anlar uçuzlar ol.

48. Bu inkârcılar, Allah'ın yarattığı varlıkların gölgelerinin bile tâbi olduğu şeye göre sağa sola hareket etmekle nasıl secde ettiklerini (O'nun kanunlarına nasıl uyduklarını) görmüyorlar mı?

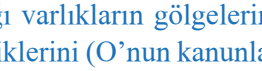

وَلِلّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَالْمَلآئِكَةُ وَهُمْ لاَ يَسْتَكْبِرُونَ {النحل/49}

49.Taŋrıḳa yüknür ne kim kökler içindeki ne kim yer içindeki bir yörigli tınlıġdın ferişteler uluġsılıḳ ḳılmaslar.

49. Şunu bilsinler ki, göklerdeki ve yerdeki canlı (cansız) bütün varlıklar ve melekler Allah'a secde ederler (O'nun kanunlarına boyun eğerler). Onlar, (Allah'a secde etme konusunda) hiç büyüklük taslamazlar.

يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ {النحل/50} (سجدة مستحبة)

50.ḳorḳarlar iḍilerinde üstünlerindin ḳılurlar anı kim fermānlanur.

50. O melekler, üzerlerinde mutlak hâkimiyeti olan Rablerinden korkar ve kendilerine emredilen her şeyi yaparlar.[260]

وَقَالَ اللَّهُ لاَ تَتَّخِذُواْ إِلَهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ {النحل/51}

51.aydı Tanrı tutmanlar ėkki tanrı. bütünlükün ol. bir Tanrı ol maña ḳorḳunlar maña.

51. Evet Allah buyuruyor ki: "(Her varlık, hatta gölgeler bile O'na secde edip dururken) siz iki Tanrı edinmeyin.[261] Çünkü sizin Tanrınız, sadece tek Tanrıdır. Ve yalnız Ben'den korkun."

وَلَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًا أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ {النحل/52}

52.aŋar turur ne kim kökler içindeki yer içindeki aŋar dīn tutaşı. Taŋrıda aḍınḳa mu ḳorḳar siler.

52. Bilin ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi (o tek olan) Allah'ındır. Kulluk ve itaat daima O'na olmalıdır. Hal böyle iken Allah'tan başka bir varlıktan korkmak size yaraşır mı?

وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ {النحل/53}

53.ne kim bulsa siler birle niʿmetdin Taŋrıdın turur yana ḳaçan tegse silerke ziyān aŋar yalwarur siler.

53. Sahip olduğunuz her nimet Allah'tandır. Nitekim ne zaman başınıza bir sıkıntı gelse O'na yalvarırsınız.

ثُمَّ إِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنكُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ {النحل/54}

54.yana ḳaçan açsa ḳor ziyānnı silerdin ḳaçan bir gürūh silerdin iḍilerine ortaḳ ḳatarlar.

260 Nisâ 4/172; Enbiyâ 21/19-20; Tahrîm 66/6.

261 "İki Tanrı" ifadesi, şirkin asgarisinin iki Tanrı edinmek şeklinde olması sebebiyle kullanılmıştır.

54. Sonra da O, başınıza gelen sıkıntıdan sizi kurtarınca, bir kısmınız hemen Rablerine ortaklar koşmaya başlar.[262]

لِيَكْفُرُواْ بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُواْ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ {النحل/55}

55.tanmaḳları üçün aŋar kim bėrdimiz anlarḳa. ėrinçleŋler. herāyna munu bilgey siler.

55. Sonuçta, verdiğimiz bu nimetlere nankörlük etmiş olurlar. Ey müşrikler! Siz dünya nimetlerinden yararlanmaya devam edin bakalım, yakında gerçeği öğreneceksiniz.

وَيَجْعَلُونَ لِمَا لاَ يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ تَاللهِ لَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَفْتَرُونَ {النحل/56}

56. ḳılurlar aŋar kim bilmesler bir ülüş anıŋdın kim rūzī bėrdimiz anlarḳa. Taŋrı tapa and aytılġay oḳ siler anıŋdın kim yalġan ḳoşar erdiŋizler.

56. Üstelik bu müşrikler, kendilerine verdiğimiz rızıklardan, ne olduğunu bilmedikleri ve hiçbir şeyden haberi olmayan putlara pay ayırıyorlar.[263] Andolsun ki, uydurup Allah'a isnad ettiğiniz bütün bu iftiralardan sorguya çekileceksiniz.

وَيَجْعَلُونَ لِلّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُم مَّا يَشْتَهُونَ {النحل/57}

57.yme ḳılurlar Taŋrıḳa ḳızlarnı anıŋ arıġlıḳı anlarḳa turur ne kim küser erseler.

57. Bir de onlar, doğan kız çocuklarını Allah'a nisbet ediyorlar. Hâşâ! Olacak şey mi bu?! Çok istedikleri erkek çocuklarını ise kendilerine![264]

وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالأُنثَى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ {النحل/58}

58.ḳaçan sewünç bėrilse olarda birisi tişi birle bolur anıŋ yüzi ḳap ḳara ol öfke birle saḳınçlıġ ol.

262 Krş. Yunus 10/21-23; Rûm, 30/33.
263 Krş. En'am 6/136 ve ilgili not.
264 Krş. Tûr 52/39; Necm 53/21.

58. Nitekim onlardan birine, "Müjde! Bir kız çocuğun oldu" diye haber verilince, öfkesinden yüzü kapkara kesilir.[265]

يَتَوَارَى مِنَ الْقَوْمِ مِن سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَى هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلاَ سَاء مَا يَحْكُمُونَ {النحل/59}

59.yaşa kizlenür boḍunındın yawuzluḳdın ol kim sewünç bėrildi aŋar. nek tutar mu anı uçuzluḳ üze azu kizler mü anı topraḳ içinde. bilgil nėme yawuz ḥükm ḳılurlar.

59. Ve kendisine verilen bu kötü(!) haberden dolayı halkın içine çıkmaz; bu çocuğu, "Utana sıkıla büyüteyim mi, yoksa toprağa mı gömeyim?[266]" diye kara kara düşünür. Dikkat edin! Ne kötü bir yargıda bulunuyorlar!

لِلَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِالآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَلِلّهِ الْمَثَلُ الأَعْلَى وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ {النحل/60}

60.anlarḳa kim kėrtgünmesler kėḍinki ajunḳa yawuz meṣel ol. Taŋrıḳa ol yüksekrek meṣel. ol turur küsüş ṣavāb işlig.

60. (Erkek çocuklarını önemseyip kızları aşağılamak gibi) böylesine kötü nitelikler âhirete inanmayanlara aittir. Allah ise (böyle zaaflardan uzak olduğu için) en yüce sıfatların sahibidir. O Azîz'dir; her şeyin üstünde mutlak güce sahiptir, güçlüdür, onları günahlarından dolayı cezalandırmaya muktedirdir, Hakîm'dir; kimine erkek, kimine kız çocuğu vermesinde bir hikmet vardır.[267]

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِم مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَإِذَا جَاء أَجَلُهُمْ لاَ يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلاَ يَسْتَقْدِمُونَ {النحل/61}

61.eger tutulsa Taŋrı kişilerni küç ḳılmaḳları birle ḳoḍmaġay erdi anıŋ üzele. bir tınlıġdın yoḳ kim kėnketür atalmış vaḳtḳa tėgi. ḳaçan kelse atalmış üḍleri kiterü soŋ ḳalmaslar bir sā'at ap yme ilgerü aşnurlar.

265 Krş. Zuhruf 43/18.
266 Bkz. Tekvîr 81/8.
267 Bkz. Şûrâ 42/49.

61. Eğer Allah insanları yaptıkları zulümler dolayısıyla hemen cezalandıracak olsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat onlara, kendileri için takdir olunan ömrü tamamlayıncaya kadar süre vermiştir. Ecelleri gelip süreleri dolunca da, onu ne bir an öne alabilir ne de geciktirebilirler.

وَيَجْعَلُونَ لِلّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ الْحُسْنَى لاَ جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَأَنَّهُم مُّفْرَطُونَ {النحل/62}

62. taqı qılurlar Taŋrıqa anı kim taplamaslar ṣıfat qılur tilleri yalġannı çın anlarqa ol ėdgülük. herāyna kim ol anlarqa ol ot anlar taŋlap yıġılmışlar.

62. Bu müşrikler hem hoşlanmadıkları şeyleri Allah'a yakıştırırlar, hem de (inanmadıkları halde, "Şayet Rabbime döndürülecek olsam orada cennet beni bekliyor"[268] diye) en güzel âkıbetin kendilerini beklediği yalanını dillerine dolarlar. Hayır! Onları bekleyen cehennemdir. Oraya önce onlar atılacaklardır.

تَاللّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ {النحل/63}

63.Taŋrı tapa and ıdtımız oḳ gürūhlarqa sėnde öŋdün ėtti bezedi anlarqa yek işlerini ol turur anlarnıŋ dostları bu kün anlarqa turur aġrıtıġlı ḳın.

63. Ey Peygamber! Andolsun ki, Biz senden önceki topluluklara da peygamberler gönderdik. Fakat şeytan onlara yaptıkları kötü işleri güzel gösterdi (ve onlar peygamberlerini yalanladılar). Zaten şeytan, o gün de bu gün de böyle kimselerin dostudur ve onları acı bir azab beklemektedir.

وَمَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلاَّ لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُواْ فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ {النحل/64}

64.indürmedimiz seniŋ üze bitigni meger belgürtmekiŋ üçün anlarqa ol kim aḍnaştılar anıŋ içinde köni yol yarlıḳamaḳ ol boḍunḳa kim kėrtgünürler.

64. Ey Peygamber! Biz bu Kur'an'ı sana, insanların anlaşmazlığa düştükleri konuları açıklaman için bir hidayet ve rahmet kaynağı olarak indirdik. Fakat bunu anlayacak olanlar, inanan kimselerdir.

268 Bkz. Fussilet 41/50. Ayrıca Krş. Kehf 18/35-36.

وَاللَّهُ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ {النحل/65}

65.Taŋrı indürdi kökdin suwnı tirgüzdi anıŋ birle yerni ölmişde kėḍin. bütünlükün anıŋ içinde belgü ol ol boḍunḳa kim eştürler.

65. Ve bilin ki ey insanlar! Allah'tır gökten yağmur yağdıran. O'dur bu yağmurla ölmüş toprağa hayat veren. Hiç şüphe yok ki, bütün bunlarda, Allah'ın varlığına ve kudretine işaret eden bir delil vardır; fakat bunu, gerçekleri ibret kulağıyla dinleyenler anlar.[269]

وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهِ مِن بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا سَآئِغًا لِلشَّارِبِينَ {النحل/66}

66.bütünlükün kim silerke turur yılḳılar içinde körüş ol. içrür miz silerke anıŋdın kim ḳarınları içinde tezekli ḳanlı ara sütni ḳatıġsız siŋi içiglilerke.

66. (Koyun, keçi, sığır ve deve gibi) hayvanlarda da sizin alacağınız ibretler vardır. Biz size, bu hayvanların karınlarındaki besin artıkları ile kanı arasından süzülüp gelen ve içenlerin boğazından yağ gibi akıp giden, tertemiz saf süt içiririz.

وَمِن ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ {النحل/67}

67.ḫurmā borları teg yėmişlerindin üzümlerdin ėter siler andın esritgü körklüg rūzī. bütünlükün anıŋ içinde belgü ol ol boḍunḳa uḳarlar.

67. Hurma ağaçlarının meyvelerinden ve asmaların üzümlerinden sarhoşluk veren içecekler ve güzel yiyecekler elde edersiniz.[270] Bütün bunlarda, Allah'ın varlığına ve kudretine işaret eden bir delil vardır; fakat bunu anlayacak olanlar, aklını çalıştırıp düşünen kimselerdir.

269 Burada "Dinleme" fiilinin kullanılmış olması bir kinâyedir ve Allah'ın bir olduğunu kabule yanaşmayan müşriklere bir tariz vardır. Yağmurun yağışı ve ölü toprakların dirilişindeki ibret işitilerek değil, görülerek anlaşılır. Burada "İşitme" vasfından murad, insaf ve ibret kulağıyla dinlemektir.

270 Âyette geçen "Sekeren" kelimesi sarhoşluk veren içki, şarap anlamına geldiği gibi, sirke ve şıra anlamına da gelmektedir. Bu âyet Mekke'de inmiştir. Sarhoşluk veren içkileri yasaklayan Mâide 5/90. âyet ise Medine'de inmiştir.

وَأَوْحَى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ {النحل/68}

68.körkitti iḍiŋ arılarḳa kim tutsalar taġlardın ėwler taḳı yıġaçda aŋar kim saḳya ḳılurlar.

68. Senin Rabbin bal arısına şöyle ilham etti: "Dağlarda, ağaçlarda, insanların yaptıkları çatılarda ve çardaklarda yuvalar yap."

ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلاً يَخْرُجُ مِن بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاء لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ {النحل/69}

69. yana yėŋler tėgme yėmişlerdin. kiriŋler iḍiŋ yollarıŋa yumşaḳ. bolup çıḳar anıŋ ḳarınlarından içgü türlüg türlüg rengleri anıŋ içinde em turur kişilerke. bütünlükün anıŋ içinde belgü ol ol boḍunḳa kim saḳnurlar.

69. "Sonra da her türlü meyveden ye, Rabbinin sana öğrettiği yol güzergâhına harfiyyen uyarak git." Bu arıların karınlarından, içinde insanlar için şifa olan rengârenk bir sıvı; bal çıkar. Bunda Allah'ın varlığına ve kudretine delâlet eden bir delil vardır; fakat bunu derinliğine düşünenler anlar.

وَاللّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْ لاَ يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا إِنَّ اللّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ {النحل/70}

70.Taŋrı törütti silerni yana cānıŋızlarnı alur silerniŋ silerde kim yandurulur. ıŋaraḳ tiriglikke bilmemek üçün bilmişde kėḍin nerseni. bütünlükün Taŋrı bilgen turur uġan turur.

70. Sizi yaratan, sonra da canınızı alacak olan Allah'tır. Ve O sizden bazılarını ömrün en kötü dönemine, bildiği şeyleri (ne yaptığını, ne söylediğini) bilemez hale geleceği bir yaşa kadar yaşatır. Allah Alîm'dir; kimi ne kadar yaşatacağını iyi bilir, Kadîr'dir; dilediğini istediği kadar yaşatmaya, dilediğinin canını genç yaşta almaya kâdirdir.

وَاللّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُواْ بِرَآدِّي رِزْقِهِمْ عَلَى

مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاء أَفَبِنِعْمَةِ اللّهِ يَجْحَدُونَ {النحل/71}

71.Taŋrı artuḳluḳ urdı amarıŋızlarḳa amarı üze rūzī içinde. ermesler anlar artuḳluḳ bėrildiler yanduruġlı rūzīlerini anıŋ üzele kim erklig boldı oŋ eligleri anlar anıŋ içinde tüp tüz ol. Taŋrı bėrmiş niʿmetke mü tanarlar.

71. Rızık konusunda bir kısmınızı diğer bir kısmınıza üstün kılan da Allah'tır. Hâl böyleyken rızık bakımından üstün durumda olanlar, sahip oldukları mallarını kendi köleleriyle paylaşmaya ve böylece onlarla denk olmaya yanaşmazlar. (Yani yaratılışta eşit olan kölelerini rızık konusunda kendilerine denk görmeyen bu müşrikler, nasıl oluyor da birtakım cansız şeyleri Allah'a denk görebiliyorlar?! Hem) nasıl oluyor da bu kimseler (hiçbir nimet verme imkânı olmayan putları O'na ortak koşmak suretiyle) Allah'ın verdiği nimetleri inkâra kalkışabiliyorlar?[271]

وَاللّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ {النحل/72}

72.Taŋrı ḳıldı silerke özüŋüzlerdin cüftler ḳıldı silerke cüftleriŋizdin oġlan yegençükler rūzī bėrdi silerke arıġlardın. nek yoḳlarḳa mu kėrtgünürler Taŋrınıŋ niʿmetiŋe anlar tanarlar.

72. (Şu nimetleri bir hatırlayın) Allah sizin için, kendi cinsinizden eşler yarattı ve bu eşlerinizden size evlât ve torunlar bağışladı, güzel ve hoş yiyecekler lutfetti. Evet, bütün bunlara rağmen o kimseler nasıl oluyor da boş şeylere inanıp Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük edebiliyorlar?

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ شَيْئًا وَلاَ يَسْتَطِيعُونَ {النحل/73}

73.taḳı tapnurlar Taŋrıda aḍın ol kim erklig bolmas anlarḳa rūzī bėrmekke köklerdin yerdin. nerseke umaslar.

73. Ve nasıl oluyor da, Allah'ı bırakıp da kendilerine göklerden ve yerden hiçbir rızık verme imkânı olmayan ve hiçbir şeye gücü yetmeyen varlıklara tapınıp duruyorlar?

فَلاَ تَضْرِبُواْ لِلّهِ الأَمْثَالَ إِنَّ اللّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ {النحل/74}

74. toḳımaŋlar Taŋrıḳa meŋzekler. bütünlükün Taŋrı bilür siler bilmes siler.

271 Krş. Rûm 30/28.

74. (Anlayın artık ve) taptığınız şeylerle Allah arasında benzetmeler yapıp durmayın. Allah yapılan benzetmelerin ne kadar çirkin olduğunu ve sizi nereye sürükleyeceğini iyi bilir, fakat siz bunları bilmiyorsunuz.

ضَرَبَ اللّهُ مَثَلاً عَبْدًا مَّمْلُوكًا لاَّ يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَمَن رَّزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ يَسْتَوُونَ الْحَمْدُ لِلّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ {النحل/75}

75.urdı Taŋrı bir meŝel bir ḳul erklig bulunamış yaraġı bolmas nerse üze. yana ol kim rūzī ḳıldımız aŋar bizdin. körklüg rūzī ol nafaḳa ḳılnur andın örtüglü āşkāra. nek tüz bolurlar mu. ḳamuġ ögdi Taŋrıḳa. yoḳ kim üküşrekleri bilmesler.

75. Allah'ın size verdiği şu misâl üzerinde bir düşünün: İki insan var. Biri, hiçbir şeye gücü yetmeyen bir köle; diğeri ise bolca mal mülk verdiğimiz ve o malı açıktan ya da gizli olarak dilediği gibi harcayabilen özgür bir insan. (Söyleyin bakalım) şimdi bu iki kişi eşit midir? (Elbette ki hayır!) Öyleyse bunca nimet lutfeden Allah'a şükretmek gerekir. Fakat insanların çoğu şükretmesini bilmiyor.

وَضَرَبَ اللّهُ مَثَلاً رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لاَ يَقْدِرُ عَلَىَ شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لاَ يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ {النحل/76}

76.urdı Taŋrı bir meŝel ėkki er birle ėkkide birisi aġın ol ermesler bir nerse üze ol yalġan begdeni üzele. ḳayda kim ıḍsa anı keltürmes bir ėḍgülük. tüz bolur mu ol anıŋ birle kim fermānlayur dādlıḳ könilik birle. ol köni yol üze.

76. Bir de şu misâli düşünün: İki kişi var. Birisi dilsiz (ve bu yüzden bilgisiz), elinden bir şey gelmez, velîsine yük olur, velîsi onu hangi işe gönderse becerip gelemez. Biri de (dili ve bilgisi yerinde), her işin hak ve adaletle yapılmasını sağlar, doğru yoldadır, her işi doğru yapar. Hiç bu ikisi bir olur mu?[272]

272 75 ve 76. âyetlerde iki zıt niteliği olan insanlar karşılaştırılmakta ve bunların eşit olmadıkları anlatılmaktadır. Burada aynı şekilde hiçbir şey yapma gücüne sahip olmayan putlar ile yeri göğü yaratan Allah'ın eşit olmadığı vurgulanmaktadır.

وَلِلّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلاَّ كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنَّ اللّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ {النحل/77}

77.Taŋrıḳa kökler yerler örtüglügi. ermes ḳıyāmet işi meger köz yumup açınça azu ol yaḳınraḳ. bütünlükün Taŋrı tėgme nerse üze uġan turur.

77.Bilin ki, gökler ve yeryüzü ile ilgili gaybî bilgiler (kıyametin ne zaman kopacağını bilmek gibi hususlar) yalnız Allah'a aittir. Kıyametin kopuşu, (zamanı geldiğinde) göz açıp kapayıncaya kadar, hatta ondan daha kısa bir zamanda gerçekleşecektir. Allah her şeyi yapmaya muktedirdir.

وَاللّهُ أَخْرَجَكُم مِّن بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لاَ تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ الْسَّمْعَ وَالأَبْصَارَ وَالأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ {النحل/78}

78.Taŋrı çıḳardı silerni anaŋızlar ḳarınlarından bilmes siler nerseni. ḳıldı silerke ėşitgüni közlerni köŋüllerni bolġay kim siler şükr ötegey siler.

78. Ve Allah'tır sizi analarınızın karnından çıkaran! Siz doğduğunuzda hiçbir şey bilmiyordunuz. O, işitecek bir kulak, görecek bir göz ve hissedecek bir yürek (düşünecek bir akıl) bahşetmiştir. Siz (bütün bu nimetler için) O'na şükretmelisiniz.

أَلَمْ يَرَوْاْ إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوِّ السَّمَاء مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلاَّ اللّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ {النحل/79}

79.körmesler mü ḳuşlarḳa fermān tutuġlı kök ḳalıḳı içinde. tutmas olarnı meger Taŋrı. bütünlükün anıŋ içinde belgüler ol ol boḍunḳa kim kėrtgünürler.

79. Bu inkârcılar, göğün boşluğunda O'nun koyduğu yasalar sayesinde kuşların nasıl uçtuklarını görmezler mi? Kuşları gökyüzünde uçuran yalnızca Allah'tır.[273] Bütün bunlarda, O'nun varlığına ve kudretine işaret eden deliller vardır; fakat bunu yalnızca inananlar anlar.

وَاللّهُ جَعَلَ لَكُم مِّن بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ الأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَى حِينٍ {النحل/80}

273 Lafzen, "Kuşları gökyüzünde tutan." Krş. Mülk 67/19.

80.Taŋrı ḳıldı silerke ewlerindin amrulġu ḳıldı silerke yılḳılar terilerindin ewler yüŋül tutar siler anı köçgü künleriŋizde turġu künleriŋizde anıŋ yuŋlarında anıŋ coġdalarındın anıŋ tüklerindin orun töşek ėrinçlenmek bir vaḳtḳa tėgi.

80. Size, huzur içinde oturacağınız evler yapma, hayvanların derilerinden yolculukta ya da yerleşme sırasında kolayca taşıyabileceğiniz çadırlar kurma imkân ve kabiliyetini lutfeden de O'dur. Koyunların ve develerin yünlerinden, keçilerin kıllarından, (döşemelik ve giyimlik kumaşlar gibi) belli bir süre kullanacağınız ev eşyası ve ticaret malları üretme imkân ve kabiliyetini veren de yine O'dur.

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَالاً وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيكُم بَأْسَكُمْ كَذَلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ {النحل/81}

81.Taŋrı ḳıldı silerke anıŋdın kim yarattı köligeler ḳıldı silerke taġlardın saḳınġular ḳıldı silerke köŋlek keḍimler küstezür silerni isigdin iç tonlar küstezür silerni ḳatıġlıḳınızlardın. andaġoḳ tükel ḳılur ėrinçni siler üze bolġay kim siler boyun sügey siler.

81. Güneşin sıcağından korunacağınız gölgelikler, dağlarda sığınacağınız mağaralar yaratan O'dur. Size, sıcaktan (soğuktan) koruyacak giysiler, savaşta koruyacak zırhlar yapma imkân ve yeteneğini veren hep O'dur. İşte Allah size, bütün nimetlerini eksiksiz olarak bahşetmektedir. O halde O'na yürekten teslim olmalı, sadece O'na iman etmelisiniz.

فَإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلاَغُ الْمُبِينُ {النحل/82}

82. eger ewrülseler bütünlükün seniŋ üze turur tėgürmeklig belgülüg.

82. Bunca nimete rağmen yine de yüz çevirip inanmazlarsa, ey Peygamber! Sana düşen sadece açıkça tebliğ etmektir.

يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ {النحل/83}

83.bilürler Taŋrı niʿmetini yana tanarlar aŋar üküşrekleri tanıġlılar ol.

83. Bu inkârcılar bütün bu nimetleri Allah'ın verdiğini bilirler, sonra da kalkar (O'na ortaklar koşarak) bu nimetlere nankörlük ederler. Onların hepsi nankör kimselerdir.

وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لاَ يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ وَلاَ هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ {النحل/84}

84.ol kün ḳoparur miz tėgme gürūhdın tanuḳ yana destūr bėrilmes anlarḳa kim tandılar ap yme anlar tıldaġlanurlar.

84. Bir gün (gelecek) Biz, her toplumdan onlara gönderdiğimiz şahitliği hakkıyla yapacak birini (peygamberlerini) tanık olarak getireceğiz.[274] O gün kâfirlere, özür beyan etmeleri için izin verilmeyecek; dünyaya dönüp Allah'ın razı olacağı işler yapma istekleri de kabul edilmeyecektir.

وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ ظَلَمُواْ الْعَذَابَ فَلاَ يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلاَ هُمْ يُنظَرُونَ {النحل/85}

85.ḳaçan körse anlarnı kim küç ḳıldılar ḳınnı yüŋül ḳılınmas anlardın ap yme anlar körlürler.

85. Zâlimler cehennem azabıyla yüz yüze gelince (azaplarının bir süre hafifletilmesini isteyecekler[275] fakat), ne çekecekleri azab hafifletilecek ne de yüzlerine bakılacak.

وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُواْ شُرَكَاءهُمْ قَالُواْ رَبَّنَا هَؤُلاء شُرَكَآؤُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُو مِن دُونِكَ فَأَلْقَوْاْ إِلَيْهِمُ الْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ {النحل/86}

86.ḳaçan körse anlar ortaḳ ḳattılar ortaḳlarını aydılar iḍimizā! bular ortaḳlarımız anlar kim ünder erdimiz sėnde öŋdün. kemiştiler anlarḳa sözni kim kim siler yalġan aytıġlılar.

86. Allah'a ortaklar koşanlar kıyamet günü putlarını görünce, "Rabbimiz! İşte şunlar bizim Seni bırakıp tapındığımız (bizi yoldan çıkaran suç) ortaklarımız!"[276] diyeceklerdir. O putlar da, "(Sizin bize tapınmanıza dair bizim hiçbir istek ve etkimiz olmadı) siz yalancıların ta kendisisiniz" cevabını yüzlerine çarpacaklardır.

وَأَلْقَوْاْ إِلَى اللّهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ {النحل/87}

274 Krş. Nisâ 4/41.

275 Krş. Mü'min 40/49.

276 Ebû Müslim el-Isfahânî'ye göre müşrikler, bu ifadeyle suçu putlara yüklemek istemişler ve böylece azaptan kurtulabileceklerini zannetmişlerdir.

87.kemiştiler Taŋrıḳa ol kün boyun bėrmekni tayar anlardın ne kim yalġan yarattılar erse.

87. Sonunda bu inkârcılar o gün (iş işten geçtikten sonra) Allah'a teslim olurlar. Tanrı diye uydurdukları şeyler ise onlardan uzaklaşıp giderler, onları yüzüstü bırakırlar.

الَّذِينَ كَفَرُواْ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ اللّهِ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُواْ يُفْسِدُونَ {النحل/88}

88. anlar kim tandılar yıġdılar Taŋrı yolından arturġay miz anlarnı ḳınnı ḳın üze anın kim artaḳlıḳ ḳılur erdiler.

88. Kendileri küfürde direndikleri gibi başkalarını da Allah yolundan alıkoyanlara, hak ettikleri azabın üstüne bir azab daha ekleyeceğiz. Bunun sebebi, başkalarını doğru yoldan saptırmakla yaptıkları bozgunculuktur.

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَى هَؤُلاء وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ {النحل/89}

89.ol kün ḳoparur miz tėgme ümmet içinde tanuḳ anlar üze özlerindin keldürgey miz sėni tanuḳ bular üze. indürdimiz seniŋ üze bitigni belgürtü tėgme nerse üze köni yol yarlıḳamaḳ sewünç boyun süglilerke.

89. Evet, bir gün gelecek ve Biz o gün, her ümmetin kendi içinden birini (peygamberlerini) onlara karşı şâhit olarak getireceğiz. Seni de (senin vahyine muhatap olan) insanlara karşı şâhit tutacağız. Çünkü sana her şeyi açıklayan, hidayet, rahmet ve bir müjde kaynağı olan Kur'an'ı indirdik; fakat bunu anlayacak olanlar Allah'a yürekten teslim olmuş; müslüman kimselerdir.

إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ وَإِيتَاء ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاء وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ {النحل/90}

90.bütünlükün Taŋrı fermānlar dādlıḳ birle taḳı ėḍgülük birle bėrmek yawuḳluḳ aḍaşıŋa yıġar yawuz işdin bildükmedük işdin boynaġuluḳdın pend bėrür silerke bolġay kim siler pend tutġay siler.

90. Hiç şüphe yok ki, Allah (indirdiği bu kitapta) insanlara adaletli davranmayı, onları affedip iyilik yapmayı, akrabaya yardım etmeyi emreder. Hayâsızlığı, cimriliği, her türlü kötülüğü, azgınlık ve taşkınlığı ise yasaklar. Düşünüp tutasınız diye size böylece öğüt verir.

وَأَوْفُواْ بِعَهْدِ اللّهِ إِذَا عَاهَدتُّمْ وَلاَ تَنقُضُواْ الأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلاً إِنَّ اللّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ {النحل/91}

91. tükel ḳılıp başḳa élétigliler Tañrı ʿahdini ḳaçan ʿahd ḳılsa siler buzmañlar andlarnı anıŋ bekümişinde kédin ḳıldıŋızlar oḳ siler Tañrını siler üze uġḳa. bütünlükün Tañrı bilür anı kim ḳılur siler.

91. Karşılıklı sözleşme yaptığınızda Allah'a verdiğiniz sözü yerine getirin.[277] Allah'ı kendinize kefil kılarak pekiştirdiğiniz yeminleri sonradan bozmayın. Çünkü Allah yaptıklarınızı çok iyi bilir.

وَلاَ تَكُونُواْ كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِن بَعْدِ قُوَّةٍ أَنكَاثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلاً بَيْنَكُمْ أَن تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَى مِنْ أُمَّةٍ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللّهُ بِهِ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ {النحل/92}

92.bolmañlar ol uraġut teg kim buzdı egrikini tėrigligdin soŋra buzmaḳ. tutar siler antlarıŋızını tıltaġ silerniŋ ara kim bolsa bir gürüh ol artuḳluḳ taḳı bir gürühdın. bütünlükün kim sınayur silerni Tañrı anıŋ birle belgürgey ök silerke ḳopmaḳ kün anı kim anıŋ içinde aḍnaşur siler.

92. Bir topluluğun diğerinden daha güçlü olması (gerek güçlülerin baskısı, gerekse kârlı çıkma düşüncesi) sebebiyle, yeminlerinizi aranızda bir aldatma aracı olarak kullanmayın. İpliğini kuvvetlice eğirip sardıktan sonra geri çevirip bozan (ahmak) kadın gibi olmayın. Allah sizi, yeminlerinizle sınamaktadır. Bilin ki, Allah anlaşmazlığa düştüğünüz hususları kıyamet günü açıklayacaktır.

وَلَوْ شَاء اللّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِن يُضِلُّ مَن يَشَاء وَيَهْدِي مَن يَشَاء وَلَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ {النحل/93}

277 Lafzen "Allah'a verdiğiniz sözde durun" ifadesi iki anlama gelmektedir. Biri Hz. Peygambere yapılan bey'attır. Krş. Feth 48/10. Diğeri ise, insanlarla yapılan karşılıklı sözleşmelerdir. İnsan bir sözleşme yaptığı zaman Allah katında sorumlu olduğu için "Allah'a söz vermiş" gibi olur.

93.eger tilese Taŋrı ḳılġay erdi silerni bir gürūh. yoḳ kim azıtur kimni tilese taḳı köndürür kimni tilese. sorulġay oḳ sen andın ḳılur erdiŋizler.

93. Allah dileseydi şüphesiz hepinizi (tevhid inancına dayalı) tek ümmet yapardı.[278] Fakat O, dilediğini (dalâlet yolunu tercih edeni) dalâlette bırakmış, dilediğini (hidayet yolunu tercih edeni) de hidayete erdirmiştir. Sonuçta hepiniz bütün yapıp ettiklerinizden sorguya çekileceksiniz.

وَلاَ تَتَّخِذُواْ أَيْمَانَكُمْ دَخَلاً بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُواْ الْسُّوءَ بِمَا صَدَدتُّمْ عَن سَبِيلِ اللّهِ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ {النحل/94}

94. tutmaŋlar antlarıŋızını tıltaġ siler ara ḳışġay aḍaḳ tölemişde kėḍin tatġay siler ėsizlikni anın kim yandurdıŋızlar Taŋrı yolından. silerke ḳın turur uluġ.

94. Evet, yeminlerinizi aranızda birbirinizi aldatma aracı olarak kullanmayın. Aksi takdirde, ayağınız (İslâm ve doğruluk gibi) sağlam bir zemine basmışken kayar gider. Sonuçta, Allah yolundan ayrılmanız sebebiyle (dünyada) bunun cezasını çekersiniz. Âhirette de büyük bir azâba mahkûm olursunuz.

وَلاَ تَشْتَرُواْ بِعَهْدِ اللّهِ ثَمَنًا قَلِيلاً إِنَّمَا عِندَ اللّهِ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ {النحل/95}

95.satġın almaŋlar Taŋrı ʿahdiŋe bahānı. az bahānı. ol kim Taŋrı üskinde ol yėgrek turur silerke eger bilür erse siler.

95. Siz siz olun, Allah'a verdiğiniz sözü, basit dünya menfaatine karşılık sakın değiştirmeyin. Eğer bilirseniz sizin Allah katındaki mükâfatınız çok daha hayırlıdır.

مَا عِندَكُمْ يَنفَدُ وَمَا عِندَ اللّهِ بَاقٍ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُواْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ {النحل/96}

96.ol kim üsküŋüzlerdeki tüker alḳanur ol kim Taŋrı üskinde ḳalıġlı turur. boyun bėrgey ök miz anlarḳa kim serindiler terlerini körklügrek ol kim ḳılur erdi.

278 Krş. Mâide 5/48; Hûd 11/118; Nahl 16/9.

96. Çünkü sizin sahip olduğunuz şeyler tükenir gider, fakat Allah katındakiler hiç tükenmez. Şüphe yok ki, Biz verdiği söze sadakat gösterip (bundan kaynaklanan sıkıntılara) sabredenleri âhirette, bu dünyada yaptıklarının en güzeline göre mükâfatlandıracağız.

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ {النحل/97}

97.kim ḳılsa ėḍgü erkekdin azu tişidin ol kėrtgünügli bolsa tiriglik bėrgey miz aŋar ḫoş tiriglik. yanut bėrgey ök miz anlarḳa terlerini körklügrek ol nekdin kim ḳılur erdiler.

97. Erkek veya kadın, kim mümin olarak iyi ve yararlı bir iş yaparsa, Biz kendilerine bu dünyada iyi ve güzel bir hayat yaşatırız. Âhirette ise onları bu dünyada yaptıklarının en güzeline göre mükâfatlandıracağız.[279]

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ {النحل/98}

98. ḳaçan oḳısa sen oḳığunı sığıŋıl Taŋrıḳa taşlanmış sürülmiş yekdin.

98. Ey Peygamber! (İşte bütün bunları anlatan) Kur'an'ı okuyacağın zaman kovulmuş şeytandan, şeytanî düşüncelerden Allah'a sığın.[280]

إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ {النحل/99}

99.ol yoḳ aŋar bir erk ve türk anlar üze kim kėrtgündiler iḍileri üze köŋül ururlar.

99. Şu bir gerçektir ki, Allah'a yürekten inananların ve yalnız Rablerine güvenip yalnız O'na dayananların üzerinde şeytanın herhangi bir yaptırım gücü yoktur.[281]

إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُم بِهِ مُشْرِكُونَ {النحل/100}

100.anıŋ erki türki anlar üze kim dost tutarlar anı yana anlar anlar ortaḳ ḳatığlılar.

279 Krş. Nisâ 4/124.
280 Kur'an okumaya, "Eûzubillahi mine'ş-şeytânirracîm" diyerek başla.
281 Krş. Hıcr 15/42.

100. Şeytan ancak, kendisini dost edinenler ve Allah'a ortak koşanlar üzerinde etkili bir güce sahiptir.

وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَّكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوا إِنَّمَا أَنتَ مُفْتَرٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ {النحل/101}

101.ḳaçan tegşürse miz bir belgüni bir belgü birle ornıŋa Taŋrı bilgenrek turur anı kim indürür aydılar çın sen yalġan yaratıġlı sen. yoḳ kim üküşrekleri bilmesler.

101. Biz bir dinin yerine başka bir dini getirdiğimizde[282] -ki, Allah neyi ne zaman göndereceğini çok iyi bilir- (şeytanın emrine girmiş olan bu) inkârcılar Peygambere, "Sen yalancının birisin; bu dini kendin uyduruyorsun" diyorlar. Hayır! Hiç de öyle değil! Onlar (vahiy gerçeğini) bilmiyorlar.

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ {النحل/102}

102.ayġıl indürdi anı arıġ cān yaʿnī cebraʾil iḍiŋdin kėrtü yaraşı bekütü üçün anlarnı kim kėrtgündiler köni yol sewünç boyun bėriglilerke.

102. Ey Peygamber! De ki: (Bunları ben uydurmuyorum.) Hak ve hakikatlerle dolu olan bu Kur'an'ı, Cebrail[283] Rabbinin katından indirmektedir ki, inananlar onunla dimdik ayakta kalacaklardır. O bir hidayet ve müjde kaynağıdır. Fakat bunu anlayacak olanlar Allah'a yürekten teslim olmuş; müslüman kimselerdir.

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ {النحل/103}

103.bilür ök miz anlar ayurlar ögretür aŋar bir ādemī. anıŋ tili ḳışarlar anıŋ tapaʿacemīni bu tāzī tili ol belgülüg.

103. Biz, müşriklerin, "Bu Kur'an'ı Muhammed'e bir insan öğretiyor" dediklerini elbette

282 Lafzen, "Bir âyeti başka bir âyetle değiştirdiğimizde." Krş. Bakara 2/106 ve ilgili not. Ebû Müslim el-Isfahani'ye göre bu âyet, kıblenin Beyt-i Makdis'ten Kâbe'ye çevrilmesi gibi, önceki kitaplardaki bir hükmün yerine başka bir hükmün getirilmesi ile ilgilidir.
283 Lafzen, "Rûhu'l-Kuds."

biliyoruz. Kastettikleri kişinin[284] dili yabancı (Arapların anlamadığı) bir dildir. Bu Kur'an'ın dili ise fasih bir Arapça'dır.

إِنَّ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللّهِ لاَ يَهْدِيهِمُ اللّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ {النحل/104}

104.bütünlükün anlar kėrtgünmesler Taŋrı belgüleriŋe köndürmes olarnı Taŋrı anlarķa ķın turur agrıtıġlı.

104. Allah, âyetlerine inanmayan kimseleri (küfür yolunu tercih ettikleri sürece) aslâ doğru yola ulaştırmayacaktır. Âhirette ise onlar için acı bir azab vardır.

إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللّهِ وَأُوْلَئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ {النحل/105}

105. çınoķ çatarlar yalġannı anlar kim kėrtgünmesler Taŋrı belgüleriŋe. anlar tururlar anlar yalġan sözlegliler.

105. Allah'ın âyetlerine inanmayanlar (bunları Muhammed'e birisi öğretiyor) diyerek Peygamberi yalancılıkla itham ediyorlar. Oysa asıl yalancı onlardır.

مَن كَفَرَ بِاللّهِ مِن بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلاَّ مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالإِيمَانِ وَلَكِن مَّن شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ {النحل/106}

106. kim tansa Taŋrıķa kėrtgünmişinde kėḍin meger ol kim küçelse anıŋ köŋli amrulmış bolsa kėrtgünmek birle yoķ kim kim açsa tanmaķlıķ birle köküzini köŋlini anlar üze öfke turur Taŋrıdın. anlarķa ķın turur uluġ.

106. Kalbi imanla dopdolu olduğu halde baskı ve zulüm karşısında Allah'ı inkâr ettiğini söylemek zorunda kalan kişi hâriç[285] Allah'a inandıktan sonra tekrar inkâr edip kalbini küfre açan kimseler, dünyada Allah'ın gazabına uğrarlar, âhirette de onları büyük bir azab beklemektedir.

284 Söz konusu kişinin Âmir b. el-Hadrami'nin kölesi Bizanslı Cübra veya Selman el-Farisi olduğu kaydedilmektedir. Bu kişinin Huvaytıb b. Abduluzza'nın kölesi Âiş olduğunu söyleyenler de vardır. Beyzavî'nin nakline göre Câbir ve Yesara, Mekke'de kılıç imal eden ve Tevrat ve İncil'den sık sık âyetler okuyan kişiler idi. Müşriklerin iddiasına göre Hz. Peygamber bunlara uğrar ve okudukları âyetleri dinlermiş. Bu âyet, söz konusu iddiaları reddetmektedir.

285 Âyette sözü edilen kişi Ammar b. Yâsir'dir. Müşrikler Ammar'a ve babası Yâsir ile annesi Sümeyye'ye İslam'dan dönmeleri için baskı ve ağır işkenceler uygulamışlardı. Sonunda Yâsir ile Sümeyye İslam'dan vazgeçmedikleri için öldürülmüşler, oğulları Ammar ise müşriklerin teklifini kabul ederek ölümden kurtulmuştur. Durum kendisine arz edilince Hz. Peygamber öldürülenlerin şehit olduklarını, Ammar'ın ise Allah'ın verdiği ruhsata uygun hareket ettiğini ve herhangi bir günah işlemediğini söylemiştir.

ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اسْتَحَبُّواْ الْحَيَاةَ الْدُّنْيَا عَلَى الآخِرَةِ وَأَنَّ اللّهَ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ {النحل/107}

107.ol anıŋ üçün anlar sewüp üḍürdiler yaḳın tiriglikni kėḍinki ajun üzele bütünlükün Taŋrı köndürmes tanıġlı boḍunlarnı.

107. Onların böyle bir ilahî azabı hak etmelerinin sebebi, dünya hayatını âhirete tercih etmeleridir. Hiç şüphe yok ki, Allah küfürde direnenleri (küfür yolunu tercih ettikleri sürece) hidayete erdirmez.

أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ {النحل/108}

108.anlar tururlar anlar tamġa urdı Taŋrı köŋülleri üze taḳı ḳulaḳları üze taḳı közleri üze. anlar tururlar anlar osanuḳlar.

108. İşte onlar, Allah'ın kalplerini, gözlerini ve kulaklarını mühürlemiş olduğu kimselerdir.[286] Onlar gaflet içinde olanların ta kendileridir.

لاَ جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي الآخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرونَ {النحل/109}

109.sėziksiz anlar kėḍinki içinde anlar tururlar ziyānlıġlar.

109. Şüphesiz bu inkârcılar âhirette de hüsrana uğrayacaklardır.

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُواْ مِن بَعْدِ مَا فُتِنُواْ ثُمَّ جَاهَدُواْ وَصَبَرُواْ إِنَّ رَبَّكَ مِن بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ {النحل/110}

110.yana seniŋ iḍiŋ anlarḳa kim ewdin kesildiler bulġaḳḳa tüşmişde kėḍin yana ḳatıġlandılar serdiler. bütünlükün seniŋ iḍiŋ anda kėḍin yazuḳ örtügli yarlıḳaġlı.

110. Öte yandan Rabbin, baskı ve zulme uğradıktan sonra yurtlarından hicret eden, sonra da

286 Krş. Bakara 2/7 ve ilgili not.

Allah yolunda savaşan ve inancı uğruna her türlü sıkıntıya göğüs geren kimselerin yanındadır. Bunun da ötesinde Rabbin, onlara rahmeti ve mağfiretiyle muamele edecektir.

يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَن نَّفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ {النحل/111}

111.ol kün kelür tėgme etözke üsterişür etözindin tükel bėrilür tėgme etözke anı kim ḳıldı anlar küç ḳılınmaġaylar.

111. Öyle bir gün gelecek ki, o gün herkes kendi canının derdine düşecektir. O gün herkesin dünyada yapıp ettiğinin karşılığı tam olarak verilecek, kimseye aslâ haksızlık edilmeyecektir.

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ {النحل/112}

112.urdı Taŋrı bir meŝel bir kent erdi ḳorḳunçsuz amrulmış kelir erdi aŋar anıŋ rūzīsi kėŋ alḳıġ tėgme orundın tandılar muḥammedke ḳur'ānḳa Taŋrı niʿmetleriŋe taturdı aŋa Taŋrı açlıḳ keḍimini ḳorḳınç keḍimini anın kim ḳılur erdiler.

112. Allah'ın verdiği şu misâl üzerinde bir düşünün! Bir belde vardı. Halkı güven ve refah içindeydi. Her taraftan bol bol rızık akıyordu. Onlar ise Allah'ın lutfettiği bu nimetlere nankörlük ediyorlardı. Allah da yaptıklarına karşılık onlara açlık ve korku belâsını tattırdı.

وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ {النحل/113}

113.keldi ök anlarḳa yalavaç anlardın yalġanḳa tuttılar anı. tuttı anlarnı ḳın anlar küç ḳılıġlılar.

113. Onlara kendilerinden bir peygamber geldi, fakat onu yalanladılar. Zulüm ve haksızlığa devam edip dururlarken azab onları yakalayıverdi.[287]

287 Krş. Â'râf 7/94; Kasas 28/59; Duhân 44/10-15. Bazı müfessirler 112 ve 113. âyette belirtilen beldenin Mekke olduğunu söylemişlerdir.

فَكُلُواْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّهُ حَلاَلاً طَيِّبًا وَاشْكُرُواْ نِعْمَتَ اللّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ {النحل/114}

114.yėŋler anıŋdın kim rūzī ḳıldı silerke Taŋrı ḥelāl arıġ sipās öteŋler Taŋrı niʿmetiŋe eger erse siler aŋar tapnur erse siler.

114. Öyleyse siz ey iman edenler! Allah'ın lutfettiği rızıkların helâl ve temiz olanlarından yiyin için ve verdiği nimetlere şükredin. Çünkü siz, Allah'ı lâyıkıyla tanıyan ve yalnız O'na kulluk eden kimselersiniz.

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلاَ عَادٍ فَإِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ {النحل/115}

115. bütünlükün ḥarām ḳıldı siler üze ölügseni ḳannı toŋuz ėtini yme anı kim atandı Taŋrıda aḍınḳı butlarḳa kim muŋalsa küç ḳılmazlıḳın muŋda keçmezlikin bütünlükün Taŋrı yazuḳ örtgen yarlıḳaġan ol.

115. Allah size ölmüş hayvan etini, (akmış)[288] kanı, domuz etini, Allah'tan başkası adına kesilen hayvanların etini haram kılmıştır. Fakat zorda kalan kişi aşırı gitmeden, zarûret miktarı (ölmeyecek kadar) bunlardan yiyebilir. Çünkü Allah Gafûr'dur; zorda kalıp haram olan şeyleri yiyenleri bağışlar, hoş görür, Rahîm'dir; kullarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir.[289]

وَلاَ تَقُولُواْ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلاَلٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُواْ عَلَى اللّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّهِ الْكَذِبَ لاَ يُفْلِحُونَ {النحل/116}

116.aymaŋlar anı kim ṣıfat ḳılur tiliŋizler yalġandın bu ḥelāl turur bu ḥarām turur yaratsa siler Taŋrı üze yalġannı. çın anlar yaraturlar Taŋrı üze yalġannı ḳurtulmaslar.

116. Artık bundan böyle gelişigüzel, yalan yanlış konuşarak: "Bu haramdır, şu helâldir" demeyin. Aksi takdirde uydurduğunuz yalanları Allah'a isnad eden iftiracılar olursunuz.[290] Unutmayın ki, Allah'a yalan isnad eden iftiracılar aslâ iflah olmazlar.

288 Bkz. En'âm 6/145.
289 Krş. Bakara 2/173; Mâide 5/3; En'âm 6/145.
290 Krş. En'âm 6/139.

مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ {النحل/117}

117.ėrinçlenmek az anlarḳa ḳın turur aġrıtıġlı.

117. Bunu yapanların elde ettikleri şey basit dünya menfaatleridir. Oysa onlar için âhirette acı bir azab vardır.

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُواْ حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِن قَبْلُ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِن كَانُواْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ {النحل/118}

118.anlar üze kim cuhūd boldılar ḥarām ḳıldımız ol kim keçmişini ıḍtımız seniŋ üze munda öŋdün. küç ḳılmadımız anlarḳa yoḳ kim erdiler özleriŋe küç ḳılurlar.

118. Sana sözünü ettiğimiz şeyleri daha önce Yahudi olanlara da haram kılmıştık.[291] Biz bununla onlara zulmetmedik, onlar kendilerine zulmediyorlardı.

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُواْ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُواْ مِن بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُواْ إِنَّ رَبَّكَ مِن بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ {النحل/119}

119.yana seniŋ iḍiŋ anlarḳa kim ḳıldılar ėsizlikni biligsizlik birle yana öknüp yandılar anda kėḍin ėḍgülük ḳıldılar seniŋ iḍiŋ anda kėḍin yazuḳ örtgen yarlıḳaġan.

119. Fakat şunu bil ki, Rabbin iradesine hâkim olamayarak kötülük işleyen, ardından hemen tevbe ederek kendini düzeltip doğru dürüst hareket eden kimseleri bağışlar. Çünkü Rabbin Gafûr'dur; iradesine hâkim olamayarak kötülük işledikten sonra tevbe edenleri bağışlar, Rahîm'dir; kullarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir.

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ {النحل/120}

120. çın ibrāhīm erdi bir ümmet yarlıġ tutuġlı Taŋrı tek köni. ermedi ortaḳ ḳatıġlılardın.

291 Krş. Nisâ 4/160; En'âm 6/146.

120. (Ey müşrikler ve Yahudiler! Kendisiyle övündüğünüz atanız)[292] İbrahim inananlar için örnek bir şahsiyet olup âdeta tek başına bir ümmetti.[293] O, Allah'a yürekten bağlı, şirkten arınmış, tertemiz bir inanca sahipti ve aslâ müşriklerden değildi.[294]

شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ {النحل/121}

121.sipās ötegli anıŋ niʿmetleriŋe. üḍürdi anı köndürdi anı köni yolḳa.

121. O, Allah'ın nimetlerine şükreden biriydi. Allah onu peygamber olarak seçmiş ve doğru yola ulaştırmıştı.

وَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ {النحل/122}

122.bėrdimiz aŋa yaḳın ajun içinde eḍgülük. ol kėḍinki ajun içinde ėḍgülerdin.

122. Biz ona, bu dünyada iyilik ve güzellikler ihsan eyledik. O, âhirette de iyiler arasında yerini alacaktır.

ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ {النحل/123}

123.yana yarlıġ ıḍtımız seniŋ tapa kim uḍu barġıl tėp ibrāhīm yalavaç dīniŋe. ermedi ortaḳ ḳatıġlılardın.

123. Ey Peygamber! (Aynı güzel nitelikler senin için de geçerlidir.)[295] Bu sebeple sana da, Allah'a yürekten bağlı, şirkten arınmış tertemiz bir inanca sahip olan İbrahim'in dinine uymanı vahyettik. Çünkü İbrahim müşriklerden değildi.

292 Parantez içindeki cümle, 120. ve devamındaki âyetlerin önceki âyetlerle irtibatını sağlamaya yöneliktir. Allah bu sûrede müşriklerin şirklerini, Peygamberi yalanlamalarını, haramı helâl, helâli haram yapmalarını reddettikten sonra, soyundan gelmekle övündükleri Hz. İbrahim'e uymalarını teşvik etmek ve ayrıca Yahudilere karşı da ataları İbrahim'in tutumu ile kendi tutumları arasındaki farkı göstermek için sûrenin sonunda bu âyetleri indirmiştir.

293 "Tek başına bir ümmetti" ifadesi, Hz. İbrahim'in, bir fert olduğu halde bir toplumun yapması gereken işi yapan, tek başına putlarla savaşan bir şahsiyet olmasına işarettir. Bkz. Mümtehine 60/4.

294 Krş. Bakara 2/124.

295 Parantez içindeki ifade Zemahşerî'nin "Sümme" edatına verdiği anlamdır.

إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ اخْتَلَفُواْ فِيهِ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ {النحل/124}

124.bütünlükün kim ḳılındı şenbe anlar üze kim aḍnaştılar anıŋ içinde. bütünlükün seniŋ iḍiŋ aḍrar seçer anlar ara ḳıyāmet kün anıŋ içinde erdiler anıŋ içinde taraşuḳ bolurlar.

124. Cumartesi yasağı, bu hususta görüş ayrılığına düşenlere aittir (Bunun İbrahim'in diniyle bir ilgisi yoktur). Elbette Rabbin, kıyamet günü onların anlaşmazlığa düştükleri konuda hükmünü verecek, gerçeği ortaya çıkaracaktır.

ادْعُ إِلِى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ {النحل/125}

125.oḳıġıl iḍiŋ yolıŋa könilik birle ögüt birle kim körklüg pend birle üsterişgil anlarḳa anıŋ birle ol körklügrek. çın seniŋ iḍiŋ ol bilgenrek anı kim azdı anıŋ yolındın taḳı ol bilgenrek turur köni yolḳa könüglilerni.

125. Ey Peygamber! İnsanları Rabbinin yoluna hikmetle; ilimle ve güzel öğütle çağır. (Gerektiği zaman da) onlarla en güzel şekilde mücadele et. Hiç şüphe yok ki, Rabbin kimin Kendi yolundan ayrılıp uzaklaştığını, kimin de doğru yolda olduğunu çok iyi bilir.

وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُواْ بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِ وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ {النحل/126}

126.eger ḳınasa siler ḳınanlar aŋar meŋzer kim ḳınaldıŋızlar anıŋ birle. eger ṣabr ḳılsa siler ol yėgrek turur seriglilerke.

126. Birine ceza vereceğiniz zaman, size yapılanın aynısıyla karşılık vermekle yetinin (aşırı gitmeyin). Eğer sabrederseniz bilin ki, sabrınız sizin için çok daha hayırlıdır.

وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلاَّ بِاللهِ وَلاَ تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلاَ تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ {النحل/127}

127.seringil ermes seniŋ ṣabruŋ meger Taŋrılıḳ ḳaḍġurmaġıl anlar üze bolmaġıl köŋül tarlıḳı içinde anıŋdın kim al ḳılurlar.

127. Dolayısıyla ey Peygamber! Sen de sabret. Bil ki, sana sabretme gücünü veren Allah'tır. İnkârcıların sana yaptıklarına üzülme; kurdukları tuzakları dert edinme.

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَواْ وَّالَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ {النحل/128}
(الجزء الخامس عشر)

128.bütünlükün Taŋrı anlar birle kim saḳlandılar anlar birle kim anlar ėḍgülük ḳılıġlılar.

128. Unutma ki, Allah inkârcıların eziyetlerine sabredip onlara karşılık vermekten kaçınan ve iyilik yapıp hoşgörülü davrananlarla beraberdir.

﴿17﴾ سُورَةُ الْاِسْرَآءِ

Mekke döneminde inmiştir. 111 âyettir. Adını sûrenin ilk âyetinde geçen "Esrâ" fiilinin mastarı olan "İsrâ" kelimesinden almıştır. Bu kelime gece yolculuğu anlamına gelir.

(17)

sūretü beni isrā'il

bu isrā sūresi yüz taḳı on āyet turur. mekkede inmiş turur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ol iḍi atı birle kim muḥammedni bir tünle èletip ḳamuġ melekūtnı körkitti. baġırsaḳ kim öz ḳudreti birle kerāmet ḳıldı. yalavaçı kim mü'minlerke künni menzil ḳılu yarlıḳadı.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ البَصِيرُ {الإسراء/1}

1. arıġ Taŋrı ol kim tünle èleti ḳulını bir tünle aġırlıġ mesciddin yıraḳraḳ mezgitke ol kim ḳutluġ ḳıldımız anıŋ tègresini körkitmekimiz üçün aŋar belgülerimizdin. bütünlükün ol èşitgen körgen.

1.Gecenin bir bölümünde, bazı delillerimizi kendisine göstermek için kulu Muhammed'i Mescid-i Haram'dan, çevresini bereketli kıldığımız Mescid-i Aksa'ya[296] götüren Allah yücelerden yücedir. O, Semî'dir; Peygamberi tasdik edenlerin de yalanlayanların da söylediklerini işitir, Basîr'dir; onların neler yaptıklarını görmektedir.

وَآتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ أَلاَّ تَتَّخِذُواْ مِن دُونِي وَكِيلاً {الإسراء/2}

296 Kudüs'ü de içine alacak şekilde Mezopotamya'dan Mısır'a kadar uzanan bölge "Bereketli hilâl" olarak adlandırılır. Burası medeniyetin beşiği kabul edilir. Yazının, tekerleğin icat edildiği ve bir kısım tarım ürünlerinin ilk yetiştirildiği yerdir. "Mescid-i Aksa"nın Mekke civarında Hz. Peygamberin ihrama girdiği Ci'râne mevkiindeki bir mescid olduğuna dair rivayetler de mevcuttur.

2. bėrdimiz mūsāḳa bitigni ḳıldımız anı köni yol Taŋrı ḳulı oġlanıŋa tutmaŋlar mėnde aḍın iş oŋardaçı.

2. Vaktiyle Biz (o bereketli topraklarda) Musa'ya da kitab vermiş, o kitabı İsrailoğullarına doğru yolu gösteren bir rehber kılmış ve orada şöyle emretmiştik: "Benden başka bir vekil; velî ve Tanrı edinmeyin,"

ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا {الإسراء/3}

3.anıŋ oġlanı ḳızları kötürdimiz nūḥ birle. ol erdi ḳul şükr ötegli.

3. Evet, ey Nuh'la birlikte gemiye bindirip kurtardığımız insanların torunları! Allah'tan başkasını vekil edinmeyin (atanız Nuh gibi olun). Şüphesiz Nuh, gerçekten Allah'a çok şükreden iyi bir kuldu.

وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا {الإسراء/4}

4.ḥükm ḳıldımız Taŋrı ḳulı oġlanıŋa bitig içinde artaḳlıḳ ḳılġay siler ök yer içinde ėkki yolı yana artuḳluḳ ḳılġay oḳ siler uluġ artuḳluḳ ḳılmaḳ.

4. Biz İsrailoğullarına Tevrat'ta, "Siz yeryüzünde iki kere fesat çıkaracaksınız, kibir ve gurura kapılarak azgınlık edeceksiniz" diye bildirmiştik.[297]

فَإِذَا جَاء وَعْدُ أُولاهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَا أُوْلِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُواْ خِلاَلَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولاً {الإسراء/5}

5.ḳaçan kelse kėdinki ėkki fesādnıŋ ilkisi vaḳtı ıdġay miz siler üze biziŋ ḳullarnı ḳatıġ toḳış iḍisi aralaġaylar sarāylar arasını. erdi vaḳt ḳılınmış.

5. Bunlardan ilkinin cezalandırılma vakti geldiğinde, savaşçı kullarımızı üzerinize salıverdik. Onlar sizi ev ev arayıp taradılar. Bildirdiğimiz ceza böylece gerçekleşmiş oldu.

297 Sözlükte "Hükmettik" anlamına gelen "Kadaynâ" kelimesinin buradaki anlamı "Vahyettik-bildirdik" demektir. Bununla Tevrat'taki âyetlere işaret edilmektedir. Bkz. Levililer, 26/14-44 ve Tesniye, 28.

ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا {الإسراء/6}

6.yana ḳaytarġay miz silerke yana ewrülmekni anlar üze. yüklengey miz silerni tawarlar birle oġlanlar birle ḳıldımız silerni üküşrek toḳışḳa çıḳar.

6. Sonra düşmanlarınıza karşı size tekrar üstünlük verdik, servet ve soyca sizi güçlendirdik, sayınızı iyice artırdık.

إِنْ أَحْسَنتُمْ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاء وَعْدُ الآخِرَةِ لِيَسُوؤُواْ وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُواْ الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُواْ مَا عَلَوْاْ تَتْبِيرًا {الإسراء/7}

7. eger ėḍgülük ḳıldıŋız erse eḍgülük ḳıldıŋızlar özüŋizlerke eger yawuz ḳılsa siler aŋar oḳ ḳaçan kelse kėḍinki ʿaẕāb vaḳtı yawuz kelgey yüzüŋizlerke kirgeyökler mezgitke neteg kim kirdiler aŋar ilki yolı yoḳ yoḍun ḳılġaylar yüksek erürler ergınçe yoḳ yoḍun ḳılmaḳ.

7. Ve bildirdik ki, eğer iyi ve yararlı işler yapmaya devam ederseniz, bunu kendi iyiliğiniz için yapmış olursunuz. Eğer kötü işler yaparsanız, bunu da kendiniz için yapmış olursunuz. Nihayet, diğer bozgunculuğunuzun cezalandırılma vakti geldiğinde yüzleriniz karardı; şeref ve itibarınız ayaklar altına alındı; birincisinde olduğu gibi düşmanlarınız yine kutsal mabedinize girdiler, ele geçirdikleri yerleri tahrip ve talan ettiler.[298]

عَسَى رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا {الإسراء/8}

8.bolġay kim iḍiŋiz yarlıḳamaḳ siler. eger ḳaytsa siler ḳaytġay miz ḳıldımız tamuġnı tanıġlılarḳa yıġılġu zindān.

8. (Ey Yahudiler! Bütün bunlar geride kaldı. Artık aklınızı başınıza alır, Muhammed'e inanırsanız) Allah size tekrar merhamet edecektir. Fakat küfre dönerseniz, Biz de merhamet vaadimizden döner cezanızı veririz. Unutmayın ki, Biz inkârcılara zindan olarak cehennemi hazırladık.

298 Âyette, İsrailoğullarının uğrayacakları birinci felâket ile Bâbillilerin Kudüs'ü tahrip edip Yahudileri esir almaları kastedilmektedir. Bu MÖ. 7. asırda olmuştur. İkincisi ile de Kudüs'ün Romalılar tarafından tahrip edilmesi ve çevresinin işgale uğraması kastedilmektedir. Bu olay da MS. 70 yılında cereyan etmiştir.

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يِهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا {الإسراء/9}

9.bütünlükün bu oḳıġu yolçılayur ol kelāmḳa kim ṣevābraḳ könirek sewünç bėrür mü ʾminlerke anlarḳa kim ḳılurlar ėdgülüklerni çın anlarḳa uluġ ter.

9. Gerçek şu ki, (Muhammed'e gönderdiğimiz) bu Kur'an en doğru, en sağlam yola ulaştırır ve güzel, yararlı işler yapan müminlere büyük bir mükâfat verileceğini müjdeler;

وَأَنَّ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِالآخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا {الإسراء/10}

10.çın anlarḳa kim kėrtgünmesler kėḏinki ajunḳa anuttımız anlarḳa aġrıtıġlı ḳınnı.

10. Yine o Kur'an, âhirete inanmayanlara ise acı bir azab hazırladığımızı haber verir.

وَيَدْعُ الإِنسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الإِنسَانُ عَجُولاً {الإسراء/11}

11.oḳıyur kişilerni ėsizlik birle oḳımaḳı teg ėdgülük. erür kişi ėwek.

11. Hal böyle iken (inkârcı) insan tıpkı hayrı istiyormuş gibi şerri ister. Çünkü insan çok acelecidir.[299]

وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِتَبْتَغُواْ فَضْلاً مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُواْ عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلاً {الإسراء/12}

12.ḳıldımız tünni taḳı kündüzni ėkki nişān yoydımız tün nişānını taḳı ḳıldımız kündüz nişānını körkitügli tilese siler artuḳluḳnı iḏinizlerdin. bilse siler yıllar sanın taḳı saḳışın. tėgme nerseni aḏra seçe belgürttimiz anı aḏra seçe belgürtmek.

299 Kur'an inkârcıların söz ve davranışlarıyla tıpkı hayrı istercesine şerri istediklerini bildirmektedir. Nadr b. Hâris'in Enfâl 8/32'de anlatılan ve bazı inkârcıların Â'râf 7/70'te ifadesini bulan, vâdedilen azabın hemen gelivermesi ile ilgili bazen alaylı bazen ciddi olarak istekte bulunmaları böyledir. Onların azabı çağrıştıran davranışları, şerri istemekteki bir tür aceleciliktir. Oysa bir sonraki âyette de ifade edildiği gibi, kâinatta bir düzen vardır ve her olay bu düzen çerçevesinde zamanı gelince gerçekleşecektir.

12. Oysa Biz (her şeyi bir düzen içinde yarattık. Nitekim) gece ile gündüzü kudretimizi gösteren iki alâmet kıldık. Bu alâmetlerden biri olan geceyi götürür yerine aydınlatıcı olan gündüzü getiririz. Böylece çalışıp çabalayarak Rabbinizin size lutfettiği nimetleri kazanma ve yılların sayısını, ay ve günlerin hesabını yapabilme imkânı bulursunuz. Biz her şeyi açık ve ayrıntılı bir şekilde işte böyle anlatıyoruz.

وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَآئِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا {الإسراء/13}

13.tėgme kişi yapşurgey miz aŋar anıŋ bitigini boynında. çıḳarġay miz aŋar ḳıyāmet kün bir bitig tuşġay aŋar yaḍılmış.

13. Biz insanın kendi eliyle yaptığı iyi kötü bütün işlerini boynuna (bir halka gibi) asarız. Kıyamet günü ise onun bütün amellerini bir kitab olarak önüne koyarız. O da bu kitabı açılmış durumda bulur.

اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا {الإسراء/14}

14.oḳıġıl bitigni. tap özüŋke bu kün seniŋ üze saḳışçı.

14. Ona, "Şimdi kitabını oku bakalım, (başka şeye gerek yok) bugün hesabını kendi kendine göreceksin" denilir.

مَّنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلاَ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولاً {الإسراء/15}

15.kim yolḳa könse bütünlükün köner öz özine. yana kim yoldın azsa yoldın azar oḳ anıŋ üze. yazuḳ bulmaz yazuḳ ḳılıġlı aḍnaġu yazuḳı birle. ermes miz ḳınaġlılar bir ıḍġınça yumuşçı.

15. Şu bilinmelidir ki, kim doğru yoldan yürümüşse kendisi için yürümüştür. Kim de doğru yoldan ayrılmışsa zararı kendisinedir. Hiçbir günahkâr bir başkasının günahını yüklenmez ve Biz peygamber göndermedikçe (hiçbir topluma) azab etmeyiz.[300]

300 Krş. Şuarâ, 26/208.

وَإِذَا أَرَدْنَا أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُواْ فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا {الإسراء/16}

16.ḳaçan tilese miz yoḳ yoḍun ḳılmaḳımız bir sala boḍunını erklig ḳılur miz anıŋ erklig türklüglerini yarlıġdın çıḳarlar anıŋ içinde yaraşı bolur anıŋ üze söz yoḳ yoḍun ḳılur miz anı yoḳ yoḍun ḳılmaḳ.

16. Biz (gönderdiğimiz peygamberi yalanlayıp azgınlık ederek cezayı hak eden) bir belde halkını yok etmek istediğimizde, (elçimiz vasıtasıyla önce) o şehrin şımarık zenginlerini uyarırız. Onlar yine de isyan ve azgınlığa devam ederler ve böylece azabı gerçekten hak etmiş olurlar. Bunun üzerine Biz de o beldeyi yerle bir ederiz.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِن بَعْدِ نُوحٍ وَكَفَى بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا {الإسراء/17}

17.neçe üküş helāk ḳıldımız gürūhlardın nūḥda kėḍin. tap iḍiŋ ḳullarınıŋ yazuḳlarını biligli körügli ol.

17. Nitekim Nuh'tan sonraki dönemlerde de nice beldeleri işte böyle helâk ettik. Bil ki, kullarının gizli ve âşikar işledikleri günahları görüp bilme açısından Rabbin tek başına yeter!

مَّن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاء لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا {الإسراء/18}

18.kim tileyür erse dünyānıŋ ėwek tiriglikini ėwdürgey miz aŋar anıŋ içinde negü kim tilese miz kimke kim tilese miz yana ḳıldımız aŋar tamuġnı. körgey aŋar yėrtilmiş sürsükmiş.

18.Unutmayın ki, kim sadece geçici dünya nimetlerini isterse, Biz dilediğimiz kimseye istediğimiz kadarını çabucak veririz. Fakat sonra da cehennemi ona mekân yaparız. Oraya kınanmış ve (Allah'ın rahmetinden) uzaklaşmış olarak atılır.

وَمَنْ أَرَادَ الآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا {الإسراء/19}

19.kim tilese kėḍinki ajunnı işlese aŋar işni ol kėrtgünügli bolsa anlar erür anlarnıŋ iş ḳılmaḳları meger ḳılınmış.

19.Kim de yürekten inanarak âhireti ister ve orası için gereği gibi çalışırsa, işte onların emeği en güzel şekilde karşılık bulur.

كُلاًّ نُّمِدُّ هَؤُلاء وَهَؤُلاء مِنْ عَطَاء رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاء رَبِّكَ مَحْظُورًا {الإسراء/20}

20. ḳamuġḳa artuḳluḳ bėrür miz bularḳa ol mü'min turur taḳı bularḳa ol kāfir turur iḍiŋ bėrgenindin. ermes iḍiŋ açığı yıġılmış.

20. Biz yalnız bu dünyayı isteyenlere de âhireti isteyenlere de Rabbinin nimetlerinden veririz. Çünkü Rabbinin nimetleri engellenemez; mümin de kâfir de emeğinin karşılığını alır.

انظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَلَلآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلاً {الإسراء/21}

21. baḳġıl neteg artuḳ bėrür miz amarılarıŋa amarı üze. kėḍinki ajun ḳurlarda uluġraḳ ol yme uluġraḳ ol artuḳluḳ bėrmekin.

21. Bununla birlikte Bizim, insanların bir kısmını diğer bir kısmından nasıl üstün kıldığımıza bir bak. Fakat şunu da bil ki, âhiretteki dereceler ve üstünlükler daha büyük olacaktır.

لاَّ تَجْعَلْ مَعَ اللّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولاً {الإسراء/22}

22.ḳılmaġıl Taŋrı birle aḍın Taŋrı olturġay sen yėrtilmiş ḳoḍulmış.

22. O halde ey insanoğlu! Sakın Allah'ın yanında başka bir Tanrı edinme. Eğer böyle yaparsan kınanmış olarak ve tek başına, yapayalnız kalırsın.

وَقَضَى رَبُّكَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلاَهُمَا فَلاَ تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلاَ تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلاً كَرِيمًا {الإسراء/23}

23. ḥükm ḳıldı iḍiŋ tapunmaŋlar meger aŋar ataḳa anaḳa ėdgülük ḳılmaḳ. eger tėgse ök seniŋ üsküŋde uluġluḳḳa ėkkide biri yā ėkkilesi aymaġıl ol ėkkike öf tėyü taḳı sen sarsıtmaġıl ėkkini olar ayġıl olar ėkkike aġırlıġ ėḍgü söz.

23. Rabbin, kendisini gereği gibi tanıyıp yalnız O'na ibadet etmenizi, ana babaya iyilikte bulunmanızı emretmektedir. Eğer anan ya da baban veya her ikisi de yanında yaşlanacak olurlarsa, onlara "Öf" bile deme; onların hallerinden tiksinme,[301] onları azarlama, güzel ve hoş sözler söyle.

وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا
{الإسراء/24}

24. ḳudı ḳutġıl olar ėkkike uçuzluḳ ḳanatını yarlıḳamaḳdın ayġıl iḍimā! yarlıḳaġıl olar ėkkini neteg kim ėgtüledi bizni kiçig erken.

24. Onlara sevgi ve şefkatle tevazu kanatlarını ger ve şöyle dua et: "Rabbim! Onlar beni küçükken nasıl sevgi ve şefkatle besleyip büyüttülerse, Sen de onlara öylece sevgi ve şefkatle muamele et."

رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِن تَكُونُواْ صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلأَوَّابِينَ غَفُورًا
{الإسراء/25}

25.iḍiŋizler bilgenrek anı kim özüŋüzler içinde turur. eger bolsa siler ėḍgüler çın ol erür öknüp yanıġlılarḳa yazuḳların örtgen.

25. Rabbin ana babanıza hangi niyetle davrandığınızı[302] çok iyi bilir. Eğer iyi insanlar olup onlara iyi davranırsanız bilin ki, Allah (ana babaya karşı elde olmadan yaptığınız hatalardan) tevbe edenlerinizi bağışlar.

وَآتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلاَ تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا {الإسراء/26}

26.bėrgil yawuḳluḳ iḍileriŋe aŋar yaraşı çıġayḳa yolda buzulmışlarḳa teŋde keçürmegil teŋde keçürmek.

301 "Öf" kelimesi tiksinmeden kinayedir. Ana baba, çocuklarının burnunu silerken ve altlarını temizlerken nasıl tiksinmiyorsa, evlât da yaşlandıklarında aynı duruma gelen ana babasının bazı hallerinden tiksinti duymamalı ve bıkkınlık göstermemelidir.
302 Lafzen, "İçinizdekileri."

26. Akrabaya, düşkünlere, yolda kalmış kimselere hakkını ver; gerekli yardımı yap. Ancak malını da saçıp savurma.

إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُواْ إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا {الإسراء/27}

27.çın teŋde keçrügliler erürler yekler ḳoldaşları. erür yek iḍisiŋe nū-sipās.

27. Şüphesiz mallarını saçıp savuranlar şeytanların kardeşleridir. Unutmayın ki, şeytan Rabbine karşı çok nankördür.

وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَاء رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُل لَّهُمْ قَوْلاً مَّيْسُورًا {الإسراء/28}

28.eger yüz ewürse sen anlardın tileyü yarlıḳamaḳ iḍiŋdin umar siler anı ayġıl anlarḳa oŋay āsān söz.

28. Eğer sen (bizzat kendin muhtaç olman sebebiyle) Rabbinden bir yardım bekler durumda olduğun için onlara bir şey veremeyeceksen, hiç olmazsa güzel sözler söyleyerek gönüllerini al.

وَلاَ تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلاَ تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا {الإسراء/29}

29.ḳılmaġıl elgiŋni baġlıġ boynuŋḳa yaḍmaġıl anı ḳamuġ yaḍmaḳ olturġay sen taşra toḳılıp yıġılmış.

29. Eli sıkı cimri birisi olma, hepten savurganlık da etme. Yoksa (cimrilik ettiğin için) kınanır, (savurganlık ettiğin için de) pişman olur, üzülürsün.[303]

إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاء وَيَقْدِرُ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا {الإسراء/30}

303 Krş. Furkân 25/67.

30. seniŋ iḍiŋ yaḍar rūzīni kimke tilese tarutur. ol erür ḳullarını biligli körügli.

30. Şüphesiz Rabbin dilediğine rızkı bol bol verir, dilediğinin de geçimini daraltır. Çünkü O, kullarının yapıp ettiklerinden haberdârdır ve onları görür; kime neyi ne kadar vereceğini iyi bilir.

وَلاَ تَقْتُلُواْ أَوْلادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلاقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُم إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْءًا كَبِيرًا {الإسراء/31}

31.öltürmeŋler oġlanlarıŋızını çıġaylıḳ ḳorḳınçında. rūzī bėrür miz anlarḳa silerke. yme anlarnı öltürmek erür uluġ yaŋluḳ.

31. Öyleyse sakın yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin.[304] Biz onların rızkını da sizin rızkınızı da veririz. Onları öldürmek gerçekten büyük bir günahtır.

وَلاَ تَقْرَبُواْ الزِّنَى إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاء سَبِيلاً {الإسراء/32}

32.yawuḳ kelmeŋler zėnīke ol erür yawuz iş. yawuz yol.

32. Ve sakın zinaya yaklaşmayın. Çünkü zina çok çirkin bir iş ve çok kötü bir yoldur.

وَلاَ تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّهُ إِلاَّ بِالحَقِّ وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلاَ يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا {الإسراء/33}

33.öltürmeŋler ol etözni kim ḥarām ḳıldı Taŋrı meger yaraşı birle. kim öldürülse küçelip ḳıldımız oḳ anıŋ erkligiŋe bir ḥüccet teŋde keçürmesün öldürmek içinde. ol erür yārī bėrilmiş.

33. Sakın haklı bir sebebe dayanmaksızın Allah'ın kutsal kıldığı cana kıymayın.[305] Biz haksız yere öldürülen kişinin velîsine (kısas veya tazminat isteme konusunda) bir yetki verdik. O da bu yetkiyi kullanmada aşırı gitmesin.[306] Çünkü ona (böyle bir yetki verilmekle) gerekli yardım zaten yapılmıştır.

304 Arap kabilelerinden bazıları kız çocuklarını bazen geçim endişesiyle bazen de utanç duydukları için kuma gömerek öldürüyorlardı.

305 Âyetteki "Haklı bir sebep" ifadesi, nefsi müdafaa, kısas, savaşta düşman askerini öldürmek gibi durumları ifade eder. Nefsi müdafaa dışındaki öldürmeler ancak yasal yollarla olur. Bireysel olarak kişinin herhangi bir suçluyu ya da savaş dışında bir düşmanı öldürme hakkı yoktur. Özellikle yanlış geleneklere, törelere uyularak işlenen cinayetlerin, kan davâlarının dinde yeri yoktur.

306 Krş. Bakara 2/178, 179; Nisâ 4/92, 93; Mâide 5/32, 33, 45. Araplarda, kısas uygulanırken sadece öldüreni değil, onunla birlikte yakınlarından veya kabilesinden birkaç kişiyi öldürme gibi uygulamalara da rastlanıyordu. Kur'an cezayı kişiselleştirmiştir. Kâtilin eylemine başka karışan, azmettiren olmamışsa sadece kâtil cezalandırılır. "Aşırı gitmeyin" ifadesiyle suçlu cezalandırılırken ona işkence yapılmaması da kastedilmiştir. Ayrıca bu ifadeye binaen; velînin, hemen kısas yolunu seçmeyip öncelikle diyet alma veya affetme seçeneklerini düşünmesi gerektiği yorumları da yapılmıştır.

وَلاَ تَقْرَبُواْ مَالَ الْيَتِيمِ إِلاَّ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُواْ بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُولاً {الإسراء/34}

34.yaḳın kelmeŋler atasızlar mālıŋa meger ol ḥüccet üze kim ol körklügrek tėggingeke tėgi ḳatıġlıḳıŋa küçiŋe tükel ḳılınlar ʿahdni. çın ʿahd erür sorulmış.

34. Yetimin malına, ergenlik çağına ulaşıncaya kadar iyi niyet ve değerlendirme amacı dışında sakın yaklaşmayın. Verdiğiniz sözlere uyun, çünkü verilen söz, kişiye dünyada ve âhirette sorumluluk yükler.

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذا كِلْتُمْ وَزِنُواْ بِالقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلاً {الإسراء/35}

35.tükel ḳılınlar ölçekni ḳaçan ülgülese siler tartınlar köni kebbān birle. ol yėgrek körklügrek yanışın.

35. Ölçüyle yaptığınız alış verişlerinizde ölçeği tam tutun; doğru teraziyle dosdoğru tartın. Bilin ki, en hayırlı ve sonucu en güzel olan davranış budur.

وَلاَ تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً {الإسراء/36}

36.uḍu barmaġıl aŋar yoḳ saŋa anda bilig. kim ėşitgü körgü köŋül olar ḳamuġ erür andın sorulġu.

36. Ey insanoğlu! Bilmediğin şeyin ardına düşme. Çünkü göz, kulak ve kalp (akıl) bundan sorguya çekilecektir.

وَلاَ تَمْشِ فِي الأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولاً {الإسراء/37}

37.yörümeŋler yer içinde küwezlenü. sen yırtmaġay sen yerni tėgmegey sen taġḳa uzunluḳun.

37. Ve sakın yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Böyle yapmakla sen ne yeri yarabilirsin ne de başın göğe erer!

كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا {الإسراء/38}

38.ol ḳamuġ erür anıŋ ėsizliki yawuzluḳı iḍiŋ üskinde taplanmamış.

38. İşte bütün bunlar Rabbinin nazarında hoş olmayan, çirkin şeylerdir.

ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلاَ تَجْعَلْ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَى فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا {الإسراء/39}

39.ol ol kim yarlıġ ıḍtı saŋa iḍiŋ könilikdin. ḳılmaġıl Taŋrı birle aḍın Taŋrı kemşilgey sen tamuġ içinde taşra yıḳılmış sürsükmiş.

39. Ey Peygamber! Bunlar sana Rabbinin vahyedip bildirdiği hikmet dolu beyanlarından bazılarıdır. Sakın Allah'la birlikte başka bir Tanrı edinme. Aksi takdirde kınanmış ve (Allah'ın rahmetinden) kovulmuş olarak cehenneme atılırsın.

أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلآئِكَةِ إِنَاثًا إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلاً عَظِيمًا {الإسراء/40}

40.aḍırdı mu silerni iḍiŋizler oġlanlar birle tuttı yā tutundı feriştelerdin tişidin. kim siler ayur siler uluġ sözni.

40. Ey müşrikler! Demek Rabbiniz erkek çocukları size seçip ayırdı, meleklerden de Kendine kızlar edindi öyle mi? Siz gerçekten vebali çok ağır bir söz söylüyorsunuz.[307]

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلاَّ نُفُورًا {الإسراء/41}

41.ewürdümiz tewürdimiz ök bu oḳıġu içinde pend alınsunlar. artmas anlarḳa meger ürkmek.

307 Krş. Nahl 16/57.

41. Aslında Biz bütün bunları, düşünüp öğüt almaları için bu Kur'an'da tekrar tekrar ve farklı şekillerde açıkladık. Fakat bu açıklamalarımız onların imandan uzaklaşmalarından başka bir işe yaramıyor.

قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لاَّبْتَغَوْاْ إِلَى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلاً {الإسراء/42}

42.aygıl eger bolsa anıŋ birle Taŋrılar neteg kim ayur siler andaġ erse tilegeyler erdi ʿarş iḍisiŋe yol.

42. Ey Peygamber! De ki: Eğer gerçekten iddia ettikleri gibi başka Tanrılar olsaydı, hepsi tek hükümranlık sahibi olan Allah'la baş edebilmek, O'na üstün gelebilmek için çareler ararlardı.[308]

سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا {الإسراء/43}

43.anıŋ arıġlıḳı yüksek anıŋdın kim ayurlar uluġ yükseklik.

43. Allah onların bu iddialarından münezzehtir ve O, yücelerden yücedir.

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِن لاَّ تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا {الإسراء/44}

44.arıġlıḳ aytur aŋar yèti ḳat kökler yerler ol kim anlar içindeki yoḳ nersedin meger arıġlıḳ ayur anıŋ ögdüsi birle yoḳ kim uḳmas siler arıġlıḳ aymaḳlarını. bütünlükün erür keçürgen yazuḳ örtgen.

44. Yedi gök ve yer ile buralarda bulunan her varlık Allah'ı tesbih eder, yüceltir. Esasen O'nu övgüyle tesbih etmeyen hiçbir varlık yoktur.[309] Fakat siz onların tesbihini anlamazsınız. Bununla birlikte O Halîm'dir; bu gafletiniz, küfrünüz ve O'na ortak koşmanız sebebiyle sizi hemen cezalandırmaz, Gafûr'dur, tevbe edip küfürden vazgeçerseniz sizi bağışlar.

308 Krş. Enbiyâ 21/22; Mü'minûn 23/91.

309 Krş. Nûr 24/41. Varlık âlemindeki canlı cansız her şey hâl diliyle Allah'ın varlığına ve birliğine şehâdet etmekte ve O'nu yüceltmektedir. Gökteki ay, güneş, yıldız ve diğer galaksilerden, canlının en küçük parçası hücreye, atomlardaki düzeneğe kadar evrendeki her şeyin, Allah'ın koyduğu kusursuz düzene uyması, söz konusu tesbihin bir parçasıdır.

وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ بِالآخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُورًا {الإسراء/45}

45.ḳaçan oḳısa sen oḳığunı ḳılğay miz seniŋ ara anlarnıŋ ara kėrtgünmesler kėḏinki ajunḳa bir perde örtüglüg.

45. Ey Peygamber! Sen (varlık âleminde her şeyin Allah'ı tesbih ettiğini ifade eden) Kur'an'ı okuyup anlatırken, Biz seninle âhirete inanmayanların arasına onların anlamalarını engelleyen manevî bir perde koyduk.[310]

وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَّوْاْ عَلَى أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا {الإسراء/46}

46.ḳılğay miz köŋüller üze örtügler kim uḳsalar anı ḳulaḳları içinde üzlük. ḳaçan yāḏ ḳılsa sen iḏiŋni oḳığu içinde yalŋuzun yüz ewrerler arḳaları üze ürküp aymazdın.

46. (Hakikati inkâra şartlanmaları sebebiyle) Kur'an'ı anlamalarına engel olsun diye onların kalplerine perdeler gerdik, kulaklarına ağırlıklar koyduk. Öyle ki, sen Kur'an'ı okurken tek olan Rabbini andıkça arkalarını dönüp kaçarlar.[311]

نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ إِذْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَإِذْ هُمْ نَجْوَى إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلاَّ رَجُلاً مَّسْحُورًا {الإسراء/47}

47.biz bilgenrek miz neteg tıŋlar anı ançada ḳulaḳ tutarlar saŋa ançada anlar çüwşeşigli ançada ayur küç ḳılığlılar uḏu barmas siler meger bir erke yelvikmiş.

47. Seni ve Kur'an'ı dinledikleri zaman, Biz onların ne maksatla dinlediklerini ve o zalimlerin aralarında fısıldaşarak, "Siz, büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz" dediklerini gayet iyi biliyoruz.

انظُرْ كَيْفَ ضَرَبُواْ لَكَ الأَمْثَالَ فَضَلُّواْ فَلاَ يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلاً {الإسراء/48}

48.baḳġıl neteg urdılar saŋa meŋzekler yol azdılar umaslar yolḳa köni.

310 Bkz. Bakara 2/7 ve ilgili not.
311 Krş. En'âm 6/25, ilgili not; Kehf 18/57.

48. Ey Peygamber! Şunlara bak! (Şâir, sihirbaz, kâhin, deli diyerek) sana neler yakıştırıyorlar! Onlar iyice şaşırmışlar ve bu gidişle de doğru yolu aslâ bulamayacaklar.

وَقَالُوٓاْ أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا {الإسراء/49}

49.aydılar ḳaçan bolsa miz sünükler uwuş tüwüş biz mü ḳoparılur miz yaŋı yaratıġ.

49. Bir de onlar, "Biz, kemiklerimiz un ufak olup dağıldıktan sonra tekrar mı diriltileceğiz?!" diyerek alay ediyorlar.

قُلْ كُونُواْ حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا {الإسراء/50}

50.ayġıl boluŋlar taşlar azu temürler.

50. Sen de ki onlara: "İster taş olun, ister demir!"

أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُؤُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَن يَكُونَ قَرِيبًا {الإسراء/51}

51.azu törütülmiş anıŋdın kim uluġ kelür köküzleriŋiz içinde. uş ayurlar kim kim ḳaytarur bizni tėp. ayġıl ol iḍi kim yarattı silerni ilki yolı. munu ḳuḍı kemşürler ök saŋa başlarını taḳı. ayurlar ḳaçan ol. ayġıl bolġay kim bolġay sen yaḳın.

51. "Ya da dirilmesini hayal bile edemediğiniz başka bir yaratık olun (ne olursanız olun Allah sizi mutlaka yeniden diriltecektir)." Onlar, "Kim bizi yeniden diriltip eski halimize getirecek?" diyecekler. Sen de ki: "Sizi ilk defa yaratan kimse, işte O tekrar diriltecektir." Onlar başlarını sana doğru sallayarak (alaylı bir şekilde), "Peki bu ne zaman olacak?!" derler. De ki: "Belki de çok yakında."

يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلاَّ قَلِيلاً {الإسراء/52}

52.ol kün ünderler silerni yanut bėrür siler anıŋ ögdüsi birle sėznür siler ürgeymediŋizler meger az.

52. Ve nihayet bir gün Allah sizi çağıracak ve siz (yeniden dirilişin bir gerçek olduğunu anlayacak) O'nun bu çağrısına hamd ederek karşılık vereceksiniz (fakat bu itirafınız fayda vermeyecek). İşte o zaman (dünyada) çok az bir süre kaldığınızı anlayacaksınız.

وَقُل لِّعِبَادِي يَقُولُواْ الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلإِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا {الإسراء/53}

53. aygıl meniŋ ḳullarımḳa aysunlar ol kim ol körklügrek. kim yekler bulġanur anlar ara. bütünlükün yek erür kişilerke yaġı belgülüg.

53. Ey Peygamber! Kullarıma söyle! En güzel söz ne ise onu söylesinler. Şüphesiz şeytan insanların arasını bozmak için uğraşır. Çünkü şeytan insanın apaçık düşmanıdır.

رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلاً {الإسراء/54}

54.iḍiŋizler bilgenrek silerni eger tilese yarlıḳar silerni. azu eger tilese ḳınar silerni ıḍmadımız sėni anlar üze küḍezçi.

54. Ey Müşrikler! Rabbiniz sizi; sizin neye lâyık olduğunuzu çok iyi bilir. Dilerse sizi bağışlar, dilerse cezalandırır. Ey peygamber! Biz seni onlara vekil kılmadık; onların inkârcılığından sen sorumlu değilsin.

وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَى بَعْضٍ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا {الإسراء/55}

55. seniŋ iḍiŋ bilgenrek anı kim kökler içinde yerler içinde turur. artuḳluḳ urdımız oḳ amarı yalavaçlarḳa amarı üze bėrdimiz dāvudḳa zebūrnı.

55. Esasen Rabbin göklerde ve yerde kim varsa hepsini; bunların neye lâyık olduğunu çok iyi bilir. Onun için Biz, peygamberlerin bir kısmını diğer bir kısmından üstün kıldık. Nitekim Davud'a da Zebur'u vermiştik.[312]

312 Kureyşli müşrikler ortaya bir şüphe atmak için Yahudilere müracaat ediyor, Onlar da, "Musa'dan sonra ne bir peygamber ne de bir kitab gelmiştir" diyorlardı. Allah Zebur'u Hz. Davud'a indirdiğini bildirmek suretiyle onların bu sözlerini yalanlamıştır. Dola-

قُلِ ادْعُواْ الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِ فَلاَ يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنكُمْ وَلاَ تَحْوِيلاً {الإسراء/56}

56.aygıl oqıŋlar anlarnı kim iḍiŋizler anda aḍın erklig ermesler ḳor ziyānnı açmaḳḳa silerdin ap yme ewürmekke.

56. Ey Peygamber! De ki: "Allah'ın yanı sıra Tanrı olduğunu iddia ettiğiniz o varlıkları (sıkıntıya düştüğünüzde yardıma) çağırın bakalım. Göreceksiniz ki, onlar başınıza gelen hiçbir felâketi gideremeyecek ve onu değiştirip hayra çeviremeyeceklerdir.

أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا {الإسراء/57}

57.anlar olar tururlar oqırlar tilerler iḍileriŋe yaḳınlıḳnı ḳayuları yaḳınraḳ umarlar anıŋ yarlıḳamaḳını ḳorḳarlar anıŋ ḳınıda. çın iḍiŋ ḳını saḳlanġu.

57. Aslında müşriklerin yalvarıp yakardıkları o varlıkların kendileri de Rablerine daha yakın olmak için yol ararlar, ibadet ve dua ile uğraşır dururlar.[313] Onlar Allah'ın rahmetini umar, azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı gerçekten korkunçtur.

وَإِن مَّن قَرْيَةٍ إِلاَّ نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا {الإسراء/58}

58.yoḳ bir silerdin meger biz yoḳ yoḍun ḳıldaçı miz anı ḳıyāmet künide öŋdün azu ḳınadaçı miz anı ḳatıġ ḳın birle. erür ol bitig içinde bitimiş.

58. Halkı küfürde direnen bir beldeyi Biz kıyamet kopmadan önce mutlaka ya helâk ederiz ya da şiddetli bir azab ile cezalandırırız. Bu, Allah'ın koyduğu yasada[314] böyle yazılmıştır.

yısıyla onlar Dâvud'un peygamberliğini kabul ettiklerine göre Hz. Muhammed'in peygamber olduğunu da kabul etmeleri gerekir.

313 Âyetteki "Hangileri daha yakındır" ifadesi isim cümlesi olarak alınacak olursa: "…Rabbine daha yakın olmak için" şeklinde anlaşılır. Âyetteki "Yebteğûne" fiili çaba harcıyorlar şeklinde de anlaşılabilir. Bu takdirde mâna, "Rabbine hangileri daha yakın olacak diye ibadet ve dua ile uğraşır dururlar" şeklinde olur. Kendilerine dua edilen varlıkların, melekler, cinler, Hz. İsa ve Hz. Üzeyr olduğu rivayet edilmiştir.

314 Lafzen, "Kitapta."

وَمَا مَنَعَنَا أَن نُّرْسِلَ بِالآيَاتِ إِلاَّ أَن كَذَّبَ بِهَا الأَوَّلُونَ وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُواْ بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِالآيَاتِ إِلاَّ تَخْوِيفًا {الإسراء/59}

59.yıġmadı bizni ıḍmaḳımızdın belgülerni meger kim yalġan ḳattı anı ozaḳılar. bėrdimiz şemūd boḍunıŋa ingen törüt belgülüg küç ḳıldılar aŋar. ıḍmas miz belgülerni meger ḳorḳutmaḳ.

59. Bizim (Kureyş'in istediği) mucizeleri göndermemize engel olan şey, önceki halkların bu gibi mucizeleri yalanlayıp onlara inanmamış olmalarıdır. Nitekim Semud kavmine, Sâlih'in peygamber olduğuna açıkça delâlet eden deveyi (mucize olarak) vermiştik. Fakat onlar inanmayıp deveyi işkenceyle[315] öldürdüler ve kendilerine zulmettiler. Unutmayın ki, Biz mucizeleri sadece (kökünüzü kazıyacak bir azaba karşı) sizi uyarmak için göndeririz.[316]

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلاَّ فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلاَّ طُغْيَانًا كَبِيرًا {الإسراء/60}

60.ançada kim aydımız saŋa çınoḳ seniŋ iḍiŋ ḳapsayu bilür kişilerni. ḳılmadımız ol tüşni kim körküttimiz saŋa meger yalġan kişilerke ḳarġalmış yıġaçnı oḳıġu içinde. ḳorḳuttımız anlarnı artmas anlarḳa meger boynaġuluḳ uluġ.

60. Ey Peygamber! (Sen üzülme!) Vaktiyle Biz sana Rabbinin ilminin bütün insanları kuşattığını (onların içini dışını bildiğini, dolayısıyla ne mucize getirirsen getir inanmayacaklarını) bildirmiştik. Sana gösterdiğimiz rüyayı ve Kur'an'da lânetlenmiş olan o ağacı da insanlar için bir imtihan vesilesi kıldık.[317] Biz, müşrikleri (dünyada ve âhirette karşılaşacakları tehlikeleri anlatarak) uyarıyoruz, fakat bu onları daha da azdırıyor.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلآئِكَةِ اسْجُدُواْ لآدَمَ فَسَجَدُواْ إِلاَّ إِبْلِيسَ قَالَ أَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا {الإسراء/61}

61.ançada aydımız feriştelerke yüknüŋler ādem yalavaçḳa yükündiler meger raḥmetdin umınçsız. aydı yüknür mü men aŋar kim yarattıŋ balçıḳdın.

315 Krş. Hûd 11/65.

316 Krs. Mâide 5/115.

317 Hz. Âişe ve bazı âlimlere göre bu rüya, Hz. Peygamberin Miraç hadisesini ifade etmektedir ki, buna göre olay tamamen Peygamberin rüyasında gerçekleşmiştir. Lânetlenen ağacın ise cehennemdeki Zakkum ağacı olduğu nakledilmiştir. Bkz. Sâffât 37/63-67; Duhân 44/43-44; Vâkıa 56/51-54. Hz. Peygamber bu ağacın cehennemliklerin yiyeceği olduğunu bildirince, müşrikler bunu kendi bildikleri Zakkum ağacı sanarak alay etmişler, müslümanların da kafalarını karıştırmaya çalışmışlardır. Âyette sözü edilen "Sınama"dan maksat, müşriklerle zayıf imanlı müslümanların denenmesidir.

61. (Azdırıyor, çünkü ey müşrikler! Siz insanları azdıracağını vâdeden şeytanın izindesiniz.) Hani Biz meleklere, "Adem'e secde edin" demiştik. Melekler secde etmişler, fakat İblis secde etmemiş ve şöyle demişti: "Ben çamurdan yarattığın birine mi secde edeceğim?"

قَالَ أَرَأَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا {الإسراء/62}

62.aydı ne körürsen bu ol ol kim aġırladıŋ meniŋ üzele eger soŋ ḳoysa sen mėni ḳıyāmet künike tėgi ėrindeklegey men ök anıŋ oġlını ḳızını meger az.

62. "Bu mu Senin benden üstün tuttuğun varlık? Eğer bana kıyamete kadar süre verirsen andolsun ki, onun soyunu -çok azı hariç- azdırıp peşimden sürükleyeceğim."

قَالَ اذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَاء مَّوْفُورًا {الإسراء/63}

63.aydı barġıl kim uḍsa saŋa anlardın çın tamuġ yanutıŋızlar tükel ḳılınmış yanut.

63. Allah şöyle buyurmuştu: "Defol git huzurumdan, kim sana uyarsa hepsinin cezası cehennemdir. Hem de tam ve eksiksiz bir ceza!"

وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ وَعِدْهُمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا {الإسراء/64}

64.ḳoparġıl kimni usa sen anlardın ünüŋ birle keltürgil anlar üze aṭlıġıŋnı yaḍaġıŋnı ortaḳlaşġıl anlar birle māl tawarlar içinde oġul ḳızlar içinde. vaʿde bėrgil anlarḳa vaʿde bėrilmes anlarḳa yek meger arġuç.

64. "Haydi, gücünün yettiğini vesvesenle yoldan çıkarabilirsen çıkar. Onların üzerine süvarilerin ve piyadelerinle (bütün tuzaklarınla) yüklen. Mal mülk ve evlâtlarına ortak ol (bu yolla onlara günah işlet, yeniden dirilişin ve hesabın olmayacağına dair bütün yalan) vaadlerini sırala." Unutmayın ki, şeytanın bütün vaadleri sadece bir aldatmacadan ibarettir.

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفَى بِرَبِّكَ وَكِيلًا {الإسراء/65}

65.çın meniŋ ḳullarım yoḳ saŋa anlar üze erk türk. tap seniŋ iḍiŋ küḍezçi.

65. "Şunu bil ki ey İblis! Bana yürekten inanan kullarım üzerinde senin etkin bir gücün olmayacaktır. Bil ki, Rabbin inananları senin şerrinden korumak için yeterlidir."[318]

رَّبُّكُمُ الَّذِي يُزْجِي لَكُمُ الْفُلْكَ فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُواْ مِن فَضْلِهِ إِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا {الإسراء/66}

66.iḍiŋizler ol kim süre bėrür silerke kėmeni teŋiz içinde tilese siler anıŋ artuḳluḳındın. ol erür silerni yarlıḳaġlı.

66. Ey insanlar! (Size düşen, şeytana uymak değil Rabbinize yönelmektir. Çünkü) nimetlerinden yararlanmanız için denizde gemileri yüzdüren O'dur. Bilin ki, O size karşı Rahîm'dir; şefkat ve merhametiyle sizin için çeşitli kazanç yolları yaratmıştır.

وَإِذَا مَسَّكُمُ الْضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلاَّ إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّاكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الإِنْسَانُ كَفُورًا {الإسراء/67}

67.ḳaçan tėgse silerke ḳor ziyān teŋiz içinde yite ol oḳır siler butlardın meger aŋar yaʿnī iḍike. ḳaçan ḳutġarsa silerni yazıḳa yüz ewürseler. erür kişi nü- sipās.

67. Denizde bir tehlikeyle karşılaştığınız zaman, o tapındığınız varlıkların hiçbiri yanınızda olmaz; Allah'la baş başa kalırsınız. Fakat Allah sizi karaya çıkarıp kurtarınca da tutar O'ndan yüz çevirirsiniz. Evet, insanoğlu çok nankördür.

أَفَأَمِنتُمْ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لاَ تَجِدُواْ لَكُمْ وَكِيلاً {الإسراء/68}

68.ḳorḳınçsız mu bolduŋuzlar kim ḳuḍı alsa silerni yazınıŋ bir yarusında azu ıḍsa siler üze taştın yaġmur yana bulmaġay siler silerke küḍezçi.

68. (Tehlike sadece denizde olmaz.) Peki, Allah'ın karada sizi yerin dibine batırmayacağından veya başınıza taş yağdırmayacağından emin misiniz? Böyle bir durumda karada da O'ndan başka güvenip dayanacak kimseyi bulamazsınız.

318 Hıcr 15/28-44.

أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفا مِّنَ الرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لاَ تَجِدُواْ لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا {الإسراء/69}

69.azu ḳorḳınçsız mı bolduŋızlar ewürse silerni anıŋ içinde yaʿnī teŋiz içinde aḍın bir yol ıḍsa siler üze sıġansız sıtġan yėlni yėldin ġarḳ ḳılsa siler kėrtgünmediŋizler birle yana bulmas siler silerke biziŋ üze aŋar öç alġan.

69. Ya da (korktuğunuz için "bir daha çıkmam" dediğiniz o) denize (ihtiyacınızdan dolayı) Allah'ın sizi tekrar döndürmeyeceğinden ve (daha önceki kurtarmamıza) nankörlük etmeniz sebebiyle bu kez üzerinize şiddetli kasırgalar göndererek boğuvermeyeceğinden emin misiniz? Böyle bir durumda yine Bize karşı size arka çıkacak birini bulamazsınız.

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً {الإسراء/70}

70.aġırladımız oḳ ādem oġlanını kötürdimiz anlarnı yazı içinde deryā içinde rūzī ḳıldımız anlarḳa arıġlardın artuḳluḳ urdımız anlarḳa üküş üzele anıŋdın kim törüttimiz artuḳluḳ urmaḳ.

70. Andolsun ki, Biz Âdemoğlunu (akıl ve bilgiyle donatarak) şanlı şerefli kıldık. Onlara karada ve denizde ulaşım imkânları sağladık, temiz ve güzel yiyecekler, içecekler lutfettik. Ve onları, (yeryüzüne hâkim kılmakla ve ondan yararlanabilme kabiliyeti vermekle) yarattıklarımızın birçoğundan gerçek anlamda üstün kıldık.

يَوْمَ نَدْعُو كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ فَمَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُوْلَئِكَ يَقْرَؤُونَ كِتَابَهُمْ وَلاَ يُظْلَمُونَ فَتِيلاً {الإسراء/71}

71.ol kün oḳıġay miz tėgme boḍunnı başçıları birle. kim bėrilse bitigi oŋ elgindin anlar oḳıġaylar bitiglerini. küç ḳılınmaġaylar az nek aḍaḳ uwmuş kirçe.

71. Unutmayın ki, (bunca nimet verdiğimiz) bütün insanları kıyamet günü amel defterleriyle birlikte huzurumuza çağıracağız. Amel defteri sağ tarafından verilenler[319] onu sevinerek okuyacaklar. Onlara kıl kadar bile haksızlık edilmeyecektir.

319 Krş. Yâsin 36/12; Hâkka 69/19, 25. Amel defterinin sağdan verilmesi bir deyimdir. Araplarda sağ taraf daima iyiyi, sol taraf da kötüyü ya da uğursuzluğu temsil ederdi.

وَمَن كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلاً {الإسراء/72}

72.kim bolsa munuŋ içinde ḳarağu ol kėḍinki ajun içinde ḳarağu oḳ yolsuzraḳ.

72. Bu dünyada gerçekler karşısında kör olan, öteki dünyada da kör olacak; cennet yüzü göremeyecektir. Yol bulma konusunda körden daha şaşkın bir halde olacaktır.[320]

وَإِن كَادُواْ لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُ وَإِذًا لاَّتَّخَذُوكَ خَلِيلاً {الإسراء/73}

73. eger sınayu bėrdiler erse sėni andın yarlıġ ıḍtımız saŋa yalġan ḳoşsa sen biziŋ üze anda aḍınḳı. andaġ erse tutġaylar erdiler sėni dost.

73. Ey Peygamber! Müşrikler, neredeyse seni bile fitneye sürükleyecekler, sana vahyettiğimizden başka şeyler uydurarak onları Bize isnad eden bir iftiracı durumuna düşüreceklerdi. Eğer onların dediklerine uysaydın, güyâ seni kendilerine dost edinmiş olacaklardı.[321]

وَلَوْلاَ أَن ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلاً {الإسراء/74}

74.eger bekütmese erdimiz sėni çınoḳ emite yazġay erdiŋ anlarḳa az nerse birle.

74. Eğer Biz seni koruyarak hak üzerinde sâbit kılmasaydık, neredeyse onlara meyledecek, önerilerinin bir kısmını kabul edecektin.

إِذاً لَّأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لاَ تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا {الإسراء/75}

75.andaġ erse taturġay erdimiz saŋa üze üze tiriglik ḳın üze üze ölüm ḳın. yana bulmaġay erdiŋ saŋa biziŋ üze yārīçi.

320 "Daha şaşkın olmak", körün bir kısım âletlerle yolunu bulması mümkün iken, böyle kimselerin yol bulma konusunda hiçbir imkânlarının bulunmaması anlamına gelir. Bu mecâzî bir ifadedir. Krş. Tâhâ 20/124-126.

321 Sakîf kabilesinden bir gurup insan Peygambere gelmiş, müslüman olmak için İslâm dîninin özü ile bağdaşmayan bir kısım ayrıcalıklar istemişti. Hz. Peygamber onlara hemen cevap vermemiş, bir süre düşünmüştü. Bunun üzerine bu ve bunu takip eden iki âyet nâzil olmuş ve Peygamber uyarılmıştır.

75. Ey Peygamber! İşte o zaman Biz sana dünyayı zindan eder, âhirette ise kat kat ceza verirdik. Eğer böyle bir duruma düşseydin, Bize karşı sana yardım edecek kimse de bulamazdın.

وَإِن كَادُواْ لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ الأَرْضِ لِيُخْرِجوكَ مِنْهَا وَإِذًا لاَّ يَلْبَثُونَ خِلافَكَ إِلاَّ قَلِيلاً {الإسراء/76}

76.eger ḳoparu yazdılar erse sėni yerdin çıḳarġaylar erdi sėni andın andaġ erse ürük turmaġaylar erdi seniŋ arḳaŋda meger az.

76. Mekkeli müşrikler seni yurdundan sürüp çıkarmak için neredeyse dünyayı başına yıkacaklar. Bu takdirde bilsinler ki, kendileri de senden sonra orada fazla kalamayacaklar.

سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا وَلاَ تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلاً {الإسراء/77}

77.anıŋ yolı ıḍtımız sėnde öŋdün yalavaçlarımızdın bulmaġay sen biziŋ yolımızḳa tegşürmek.

77. Senden önce gönderdiğimiz peygamberlere de uyguladığımız yasa budur. Bu yasamızda asla bir değişiklik bulamazsın.

أَقِمِ الصَّلاَةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا {الإسراء/78}

78.aḍaḳın ḳılġıl namāznı kün meŋzeki tegşürülmekdin tün ḳaraŋḳulukıŋa tėgi taŋda oḳımaḳ. çınoḳ taŋ atarda oḳımaḳ erür ḥāžır bolġu.

78. Ey Peygamber! (Onlar ne yaparlarsa yapsınlar, sabret) Sen sabahtan akşama kadar tebliğ görevini yerine getirmeye devam et. Özellikle de sabah vakti. Çünkü sabah vaktindeki tebliğ daha çok insana ulaşmış olacaktır.[322]

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَى أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا {الإسراء/79}

322 "Salât" kelimesinin bir anlamı da "Destek vermek"tir. Dinin tebliğ edilmesi, dine destek vermek demektir. Âyetteki "Kur'an" ifadesi ise "Kırâat" yani okuma ve tebliğ etme anlamında kullanılmıştır. Hicaz bölgesinde insanlar sabah ve akşam vakti toplanır, günlük işleriyle ilgili görüşür, sohbet ederlerdi. Sabah vakti daha çok insan bir araya geldiği için Allah, daha çok kişiye ulaşacağı gerekçesiyle Hz. Peygambere bu vakitte yapılacak tebliğin önemini hatırlatmaktadır.

79. tündin oḍaġ turġıl aŋar artuḳluḳ saŋa bolġay kim ḳoparġay sėni iḍiŋ orun ögdülmiş orunda.

79. Bu çabana ek olarak gecenin bir kısmında kalkıp tebliğ görevini daha verimli yapabilmen konusunda kafa yor.[323] Rabbin seni mutlaka kadir-kıymetinin bilineceği; tebliğini rahat yapabileceğin bir yere (Medine'ye sâlimen) ulaştıracaktır.

وَقُل رَّبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَل لِّي مِن لَّدُنكَ سُلْطَانًا نَّصِيرًا {الإسراء/80}

80.aygıl iḍimā! kigürgil mėni köni kirmekke çıḳargıl mėni könilik çıḳışıŋa ḳılġıl mėni maŋa sėndin yaru ḥüccet yārī bėrigli.

80. Sen şöyle dua et: "Rabbim, (mademki beni yurdumdan çıkaracaklar) Sen bana, gireceğim yere (Medine'ye) razı olacağın şekilde girmemi lutfet. Çıkacağım yerden (Mekke'den) sağ salim çıkmamı sağla. Rabbim! Katından beni destekleyecek bir güç, bir kuvvet ver."

وَقُلْ جَاء الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا {الإسراء/81}

81.aygıl keldi yaraġlıġ yoḳ yoḍun boldı yaraġsız. çın yaraġsız erür yoḳ bolġu.

81. Ve de ki: "Hak geldi, bâtıl yok olup gitti. Çünkü bâtıl yok olup gitmeye mahkûmdur."

وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاء وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلاَ يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلاَّ خَسَارًا {الإسراء/82}

82.indürdimiz oḳıġudın anı ol em turur yarlıḳamaḳ kėrtgünüglilerke arturmas küç ḳılıġlılarḳa meger ḳor ziyān.

82.Biz (bâtılı yok eden) Kur'an'ı müminlere şifa ve rahmet kaynağı olarak indiriyoruz. Fakat o, zâlimlerin sadece hüsranını artırıyor.

323 Krş. Müzzemmil 73/1-3. Âyet, tebliğ ile görevli kimselerin diğer insanlardan farklı ilave sorumluluklarının bulunduğuna dikkat çekmektedir.

وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى الإِنسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَؤُوسًا {الإسراء/83}

83.ḳaçan niʿmet bėrse miz kişiler üze yüz ewrer tezer bir sınardın. ḳaçan tėgse aŋar yawuzluḳ bolur umınçsız.

83. Zaten Biz insanoğluna ne zaman bir nimet lutfetsek, (bu nimeti bizim verdiğimizi unutur ve nankörce) yüz çevirir ve Bizden uzaklaşır. Kendisine bir kötülük dokununca da tamamen ümitsizliğe düşer.

قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَى سَبِيلاً {الإسراء/84}

84.aygıl ḳamuġ ḳılur öz meŋzeki tüşi üze. iḏiŋiz bilgenrek anı ol könmişrek yolḳa.

84. Sen yine de ki: "Herkes kendi özüne, mayasına uygun hareket eder. Rabbiniz ise kimin doğru yolda olduğunu çok iyi bilir."

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُم مِّن الْعِلْمِ إِلاَّ قَلِيلاً {الإسراء/85}

85. ayturlar saŋa cāndın aygıl cān. iḏim yarlığından bėrilmediŋizler biligdin meger az.

85. Ey Peygamber! Sana vahiy getiren Cebrail'i[324] soruyorlar. De ki: "Benim bildiğim Cebrail'in, vahyi Rabbimin emriyle getirmiş olduğudur. İnsanlara[325] bu konuda çok az bilgi verilmiştir."

وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ ثُمَّ لاَ تَجِدُ لَكَ بِهِ عَلَيْنَا وَكِيلاً {الإسراء/86}

86.eger tilese miz ėletgey ök miz anı yarlıġ ıḏtımız saŋa yana bulmaġay sen saŋa anıŋ birle biziŋ üze küḏezçi.

324 Lafzen, "Ruh hakkında" Buradaki "Ruh" kelimesi hakkında şu görüşler ileri sürülmüştür: 1- Cebrâil. Bkz. Nahl 16/2, 102; Şuarâ 26/193; Kadr 97/4. 2- Kuran ve vahiy. Bkz. Şûrâ 42/52. 3- Hayatın başlangıcı, canlı varlıklara verilen ilk hayat. Biz âyetin siyak ve sibakına uygun olan anlamı tercih ettik.

325 Lafzen, "Size."

86. (Unutma ki, vahyi indirme konusunda tek yetkili Biziz) Eğer Biz dileseydik, sana vahyettiklerimizi de alıp götürürdük. O zaman sen, Bize karşı seni savunacak (elinden aldığımız vahyi geri getirecek) bir yardımcı bulamazdın.

إِلاَّ رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ إِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا {الإسراء/87}

87.meger yarlıḳamaḳ iḍiŋdin. çın anıŋ artuḳluḳı erür seniŋ üze uluġ.

87. Fakat böyle yapmaması, Rabbinin sana olan rahmetinden ve şefkatindendir. Çünkü O'nun sana olan lutuf ve keremi büyüktür.

قُل لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَن يَأْتُواْ بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لاَ يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا {الإسراء/88}

88.ayġıl eger birikse kişi perī keldürmekleri üzele bu oḳıġu meŋizlig keltürmegeyler anıŋ teg. eger bolsa amarıları amarıke yārīçi.

88. Ey Peygamber! Onlara de ki: "Yemin ederim, bütün insanlar ve cinler, bana vahyedilen bu Kur'an'ın bir benzerini meydana getirebilmek için bir araya gelseler, el ele, omuz omuza verseler yine de onun bir benzerini ortaya koyamazlar."

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلاَّ كُفُورًا {الإسراء/89}

89. ewürdimiz tewürdimiz kişilerke bu oḳıġu içinde tėgme meŋzekdin. unamadı boḍunnuŋ üküşrekleri meger nū-sipāslıḳ.

89. İşte Biz, bu Kur'an'da her türlü misâli insanlara çeşitli şekillerde tekrar tekrar açıkladık. Hal böyle iken insanların haktan yüz çevirmesi nankörlükten başka bir şey değildir.

وَقَالُواْ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الأَرْضِ يَنبُوعًا {الإسراء/90}

90.aydılar kėrtgünmegey ök miz saŋa aḳıtmaġınça tėgi yerdin aḳar yul bulaḳ.

90. Üstelik bir de şöyle dediler: "Sen, bize yerden bir pınar fışkırtmadıkça biz sana inanmayacağız."

أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الأَنْهَارَ خِلالَهَا تَفْجِيرًا {الإسراء/91}

91.azu bolġay saŋa bir būstān ḫurmādın üzümdin tartıp aḳıtsa sen arıḳlarnı anıŋ ortasında tartıp aḳıtmaḳ.

91. "Yahut (sana inanmamız için) kendine ait üzüm ve hurma bahçelerin bulunmalı, onların arasından çağıl çağıl akan ırmaklar, sular fışkırtmalısın."

أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاء كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِيَ بِاللّهِ وَالْمَلآئِكَةِ قَبِيلاً {الإسراء/92}

92.azu tüşürse sen kökni neteg kim aydıŋ biziŋ üze kesek kesek azu keltürse sen Taŋrını ferişteleri tuşlaşu.

92. "Ya da bizi korkutmak için ileri sürdüğün gibi[326] göğü parça parça üzerimize düşürmeli yahut Allah'ı ve melekleri karşımıza çıkarmalısın."

أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَى فِي السَّمَاء وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّقْرَؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنتُ إِلاَّ بَشَرًا رَّسُولاً {الإسراء/93}

93.azu bolsa saŋa bir ėw altundın azu aşsa sen kökke. kėrtgünmegey miz aġmışıŋḳa. ançaḳ indürse sen biziŋ üze bir bitig oḳısa miz anı. ayġıl arıġ menim iḍim ermes men meger bir yaŋluḳ yalavaç.

93. "Veyahut altından bir köşkün olmalı ya da göğe çıkmalısın; fakat bize oradan okuyacağımız somut bir kitab getirmedikçe göğe çıktığına da aslâ inanmayız." Ey Peygamber! De ki: " Fesübhanallah! Bunu nasıl söylersiniz? Ben sadece bir insanım ve yalnızca bir uyarıcıyım."

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُواْ إِذْ جَاءهُمُ الْهُدَى إِلاَّ أَن قَالُواْ أَبَعَثَ اللّهُ بَشَرًا رَّسُولاً {الإسراء/94}

326 Burada Sebe' 34/9. âyete işaret vardır.

94.yıġmadı kişi kim kėrtgünmekleri ançada kim keldi anlarķa köni yol meger kim aydılar ıḍtı mu Taŋrı bir yaŋluķ yalavaç.

94. Zaten kendilerine hidayet rehberi bir peygamber geldiğinde, insanların inanmalarına engel olan şey, onların, "Allah bize (bir meleği değil de) bir insanı mı peygamber olarak gönderdi?" şeklindeki anlayışlarıdır.

قُل لَّوْ كَانَ فِي الأَرْضِ مَلآئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاء مَلَكًا رَّسُولاً {الإسراء/95}

95. ayġıl eger bolsa erdi yer içinde ferişteler yöriyürler amrulmışlar indürgey erdimiz anlar üze kökdin bir yaŋluķ yalavaç.

95. Ey Peygamber! Sen onlara de ki: "Eğer yeryüzünde yerleşip güven içinde gezip dolaşanlar (insanlar değil) melekler olsaydı, Biz onlara (bir insanı değil) gökten bir meleği peygamber olarak gönderirdik."

قُلْ كَفَى بِاللّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا {الإسراء/96}

96.ayġıl tap Taŋrı tanuķ mėnli ara. silerli ara. ol erür ķullarını biligli körügli.

96. Nihayet onlara şunu söyle: "Aramızda şâhit olarak yalnız Allah yeter. Çünkü O, kullarının niyetlerini bilir, yapıp ettiklerinden haberdardır ve onları görüp gözetlemektedir."

وَمَن يَهْدِ اللّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاء مِن دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا مَّأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا {الإسراء/97}

97.kimni köni yolķa köndürse Taŋrı ol köni yolluġ ol. yana kimni azıtsa bulmaġay sen anlarķa dostlar anda aḍın. ķoparur miz anlarnı ķıyāmet kün yüzleri üze ķaraġular aġınlar saġırlar. yanġu yerleri tamuġ ol. neçe kim öçse otı arturġay miz anlarķa çoġluġ otnı.

97. Allah kime hidayet etmişse o doğru yolu bulmuştur. Kimi de (küfürde direndiği için) dalâlette bıraktıysa, ona Allah'tan başka yardım edecek kimseyi bulamayacaksın. Biz, dalâlette kalan kimseleri kıyamet günü kör, sağır ve dilsiz olarak ve yüzükoyun sürünür vaziyette mahşer yerine getireceğiz. Onların yeri yurdu cehennemdir. O cehennemin ateşi ne zaman

sönmeye yüz tutsa, Biz onun alevler püsküren korkunç ateşini körükleriz.

ذَلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِآيَاتِنَا وَقَالُواْ أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا {الإسراء/98}

98.ol turur anlarnıŋ yanutı anıŋ üçün tandılar biziŋ belgülerimizke aydılar ḳaçan bolsa miz süŋükler uwuş tüwüş biz mü ḳoparılġular miz yaŋı yaratıġ.

98. Onların bu şekilde cezalandırılmalarının sebebi, âyetlerimizi inkârda direnmeleri ve "Biz, kemik yığını haline gelip un ufak olduktan sonra tekrar mı diriltileceğiz?!" diyerek alay etmeleridir.

أَوَلَمْ يَرَوْاْ أَنَّ اللّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ قَادِرٌ عَلَى أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلاً لاَّ رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى الظَّالِمُونَ إَلاَّ كُفُورًا {الإسراء/99}

99.azu körmes müler bütünlükün Taŋrı ol kim törütti köklerni yerlerni uġan turur yaratmaḳ üzele anlar meŋizlig ḳıldı anlarḳa atalmış vaḳt sėzik yoḳ anıŋ içinde. unamadı küç ḳılıġlılar meger nū-sipāslıḳ.

99. Bu insanlar gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onları önceden olduğu gibi tekrar yaratmaya muktedir olduğunu bilmezler mi? Allah onlar için bir gün sona ereceği kesin olan belli bir süre tayin etmiştir. Hal böyle iken zalimlerin haktan yüz çevirmesi, nankörlükten başka bir şey değildir.

قُل لَّوْ أَنتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الإِنفَاقِ وَكَانَ الإِنسَانُ قَتُورًا {الإسراء/100}

100.ayġıl eger siler erklig bolsa siler iḍimnüŋ yarlıḳamaḳınıŋ ḫazīneleriŋe andaġ erse berk tutġay erdiŋizler bėrmek ḳorḳınçında. erür kişiler berk tutġan.

100. Ey Peygamber! (Senden ırmaklar, bahçeler, hazineler isteyenlere) de ki: "Siz Allah'ın rahmet hazinelerine sahip olsanız, yine de geçim korkusuyla onlara sımsıkı sarılırdınız, kimseye yardım etmezdiniz. Zaten insan çok cimridir.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ فَاسْأَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ جَاءهُمْ فَقَالَ لَهُ فِرْعَونُ إِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا مُوسَى مَسْحُورًا {الإسراء/101}

101.bėrdimiz ök mūsāke toḳuz nişānları belgülügler. sorġıl Taŋrı ḳulı oġlanıŋa ançada kim keldi anlarḳa aydı aŋar fir'avn men sėznür men sėni ay mūsā yelwikmiş.

101. (Evet, müşriklerin istekleri yerine gelmiş olsa da onlar inanmayacaklardır) Nitekim Biz Musa'ya dokuz açık mucize vermiştik.[327] Sen bunu İsrailoğullarına sor (sana söyleyeceklerdir). Hani Musa, İsrailoğullarına peygamber olarak gelmiş ve (onları serbest bırakması için Firavuna gittiğinde,[328] bu dokuz mucizeye rağmen) Firavun yine de ona, "Ey Musa! Bence sen büyülenmiş, ne söylediğini bilmeyen birisin" demişti.

قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنزَلَ هَؤُلاء إِلاَّ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا فِرْعَونُ مَثْبُورًا {الإسراء/102}

102.aydı bildiŋ anı fir'avn indürmedi bular meger kökler yerler iḍisi körüp bilig arıtġular. men sėzinür men ay fir'avn helāk bolmış.

102. Musa da ona, "Sen de pekâlâ biliyorsun ki, göklerin ve yerin Rabbi olan Allah bunları apaçık mucizeler olarak indirmiştir. Ey Firavun! Ben de inanıyorum ki, sen mahvolmuşsun da haberin yok!" demişti.

فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ الأَرْضِ فَأَغْرَقْنَاهُ وَمَن مَّعَهُ جَمِيعًا {الإسراء/103}

103.tiledi kim ḳoparmaḳ olarnı yerdin. suwḳa baturdımız anı anıŋ birlekini yumḳını.

103. Sonunda Firavun, Musa ve İsrailoğullarını ülkeden çıkarıp onların köklerini kazımaya karar verdi. Biz de Firavun ve onunla birlikte olanların hepsini denizde boğduk.

وَقُلْنَا مِن بَعْدِهِ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ اسْكُنُواْ الأَرْضَ فَإِذَا جَاء وَعْدُ الآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا {الإسراء/104}

104.aydımız anda kėḍin Taŋrı ḳulı oġlanını amruluŋlar yerde ḳaçan kelse kėḍinki vaḳt keltürgey miz silerni ḳatıḳ ḳarmaḳ.

327 Hz. Musa'ya verilen dokuz mucize için Bkz. Â'râf 7/133 ve ilgili not.
328 Krş. Â'râf 7/105.

104. Bundan sonra da İsrailoğullarına, "Yeryüzüne artık güven içinde yerleşin, rahatça yaşayın,[329] fakat unutmayın ki, kıyamet günü hepinizi bir araya toplayacağız" dedik.

وَبِالْحَقِّ أَنزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا {الإسراء/105}

105.yaraşı birle indürdimiz anı yaraşı birle indi. ıḍmadımız sėni meger sewinç bėrigli ḳorḳıtıġlı.

105. Ey Peygamber! Hak ve hakikatlerle dolu bu Kur'an'ı Biz indirdik, o sana hak olarak (hiçbir değişikliğe uğramadan) ulaştı. Bil ki, Biz seni de (böyle bir Kitapla) sadece bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik.

وَقُرْآناً فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنزِيلاً {الإسراء/106}

106.oḳıġu belgürttimiz anı oḳımaḳın üçün anı kişiler üze üzüklüg üze. indürdimiz anı indürmek.

106. Biz bu Kur'an'ı insanlara uzun bir süreye yayarak okuman (ve böylece onların daha iyi hazmetmeleri) için kısım kısım açıkladık ve onu ihtiyaç oldukça peyderpey indirdik.

قُلْ آمِنُواْ بِهِ أَوْ لاَ تُؤْمِنُواْ إِنَّ الَّذِينَ أُوتُواْ الْعِلْمَ مِن قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلأَذْقَانِ سُجَّدًا {الإسراء/107}

107.ayġıl kėrtgünügliler aŋar azu kėrtgünmesler. çın anlar bėrdiler biligni anda öŋdün ḳaçan oḳılsa anlar üze tüşerler saḳaḳları birle yüknü.

107. Şimdi sen ("Biz sana… aslâ inanmayacağız" diyenlere)[330] de ki: "İster inanın ister inanmayın. Şu bir gerçektir ki, bundan önce kendilerine ilâhî bilgi verilmiş olanlara bu Kur'an okunup anlatıldığı zaman, yüzüstü kapanarak secde ederler."

وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولاً {الإسراء/108}

108. ayurlar arıġlıḳ iḍimizā! kim erür iḍimiz üḍ urmaḳı ḳılınġu.

329 Âyette geçen, "Yeryüzü" kelimesi, Mısır veya Şam-Filistin bölgesi olarak açıklanmıştır.
330 Bkz. Bu sûrenin 90-93. âyetleri.

108. "Ve şöyle derler: Rabbimiz yücelerden yücedir. İşte O'nun vaadi şimdi açık bir şekilde gerçekleşmiş bulunuyor."[331]

وَيَخِرُّونَ لِلأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا {الإسراء/109}
(سجدة مستحبة)

109.tüşerler saḳaḳları birle yıġlarlar arturur anlarḳa ḳorḳmaḳ.

109. (İşte böyle deyip) ağlayarak tekrar yüzüstü secdeye kapanırlar ve Kur'an (okundukça) onların sevgi ve saygıları daha da artar.

قُلِ ادْعُواْ اللّهَ أَوِ ادْعُواْ الرَّحْمَنَ أَيًّا مَّا تَدْعُواْ فَلَهُ الأَسْمَاء الْحُسْنَى وَلاَ تَجْهَرْ بِصَلاَتِكَ وَلاَ تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلاً {الإسراء/110}

110. ayġıl oḳıŋlar Taŋrını azu oḳıŋlar rūzī bėrigli. aḍını ḳayusı kim oḳısa siler aŋar turur ėḍgü atlar. ün ėşitür oḳımaġıl namāzıŋda aḳru yme oḳımaġıl anda tilegil ėkki ara yol.

110. Ey Peygamber! De ki: "İster Allah diyerek, ister Rahmân diyerek dua edin.[332] O'na bu isimlerden hangisiyle dua ederseniz edin (O birdir) ve en güzel isimler O'nundur." Bununla beraber ey Peygamber! Sen namazında niyazında sesini ne yükselt ne de kıs. İkisi arasında bir yol tut.

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِيٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا {الإسراء/111}

111. ayġıl ögdilig Taŋrıḳa ol kim tutmadı oġul ḳız bolmadı aŋar ortaḳ erklig içinde bolmadı aŋar dost uçuzluḳdın uluġlaġıl anı uluġluḳ birle uluġlamaḳ yāḍ ḳılġıl anı.

111. Ve yine de ki: "Bütün övgüler, şükürler hiçbir çocuk edinmeyen ve egemenliğinde hiçbir ortağı bulunmayan, acze düşmediği için herhangi bir yardımcıya da muhtaç olmayan Allah'adır." Sen O'nu lâyık olduğu şekilde yücelt, ulula.

331 Bu vaad, Tevrat ve İncil'in, Hz. Peygamberin geleceği ile ilgili verdiği haberdir. Bkz. Saff 61/6 ve ilgili not.

332 Bu âyet, Hz. Peygamberin dua ederken "Yâ Rahmân" dediğini duyan müşriklerin, "Muhammed bize tek Tanrıya inanmamızı söylüyor ama kendisi, Allah ve Rahmân olmak üzere iki Tanrıya inanıyor" demeleri üzerine inmiştir.

18 سُورَةُ الْكَهْفِ

Mekke'de inmiştir. 110 âyettir. 28, 83 ve 101. âyetlerin Medine'de nâzil olduğu rivayet edilir. Sûre "Ashab-ı Kehf"ten, mağarada uyuyup kalan yedi arkadaştan bahsettiği için bu adı almıştır.

(18)

sūretü ʾl-kehf

ḳayu kim erse āḍine küninde sūrėtü ʾl-kehfni bir yolı oḳur bolsa yana kelür āḍineġa. şükr ü Taŋrı teʿālā anı taḳı ehl-i beytini ẓālimler élgindin taḳı barçalardın saḳlaġay.

bu el-ḥamd sūresi yüz taḳı on bir āyet turur medenī turur.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ol iḍi atı birle kim tiledi anlarıŋ işin ėte bėrdi. bağırsaḳ kim özin körkitmedi. bağışlaġu kim ʿöẕr ḳılmışlarını bezerleyü yarlıḳadı.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجَا {الكهف/1}

1. ögdilig ol iḍike kim indürdi ḳulı üze bitigni ḳılmadı anı egri.

1. Hamd; bütün övgüler, şükürler yalnız Allah'a mahsustur. O Allah ki, kuluna Kur'an'ı indirmiş ve onda hiçbir tutarsızlığa yer vermemiştir.

قَيِّمًا لِّيُنذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِن لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا {الكهف/2}

2. tüz köni ḳorḳutsa ḳatıġlıḳ birle anıŋ üskindin sewünç bėrse kėrtgünüglilerke anlar kim ḳılurlar ėḍgülüklerni. çın anlarḳa turur ėḍgü yanut.

2-3. Ve Allah onu, küfürde direnenleri kendi katından gelecek şiddetli bir azab ile uyarmak,

iyi ve yararlı işler yapan müminleri içinde sürekli kalacakları cennetle[333] müjdelemek için dosdoğru (insanlığın manevî eğitimini üstlenen)[334] bir kitab olarak indirmiştir.

مَاكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا {الكهف/3}

3.ürük turuġlılar anıŋ içinde tutaşı.

2-3. Ve Allah onu, küfürde direnenleri kendi katından gelecek şiddetli bir azab ile uyarmak, iyi ve yararlı işler yapan müminleri içinde sürekli kalacakları cennetle[335] müjdelemek için dosdoğru (insanlığın manevî eğitimini üstlenen)[336] bir kitab olarak indirmiştir.

وَيُنذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا {الكهف/4}

4.ḳorḳutsa anlarnı kim aydılar tutundı Taŋrı oġul ḳız.

4. Bu kitabın diğer bir indiriliş amacı da, "Allah çocuk edindi" diyenleri uyarmaktır.

مَّا لَهُم بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِآبَائِهِمْ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا {الكهف/5}

5.yoḳ anlarḳa aŋar bir biligdin ap yme atalarıŋa. uluġ boldı bir söz çıḳar ağızlarındın. aymaslar meger yalġan.

5. Böyle diyenlerin kendilerinin de atalarının da bu konuda hiçbir bilgileri yoktur. Ağızlarından çıkan bu söz ne kadar da çirkin! Onların bu sözü katıksız bir yalandır.

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا {الكهف/6}

6.bolġay kim sen öldürdeçi sen özüŋni anlarnıŋ izleri üze eger kėrtgünmeseler bu sözke ḳadġun.

333 Lafzen, "Güzel bir ecirle."

334 Âyetteki "Kayyimen" kelimesi, "Dosdoğru, sağlam, tutarlı, çelişkisiz" anlamlarına gelir. Burada diğer semavî kitapların tahrife uğrayıp uğramadığını kontrol eden ve korunması Allah tarafından üstlenilen kitab anlamına da gelmektedir. Bu kelime, kitab açısından ele alındığında Kur'an'ın, insanlığın mânevî eğitimini üstlenen bir kitab olduğunu ifade etmektedir.

335 Lafzen, "Güzel bir ecirle."

336 Âyetteki "Kayyimen" kelimesi, "Dosdoğru, sağlam, tutarlı, çelişkisiz" anlamlarına gelir. Burada diğer semavî kitapların tahrife uğrayıp uğramadığını kontrol eden ve korunması Allah tarafından üstlenilen kitab anlamına da gelmektedir. Bu kelime, kitab açısından ele alındığında Kur'an'ın, insanlığın mânevî eğitimini üstlenen bir kitab olduğunu ifade etmektedir.

6. Ey Peygamber! Onlar bu söze (Kur'an'a) inanmıyorlar diye arkalarından üzülüp kendini helâk mi edeceksin?

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا {الكهف/7}

7.biz ḳıldımız ne kim yer üzekini bezek anlarḳa sınamaḳımız üçün anlarnı olarda ḳayusı körklügrek işin.

7. (Niye üzülüyorsun ki!) Biz, yeryüzünde göz alıcı güzellikler yaratarak kimin (bu güzelliklere aldanmayıp) iyi ve güzel işler yapacağı konusunda insanları sınamak istedik.

وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا {الكهف/8}

8.biz ḳıldaçılar miz ne kim anıŋ üzekini suw tėgmedük ḳaḳ yer turur.

8. Bil ki, Biz bir gün yeryüzündeki bütün bu güzellikleri kupkuru toprak haline getireceğiz (inkârcıların sahip oldukları o göz alıcı güzellikler yok olup gidecektir).

أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا {الكهف/9}

9.azu sėzindüŋ mü kim üŋür iḍileri bitig iḍileri erdiler biziŋ belgülerimizde taŋ.

9. Ey Peygamber! (Yeryüzünü göz alıcı güzelliklerle donatıp sonra da onları kupkuru bir toprak haline getirişimiz gibi pek çok delilimiz varken) yoksa sen (sana sorulan) "Mağara arkadaşları" ve "Rakîm"i[337] bizim diğer delillerimiz yanında şaşılacak bir şey mi sandın?

إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا {الكهف/10}

10.ançada sıġındı yigitler üŋürke aydılar iḍimizā! bėrgil biziŋke sėndin yaru yarlıḳamaḳ. ėte bėrgil biziŋke işimizdin köni yol.

337 "Rakîm" konusunda farklı görüşler vardır: 1- Mağaraya sığınan gençlerin, zulmünden kaçtıkları, o dönemin hükümdarı Decius. 2- Mağara arkadaşlarının isimlerinin yazılı olduğu levha. 3- Mağara arkadaşlarının içinde bulunduğu vâdi veya dağ. 4- "Kumran Yazmaları" diye tanınan Essenîler'e ait kitab ve yazılar.

10. Bir zamanlar inançlı birkaç genç, büyükçe bir mağaraya sığınmış ve şöyle dua etmişti: "Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver, içinde bulunduğumuz (şu sıkıntılı) durumdan kurtaracak bir çıkış yolu göster."

فَضَرَبْنَا عَلَى آذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا {الكهف/11}

11.urdımız ḳulaḳları üze üŋür içinde yıllar sanın.

11. Biz onları mağarada, yıllarca süren derin bir uykuya daldırdık.

ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَى لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا {الكهف/12}

12.yana ḳopġardımız anlarnı bilip belgürte kim ėkki ögürde birisi saġanraḳ anı kim ürgerdiler rüzgārın.

12. Sonra onları uykudan uyandırdık. Ardından da (kendi içlerinden) iki tarafın, mağarada ne kadar uyuyup kaldıklarına dair yaptıkları tartışmalara şâhit olduk.[338]

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى {الكهف/13}

13.biz ḳıṣṣa ḳıla kim seniŋ üze anlarıŋ ḫaberlerini yaraşı birle. anlar ḳoç yigitler erdiler kėrtgündiler iḍilериŋe arturdımız anlarḳa köni yol.

13. Ey Peygamber! Biz şimdi sana onların hikâyesini, hakikatlerle dolu bir ibret vesilesi olarak anlatacağız: Onlar Rablerine inanan birkaç genç idi. Biz de onların inançlarını güçlendirmiş,

وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَن نَّدْعُوَ مِن دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا {الكهف/14}

14.badımız köŋülleri üze ançada ḳoptılar aydılar iḍimiz kökler yerler iḍisi turur. oḳımas miz anda aḍın hīç tapunġuḳa aymas bolur miz andaġ erse yalġan.

338 Mağaradakilerin diriltilme sebebini, "Uykuda geçen süreyi iki topluluktan hangisinin daha iyi hesaplayacağını ortaya koymak" şeklinde anlamak makul görünmemektedir. Bu sebeple biz, "Li na'leme" kelimesinin başındaki "Lâm" harfine, illet (sebep) anlamı değil, âkıbet (sonuç) anlamı vermeyi tercih ettik. Âyet 19. âyetle birlikte değerlendirildiğinde, verdiğimiz anlamın daha uygun olduğu anlaşılmaktadır.

14. Kalplerine de cesaret vermiştik. Onlar (putlara tapmalarını emreden hükümdarlarına) isyan ederek şöyle demişlerdi: "Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. Biz, O'ndan başka bir Tanrıya aslâ yalvarıp yakarmayacağız. Aksi takdirde gerçeğe aykırı, saçma sapan sözler söylemiş oluruz."

هَؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً لَّوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا {الكهف/15}

15.bular boḍunumız tuttılar anda adın tapunġular. nelük keldürmesler anlar üze bir ḫüccet belgülüg. kim ol küç ḳılıġlıraḳ anıŋdın kim ḳoşdı Taŋrı üze yalġan.

15. "Şu bizim halk, Allah'ı bırakıp başka Tanrılar edindi. Gittikleri yolun doğruluğunu gösteren açık bir delil getirseler bâri. (Söyler misiniz?) Uydurdukları yalanları Allah'a isnad eden iftiracılardan daha zâlim kim olabilir?"

وَإِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَنشُرْ لَكُمْ رَبُّكُم مِّن رَّحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُم مِّنْ أَمْرِكُم مِّرْفَقًا {الكهف/16}

16.ançada kitse siler olardın tapunmaslar meger Taŋrıḳa. sıġınıŋlar üŋürke yaḍġay silerke iḍiŋizler anıŋ yarlıḳamaḳındın ėtgey silerke işiŋizlerdin yumşaḳlıḳ.

16. (İçlerinden birisi şöyle demişti:) "Mademki siz kavminizle ayrı düştünüz ve Allah'tan başkasına ibadet etmeyeceksiniz, o halde bir mağaraya sığının ki, Rabbiniz rahmetiyle sizi kuşatsın, işinizde bir kolaylık sağlayıp sizi (içinde bulunduğunuz zor durumdan) kurtarsın."

وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَت تَّزَاوَرُ عَن كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَت تَّقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِّنْهُ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ مَن يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِي وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُّرْشِدًا {الكهف/17}

17.körgey sen künni ḳaçan tuġsa ḳışar üŋürlerindin oŋ yarudın ḳaçan batsa kiter erdi sol yandın anlar kėŋlik içinde andın. ol Taŋrı belgülerindin. kimni köni yolḳa köndürse Taŋrı ol turur köni yolḳa köndürülmiş. kimni köni yoldın azıtsa bulmaġay sen aŋar bir dost köndürügli.

17. Ey Peygamber! (Bu gençler mağarada öyle bir konumda uyuyorlardı ki,) sen orada olsaydın güneşin mağaranın içerisini, doğarken sağ taraftan, batarken ise sol taraftan yalayıp geçtiğini görürdün. Onlar mağaranın geniş bir kısmında idiler.[339] İşte bu, Allah'ın mucizelerinden biridir. Allah kime doğru yolu gösterirse o hidayete ermiştir, kimi de dalalette bırakırsa ona yardım edecek bir dost ve yol gösterecek bir rehber yoktur.[340]

وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ وَكَلْبُهُم
بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ
رُعْبًا {الكهف/18}

18.sėzingey sen anlarnı uḍaġlar tėp anlar uḍuġlılar. ewrer miz anlarnı oŋ yarudın sol yaruḳa. anlarıŋ iti yaḍıġlı ėkki ḳarışını eşikde. eger köz kemişmese sen anlar üze yüz ewürgey erdiŋ anlardın ḳaça tolunġay erdiŋ anlardın ḳorḳınç birle.

18. Uyudukları halde sen onları uyanık zannederdin. Biz onları bazen sağ bazen de sol taraflarına döndürüyorduk; köpekleri de mağaranın girişinde ayaklarını uzatmış yatıyordu. Sen onların hallerini görseydin, ürperir kaçar ve büyük korkuya kapılırdın.

وَكَذَلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ
بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُم بِوَرِقِكُمْ هَذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ
فَلْيَنظُرْ أَيُّهَا أَزْكَى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُم بِرِزْقٍ مِّنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا
{الكهف/19}

19.andaġoḳ ḳopardımız anlarnı aytışsalar anlar ara. aydı bir ayıġlı anlardın neçe ürgeydiŋizler. aydılar ürgeydimiz bir kün azu bir künnüŋ bir ançası. aydılar iḍiŋizler bilgenrek neçe ürgeydiŋizler. ıḍıŋlar biregüŋizlerni bu yormaḳıŋız birle bu kentke. körsün ḳayusı arıġraḳ yėmlükün. keldürsün silerke yėmlükni andın yumşaḳlıḳ ḳılsun bildürmesün silerni kim erseke.

19. Nihayet Biz onları nasıl uyuttuysak aynı şekilde de uyandırdık. Bunun üzerine birbirlerine sormaya başladılar. İçlerinden birisi, "Burada böylece ne kadar uyuyup kaldık acaba?" diye sordu. Bir diğeri de, "Bir gün ya da bir günden daha az kalmış olmalıyız" diye cevap verdiler. Diğerleri ise şöyle söylediler: "Ne kadar uyuyup kaldığınızı Rabbiniz daha iyi bilir. Şimdi (siz tartışmayı bırakın da) içinizden birini şu para ile şehre gönderin. Halktan kim temiz ve uygun

339 Güneş onlara doğrudan vurmuyordu, hep gölgede kalmış oluyorlardı.

340 Yani inancından dolayı karşılaştığı sıkıntılara sabretmek suretiyle hidayet yolunda yürürse, Allah onu Ashâb-ı Kehf gibi hidayete erdirir. Kim de küfürde direnir ve inananlara zulmetmek suretiyle dalâlet yolunu tercih ederse Allah da onu inananlara zulmeden Dikyanus ve halkı gibi dalâlette bırakır.

yiyecek satıyorsa araştırsın, ondan yiyecek bir şeyler alsın gelsin, fakat çok dikkatli davransın, sizin burada olduğunuzu hiç kimseye belli etmesin."

إِنَّهُمْ إِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَن تُفْلِحُوا إِذًا أَبَدًا {الكهف/20}

20.anlar eger elig bolsalar siler üze taşlayu öldürgeyler silerni azu ḳaytarġaylar silerni öz dīnlerine ḳurtulmaġay siler andaġ erse tutaşı.

20. "Çünkü halk sizi ele geçirecek olursa, ya taşa tutup öldürür ya da zorla kendi dinlerine döndürür ve işte o zaman ebediyen iflâh olmazsınız."

وَكَذَٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا إِذْ يَتَنَازَعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِم بُنْيَانًا رَّبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا {الكهف/21}

21.andaġoḳ belgürttimiz anlar üze bilsünler kim kim Taŋrınıŋ vaʿdesi köni turur çın ḳıyāmet sėzik yoḳ anıŋ içinde. ançada çandaştılar anlar ara işlerini aydılar ḳoparuŋlar anlar üze tamlar. aydılar bilgenrek turur anlarnı. aydı anlar uttılar işleri üze ėtgey miz anlar üze bir mezgit.

21. Böylece Biz (şehre alış veriş için giden genç vasıtasıyla) halkın onlardan haberdâr olmasını sağladık. Amacımız, Allah'ın, öldükten sonra dirilmeye dair vaadinin gerçek olduğunu ve kıyametin kopacağına hiç şüphe olmadığını insanların bilmesini sağlamaktı. (Onlar öldükten bir süre sonra) halk, onlar hakkında aralarında tartışmaya başladı. Bir kısmı, "Üzerlerine bir bina yapın (bir anıt dikin), onların hallerini Rableri daha iyi bilir" dedi. Bu konuda görüşleri kabul görenler ise, "En iyisi biz, onların yattığı mağaranın önüne bir mescit inşa edelim" dediler.

سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ قُل رَّبِّي أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِم مَّا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِم مِّنْهُمْ أَحَدًا {الكهف/22}

22.herāyna ayurlar üç törtinçleri olarnıŋ itleri. taḳı ayurlar bėş altınçları olarnıŋ itleri sėzikin örtüglügni. ayurlar bėş yėtti seksinçleri olarnıŋ itleri turur. ayġıl iḍim bilgenrek turur anlarnıŋ

sanını. bilmes olarnı meger az. üsterişmegil anlar içinde meger açuḳluġ üsterişmek. aytıp tanuḳ tileyü ḳılmaġıl anlar içinde anlardın biregüke.

22. Ey Peygamber! Şimdi bazıları, "Bu gençler üç kişiydi, dördüncüsü köpekleriydi"; bir kısmı, "Onlar beş kişiydi, altıncısı köpekleriydi"; diğer bir kısmı ise, "Yedi kişiydiler, sekizincisi köpekleriydi" diye bilmedikleri bir konuda atıp tutacaklardır. Sen onlara de ki: "Onların sayısını Rabbim daha iyi bilir." Ey Peygamber! Unutma ki, çok az kimse onlar hakkında bilgi sahibidir. Sen bu konuda Kur'an'ın verdiği bilgi ile yetin ve tartışmalara girme. Onlar hakkında kimseden de bilgi isteme.

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا {الكهف/23}

23.aymaġıl oḳ nerseni men ḳıldaçı men tėp anı ėrte.

23. Bir de bir iş için, "Yarın mutlaka yapacağım" diye kesin konuşma.

إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ وَاذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَىٰ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا {الكهف/24}

24.meger kim tilese Taŋrı. yāḍ ḳılġıl idiŋni ḳaçan unıtsa sen ayġıl bolġay kim yolḳa köndürgey mėni meniŋ idim yaḳınraḳ mundın munda könilikin.

24. Bunun yerine ,"Allah dilerse (inşallah) şu işi yarın yapacağım" de. Şayet inşallah demeyi unutursan Rabbini an ve "Umulur ki, Rabbim beni sözlü olarak 'İnşallah' demekten daha ileri boyutta bir teslimiyet şuuruna ulaştırır" temennisinde bulun.[341]

وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا {الكهف/25}

25. ürgeydiler üŋürleri içinde üç yüz yıl arturdılar toḳuz.

25. (Bazıları derler ki:)[342] "Bu gençler mağaralarında üç yüz sene uyuyup kalmışlardır." Bazıları buna dokuz yıl daha ilave etmişlerdir.

341 Âyet şöyle de tercüme edilebilir: "Umulur ki, Rabbim beni, (peygamber olduğumu ispatlama konusunda) doğruluk açısından Ashâb-ı Kehf'in bu kıssasından daha etkili bir delile ulaştırır." Fakat biz, kıssanın arasına girmiş olan bu âyetin, Allah'a teslimiyet bilinciyle ilgili olarak bir anlam bütünlüğü taşıdığı düşüncesiyle yukarıdaki anlamı vermeyi daha uygun gördük.

342 Parantez içindeki ifade, Abdullah İbn Mesud'un kıraâtine göredir. Katâde, bu sözü söyleyenlerin Kitab Ehli olduğunu söyler ve bunu izleyen âyetin üç yüz dokuz rakamının da doğru olmadığını gösterdiğini, doğrusunu sadece Allah'ın bildiğini belirtir.

قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ مَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا {الكهف/26}

26.aygıl Taŋrı bilgenrek turur anı kim ürük turdılar aŋar turur. kökler yerler örtüglügi. nėme körgen ol. nėme ėşitgen ol yoḳ anlarḳa anda aḍın bir dostdın ortaḳ ḳatmasun anıŋ ḥükmi içiŋe bir kim erseni.

26. Ey Peygamber! De ki: "Bu gençlerin mağarada ne kadar uyuyup kaldıklarını en iyi bilen Allah'tır. Çünkü göklerin ve yerin bilinmeyenlerini (gaybı) bilmek yalnız O'na aittir. Bir bilseniz nasıl görür, nasıl işitir O! Unutmayın ki, O'ndan başka ne bir yardımcı, ne de bir dost vardır. O evreni yönetmede[343] kimseyi kendisine ortak etmez."

وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِن كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِ مُلْتَحَدًا {الكهف/27}

27.oḳıġıl anı kim yarlıġ ıḍıldı saŋa iḍiŋ bitigindin tegşürügli yoḳ anıŋ yarlıġlarını bulmaġay sen anda aḍın sıġınġu.

27. O halde sen Rabbinin kitabında sana vahyolunanları insanlara anlat. Onun sözlerini kimse değiştiremez. Sen de O'ndan başka sığınacak birini bulamazsın.

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا {الكهف/28}

28. sergil özüŋni anlar birle kim oḳırlar iḍilerini ėrte birle taḳı kėçe birle tileyürler anıŋ ḫoşnūdluḳını. kitermegil ėkki közüŋni anlardın. tiler sen dünyā tiriglikini bezekini. boyun bėrmegil aŋar osayuḳ ḳıldımız anıŋ köŋlini biziŋ yāḍımızdın uḍu bardı öz tilekiŋe erür anıŋ işi yoḳ yoḍun ḳılġuluḳ.

28. Ey Peygamber! Sen, sabah akşam sadece Allah'ın rızasını isteyerek O'na dua ve ibadet edenlerle[344] birlikte olmaya devam et. Dünya hayatının çekiciliğine aldanıp da onlardan yüz

343 Lafzen, "Hükmünde."

344 Müşrikler, Hz. Peygambere, yanındaki fakirleri uzaklaştırması şartıyla ona inanacaklarını söylüyorlardı. Allah Hz. Peygamberi

çevirme. Kalplerini Bizi anmaktan mahrum bıraktığımız, boş arzu ve heveslerine uyan, işleri hep aşırılık olan, Hak'tan uzak kimselere uyma.

وَقُلِ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَن شَاءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَاءَ فَلْيَكْفُرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِن يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا {الكهف/29}

29. ayġıl yaraşı iḍiŋizlerdin. kim tilese kėrtgünsün taḳı kim tilese kėrtgünmesün. biz anuttımız küç ḳılıġlılarḳa otnı tėgre ḳapsar anlarnı anıŋ sūra perdesi. eger feryāḍıŋa ḳolsa feryāḍ tėgrülgeyler bir suw birle baḳır eritmiş teg söglür yüzlerini. nėme yawuz içgü turur. nėme yawuz tayanġu orun ol.

29. Ve de ki: "Hak ve hakikatlerle dolu bu Kur'an Rabbinizden gelmektedir. Artık dileyen iman etsin dileyen inkâr. Fakat bilsinler ki, Biz müşrik ve kâfirler için alevden duvarların kendilerini çepeçevre kuşattığı bir ateş hazırladık. Susuzluktan her feryat edişlerinde, kendilerine yüzleri yakıp pişiren, demir eriyiği gibi bir su verilecektir. Ne kötü içecektir o; ne fena, ne korkunç bir yerdir orası!

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا {الكهف/30}

30.bütünlükün anlar kim kėrtgündiler ḳıldılar ėdgülükler biz żāyiʿ ḳılmaz miz ol kişi terini kim körklüg ḳılsa işini.

30. İnanıp iyi ve yararlı işler yapanlara gelince; bilsinler ki, Biz iyi ve güzel işler yapanların mükâfatını zâyi etmeyiz.

أُولَئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا {الكهف/31}

31.anlar tururlar anlarḳa turur ürüklük būstānları aḳar anıŋ altınlarından arıḳlar bilezük urunġaylar anıŋ içinde bilezüklerdin altundın keḍerler keḍimler yaşıl yufḳa tawardın taḳı

uyararak, onları kovmak bir yana, onlarla birlikte sıkıntıları göğüslemesini ve aldatıcı sözlere kanmayıp onlara gözü gibi bakmasını emretmektedir. Bkz. En'âm 6/52.

ḳalın tawardın tayanıġlılar anıŋ içinde taḫtlar üze. nėme ėḍgü yanut ol taḳı. nėme körklüg tayanġu orun ol.

31. İşte böyle kimseler için altından ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Orada altın bilezikler takınıp süslenirler, ince ve kalın ipekli kumaşlardan yapılmış yeşil elbiseler giyerler. Tahtlar üzerine sırtlarını dayayarak zevkle kurulurlar. Ne güzel ödüldür o, ne güzel, ne hoş bir yerdir orası!

وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا {الكهف/32}

32.urġıl anlarḳa bir meŝel ėkki er birle ḳıldımız ol ėkkide birisiŋe ėkki būstān üzümlerdin. tėgre ḳapsadımız ol ėkkini ḫurmā yıġaçı birle taḳı ḳıldımız ol ėkki ara tarıġ ekin.

32. Ey Peygamber! Sen şu iki adamı misâl ver: Onlardan birine iki üzüm bağı vermiş, bu bağların çevresini hurma ağaçlarıyla donatmış ve iki bahçenin arasında da ekin yetiştirmiştik.

كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ آتَتْ أُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِم مِّنْهُ شَيْئًا وَفَجَّرْنَا خِلَالَهُمَا نَهَرًا {الكهف/33}

33.ol ėkki būstānlar bėrdi yėmişni ḳazġançnı eksümedi andın nerse. aḳıttımız ol ėkki ara arıḳlar.

33. Her iki bahçe de eksiksiz ürün veriyordu. Bu iki bahçenin arasından da sular çıkarıp akıtmıştık.

وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَنَا أَكْثَرُ مِنكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا {الكهف/34}

34.erdi anıŋ yėmişi. aydı ėşiŋe ol sözleşür anıŋ birle men üküşrek men sėndin. mālın tawarın küşüşrek gürūhın.

34. O iki adamdan birinin altın ve gümüş gibi başka serveti de vardı. Bir gün arkadaşıyla konuşurken, "Benim malım mülküm seninkinden daha çok, üstelik nüfusça senden daha kalabalığım" diyerek gururlanıp böbürlendi.

وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِ أَبَدًا {الكهف/35}

35.kirdi būstānıŋa ol küç ḳılıġlı turur öziŋe. aydı sėzinmes men kim alḳınsa bu tutaşı bar ergińçe.

35. Bir gün (arkadaşıyla birlikte) bahçesine girdi, gurur ve kibire kapılarak kendine yazık etti ve şöyle dedi: "Bu bahçenin kuruyup yok olacağına hiç ihtimal vermiyorum."

وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا {الكهف/36}

36.taḳı sėzinmes men ḳıyāmetni aḍaḳın boluġlı tėp eger yandurulsa men iḍimke bulġay oḳ men anda yėgrek.

36. "Esasen ben kıyametin kopacağına da inanmıyorum. Şâyet böyle bir şey olur ve Rabbimin huzuruna çıkarılacak olursam, orada bundan daha iyisini bulacağıma da hiç şüphem yok."

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا {الكهف/37}

37.aydı aŋar ėşi nökeri ol sözleşür anıŋ birle tandıŋ mu ol iḍike yarattı sėni toprāḳdın yana arḳa suwındın yana tüzdi sėni bir er.

37. Konuştuğu arkadaşı da ona şöyle cevap verdi: "Seni önce topraktan, sonra bir damla sudan yaratan ve sonunda insan şekline sokan Allah'a nankörlük etmiş olmuyor musun?"

لَّٰكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا {الكهف/38}

38. yoḳ kim ol meniŋ iḍim ortaḳ ḳatmas men iḍimke kim erseni.

38. "Oysa (şu küçümsediğin kimse yani ben var ya) ben, Rab olarak yalnız O Allah'ı tanırım ve hiç kimseyi de O'na ortak koşmam."

وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ إِن تَرَنِ أَنَا أَقَلَّ مِنكَ مَالًا وَوَلَدًا {الكهف/39}

39.nelük aytmadıŋ ançada kim kirdiŋ būstānıŋķa nelük tėmediŋ sen kim tilese Taŋrı küç yoķ meger Taŋrı birle. mėni körse sen men azraķ men sėndin tawarın oġul ķızın.

39. "Yazık! Keşke, bahçene girince böbürleneceğine, "Maşallah! Bütün bunlar Allah'ın dilemesiyle oldu, Allah'ın gücü kudreti olmadan hiçbir şey olmaz" deseydin ve beni mal mülk ve evlât bakımından senden daha yoksul görüp küçümsemeseydin!"

فَعَسَىٰ رَبِّي أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ السَّمَاءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا {الكهف/40}

40. bolġay kim meniŋ iḍim bėrgey maŋa yėgrek seniŋ būstānıŋdın taķı ıḍġay anıŋ üze bir ķın yaʿnī ot kökdin bolġay ķatıġ toprak tayıķ.

40. "Belki bir gün Rabbim bana senin bahçenden daha iyisini verir, senin bahçene de gökten bir âfet gönderir ve o yerle bir oluverir."

أَوْ يُصْبِحَ مَاؤُهَا غَوْرًا فَلَن تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا {الكهف/41}

41.azu bolġay anıŋ suwı suġulmış uḍmaġay sen aŋar tileyü.

41. "Ya da bahçenin suyu çekilir, kurur ve o suyu bir daha aslâ bulup çıkaramazsın."

وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِ فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلَىٰ مَا أَنفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا {الكهف/42}

42.ķapsaldı anıŋ yėmişi. erte ķoptı uwnur ėkki ayasını anıŋ üze kim bėrdi anıŋ içinde ol yėmiş taḫtları üze. ayur ay kāşki men ortaķ ķatmaġay erdim meniŋ iḍimke kim erseni.

42. Nitekim bir gün bir âfet geldi, adamın varını yoğunu aldı götürdü. Adam, boşa giden emekleri, çökmüş çardakları karşısında pişmanlıkla ellerini ovuşturuyor ve şöyle diyordu: "Ah! Keşke Rabbime kimseyi ortak koşmasaydım!"

وَلَمْ تَكُن لَّهُ فِئَةٌ يَنصُرُونَهُ مِن دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا {الكهف/43}

43.ermedi aŋar bir gürüh yārī bėrseler aŋar Taŋrıda aḍın ermedi yārī tilep boluġlı.

43. Oysa bilmeliydi ki, onun kendisini kurtaracak gücü olmadığı gibi, Allah'tan başka ona yardım edecek kimse de yoktu.

هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلَّهِ الْحَقِّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا {الكهف/44}

44.anda erkliglik Taŋrıḳa yaraġlıġ. ol yėgrek turur yanutun ėḍgürek iş soŋın.

44. İşte böyle durumlarda yardım etmek, koruyup kollamak, yalnız gerçek Tanrı olan Allah'a mahsustur. O, (kendi dostlarına) en iyi mükâfatı veren ve en güzel sonu hazırlayandır.

وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَاحُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا {الكهف/45}

45.urġıl anlarḳa yaḳın tirigliknıŋ meṣeli suw teg indürdimiz anı kökdin ḳatılsa aŋar yerıŋ otları bolur öfülmiş sawrar anı yėller. erür Taŋrı tėgme nerse üze uġan.

45. Ey Peygamber! Servetiyle böbürlenenlere şu misâli de ver: Dünya hayatı tıpkı şuna benzer: Bizim gökten yağdırdığımız yağmurla yeryüzünde sık bir bitki örtüsü oluşur. Sonra da bu yeşillikler kuruyup rüzgârın savurup götürdüğü çer çöp haline gelir. Allah'ın bütün bunları yapmaya gücü yeter.

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا {الكهف/46}

46.māl tawar oġlanlar yaḳın tirigliknıŋ anıŋ bezeki turur. ḳaldaçı ėdgüler yėgrek turur ıḍġıl üskinde yanut taḳı yėgrek turur umunçın.

46. (Aynen vakti geçince çer çöp olan yeşillikler gibi) mal mülk ve çoluk çocuk da dünya hayatının geçici süsleridir. Asıl kalıcı olan iyi ve yararlı işler ise, Rabbinin katında sevapça daha değerli, ümit bağlamaya daha lâyıktır.[345]

345 Krş. Meryem 19/76.

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا {الكهف/47}

47.ol kün yöritür miz tağlarnı körgey sen yerni çıqıġlı tėrgey miz anlarnı. ḳoḍmaġay miz anlardın bir kim erseni.

47. Bir gün gelecek, dağları yerinden oynatıp yürüteceğiz. O zaman yeryüzünün dümdüz bir hale geldiğini göreceksin. İşte o zaman Biz bütün insanları; hiçbirini bırakmaksızın herkesi (diriltip) bir araya toplayacağız.

وَعُرِضُوا عَلَى رَبِّكَ صَفًّا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا {الكهف/48}

48.ʿarż ḳılġay iḍiŋke tizigin. keldiŋizler ök biziŋke neteg kim kim yarattımız silerni ilki yolı yoḳ kim aydıŋızlar ḳılmaġay miz silerke bir üḍ urġu.

48. İnsanlar Rabbinin huzuruna sıra sıra getirilecekler. Biz de onlara, "Bakın, sizi ilk olarak nasıl yarattıysak öylece (tek tek)[346] huzurumuza geldiniz; siz böyle bir buluşmayı gerçekleştiremeyeceğimizi sanıyordunuz" diyeceğiz.

وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا {الكهف/49}

49. ḳoḍlur bitig körgey sen yazuḳluġlarnı ḳorḳılıġlılar anıŋdın kim anıŋ içinde ayurlar ay ḳatıġlıḳ biziŋke ne ol bu bitigke ḳoḍmas bir kiçigni ap yme bir uluġnı meger sadı anı bulġaylar anı kim ḳıldılar anuḳ. küç ḳılmas idiŋ kim erseke.

49. Ve o gün herkesin amel defteri ortaya konacak. O zaman sen günahkârların, defterlerindeki yazılanlardan dehşete kapıldıklarını ve şöyle dediklerini göreceksin: "Eyvah bize! Bu nasıl bir defter ki, küçük büyük hiçbir şeyi bırakmamış, ne varsa sayıp dökmüş!" Evet, onlar dünyada iken yaptıkları her şeyin o defterde mevcut olduğunu görecekler. Fakat şunu da bil ki, Rabbin kimseye haksızlık etmeyecektir.

346 Krş. En'âm 6/94.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ أَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاء مِن دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا {الكهف/50}

50.ançada aydımız feriştelerke yüknünler ādemķa yüküdiler meger iblīs. erdi perīdin çıķdı idisi yarlıġındın. tutar mu siler anı anıŋ oġlı ķızını dostlar mėnde aḍın anlar silerke düşmen turur. nėme yawuz ol küç ķılıġlılarķa tegşürüp.

50. Bir zamanlar Biz meleklere, "Haydi Âdem'e secde edin" demiştik. Bütün melekler secde etmişler, fakat İblis (kibirlenerek diretmiş) secde etmemişti. O cinlerden biriydi ve Rabbinin emrini dinlememişti. Şimdi siz ey insanlar! Bu şeytan sizin düşmanınız olduğu halde Beni bırakıp onu ve onun soyunu mu dost ediniyorsunuz? Zâlimler için ne kötü bir değiş tokuştur bu![347]

مَا أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا {الكهف/51}

51.tanuķ tutmadım anlarnı köklerni yerni yaratmaķ üḍinde. ap yme özlerni yaratmaķ üḍinde ermedim tutuġlı yoldın azıtıġlılarnı yārī.

51. Ben İblis ve soyunu, ne göklerin ne yerin yaratılışına ve ne de kendi yaratılışlarına tanık ettim! (O zaman onlar ortada yoktu.) Ben insanları saptıran şeytanları yardımcı edinecek değilim/Ey Peygamber! Senin, insanları doğru yoldan uzaklaştıran kâfirleri yardımcı edinmen doğru olmaz."[348]

وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَائِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا {الكهف/52}

52. ol kün ayur ündeŋler meniŋ ortaķlarımnı anlarnı kim aydıŋızlar oķıġaylar olarnı yanut bėrmegeyler anlarķa ķıldımız anlar ara yoķ yoḍunluķ.

52. Kıyamet günü Allah inkârcılara, "Bana ortak olduğunu iddia ettiğiniz şeyleri çağırın

347 Âyette Allah'ı bırakıp şeytanı dost edinmek, insanların kolay anlayabileceği ticarî bir mübadeleye benzetilmiştir.

348 Âyetteki "Küntü" kelimesi genel okuyuşa göre birinci tekil şahıstır, bu takdirde özne Allah'tır. Bu kelimeyi Ebû Cafer, "Künte" şeklinde okumuştur. Bu durumda özne Hz. Peygamberdir ve ikinci anlam bu sebeple verilmiştir.

bakalım!" diyecek, inkârcılar da onları çağıracaklar, fakat onlar kendilerine hiçbir karşılık veremeyecekler. Çünkü Biz onların aralarına ateş dolu bir uçurum koyacağız.

وَرَأَى الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا {الكهف/53}

53.takı körgeyler yazuḳluġlar otnı. sėzingeyler anlar tüşügliler aŋar bulmaġaylar andın yaŋġu yerni.

53. Sonunda günahkârlar cehennem ateşini görecekler, onun içine düşeceklerini anlayacaklar, fakat kaçıp kurtulmak için bir çare de bulamayacaklar.

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْإِنسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا {الكهف/54}

54. ewürdimiz tewürdimiz ök bu oḳıġu içinde tėgme meŋzekdin. erür kişi üküşrek nersede üstergey.

54. Andolsun ki, Biz bu Kur'an'da, insanlara çeşit çeşit misâlleri tekrar tekrar açıkladık. Fakat insanoğlu (gerçeği anlayıp kabul etmeye değil) tartışmaya, karşı çıkmaya daha yatkındır.

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءهُمُ الْهُدَى وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا {الكهف/55}

55.yıġmadı kişilerni kim kėrtgünseler ançada keldi anlarḳa köni yol yarlıḳayu tileseler iḍilerindin meger kelse anlarḳa ozaḳılar yolı azu kelse anlarḳa ḳın utruşu.

55. Nitekim kendilerine peygamber gelince, insanların inanmalarına ve Rablerinden bağışlanma dilemelerine engel olan şey, önceki kavimlerin kökünü kazıyan felâketlerin ya da âhiret azabının kendilerine de apaçık bir şekilde gelivermesini beklemeleridir.

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوًا {الكهف/56}

56.ıḍmas miz ıḍılmış yalavaçlarnı meger sewünç bėrigliler ḳorḳutıġlılar üsterişür anlar kim tandılar nek yoḳ birle. yoḳ ḳılsalar anıŋ birle yaraġlıġnı tuttılar meniŋ belgülerimni anı kim ḳorḳuttılar eliglemek.

56. Oysa Biz, peygamberleri sadece müjdeci ve uyarıcı olarak göndeririz (inanmayanlara hemen azab getirsinler diye değil). Küfürde direnenler ise, boş ve asılsız inançlara sarılarak gerçeği çürütmek için tartışıp dururlar, Bizim âyetlerimizi ve uyarıldıkları hususları da alay konusu ederler.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَى فَلَن يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا {الكهف/57}

57.kim ol küç ḳılıġlıraḳ anıŋdın kim yāḍ ḳılındı iḍisi belgüleri birle yüz ewürdi andın unıttı anı kim aşundurdı anıŋ ėkki ėligi. biz ḳıldımız köŋülleri üze örtüglüglük kim uḳsalar anı ḳulaḳları içinde ağırlıḳ. eger ündese sen olarnı köni yolḳa köni yolḳa könmegeyler andaġ erse tutaşı.

57. (Şimdi söyleyin bakalım) Allah'ın âyetleri kendilerine hatırlatılınca onlardan yüz çevirenlerden ve yaptıklarını unutanlardan daha zâlim kim olabilir? Biz, (hakikati inkâra şartlanmaları sebebiyle) Kur'an'ı anlamamaları için onların kalplerine perdeler gerdik, kulaklarına ağırlıklar koyduk. Bu durumda ey Peygamber! Sen onları doğru yola çağırsan da onlar hiçbir zaman hidayete ulaşamayacaklardır.[349]

وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهُم بِمَا كَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ بَل لَّهُم مَّوْعِدٌ لَّن يَجِدُوا مِن دُونِهِ مَوْئِلًا {الكهف/58}

58.seniŋ iḍiŋ yazuḳ telim örtgen. yarlıḳamaḳ iḍisi. eger tutsa olarnı anıŋ birle kim ḳazġandılar ėwdürgey erdi anlarḳa ḳınnı. yoḳ anlarḳa bėrilmiş üḍ turur bulmaġaylar anda aḍın sıġınçu yer.

58. Yine de Rabbin bağışlayıcı ve sonsuz rahmet sahibidir. Eğer isteseydi onları yaptıklarından dolayı hemen cezalandırırdı. Evet, onların cezalandırılacakları bir zaman vardır. O gün gelince Allah'ın dışında sığınacak bir yer bulamazlar.

وَتِلْكَ الْقُرَى أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا {الكهف/59}

349 Krş. Bakara 2/7 ve ilgili not.

59.ol kentler yoḳ yoḍun ḳıldımız anlarnı ḳaçan küç ḳıldılar erse ḳıldımız anlarnıŋ yoḳ yoḍun bolmaḳlarıŋa bir vaḳt.

59. Nitekim Biz daha önce şirke ve küfre[350] saplandıklarında nice beldelerin halklarını helâk ettik. Onların helâk edilmeleri için de belli bir zaman tayin etmiştik.

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِفَتَاهُ لَا أَبْرَحُ حَتَّى أَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا {الكهف/60}

60.ançada aydı mūsā yigitiŋe tepremes men teggiŋçeke tegi men ėkki teŋiz tėrnekike azu keçgiŋçe men seksen yıl.

60. (Ey Peygamber! Geçmişe dair bazı kıssaları sorarak senin peygamber olup olmadığını ölçmek isteyenler bilmeliler ki, peygemberlerin her şeyi bilmesi gerekmez. Nitekim Musa'nın da bilmediği şeyler vardı.)[351] Hatırlayın, bir zamanlar Musa bir seyahati esnasında genç yoldaşına, "İki denizin birleştiği yere varıncaya kadar yoluma devam edeceğim. Ömrümü bu yolda harcasam bile" demişti.[352]

فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا {الكهف/61}

61.ḳaçan tegdiler erse ėkkegüke ol ėkki suw ḳatışıŋa unıttılar balıḳlarını tuttı anıŋ yolını teŋiz içinde bir ėw.

61. Onlar iki denizin birleştiği yere ulaştıklarında balıklarını unuttular, o sırada balık denizde bir yol bulup kaybolup gitmişti.

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَاهُ آتِنَا غَدَاءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِن سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا {الكهف/62}

62.ḳaçan keçtiler erse aydı yigitiŋe bėrgil biziŋke taŋdalıḳ aşımızını kördümiz ök bu seferimizdin bu emgek.

350 Lafzen, "Zulme."

351 Râzî'nin yorumuna göre.

352 Hz. Musa'nın genç yardımcısının Yuşa b. Nuh olduğu kaydedilmektedir. Bu kişinin Hz. Musa'nın hizmetkârı olduğu zikredilir. "İki denizin birleştiği yer" konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Kızıldeniz ile Hint okyanusunun veya Akdeniz ile Atlas okyanusunun birleştiği yer olduğunu söyleyenler vardır. Bir kısım müfessirler ise âyete tasavvufî bir anlam yükleyerek Hz. Musa'nın zâhir ilmini Hızır'ın da batın ilmini temsil ettiğini, böylece bu iki denizin birleşmesiyle de bu iki şahsın buluşmasının kastedildiğini söylerler. Bkz. bu sûrenin 65. âyetiyle ilgili not.

62. İki denizin birleştiği yeri geçince Musa yoldaşına, "Azığımızı getir yiyelim, bu yolculuk bizi yordu" dedi.

قَالَ أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ وَمَا أَنسَانِيهُ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا {الكهف/63}

63.aydı ne körür sen ançada sığındımız ḳorum taşına men unuttum balıḳnı. unıtturmadı maŋa anı meger yek kim yāḍ ḳılsa men anı. tuttı anıŋ yolını teŋiz içinde taŋ.

63. Yoldaşı, "Hani biliyorsun bir kayanın dibinde oturmuştuk, ben balığın durumunu orada sana söylemeyi unutmuşum. Mutlaka onu bana şeytan unutturdu. Balık şaşılacak bir şekilde denize dalıp gitmişti."

قَالَ ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ فَارْتَدَّا عَلَى آثَارِهِمَا قَصَصًا {الكهف/64}

64.aydı ol turur ol kim tiler erdimiz. ḳaytardılar anlarnıŋ izleri üze uḍula uḍulaşmaḳ.

64. Musa (sevinçle), "İşte aradığımız yer orası idi" dedi ve hemen geldikleri yoldan izlerini takip ederek geri döndüler.

فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِندِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا {الكهف/65}

65.bildiler bir ḳulnı biziŋ ḳullarımızdın bėrdimiz aŋa yarlıḳamaḳ biziŋ üskümizdin taḳı ögrettimiz aŋar bizdin naru bilig ġayb ʿilm.

65. Derken orada, katımızdan kendisine bilgelik[353] verdiğimiz ve tarafımızdan özel bir bilgi[354] lutfettiğimiz kullarımızdan biriyle karşılaştılar.

قَالَ لَهُ مُوسَى هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَى أَن تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا {الكهف/66}

353 Lafzen, "Rahmet."

354 Lafzen "İlm-i Ledün lutfettiğimiz." Musa'nın karşılaştığı, özel bir bilgi ile donatılan kişinin adı Kur'an'da belirtilmez. Rivayetlere göre bu şahsın Hızır olduğu, asıl adının ise Belya b. Melkan veya Yeşu ya da İlyas olduğu kaydedilir. İslâm akîdesinde Hızır'ın Peygamber olup olmadığı tartışmalıdır. Çoğunluk, onun velî olduğu görüşündedir.

66.aydı aŋar mūsā nek uḍu barayın mu saŋa ögretmekiŋ ola maŋa anıŋdın kim ögretildiŋ köni yolun.

66. Musa bu bilge kişiye, "Sana verilen özel bilgiden beni hakikate ulaştıracak kadar öğretmen için seninle birlikte gelebilir miyim?" dedi.

قَالَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا {الكهف/67}

67.aydı çın sen umaġay sen meniŋ birle sernü.

67. Bu bilge kişi dedi ki: "Sen benimle birlikte olmaya katlanamazsın."

وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَى مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا {الكهف/68}

68.neteg seringey sen anıŋ üze kim ḳapsamadıŋ anı bilmekin.

68. "İç yüzünü bilmediğin işlere nasıl katlanacaksın?"

قَالَ سَتَجِدُنِي إِن شَاء اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا {الكهف/69}

69.aydı uş bulġay oḳ sen mėni eger tilese Taŋrı serigli yazmaġay men saŋa bir işde.

69. Musa, "Allah'ın izniyle benim sabırlı bir kişi olduğumu göreceksin, ben senin yaptığın hiçbir şeye karşı çıkmayacağım" dedi.

قَالَ فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَن شَيْءٍ حَتَّى أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا {الكهف/70}

70.aydı eger uḍu barsa sen maŋa sormaġıl maŋa nersedin men tėgi söz aymaġınçaḳa tėgi saŋa andın yāḍ ḳılġu.

70. Bu bilge kişi, "Eğer benimle geleceksen, ben yaptığım işin mahiyetini sana anlatmadıkça bana hiçbir şey sorma!" dedi.

فَانطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا إِمْرًا {الكهف/71}

71.bardılar ḳaçan mindiler erse kemi içine ötürdi anı yaʿnī yırttı anı. aydı teldiŋ mü anı suwḳa baturmaḳıŋ üçün boḍunını. keltürdüŋ ök nerse taŋsuḳ.

71. Bunun üzerine beraberce yola koyuldular. Derken bir gemiye bindiler. Bu bilge kişi (durup dururken) gemide bir delik açtı (bir iki tahtayı söktü). Musa ona, "Sen gemiyi yolcuları boğmak için mi deldin, gerçekten yaptığın iş çok tehlikeli" dedi.

قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا {الكهف/72}

72.aydı aymadım mu sen umaġay sen meniŋ birle sernü.

72. Bilge kişi, "Ben sana, 'Benimle birlikte olmaya katlanamazsın' dememiş miydim?" dedi.

قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا {الكهف/73}

73.aydı tutmaġıl mėni anıŋ birle kim unıttım küçemegil maŋa meniŋ işimdin terslik düşvārlıḳ birle.

73. Musa, "Unutmuşum, beni bağışla. Ne olur, bu yolculuğumda bana zorluk çıkarma" dedi.

فَانطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَّقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُّكْرًا {الكهف/74} (الجزء السادس عشر)

74.bardılar ḳaçan kördiler erse bir oġlannı öldürdi anı ẖıżr aydı öldürdüŋ mü bir etözni arıġ yazuḳsuz. keltürdüŋ ök nerseni taplamançıġ.

74. Gemiden inip yollarına devam ettiler. Yolda bir çocuğa rastladılar, bilge kişi tuttu, çocuğu öldürüverdi. Musa (öfkeyle), "Sebepsiz yere masum bir çocuğu nasıl öldürebildin, gerçekten yaptığın iş çok kötü!" dedi.

قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِي صَبْرًا {الكهف/75}

75.aydı aymadım mu saŋa kim umaġay sen meniŋ birle sernü.

75. Bilge kişi, "Ben sana, 'Benimle birlikte olmaya katlanamazsın' dememiş miydim?" dedi.

قَالَ إِن سَأَلْتُكَ عَن شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّي عُذْرًا {الكهف/76}

76. aydı eger sorsa men saŋa nersedin anda kėḍin èşleşmegil meniŋ birle. tegdiŋ ök meniŋ üskümdin ʿöẕrḳa.

76. Sonunda Musa, "Bundan sonra sana bir şey soracak olursam benimle arkadaşlık etme, çünkü özür dilemeye yüzüm kalmadı" dedi.

فَانطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا فَأَبَوْا أَن يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنقَضَّ فَأَقَامَهُ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَاتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا {الكهف/77}

77.bardılar ḥattā ḳaçan keldiler erse bir sala boḍunıŋa aş ḳoldılar anıŋ boḍunından unamadılar kim ḳonuḳ tutmaḳḳa olar èkkini. buldılar anıŋ içinde bir tam tileyür kim yıḳılmaḳ köndürdi anı. aydı eger tilese erdiŋ alġay erdiŋ anıŋ üze ter.

77. Yine yollarına devam ettiler, nihayet bir beldeye uğradılar ve belde halkından biraz yiyecek istediler. Fakat belde halkı onlara konukseverlik göstermedi. Orada yıkılmak üzere olan bir duvar gördüler. Bilge kişi duvarı hemen onarıp doğrulttu. Musa (yine dayanamayıp), "İsteseydin bu işten bir ücret alabilirdin (ki, onunla karnımızı doyururduk)" dedi.

قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا {الكهف/78}

78.aydı bu aḍrılmaḳ mènli ara sènli ara. munu uḳturayın saŋa anıŋ yörügini umadıŋ anıŋ üze serinü.

78. Nihayet bilge kişi şöyle dedi: "Artık ayrılma vaktimiz gelmiş bulunuyor. Ancak katlanamayıp müdahale ettiğin o işlerin iç yüzünü sana açıklayacağım."

أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدتُّ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءهُم مَّلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا {الكهف/79}

79.ammā kemi erdi çığaylarnıŋ işler erdi teŋiz içinde. tiledim ʿayb ök ḳılmaḳım anı erdi anlar öŋdüninde bir ėlig alur erdi tėgme kemini küçeyü.

79. "(Gemi olayından başlayalım:) O gemi, geçimlerini denizden sağlayan birtakım yoksul kişilere aitti. Gemiye biraz hasar vermek istedim. Çünkü ileride, gördüğü her sağlam gemiye el koyan bir hükümdar vardı."

وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَن يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا {الكهف/80}

80.ammā oġul erdi anıŋ atası anası kėrtgünmişler bildimiz tiledimiz fermānlaġa ol ėkkike boynaġuluḳnı tanmaḳlıḳnı.

80. "Öldürdüğüm çocuğa gelince: Onun ana babası inanmış kimselerdi. Bu çocuğun ileride ana babasını küfür ve isyana sürüklemesinden endişe ettik."

فَأَرَدْنَا أَن يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِّنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا {الكهف/81}

81.tiledimiz tegşürmek ol ėkkike ol ėkkegünüŋ iḍisi anda yėgrekin arıġlıḳın yawuḳluḳ ulamaḳın.

81. "Böylece Rablerinin onlara, bu çocuğun yerine ahlâkça ondan daha iyi, sevgi ve şefkat bakımından kendilerine daha yakın bir evlât vermesini diledik."

وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ذَلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبرًا {الكهف/82}

82.ammā tam erdi ėkki oġlannıŋ atasızlar kent içinde erdi anıŋ altınında bir genc ol ėkkegünüŋ erdi anlarnıŋ atası anası ėḍgü. tiledi seniŋ iḍiŋ kim tėgseler başlarıŋa çıḳarsalar genclerini yarlıḳamaḳ iḍiŋdin. ol kim ḳıldım işimdin. ol anıŋ yanışı umadıŋ anıŋ üze sernü.

82. "Gelelim onarıp doğrulttuğumuz duvara: Bu duvar, şehirde oturan iki öksüz çocuğa aitti. Duvarın altında onlara ait bir define vardı. Babaları da iyi bir insandı. Rabbin onların ergenlik çağına gelmelerini ve bir lutuf olarak bu defineyi (zamanı geldiğinde) bulup çıkarmalarını istedi. Dolayısıyla bütün bunları ben kendiliğimden yapmış değilim. İşte senin katlanamadığın işlerin iç yüzü bunlardır."

وَيَسْأَلُونَكَ عَن ذِي الْقَرْنَيْنِ قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُم مِّنْهُ ذِكْرًا {الكهف/83}

83. ayturlar saŋa ẕu'l-ḳarneyndin. ayġıl munu oḳıyu bėreyin siler üze andın bir yāḍ ḳılġu.

83. Ey Peygamber! Sana Zülkarneyn'i[355] de soruyorlar. De ki: "Onun hakkında da size bazı bilgiler vereyim."

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِن كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا {الكهف/84}

84. biz ornattımız anı yer içinde bėrdimiz aŋar tėgme nersedin sebeb.

84. Gerçekten Biz ona yeryüzünde geniş imkânlar, güç kudret verdik. Her şeyi elde etmenin yollarını, bilgisini lutfettik.

فَأَتْبَعَ سَبَبًا {الكهف/85}

85.uḍu bardı sebebke.

85. O da bu güç ve bilgiyle bir yola koyuldu.

حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِمَّا أَن تُعَذِّبَ وَإِمَّا أَن تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا {الكهف/86}

355 Zülkarneyn kelimesi iki boynuzlu demektir. Bununla kimin kastedildiği açık değildir. Bir peygamber olup olmadığı tartışmalıdır. İzmirli İsmail Hakkı bu şahsın Yemende hüküm süren Himyer hanedanından Saab adlı bir hükümdar olduğunu ve onun Büyük İskender olduğunu ileri sürenlerin yanıldığını söyler. Pers hükümdarlarından Darius (M.Ö. 521-485) olduğunu söyleyenler de vardır. Tefsirlerde zikredilen bu ve benzeri isimlerin nitelikleri, Kur'an'da anlatılan Zülkarneyn'in nitelikleriyle örtüşmemektedir. Kanaatimizce Zülkarneyn'in gerçek bir şahsiyet olup olmadığı tartışmalı bir hususdur. Çünkü eski kültürlerde iki boynuzlu olmak, ilâhî güce sahip olmayı ifade eder. Bu durumda Zülkarneyn Allah'ın ilâhî güç verdiği bir şahsiyeti temsil etmektedir. Böyle bir güce sahip olan kişinin pek çok zor işi başarabileceğine inanılır. Kur'an bu motifi, insanları inançlı olmaya teşvik için kullanmıştır.

86.ḳaçan tėgdi erse kün batışıġḳa buldı anı batar isig bulaḳ içinde. buldı anıŋ üskinde bir boḍunnı. aydımız ay ẕu'l-ḳarneyn yā ḳınaġay sen ne tutġay sen anlar içinde ėḍgülük.

86. Nihayet güneşin gurûb ettiği yere[356] ulaşınca gördü ki, sanki güneş siyah balçıklı bir suya batıyor. Orada inkârcı bir halk ile karşılaştı. Biz dedik ki: "Ey Zülkarneyn! İstersen onları cezalandırır, istersen onlara iyi davranırsın."

قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَى رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُّكْرًا {الكهف/87}

87.aydı eger kim küç ḳılsa herāyna ḳınaġay miz anı yana yandurulġay iḍisiŋe ḳınaġay anı ḳatıġ taplamanç ḳın birle.

87. Zülkarneyn o halka şöyle dedi: "Kim şirkte direnerek kendine kötülük ederse, biz onu cezalandıracağız. Sonra o Rabbinin huzuruna varınca, Rabbi onu daha şiddetli bir şekilde cezalandıracak."

وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاء الْحُسْنَى وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا {الكهف/88}

88.ne kim kėrtgünse ḳılsa ėḍgü iş aŋar ėdgülük yanutı. munu ayġay miz aŋar işimizdin āsānlıġ.

88. "İman edip iyi ve yararlı işler yapanlara ise, dünyada da ahirette de güzel bir mükâfat vardır. Biz onlara her türlü kolaylığı göstereceğiz."

ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا {الكهف/89}

89. yana uḍu barġay sebebke ulaġḳa.

89. Bir süre sonra elindeki güç ve bilgiyle yine bir yola koyuldu.

حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَى قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَل لَّهُم مِّن دُونِهَا سِتْرًا {الكهف/90}

356 "Güneşin gurûb ettiği yer" diye çevirdiğimiz "Mağribe'ş-şems" ifadesi ile büyük bir ihtimalle güneşin aylarca batar halde bulunduğu kutuplara yakın bölgeler kastedilmektedir.

90.ḳaçan tėgdi erse kün tuġuşıġḳa buldı anı tuġar bir boḍun üze ḳılmadımız anlarḳa andın aḍın örtüg.

90. Nihayet güneş batmayan yere[357] ulaşınca, orada güneşin, yöre halkının üzerinden hiç eksik olmadığını gördü.[358]

كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا {الكهف/91}

91.mundaġoḳ bildimiz ök ol nekni kim anıŋ üskinde biligin.

91. Evet onun güç ve saltanatı böyleydi. Biz onun sahip olduğu şeyleri bütün ayrıntılarıyla biliyorduk.

ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا {الكهف/92}

92.yana uḍu bardı yol yaraġını.

92. Daha sonra elindeki güç ve bilgiyle başka bir yola koyuldu.

حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا لَّا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا {الكهف/93}

93.ḳaçan tėgdi erse ėkki taġ arasıŋa bulundı anlarda mundın bir boḍun uḳa yazmaslar sözni.

93. Nihayet iki sed (iki dağ) arasında bir yere vardığında, buranın öteki tarafında neredeyse hiç söz dinlemeyen, anlamayan (din iman, hayır şer bilmeyen) bir halkla karşılaştı.

قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَن تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا {الكهف/94}

357 Lafız olarak "Güneşin doğduğu yer" anlamına gelen "Matlıa'ş-şems" ifadesini "Güneşin batmadığı yer" olarak çevirmemizin sebebi, 86. âyetteki "Meğribe'ş-şems" ifadesine verdiğimiz anlama uygun mukabil bir anlam olarak görmemizdir.

358 Bu âyeti müfessirlerin büyük çoğunluğu hakiki mânasıyla anlamış ve bu kavmin ilkel bir kavim olduğuna dair çeşitli yorumlar yapmışlardır. Oysa burada bahse konu olan şey, yalnız o kavmin durumu değil aynı zamanda güneşin durumudur. Kanaatimizce burada, güneşin uzun süre batmamasıyla ilgili mecâzî bir ifade söz konusudur.

94.aydılar ay ėkki müynüz iḍisi. kim ye'cūc taḳı me'cūc artaḳ iş ḳılıġlılar yer içinde nek ḳılalım mu saŋa çıḳış ḳılmaḳıŋ üzele bizli ara anlarlı ara ḳoçu tuġan.

94. (Dağın beri tarafındaki diğer insanlar) dediler ki: "Ey Zülkarneyn! Bu Ye'cüc ve Me'cüc memlekette bozgunculuk yapıyorlar. Ne istiyorsan versek de bizimle onlar arasına bir sed yapsan olmaz mı?"

قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا {الكهف/95}

95.aydı ol kim küç yaraġ bėrdi maŋa anıŋ içinde menim iḍim yėgrek yārī bėriŋler maŋa küç birle ḳılayın siler ara anlar ara bir tam.

95. Zülkarneyn şöyle dedi: "Rabbimin bana bu konuda verdiği geniş imkân, güç kudret sizin bana vereceğinizden daha iyidir. Siz bana beden gücüyle yardım edin ve ben de onlarla sizin aranıza istediğiniz gibi sağlam bir sed yapayım."

آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّى إِذَا سَاوَى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انفُخُوا حَتَّى إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ آتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا {الكهف/96}

96.keltürüŋler maŋa temür ėgişini. ḳaçan tüzdi erse ėkki taġ arasını aydı ürüŋler ḳaçan ḳıldı erse anı ot aydı keltürüŋler ḳuyayın anıŋ üze sızġurmış baḳır.

96. "Bana demir külçeleri getirin" dedi. Nihayet getirilen demirlerle iki dağın arası doldu. Zülkarneyn ateş yakıp, "Körükleyin" dedi. Demirler eriyip akkor haline gelince, "Bana erimiş bakır getirin, üzerine dökeyim" dedi.

فَمَا اسْطَاعُوا أَن يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا {الكهف/97}

97.umadılar kim aşsalar anı taḳı umadılar anı ötrü.

97. Bundan böyle Ye'cüc ve Me'cüc, bu seddi ne delebildiler ne de üzerinden geçebildiler.

قَالَ هَذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي فَإِذَا جَاء وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاء وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا {الكهف/98}

98.aydı bu yarlıḳamaḳ iḍimdin. ḳaçan kelse iḍim üḍ urmaḳı ḳılġay anı kes kes erür. iḍim üḍ urmaḳı çın köni.

98. Zülkarneyn, "Bu bana Rabbimin bir lutfudur. Bu seddi ancak Rabbimin vâdettiği kıyametin kopması yok edebilir. Rabbimin vaadi ise mutlaka gerçekleşecektir" dedi.

وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا {الكهف/99}

99.törüttimiz amarılarını ol kün tolġaşur amarı içinde ürlür borġu içinde biriktürgey miz anlarnı biriktürmek.

99. Evet, o kıyamet günü geldiğinde Biz insanları kendi hallerine bırakırız, şaşkınlık içerisinde dalga dalga birbirlerine karışırlar. Nihayet Sûra üfürülür ve Biz bütün insanları hesap vermek üzere bir araya toplarız.

وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ عَرْضًا {الكهف/100}

100.körkitü keçürgey miz tamuġnı ol kün tanıġlılarḳa körkitü keçürmek.

100. Biz o gün kâfirleri cehennemle karşı karşıya getiririz.

الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاء عَن ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا {الكهف/101}

101.anlar kim erdi közleri örtüg sėni yāḍ ḳılmaḳdın erdiler umaslar ėşitü.

101. Çünkü onlar, dünyada iken gözleri hak ve hakikate karşı perdeli olduğundan Beni anmıyor, Kur'an'ı dinlemeye de tahammül edemiyorlardı.

أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِن دُونِي أَوْلِيَاء إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا {الكهف/102}

102.sėzindi mü anlar kim tandılar kim tutsalar menің ķullarım mėnde aḍın dostlar. biz anuttımız tamuġnı tanıġlılarķa.

102. Küfürde direnen kimseler, Beni bırakıp Benim yarattığım kullarımı kendilerine ilâh[359] edinmelerinin bir faydası olacağını mı sanıyorlardı? Bilin ki, Biz kâfirlere cehennemi konak olarak hazırladık.

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا {الكهف/103}

103.ayġıl nek uķturayın mu silerke ziyān ķılġanraķlarnı işlerin.

103. Ey Peygamber! De ki: "Size, yapıp ettikleri bakımından en çok ziyanda olanları haber vereyim mi?"

الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا {الكهف/104}

104. anlar kim yava boldı anlarnıң ķatıġlanmaķları dünyā içinde anlar sėznürler anlar ėḍgülük ķılurlar işin.

104. "Bunlar, dünya hayatındaki emekleri boşa giden kimselerdir." Oysa kendileri çok iyi şeyler yaptıklarını sanıyorlardı.

أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا {الكهف/105}

105.anlar tururlar anlar tandılar iḍileri belgüleri birle aŋar tuşmaķķa yoķ yoḍun boldı işleri. köndürür aḍaķın ķılmaġay men anlarķa ķıyāmet kün tartmaķnı.

359 Lafzen, "Dost."

105.Onlar, Rablerinin âyetlerini ve bir gün Allah'ın huzuruna çıkıp hesap vereceklerini inkâr eden kimselerdir. İşte bu yüzden yaptıkları işler boşa gitmiştir. Onların amellerini tartmaya bile gerek görmeyiz; onlara hiç değer vermeyiz.

ذَلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا {الكهف/106}

106.ol anlar yanutları tamuġ ol anın kim tandılar taḳı tuttılar meniŋ belgülerimni meniŋ yalavaçlarımnı füsūsḳa.

106. İşte onların cezası cehennemdir. Çünkü onlar küfürde direnmişler, âyetlerimle ve peygamberlerimle alay etmişlerdir.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا {الكهف/107}

107.bütünlükün anlar kėrtgündiler taḳı ḳıldılar ėḍgülükler erür anlarḳa ḳamuġ türlüg niʿ metlig būstānlar tüşnek.

107. İnanıp iyi ve yararlı işler yapanlara ise, konak olarak Firdevs[360] cennetleri hazırlanmıştır.

خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا {الكهف/108}

108.meŋgü ḳalıġlılar anıŋ içinde tilemesler andın keçmek.

108. Orada sürekli kalacaklar ve oradan hiç ayrılmak istemeyeceklerdir.

قُل لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا {الكهف/109}

109.ayġıl eger bolsa teŋiz ḳara iḍim yarlıġlarıŋa alḳınġay tükengey erdi teŋiz tükenmişde öŋdün iḍim yarlıġları eger keltürse miz aŋar meŋzer artuḳluḳ meded.

360 Firdevs, cennetteki makamların en yükseğidir. Sözlükte, içinde üzüm ve hurma ağaçları bulunan bahçe demektir.

109. (Ey Peygamber! Senin bildirdiklerini yeterli görmeyerek peygamberliğini inkâr eden o kimselere) De ki: "Rabbimin sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa, hatta bir o kadar da ilâve etsek, yine de Rabbimin sözleri bitip tükenmeden bu denizler bitip tükeniverirdi."

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا {الكهف/110}

110.aygıl bütünlükün men bir ādemī men silerke meŋzer. yarlıġ ıḍıldı maŋa çın iḍiŋizler bir iḍi turur. kim umar erse iḍisiŋe tuşmaḳnı ḳılsun ėḍgü iş ortaḳ ḳatmasun iḍisiŋe tapunmaḳḳa kim erseni.

110. Yine de ki: ("Rabbim dileseydi bana, size bildirdiğimin çok daha fazlasını da indirirdi) Oysa ben sadece sizin gibi bir insanım, Benim sizden farkım, Tanrınızın tek Tanrı olduğu gerçeğinin bana vahyedilmiş olmasıdır. Artık kim Rabbine kavuşmayı ümit ediyorsa, iyi ve yararlı işler yapsın, Rabbine yaptığı ibadette kimseyi ortak koşmasın."

19 سُورَةُ مَرْيَمَ

Mekke döneminde inmiştir. 98 âyettir. Hz. Meryem'den genişçe söz ettiği için bu adı almıştır.

(19)

sūretü meryem

bu sūreḳa meryem sūresi tėner. selām anıŋ üze. mekkede inmiş turur. toḳsan sekiz āyet turur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ol iḍi atı birle kim zekeriyyā duʿāsını icābet ḳılu yarlıḳadı. rūzī bėrigli turur kim yaḥyānı belek ıḍu yarlıḳadı. bağışlaġlı kim meryemke ʿīsā teg oġul atasız bağışladı.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

كٓهيعٓصٓ {مريم/1}

1. taplanılıġlı turur yolḳa köndürgüçi turur. yā nidā turur vaʿādḳa duʿā ḳılıġlı turur.

1. Kâf Hâ Yâ Ayn Sâd[361]

ذِكْرُ رَحْمَةِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا {مريم/2}

2.iḍiŋ yarlıḳamaḳını uş körmek öz ḳulı zekeriyyānı.

2. Ey Peygamber! Rabbinin, kulu Zekeriyya'ya bahşettiği lutfunu ve ihsanını anlat!

إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا {مريم/3}

3.ançada oḳıdı iḍisini örtüglüg oḳımaḳ.

361 Bkz. Bakara 2/1, ilgili not.

3. Bir zamanlar Zekeriyya Rabbine içten içe, tâ yürekten şöyle yalvarmıştı:[362]

قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُن بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا {مريم/4}

4.aydı zekeriyyā ay menim iḍim kim men kewredi sünüküm yaʿnī żaʿīf boldum. tütündi küydi baş ürünlükün. bolmadım sėni uḳmaḳda ay menim iḍim umınçsız nevmīḍ.

4."Rabbim! Kemiklerim zayıfladı, gücüm kuvvetim kalmadı, saçım sakalım ağardı. Rabbim! Bu zamana kadar Sana ettiğim dualardan hiç eli boş dönmedim."

وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِن وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا {مريم/5}

5.men ḳorḳar men yaḳ yawuḳlardın mėnde kėḍin erür menin uraġutum ḳısır. bağışlaġıl maŋa seniŋ üsküŋdin bir ėş dost.

5. "Şimdi ise ben göçüp gittikten sonra yakınlarımın yanlış işler yapmalarından korkuyorum. Karım da kısır. Sen bana, benim yerime geçecek ve peygamberliği devam ettirecek bir oğul lutfeyle!"

يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا {مريم/6}

6.mīrāṣ alsun mėndin yana mīrāṣ alsun yaʿḳūb āllarından ḳılġıl anı ay menim iḍim taplanmış.

6. "Bu çocuk, bana ve Yakuboğullarına mirasçı olsun. Rabbim! Onu hoşnut olacağın bir kimse eyle!"

يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى لَمْ نَجْعَل لَّهُ مِن قَبْلُ سَمِيًّا {مريم/7}

7. ay zekeriyyā biz sewünç bėrür miz saŋa bir oġul birle anıŋ atı yaḥyā turur. ḳılmadımız aŋar munda öŋdün aḍaşıḳ.

362 Krş. Âl-i İmrân 3/38 vd. Bu kıssa için bkz. Luka, 1/5-25.

7. (Allah melek aracılığıyla şöyle seslendi):[363] "Ey Zekeriyya! Biz sana, Yahya adında bir oğul müjdeliyoruz ki, bu adı daha önce kimseye vermedik."

قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا {مريم/8}

8. aydı ay menim iḍim neteg bolur maŋa oġul erür uraġutum ḳısır. çınoḳ tėgdim uluġluḳluḳdın ḳarılıḳḳa.

8. Zekeriyya, "Rabbim!" dedi. "Karım kısır, ben ise beli bükülmüş yaşlı birisiyim, bu haldeyken benim nasıl çocuğum olabilir?"

قَالَ كَذَٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِن قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا {مريم/9}

9.aydı andaġoḳ aydı iḍiŋ ol meniŋ üze āsān turur. çınoḳ yarattım sėni munda öŋdün ermez erdiŋ hīç nerse.

9. Melek, "Evet, dediğin doğru" dedi. "Fakat Rabbin diyor ki: Bu iş Benim için çok kolaydır. Unutma ki, sen yok iken daha önce seni de Ben yaratmıştım."

قَالَ رَبِّ اجْعَل لِّي آيَةً قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَ لَيَالٍ سَوِيًّا {مريم/10}

10.aydı iḍimā! ḳılġıl mėni yā maŋa bir nişān. aydı seniŋ nişānıŋ sözlemegil kişilerke üç tün küni birle.

10. Zekeriyya, "Rabbim! Öyleyse bana bir alâmet göster" dedi. Melek, "Senin alâmetin insanlarla tam (üç gün)[364] üç gece konuşmamandır" dedi.

فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا {مريم/11}

363 Bkz. Âl-i İmrân 3/39.
364 Krş. Âl-i İmrân 3/41 ve ilgili not.

11.çıḳtı öz boḍunı üze ṣavmaʿ adın yaʿnī toḳışġu yerdin imledi anlarḳa kim tesbīḥ ḳılınlar ėrte taḳı kėçe.

11. Bunun üzerine Zekeriyya, mabeddeki hücresinden kavminin huzuruna çıktı ve onlara (işaret diliyle),[365] sabah akşam Allah'ı tesbih ve tenzih etmelerini söyledi.

يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا {مريم/12}

12. ay yaḥyā tutġıl bitigni küç birle. bėrdimiz aŋar ḥikmet kiçig erken.

12. (Nihayet çocuk doğup büyüyünce, ona şöyle seslendik:) "Ey Yahya! Tevrat'a[366] sımsıkı sarıl; peygamberlik mirasına sahip çık." (O bu mirasa lâyık biriydi) Çünkü Biz daha küçükken ona akıl ve hikmet vermiştik.

وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَاةً وَكَانَ تَقِيًّا {مريم/13}

13. mihrbānlıḳ biziŋ üskümizdin arıġlıḳ. erdi saḳnuḳ.

13. Ayrıca ona katımızdan şefkatli bir yürek ve temiz bir yaratılış lutfetmiştik. O, emir ve yasaklarımız konusunda duyarlı ve bilinçli bir kimse idi.

وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُن جَبَّارًا عَصِيًّا {مريم/14}

14.eḍgülük ḳılġan atasıŋa anasıŋa ermedi boyun keregli yarlıġ sıġan.

14. Aynı zamanda o, ana babasına saygılı ve iyi davranan birisiydi, onlara karşı aslâ zorba ve isyankâr değildi.

وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا {مريم/15}

15.esenlik aytmaḳ anıŋ üze ol kün kim tuġruldı ol kün kim ölür ol kün kim ḳoparılur tirig.

15. Doğduğu gün, öldüğü gün ve tekrar diriltileceği gün, daima selâm olsun ona!

365 Krş. Âl-i İmrân 3/41.
366 Lafzen, "Kitaba."

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا {مريم/16}

16.yāḍ ḳılġıl bitig içinde meryemni ançada ırak boldı öz kişilerindin bir yerde kün tuġuşı tapa.

16. Ey Peygamber! Bu Kitapta Meryem'i de an. O, ailesinden ayrılarak mabedin doğu kısmında bir yere çekilmişti.

فَاتَّخَذَتْ مِن دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا {مريم/17}

17.ḳıldı yā tuttı anlarda mundın perde ıḍtımız aŋar öz ferişṭemizni yüz utru tikildi aŋar bir yigit kişi teg tüz boḍluġ.

17. Ve ailesiyle arasına bir perde germişti. Bu sırada Biz Cebrail'i[367] gönderdik ve o, Meryem'e tam bir insan şeklinde göründü.

قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيًّا {مريم/18}

18.aydı men sıġnur men Taŋrıḳa sėndin eger erse sen saḳnuḳ.

18. Bunun üzerine Meryem, "Ben senden Rahman olan Allah'a sığınırım. Eğer Allah'tan korkup sakınan biriysen benden uzak dur" dedi.

قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا {مريم/19}

19. aydı men ol turur men iḍiŋ yalavaçıdın baġışlayın saŋa bir oġlan arıġ.

19. Cebrail O'na, "(Korkmana gerek yok) ben sana tertemiz bir çocuk bağışlamak üzere Rabbin tarafından gönderilmiş bir elçiyim" dedi.

قَالَتْ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا {مريم/20}

20.aydı ḳayda bolur maŋa oġlan yuḳamaduḳ bolsa maŋa bir ādemī ermez men artaḳ işlig.

20. Meryem, "Bana bir erkek eli bile değmemişken nasıl çocuğum olabilir? Kaldı ki, ben iffetsiz biri de değilim"[368] dedi.

367 Lafzen, "Ruhumuzu."
368 Krş. Tahrîm 66/13.

قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِّلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِّنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا {مريم/21}

21.aydı andaġoḳ. aydı iḍiŋ ol meniŋ üze āsān turur yme ḳılalım anı bir belgü kişilerke bir yarlıḳamaḳ bizdin. erür iş ötenmiş keçrülmiş.

21. Cebrail, "Orası öyle, doğru söylüyorsun. Fakat Rabbin diyor ki: Bu Benim için çok kolaydır. Biz onu, insanlar için bir delil ve tarafımızdan bir rahmet; sevgi ve şefkat nişanesi kılmak için böyle yapacağız, bu işin böyle olmasına hükmedilmiştir."

فَحَمَلَتْهُ فَانتَبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا {مريم/22}

22.kötürdi sıŋardın ėletti anı yerke ıraḳ.

22. Sonunda Meryem hamile kaldı ve nihayet doğumu yaklaşınca uzak bir yere çekildi.

فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا {مريم/23}

23. keltürdi anı ʿayāl tuġḳu aġrıġı igi bir ḫurmā yıġaçı tüpi tapa. aydı ay kāşki men ölse erdim munda öŋdün bolmış erse erdim çıḳaru unutmış.

23. Doğum sancıları, onu bir hurma ağacının dibine sürükledi ve şöyle sızlandı: "Keşke bu iş başıma gelmeden önce ölseydim de adı sanı unutulup giden biri olsaydım."

فَنَادَاهَا مِن تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا {مريم/24}

24.ün bėrdi aŋar ol ʿīsā kim anıŋ altınındın ḳaḍġurmaġıl ḳıldı oḳ seniŋ iḍiŋ seniŋ altıŋdın kiçig arıḳ aḳar.

24.Alt tarafından biri ona şöyle seslendi: "Anneciğim üzülme! Rabbin, senin doğurmuş olduğun çocuğu çok şerefli kılmıştır."[369]

369 Âyetteki "Min tahtihâ" ifadesindeki "Min" harfini İbn Kesîr, Ebû Amr, İbn Âmir, Şu'be ve Ruveys "Men" şeklinde

وَهُزِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا {مريم/25}

25.arḳa ırġaġıl seniŋ tapa ḫurmā yıġaçınıŋ tüpini tüşsün seniŋ üze yaş ḫurmā ėmdi ewdülmiş.

25. "Şimdi sen hurma dalını silkele, sana taze hurmalar dökülsün."

فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنسِيًّا {مريم/26}

26.yėgil ḫurmā içgil suw yaruġıl közün ḳaçan körse sen ādemīdin kimerseni. aygıl men neẕr ḳıldım rūzī bėrigli Taŋrıḳa tek turmaḳ sözlememekim bu kün bir ādemīḳa.

26. "Artık ye iç, haydi gözün aydın olsun. Şayet herhangi bir kimseyle karşılaşırsan ona, 'Ben merhameti sınırsız olan Allah için sükût orucu adadım, dolayısıyla bugün hiç kimseyle konuşmayacağım' de."

فَأَتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا {مريم/27}

27.keltürdi anı öz boḍunı tapa kötrür anı. aydılar ay meryem keltürdüŋ ök nerse uluġ körksüz iş.

27. Daha sonra Meryem çocuğunu kucağına alıp halkının yanına getirdi. Onlar şöyle dediler: "Ey Meryem! Sen çok çirkin, utanç verici bir iş yaptın."

يَا أُخْتَ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا {مريم/28}

28. ay hārūnnuŋ ḳız ḳarındaşı ermez erdi ataŋ yawuz kişi taḳı ermez erdi anaŋ ėsiz artaḳ işlig.

28. "Ey Harun'un kız kardeşi![370] Senin ne baban kötü bir adam, ne de annen iffetsiz bir kadın idi (Öyleyse bu çocuk da neyin nesi?)."

okumuşlardır. Bu durumda sesin sahibi doğan çocuktur. Biz âyeti buna göre tercüme ettik. Âyetteki "Seriyyen" kelimesi "Şerefli çocuk" anlamına geldiği gibi "Su arkı" anlamına da gelir. Bu durumda anlam şöyle olur: "Ey Meryem, üzülme! Rabbin senin alt tarafında bir su arkı meydana getirmiştir."

370 Âyetteki, "Harun'un kız kardeşi" ifadesi bir yoruma göre, Hz. Meryem'in, Harun peygamberin soyundan geldiğini ifade etmek için kullanılmıştır. Bu durumda "Harun'un kız kardeşi" mecâzî bir ifadedir.

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَن كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا {مريم/29}

29.ernekin imledi aŋar aydılar neteg sözler miz aŋar kim erür bèşik içinde oġul.

29. Meryem, (benimle değil, onunla konuşun diye) çocuğu işaret etti. Halk, "Biz beşikteki bir çocukla nasıl konuşacağız ki?!" dedi.

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا {مريم/30}

30.aydı ʿīsā men Taŋrı ḳulı men bèrdi maŋa bitigni. ḳıldı mèni sawçı

30. Ve çocuk konuşmaya başladı:[371] "Ben Allah'ın kuluyum, O bana kitab verecek ve beni peygamberlikle görevlendirecektir."

وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا {مريم/31}

31. taḳı ḳıldı mèni ḳutluġ ḳanda kim bolsa men buyurdı maŋa namāznı zekātnı tirig bar ergınçe.

31. "Her nerede olursam olayım, O beni kutlu kıldı, yaşadığım sürece bana namaz kılmayı ve zekât vermeyi emretti."

وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا {مريم/32}

32.èḍgü bulġan öz anam birle ḳılmadımız boyun kerigli bed-baḫtlıḳ.

32. "Anneme karşı saygılı olmayı da emretti. Beni zorba ve isyankâr birisi kılmadı."

وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدتُّ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا {مريم/33}

33. esenlik aymaḳ Taŋrıdın menim üze ol kün tuġruldum ol kün ölse men ol kün ḳoparılsa men tirig.

371 Hz. İsa dışında beşikte konuşan iki çocuktan daha bahsedilir. Geniş bilgi için bkz. Buhari, Tecrid-i Sarih tercümesi, IX, 171.

33. "Doğduğum gün, öleceğim gün ve tekrar diriltileceğim gün bana selâm olsun!"

ذَٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ {مريم/34}

34. ol ʿīsā turur meryem oġlı. köni söz aydı ol kim anıŋ içinde sėziklig boldılar.

34. İşte insanların, hakkında şüpheye düşüp tartıştıkları Meryemoğlu İsa konusunda gerçek söz budur.[372]

مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ {مريم/35}

35.kerekmez yaramaz Taŋrıḳa kim tutmaḳ hīç oġul ḳız arıġ turur. ḳaçan ḳażā ḳılsa bir işni bütünlükün ayur aŋar bol tėp bolur.

35. Allah'ın bir çocuk edinmesi olacak şey değildir. O böyle şeylerden münezzehtir, yücedir. O, bir şeyin olmasını istediği zaman ona "Ol" der o da (koyduğu yasalara uygun olarak belli bir süreçte) olur.

وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ {مريم/36}

36.bütünlükün Taŋrı menim iḍim silerniŋ iḍiŋizler tapnuŋlar aŋar. bu yol turur köni.

36. (İsa da Allah'ın oğlu olduğuna dair bir iddiada bulunmamış, aksine daima şunu söylemiştir:) "Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir, O'nu lâyıkıyla tanıyıp yalnız O'na kulluk edin. Doğru yol işte budur."

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِن بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ {مريم/37}

37.yaraşumadı gürūhlar anlar arasında. vāy ol kişilerke tandılar kelgü yerde ol uluġ künde.

372 Bkz. Luka, 2/ 1-7.

37. Gerçek böyle iken birtakım zümreler, (İsa'nın tabiatı hakkında) aralarında anlaşmazlıklara düştüler. Her şeyin ortaya dökületeceği o gün, (İsa hakkındaki) gerçeği inkâr edenlerin vay hallerine!

أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا لَكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ {مريم/38}

38.ėşittürgil anlarḳa körkitgil ol kün kelseler biziŋke yme yoḳ kim küç ḳılıġlılar bu kün yolsuzluḳ içinde belgülüg.

38. Onlar bizim huzurumuza geldikleri gün her şeyi öyle bir işitecekler, öyle bir görecekler ki! Fakat o gün gerçeği inkâr eden zâlimler tam bir şaşkınlık içinde olacaklardır.

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ {مريم/39}

39. ḳorḳıtġıl anlarnı öküngü kün ançada ötelse iş anlar osallıḳ içinde taḳı anlar oḳ bütmesler ol künke.

39. Ey Peygamber! Gaflet içinde olup hâlâ inanmayan bu kimseleri, o üzüntü ve pişmanlık günü hakkında uyar. Çünkü o gün hüküm verilir, iş olup biter (artık pişmanlığın hiçbir faydası olmaz).

إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ {مريم/40}

40.biz bütünlükün biz ḫalḳlarnı oldurur miz taḳı anıŋ üstinde biziŋ tapa yandurulurlar.

40. O gün, yeryüzü ve üzerindeki canlı cansız her şey yok olacak yalnız Biz kalacağız[373] ve sonunda herkes Bizim huzurumuza gelip hesap verecek.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا {مريم/41}

41.yāḍ ḳılġıl bitig içinde ibrāhīmnüŋ ḫaberini. çın ol erür köni sözlüg sawçı.

41. Ey Peygamber! Bu kitapta İbrahim'i de an. İbrahim özü sözü doğru biriydi, o bir peygamberdi.

373 Lafzen, "Her şey Bize kalacak."

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنكَ شَيْئًا {مريم/42}

42.ançada aydı atasıŋa ay atam nelük tapnur sen aŋar kim èşitmez taķı körmez taķı yıġumaz sèndin nerseni.

42. O bir gün babasına şöyle demişti: "Babacığım, işitmeyen, görmeyen ve sana herhangi bir faydası da dokunmayan putlara niçin tapıyorsun?"

يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا {مريم/43}

43.ay atam men keldi ök maŋa biligdin ol kim kelmedi saŋa uḍġıl maŋa köndüreyin sèni köni yolķa.

43. "Babacığım! Bana, senin bilmediğin bir ilim (peygamberlik) verildi. O halde bana uy ki, seni doğru düzgün bir yola ulaştırayım."

يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا {مريم/44}

44.ay menim atam tapunmaġıl yekke. kim yek erür rūzī bèriglike fermān sıġlı.

44. "Babacığım! Ne olur, artık şeytana kulluk etme. Çünkü şeytan Rahmân olan Allah'a isyan etmiş biridir."

يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا {مريم/45}

45.ay atam men ķorķar men kim sıķaġay sèni ķın Taŋrıdın bolġay sen yekke èş dost.

45. "Babacığım! Bu gidişle sen, Rahmân olan Allah'ın[374] gazabına uğrayacaksın ve şeytanın dostu olacaksın. Ben bundan çok korkuyorum."

374 Yani "Rahmân sıfatıyla bütün yaratılmışları sevgi ve şefkatiyle kuşatmış alan Allah'ın, bu sıfatına rağmen, bu halinden razı olmayıp seni cezalandırmasından…"

قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا {مريم/46}

46.aydı azu tilemegli mü sen meniŋ Taŋrılarımda ay ibrāhīm. eger yıġılmasa sen taşlaġay oḳ men sėni kesgil mėndin bir ançaḳa tėgi.

46. Babası, "Ey İbrahim! Sen benim Tanrılarımı terk edip, onlardan yüz mü çeviriyorsun? Eğer bundan vazgeçmezsen seni taşa tutar, öldürürüm. Yıkıl karşımdan! Git, bir süre gözüme görünme" dedi.

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا {مريم/47}

47.aydı ibrāhīm esenlik seniŋ üze. herāyna yarlıḳatu tilegey men sėni iḍimdin. bütünlükün ol erür maŋa bağırsaḳ.

47. İbrahim ise şu cevabı verdi: "Canın sağ olsun babacığım! Seni affetmesi için Rabbime yalvaracağım, çünkü O bana karşı son derecede lutufkârdır"

وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَى أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا {مريم/48}

48.aḍrılur men silerdin yme andın kim oḳır siler Taŋrıda aḍınnı oḳır men öz iḍimke bolġay kim bolmaġay men oḳımaḳım birle öz iḍimni ajunsuz.

48. "Artık ben, sizi ve Allah'ı bırakıp taptığınız şeyleri terk ediyor ve yalnız Rabbime dua ve ibadet ediyorum. Umarım ki, benim Rabbime yaptığım dua ve ibadet (sizin putlarınıza tapınmanız gibi) karşılıksız kalmaz."[375]

فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا {مريم/49}

375 Zemahşerî'nin bir yorumuna göre âyet şöyle de tercüme edilebilir. "Umarım ki, babamın bağışlanması için yaptığım duadan dolayı Allah beni sorumlu tutmaz; bedbaht olmam."

49.ḳaçan aḍrıldı erse olardın yme ol nekdin kim tapnurlar erdi Taŋrıda öŋinke. bağışladımız aŋar isḥāḳnı yaʿḳūbnı. tėgme birni ḳıldımız sawçı.

49. İbrahim onları ve Allah'ı bırakıp tapındıkları şeyleri terk edip gidince[376] Biz ona İshak'ı, ardından (torunu) Yakub'u bahşettik ve bunların her ikisine de peygamberlik lutfettik.

وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا {مريم/50}

50.taḳı bağışladımız anlarḳa biziŋ yarlıḳamaḳımızını taḳı ḳıldımız anlarḳa köni til köni sözlügler yaʿnī eḍgü ögdi yüksek.

50. Biz onlara Rahmet hazinelerimizden bol bol lutuflarda bulunduk. Onları (kendilerinden sonrakilerin nezdinde)[377] yüksek bir övgüye mazhar kıldık.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا {مريم/51}

51.yāḍ ḳılġıl bitig içinde mūsānı. ol erdi ḳatıġsız taḳı erdi yalavaç peyġāmber.

51. Ey Peygamber! Bu kitapta Musa'yı da an. Gerçekten o seçilmiş bir kimseydi. O bir elçi, bir peygamber idi.

وَنَادَيْنَاهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا {مريم/52}

52.oḳıdımız anı taġ yıŋaḳından saġ ḳolça yaḳın ḳıldımız anı rāz aymaḳḳa.

52. Biz ona Sînâ dağının sağ yamacından seslenmiş ve vahyetmek için onu huzurumuza çağırmıştık.

وَوَهَبْنَا لَهُ مِن رَّحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا {مريم/53}

53.taḳı bağışladımız aŋar öz yarlıḳamaḳımızdın ḳarınḍaşı hārūnnı peyġāmber.

53. Rahmet ve şefkatimizin bir eseri olarak (destek olmak üzere)[378] kardeşi Harun'u da, ona (yardımcı) peygamber olarak verdik.

376 Hz. İbrahim, kaynaklara göre Bâbil'den ayrılıp Şam-Filistin bölgesine gitmiştir.
377 Krş. Şuarâ 26/84.
378 Krş. Tâhâ 20/31-32.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا {مريم/54}

54.yāḍ ḳılġıl bitig içinde ismāʿīlni. ol erdi köni vaʿdelig taḳı erdi yalavaç sawçı.

54. Ey Peygamber! Bu kitapta İsmail'i de an. Gerçekte o, sözünde duran[379] bir kimseydi. O da bir elçi, bir peygamber idi.

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِندَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا {مريم/55}

55. fermānlayur erdi ėwi boḍunıŋa yaḳunıŋa namāz birle namāznı zekāt birle zekātnı. erdi iḍisi üskinde taplanılmış.

55. O, ailesine, halkına namazı ve zekâtı emrederdi, Rabbinin hoşnutluğunu kazanmış bir kimseydi.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا {مريم/56}

56. yāḍ ḳılġıl bitig içinde idrīsni. ol erdi köni sözlüg sawçı.

56. Ey Peygamber! Bu kitapta İdris'i de an. İdris özü sözü doğru biriydi ve o da bir peygamberdi.

وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا {مريم/57}

57. kötürdimiz anı yüksek orunḳa.

57. Ve Biz ona katımızda yüksek bir mevki verdik.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ مِن ذُرِّيَّةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا {مريم/58} (سجدة مستحبة)

379 Krş. Sâffât 37/102.

58.anlar tururlar anlar ėrinç bėrdi Taŋrı anlar üze yalavaçlardın ādem oġlanlarından anıŋdın kim kötürdimiz nūḥ birle kim ibrāhīm oġlanlarından taḳı ʿisrāʾīldin taḳı yaʿḳūb oġlanlarından anlardın kim köni yolḳa köndürdimiz taḳı üḏürdimiz ḳaçan oḳılsa anlar üze Taŋrınıŋ belgüleri tüşer erdiler secde ḳılıġlılar yıġlaġlılar.

58. İşte sözünü ettiğimiz bu kimseler, Allah'ın kendilerine nimetler ihsan ettiği peygamberlerden; Adem'in, Nuh ile birlikte gemiye bindirdiğimiz kimselerin, İbrahim ve Yakub'un[380] soyundan gelmiş olan ve kendilerine doğru yolu gösterip seçtiğimiz kimselerden bazılarıdır. Onlar, kendilerine Rahmân olan Allah'ın âyetleri okununca gözyaşı dökerek secdeye kapanırlardı.

فَخَلَفَ مِن بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا {مريم/59}

59.orunḳa ḳaldı anlarda kėdin yawuz ʿayāllar żāyiʿ ḳıldılar namāznı uḍu bardılar ārzūlarḳa terk bolġay kim körgeyler ġayy tamusıŋa.

59. Onlardan sonra öyle bir nesil geldi ki, namazı niyazı terk ettiler, şehevî arzu ve isteklerine uydular. İşte bu yüzden onlar çok kötü bir azab görecekler, cehennemin "Gayyâ" çukuruna atılacaklardır.[381]

إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُوْلَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا {مريم/60}

60.meger ne kim yansa kėrtgünse ḳılsa ėḏgü anlar tururlar kigrülgeyler uştmaḫḳa küç ḳılınmaġaylar nerse.

60. Ancak tevbe eden, inanıp iyi ve yararlı işler yapanlar müstesnâ. Onlar cennete girecekler ve hiçbir haksızlığa uğramayacaklardır.

جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا {مريم/61}

61.eḏgülük būstānları ol kim vaʿde ḳıldımız iḍi ḳullarıŋa örtüglüg. ol erür anıŋ vaʿdesi keldeçi ol.

380 Lafzen, "İsrâilin."

381 "Ğayyen" kelimesi Arapça'da şer ve kötü anlamında kullanılır. Ayrıca cehennemde bir vâdinin adı olduğu da zikredilir.

61. Bu cennetler, Rahmân olan Allah'ın kullarına vâdettiği, onların görmedikleri (kavrayamayacakları derecede güzel olan) Adn cennetleridir. O'nun bu vaadi mutlaka gerçekleşecektir.

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا {مريم/62}

62. èşitmesler anıŋ içinde kereksiz söz meger esenleşmek. anlarḳa rūzīleri anıŋ içinde èrte taḳı kèçe.

62. Oraya girenler asla boş söz işitmeyecekler, sadece hoş ve güzel sözler[382] duyacaklardır. Onların yiyecekleri sabah akşam her dâim önlerinde hazır olacaktır.

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيًّا {مريم/63}

63. ol uştmaḫ ol turur mīrāṣ bèrür miz ḳullarımızdın kim bolsa saḳnuḳ.

63. İşte bu cennete girecek olanlar, emir ve yasaklarımız konusunda dikkatli, duyarlı, bilinçli kullarımızdır.

وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا {مريم/64}

64.ḳuḍı inmes miz meger iḍiŋ yarlıġı birle. aŋar ol biziŋ öŋümizde yme kèḍinimizde anıŋ ara ermes iḍiŋ unıtġan.

64. O cennetlikler oraya Rabbinin izniyle yerleştiklerini söylerler.[383] Şunu iyi bilin ki, geçmişte, gelecekte ve şu anda her ne varsa hepsi Allah'ın bilgisi dâhilindedir. Rabbin (yapılan iyi ya da kötü) hiçbir şeyi unutmuş değildir.

رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا {مريم/65}

65.kökler yerler iḍisi ne kim ol èkki araḳı. tapunġıl aŋar şabr ḳılġıl anıŋ tapunmaḳıŋa. nek bilür mü sen aŋar adaş.

382 Lafzen, "Selâm."

383 Âyet Mâverdî'nin ilk yorumu esas alınarak tercüme edilmiştir.

65. O, göklerin, yerin ve bu ikisi arasında ne varsa hepsinin Rabbidir. Öyleyse O'nu gerektiği gibi tanı ve yalnız O'na kulluk et, O'na ibadette sabırlı ol. Sen çok iyi biliyorsun ki, ilâhlıkta O'na eş olabilecek hiçbir varlık yoktur.

وَيَقُولُ الْإِنسَانُ أَئِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا {مريم/66}

66.ayur kişiler ḳaçan biz mü ölse miz yana mu çıḳar bolġay miz tirig.

66. Bütün bunlara rağmen insanoğlu yine de şöyle der: "Şimdi ben, öldükten sonra tekrar diriltileceğim, öyle mi?!"

أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا {مريم/67}

67. yāḍ ḳılmas mu kişiler biz yarattımız anı munda öŋdün ermedi nerse.

67. Peki, insanoğlu daha önce hiçbir şey değilken kendisini Bizim yarattığımızı hiç düşünmez mi?

فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا {مريم/68}

68.seniŋ iḍiŋ ḥaḳḳı tėrgey ök miz anlarnı taḳı yeklerni yana anuḳ ḳılġay miz anlarnı tėgresinde tamuġnuŋ ḳamuġın.

68. Ey Peygamber! Rabbine andolsun ki, Biz bu inkârcıları ve peşlerinden gittikleri şeytanları; şeytan tabiatlı kimseleri bir araya toplayacağız. Sonra da onları diz çökmüş bir halde cehennemin kenarına getireceğiz.

ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ مِن كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَنِ عِتِيًّا {مريم/69}

69.yana çıḳarġay oḳ miz tėgme gürūhdın gürūhları ḳatıġraḳ Taŋrı üze boyunḳa.

69. Sonra her günahkâr topluluktan, son derecede şefkatli olan Allah'a karşı gelmede en aşırı gideni ayırıp önce onu cehenneme atacağız.

ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أَوْلَى بِهَا صِلِيًّا {مريم/70}

70.yana biz bilgenrek miz anlarnı kim anlar olarnıŋ başıraḳ erür erürler otḳa kirmekke yaraşıraḳ.

70. Çünkü Biz, onlardan hangilerinin daha önce cehenneme atılmaya müstahak olduklarını iyi biliriz.

وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا {مريم/71}

71.yoḳ siler meger kirigli turur aŋar. erür iḍiŋ üze ḥükm ḳılınmış turur sürülmiş turur.

71. Bütün insanlar cehennemin yanına varıp onu görecektir. Bu, Rabbinin kesin bir hükmüdür.

ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوا وَّنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا {مريم/72}

72.yana ḳutġarġay miz anlarnı kim saḳnuḳ ḳıldılar taḳı ḳoḍġay miz küç ḳılıġlılarnı anıŋ içinde tizin yüknü.

72. Sonra Biz, emir ve yasaklarımız konusunda dikkatli, duyarlı, bilinçli davrananları cehennemin azabından kurtaracağız. Fakat inkârcıları[384] cehennemde diz üstü çökmüş halde bırakacağız.

وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا {مريم/73}

73.ḳaçan oḳılsa anlar üze belgülerimiz nişānlar aydı anlar kim tandılar anlarḳa kim kėrtgündiler ḳayusı ėkki ögür yėgrek aḍaḳın turmaḳ eḍgürek yerke.

73. Dünyada iken onlara âyetlerimiz açık açık okunduğu zaman küfürde direnenler, iman edenlere, "(Bırakın bu boş lafları, söyleyin bakalım) bu iki zümreden hangisi makam mevki açısından daha iyi, sosyal konum yönünden daha üstün?" diyorlardı.

384 Lafzen, "Zâlimleri."

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَاثًا وَرِئْيًا {مريم/74}

74.neçe helāk ḳıldımız anlarda öŋdün gürūhdın anlar ėdgürek ew metāʿ ındın dīdārlıġraḳ.

74. Oysa (bilmeleri gerekir ki,) Biz onlardan önce, mal mülk ve refah düzeyi bakımından daha yüksek olan nice nesilleri helâk etmiştik.

قُلْ مَن كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا حَتَّى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْعَفُ جُندًا {مريم/75}

75. ayġıl kim bolsa yolsuzluḳ içre ḳuḍu bėrgey aŋar Taŋrı ḳuḍu bėrmek ḳaçan körseler ne kim vaʿde ḳılmışları yā ḳın yā ḳıyāmet küninde herāyna bilgeyler kim turur ol ėsizrek orunḳa kewrekrek çeriglik.

75. Ey Peygamber! Sen de ki: "Rahmân olan Allah, dalâlet içinde olanlara uzun bir süre verir. Onlar (bu fırsatı iyi kullanmazlarsa) tehdit edildikleri azapla ya da kıyametle karşılaştıklarında, kimin konumunun daha kötü, kimin daha güçsüz durumda olduğunu anlayacaklardır."

وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَّرَدًّا {مريم/76}

76. arturġay Taŋrı anlarnı kim köni yolluġ boldı köni yol. ḳalmışları ėḍgü işler yėgrek turur iḍiŋ üskinde yanutun taḳı yėgrek yanışın.

76. "Allah, doğru yolda olanların imanını[385] artırıp güçlendirir. Onların kalıcı olan iyi ve yararlı işleri, Rabbinin katında hem mükâfat olarak daha hayırlı, hem de kazanç bakımından daha üstündür."

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا {مريم/77}

77.nė körür sen yā muḥammed ol kim tandılar biziŋ belgülerimizke aydı bėrilgey ök men tawar oġul ḳız.

385 Lafzen, "Hidayetini."

77. Ey Peygamber! Âyetlerimizi inkârda direnen ve (borcunu ödememek için alaylı bir üslûpla, "Mademki öldükten sonra diriltileceğiz, o zaman nasıl olsa) bana mal mülk de, evlât da verilir (işte o zaman borcumu öderim)" diyen şu adamı görüyor musun?[386]

أَاطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمِ اتَّخَذَ عِندَ الرَّحْمَٰنِ عَهْدًا {مريم/78}

78.bildi mü belgüsüzni azu aldı mu Taŋrı üskinde bıçığı.

78. Bu adam gaybı mı biliyor ya da Rahmân olan Allah'tan bir söz mü almış ki, böyle konuşuyor?

كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا {مريم/79}

79.mundaġ ermes. bitir men ne kim aymışını arturġay miz aŋar ḳındın arturmaḳ.

79. Hayır! İş onun zannettiği gibi değil! Biz onun söylediği bu sözleri kaydedeceğiz ve onun azabını artırdıkça artıracağız.

وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا {مريم/80}

80. mīrāṣ tutġay miz ne kim aymışını kelgey biziŋke yalŋuz.

80. Onun sözünü ettiği malı mülkü de, evlâdı da elinden alacağız ve o Bizim huzurumuza tek başına gelecek.

وَاتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِّيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا {مريم/81}

81.tuttılar Taŋrıda öŋinni Taŋrılar ançaḳ bolmaḳları anlarḳa ʿazīzlik.

81. Bu müşrikler, kendilerine bir şeref bahşetsin; şefaat etsin diye Allah'ın yanı sıra bir takım Tanrılar edindiler.

386 Rivayete göre, Âs b. Vâil'in Habbâb b. Eret'e borcu vardı. Habbab alacağını isteyince Âs, "Sizin inancınıza göre nasıl olsa öldükten sonra diriltilecekmişiz. Sana olan borcumu orada öderim" diye cevap vermişti.

كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا {مريم/82}

82.ḥaḳḳā mundaġ bolmaġay herāyna tanġaylar anlarḳa tapuġ ḳılmaḳlarıŋa bolġaylar anlar üze meŋzeşmez.

82. Hayır! Durum hiç sankıları gibi değil! Tam aksine tapındıkları bu şeyler, kıyamet gününde onların ibadetlerini reddedecekler ve onlara düşman kesilecekler.

أَلَمْ تَرَ أَنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَؤُزُّهُمْ أَزًّا {مريم/83}

83. körmes mü sen biz ıdtımız yeklerni tanıġlılar üze ḥarīş ḳılur anlarnı ḥarīş ḳılmaḳ.

83. Ey Peygamber! Bizim, küfürde direnenlerin üzerine, kendilerini günaha kışkırtan şeytanları; şeytan tabiatlı kimseleri salıverdiğimizi bilmiyor musun?

فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا {مريم/84}

84.ėwmegil anlar üze. biz sayur miz anlarḳa samaḳ.

84. Sen onların hemen azaba çarptırılmalarını bekleme! Biz onlar için gün sayıyoruz.

يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا {مريم/85}

85.ol kün tėrer miz saḳnuḳlarnı raḥmān Taŋrıḳa aġırlayu.

85. O gün geldiğinde Allah'ın emir ve yasakları konusunda duyarlı ve bilinçli olanları özel konuklar olarak huzurumuza getireceğiz.

وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وِرْدًا {مريم/86}

86.sürgey miz yazuḳluġlarnı tamuġḳa ḫorlayu.

86. Günahkârları ise, suya götürülen sürü gibi cehenneme süreceğiz.

لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِندَ الرَّحْمَٰنِ عَهْدًا {مريم/87}

87.erklenmegeyler yazuḳ keçrü ḳolmaḳḳa meger ol kişi kim tutmış bolsa Taŋrı üskinde bıçıġ yaʿnī lā ilāhe illaʾllāh tėmek.

87. Ve onlar için şefaat da söz konusu olmayacaktır. Çünkü şefaat, ancak Rahmân olan Allah'ın katında bir sözü; imanı ve sâlih ameli olan kimseler için söz konusudur.[387]

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَٰنُ وَلَدًا {مريم/88}

88.aydılar tuttı Taŋrı oġul ḳız.

88. Bazıları, "Rahmân olan Allah çocuk edindi" diyor.

لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا {مريم/89}

89.keldiŋizler ök nerse uluġ iş.

89. (Ey böyle söyleyenler!) Siz gerçekten çok kötü, ağır bir iddiada bulunuyorsunuz.

تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا {مريم/90}

90.pāre pāre bolu yazar kökler andın yarılu yazar yėrler tüşe yazar taġlar sınıp.

90. Onlar öyle ağır bir söz söylediler ki, o yüzden neredeyse gökler çatlayacak, yer yarılıp paramparça olacak, dağlar yerinden oynayacaktı.

أَن دَعَوْا لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدًا {مريم/91}

91. oḳımaḳları üçün Taŋrıḳa oġul ḳız.

91. Evet, "Rahmân olan Allah çocuk edindi" demeleri yüzünden.

387 Bkz. Bakara 2/255 ilgili not.

وَمَا يَنبَغِي لِلرَّحْمَٰنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا {مريم/92}

92.kerekmez Taŋrıḳa kim tutmaḳ oġul ḳız.

92. Oysa çocuk edinmek, Rahmân olan Allah'a hiçbir şekilde yaraşmaz.

إِن كُلُّ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَٰنِ عَبْدًا {مريم/93}

93.ermez ḳamuġ ol kim kökler içinde taḳı yer içinde meger keligli turur Taŋrıḳa ḳulluḳ birle.

93. Bilin ki, göklerde ve yeryüzünde ne varsa hepsi Rahmân olan Allah'ın huzuruna sadece bir kul olarak gelecektir.

لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا {مريم/94}

94.saḳış tėrmiş turur anlarnı sadı anlarnı samaḳ.

94. Andolsun ki, Allah onların yaptıklarını ilmiyle kuşatmış, hepsini bir bir tespit etmiştir.

وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا {مريم/95}

95.ḳamuġları keligli turur aŋar ḳıyāmet kün yalŋuz.

95. Onların hepsi kıyamet günü Allah'ın huzuruna, (yanında malı mülkü ve şefaatçisi olmaksızın) tek başına gelecektir.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَٰنُ وُدًّا {مريم/96}

96.bütünlükün anlar kėrtgündiler taḳı ḳıldılar ėḍgülükler herāyna ḳılġay anlarḳa Taŋrı dostluḳ.

96. İnanıp iyi ve yararlı işler yapanları, Rahmân olan Allah sevecek ve sevdirecektir.

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُّدًّا {مريم/97}

97. biz āsān ḳıldımız anı seniŋ tiliŋde sewünç bėrmekiŋ üçün anıŋ birle saḳnuḳlarḳa ḳorḳıtmaḳıŋ üçün anıŋ birle daʿvā ḳılġuçı boḍunlarnı .

97. Ey Peygamber! Biz bu Kur'an'ı, Allah'ın emir ve yasakları konusunda sorumlu, duyarlı, bilinçli davrananları müjdelemen, azılı inkârcıları ise uyarman için senin dilinde kolayca anlaşılır şekilde indirdik.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُم مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا {مريم/98}

98.neçe yoḳ yoḍun ḳıldımız anlarda öŋdün gürūhlardın. nek körür mü sen anlar hīç kim erse azu ėştür mü sen anlarḳa tawuş?

98. Evet, Biz bu inkârcılardan önce nice kavimleri helâk ettik. Şimdi sen onlardan herhangi birisinin varlığını hissediyor, sesini sedasını işitiyor musun?

20 سُورَةُ طٰهٰ

Mekke'de nâzil olmuştur. 135 âyettir. Adını ilk âyetten almıştır. 130 ve 131. âyetlerin Medine'de indiği rivayet edilmiştir.

(20)

sūretü ṭāhā

bu ṭāhā sūresi yüz otuz ėkki āyet turur mekkede inmiş turur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

ol iḍi atı birle baġırsaḳ yarlıḳadaçı.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

طه {1/طه}

1. ay tolun ay muḥammed.

1. Tâ hâ;[388] Ey Peygamber!

مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَىٰ {2/طه}

2.ḳuḍı ıḍmadımız seniŋ üze ḳur'ānnı emgekig üçün.

2. Biz bu Kur'an'ı sana sıkıntı versin diye indirmedik.[389]

388 Bkz. Bakara 2/1, ilgili not. "Tâ hâ" kelimesinin "Ey insan" anlamına geldiği rivayet edilmiştir. Bu durumda onunla Hz. Peygamber kastedilmiş olur. İkinci âyet bu anlamı desteklemektedir.

389 Kanaatimizce Hz. Peygamber'in sıkıntıya düşmesinin sebebi, kendisine sorulan her soruya cevap vermekte zorlanmasıdır. Oysa o her şeyi bilmek durumunda değildir. Ona indirilen Kur'an'ın amacı her türlü soruyu cevaplandırmak değil, yalnızca insalara öğüt ve uyarıda bulunmaktır. Nitekim birkaç âyet sonra Musa kıssasına geçilmesi bu kanaatimizi desteklemektedir. Şöyle ki: 51-53. âyetlerde Hz. Musa da Firavunun sorularına cevap vermeyip getirdiği dinin ana esaslarını dile getirmeyi tercih etmiştir. Benzer bir durum için bkz. Kehf 17/60.

{3/طه} إِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَن يَخْشَى

3.meger pend bėrmek turur ol kişike kim ḳorḳar.

3. Onu sadece bir öğüt, bir hatırlatma olarak indirdik; fakat bunu anlayacak olanlar, Allah'a karşı gelmekten korkan kimselerdir.

{4/طه} تَنزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَاوَاتِ الْعُلَى

4. ḳuḍı ıymaḳ ol iḍidin kim yarattı yerni taḳı köklerni yüksek.

4. Bu kitab, yeri ve (şu gördüğün) yüce gökleri yaratan Allah katından indirilmiştir.

{5/طه} الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى

5. ʿarşḳa üstün ʿarş erkligligi.

5. Rahmân olan Allah, yarattığı her şeyin kanununu koymuş ve onlar üzerinde egemenlik kurmuştur.

{6/طه} لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَى

6.aŋar turur ne kim kökler içindeki ne kim yer içindeki nė kim ol ėkki arakı taḳı ne kim yer altındaḳı.

6. Göklerde, yerde, bu ikisinin arasında ve (hatta) toprağın altında her ne varsa hepsi O'nundur.

{7/طه} وَإِن تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى

7.eger açuḳluġ ḳılsa sen söz birle ol bilür rāznı örtüglügni.

7. Ey Peygamber! Sen sözü açığa vursan da (gizlesen de) bil ki, Allah gizliyi de hatta gizliden daha gizli olanı da bilir.

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاء الْحُسْنَى {طه/8}

8.Taŋrı yoḳ Taŋrı meger. ol aŋar turur körklüg atlar.

8. Allah öyle bir Tanrıdır ki, O'ndan başka ilâh yoktur. En güzel isimler O'nundur.

وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى {طه/9}

9.nek keldi mü saŋa mūsā sawçı ḫaberi.

9. Ey Peygamber! Musa ile ilgili bilgiler sana gelmedi mi?

إِذْ رَأَى نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُم مِّنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى {طه/10}

10.ançada kördi otnı aydı ėwi boḍunıŋa munda turuŋlar men kördüm otnı bolġay kim men keltürgey men silerke andın bir arġuç ot azu bulġay men ot üze köni yol.

10. Hani bir zaman o bir ateş görmüş ve ailesine, "Siz burada bekleyin, bir ateş gördüm, belki size ondan bir kor getiririm, ya da ateşin yanında bize rehberlik edecek birini bulurum" demişti.

فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ يَا مُوسَى {طه/11}

11.ḳaçan keldi erse ündeldi ay mūsā.

11. Ateşin yanına gelince şöyle bir ses işitti: "Ey Musa!"

إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى {طه/12}

12.men iḍiŋ men. suçulġıl ėkki naʿlıŋnı. sen arıġ öznіŋ içinde sen anıŋ atı ṭuvā turur.

12. "Benim Ben, senin Rabbin! Şimdi ayakkabılarını çıkar, çünkü sen kutsal Tuva vâdisinde bulunuyorsun."

{طه/13} وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى

13.men üḍürdüm sėni ḳulaḳ tutġıl aŋar kim yarlıġ keltürülür.

13. "Ben seni peygamber olarak seçtim, artık sana vahyolunanı dinle."

{طه/14} إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي

14.men men Taŋrı. yoḳ iḍi meger men tapunġıl muŋar. aḍaḳın tutġıl namāznı mėni yāḍ ḳılmaḳ üçün.

14. "Evet, Ben öyle bir Allah'ım ki, Benden başka hiçbir Tanrı yoktur. Öyleyse Beni gerektiği gibi tanı, yalnız Bana ibadet et. Beni anmak için namaz kıl, dua et."

{طه/15} إِنَّ السَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى

15.çın uluġ kün keldeçi turur tiler men kim örtüglüg tutsa men yanut bėrilmek üçün tėgme etöz anı kim ḳılmış erse.

15. "Hiç şüphe yok ki, zamanını hep gizli tuttuğum kıyamet bir gün mutlaka gelecektir. O zaman herkes yapıp ettiğinin karşılığını görecektir."

{طه/16} فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَى

16.yıġmasun oḳ sėni andın ol kim kėrtgünmes aŋar uḍu bardı öz tilekiŋe helāk bolġay sen.

16. "İnanmayıp boş arzu ve heveslerine uyan kimseler, seni kıyameti hatırlamaktan alıkoymasın, yoksa helâk olursun."

{طه/17} وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَى

17. ne ol oŋ elgiŋde ay mūsā.

17. "Sağ elindeki o şey de nedir ey Musa!"

قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَأَهُشُّ بِهَا عَلَى غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ أُخْرَى {طه/18}

18.aydı ol menim tayaḳım turur. tayanur men anıŋ üze yapurġaḳ tüşrür men anıŋ birle ḳoyumḳa. maŋa anıŋ içinde aḍın tilekler bar.

18. Musa şöyle cevap verdi: "O benim asâmdır, ona dayanırım, onunla koyunlarıma ağaçlardan yaprak silkelerim, ayrıca onunla başka işler de yaparım."

قَالَ أَلْقِهَا يَا مُوسَى {طه/19}

19.aydı kemişgil ay mūsā kemişti anı.

19. Allah, "Onu yere bırak, ey Musa!" dedi.

فَأَلْقَاهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى {طه/20}

20. ançada oḳ ol yılan boldı yögrür.

20. Musa asâsını yere bıraktı. Bir de ne görsün! O, hızla hareket eden bir yılan oluvermiş.

قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى {طه/21}

21.aydı tutġıl anı ḳorḳmaġıl terkin yandurġay miz aşnuḳı meŋzekiŋe.

21. Allah buyurdu ki: "Tut onu, korkma! Ben onu eski haline döndüreceğim."

وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَى جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ آيَةً أُخْرَى {طه/22}

22. yaḳın ėletgil elgiŋni ḳoltuḳuŋ tapa çıḳsun ürüŋ alasız nişān taḳı bir aḍın.

22. "Ve (şimdi de) elini koynuna sok. Göreceksin ki, kusursuz bir şekilde bembeyaz (ışıl ışıl) çıkacaktır.[390] İşte sana başka bir mucize daha!"

{23/طه} لِنُرِيَكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى

23.körkitgey miz saŋa uluġ belgülerimizdin.

23. "Böylece büyük mucizelerimizden bazısını sana göstermiş oluyoruz."

{24/طه} اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى

24.barġıl fir'avn tapa ol üküş boynaġu turur.

24. "Şimdi sen Firavuna git, çünkü o iyice azdı."

{25/طه} قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي

25. aydı iḍimā! aça bėrgil köksümni köŋlümni.

25. Musa şöyle dua etti: "Rabbim! Göğsüme ferahlık ver."

{26/طه} وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي

26.āsān ḳılu bėrgil maŋa işimni.

26. "İşimi kolaylaştır."

{27/طه} وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِي

27.şeşe bėrgil tügünümni meniŋ tilimdin.

390 Bkz. Kitâb-ı Mukaddes, Çıkış, 4/6-7.

27. "Dilimdeki tutukluğu çöz."

{28/طه} يَفْقَهُوا قَوْلِي

28.uḳsunlar sözümni.

28. "Ki, sözümü açık bir şekilde anlasınlar."

{29/طه} وَاجْعَل لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي

29.ḳılġıl mėni yārīçi menim boḍunumda.

29. "Ailemden birini bana yardımcı olarak görevlendir."

{30/طه} هَارُونَ أَخِي

30.hārūnnı ḳaḍaşım.

30. "Kardeşim Harun'u."

{31/طه} اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي

31. ḳatıġ küçlüg ḳılu bėrgil anıŋ birle arḳamnı.

31. "Beni onunla destekle/ben onunla güçleneyim."[391]

{32/طه} وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي

32.ortaḳ ḳılġıl anı işim içre.

391 Âyetteki "Üşdüd (Güçlendir) kelimesi İbn Âmir'in okuyuşuna göre "Eşdüd" şeklindedir. Bu durumda anlam, "Ben onunla güçleneyim" şeklinde olur.

32. "Peygamberlik görevimde onu bana ortak et."

كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا {طه/33}

33.ançaḳ tesbīḥ ḳılalım saŋa üküş.

33. "Böylece biz Seni daha çok tesbih eder,"

وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا {طه/34}

34. taḳı yāḍ ḳılalım sėni üküş.

34. "Seni daha çok anarız."

إِنَّكَ كُنتَ بِنَا بَصِيرًا {طه/35}

35.sen erür sen bizni körügli.

35. "Çünkü Sen bizim yapıp ettiklerimizi görmektesin."

قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَى {طه/36}

36.aydı bėrildiŋ sen tilekiŋni ay mūsā.

36. Allah, "Ey Musa!" dedi. "Dileğin kabul edilmiştir."

وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَى {طه/37}

37.sipās urdımız oḳ saŋa yana bir yolı.

37. "Andolsun ki, Biz sana bir lutufta daha bulunmuştuk."

إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَى أُمِّكَ مَا يُوحَى {طه/38}

38.ançada yarlıġ ıḍtımız anaŋḳa ne kim vaḥy ıḍlur.

38. "Bir zamanlar annene şöyle ilham etmiştik":

أَنِ اقْذِفِيهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْذِفِيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّي وَعَدُوٌّ لَّهُ وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي {طه/39}

39. kemişgil anı tābūt içinde kemişgil anı uluġ teŋiz içinde atıtsun uluġ teŋiz ḳırıġıŋa alsun anı meniŋ yaġım anıŋ yaġısı. kemiştim seniŋ üze sewüglügni mėndin eḍgü tutulġuŋ üçün meniŋ körmekim üze.

39. "'Bebeğini bir sandık içerisine koy, ırmağa; Nil'e bırak, ırmak onu kıyıya çıkarsın, Benim ve çocuğunun düşmanı olan kişi (Firavun) onu alsın.' Ey Musa! Gözümün önünde büyüyüp yetişesin diye (Firavun ve ailesine) sana karşı katımdan bir sevgi vermiştim."

إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى مَن يَكْفُلُهُ فَرَجَعْنَاكَ إِلَى أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَى قَدَرٍ يَا مُوسَى {طه/40}

40.ançada yörir sen tişi ḳaḍaşıŋ aytur erdi nek yolçılayın mu silerni anıŋ üze kim bezerlense anı. yandurdımız anı anaŋḳa ançaḳ yarusa anıŋ közi ḳaḍġurmaġıl. öldürdüŋ bir tenni ḳutġardımız sėni ḳaḍġudın. sınadımız sėni sınamaḳ. ürgediŋ yıllar medyen atlıġ kent boḍunı içinde yana keldiŋ endāze birle ay mūsā.

40. "O sırada kız kardeşin Firavunun adamlarına gidip, 'Ben size bu çocuğun bakımını üstlenecek birini bulayım mı?' demişti. İşte böylece Biz seni, üzülmesin ve mutlu olsun diye tekrar annene kavuşturmuştuk.[392] Derken büyümüş, bir de adam öldürmüştün, Biz seni o sıkıntıdan da kurtarmış ve pek çok sınavdan geçirerek yetiştirmiştik. Sen bu olaydan sonra yıllarca Medyenlilerin arasında yaşadın. Nihayet ey Musa! Sen takdir gereği bugünlere geldin."

وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي {طه/41}

392 Krş. Kasas 28/7-13.

41.üḍürdüm sėni özümke.

41. "Seni Kendim için seçip yetiştirdim."

{42/طه} اذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ بِآيَاتِي وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي

42.barġıl sen ḳaḍaşıŋ meniŋ belgülerim birle. süstluḳ ḳılmaŋlar mėni yaḍ ḳılmaḳlıḳ içre

42. "Şimdi sen ve kardeşin, verdiğim mucizelerle yola çıkın ve tebliğ görevinizde sakın gevşek davranmayın."[393]

{43/طه} اذْهَبَا إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى

43.barıŋlar firʿavnḳa ol boynaġu turur.

43. "Firavuna gidin. Çünkü o iyice azdı."

{44/طه} فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى

44. aytıŋ ėkkegü aŋar söz yumşaḳ bolġay ol pend alıŋġay yā ḳorḳa.

44. "Fakat ona yumuşak sözle, tatlı dille hitab edin. Belki düşünüp aklını başına toplar, ya da korkup çekinir."

{45/طه} قَالَا رَبَّنَا إِنَّنَا نَخَافُ أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَا أَوْ أَن يَطْغَى

45.aydılar iḍimizā! biz ḳorḳar miz kim artuḳluḳ ḳılmaḳḳa biziŋ üze azu boynaġuluḳ ḳılmaḳḳa.

45. Musa ve kardeşi, "Rabbimiz!" dediler. "Korkarız ki, o aşırı giderek bizi cezalandırır veya daha da azgınlaşır."

{46/طه} قَالَ لَا تَخَافَا إِنَّنِي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى

393 Lafzen "Beni anmada." Krş. Şuarâ 26/11 vd.

46.aydı ḳorḳmaŋlar men silerniŋ birle èştür men körer men.

46. Allah, "Hiç korkmayın!" dedi. "Çünkü Ben daima sizinle beraberim, konuştuklarınızı işitiyor, olup bitenleri görüyorum."

فَأْتِيَاهُ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَى {طه/47}

47. keltürüŋler anı aytıŋlar biz iḍiŋniŋ yalavaçımız ıḍġıl biziŋ birle Taŋrı ḳulı oġlanını ḳınamaġıl olarnı. keltürtimiz saŋa bir belgü iḍiŋdin. esenlik anıŋ üze kim uḍu barsa köni yolḳa.

47. "Siz ona gidin ve deyin ki: 'Biz sana Rabbinden gelen iki elçiyiz, artık İsrailoğullarını bizimle gönder; onları özgür bırak, eziyet etme onlara. Andolsun ki, biz sana Rabbinin verdiği bir mucize getirdik. Bil ki, selâmete erecek olanlar doğru yoldan gidenlerdir.'"

إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَى مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّى {طه/48}

48.biz vaḥy ıḍıldı biziŋke çın ḳın anıŋ üze kim yalġanḳa tutsa yüz ewürse.

48. "'Çünkü peygamber olarak bize, Hakkı yalan sayıp ondan yüz çevirenlerin azaba çarptırılacaklar vahyolundu.'"

قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَا مُوسَى {طه/49}

49.aydı kim ol iḍiŋizler ay mūsā.

49. Firavun şöyle dedi: "Ey Musa! Sizin Rabbiniz de kimmiş?"

قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى {طه/50}

50.aydı iḍimiz ol turur bèrdi tègme nerseke yaratıġını yana köni yolḳa köndürdi.

50. Musa şu cevabı verdi: "Bizim Rabbimiz her varlığı, ona gerçek özünü ve biçimini vererek yaratan, sonra da ona doğru yolu gösteren ve onun işlevini en iyi şekilde yerine getirmesini sağlayandır."

قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى {طه/51}

51.aydı nėgü erdi ozaḳı boḍunlar ḥāli.

51. Firavun (Musa'nın peygamberliğini sınamak için)[394] şöyle bir soru sordu: "(Madem peygambersin, söyle bakalım,) sen önceki kavimler hakkında neler biliyorsun?"

قَالَ عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَّا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى {طه/52}

52.aydı anıŋ bilmeki iḍim üskinde bitig içinde. azmas menim iḍim taḳı unıtmas.

52. Musa şöyle cevap verdi: "Onlar hakkındaki bilgi Rabbimin katında elbette yazılıdır. Şunu bil ki, benim Rabbim aslâ yanılmaz ve hiçbir şeyi unutmaz."

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّى {طه/53}

53.ol iḍi kim ḳıldı silerke yerni yaḍım belgülüg ḳıldı silerke anıŋ içinde yollarnı indürdi kökdin suwnı. çıḳardımız anıŋ birle cüft türlüg türlüg otlardın.

53. "O öyle bir Allah'tır ki, (rahatça yaşayabilmeniz için) yeryüzünü bir döşek gibi yapmış, orada sizin için (dağların arasından) yollar açmış, gökten yağmur yağdırmıştır. (Ve Allah şöyle buyurmuştur:) 'İşte Biz bu yağmur sularıyla çeşit çeşit, çift çift bitkiler çıkardık.'

كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَىٰ {طه/54}

54.yėŋler otlatıŋlar yılḳılarıŋızını. bütünlükün anıŋ içinde belgüler ol bilig iḍileriŋe.

54. 'Bu nimetlerden yiyin için, hayvanlarınızı otlatın. İşte bütün bunlarda Allah'ın birliğine ve kudretine işaret eden deliller vardır; fakat bunu anlayacak olanlar, akıl sahibi kimselerdir.'

394 Bkz. bu sûrenin 2. âyetiyle ilgili not.

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى {طه/55}

55. andın yarattımız silerni anıŋ içinde yandurdımız silerni andın çıḳardımız silerni yana bir yolı.

55. 'Biz sizi de topraktan yarattık. Yine toprağa döndüreceğiz ve sizi tekrar diriltip topraktan çıkaracağız.'"

وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَى {طه/56}

56. körküttimiz ök aŋar belgülerimizni ḳamuġın. yalġanḳa tuttı unamadı.

56. Gerçek şu ki, Biz Firavuna delillerimizin hepsini gösterdik, fakat o bunların tamamını yalanladı ve inkârda direnmeye devam etti.

قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَى {طه/57}

57.aydı keltürdüŋ mü biziŋe çıḳarġalı bizni yerimizdin yalġançılıḳıŋ birle ay mūsā.

57. Dedi ki: "Ey Musa! Yoksa sen buraya, elindeki şu sihirle bizi kendi topraklarımızdan çıkarmak (ve yerimize geçmek) için mi geldin?"

فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِّثْلِهِ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَّا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنتَ مَكَانًا سُوًى {طه/58}

58.keltürgey ök miz saŋa anıŋ meŋiz yalġançılıḳ ḳılġıl bizli ara taḳı seniŋli ara bir vaʿde ḫilāf ḳılalım aŋar biz ap yme sen aḍın bir orun.

58. "Hiç şüphen olmasın ki biz sana, senin sihrine benzer bir sihir ile karşılık vereceğiz. Aramızda bir buluşma zamanı belirleyelim ve biz de caymayalım sen de cayma. Seçeceğimiz yer, (herkesin gelip görebileceği) uygun bir yer olsun."

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ وَأَن يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى {طه/59}

59.aydı siziŋ vaʿdeke bezek küni tėrilgey kişiler kün yaḍlur vaḳtda.

59. Musa, "Buluşmamız şenlik günü olsun, bütün insanlar da kuşluk vakti orada toplansın" dedi.

فَتَوَلَّى فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَى {طه/60}

60.yüz ewürdi firʿavn tėrdi alını yana keldi.

60. Bunun üzerine Firavun dönüp gitti. Günü gelince usta sihirbazlarını topladı ve sözleştikleri yere geldi.

قَالَ لَهُم مُّوسَى وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُمْ بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَى {طه/61}

61.aydı anlarḳa mūsā yalavaç vāy silerke ḳoşmaŋlar Taŋrı üze yalġannı ḳoŋurġay silerni ḳın birle umınçsız boldı kim yalġan ḳoştı erse.

61. Musa, Firavun ve adamlarına şöyle seslendi: "Kendinize yazık etmeyin, uydurduğunuz yalanları Allah'a isnad eden iftiracılar olmayın. Aksi takdirde Allah korkunç bir azapla sizi yok ediverir. Yemin ederim ki, Allah'a iftira edenler hep hüsrana uğramışlardır."

فَتَنَازَعُوا أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ وَأَسَرُّوا النَّجْوَى {طه/62}

62.öŋin öŋin boldılar anlarnıŋ işleri anlar ara yaşru tuttılar rāzlarını.

62. Firavunun adamları aralarında tartışmaya ve gizli gizli fısıldaşmaya başladılar.

قَالُوا إِنْ هَذَانِ لَسَاحِرَانِ يُرِيدَانِ أَن يُخْرِجَاكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلَى {طه/63}

63.aydılar çın bular yalġançı tururlar tilerler kim çıḳarsalar silerni yeriŋizlerdin yalġançılıḳları birle ėletseler silerni fāżılraḳ yoluŋuzlardın.

63. Dediler ki: "Bu ikisi (peygamber değil) sihirbazdır, sihirleriyle sizi yurdunuzdan çıkarıp yaşadığınız güzel hayata son verecekler."

فَأَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ ائْتُوا صَفًّا وَقَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنِ اسْتَعْلَى {طه/64}

64.tėrinler alınızlarnı yana kelinler barça yumķı. ķurtuldı oķ bu kün kim üstün kelse.

64. "Şimdi siz hep birlikte sihirle ilgili bütün hünerlerinizi ortaya koyun. Bir düzen içinde çıkıp gücünüzü gösterin. Bugün üstün gelen, zafer kazanmış olacaktır."

قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَن تُلْقِيَ وَإِمَّا أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى {طه/65}

65.aydılar ay mūsā yā sen mü kemşür sen yā biz mü bolalım aşnu kemişgen.

65. Sihirbazlar, "Ey Musa!" dediler. "Hünerini önce sen mi göstereceksin yoksa biz mi gösterelim?"

قَالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى {طه/66}

66.aydı yoķ kim kemişinler. ançada anlarnıŋ yipleri taķı tayaķları aŋar yalġançılıķlarındın kim anlar yögrürler.

66. Musa, "Hayır! Önce siz gösterin" dedi. Bir anda sihirbazların yere attıkları ipler ve sopalar, yaptıkları sihir sebebiyle hızla hareket ediyormuş gibi göründü.

فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُّوسَى {طه/67}

67.kigürdi suķdı özi içiŋe ķorķunçını mūsā.

67. Bunun üzerine Musa'nın içine bir korku düştü.

قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنتَ الْأَعْلَى {طه/68}

68.aydımız ḳorḳmaġıl sen sen ök sen yüksekrek.

68. Biz ona şöyle vahyettik: "Sakın korkma, sen üstün durumdasın."

وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى {طه/69}

69.kemişgil oŋ elgiŋdekini siŋirsün yaʿnī yutsun ne kim ḳılmışlarını. ol kim ḳıldılar yalġançı alı turur. ḳurtulmas yalġançı ḳayu yerde kelse.

69. "Şimdi sen elindeki asânı yere bırak. O, onların iplerini ve sopalarını yutacaktır. Çünkü onların yaptıkları bu şeyler sihir[395]/sihirbaz hilesinden; göz bağcılıktan başka bir şey değildir. Bil ki, sihirbazlar ne yaparlarsa yapsınlar başarıya ulaşamayacaklardır."

فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَى {طه/70}

70.kemşildi yalġançılar secde ḳılu aydılar kėrtgündimiz hārūn Taŋrısıŋa mūsā Taŋrısıŋa.

70. (Musa asâsını yere attı ve bir de baktılar ki, asâ onların o aldatıcı düzeneklerini yalayıp yutuyor)[396] Bu durum karşısında sihirbazlar hemen secdeye kapandılar ve "Biz, Musa ile Harun'un Rabbine inandık" dediler.

قَالَ آمَنتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَافٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ أَيُّنَا أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَى {طه/71}

71. aydı kėrtgündiŋizler mü aŋar men destūr bėrmesde öŋdün silerke. ol uluġıŋızlar ol kim ögretti silerke cāḍūluḳnı. kesgey ök men eligleriŋizni taḳı aḍaḳlarıŋızını şaşru öŋin öŋin asġay oḳ men silerni ḫurmā butaḳları üze bilgey ök siler ḳayumız ḳatıġraḳ ḳındın kėç ḳalġanraḳ.

71. Firavun şöyle haykırdı: "Ben izin vermeden Musa'nın Tanrısına nasıl inanabilirsiniz? Anlaşıldı ki, size sihri öğreten büyük ustanız o imiş. Yeminle söylüyorum ki, ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim, sizi hurma ağaçlarına asıp sallandıracağım. O zaman göreceksiniz, hangimizin azabı daha şiddetli ve kalıcıymış!"

395 Hamza, Kisâî ve Halef "Keydü sâhir" (Sihirbaz hilesi) ifadesini "Keydü sihr" (Sihir hilesi) şeklinde okumuşlardır.
396 Bkz. Â'râf 7/117.

قَالُوا لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَى مَا جَاءنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا {طه/72}

72. aydılar üḍürmegey miz sėni ol nek üze kim keldi bizke belgülerdin ol iḍi yarattı bizni sürgil anı kim sen sürer sen. bütünlükün sürgey sen bu yaḳın tiriglik içinde.

72. İman eden sihirbazlar Firavuna şöyle dediler: "Biz seni, bize gösterilen bunca delillere ve bizi yaratan Allah'a aslâ tercih etmeyiz. Sen neye karar vereceksen ver; bize ne yaparsan yap, senin hükmün yalnız bu dünyada geçer."

إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى {طه/73}

73.biz kėrtgündimiz iḍimizke yarlıḳasa biziŋke yaŋluḳlarımızını ne kim yėtisiz keltürdüŋ bizni anıŋ üze cāḍūluḳdın. Taŋrı yėgrek ḳalġanraḳ.

73. "Biz Rabbimize inandık, iman ettik. O, bize zorla yaptırdığın sihirlerden dolayı işlediğimiz günahlarımızı ve hatalarımızı bağışlayacaktır. Allah'ın vereceği mükâfat daha iyi ve daha kalıcıdır."

إِنَّهُ مَن يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى {طه/74}

74.çın ol kim kelse iḍisiŋe yazuḳluġ çın aŋar tamuġ. ölmegey anıŋ içinde taḳı tirilmegey.

74.Gerçek şu ki, Rabbinin huzuruna kâfir olarak[397] gelen kimsenin yeri cehennemdir. Orada o, ne tam olarak ölür, ne de tam olarak yaşar.

وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُوْلَئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَى {طه/75}

75.kim kelse aŋar kėrtgünün ḳılmış ėdgülükler. anlar tururlar anlarḳa yüksekrek ḳurlar.

75. Rabbinin huzuruna iyi ve yararlı işler yaparak gelen müminler için de çok yüksek makamlar vardır.

397 Lafzen, "Suçlu olarak."

جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَٰلِكَ جَزَاءُ مَن تَزَكَّىٰ {طه/76}

76. turġuluḳ uştmaḫ aḳar anıŋ altında arıḳlar meŋgü ḳalıġlılar anıŋ içinde. ol anıŋ yanutı turur kim arıttı.

76. Bu makamlar altından ırmaklar akan "Adn" cennetleridir. Müminler orada sürekli kalacaklardır. İşte budur küfür ve isyandan arınmış olanların ödülü!

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَّا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ {طه/77}

77.çınoḳ yarlıġ ıḍtımız mūsāḳa kim tünle életgil meniŋ ḳullarımnı urġıl anlarḳa yol teŋiz içinde ḳuruġ ḳorḳmaġıl yetmekdin ḳorḳmaġıl.

77. (Firavun İsrailoğullarını serbest bırakacağına dair verdiği sözde durmayınca)[398] Biz Musa'ya şöyle vahyettik: "Kullarımı geceleyin alıp yola çık ve denizde onların geçebilmesi için kuru bir yol aç. Firavunun sizi yakalamasından korkma ve boğulurum diye de endişeye kapılma."[399]

فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ فَغَشِيَهُم مِّنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ {طه/78}

78.uḍu keldi anlarḳa firʿavn çerigi birle. örtti anlarnı. teŋizde ne kim örtti erse anlarḳa

78. (Musa İsrailoğullarıyla birlikte yola koyulunca) Firavun, ordusuyla onların peşine düştü. Fakat denizin dalgası onları öyle bir sardı ki, boğulup gittiler.

وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدَىٰ {طه/79}

79.azdurdı firʿavn boḍunını yol körkitmedi.

398 Bkz. Â'râf 7/134. Ayrıca bkz. Çıkış, 7/14.
399 Krş. Bakara 2/50; Şuarâ 26/63.

79. Firavun halkını doğru yola değil, yanlış yola saptırdı.[400]

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ قَدْ أَنجَيْنَاكُم مِّنْ عَدُوِّكُمْ وَوَاعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْأَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَى {طه/80}

80.ay Taŋrı ḳulı oġlanı ḳutġardımız oḳ silerni düşmānlarıŋızdan vaʿde ḳıldımız silerke taġnıŋ oŋ yıŋġaḳındın. indürdimiz siler üze yandaḳ şekerini buldurçınnı.

80. Ey İsrailoğulları! Biz sizi düşmanınızdan kurtardık ve kutlu Sina dağının sağ yamacında (Musa'ya vahyetmek üzere) sizinle sözleştik; size kudret helvası ve bıldırcın indirdik.[401]

كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَى {طه/81}

81.yėŋler anıŋ arıġlarından kim rūzī ḳıldımız silerke ḥaddın keçmeŋler anıŋ içinde tüşgey siler üze menim ḳınamaḳım yaʿnī öfkem. kimke tüşse anıŋ üze ḳınamaḳım çınoḳ helāk boldı.

81. (Ve şöyle dedik:) "Size ihsan ettiğimiz temiz ve helâl nimetlerden yiyin için; fakat nankörlük edip azmayın. Yoksa gazabıma uğrarsınız. Bilin ki, Benim gazabıma uğrayan kimse, uçurumdan düşmüşçesine tepetaklak olur."

وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى {طه/82}

82.men yarlıḳaġlı men ol kişi kim yansa taḳı kėrtgünse taḳı ḳılsa ėdgülük yana köni yolḳa barsa.

82. "Fakat şunu da iyi bilin ki, Ben günahlarından tevbe eden, inanıp iyi ve yararlı işler yaparak doğru yolu bulan kimseleri mutlaka bağışlarım."

400 Krş. Mü'min (Ğâfir) 40/29. âyette Firavunun, "Ben sizi sadece doğru yola sevk ediyorum" dediği bildirilmekte, bu âyette ise Firavun'un bu sözüne alaylı bir şekilde cevap verilmektedir.

401 Krş. Bakara, 2/57. Âyetteki "el-Eymen" kelimesinin son harekesi, dağın sıfatı olmak üzere kesre ile okunur. Bu takdirde kutlu anlamına gelir. Genel okuyuşa göre kelime fetha ile okunmakta ve dağın sağ yamacı anlamına gelmektedir. Kelimeye tercümede her iki anlamı da vermeye çalıştık.

وَمَا أَعْجَلَكَ عَن قَوْمِكَ يَا مُوسَى {طه/83}

83.ne ėwütürdi sėni boḍunuŋdın ay mūsā.

83. (Musa, Sina dağında iken Allah ona), "Ey Musa! (İman kalplerine iyice yerleşmeden) kavmini bırakıp Sina dağına çıkmakta niçin aceleci davrandın?" dedi.

قَالَ هُمْ أُولَاءِ عَلَى أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَى {طه/84}

84.aydı olar kelirler meniŋ iḍim üzele ėwdim saŋa ay menim iḍim ançа ḫoşnūd bolsa sen.

84. Musa: "Onlar benim yolumdadırlar. Ey Rabbim! Ben, Sen hoşnut olasın diye böyle acele ettim" dedi.

قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِن بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ {طه/85}

85.aydı biz çınoḳ sınadımız boḍunuŋnı sėnde öŋdün yolda azıturdı sāmirī.

85. Allah buyurdu ki: "(Öyle söylüyorsun ama) sen ayrıldıktan sonra, Biz kavmini sınadık, Sâmirî onları doğru yoldan çıkardı."

فَرَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ يَا قَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ أَمْ أَرَدتُّمْ أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِي {طه/86}

86.ḳayttı mūsā boḍunı tapa öfkelengenin ḳaḍġuluġ. aydı ay boḍunum vaʿde ḳılmadı mu silerke iḍiŋizler körklüg vaʿde uzattı mu silerniŋ üze vaʿde azu tilediŋizler mü tüşmek siler üze öfke iḍiŋizlerdin ḫilāf ḳıldıŋızlar menim vaʿdemni.

86. Bunun üzerine Musa kızgın ve üzgün bir halde kavmine geri döndü ve "Ey Kavmim!" dedi. "Rabbiniz size (bir kitab vereceğine dair) güzel bir vaadde bulunmamış mıydı? Bu vaad çok gecikti de, gerçekleşmesinden ümidinizi kestiğiniz için mi böyle yaptınız. Yoksa siz Allah'ın gazabını, belânızı bulmayı mı istiyorsunuz? Bu yüzden mi bana vermiş olduğunuz sözden vazgeçtiniz?" diye onları azarladı.

قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلَكِنَّا حُمِّلْنَا أَوْزَارًا مِّن زِينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذَلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ {طه/87}

87.aydılar ḫilāf ḳılmadımız seniŋ vaʿ deŋni biziŋ erkimiz birle velīkin biz kötürdimiz neklerni boḍun bezekindin. ata bėrdimiz anı mundaġoḳ kemişti sāmirī.

87. Kavmi, "Ey Musa!" dedi. "Biz sana verdiğimiz sözden kendi irademizle dönmüş değiliz. Biz, (Mısır'dan çıkarken) ödünç aldığımız zînetleri geri vermeyerek günaha girmiştik.[402] Onları ateşe attık. Sâmirî de böyle yaptı."

فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَى فَنَسِيَ {طه/88}

88.çıḳardı anlarḳa bir buzaġu tenlig aŋar müŋreyü aydılar bu iḍiŋizler mü mūsā iḍisi unıttı.

88. Evet, Sâmirî onlar için, böğürür gibi ses çıkaran bir buzağı heykeli yapıp ortaya koydu. Sâmirî ve ona aldananlar: "İşte sizin de Musa'nın da Tanrısı budur. Fakat Musa Tanrısının burada olduğunu unuttu (Tur dağına onu aramaya gitti)" dediler.

أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا {طه/89}

89. körmezler mü ḳaytarmamaḳ anlar tapa. söz erk yetmes anlarḳa yas ḳılu ap yme asıġ ḳılu.

89. Peki bu insanlar, bu heykelin onların hiçbir isteğine cevap veremeyeceğini, onlara bir fayda da zarar da vermeye gücünün yetmeyeceğini görmüyorlar mı?

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِن قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي {طه/90}

90.aydı oḳ anlarḳa hārūn munda öŋdün ay boḍunum çın sınaldıŋızlar anıŋ birle. çın iḍiŋizler rūzī bėrigli iḍi uḍuŋlar maŋa boyun bėriŋler menim yarlıġımḳa.

402 Lafzen, "Halkın ağırlıklarını yüklenmiştik."

90. Oysa Musa dönmeden önce de Harun, "Ey kavmim! Siz bu buzağı yüzünden zorlu bir sınava tâbi tutuldunuz. Gerçekte sizin Rabbiniz Rahmân olan Allah'tır. Öyleyse siz (Sâmirî'ye değil) bana uyun, benim emirlerime itaat edin" diyerek onları uyarmıştı.

قَالُوا لَن نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ {طه/91}

91.aydılar tepremegey miz anıŋ üze turuġlılar ḳaytġınça biziŋ tapa mūsā.

91.Kavmi ise, "Biz Musa dönünceye kadar buzağıya tapmaktan aslâ vazgeçmeyeceğiz" demişlerdi.

قَالَ يَا هَارُونُ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا {طه/92}

92.aydı ay hārūn negü teg yıġdı sėni ançada kördüŋ olarnı azdılar maŋa.

92. Musa dedi ki: "Ey Harun! Bunların doğru yoldan çıktıklarını görünce onları neden engellemedin?"

أَلَّا تَتَّبِعَنِ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي {طه/93}

93.uḍu kelmemekdin ögüt vaṣiyyeti ḳılmadıŋ mu fermānımḳa.

93. "Benim emirlerime uymaları gerekmez miydi? (Onları engellememekle) benim emrime karşı çıkmış olmadın mı?"

قَالَ يَا ابْنَ أُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي إِنِّي خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي {طه/94}

94.aydı ay meniŋ anam oġlı tutmaġıl saḳalımnı ap yme başımnı. men ḳorḳtum kim aymaḳıŋda yardıŋ yaʿḳūb oġlanları ara küḍezmediŋ meniŋ sözümni.

94. Harun şöyle karşılık verdi: "Ey anamın oğlu; canım kardeşim! Hele şu saçımı sakalımı bir bırak.[403] Gerçek şu ki, ben senin bana, 'İsrailoğullarının arasına ayrılık soktun, sözümü dinlemedin' demenden hep endişe ettim."

403 Krş. Â'râf 7/150.

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ {طه/95}

95.aydı ne iş keltürdüŋ ay sāmirī.

95. Musa Sâmirî'ye dönerek, "Peki ey Sâmirî! Söyle bakalım, sen ne yapmak istiyorsun?" diye çıkıştı.

قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذَلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي {طه/96}

96.aydı kördüm ol kim körmediler anı ḳaptum aldım bir awuç toprak cebraʾil atı aḍaḳından attım anı mundaġoḳ bezedi maŋa meniŋ özüm.

96. Sâmirî dedi ki: "Ben insanların göremediği bazı şeyleri gördüm. Bu sebeple Elçinin (Musa'nın) din anlayışının bir bölümünü alıp attım.[404] İçimden böyle yapmak geldi."

قَالَ فَاذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَن تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَّن تُخْلَفَهُ وَانظُرْ إِلَى إِلَهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا لَّنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا {طه/97}

97.aydı barġıl çın saŋa tiriglik içinde aymaḳıŋ yawumaḳ yoḳ. çın saŋa vaʿde ḳılmış turur. ẖilāf ḳılınmaġay sen anı. baḳġıl iḍiŋ tapa ol kim bolduŋ anıŋ üze ürük turuġlı. küyrelim anı yana sawralım anı teŋiz içinde sawurmaḳ.

97. Bunun üzerine Musa şöyle dedi: "Defol git, sen hayatın boyunca toplumdan dışlanacak, bu sapık fikirlerinle baş başa kalacaksın. Senin için ahirette de aslâ kurtulamayacağın bir ceza hazırlanmıştır. Şimdi sen, tapınıp durduğun şu Tanrının haline bir bak! Biz onu ateşte eriteceğiz, yakacağız, sonra da külünü suya serpeceğiz."[405]

404 Tefsircilerin büyük çoğunluğu, âyetin bu bölümünü, "Elçinin (Cebrail'in atının) izinden, bastığı yerden bir avuç toprak alıp eriyen altınların üzerine attım" şeklinde anlamışlardır. Ancak Ebû Müslim el-Isfahanî, âyete bizim yazdığımız anlamı vermiştir. Sâmirî'nin, "İnsanların göremediğini ben gördüm" demesi, onun, somut bir Tanrı edinmenin soyut bir Allah inancından daha gerçekçi olduğuna dair görüşünü yansıtmaktadır. Konuya bu anlayışla yaklaşıldığında, Sâmirî'nin Hz. Musa'nın getirdiği din anlayışına açıkça muhâlif bir tavır içinde olduğu ve bu sebeple onun getirdiği dînin bir bölümünü reddettiği anlaşılmaktadır. Nitekim bir sonraki âyette Hz. Musa'nın Sâmirî'ye karşı takındığı öfkeli tavrı bunu desteklemektedir.

405 Krş. Bakara 2/93.

إِنَّمَا إِلَٰهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا {طه/98}

98.bütünlükün silerniŋ iḍiŋizler ol iḍi turur yoḳ iḍi meger ol. kėŋrütildi tėgme nerseni bilmekin.

98. "Sizin Tanrınız Allah'tır, O'ndan başka gerçek Tanrı yoktur. O ilmiyle her şeyi kuşatmıştır; şu tapındığınız buzağının aksine Kendisine ibadet edeni de etmeyeni de bilir."

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنبَاءِ مَا قَدْ سَبَقَ وَقَدْ آتَيْنَاكَ مِن لَّدُنَّا ذِكْرًا {طه/99}

99.andaġoḳ sawlalıŋ seniŋ üze ol ḫaberlerdin kim çınoḳ ozdı. bėrdimiz ök saŋa biziŋ üskümizdin pend.

99. Ey Peygamber! İşte Biz sana, sizden önce yaşamış kavimlerin haberlerini bu şekilde anlatıyoruz. Sana katımızdan bütün bunları hatırlatan bir Kur'an verdik.

مَنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وِزْرًا {طه/100}

100.kim yüz ewürse andın ol kötrür ḳıyāmet kün yazuḳuŋnı.

100. Kim bu Kur'an'dan yüz çevirirse bilsin ki o, kıyamet günü ağır bir yükün altına girecek,

خَالِدِينَ فِيهِ وَسَاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِمْلًا {طه/101}

101.meŋgü ḳalıġlı anıŋ içinde. ėsiz turur anlarḳa ḳıyāmet kün aġır yük.

101. Ve o yükün altında asırlarca kalacaktır. Kıyamet gününde altında kalacakları yük ne ağır yüktür, bir bilseler!

يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا {طه/102}

102.ol kün ürlür borġu içre tėrgey miz yazuḳluġlarnı ol kün içre çaḳır közlügler.

102. Sûra üflendiği gün Biz, günahkârları korku ve heyecandan gözleri göğermiş halde bir araya toplayacağız.

{103/طه} يَتَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا

103.yaşru sözlegeyler olar ara turmadıŋızlar meger on kün.

103. Bu günahkârlar aralarında korkuyla, "Dünya hayatınız beş on günden fazla sürmedi değil mi?" diye fısıldaşırlar.

{104/طه} نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا

104. biz bilgenrek miz anı kim ayurlar ançada ayur dādraḳı yolun turmadıŋızlar meger bir kün.

104. (Onlar fısıldaşarak konuşsalar da) Biz onların konuştukları her şeyi çok iyi biliriz. İçlerinden en akıllılarının, "Yok canım, olsa olsa bir gün; çok kısa bir müddet kalmışsınızdır" dediğini de.

{105/طه} وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا

105. suʾāl ḳılurlar saŋa taġlardın aygıl ḳoŋurġay iḍim ḳoŋurmaḳ.

105. Ey Peygamber! Sana o gün dağların ne olacağını soruyorlar. De ki: "Rabbim o gün onları kum gibi savurur, darmadağın eder."

{106/طه} فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا

106.ḳoḍġay anı yazı yer yaʿnī sıġanuḳ yer tüp tüz.

106. "Yerlerini dümdüz edip boş bir alana dönüştürür."

{107/طه} لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا

107. körmegey sen anıŋ içinde egrilik bolmaġay ap yme töpeler.

107. "Öyle ki, yerlerinde ne bir çukur ne de bir tümsek görürsün."

يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا {طه/108}

108.ol kün uḍu barġaylar ündegçike egrilik bolmaġay aŋar aḳrun yinçge bolġay ünler raḥmān Taŋrıḳa èşitmegey sen meger aḳruḳına.

108. O gün insanlar, mahşer yerinde toplanmak üzere çağırıldıklarında, çağırana uyarak hiçbir yöne sapmaksızın ona doğru koşarlar. O gün Rahmân olan Allah'ın heybetinden sesler kısılır, yalnızca fısıltı halinde bir ses işitebilirsin.

يَوْمَئِذٍ لَّا تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا {طه/109}

109.ol kün asıġ ḳılmas şefā'at meger kimke destūr bèrse aŋar raḥmān iḍi taplasa anı sözün.

109. O gün Rahmân olan Allah'ın izin verdiği ve sözünden[406] hoşnut olduğu kimselerin dışındakilere şefaat fayda vermez.[407]

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا {طه/110}

110.bilür ne kim anlarıŋ utrularındaḳını yme ne kim kèḍinlerindekini ḳapsamaslar anıŋ birle bilmekin.

110. Çünkü Allah, insanların dünyada yaptıklarını ve yapacaklarını iyi bilir. Fakat onlar, Allah'ın ilminin genişliğini kavrayamazlar.

وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا {طه/111}

111.uçuz bolġay yüzler ol tirigke kim hemīşe tirig turur. umınçsız bolġay kim kötürse küç ḳılmaḳ.

406 Buradaki "Söz"den maksat Kelime-i tevhid'dir.

407 Mütercimler, bu âyeti genellikle "O gün Rahmân olan Allah'ın izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimselerin dışındakilerin şefaati fayda vermez" şeklinde anlamışlardır. Oysa âyetteki "Men" kelimesinin, fâil olabileceği gibi mef'ul de olabileceği belirtilmiştir. Nitekim Matüridî başta olamak üzere pek çok müfessir, âyetin bu iki mânayı da taşıdığını ifade eder. Kur'an'ın genel üslûbu açısından biz mef'ul anlamı vermeyi tercih ettik. Krş. Enbiyâ 21/28. Ayrıca bkz. Bakara 2/255 ilgili not.

111. O gün yüzler, Hayy ve Kayyum; diri, her şeyin hâkimi ve koruyup gözeteni olan Allah'ın huzurunda eğilir. Dünyada iken Allah'a ortak koşanlar hüsrana uğrayacaklardır.

وَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا {طه/112}

112.kim ḳılsa ėḍgülerdin ol kėrtgünügli bolsa ḳorḳmaġay küç ḳılmaḳda ap eḍgülükni eksümekde.

112. Mümin olarak dünyada iyi ve yararlı işler yapanlar ise, herhangi bir haksızlığa uğrama ve yaptıklarının karşılığını alamama endişesi duymayacaklardır.

وَكَذَلِكَ أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا {طه/113}

113.mundaġoḳ indürdimiz anı oḳıġu tāzī tilinçe ewürdimiz anıŋ içinde yanıġdın bolġay kim anlar saḳınġaylar yaŋı ḳılu bėrgey anlarḳa yāḍ ḳılmaḳ.

113. Ey Peygamber! Biz bu vahyi sana işte bu şekilde Arapça bir Kur'an olarak indirdik. Ve Biz, insanların, Allah'ın emir ve yasakları konusunda sorumlu, duyarlı, bilinçli davranmaları ve bu Kur'an sayesinde şerefli bir hayat sürmeleri için, suçlulara vereceğimiz cezaları tekrar tekrar açıklıyoruz.

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِن قَبْلِ أَن يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا {طه/114}

114.yüksek ol Taŋrı erklig könilikin. ėwmegil oḳımaḳdın ötelmişde aşnu saŋa anıŋ yarlıġı ayġıl iḍimā! arturġıl maŋa biligni.

114. Unutma ki, her şeyin gerçek hâkimi olan Allah yücelerden yücedir. Ey Peygamber! Sana Kur'an vahyolunurken vahiy tamamlanmadan herhangi bir konuda hüküm vermede acele etme. Ve "Rabbim! İlmimi artır (vahyini göndermeye devam et)" diye dua et.

وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا {طه/115}

115.bıçıġ ḳıldımız oḳ ādem birle munda öŋdün unuttı tapılmadı uġraġ.

115. (Atan Âdem gibi olma) Gerçek şu ki, Biz daha önce Âdem'e (yasak ağaca yaklaşmamasına dair) emir vermiştik, fakat o bunu unutmuştu. O zaman Biz, Âdem'de emrimize uyma konusunda bir kararlılık görmemiştik.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى {طه/116}

116.ançada aydımız feriştelerke yüknünler ādemķa yüküdiler meger raḥmetdin umınçsız unamadı.

116. Hani bir zamanlar Biz meleklere, "Haydi Âdem'e secde edin" demiştik. Bütün melekler secde ettiler, fakat İblis secde etmedi, ayak diremişti.

فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى {طه/117}

117. biz aydımız ay ādem çın bu yaġı turur saŋa cüftünķa çıķarmasun oķ silerni uçmaḫdın emgegey sen.

117. Biz demiştik ki: "Ey Âdem! Şüphe yok ki, İblis senin ve eşinin düşmanıdır, sakın o sizi cennetten çıkarmasın, aksi takdirde mutsuz, bedbaht olursun."

إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَى {طه/118}

118. çın saŋa açmamaķıŋ anıŋ içinde yalıŋ bolmaġay sen.

118. "Oysa cennette ne aç kalırsın ne de çıplak!"

وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَضْحَى {طه/119}

119.sen suwsamaġay sen anıŋ içinde ne isig bolġay sen.

119. "Orada sen ne susuzluk çekersin ne de güneşin sıcağına maruz kalırsın."

فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَى {طه/120}

120. vesvese ḳıldı aŋar yek aydı ay ādem nek yolçılayın mu sėni meŋgülüg yıġaçı üze erkliglig üze eskirmez.

120. Ne var ki, şeytan ona şöyle fısıldamıştı: "Ey Âdem! Sana ölümsüzlüğü (hayat ağacını) ve hiç bitmeyecek bir devleti; servet ve nimeti göstereyim mi?"

فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى {طه/121}

121.yėdiler andın belgürdi olar ėkkike uwut yėrleri. yapçuru törçidiler ėkkegü ol ėkki üze uştmaḫ yapurġaḳındın. yarlıġ sıdı ādem iḍisiŋe vaḳtı nā-ḫoş boldı.

121. Nihayet Âdem ve eşi şeytana uyarak o ağacın meyvesinden yemişlerdi. Edeb yerlerinin açıldığını görmüşler ve cennetteki ağaç yapraklarıyla üzerlerini hemen örtmeye başlamışlardı. Böylece Âdem, Rabbine karşı gelmiş ve büyük bir yanlış yapmıştı.

ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى {طه/122}

122.yana üḍürdi iḍisi tevbe bėrdi anıŋ üze yol körkitti.

122. Bununla birlikte daha sonra Rabbi Âdem'i arıtıp temizlemiş, tevbesini kabul etmiş ve onu doğru yola iletmişti.[408]

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى {طه/123}

123.aydı iniŋler andın yumḳı amarıŋızlar amarıḳa yaġı. ançaḳ ḳaçan kelse silerke mėndin köni yol kim uḍu barsa yaʿnī ḳarār bulsa menim yolumḳa azmaġay emgekke tüşmegey.

123. Allah onlara şöyle demişti: "Hepiniz oradan birbirinize düşman olarak inin; çıkıp gidin.

408 Bu âyet 121. âyet ile 123. âyet arasında bir ara cümledir.

Fakat Benim katımdan size bir yol gösterici geldiğinde bilin ki, ona uyup Benim yolumdan gidenler şaşırmaz ve bedbaht olmazlar."[409]

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى {طه/124}

124.kim yüz ewürse menim yāḍımdın aŋar bolġay tiriglik tar ḳoparġay miz anı ḳopmaḳ küni ḳaraġu.

124. "Benim kitabımdan kim yüz çevirirse bilsin ki, o, dünyada darlık ve sıkıntı içinde yaşayacaktır. Kıyamet gününde ise Biz onu mahşer yerine kör olarak getireceğiz."

قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا {طه/125}

125.aydı iḍimā! nelük tėrdiŋ bizni ḳaraġu erdim ök közlüg.

125. "O zaman o şöyle diyecektir: 'Rabbim! Beni mahşer yerine niçin kör olarak getirdin? Oysa ben dünyada iken gören birisiydim.'"

قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنسَى {طه/126}

126.aydı mundaġoḳ keldi saŋa belgülerimiz unıtdıŋ anı. mundaġoḳ bu kün unutmış teg ḳoḍulġay sen.

126. "Allah şöyle cevap verecektir: 'Evet, bu iş böyle. Sana âyetlerimiz gelmişti, sen onları unutup bir yana atmıştın. Bu gün de sen unutulacaksın.'"

وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِن بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَى {طه/127}

127.mundaġoḳ yanut bėrür miz kim ḥaddın aşsa taḳı kėrtgünmese iḍisi belgüleriŋe yaʿnī muḥammedke. kėḍinki ajun ḳını ḳatıġraḳ kėç ḳalıġlıraḳ.

409 Krş. Bakara 2/38.

127. Biz, ömrünü günahlarla taşkınlık içerisinde geçirerek boşa harcayan ve Rabbinin âyetlerine inanmayanları işte böyle cezalandırırız. Bilin ki, âhiret azabı (dünyadaki geçim darlığından) daha şiddetli ve daha süreklidir.

أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَىٰ {طه/128}

128. yol körkitmedi mü anlarḳa neçeni helāk ḳıldımız anlarda öŋdün ḳayulardın yörirler erdi ajunları içinde. bütünlükün anıŋ içinde belgüler turur ḫıred iḍileriŋe.

128. Şimdi yurtlarında gezip dolaştıkları, kendilerinden önce yaşamış olan nice kavimleri yok etmiş olmamız da mı bu insanların akıllarını başlarına getirmedi? Şüphesiz bütün bunlarda alınacak dersler vardır; fakat bundan yararlanacak olanlar, akıl sahibi kimselerdir.

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى {طه/129}

129.eger oza yarlıġ barmış yoḳ erse iḍiŋ{diŋ}din bolġay erdi ḳın tutaşı vaḳt zamāne atalmış.

129. Eğer Rabbinin, günahkârların cezasının belli bir süreye kadar ertelenmesi konusunda önceden verilmiş bir sözü olmasaydı, onların hemen cezalandırılması gerekirdi.[410]

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ {طه/130}

130.sergil anıŋ üze kim ayurlar tesbīḥ ḳılġıl iḍiŋ ögdüsi birle kün tuġmazda aşnu taḳı batmazında aşnu. tün sāʿatlarında tesbīḥ ḳılġıl kündüz burçḳaḳlarında bolġay kim taplanġay sen.

130. Öyleyse ey Peygamber! İnkârcılar ne söylerlerse söylesinler, sen sabret. Güneşin doğmasından ve batmasından önce Rabbini överek tesbih et, yücelt. Gecenin bazı saatlerinde ve gündüzün iki ucunda da Rabbini tesbih et, yücelt ki, O'nun hoşnutluğunu kazanabilesin.[411]

410 Krş. Enfâl, 8/68; Yunus, 10/19; Hûd 11/110; Fussılet 41/45; Şûrâ 42/14.

411 Âyetteki "Allah'ı tesbih edip, yüceltmek"ten maksat namaz kılmaktır. Bu âyette beş vakit namaza işaret edilmektedir.

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى {طه/131}

131.uzatmaġıl ėkki közüŋni ol nek üze kim ėrijlendürdimiz anı cüft cüft anlardın bu ajun tiriglikiniŋ ėtigini bezekini ançaḳ sınalım anlarnı anıŋ içinde iḍiŋniŋ bėrgen rūzīsi yėgrek ol ḳalġanraḳ.

131. Sakın sen, kâfirlerden bir kısmına kendilerini sınamak için verdiğimiz dünya hayatının aldatıcı görkemine gıpta etme. Bil ki, Rabbinin sana verdiği nimetler, onlardan daha hayırlı ve daha kalıcıdır.

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَّحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى {طه/132}

132. fermānlaġıl ėwüŋ boḍunıŋa namāznı ṣabr ḳılġıl anıŋ üze. tiler miz sėndin rūzī biz rūzī bėrür miz saŋa. iş soŋı saḳnuḳlarḳa.

132. Namaz kılmayı aile bireylerine; ümmetine emret. Sen de namaz kılmaya sabırla devam et. Biz senin rızık peşinde koşmanı istemiyoruz.[412] Biz seni rızıklandırırız. Mutlu son, Allah'ın emir ve yasakları konusunda sorumlu, duyarlı, bilinçli davranmaktadır.

وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِّن رَّبِّهِ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِي الصُّحُفِ الْأُولَى {طه/133}

133.aydılar nelük keltürmes biziŋke bir belgü iḍisindin kelmedi mü olarḳa belgü anıŋ ozaḳılarnıŋ ṣuḥufları

133. İnkârcılar, "Muhammed, Rabbinden bize somut bir mucize getirse olmaz mı" derler. Onlara, önceki semavî kitaplarda bulunan delilleri anlatan ve asıl büyük mucize olan Kur'an gelmedi mi ki (böyle konuşuyor ve başka mucize istiyorlar)?!

وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُم بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَى {طه/134}

134.eger biz helāk ḳıldımız erse anlarnı ḳın birle anda öŋdün ayġaylar erdi iḍimizā! nelük

412 Âyetin, "Biz senden rızık istemiyoruz" şeklinde tercüme edilmesi de mümkündür.

ıḍmadıŋ biziŋke yalavaçnı uḍġay erdimiz belgüleriŋke ḫor bolmasda aşnu ḳınḳa tüşmezde aşnu.

134. Eğer Biz, peygamber göndermeden önce onları bir azab ile helâk etseydik, bu kez de âhirette, "Ey Rabbimiz! Bize bir peygamber göndermiş olsaydın, Senin âyetlerine uyar, böyle rezil rüsvâ olmazdık" diyeceklerdi.

قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَى {طه/135} (الجزء السابع عشر)

135. ayġıl ḳamuġ köz tutuġlı siler köz tutuŋlar. herāyna bilgey siler kimler turur köni yol iḍileri kim ol yolḳa könmişler.

135. Ey Peygamber! Sen onlara şunu söyle: "Herkes neler olacağını bekleyip gözlemektedir. Öyleyse siz de bekleyip gözleyin. Pek yakında kimlerin doğru yolda ve hidayet üzere olduğunu anlayacaksınız.

﴿21﴾ سُورَةُ الْأَنْبِيَاءِ

Mekke döneminde inmiştir. 112 âyettir. Peygamberlerden bahsettiği için "Enbiyâ" adını almıştır.

(21)

sūretü ʾl-enbiyāʿ

bu enbiyāʿ sūresi selām anlar üze yüz on bir āyet turur mekkede inmiş turur.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ol iḍi atı birle rūzī bėrigli yarlıḳaġlı.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ {الأنبياء/1}

1.yawudı kişilerke saḳışları anlar osanuḳ içre yüz ewrügliler.

1. İnsanların hesaba çekilecekleri gün yaklaştı. Oysa onlar hâlâ gaflet içindedirler ve bu gerçeği anlamaya yanaşmamaktadırlar.

مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ {الأنبياء/2}

2.kelmedi anlarḳa bir yāḍḍın iḍilerindin yaŋı yaʿnī ḳurʾān yarlıġı meger ḳulaḳ tuttılar aŋar anlar oynarlar.

2. Ne zaman Rablerinden onlara yeni bir uyarı gelse, onu daima alaya alarak dinlerler.

لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ وَأَسَرُّواْ النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُواْ هَلْ هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ {الأنبياء/3}

3.meşġūl turur köŋülleri. yaşru aytarlar erdi rāzlarını anlar kim küç ḳıldılar. ermez mü bu meger bir ādemī silerke meŋzer. kelir mü siler yaʿnī tutar mu siler cāḏūluḳḳa siler körür siler.

3. Akılları fikirleri[413] hep oyunda. Şirkte direnen bu kimseler, "Bu da sizin gibi bir adam değil mi? Göz göre göre onun büyüsüne mi kapılıyorsunuz?" diye fısıldaşıyorlar.

قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالأَرْضِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ {الأنبياء/4}

4.aygıl mėnim iḍim bilür sizni kök içinde yer içinde. ol èşitgen bilgen.

4. Ey Peygamber! Sen onlara de ki:[414] "Benim Rabbim gökte ve yerde söylenen her sözü bilir. O Semî'dir; gizli olsun, açık olsun söylenen her sözü işitir, Alîm'dir; insanların niyet ve düşüncelerini iyi bilir."

بَلْ قَالُواْ أَضْغَاثُ أَحْلاَمٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الأَوَّلُونَ {الأنبياء/5}

5.yoḳ kim aydılar bulġayuḳ ḳatıḳ ḳarıḳ tüşler. yoḳ kim yalġan ḳoştı anı yoḳ kim ol söz ḳoşġuçı. keltürsün biziŋke bir belgü neteg ıḍıldı ozaḳılar.

5. Hatta onlar şöyle söylüyorlar: "Bu Kur'an saçma sapan hayal ürünü sözlerdir.[415] Evet, onu Muhammed kendisi uydurup Allah'a isnâd ediyor, o olsa olsa bir şâirdir. Eğer o gerçekten peygamber ise, önceki toplumlara gönderilen peygamberlerin yaptığı gibi onun da bize somut bir mucize göstermesi gerekir."

مَا آمَنَتْ قَبْلَهُم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ {الأنبياء/6}

6.kėrtgünmedi anlarda öŋdün bir kentdin helāk ḳıldımız anlarnı anlar mu kėrtgünürler.

6. Hâlbuki daha önce helâk ettiğimiz beldelerin halkları da (gelen hiçbir mucizeye) inanmamışlardı, şimdi bunlar mı inanacaklar?

413 Lafzen, "Kalpleri."

414 Âyetteki "Kâle" (Dedi) fiili, İbn Kesîr, Nâfi, Ebû Amr ve İbn Âmir'in okuyuşlarına göre "Kul" (De!) şeklindedir. Biz konunun akışı açısından âyeti bu okuyuşa göre anlamlandırmayı tercih ettik.

415 Lafzen,"Karmaşık rüyalardır."

وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلاَّ رِجَالاً نُّوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُواْ أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ {الأنبياء/7}

7.ıḍmadımız sėnde öŋdün meger erenler yarlıġ ıḍıldı anlarḳa. aytıŋlar yāḍ iḍileriŋe eger bilmes erse siler.

7.Ey Peygamber! Senden önce kendilerine vahyedip peygamber olarak gönderdiğimiz kimseler de (meleklerden değil)[416] insanlardan idi. Eğer bu konuda bir bilginiz yoksa bilen insanlara; Kitab Ehlinin bilginlerine sorun.[417]

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَّا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ {الأنبياء/8}

8.ḳılmadımız anlarnı tenlig yėmesler aşnı yme ermesler meŋgü ḳalıġlılar.

8. Biz onları da yemeye içmeye ihtiyaç duymayan bir nitelikte yaratmamıştık, onlar ölümsüz de değillerdi.

ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنجَيْنَاهُمْ وَمَن نَّشَاء وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ {الأنبياء/9}

9.yana köni ḳıldımız anlarḳa vaʿde. kutġardımız anlarnı taḳı kimni tilese miz. yoḳ yoḍun ḳıldımız artaḳ işliglerni.

9. Fakat sonuçta Biz, o peygamberlere verdiğimiz sözü yerine getirdik; onları ve dilediğimiz kimseleri (onlara inananları) kurtardık. Küfür ve isyanda aşırı gidenleri ise helâk ettik.

لَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ {الأنبياء/10}

10.çınoḳ indürdimiz silerke bitigni anıŋ içinde uluġluḳunıızlar. azu uḳmas mu siler?

10. Andolsun ki ey insanlar! Size de, kendisine uymakla şeref kazanacağınız bir Kitab gönderdik. Hâlâ aklınızı başınıza almayacak mısınız?

416 Krş. En'âm 6/8-9.
417 Krş. Nahl 16/43.

{11/الأنبياء} وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ

11.neçe üküş helāk ḳıldımız kentdin erdi küç ḳılığlılar. yarattımız anlarda soŋra aḍın boḍunlarnı

11. Evet, Biz şirk ve küfürde direnen nice belde halklarını kırıp geçirdik ve onların yerine başka topluluklar getirdik.

{12/الأنبياء} فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنَا إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ

12.ḳaçan kördiler erse ḳınımızını ançada oḳ anlar ol ḳındın yögrürler.

12. Onlar, Bizim şiddetli cezamızın geleceğini hissedince, oradan hızla kaçmaya çalışıyorlardı.

{13/الأنبياء} لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ

13.yögürmeŋler. ḳaytıŋlar anıŋ tapa kim kèŋlig bèrildiŋizler anıŋ içinde ornaġıŋızlarda bolġay kim siler aytılġay siler.

13. O zaman onlara, "Boşuna kaçmaya çalışmayın" dedik. "Refah içindeki şımarıkça yaşantınıza ve yerinize yurdunuza dönün; siz (bugün olmazsa yarın) mutlaka hesaba çekileceksiniz."

{14/الأنبياء} قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

14.aydılar ay ḳatıġlıḳ biziŋke. biz erdimiz küç ḳılığlılar.

14. Bunun üzerine onların, "Eyvahlar olsun bize, biz gerçekten (şirk ve küfre dalmakla) zâlimlik etmişiz" demekten başka çareleri kalmamıştı.

{15/الأنبياء} فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ

15. tutaşı ol erdi oḳımaḳları ançaḳa tègi ḳıldımız anlarnı biçilmiş bişmişler.

15. Onlar böyle feryâdü figân edip ağlaşırken Biz onları biçilmiş, yakılıp kül olmuş ekine çevirdik.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاء وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ {الأنبياء/16}

16.yaratmadımız kökni yerni ne kim ol ėkki araḳını oynaġlılar.

16. (Şunu hiç unutmayın ki,) Biz yeri, göğü ve bu ikisi arasındakileri oyun ve eğlence olsun diye yaratmadık.[418]

لَوْ أَرَدْنَا أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا لَّاتَّخَذْنَاهُ مِن لَّدُنَّا إِن كُنَّا فَاعِلِينَ {الأنبياء/17}

17.eger tilese erdimiz kim tutmaḳımız oyun tutġay erdimiz anı biziŋ üskimizde. eger erse miz ḳıldaçılar.

17. Eğer Biz bir oyun eğlence; eş ve çocuk[419] edinmek isteseydik, bunu şanımıza uygun bir şekilde yapardık. Yapacak olsaydık işte böyle yapardık.

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ {الأنبياء/18}

18.yoḳ kim yoḳatur miz köni birle egrilig üze ançaḳ sısun anı anda oḳ ol yoḳ bolġay. silerke ḳatıġlıġ anıŋdın kim ṣıfat ḳılur siler.

18. Tam aksine, Biz hakkı bâtılın üstüne balyoz gibi indiririz; o da onun beynini dağıtır, bir de bakarsın ki bâtıl yok olup gitmiş. Allah'a yakıştırdığınız şeylerden dolayı yazıklar olsun size!

وَلَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِندَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ {الأنبياء/19}

19.aŋar nė kim kökler içindeki yer içindeki. ol kim anıŋ üskinde uluġsıġlıḳ ḳılmadılar aŋar tapunmaḳlarından armazlar.

19. Göklerdeki ve yeryüzündeki canlı cansız her şey O'nundur. O'nun katındakiler, O'na

418 Krş. Duhân 44/38-39.

419 Âyetteki "Lehven" "Oyun eğlence" kelimesi bazı Arap lehçelerinde eş ve çocuk anlamına da gelir.

kulluk etme konusunda büyüklük taslamazlar, O'na ibadet etmekten aslâ bıkıp usanmazlar.

يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ {الأنبياء/20}

20.tesbīḥ ḳılurlar tün kündüz hīç süst bolmaslar.

20. Onlar gece gündüz ara vermeden Allah'ı tesbih eder, yüceltirler.

أَمِ اتَّخَذُوا آلِهَةً مِّنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ {الأنبياء/21}

21.azu tuttılar mu Taŋrılar yerde anlar yaraturlar mu?

21. Hâl böyle iken müşrikler, taştan topraktan Tanrılar ediniyorlar. Ne o? Yoksa ölüleri onlar mı diriltecek?

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ {الأنبياء/22}

22. eger erdi erse ol ėkki içre Taŋrılar meger Taŋrı artaġaylar erdi. arıġ turur Taŋrı ʿarş iḍisi anıŋdın kim ṣıfat ḳılurlar.

22. Eğer gökte ve yerde Allah'tan başka Tanrılar olsaydı, göğün de yerin de düzeni bozulurdu. İşte bundan dolayı mutlak hükümranlık sahibi olan Allah[420] onların yakıştırmalarından münezzehtir, yücedir.

لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ {الأنبياء/23}

23.aytılmaġay ne kim ḳılsa anlar aytılġaylar.

23. O, yaptıklarından dolayı aslâ sorguya çekilemez, fakat O'nun dışındakilerin hepsi sorguya çekileceklerdir.

420 Lafzen, "Arşın Rabbi."

أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَذَا ذِكْرُ مَن مَّعِيَ وَذِكْرُ مَن قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُم مُّعْرِضُونَ {الأنبياء/24}

24.azu tuttılar mu anda aḍınḳını taŋrılar aygıl keltürüŋler ḫüccetleriŋizni.bu yāḍ ḳılmaḳ ol meniŋ birle turur mėnde öŋdünki. yoḳ kim üküşrekleri bilmesler köni kėrtülüg anlar yüz ewrügliler.

24. Onlar, Allah'ın yanı sıra başka Tanrılar olduğunu kabul ediyorlar, öyle mi? Ey Peygamber! Sen onlara de ki: "Bu iddianızı ispat için delil getirin de görelim. İşte benim ümmetime gelen Kitab ile benden önceki ümmetlere gelen kitapların anlattığı tevhid inancı budur. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmez ve ondan yüz çevirirler."

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ {الأنبياء/25}

25.ıḍmadımız sėnde öŋdün hīç yalavaçdın meger yarlıġ ıḍıldı aŋar ol yoḳ iḍi meger men. tapnuŋlar maŋa.

25. Ey Peygamber! Biz senden önce gönderdiğimiz her peygambere kesin olarak şunu vahyettik: "Benden başka herhangi bir Tanrı yoktur, öyleyse Beni lâyıkıyla tanıyın ve yalnız Bana kulluk edin."

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ {الأنبياء/26}

26.aydılar tutundı rūzī bėrigli iḍi oġul ḳız. arıġ turur ol kim ḳullar tururlar aġırlanmışlar.

26. Gerçek böyleyken bazı kimseler, "Rahmân olan Allah çocuk edindi" demektedirler. Hâşâ! Allah böyle nitelendirmelerden kesinlikle uzaktır. Tanrının çocukları dedikleri varlıklar (melekler) aslında Allah'ın şerefli kullarıdır.

لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ {الأنبياء/27}

27.aşutmazlar andın söz birle anlar anıŋ yarlıġı birle ḳılurlar.

27. Allah'ın bu şerefli kulları, O'nun izni olmadıkça bir şey söylemezler, her işlerini O'nun emirleri doğrultusunda yaparlar.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ {الأنبياء/28}

28.bilür anı kim utrularında turur yme anı kim kėḍinlerinde turur. şefā'at tilemezler meger anı taplamış erse. anlar anıŋ ḳorḳınçındın ḳorḳıġlılar.

28. Allah o meleklerin yaptıklarını ve yapacaklarını; bütün hallerini bilir. Ve onlar, Allah'ın hoşnut olduğu kimselerden başkasına şefaat edemezler, Allah'ın korkusundan ve heybetinden tir tir titrerler.

وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَٰهٌ مِّن دُونِهِ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ {الأنبياء/29}

29.kim aysa anlardın men Taŋrı men anda aḍınḳı ol yanut bėrgey miz aŋar tamuġnı. mundaġoḳ yanut bėrür miz küç ḳılıġlılarḳa.

29. Eğer onlardan birisi (varsayalım ki,) "Ben de Allah'ın yanı sıra ayrıca bir Tanrıyım" diyecek olsa, Biz onu cehennemde yakarak cezalandırırız. Bizim haddini bilmeyip Tanrılık iddia edenlere vereceğimiz ceza işte budur.[421]

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ {الأنبياء/30}

30.körmezler mü anlar kim tandılar ḳökler yerler erdiler bütün yardımız ol ėkkini. ḳıldımız suwdın ḳamuġ tirig nerseni. azu kėrtgünmesler mü?

30. Küfürde direnenler, göklerle yerin (başlangıçta) bitişik olduğunu, daha sonra Bizim onları birbirinden ayırdığımızı ve bütün canlıları sudan yarattığımızı bilmiyorlar mı? Bu gerçekler karşısında hâlâ inanmayacaklar mı?

421 Lafzen "Zâlimlere." Krş. bu sûrenin 98. âyeti.

وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ {الأنبياء/31}

31.taḳı ḳıldımız yer içinde ağır taġlar yayılmasun tėp anlar. taḳı ḳıldımız anıŋ içinde kėŋ yollar bolġay kim anlar köngeyler.

31. Ve (yine bilmiyorlar mı ki,) Biz, üstündekiler sarsılıp durmasın diye yeryüzüne sapasağlam dağları yerleştirdik ve bu dağlar arasında, gidecekleri yerlere kolayca ulaşsınlar diye geçitler, vâdiler, yollar yaptık.

وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَّحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ {الأنبياء/32}

32. taḳı ḳıldımız kökni köge küḍezilmiş. anlar yer kök nişānlarından yüz ewürmiş tururlar.

32. Göğü de korunan; güvenli bir tavan yaptık. Fakat inkârcılar o gökyüzündeki bunca delili de görmezlikten geliyorlar.

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ {الأنبياء/33}

33. ol ol iḍi yarattı tünni kündüzni taḳı künni taḳı aynı ḳamuġ tezginmek içinde çaparlar.

33. Bilin ki, geceyi ve gündüzü, her biri kendi yörüngesinde yüzüp duran güneşi ve ayı da yaratan O'dur.[422]

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِن مِّتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ {الأنبياء/34}

34.ḳılmadımız bir kişike sėnde öŋdün meŋgülüg. eger sėn ölse sėn olar meŋgü ḳalıġlılar mu?

34. Ve ey Peygamber! Biz senden önce hiç kimseye ölümsüzlük vermedik. Peki sen öleceksin de onlar sonsuza kadar mı yaşayacaklar?

422 Krş. Yâsin 36/40.

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ {الأنبياء/35}

35.tėgme etöz tatıġlı turur ölümni. sınayur miz silerni ėsizlik birle ėḍgülük birle sınaġ üçün. biznin̨ tapa yandurulur siler.

35. Gerçek şu ki, her canlı ölümü tadacaktır. Biz sizi (bu dünyada) kötülük ve iyiliklerle sınıyoruz. Sonuçta hepiniz hesap vermek üzere Bizim huzurumuza geleceksiniz.

وَإِذَا رَآكَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي يَذْكُرُ آلِهَتَكُمْ وَهُم بِذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ هُمْ كَافِرُونَ {الأنبياء/36}

36.ḳaçan körseler sėni anlar kim tandılar tutmaġaylar sėni meger füsūsḳa bu mu turur ol kim ġayb ḳılur taŋrılarınıznı anlar. rūzī bėrigli Taŋrı yāḍıŋa anlar tanıġlılar.

36. Küfürde direnenler seni ne zaman görseler, "Bu adam mı ilâhlarınızı diline dolayan?!" deyip alay ederler. Oysa kendileri Rahmân'ı ("o da kim oluyormuş" diyerek)[423] dillerine doluyorlar. Onlar kâfirlerin ta kendileridir.

خُلِقَ الْإِنسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَأُرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ {الأنبياء/37}

37.yaratıldı kişiler ėwekligdin. körkitgey men silerke belgülerimizni ėwmeŋler.

37. İnsanoğlu pek aceleci yaratılmıştır. (Bekleyin, günü gelince) başınıza gelecek azabımı[424] size göstereceğim. Acele etmeyin.

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ {الأنبياء/38}

38. ayurlar ḳaçan ol bu vaḳt eger erse siler çın sözlegliler.

38. Onlar hâlâ, "Eğer doğru söylüyorsanız, söyleyin tehdit edip durduğunuz bu azab ne zaman gelecek?" deyip duruyorlar.

423 Bkz. Furkân 25/60.
424 Lafzen, "Âyetlerimi."

لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ {الأنبياء/39}

39.eger bilse erdi anlar kim tandılar ol uġurda sewünmesler yüzlerindin otnı ap yme arḳalarındın ap yme anlar yārī ḳılınmaslar.

39. Küfürde direnen bu insanlar, cehennem ateşi yüzlerinden ve sırtlarından kendilerini sardığı zaman, ona engel olamayacaklarını ve hiç kimseden yardım göremeyeceklerini bilselerdi böyle konuşmazlardı.

بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ {الأنبياء/40}

40.yoḳ kim kelgey anlarḳa tawışsuzun ḫıyre ḳılġay anlarnı. umaġaylar anı yandurmaḳḳa ap yme anlar zamān bėrilgeyler.

40. Aksine kıyamet onlara ansızın gelecek ve onları şaşkına çevirecektir. Artık ne onu geri çevirmeye güçleri yetecek, ne de (tevbe edebilmeleri için) kendilerine bir süre tanınacak!

وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُونَ {الأنبياء/41}

41.ėliglendi kök yalavaçlar sėnda öŋdün tüşdi anlarḳa kim ėligleḍiler anlardın ol kim erdiler anıŋ birle ėligleḍiler.

41. Ey Peygamber! Şunu iyi bil ki, senden önce gönderilen peygamberlerle de alay edilmişti. (Ama gün geldi) alay ettikleri azab onları çepeçevre kuşatıverdi.

قُلْ مَن يَكْلَؤُكُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَنِ بَلْ هُمْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِم مُّعْرِضُونَ {الأنبياء/42}

42.ayġıl kim küḍezür silerni tünle kündüz raḥmān Taŋrıdın. yoḳ kim anlar iḍilerimiz yāḍındın yüz ewrügliler.

42. De ki: "Rahmân olan Allah'ın, gece veya gündüz geliverecek olan azabından[425] sizi kim koruyabilir?" Buna rağmen yine de onlar Rablerini anmaktan yüz çeviriyorlar.

أَمْ لَهُمْ آلِهَةٌ تَمْنَعُهُم مِّن دُونِنَا لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنفُسِهِمْ وَلَا هُم مِّنَّا يُصْحَبُونَ {الأنبياء/43}

43.azu bar mu anlarnıŋ Taŋrıları yıġsa anlarnı bizde aḍın umaslar yārī bėrmekke kendü özleriŋe ap yme anlar biziŋdin ėşlengeyler.

43. Yoksa onları Benim azabımdan koruyacak başka Tanrıları mı var?! Oysa Tanrı zannettikleri şeylerin kendilerine bile faydası olamaz. Bizden de herhangi bir yardım göremezler.[426]

بَلْ مَتَّعْنَا هَؤُلَاء وَآبَاءهُمْ حَتَّى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ {الأنبياء/44}

44.azu ḳıvattımız bu kāfirlerni atalarını ançaḳa tėgi kim uzadı anlar üze tiriglik. körmezler mü biz keltürür miz yerni eksütür miz buçġaḳlarından anlar mu turur yėŋigliler?

44. Kaldı ki, Biz bunlara ve bunların atalarına rahat bir hayat bahşettik; verdiğimiz nimetlerle ömürlerine ömür kattılar. Şimdi ise ellerindeki toprakları gitgide azalttığımızı hâlâ görmüyorlar mı? Durum böyleyken, kendilerinin üstün olduklarını mı zannediyorlar?[427]

قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُم بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاء إِذَا مَا يُنذَرُونَ {الأنبياء/45}

45.ayġıl bütünlükün ḳorḳıtur men silerni yarlıġ birle. ėşitmez saġırlar oḳımaḳnı ḳaçan ḳorḳıtsalar.

45. Ey Peygamber! De ki: "Ben sizi, sadece vahye dayanarak uyarıyorum." Bununla birlikte kalbi gerçeklere kapalı olanlar[428] ne kadar uyarılsalar da bu çağrıyı duymazlar.

425 Burada Allah'ın Rahmân sıfatının zikredilmiş olması, O'nun bütün varlıklara karşı şefkat ve merhameti gazabından fazla olmasına rağmen, küfürde direnenlerin bu şefkat ve merhamet sınırlarını da zorlayacak şekilde davranarak azabı hak ettiklerini ima etmektedir. Ayrıca tefsirlerde âyetteki "Min" harfinin "Ğayr" (Başka) anlamına da gelebileceği belirtilmiş ve âyete, "Gece veya gündüz gelebilecek bir azaptan Rahmân olan Allah'tan başka sizi kim kurtarabilir?" anlamı da verilmiştir.

426 Krş. Yunus 10/18.

427 Krş. Ra'd 13/41, ilgili not.

428 Lafzen, "Sağırlar."

وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ {الأنبياء/46}

46.eger tėgse anlarḳa ürmek iḍiŋ ḳınından aẏġaylar oḳ ay ḳatıġlıḳ biziŋke biz erdimiz küç ḳılıġlılar.

46. Fakat onlara Rabbinin azabından azıcık dokunsa onlar, "Yazıklar olsun bize! Biz gerçekten hakkı inkâr etmekle kendimize zulmetmişiz" derler.

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ {الأنبياء/47}

47.urġay miz batmanlarnı könilik birle uluġ künde. küç ḳılınmaġay etöz nerse. eger bolsa küri aġrıça ispendāndın keltürgey miz anı. tap bolġay biziŋke saḳış ḳıldaçılar.

47. Biz kıyamet günü öyle doğru, öyle hassas teraziler kuracağız ki, kimse en küçük bir haksızlığa uğramayacak. Hardal tanesi kadar bile olsa iyi ve kötü herkesin yaptığını bu teraziye koyacağız. Hesap görmek için o gün Biz tek başımıza yeteriz.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاء وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ {الأنبياء/48}

48.bėrdimiz ök mūsā ve hārūnḳa aḍırmaḳ bāṭıldın taḳı yaruḳluḳ taḳı bilig saḳnuḳlarḳa.

48. Gerçek şu ki, Biz Musa'ya ve Harun'a bir nur ve öğüt kaynağı olan Furkânı; hakkı bâtıldan ayıran Kitabı verdik. Fakat bunu anlayıp değerlendirecek olanlar şirk ve küfürden uzak duran bilinçli kimselerdir.

الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُم مِّنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ {الأنبياء/49}

49.anlar ḳorḳarlar iḍileriŋe belgüsüzün. anlar ḳıyāmet künindin ḳorḳuġlılar.

49. Böyle kimseler, görmedikleri halde Rablerinden korkarlar ve kıyamet günü hesap verme endişesiyle tir tir titrerler.

وَهَذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَاهُ أَفَأَنتُمْ لَهُ مُنكِرُونَ {الأنبياء/50}

50.bu yaʿnī ḳurʾān pend turur yāḏ turur ḳutluġ turur ıḏtımız anı. siler mü siler aŋar tanıġlılar?

50. İşte bu Kur'an da (tıpkı önceki kitaplar gibi) sana indirdiğimiz kutlu bir öğüt, bir şeref kaynağıdır. Hâl böyle iken (ey insanlar) siz yine de onu inkâr mı ediyorsunuz?

وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ {الأنبياء/51}

51.bėrdimiz ök ibrāhīmḳa yaʿnī tapıp almaḳdın könilik yolını muŋda öŋdün. erdimiz anı biligliler.

51. Andolsun ki, Biz daha önce İbrahim'e de doğruyu bulacak bir yetenek verdik. Biz onun buna ehil olduğunu biliyorduk.

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي أَنتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ {الأنبياء/52}

52.ançada aydı erse atasıŋa öz boḍunıŋa nėgü ol bu ṣūretler ol kim siler aŋar turuġlılar.

52. Bir zamanlar İbrahim babasına ve kavmine, "Bu tapındığınız heykeller de neyin nesi?" diye sormuştu.

قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءنَا لَهَا عَابِدِينَ {الأنبياء/53}

53.aydılar buldumız atalarımızını aŋar tapnuġlılar.

53. Dediler ki: "Biz atalarımızdan böyle gördük. Onlar da bunlara tapıyorlardı."

قَالَ لَقَدْ كُنتُمْ أَنتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ {الأنبياء/54}

54.aydı ermiş siler siler taḳı atalarıŋız yolsuzluḳ içre belgülüg.

54. Bunun üzerine İbrahim, "Gerçek şu ki, atalarınız sapıkmış, siz de apaçık bir sapıklık içindesiniz" dedi.

قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ {الأنبياء/55}

55.aydılar keltürdüŋ biziŋke könilik azu sèn oynaġuçılardın sèn.

55. Onlar, "Sen ciddi misin, yoksa bizimle alay edip eğleniyor musun? dediler.

قَالَ بَل رَّبُّكُمْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا عَلَى ذَٰلِكُم مِّنَ الشَّاهِدِينَ {الأنبياء/56}

56. aydı yoḳ kim iḍiŋizler kökler iḍisi yerler iḍisi ol kim yarattı anlarnı. men anıŋ üze tanuḳlardın.

56. İbrahim, "Hayır! Gerçekte sizin Rabbiniz göklerin ve yerin Rabbidir ki, bunları O yaratmıştır. Ve ben bunun böyle olduğunu kesinlikle biliyorum" dedi.

وَتَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُم بَعْدَ أَن تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ {الأنبياء/57}

57.Taŋrı tapa and sıġay oḳ miz butlarıŋızını anda kèḍin yüz ewürseler arḳa bèrigliler.

57. İbrahim (içinden), "Yemin olsun ki, ben siz gittikten sonra putlarınıza bir oyun oynayacağım" dedi.[429]

فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ {الأنبياء/58}

58.ḳıldı anlarnı kes kes meger uluġraḳnı anlarnıŋ bolġay kim anlar anıŋ tapa yandurulurlar.

58. (Onlar gittikten sonra) İbrahim putların hepsini kırıp parçaladı. Ancak ne olup bittiğini kendisine sormaları(!) için büyük puta dokunmadı.

قَالُوا مَن فَعَلَ هَٰذَا بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ {الأنبياء/59}

59. aydılar kim ḳıldı biziŋ butlarımızını ol andaġ erse küç ḳılıġlılar.

429 Krş. Sâffât 37/88-93.

59. Halk, "Tanrılarımıza bunu yapan kim? Her kimse o, gerçekten zalimin biriymiş" diye feveran etti.

قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ {الأنبياء/60}

60.aydılar ėşitti miz bir yigit ġayb ḳılur butlarnı aylur aŋar ibrāhīm tėp.

60. İçlerinden bazıları, "İbrahim adında bir gencin onlara dil uzattığını duymuştuk" dediler.

قَالُوا فَأْتُوا بِهِ عَلَى أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ {الأنبياء/61}

61.aydılar keltürüŋler anı kişiler közün bolġay kim anlar tanuḳluḳ bėrgeyler.

61. Bunun üzerine bazıları, "İbrahim'i getirip halkın huzuruna çıkarın, belki (bu işi onun yaptığına) tanıklık eden biri bulunur" dediler.

قَالُوا أَأَنتَ فَعَلْتَ هَذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ {الأنبياء/62}

62. aydılar sėn mü ḳıldıŋ bu butlarımızını ay ibrāhīm.

62. (İbrahim'i bulup getirdiler ve) "Ey İbrahim! Tanrılarımıza bunu yapan sen misin?" diye sordular.

قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِن كَانُوا يَنطِقُونَ {الأنبياء/63}

63.aydı ḳıldı anı anlarnıŋ uluġı bu soruŋlar aŋar eger erse siler sözler erse siler.

63. İbrahim, "Bu işi belki de şu büyükleri yapmıştır, en iyisi siz onlara sorun. Tabiî konuşabiliyorlarsa!" diye cevap verdi.

فَرَجَعُوا إِلَى أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنتُمُ الظَّالِمُونَ {الأنبياء/64}

64.yandılar kendü özleriŋe aydılar siler küç ḳılıġlılar siler.

64. Sonra düşünüp kendi kendilerine, "Cansız varlıkları Allah'a ortak koşarak zâlimlik eden galiba bizleriz"[430] dediler.

ثُمَّ نُكِسُوا عَلَى رُؤُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَؤُلَاءِ يَنطِقُونَ {الأنبياء/65}

65.yana ḳuḍı kemiştiler başları üze bildiŋ ök sözlemezler munlar.

65. Fakat çok geçmeden eski inançlarına döndüler ve "Ey İbrahim! Sen de biliyorsun ki onlar konuşamaz" dediler.

قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ {الأنبياء/66}

66. aydı tapnur mu siler Taŋrıda aḍınḳa aŋar kim asıġ ḳılmaz silerke nerse ziyān ḳılmas silerke.

66. İbrahim şöyle dedi: "O halde, neden Allah'ı bırakıp da size faydası da zararı da olmayan bu şeylere tapıyorsunuz?"

أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ {الأنبياء/67}

67. yuf almaḳ silerke taḳı ol nekke kim tapnur siler Taŋrıda aḍınḳa yā taḳı uḳmaz mu siler?

67. "Tüh, yazıklar olsun size de, Allah'ı bırakıp tapındığınız şeylere de! Siz hiç düşünmez, aklınızı çalıştırmaz mısınız?"

قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ {الأنبياء/68}

68.aydılar küydürüŋler anı yārī koluŋlar butlarıŋızḳa eger erse siler ḳılıġlılar.

68. Putperestler, "Eğer bir şey yapmak istiyorsanız, İbrahim'i ateşe atıp yakın,[431] Tanrılarınıza yardım edin; onlara sahip çıkın" dediler.

430 Lâfzen, "Birbirine: Sizlersiniz."

431 Ankebût 29/24 de "İbrahim'i öldürün ya da yakın" şeklinde geçmektedir.

قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ {الأنبياء/69}

69.aydımız ay ot bolġay saġuḳ esenlik bolsun ibrāhīm üze.

69. Biz de, "Ey ateş!" dedik. "İbrahim'e karşı serinlik ve esenlik kaynağı ol."

وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ {الأنبياء/70}

70. tilediler aŋar ėsizlikni ḳıldımız anlarnı ḫorlar.

70. Evet, putperestler İbrahim'e bir tuzak kurmak istemişlerdi, fakat Biz onları hüsrana uğrattık.

وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ {الأنبياء/71}

71.ḳutġardımız anı lūṭnı ol yerke kim bereket ḳıldımız anıŋ içinde ḳamuġ cihānḳa.

71. Biz onu da Lût'u da kurtardık ve bütün insanlar için kutlu, bereketli kıldığımız topraklara ulaştırdık.[432]

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ {الأنبياء/72}

72.bağışladımız aŋar isḥāḳnı taḳı yaʿḳūbnı artuḳluḳın ḳamuġnı ḳıldımız ėḍgüler.

72. İbrahim'e, İshak'ı ve torunu Yakub'u bahşettik ve her birini peygamber yaptık.

وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ {الأنبياء/73}

73.taḳı ḳıldımız anlarnı öŋdün başlaġlı köndürürler biziŋ yarlıġımız birle. yarlıġ yarlıḳadımız anlarḳa ėḍgülükler ḳılmaḳ aḍaḳın tutmaḳ zekāt bėrmek. erdiler biziŋke tapnuġlılar.

432 Hz. Lût, Hz. İbrahim'in yeğenidir. Hz. Lût, kavmi helâk olduktan sonra Filistin bölgesindeki verimli topraklara, peygamberler diyarına yerleşmiştir.

73. Biz onları, emrimizle insanlara doğru yolu gösteren önderler yaptık. Onlara iyi ve yararlı işler yapmayı, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik. Onlar Bizi lâyıkıyla tanır ve yalnız Bize kulluk ederlerdi.

وَلُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَت تَّعْمَلُ الْخَبَائِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِقِينَ {الأنبياء/74}

74.taḳı lūṭ bėrdimiz aŋa ḥikmet bilig. ḳutġardımız anı ol kentdin kim ḳılur erdi arıġsızlıḳlarnı. anlar erdiler yawuz boḍun yarlıġdın çıḳıġlılar.

74. Biz Lût'a da hikmet (doğru karar verme yeteneği) ve ilim verdik ve onu halkı iğrenç işler yapan beldeden kurtardık. Çünkü onlar gerçekten yoldan çıkmış kötü insanlardı.

وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ {الأنبياء/75}

75.kigürdimiz anı yarlıḳamaḳımız içiŋe ol ėḍgülerdin.

75. Biz onu sevgimize, şefkatimize ve merhametimize erenlerin arasına kattık. Çünkü o iyi bir insandı, bir peygamberdi.

وَنُوحًا إِذْ نَادَى مِن قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ {الأنبياء/76}

76.nūḥ ançada ündedi munda öŋdün yanut bėrdimiz aŋar. ḳutġardımız anı ewi boḍunı uluġ ḳaḍġudın.

76. Ey Peygamber! Nuh'u da hatırla. Hani o, (İbrahim ve Lût'tan) çok önce kavminin helâki için Bize dua etmişti.[433] Biz de onun duasını kabul etmiş, kendisini ve ailesini; ona inananları o büyük felaketten kurtarmıştık.

وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ {الأنبياء/77}

433 Krş. Kamer 54/10; Nuh 71/28.

77. yārī bėrdimiz aŋar ol boḍunlar üze kim yalġan tuttılar biziŋ belgülerimizni. anlar erdiler ėsiz boḍun ġarḳ ḳıldımız anlarnı yumḳılarnı.

77. Biz Nuh'a, âyetlerimizi inkâr eden kavmine karşı yardım etmiştik. Çünkü onlar gerçekten kötü insanlardı. Biz de onların hepsini suda boğduk.

وَدَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ {الأنبياء/78}

78.dāvud taḳı süleymān ḳaçan dād bėrdiler erse tarıġ içinde ḳaçan otladı erse anıŋ içinde boḍun ḳoyları erdimiz anlarnıŋ ḥükmlerini küḍügliler.

78. Davut ve Süleyman'ı da hatırla. Hani o ikisi, bir topluluğun koyunlarının yayılıp tahrip ettiği ekin tarlası hakkında bir hüküm vermişlerdi. Onların verdiği karara Biz de tanık idik.[434]

فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ {الأنبياء/79}

79.uḳturdumız anı süleymānḳa. tėgme bir ḳamuġḳa bėrdimiz ḥikmet bilig. fermān tutuġlı ḳıldımız dāvud birle taġlarnı. tesbīḥ ḳılurlar yme ḳuşnı erdimiz ḳılıġlılar.

79. Biz bu konuda Süleyman'a daha derin bir anlayış lutfettik. Bununla birlikte Biz onlardan her ikisine de hikmet (doğru karar verme yeteneği) ve ilim vermiştik. Ayrıca Davud'a, dağları ve kuşları eşlik ettirdik ki, birlikte Allah'ı tesbih ederlerdi.[435] İşte bütün bunları yapan Biziz.

وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِتُحْصِنَكُم مِّن بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنتُمْ شَاكِرُونَ {الأنبياء/80}

80.ögretti miz aŋar keḍim ėtmek yaʿnī yarıḳ {yarıḳ} silerke ançaḳ küḍezelim silerni ḳatıġlıḳıŋızlardın nek bar mu siler şükr ḳılıġlılar?

434 Kıssaya göre bir koyun sürüsü bir ekin tarlasına girmiş ve orayı tahrip etmiştir. Tarla sahibi sürü sahibinden şikâyetçi olur ve konuyu Hz. Davud'a arz eder. Hz. Davud koyun sürüsünün tamamının tazminat olarak tarla sahibine verilmesine hükmeder. Oğlu Hz. Süleyman ise bu cezayı ağır bulur ve koyun sürüsünün sadece bir yıllık geçici intifa hakkının tarla sahibine verilmesinin daha âdil olduğunu söyler. Bir sonraki âyet de bu hususa dikkat çekmektedir.

435 Dağların Hz. Davud ile birlikte Allah'ı tesbih etmesi, onun zikrinin dağlarda yankılanması; kuşların tesbihi ise, Hz. Davud ilâhî söylerken başına toplanıp cıvıltıları ile ona katılmasıdır. Krş. Sebe' 34/10; Sâd 38/18-19.

80. Yine Biz ona, savaşlarda kılıç darbelerinden korunmak için kullandığınız zırhları yapmayı öğrettik. Ey müşrikler! (Bu şekilde size bir medeniyet lutfeden Allah'a) hâlâ şükretmeyecek misiniz?

وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ {الأنبياء/81}

81.yme süleymānŋa yelni ḳatıġ yöriyür anıŋ fermānı birle ol yerde kim ḳutluġ ḳıldımız anıŋ içinde erdimiz ḳamuġ nerseni biligli.

81. Biz şiddetle esen rüzgârı da Süleyman'ın istifadesine sunduk. Bu rüzgâr, onun emri ile bereketli kıldığımız topraklara doğru esip giderdi.[436] Biz her şeyi iyi biliriz; Her şey Bizim ilim ve kudretimizle meydana gelir.

وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَن يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ {الأنبياء/82}

82. yeklerdin kim çömerler aŋar taḳı ḳılurlar iş anda aḍın. erdimiz anlarḳa küḍezigli.

82. Çok becerikli birkısım dalgıçları[437] Süleyman'ın emrine verdik. Onlar denize dalıyor (inci mercan çıkarıyor) ve Süleyman için başka önemli işler de yapıyorlardı. Bu işleri yaparken onları koruyan Bizdik.

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ {الأنبياء/83}

83.munda aḍın eyyūb ol uġurda kim ündedi iḍisini kim men tėgdi maŋa ḳatıġlıḳ. sėn yarlıḳaġlıraḳ sėn yarlıḳaġlılarda.

83. Eyyüb'ü de unutma! Hani o, "Rabbim! Başıma bir dert geldi, kötü bir hastalığa yakalandım. Sen şefkat ve merhamet gösterenlerin en yücesisin (Bana şifa ver)" diye Rabbine yalvarıp yakarmıştı.

436 Krş. Sâd 38/36. Burada, Süleyman'ın rüzgâra emretmesini, İbn Âşur'un ifade ettiği gibi, "Gemilerini yüzdürmek üzere rüzgâr çıkarması için Allah'a dua etmesi" şeklinde yorumlamak mümkündür. Ancak Kur'an, bazı çağdaş müfessirlerin de ifade ettiği gibi, halk arasında yerleşmiş bulunan bu tür menkıbeleri doğrulamak veya düzeltmek yerine, inanıldığı şekliyle nakletmekte ve sonuç itibarıyla meydana gelen olağan ya da olağan üstü her şeyin Allah'ın gücü ve tasarrufu altında olduğunu vurgulamayı amaçlamaktadır.

437 Lafzen, "Birkısım şeytanlar." Bu mecâzî bir ifadedir. Bununla dalgıçlık ve diğer bazı çetin işleri başaran kimseler kastedilmiştir. Krş. Sâd 38/37. Davut ve Süleyman Peygamber ile ilgili bkz. Sebe' 34/10-14. âyetler.

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِن ضُرٍّ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَذِكْرَى لِلْعَابِدِينَ {الأنبياء/84}

84.yanut bėrdimiz aŋar. açtımız ne kim anıŋ birleki ḳatıġlıḳ emgekdin. bėrdimiz aŋar ewi boḍunıŋa anlarḳa meŋzeklig anlar birle yarlıḳamaḳ bizdin pend turur tapnuġlılarḳa.

84. Biz de onun duasını kabul etmiş, yakalandığı dertten onu kurtarmıştık.[438] Ona, tarafımızdan bir şefkat ve merhamet eseri olarak ailesini ve kaybettiklerini misliyle verdik. Bu ibret alınacak bir hatıra, bir olaydır. Fakat bunu, Allah'ı lâyıkıyla tanıyıp yalnız O'na kulluk edenler anlar.

وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِّنَ الصَّابِرِينَ {الأنبياء/85}

85. taḳı ismāʿīl taḳı idrīs taḳı ẕüʾl-kifl ḳamuġ serniglilerdin.

85. İsmail, İdris ve Zülkifl'i de an. Bil ki, bunların her biri sabırlı, sıkıntılara göğüs geren kimselerdi.

وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُم مِّنَ الصَّالِحِينَ {الأنبياء/86}

86. kigürdimiz yarlıḳamaḳımız içiŋe anlar ėḍgülerdin.

86. Biz onları sevgimize, şefkatimize ve merhametimize erenlerin arasına dâhil eyledik. Çünkü onlar iyi insanlardı.

وَذَا النُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَن لَّا إِلَهَ إِلَّا أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ {الأنبياء/87}

87.balıḳ iḍisi ançada bardı buşup sėzindi tar ḳılmaḳımızını anıŋ üze. ündedi ḳaraŋḳuluḳ içre yoḳ tėp Taŋrı meger sėn arıġ turur sėn. men erür men küç ḳılıġlılardın.

87. Zünnun'u (balık olayıyla ilgili Yunus Peygamberi) da an. Hani o bir zamanlar halkına kızarak çekip gitmişti. O, Bizim kendisine yüklediğimiz peygamberlik görevinden kaçıp

438 Krş. Sâd 38/41-44.

kurtulacağını zannetmişti.[439] Derken Yunus, düştüğü karanlıklar içerisinde (balığın karnında), "Rabbim! Senden başka Tanrı yok, Sen yücelerden yücesin, ben ise gerçekten zâlimlik eden; görevinden kaçan birisiyim" diye yalvarmıştı.

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنجِي الْمُؤْمِنِينَ {الأنبياء/88}

88.yanut bėrdimiz aŋar ḳutġardımız anı ḳaḍġudın. taḳı mundaġoḳ ḳutġarur miz kėrtgünüglilerni.

88. Biz de onun bu duasını kabul etmiş, içinde bulunduğu sıkıntıdan (balığın karnından) kurtarmıştık.[440] İnananları işte Biz böyle kurtarırız.

وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ {الأنبياء/89}

89.zekeriyyā ançada tiledi iḍisindin iḍimā! ḳoḍmaġıl mėni yalŋuz taḳı sėn mīrāṣ alıġlılarda yėgreki sėn.

89. Zekeriyya'yı da hatırla. Hani bir zamanlar o, Rabbine şöyle yalvarmıştı: "Rabbim! Beni (bu dünyada) tek başıma bırakma; bana bir evlât ver. (Vermezsen de Sen bilirsin Rabbim!) Çünkü gerçek vâris (her şeyin mâliki) Sensin.

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَى وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ {الأنبياء/90}

90.yanut bėrdimiz aŋar baġışladımız aŋar yaḫyānı. ėḍgü ḳıldımız aŋar cüftini. anlar tawrayur erdiler ėḍgülükler içre. oḳırlar erdi bizni umnu ḳorḳıtu. erdiler biziŋke ḳorḳuġlılar.

90. Biz onun da duasını kabul ettik ve ona Yahya'yı bağışladık. Kısır olan karısını çocuk doğurabilecek bir hale getirdik. (Evet, Biz hepsinin dualarını kabul ettik) Çünkü onlar iyilikte ve yararlı işlerde yarışıyor; sevgimizi, şefkatimizi ve merhametimizi umarak ve azabımızdan korkarak Bize dua ediyor, Bize karşı alçak gönüllülük gösteriyorlardı.

وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِّلْعَالَمِينَ {الأنبياء/91}

439 Lafzen, "Bu davranışından dolayı Bizim kendisini yakalayıp cezalandırmayacağımızı zannetmişti."
440 Krş. Sâffât 37/139-148.

91.ol tişi kim küḍezdi uwut endāmını ürdimiz anıŋ içiŋe biziŋ cānımızını. ḳıldımız anı anıŋ oġlını nişān cihānlıġlarḳa.

91. Ve nihayet iffetini koruyan kadını (Meryem'i) de an. Biz ona ruhumuzdan üflemiş, kendisini ve oğlunu bütün insanlar için ibret (bir mucize) kılmıştık.

إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ {الأنبياء/92}

92. çın bu gürūhıŋızlar bir gürūh turur. men iḍiŋizler men tapuġ ḳılıŋlar maŋa.

92. Siz ey insanlar! Şüphe yok ki, sizin tek gerçek dininiz işte bu (sözü edilen peygamberlerin getirdiği) tevhid dinidir. Ben de sizin Rabbinizim. Öyleyse Beni layıkıyla tanıyın ve yalnız bana kulluk edin.

وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ كُلٌّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ {الأنبياء/93}

93.kes kes ḳıldılar işlerini anlar ara. ḳamuġ biziŋke yanıġlılar.

93. (Gerçek böyle olduğu halde) insanlar dinleri konusunda kendi aralarında bölük pörçük oldular. Oysa sonunda hepsi hesap vermek üzere Bize dönecekler.

فَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ {الأنبياء/94}

94.kim ḳılsa ėḍgülüklerdin ol kėrtgünügli yanutsuzluḳ yoḳ. anıŋ ḳatıġlanmaḳıŋa. biz anı bitigli miz.

94. Şunu iyi bilin ki, kim mümin olarak iyi ve yararlı işler yaparsa, onun emeği aslâ boşa gitmeyecektir. Çünkü Biz yaptığı her şeyi onun adına kaydetmekteyiz.

وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ {الأنبياء/95}

95.ḥarām turur bu sala üze helāk ḳılsa miz anı anlar yanmazlar.

95. Ayrıca Bizim helâk ettiğimiz bir belde halkının hesap vermek üzere Bizim huzurumuza döndürülmemesi de mümkün değildir.[441]

حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٍ يَنسِلُونَ {الأنبياء/96}

96.ançaḳa tėgi ḳaçan açılsa ye'cūc yāfīẕ oġlanı me'cūc anlar tėgme ḳaş üzele çıḳıġlılar.

96. Ye'cüc ve Me'cüc,[442] önleri açılıp her tepeden dalga dalga yayılmaya başlayınca,

وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ {الأنبياء/97}

97.yawudı könilik küni uluġ kün andalıḳ ol tegilgey ol kişilerniŋ közleri tandılar. ay vāy ḳatıġlıḳ biziŋke erdimiz ök osallıḳ içinde mundın çın bolmış miz küç ḳılıġlılar.

97. Ve kıyametle[443] yüz yüze gelinince, küfürde direnenlerin gözleri fal taşı gibi açılacak ve "Yazıklar olsun bize! Bunun başımıza geleceğinden ne kadar da gâfilmişiz! Açıkçası biz kendimize zulmetmişiz." diyeceklerdir.

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَارِدُونَ {الأنبياء/98}

98.siler ol kim tapnur siler Taŋrıda aḍın tamuġ tamduḳı. siler aŋar kirigliler siler.

98. O gün onlara şöyle denilecek: "Siz şimdi, Allah'ı bırakıp da tapındığınız şeylerle birlikte cehenneme odun olacaksınız. Evet, hepiniz orayı boylayacaksınız."

لَوْ كَانَ هَٰؤُلَاءِ آلِهَةً مَّا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ {الأنبياء/99}

99.eger erdi erse bular Taŋrılar kirmegeyler erdiler. aŋar ḳamuġ anıŋ içinde meŋgü ḳalıġlılar.

99. Şunu iyi bilin ki, tapındığınız o şeyler gerçekten ilâh olsalardı, cehenneme girmezlerdi.

441 Âyete şöyle bir anlam da verilmiştir: "Biz bir belde halkını helâk etmeye karar vermiş isek, artık o halkın iman etmesi mümkün değildir. Biz, onların günahkârca davranışlarına devam edeceklerini bildiğimiz için böyle takdir etmişizdir."

442 Ye'cüc ve Me'cüc kelimeleri Kehf 18/94'te de geçmektedir. O âyette onların yeryüzünde sürekli fesat çıkaran zorba ve zâlim kimseler olduğu ifade edilmektedir.

443 Lafzen, "Vâdedilen gerçekle."

Onlar da onlara tapanlar da cehennemde asırlarca kalacaklardır.

لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ {الأنبياء/100}

100.anlarḳa anıŋ içinde isig ot anlar anıŋ içinde ėşitmezler.

100. Orada inim inim inleyecekler ve (bu iniltilerden) başka hiçbir şey işitmeyeceklerdir.

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ {الأنبياء/101}

101.bütünlükün anlar oza keçti anlarḳa bizdin ėḍgülük anlar andın ırak ḳılınmışlar.

101. Yaptıkları iyilikler sebebiyle katımızdan haklarında cennet takdir edilenler ise, cehennemden uzak tutulacaklardır.

لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَالِدُونَ {الأنبياء/102}

102.eşitmezler anıŋ tawuşını. anlar anıŋ içinde ārzū ḳılġaylar etözleri meŋgü ḳalıġlılar.

102. Bu kimseler, cehennemin en küçük uğultusunu bile duymayacaklar, canlarının çektiği nimetler içinde ebedi olarak kalacaklardır.

لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ {الأنبياء/103}

103.ḳaḍġurtmaġay anlarnı uluġraḳ ḳaḍġu. utru kelgey anlarḳa ferişteler. bu turur künüŋizler ol kim vaʿde ḳılınmış erdiŋizler.

103. Kıyametin o korkunç dehşeti onları hiç kaygılandırmayacak; melekler kendilerini karşılayacak ve "İşte size vâdedilen gün bu gündür" diyeceklerdir.

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ {الأنبياء/104}

104.ol kün türer miz kökni andaġ ḳalı bitigçi bitigin türer tėg. neteg kim āġāzdımız erdi ilkin törütmekde yandurġay miz. vaʿde biziŋ üze. biz erdimiz ḳılıġlılar.

104. Kıyametin koptuğu gün Biz gökyüzünü kitab sayfalarını dürer gibi düreceğiz. Biz varlıkları başlangıçta nasıl yarattıysak, aynı şekilde tekrar yaratacağız.[444] Bu Bizim verdiğimiz bir sözdür ve onu mutlaka gerçekleştireceğiz.

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِن بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ {الأنبياء/105}

105.bitidimiz ök bitig içinde yāḍda kėḍin çın yerni. mīrāṣ alġay mėnim ḳullarım ėḍgüler.

105. Andolsun ki, Biz Tevrat'tan sonra Zebur'da da şöyle yazmıştık: "Yeryüzüne iyi kullarımız mirasçı olacaktır."[445]

إِنَّ فِي هَذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ عَابِدِينَ {الأنبياء/106}

106. çın munuŋ içinde tegürmek ol tapnuġlı boḍunlarḳa.

106. Hiç şüphe yok ki, bu Kur'an'da (dünya ve âhiret mutluluğunu gösteren) çok değerli ilkeler, bilgiler vardır. Fakat bunu anlayacak olanlar, Allah'ı layıkıyla tanıyıp yalnız O'na kulluk eden kimselerdir.

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ {الأنبياء/107}

107. ıḍmadımız sėni meger yarlıḳamaḳ ajunluġlarḳa.

107. Ey Peygamber! Biz seni (işte bunun için) bütün insanlara sevgi, şefkat ve merhamet kaynağı olarak gönderdik.

قُلْ إِنَّمَا يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ {الأنبياء/108}

108.ayġıl bütünlükün vaḥy keltürülür maŋa bütünlükün iḍiŋiz bir iḍi turur nek. erür mü siler boyun bėrigli?

444 Krş. İbrahim 14/48.

445 Mezmurlar, 37/29'da şöyle denmiştir: "Sâlihler yeri miras alacakve onda ebediyen oturacaklar." Ayrıca bkz. Â'râf 7/128.

108. Sen insanlara şunu söyle: "Bana vahyedildi ki, Tanrınız tek Tanrıdır. Hâlâ müslüman olmayacak mısınız?"

فَإِن تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنتُكُمْ عَلَى سَوَاء وَإِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ {الأنبياء/109}

109.eger yüz ewürseler aygıl uḳturdum silerke könilik üze. eger bilmese men. yawuḳ mu turur azu ıraḳ mu ol kim vaʿde ḳılur siler.

109. Eğer dinlemeyip yüz çevirirlerse onlara de ki: "Ben bu gerçeği herkese eşit şekilde duyurdum. Artık size vâdolunan kıyamet ve hesap günü yakın mıdır, yoksa uzak mıdır bilemem."

إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ {الأنبياء/110}

110.ol bilür āşkārānı sözdin taḳı bilür anı kim kizler siler.

110. "Bildiğim gerçek şu ki, açıkça söylenen sözleri de içinizde gizlediğiniz niyetlerinizi de Allah bilir."

وَإِنْ أَدْرِي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ {الأنبياء/111}

111.eger bilmese men bolġay kim ol sınaġ turur silerke metāʿ turur ölgençeke tėgi.

111. "Yine ben, size vâdolunan azabın gecikmesi, sizin için bir sınama mıdır yoksa onun merhameti sebebiyle bir zamana kadar dünya nimetlerinden yararlanmanız için midir, onu da bilemem."

قَالَ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ وَرَبُّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ {الأنبياء/112}

112.aydı iḍimā! ḥükm ḳılġıl könilik birle. iḍimiz rūzī bėrigli yārī bėrmekke sezā anıŋ üze kim ṣıfat ḳılur siler.

112. Ve şöyle dua et:[446] "Rabbim! Sen aramızda adaletle hükmet. Bizim Rabbimiz Rahmân'dır; esirgeyip korur ve sizin bunca iftiralarınıza karşı sığınılıp yardım istenecek yegâne varlıktır."

446 Âyetteki "Kâle" (Dedi) fiili Hafs dışındaki kıraât imamları tarafından "Kul" (De!) şeklinde okunmuştur. Âyetteki anlam çoğunluğun okuyuşuna göre verilmiştir.

22 سُورَةُ الْحَجِّ

Medine'de inmiştir. Mekke'de indiğini söyleyenler de vardır. Bu görüşe göre, 19-24. âyetler Medine'de gelmiştir. 78 âyettir. Adını hacdan bahseden âyetlerden almıştır.

(22)

sūretü ʾl-ḥacc

bu ḥacc sūresi yetmiş bėş āyet turur mekkede inmiş turur.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ol iḍi atı birle kim rūzī bėrigli yarlıḳadaçı.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ {الحج/1}

1. ay kişiler ḳorḳuŋlar iḍiŋizlerde. uluġ kün titremekliki uluġ nerse turur.

1. Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Bilin ki, kıyametin sarsıntısı korkunç bir şeydir.

يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُم بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ {الحج/2}

2.ol kün körgey siler anı meşġūl bolġay ḳamuġ süt bėrgüçi anıŋdın kim süt bėrmiş erse ḳoḍġay tėgme yüklüg boḍlar yükini. körgey sėn kişilerni esrükler. ermez anlar esrükler yoḳ kim Taŋrınıŋ ḳını ḳatıġ turur.

2. O sarsıntının gerçekleştiği gün, (o günün dehşetinden) emzikli kadınlar emzirdiği çocuğunu unutup (kucağından) atar, her gebe yavrusunu düşürür. Sen insanları sarhoş olmadıkları halde sarhoş gibi görürsün. Çünkü Allah'ın azabı çok şiddetlidir (azabın şiddeti akıllarını başlarından almıştır).

وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَّرِيدٍ {الحج/3}

3.kişilerdin kim üsterişür Taŋrı içinde biligsizin uḍu barır tėgme bir sürsükmiş yekke.

3. (Allah'ın kudretini kavrayamayan) öyle insanlar var ki, hiç bilgileri olmadığı halde Allah hakkında ileri geri konuşur, tartışır dururlar. Onlar azgın, inatçı ve fesatçı, şeytan tabiatlı inkârcıların peşinden giderler.[447]

كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ {الحج/4}

4.bitildi anıŋ üze ol kim ėş dost bolsa aŋar ol yolsuz ḳılur anı köndürür anı küyer ot ḳını tapa.

4. Oysa (peşinden gittikleri şeytan tabiatlı) o kimseye verilen görev, kendini dost edinenleri doğru yoldan saptırmak ve yakıcı azaba; cehenneme sürüklemektir.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّى وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ {الحج/5}

5.ay kişiler eger erse siler sėzik içinde ḳopmaḳdın biz yarattımız silerni topraḳdın yana oŋurḳa suwındın yana uyuşmış ḳandın yana çaynam etdin yaratılmış yaratılmaduḳ belgürtmekimiz üçün silerke. tutar miz ana oġulçanı içinde neteg tilese miz atalmış vaḳtḳa tėgi. yana çıḳarur miz silerni kençle yana tėger siler küçiŋizlerke. silerde kim cānı alnur silerde kim yandurulur ayıġraḳ tiriglik tapa bilmemek üçün bilmişde kėḍin nerse. körgey sen yerni ḳurı olmış. ḳaçan indürse miz anıŋ üze suwnı teprer kötrülür ündürür tėgme türlüg cüftdin körklüg.

5. Ey insanlar! Öldükten sonra yeniden dirileceğiniz konusunda bir şüpheniz varsa bilin ki, Biz sizi önce topraktan, sonra bir damla sudan, sonra rahim duvarına yapışan aşılanmış yumurtadan, sonra da yaratılışı kısmen tamamlanmış, kısmen tamamlanmamış olan bir et

447 Lafzen, "Şeytanın." Bu âyet, Nadr b. el-Haris ve arkadaşları hakkında nâzil olmuştur. Onlar şeytan olarak nitelendirilmektedirler.

parçasından yarattık. Böylece size (ilk yaratılışınızdaki) kudretimizi gösteriyoruz ki, tekrar sizi nasıl dirilteceğimizi anlayasınız. Biz doğmasını dilediğimiz cenini annesinin rahminde belirli bir süre tutarız. Nihayet sizi bir bebek olarak dünyaya getiririz[448] (Evet, Biz sizi bu şekilde yaratmayı takdir ettik).[449] Sonra da olgunluk çağına ulaşırsınız. Sizden bazıları erken ölür, bazılarınız da düşkünlük ve bunaklık dönemine kadar yaşar ki, sonunda[450] daha önce bildiği şeylerden hiçbirini bilmez, hatırlamaz hale gelir. (Sizi nasıl dirilteceğimiz konusunda bir de şunu düşünün:) Bakarsınız ki, yeryüzü ölü ve kupkuru; fakat oraya yağmur yağdırdığımız zaman toprak canlanır, kabarır ve her türden güzel bitkilerle donanır.

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَى وَأَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ {الحج/6}

6.bu ol turur kim ol iḍi ol turur köni. ol tirgürür ölüglerni ol tėgme nerse üze uġan turur.

6. İşte bütün bunlar Allah'ın tek ve gerçek ilâh olması sayesinde meydana gelmektedir. Şüphesiz O, ölüleri diriltecektir ve O'nun her şeye gücü yeter.

وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِي الْقُبُورِ {الحج/7}

7.bütünlükün ḳıyāmet kelgüçi turur şek yoḳ anıŋ içinde. bütünlükün Taŋrı ḳoparur gürlar içindekini.

7. Bilin ki, kıyamet (bir gün) mutlaka kopacaktır ve Allah kabirlerdeki ölüleri diriltecektir.

وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ {الحج/8}

8.kişilerdin kim nelüklük sözleşür Taŋrı içinde biligsizin ap yme köni yol ap yme bitig yaruḳ.

8. Öyle insanlar vardır ki, hiçbir bilgisi, doğru yola ulaştıracak hiçbir sağlam görüşü; delili ve aydınlatıcı bir ilâhî kitabı olmadığı halde Allah hakkında ileri geri konuşur, tartışır dururlar.

448 Krş. Mü'minûn 23/12-14.

449 Mâtüridî'nin yorumuna göre.

450 Meallerin çoğunda "Li keylâ ya'leme" ifadesindeki "Lâm" harfine illet-sebebiyet anlamı verilmiştir. Oysa böyle bir anlam, sanki Allah'ın insanı ihtiyarlatma amacının, "Onun bildiğini hatırlamaz hale gelmesini sağlamak" olması gibi Kur'an üslûbuna ters bir sonuca ulaştırmaktadır. Oysa bu harfi Âlûsî ve Kâsımî'nin de belirttiği gibi, "Âkıbet lâmı" olarak anlamak, yani "Sonunda bu hale gelirler" şeklinde anlamlandırmak daha tutarlı görünmektedir.

ثَانِيَ عِطْفِهِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنُذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ {الحج/9}

9.boyun egip çevrip yolsuz ḳılmaḳ üçün boḍunnı Taŋrı yolındın. aŋar yaḳınraḳ tiriglik içinde ya'nī uçuzluḳ ḫorluḳ. taturġay miz ḳıyāmet kün küyürgen ḳını.

9. Üstelik bir de bunu kabara kabara, çalım satarak yaparlar ve sonuçta sapıtır[451]/insanları Allah'ın yolundan saptırırlar. Bunlar dünya hayatında rezil rüsvâ olacaklardır. Kıyamet gününde ise Biz onlara yakıcı azabı tattıracağız.

ذَلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ {الحج/10}

10.ol ḳın anıŋ birle turur kim aşundurdı ėkki elgiŋ. bütünlükün Taŋrı ermes küç ḳılıġlı ḳullarḳa.

10. Orada onlara şöyle denilecektir: "Bu ceza, işlediğiniz suçlardan dolayıdır, yoksa Allah kullarına aslâ zulmetmez."

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ {الحج/11}

11.kişilerdin kim tapnur Taŋrıḳa bir buçḳaḳ üze. eger tėgse aŋar ėḍgülük amrulur aŋar eger tėgse aŋar bulġaḳ ewrülür öz yüzi üze. ziyān ḳıldı bu ajun içinde yme ol ajunda. ol ol turur ziyān ḳılmaḳ belgülüg.

11. Yine öyle insanlar da vardır ki, Allah'a tam bağlanmadan; imanla küfür arası bir konumda ibadet ederler. Öylelerine (ganimet gibi) bir iyilik dokunursa sevinirler. Eğer onlar, (savaş gibi) bir şeyle sınanacak olsalar hemen inançlarından dönerler. Bunlar dünya hayatında da âhiret hayatında da hüsrana uğramışlardır. Apaçık hüsran işte budur.

يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنفَعُهُ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ {الحج/12}

12.oḳır Taŋrıda aḍınḳa yas ḳılmas. aŋar yme aŋar asıġ ḳılmas. ol ol turur yolsuzluḳ ıraḳ.

451 İbn Kesîr, Ebû Amr ve Ruveys "Li yudılle" (Saptırır) kelimesini "Li yadılle" (Sapıtır) şeklinde okumuşlardır.

12. Bu kimseler Allah'ı bırakıp kendilerine zararı da faydası da dokunmayan şeylere tapınır, yalvarırlar. Sapıklığın en kötüsü işte budur.[452]

يَدْعُو لَمَن ضَرُّهُ أَقْرَبُ مِن نَّفْعِهِ لَبِئْسَ الْمَوْلَى وَلَبِئْسَ الْعَشِيرُ {الحج/13}

13.oḳır anı kim ziyānı yaḳınraḳ anıŋ asıġından. yme yawuz iş ol nėme yawuz yaḳ yawuḳ ol.

13. Onlar bazen de zararı faydasından çok olan kimselere yalvarıp yakarırlar. Oysa yalvarıp yakardıkları o kimseler ne kötü dost, ne kötü yoldaştırlar!

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ {الحج/14}

14.bütünlükün Taŋrı kigrür anlarnı kim kėrtgündiler ḳıldılar ėdgülükler būstānḳa kim aḳar anıŋ altınından arıḳlar. bütünlükün Taŋrı ḳılur ne kim tilese.

14. Öte yandan Allah inanıp iyi ve yararlı işler yapanları, altından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Şüphesiz ki, Allah dilediğini yapar.[453]

مَن كَانَ يَظُنُّ أَن لَّن يَنصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لِيَقْطَعْ فَلْيَنظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ {الحج/15}

15.ḳayu kişi sėznür erse yārī bėrmemekni aŋar Taŋrı dünyā içre āḫiret içre baġlasun yip kök tapa yana kessün baḳsun nek ėletür mü anıŋ alı ne kim öfke keldürse aŋar.

15. Kim Allah'ın dünyada ve âhirette Peygamberine yardım etmeyeceğini zannediyorsa, hemen gitsin yüksekçe bir yere bir ip bağlayarak canına kıysın. Çünkü ne yaparsa yapsın öfke duyduğu şeyi engeleyemeyecektir. (Öfkesinden çatlasa da Allah mutlaka Peygamberine yardım edecektir.)[454]

452 Krş. İbrahim 14/18.

453 Allah'ın dilediğini yapması, sünnetullah denen, Allah'ın bu âleme koyduğu düzen çerçevesinde kullarının yapacakları işlerin sebeplerini yaratması, hayır ve şerrin yollarını açıklaması ceza verme ve mükâfatlandırma kuralını koymasıdır.

454 Âyette "En len yensurehüllahü" (Allah'ın ona asla yardım etmeyeceğini…) cümesindeki "Ona" zamirinin kime gittiği açık değildir. Müfessirlerin büyük çoğunluğu bu zamirin Hz. Peygambere gittiğini kabul ederler. Öte yandan bu âyetin mânâsıyla ilgili farklı görüşler vardır. Âyeti, 11. Âyetle bağlantılı görerek, "Kim Allah'ın dünyada ve âhirette kendisine aslâ yardım etmeyeceğini zannederek bunalıma girerse, ellerini açıp O'na yalvarsın ve umut bağladığı diğer varlıklarla da ilişkisini kessin. Böylelikle içine düştüğü umutsuzluk batağından kurtulacaktır" şeklinde yorumlayanlar da vardır.

وَكَذَلِكَ أَنزَلْنَاهُ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَأَنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يُرِيدُ {الحج/16}

16.mundaġoḳ indürdimiz aŋar belgüler nişānlar. çınoḳ Taŋrı köndürür kimni tilese.

16. İşte Biz Kur'an'ı böyle apaçık, anlaşılır âyetler halinde indirdik. Artık Allah dilediğini (hidayet yolunu tercih edeni) doğru yola ulaştıracaktır.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ {الحج/17}

17.çın anlar kim kėrtgündiler yana anlar cuḥūd boldılar niġoşaklar yulduzḳa tapġanlar tersālar moġlar taḳı anlar kim ortaḳ ḳattılar bütünlükün Taŋrı aḍrar seçer anlar ara ḳıyāmet kün. bütünlükün Taŋrı tėgme nerse üze tanuḳ ol.

17. Hiç şüphe yok ki, Allah kıyamet günü; inananların, Yahudi olanların, Sâbiîlerin, Hıristiyanların, Mecusilerin ve Allah'a ortak koşanların arasını ayıracak; her birine hak ettiği karşılığı verecektir. Allah onların yaptıkları her şeyi görüp bilmektedir.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ {الحج/18}

(سجدة مستحبة)

18.körmes mü sen çın Taŋrı yüknür aŋar ne kim kökler içindeki taḳı yer içindeki taḳı kün taḳı ay taḳı yulduzlar taḳı taġlar taḳı yıġaçlar taḳı tepreniglіler taḳı kişilerdin üküşreki üküşrek vācib boldı anıŋ üze ḳın. kimni ḫorlasa Taŋrı yoḳ aŋar hīç aġırladaçı. bütünlükün Taŋrı ḳılur nė tilese.

18. Ey insanoğlu! Göklerdekilerin ve yeryüzündekilerin, güneşin, ayın ve yıldızların, dağların, ağaçların, bütün canlıların ve birçok insanın Allah'ın yasalarına boyun eğdiklerini[455] görmüyor musun? Bununla birlikte birçok insan da (O'na boyun eğmedikleri için) azabı hak etmiştir. Bilin ki, (dalâleti tercih ettiği için) Allah'ın hor ve hakir kıldığı kimseyi yüceltecek birisi yoktur. Ve yine bilin ki, Allah dilediği her şeyi yapar.

455 Lafzen, "Allah'a secde ettiklerini."

هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ يُصَبُّ مِن فَوْقِ رُؤُوسِهِمُ الْحَمِيمُ {الحج/19}

19.bu ėkki ḫaşmlar ḫuşūmet ḳıldılar iḍileri işi içinde. anlar tandılar kesildi anlarḳa tonlar otdın. ḳutulġay başları üstünidin isig suw.

19. Devamlı çekişme içinde olan bu iki bölük insan (inananlar ve inanmayanlar) Rableri hakkında tartışır, kavga edip dururlar. Bunlardan küfürde direnenlere ateşten elbiseler biçilir, giydirilir; tepelerinden de kaynar su dökülür.

يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ {الحج/20}

20. ürtülgey anıŋ birle ne kim ḳarınları içindeki terileri.

20. Bu su ile onların iç organları ve derileri eriyip dökülür.

وَلَهُم مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ {الحج/21}

21. anlarḳa yaʿnī topuzlar temürdin.

21. Ayrıca onlara demirden kırbaçlar ve topuzlarla[456] azab edilecektir.

كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ {الحج/22}

22.tėgme yolı tileseler çıḳmaḳların andın ḳaḍġudın yandurulġaylar anıŋ içinde tatıŋlar küydürgen ḳını.

22. Onlar, çektikleri şiddetli azaba dayanamadıkları için oradan ne zaman çıkmaya yeltenseler, geri çevrilirler ve kendilerine, "(Buradan çıkış yok) bu yakıcı azabı çekeceksiniz" denilir.

456 Âyette geçen "Mekâmi'" kelimesi "Mikmaʿat" kelimesinin çoğuludur. Bu kelime topuz, kırbaç, kıskaç gibi anlamlara gelir. Asıl sözlük anlamı ise "Engelleyici nesne"dir.

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ {الحج/23}

23. bütünlükün Taŋrı kigrür anlarnı kim kėrtgündiler taķı ķıldılar ėdgülükler būstānlar aķar anıŋ altınından arıķlar. urunġaylar anıŋ içinde bilezüklerdin altundın yinçüdin. keḍgüleri anıŋ içinde torķu.

23. Fakat Allah, inanıp iyi ve yararlı işler yapanları altından ırmaklar akan cennetlere yerleştirecektir. Onlar orada, altın bilezikler ve inciler takınacak, ipekten elbiseler giyineceklerdir.

وَهُدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَهُدُوا إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ {الحج/24}

24.yol körkitüldi ẖoşķa yaʿnī sözdin. lā ilāhe illaʿllāh yol körkitüldi ögdülmiş yolķa.

24. Çünkü onlara, dünyada en güzel sözü; Kelime-i tevhidi söylemek ve bütün övgülere lâyık olan Allah'ın yolunda yürümek nasib olmuştur.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَن يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ {الحج/25}

25. bütünlükün anlar kim tandılar yıġarlar Taŋrı yolından aġırlıġ mezgitdin ol kim ķıldımız anı kişilerke tüz turur turuġlı anıŋ içinde yıraķdın keligli. ķayu kişi tilese anıŋ içinde egrilik birle küç birle taturġay miz aŋar aġrıtıġlı ķındın.

25. Küfürde direnen ve insanları hem Allah yolundan hem de Mescid-i Haram'a gitmekten -ki Biz orayı gerek Mekke'de gerekse Mekke dışında oturan insanlar (yani herkes) için ortak ibadet yeri kıldık- alıkoyanlar bilsinler ki, kim orada zulüm ve zorbalıkla çirkin işler yapmak; yanlış yola saptırmak isterse ona acı azabı tattırırız.

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ {الحج/26}

26.ança orun ėtti miz ibrāhīmḳa ew orunını kim ortaḳ ḳatmaġıl maŋa kim erseni. arıġ tutġıl ewümni ṭavāf ḳılıġlılarḳa turuġlılarḳa rukūʿ secde ḳılıġlılarke.

26. Zira vaktiyle Biz İbrahim'e (kutsal bir mekân yapmak üzere) Kâbe'nin yerini gösterdiğimizde ona şöyle demiştik: "Bana hiçbir şeyi ortak koşma ve Benim evimi, tavaf edenler, namaza durup rükû ve secdeye varanlar için tertemiz tut."[457]

وَأَذِّن فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ {الحج/27}

27.ündegil kişiler içinde ziyāret ḳılmaḳḳa kelgeyler saŋa yaḍaġlar tėgme yinçge tawarlar üze kelgeyler tėgme yıraḳ ėldin.

27. "İnsanları haccetmek üzere çağır, yaya olarak veya dere tepe aşıp gelen yorgun argın binitler üzerinde sana gelsinler."

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ {الحج/28}

28.ançaḳ anuḳ bolsunlar menfaʿatları anlarḳa. yāḍ ḳılġaylar Taŋrı atını belgülüg künler içinde anıŋ üze kim rūzī ḳıldı anlarḳa tilsiz yılḳılardın. yėŋler andın yėtürüŋler muŋluġ çıġayḳa.

28. "(Gelsinler ki,) böylece (haccın kendilerine sağlayacağı) maddî-mânevî menfaatleri görsünler. Belli günlerde Allah'ın kendilerine ihsan ettiği kurbanları keserken Allah'ın adını ansınlar. (Ve onlara de ki:) 'Artık bu kurbanların etinden hem kendiniz yiyin hem de darlık içindeki fakirlere yedirin.'"

ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ {الحج/29}

29.yana ötesünler baçıġlarını tükel ötesünler neẕrlerini ṭavāf ḳılsunlar erkli ewke yaʿnī kabeʿḳa.

29. "Nihayet ihramdan çıktıktan sonra (tıraş olup yıkanarak) kirlerinden temizlensin; adaklarını

457 Krş. Bakara 2/125; Âl-i İmrân 3/96.

(hacla ilgili diğer ibadetleri)[458] yerine getirsinler ve Beyt-i Atîk'i;[459] eski, tarihî kutsal ev Kâbe'yi tavaf etsinler."

ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ {الحج/30}

30.ol kim uluġlasa Taŋrı yarlıġı ḫürmetlerni ol yėgrek ol aŋar iḍisi üskinde. ḫelāl ḳılındı silerke tört aḍaḳlıġlar meger ol kim oḳılur siler üze. sıŋardın turuŋlar arıġsızdın butlardın. sıŋardın turuŋlar yalġan sözdin.

30. Durum işte böyle. Artık kim Allah'ın yasaklarına saygı gösterirse, Rabbi katında bu onun için daha hayırlıdır. Size, yenmesi yasak olduğu bildirilenlerin dışındaki hayvanların etleri helâl kılınmıştır.[460] O halde putlardan bazıları için kurban kesmek gibi pis işlerden sakının. (O putlar için kestiğiniz kurbanlar sizi Allah'a yaklaştırmaz) Din adına uydurulmuş bu tür yalan sözlerden uzak durun.

حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ {الحج/31}

31.köni boluŋlar Taŋrıḳa ortaḳlıḳ ḳatmaŋlar aŋar. kim ortaḳ ḳatsa Taŋrıḳa andaġ ḳalı tüşer teg kökdin ḳapar teg anı ḳuşlar yā kemişgey erdi anı yel ırаḳ yer içinde.

31. Allah'a şirkten arınmış bir inançla; evet, O'na şirk koşmaksızın teslim olun. Kim O'na ortak koşarsa bilsin ki, onun âkıbeti, gökten düşüp yırtıcı kuşlar tarafından parçalanan veya rüzgârın sürükleyip uzak bir yere attığı leş gibi olur.

ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ {الحج/32}

32.ol kim uluġlasa Taŋrı nişānlarını ol köŋüller ḳorḳunçındın turur.

458 Mücahid'e göre, buradaki "en-Nüzür" ifadesi Hac ile ilgili ibadetler" anlamına gelmektedir.

459 "Eski kutsal ev" diye tercüme ettiğimiz "el-Beytü'l-Atîk" ifadesi "Özgürlük evi" olarak da çevrilebilir. Buna göre, Kâbe ve çevresi her türlü zorbanın baskısından uzak, can güvenliğinin sağlandığı bir yer anlamına gelir. Bkz. Âl-i İmrân 3/97. Ayrıca, oraya yönelip tek olan Allah'a ibadet etmek suretiyle O'nun dışında hiçbir varlığa kulluk etmemek, insan için bir özgürlüktür ve Kâbe de böyle bir özgürlüğün nişânesidir.

460 Krş. Mâide 5/3.

32.Müşriklerin durumu işte böyledir. Öte yandan kim de Allah'ın koyduğu dini simgelere; hacda kesilecek kurbanlara saygı gösterirse bilsin ki bu, kalplerin Allah'ın koyduğu kurallara karşı duyarlı ve bilinçli olmasının bir sonucudur.

لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ {الحج/33}

33.silerke anıŋ içinde asıġlar atalmış vaḳtḳa tėgi. yana ḥelāl tutmaḳı anıŋ ewke tėgi āzād ḳılınmış.

33. Sizin bu kurbanlıklardan (kurban edilecekleri) belli bir zamana kadar (sütünden, yününden, yavrusundan vs.) yararlanma hakkınız vardır. Onların (kurban edilmek üzere) varacakları son yer Kâbe'dir.[461]

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَى مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ {الحج/34}

34. tėgme gürūh ümmetḳa ḳıldımız ḳurbān ḳılġu yer yāḍ ḳılsunlar tėyü Taŋrı atını anıŋ üze kim rūzī ḳıldı anlarḳa tilsiz yılḳılardın. taŋrıŋızlar bir Taŋrı turur. aŋar boyun bėriŋler sewünç ḳutḳılarḳa.

34. Esasen Biz her dinde kurban kesmeyi meşru kıldık. İnsanlar Allah'ın onlara rızık olarak verdiği kurbanlıkları keserken Allah'ın adını ansınlar. Unutmayın ki, sizin Tanrınız tek Tanrıdır. O halde O'na yürekten teslim olun; kurban keserken yalnız O'nun adını anın. Ey Peygamber! Sen Allah'ın emirlerine içtenlikle boyun eğen müminleri (cennetle) müjdele.

الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَى مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ {الحج/35}

35.anlar kim ḳaçan yāḍ ḳılınsa Taŋrı ḳorḳsa köŋülleri. serigliler anıŋ üze kim tėgse anlarḳa aḍaḳın ḳılıġlılar namāznı. anıŋdın kim rūzī ḳıldımız anlarḳa yėtürürler.

35. Bu müminler ki, Allah'ın adı anıldıkça kalpleri ürperir, başlarına gelen sıkıntılara sabrederler, namazı kılarlar ve kendilerine lutfettiğimiz nimetlerden hayırlı işlerde harcarlar.

461 Krş. Mâide 5/95.

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُم مِّن شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ {الحج/36}

36.tewe ḳıldımız anı silerke Taŋrı nişānlarındın. silerke anıŋ içinde ėḍgülük. yāḍ ḳılınlar Taŋrı atını anıŋ üze ḳatıġsız. ḳaçan tüşse eyegüleri yėŋler andın taḳı yėtürüŋler tilegüçiler muŋluġḳa. andaġoḳ fermān tutuġlı ḳıldımız anı silerke bolġay kim siler şükr ötegeysiler.

36. Biz, develerin kurban olarak kesilmesini de Allah'ın dîninin (hac ibadetinin bir kısım) simgeleri kıldık. Bunlarda sizin için (dünyevî ve uhrevî) yararlar vardır. Öyleyse bir ayağı bağlanmış, üçayağı üzerinde sıra sıra duran bu hayvanları keserken Allah'ın adını anın; boğazlanıp cansız olarak yere düştüklerinde etlerinden yiyin, isteyebilen ve isteyemeyen yoksullara yedirin. İşte Biz şükretmeniz için bu hayvanları böylece sizin istifadenize sunduk.

لَن يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِن يَنَالُهُ التَّقْوَى مِنكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ {الحج/37}

37.tėgmegey Taŋrı ḫoşnūdluḳıŋa etleri ap yme ḳanları yoḳ tėggey aŋar saḳnuḳluḳ silerdin. andaġoḳ musaḫḫar ḳıldı anı silerke uluġlaŋlar tėyü anıŋ üze kim köndürdi silerni. sewünç bėrgil ėḍgülük ḳılıġlılarḳa.

37. Fakat şunu bilin ki, kestiğiniz bu hayvanların etleri de kanları da Allah'a ulaşmaz. O'na ulaşacak olan sadece sizin takvanız; bu konudaki samimi niyet ve davranışlarınızdır. Gerçek işte budur. Allah o kurbanları sizin istifadenize sunmuştur. O halde size verdiği bu imkânlar sebebiyle O'nu yüceltin, ululayın; kurbanı keserken tekbir getirin.[462] Ey Peygamber! Sen, hac ibadetini gösterdiğimiz şekilde güzelce edâ edenleri de (cennetle) müjdele.

إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ {الحج/38}

38.çın Taŋrı kiterür anlardın kim kėrtgündiler. bütünlükün Taŋrı sewmez tėgme yalġan nū sipāsnı destūr bėrildi.

462 Âyetteki "Hedâküm" ifadesi, kurbanlık anlamına gelen "Hedy" ile alâkalıdır. Yani Allah, hac zamanında kurban kesilmesini meşrû kılarak, insanlara onlardan yararlanma imkânı bahşetmiştir. Öte yandan "Alâ" edatı, mecâzî anlamda temekkün, yani imkân bulmayı ifade eder. Bu durumda, "Allah'ın size lutfettiği kurbanı keserken tekbir getirin" anlamı çıkar. Bir önceki âyette kurban kesilirken Allah'ın isminin anılması, bu âyette ise tekbir getirilmesi istenmiştir. İbn Ömer'den nakledilen bir uygulamaya göre her iki emir birleştirilerek, kurban kesilirken "Bismillâhi Allahüekber" ifadesinin söylenmesi yaygınlaşmıştır.

38. Şüphe yok ki, Allah inananları düşmanlara karşı savunur (Hac ibadetine engel olmak isteyenlere fırsat vermez). Çünkü Allah, emanetine hıyanet eden ve nimetin asıl sahibini unutup putlara kurban sunan kimseleri sevmez.

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ {الحج/39}

39.anlar kim toḳış ḳılurlar anlar küç ḳılındılar. bütünlükün Taŋrı anlarḳa yārī bėrmekke uġan turur.

39. Haksız yere saldırıya uğrayan müslümanlara, düşmana karşı savaşmaları için izin verilmiştir. Allah onlara her zaman yardım edip onları muzaffer kılmaya kâdirdir.

الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَن يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ {الحج/40}

40.anlar kim çıḳarıldılar sarāylarındın yaraġsızın meger aymaḳları bolsa iḍimiz tėp. eger yoḳ erse erdi Taŋrınıŋ kitermeki kişilerdin amarılarnı amarı birle virān bolġay erdi ṣavmaʿalar yaʿnī tapunġu yerler tersālar kilisiyeleri cuhūdlar kenīseleri mü'minler mezgiti yāḍ ḳılnur anıŋ içinde Taŋrı atı köp. yārī ḳılġay ok Taŋrı kim yārī ḳılur erse. bütünlükün Taŋrı küçlüg turur küsüş.

40. Onlar ki, sadece "Rabbimiz Allah'tır" dedikleri için haksızca yurtlarından sürülüp çıkarılmışlardır. Fakat iyi bilin ki, Allah birtakım güçlü insanların karşısına, onlara denk güçlü insanlar çıkarıp/haklıları savunup[463] dengeyi sağlamasaydı, içerisinde Allah'ın adı çokça anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler yıkılıp giderdi.[464] Allah, dinine[465] yardım edenlere elbette yardım edecektir. Şüphesiz Allah Kavî'dir; istediğini gerçekleştirecek güce sahiptir, Azîzdir; yüce ve güçlüdür, O'nun yapacağı işlere kimse engel olamaz.

463 Âyette yer alan "Ve lev lâ def'u'llahi'n-nâse" ifadesi Nâfi', Ebû Cafer ve Yakub'un kıraatine göre "Ve lev lâ difâu'llahi'n-nâse" şeklindedir. İkinci anlam buna göre verilmiştir.

464 Krş. Bakara 2/251. Bu âyet, evrensel bir gerçeği ifade etmekle birlikte burada şuna da işaret etmektedir: Şayet müslümanlara, kâfirlerin zulmüne karşılık verme yani savaş izni verilmemiş olsaydı, onların hak dîni yok etmelerine imkân verilmiş olurdu. Burada "Allah'ın adının çokça anıldığı" ifadesinin mescidlere ya da sayılan dört ibadet yerine birden sıfat olup olmadığı da tartışılmıştır. Ancak bu mekânların temelde Allah'ı çokça anmak üzere yapıldığı düşünülünce, bizim verdiğimiz anlam daha uygun görünmektedir.

465 Lafzen, "Kendisine."

الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ {الحج/41}

41.anlar kim eger orun bėrse miz anlarḳa yer içinde aḍaḳın ḳılġaylar namāznı bėrgeyler zekātnı fermānlarlar ėḍgülüklerni yıġarlar yawuz yaraġsız işdin. Taŋrıḳa turur işler soŋı.

41. Eğer yurtlarından sürülüp çıkarılan bu müminlere yeryüzünde yurt verip onları (desteğimizle) egemen kılarsak, onlar namazı kılar, zekâtı verir, iyiliği emreder kötülüklere engel olurlar (yeryüzünde hakkı savunacak bir güç oluştururlar). Gerçek şu ki, işlerin sonu Allah'a aittir (Allah'ın müminlere zafer vaadi mutlaka gerçekleşecektir).

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ {الحج/42}

42.eger yalġan tutsalar sėni yalġanḳa tuttılar oḳ anlarda burun nūḥ boḍunı ʿād boḍunı ṣemūd boḍunı.

42. Ey Peygamber! Eğer halkın seni yalanlayacak olursa unutma ki, senden önceki Nuh, Ad ve Semud kavimleri de peygamberlerini yalanlamışlardı.

وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ {الحج/43}

43.ibrāhīm boḍunı lūṭ boḍunı.

43. İbrahim'in kavmi ve Lût'un kavmi de aynı şeyi yapmışlardı.

وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكُذِّبَ مُوسَى فَأَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ {الحج/44}

44. medyen boḍunı yalġanḳa tutuldı mūsā. zamān bėrdim tanıġlılarḳa yana tuttum anlarnı. neteg erdi menim ḳınım.

44. Medyen halkı da böyle yapmış, Musa da (Firavun ve adamları tarafından) yalanlanmıştı. Ben her seferinde küfürde direnen bu insanlara mühlet verdim. Sonra da onları azabımla öyle bir yakaladım ki! Beni inkâr etmek nasılmış gördüler.[466]

466 Lafzen, "Benim onları inkâr etmem."

فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَّشِيدٍ {الحج/45}

45.neçe kentlerdin helāk ḳıldımız anlarnı ol küç ḳılıġlılar erdi. ol kentler tüşmiş turur taḫtları üze ḳuḍuġ tebrenilmiş köşki ernek birle suwanmış.

45. Biz Allah'a ortak koşan nice beldelerin halklarını helâk ettik. Şimdi o beldelerin altı üstüne gelmiş, kuyuları körelmiş, görkemli sarayları yerle bir olmuştur (hepsinin yerinde yeller esiyor).

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ {الحج/46}

46.azu yörimesler mu yer içinde bolsa anlarḳa köŋüller uḳsalar anıŋ birle azu ḳulaḳlar mu bar ėşitseler anıŋ birle ol körmez bolsalar közler ançası bar ḳaralġu bolur köŋüller ol kim köŋüller içinde.

46. Peki, bu inkârcılar yeryüzünde hiç gezip dolaşmazlar mı? Gezip dolaşsınlar da akılları[467] bazı şeylere ersin, kulakları da gerçekleri işitecek hale gelsin. Fakat sadece gözler kör olmaz, bazen insanların kalpleri de kör olur (gönül gözleri kapanır).

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْمًا عِندَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ {الحج/47}

47.ėwtürürler sėni ḳın birle ḫilāf ḳılmaz Taŋrı vaʿ desiŋe. çın bir kün anıŋ üskinde miŋ yıl teg anı kim sayur siler.

47. Ey Peygamber! İnkârcılar "(başımıza geleceğini söylediğin) o azab gelecekse hemen gelsin de görelim(!)" diyorlar. Bilsinler ki, Allah verdiği sözden aslâ dönmez (Bu azab bir gün mutlaka gelecektir). Fakat bilin ki, Rabbine göre bir gün, sizin hesabınıza göre bin yıl gibidir.

وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ {الحج/48}

467 Lafzen, "Kalpleri."

48.neçe üküş kentlerde zamān bėrdim aŋar ol küç ḳılıġlı erdiler yana tuttum anlarnı. maŋa turur yanış.

48. Evet, halkı müşrik olan nice beldeler vardı ki, Ben onlara mühlet vermiştim. Sonra onları da azabımla yakalayıverdim. Unutmayın ki, er ya da geç dönüş Banadır.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ {الحج/49}

49.ayġıl ay kişiler bütünlükün men silerke ḳorḳuttaçı men belgülüg.

49. Sen de ki: "Ey insanlar! Ben sadece, sizin için gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım (gelecek azabın zamanını tayin etmek bana ait değildir)."

فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ {الحج/50}

50.anlar kim kėrtgündiler ḳıldılar ėḍgülükler anlarḳa yarlıḳamaḳ aġırlıġ rūzī.

50. Fakat bilin ki, inanıp iyi ve yararlı işler yapanlar için bağışlanma ve güzel nimetler vardır.

وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُوْلَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ {الحج/51}

51.anlar kim ḳatıġlanurlar biziŋ belgülermiz içinde ʿāciz ḳılıġlılar sanurlar anlar turur tamuġ boḍunları.

51. Buna karşılık, (ileri geri konuşarak akılları sıra) âyetlerimizi etkisiz kılma gayreti içerisine girenler de cehennemliklerin ta kendileridirler.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ {الحج/52}

52. ıḍmadım sėnde öŋdün bir yalavaçdın ap yme sawçı meger ḳaçan oḳısa kemşür erdi yek anıŋ oḳımaḳı içinde. buzar erdi Taŋrı ne kim kemişmişi yek. yana bekütür Taŋrı belgülerini. Taŋrı biligli turur bütün işlig.

52. Ey Peygamber! Biz senden önce de nice elçiler ve peygamberler gönderdik. Bunlar insanlara tebliğde bulunmak istedikleri zaman şeytan tabiatlı kimseler onların sözleri arasına başka sözler sokmaya çalışmışlardı.[468] Fakat Allah, şeytan tabiatlı kimselerin karıştırmak istedikleri sözleri iptal etmiş ve kendi âyetlerini sağlamlaştırmıştı. Allah Alîm'dir; o şeytan tabiatlı kimselerin karıştırmak istedikleri sözleri iyi bilir, Hakîm'dir; âyetlerini her türlü şeytanî sözden korur.

لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِّلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ {الحج/53}

53.ançaḳ ḳılur erdi ne kim yek kemişmiş sınaġ anlarḳa köŋüller içinde ig ol köŋülleri ḳatıġ. çın küç ḳılıġlılar ḫilāf içindeler yıraḳ.

53. Şeytan tabiatlı kimselerin vesvese ve faaliyetleri, sonuçta kalplerinde hastalık bulunanlar ile kalpleri katılaşmış olanlar için bir sınama olmuştur. Gerçekten bu müşrikler Peygambere karşı büyük bir düşmanlık ve muhalefet içindedirler.[469]

وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ {الحج/54}

54. bilsünler tėyü anlar kim bėrildiler bilig kim ol yaraşı iḍiŋdin kėrtgünsünler aŋar ḳutḳılıḳ ḳılsun aŋar köŋülleri. bütünlükün Taŋrı köndürügli turur anlarnı kim kėrtgündiler köni yolḳa.

54. Kendilerine ilim verilenler (gerçek vahiy bilgisine sahip olanlar ise, bu tür vesvese ve faaliyetlere kulak asmamış) Kur'an'ın, senin Rabbinden gelen hak bir kitab olduğunu bilip ona inanmışlar ve kalpleri huzura ermiştir. Şüphesiz Allah inananlara yolun doğrusunu gösterir.

وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ {الحج/55}

468 Hz. Peygamber Kâbe'de namaz kılarken Necm sûresinin 19. ve 20. âyetlerini okuyunca, Müşrikler, âyetlerde adları geçen "Lât, Uzzâ ve Menât" putlarıyla ilgili olmak üzere daha önceden şiir olarak söyledikleri "Onlar beyaz kuğulardır, onların şefaatleri umulur" şeklindeki övücü sözleri yüksek sesle okuyarak, âyetlere eklemek, onlarla karıştırmak istemişlerdi. Âyet bu konuya dikkat çekmektedir.

469 53. âyetteki "Li yec'ale" ile 54. âyetteki "Li ya'leme" kelimelerindeki "Lâm" harfleri müfessirlerce illet-sebebiyet "lâm"ı olarak yorumlanmış ise de kanaatimizce her iki "lâm"ın âkıbet anlamında anlaşılması daha uygundur. Bu sebeple biz böyle bir anlam vermeyi yeğledik. Çünkü illet-sebebiyet "lâm"ı olarak yorumlandığı takdirde, bütün bu işlerin Allah tarafından bir amaç için kasıtlı olarak düzenlendiği gibi bir anlam çıkar.

55.tutaşı anlar kim tandılar sėzik içinde andın ançaka tėgi kelgey anlarķa uluġ kün tawışsuzun azu kelgey anlarķa tuġmaġu kün ķını yaʿnī ķıyāmet ķını.

55. Küfürde direnenlerin Kur'an hakkında şüpheleri hep devam edecektir. Ta ki, kıyamet ansızın kopuncaya veya hiçbir kurtuluş ümidi olmayan bir günün azabı gelip çatıncaya kadar.

الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ {الحج/56}

56.mülklig ol kün iḍike. ḥükm ķılur anlar ara. anlar kim kėrtgündiler taķı ķıldılar ėḍgülükler niʿmet ėrij būstānlar içinde.

56. O azabın gelip çattığı gün egemenlik tamamen Allah'a aittir, insanlar arasında sadece O hüküm verir. İnanıp iyi ve yararlı işler yapanlar artık nimetlerle dolu cennetlerde olacaklardır.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُوْلَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ {الحج/57}

57.anlar kim tandılar yalġanķa tuttılar belgülerimizni anlar tururlar anlarķa ķın turur uçuzlaġlı.

57. Küfürde direnip âyetlerimizi inkâr edenlere gelince, onlar için alçaltıcı bir azab vardır.

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ {الحج/58}

58.anlar kim ew barķ ķoḍtılar Taŋrı yolı içinde yana öldürüldiler azu öldiler rūzī bėrür ök anlar Taŋrı körklüg rūzī. bütünlükün Taŋrı ol turur yėgreki rūzī bėriglilerde.

58. Allah yolunda hicret edip sonra da bu uğurda öldürülenlere ya da eceliyle ölenlere Allah çok güzel rızıklar; cennet nimetleri verecektir. Şüphesiz en güzel rızıkları lutfeden Allah'tır.

لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ {الحج/59}

59.kigürgey ök anlarnı kigürmek taplaġaylar anı. bütünlükün Taŋrı bilgen turur keçürgen.

59. Allah onları memnun ve hoşnut olacakları bir yere; cennete yerleştirecektir. Şüphesiz Allah Alîm'dir; kimleri cennete kimleri cehenneme koyacağını iyi bilir, Halîm'dir; "Gelecekse hemen gelsin" dedikleri azabı vermekte acele etmez, günahkârlara mühlet verir.

ذَٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ {الحج/60}

60. ol kim kim turur ḳınadı ol meŋizlig kim ol ḳınadı anıŋ birle yana küç ḳılınsa anıŋ üze yārī bėrgey ök aŋar Taŋrı. bütünlükün Taŋrı keçürgen yazuḳ örtgen.

60. Allah'ın müminler ve kâfirler hakkında âhirette vereceği hüküm işte budur.[470] Öte yandan, kim kendisine yapılan haksızlığa aynı şekilde karşılık verir, sonra yine de saldırıya uğrarsa Allah elbette ona yardım edecektir. Şüphesiz Allah Afüvv'dür; öç almak yerine affedenlere affıyla karşılık verir, Gafûr'dur; kendisine haksızlık edeni bağışlama yerine ona aynıyla karşılık vereni de hoş görür, bağışlar.[471]

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ {الحج/61}

61.ol bütünlükün Taŋrı kigrür tünni kündüz içiŋe taḳı kigrür kündüzni tün içiŋe. bütünlükün Taŋrı ėşitgen körgen ol.

61. Evet, Allah inananlara yardım etme gücüne sahiptir. O öyle güçlüdür ki, geceyi kısaltarak gündüze, gündüzü de kısaltarak geceye katan O'dur. Şüphesiz Allah Semî'dir; haksızlığa uğrayanların duasını işitir, Basîr'dir; kimin ne yapıp ettiğini görür, bilir.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ {الحج/62}

62.ol kim Taŋrı ol turur köni ol kim oḳır siler anda aḍın. ol yaraġsız turur. bütünlükün Taŋrı ol turur yüksek uluġ.

470 Âyetteki "Zâlike" ifadesine, İbn Abbas'ın yorumuna göre anlam verilmiştir.
471 Krş. Şûrâ 42/40-43.

62. İşte Allah'ın ilmi ve kudreti böyle sonsuzdur. Çünkü Allah, Hakkın ta kendisidir; gerçek Tanrı O'dur. Müşriklerin Allah'ı bırakıp da kendilerine ibadet ettikleri putlar bâtıldır, çürük ve boş şeylerdir. Allah ise ululer ulusu, yüceler yücesidir.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ {الحج/63}

63.körmes mü sėn bütünlükün Taŋrı indürdi kökdin suw boldı yer yaşıl. bütünlükün Taŋrı yinçge körgen bilgen ol.

63. Siz görmüyor musunuz ki, Allah gökten yağmur yağdırmakta ve o sayede yeryüzü yemyeşil olmaktadır. Çünkü Allah Latîf'tir; lutuf sahibidir; O'nun ilmi her şeyin en ince noktasına kadar nüfuz eder, Habîr'dir; yarattıklarının ihtiyaçlarını ve menfaatlerini iyi bilir.

لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ {الحج/64}

64.aŋar turur ne kim kökler içinde taḳı ne kim yerler içinde. bütünlükün Taŋrı ol turur muŋsuz ögdülmiş.

64. Esasen göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur ve şüphesiz Allah Ganîyy'dir; Kendisi hiçbir şeye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır, Hamîd'dir; övülmeye ve şükredilmeye lâyık yegâne varlık O'dur.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَن تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُوفٌ رَّحِيمٌ {الحج/65}

65.körmes mü sen Taŋrı fermān tutuġlı ḳıldı silerke ne kim yer içindekini kėme yöriyür teŋiz içinde anıŋ yarlıġı birle. tutar kökni tüşmekdin yer üze meger anıŋ destūrı birle bütünlükün Taŋrı kişilerke baġırsaḳ turur yarlıḳaġan turur.

65. Yine siz Allah'ın, yeryüzündeki her şeyi ve denizde O'nun yasalarına göre[472] yüzüp giden gemileri sizin istifadenize sunduğunu, gökyüzünü tutup onun yere çökmemesini sağlayan gücün sadece O'na ait olduğunu[473] görmüyor musunuz? (Verdiği bütün bu nimetleri

472 Lafzen, "Emrine göre."

473 Âyetin bu bölümünü, "Allah, gökyüzünü yere çökmemesi için Kendisi tutmaktadır. Ancak buna izin vermesi hali

iyi düşündüğünüzde anlayacaksınız ki,) Allah insanlara karşı Raûf'tur; onları daima sever, esirgeyip korur, Rahîm'dir; kullarına karşı daima şefkatli ve merhametlidir.

وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنسَانَ لَكَفُورٌ {الحج/66}

66.ol ol iḍi turur tirgürdi silerni yana öltürdi silerni yana tirgürür silerni. çın kişiler nū-sīpās turur.

66. Size hayat veren O'dur. (Zamanı geldiğinde) canınızı alacak, sonra da tekrar diriltecektir. Şu bir gerçek ki, insanoğlu Allah'ın nimetlerine karşı çok nankördür.

لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْأَمْرِ وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَى هُدًى مُّسْتَقِيمٍ {الحج/67}

67.tėgme gürūhḳa ḳıldımız ḳan tökmek yaʿnī ḳurbān ḳılmaḳ anlar ḳurbān ḳılurlar anı tartışmaslar sėniŋ birle iş içinde. duʿā ḳılġıl iḍiŋke. sėn köni yol üzele sen.

67. Biz her topluma, uygulayacakları bir din, bir ibadet tarzı belirledik.[474] O halde onlar bu konuda seni bir tartışma içine çekmesinler. Sen onları Rabbinin yoluna çağırmaya devam et. Çünkü sen gerçekten doğru yol üzerindesin.

وَإِن جَادَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ {الحج/68}

68. eger cedel ḳılışsalar sėniŋ birle aygıl Taŋrı bilgenrek anı kim ḳılur siler.

68. Eğer onlar seninle tartışırlarsa de ki: "Sizin yaptıklarınızı Allah çok iyi bilmektedir."

اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ {الحج/69}

69.Taŋrı ḥükm ḳılur siler ara ḳıyāmet kün anıŋ içinde kim erdiŋiz anıŋ içinde ḫilāf ḳılur siler.

müstesnâ" şeklinde tercüme etmek de mümkündür ki, pek çok tercüme bu şekildedir. Bu durumda, Allah'ın buna izin vermesi kıyamet günü söz konusu olacaktır. Ancak biz, "İllâ" edatının istisnâ ifade etmekten daha çok hasr ifade ettiğini düşündüğümüz için âyeti yukarıdaki şekliyle tercüme etmeyi tercih ettik. "İllâ" edatına hangi anlam verilirse verilsin âyetin amacı, evrendeki düzenin tesadüf eseri olarak değil, Allah'ın takdiri ve gücüyle gerçekleştiğini vurgulamaktır.

474 Âyette din, ibadet tarzı diye tercüme ettiğimiz "Menseken" kelimesi, hacda kurban kesilen ve hac ibadetinin yapıldığı yer anlamına geldiği gibi, hac ibadeti anlamına da gelmektedir. Krş. Mâide 5/48.

69. Ayrılığa düştüğünüz konularda, Allah kıyamet günü aranızda hükmünü verecektir.

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ {الحج/70}

70.bilmes mü sėn bütünlükün Tanrı bilür ne kim kök içindekini yer içindekini. çın ol bitig içinde. çın ol Tanrı üze āsān turur.

70. Sen Allah'ın göktekileri ve yerdekileri çok iyi bildiğinin farkında değil misin? Şüphesiz yerde ve gökte olanlar Allah'ın ezeli bilgisi dâhilindedir.[475] Bütün bunları bilmek ve hüküm vermek Allah için çok kolaydır.

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِ عِلْمٌ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِن نَّصِيرٍ {الحج/71}

71.tapnurlar Tanrıda aḍın ol kim indürmedi aŋar bir ḥüccet ol kim yoḳ anlarḳa anı bilig. yoḳ küç ḳılıġlılarḳa hīç yārīçi.

71. Bütün bu gerçeklere rağmen, onlar yine de Allah'ı bırakıp O'nun (Tanrı olduklarına dair) hiçbir delil indirmediği ve (kendilerine ibadet edilebileceği hususunda) hiçbir gerçek bilgiye sahip olmadıkları şeylere taparlar. Bu müşriklerin hiçbir yardımcısı olmayacaktır.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ النَّارُ وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ {الحج/72}

72.ḳaçan oḳılsa anlar üze belgülerimiz belgülügler bilgey sen anlarnıŋ yüzleri içinde tandılar taplamaġu. yüzün tüşe yazarlar anlar kim oḳırlar anlar üze belgülerimizni. aygıl ukturayın mu silerke anda ėsizrek ol ot üḍ urdı anı Tanrı anlar kim tandılar. nėme yawuz yanış ol.

72. Ey Peygamber! Âyetlerimiz kendilerine açık açık okunduğu zaman küfürde direnenlerin yüzünde bir hoşnutsuzluk görürsün. Onlar, neredeyse kendilerine âyetlerimizi okuyanların üstüne yürüyecekler! Onlara de ki: "Peki, size bundan daha beter bir şeyi haber vereyim mi? Cehennem! Bilin ki, Allah onu küfürde direnenlere vâdetmiştir. Varılacak ne kötü yerdir orası!"

475 Lafzen, "Bir kitaptadır."

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَن يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِن يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ {الحج/73}

73. ay kişiler uruldı meŋzek ḳulaḳ tutuŋlar aŋar bütünlükün anlar oḳırlar Taŋrıda aḍın yaratumazlar bir ḳuḍġunı eger tirilseler aŋar. eger ḳapsa anlardın siŋek nerse ḳutġarmaġaylar anı. andın küçsüz boldı tilegli tilenmiş yaraşınça.

73. Ey İnsanlar! Şimdi size verilen şu misale iyi kulak verin: Sizin Allah'ı bırakıp da tapındığınız o şeyler var ya! Hepsi bir araya gelseler, bir sinek bile yaratamazlar. Sinek (onlara sunulan yiyeceklerden) bir şey kapacak olsa, onu sinekten geri alamazlar. İşte bakın! Put da, sinek de ne kadar âciz!

مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ {الحج/74}

74.bilmediler Taŋrını anıŋ yaraşınça. bütünlükün Taŋrı küçlüg turur küsüş.

74. Onlar Allah'ı gerektiği gibi tanıyamadılar (Tanısalardı bir sinekten daha âciz olan şeylere taparak O'na şirk koşmazlardı). Hiç şüphesiz Allah Kavîdir; sonsuz güç sahibidir, Azîz'dir; yegâne gâlip ve üstün olan O'dur.

اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ {الحج/75}

75.Taŋrı üḍrer ferişteledin yalavaçlarnı kişilerdin. bütünlükün Taŋrı èşitgen körgen.

75. Allah meleklerden de elçiler seçer,[476] insanlardan da. O Semî'dir; gönderdiği elçiler hakkında ileri geri konuşanları işitir, Basîr'dir; elçilerine inananları da inanmayanları da görür, bilir.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ {الحج/76}

76.bilür ne kim öŋdünlerinde turur taḳı ne kim kèḍinlerinde turur. Taŋrı tapa yandurulur işler.

476 Allah'ın meleklerden elçi seçmesi, melekleri gönderdiği peygamberlere vahiy götürmeleri için görevlendirmesidir.

76. O, insanların yaptıklarını da yapacaklarını da bilir. Sonunda bütün işler O'na döner, O'nun huzuruna gelir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ {الحج/77} (سجدة مستحبة)

77.ay anlar kim kėrtgündiler rukūʿ ḳılıŋlar sücūd ḳılıŋlar tapnuŋlar iḍiŋizlerke ḳılıŋlar ėḍgülükni. bolġay kim siler ḳurtulġay siler.

77. Ey İman edenler! Kurtuluşa erebilmeniz için Allah'ın huzurunda rükû edin, secdeye kapanın; Rabbinizi gerektiği şekilde tanıyın ve yalnız O'na kulluk edin, iyi ve güzel işler yapın.

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ {الحج/78} (الجزء الثامن عشر)

78. ḳatıġlanıŋlar Taŋrı içinde sezāsınça ḳatıġlanmaḳ. ol üḍürdü silerni ḳılmadı siler üze dīn içinde tarlıḳdın ataŋızlar dīni ibrāhīmniŋ. ol atadı silerni müselmānlar munda öŋdün munuŋ içinde bolsa yalavaç tanuḳ siler üze bolsa siler tanuḳlar kişiler üze. aḍaḳın tutuŋlar namāzını bėriŋler zekātnı yapşuŋlar Taŋrıḳa. ol erkligli iḍiŋizler. neme eḍgü erkligli ol neme ėḍgü yārīçi ol.

78. Ve Allah yolunda hakkıyla cihad edin; uğraşıp didinin. O, bu din için sizi seçmiş ve bu dinde size bir zorluk da yüklememiştir. O halde atanız İbrahim'in dini olan bu dine iyi sarılın. Önceki çağlarda ve bu Kur'an'da size (ve sizin gibi inananlara) müslüman ismini veren bizzat O'dur ki, Peygamber size, siz de insanlara örnek olasınız. Öyleyse namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a sımsıkı sarılın. O sizin Mevlânız; sizin koruyup kollayanınızdır. Ne güzel Mevlâdır, ne güzel yardımcıdır O![477]

477 Âyette "Size müslüman adını vermiştir" cümlesindeki "Hüve" (O) zamiri Allah'a aittir. Übey b. Ka'b'ın okuyuşunda yerine Allah geçmektedir. Bununla birlikte zamiri Hz. İbrahim'e götürenler de vardır.

23 سُورَةُ الْمُؤْمِنُونَ

Mekke'de inmiştir. 118 âyettir. Adını ilk âyette geçen "Mü'minûn" (inananlar) kelimesinden almıştır.

(23)

sūretü ʾl mü ʾminūn

sūretü ʾl mü ʾminūn yüz on toḳuz āyet turur mekkede inmiş turur.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

başladım Taŋrı atı birle rūzī bėrigli yarlıḳaġlı.

Rahmân ve Rahîm Olan Allah'ın Adıyla

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ {المؤمنون/1}

1. ḳutuldılar oḳ kėrtgünügliler.

1. Müminler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir.

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ {المؤمنون/2}

2.anlar kim anlar namāzları içinde ḳorḳuġlılar.

2. Onlar namazlarında ve dualarında huşû; derin bir saygı içindedirler.

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ {المؤمنون/3}

3.anlar kim anlar yaramaġudın yüz ewrügliler.

3. Boş sözlerden, faydasız işlerden uzak dururlar.

وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ {المؤمنون/4}

4.anlar tururlar anlar zekātnı ötegliler ḳılıġlılar.

4. Her türlü kötülükten arınmak için çaba harcarlar.[478]

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ {المؤمنون/5}

5. anlar tururlar anlar uwut yinlerini küḏezigliler.

5. İffetlerini korurlar.

إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ {المؤمنون/6}

6.meger öz cüftleri üze azu ol kim erklig boldı eligleri. anlar melāmet ḳılınmamışlar.

6. Onlar sadece eşleri ve cariyeleriyle ilişkiye girerler. Bundan dolayı da aslâ kınanmazlar.

فَمَنِ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ {المؤمنون/7}

7.kim tilese anda aḏın anlar tururlar anlar çın keçigliler.

7.Bunun ötesinde; eşleri ve cariyeleri dışında tatmin arayanlar ise, haddi aşanlardır.[479]

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ {المؤمنون/8}

8. anlar kim anlar urunçaḳlarını baçıġlarını küḏezigliler.

8. Bu müminler kendilerine verilen emanetlere ve verdikleri sözlere riayet ederler.

478 Âyetteki zekât kelimesini, çoğu âlim İslâm dininin şartlarından biri olan zekât anlamında almıştır. Ancak, sûrenin Mekkî oluşu, zekâtın henüz farz kılınmamış olması, âyetlerin akışı ve tezkiye yani arınma kavramının sadaka vermeyi ve zekât ibadetini de içeren bir anlam taşıması sebebiyle biz, Mâtüridî ve Ebû Müslim'in de ifade ettiği bu yorumu tercih ettik. Bununla birlikte kelimeye zekât anlamı verildiğinde, "Zekât ve sadaka verebilecek bir duruma gelmek için çaba harcarlar" şeklinde bir mâna çıkar ki, o da müslümanların mâlî yönden güçlü olması ve yardımlaşmanın yaygınlaşması yönünde önemli bir hatırlatmadır.

479 Krş. Meâric 70/29-32.

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ {المؤمنون/9}

9.anlar aḍaḳın tururlar anlar namāzları üze küḍezigliler.

9. Namazlarını hakkıyla edâ ederler.

أُوْلَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ {المؤمنون/10}

10.anlar tururlar anlar mīrāṣ buluġlılar.

10. İlâhî nimetlere erişecek olanlar işte bunlardır.

الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ {المؤمنون/11}

11. anlar kim mīrāṣ alurlar ḳamuġ türlüg niʿmetlig būstānı. anlar anıŋ içinde meŋgü ḳalıġlılar.

11. Ki onlar, Firdevs cennetlerine nâil olacaklar ve orada sürekli kalacaklardır.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ {المؤمنون/12}

12.çınoḳ yarattı mız ādemīlerni aḳa turur çözülmiş titigdin balçıḳdın.

12. Gerçek şu ki, Biz insanı balçıktan süzülmüş bir özden yarattık.

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ {المؤمنون/13}

13.yana ḳıldımız anı arḳa suwı tayanġu yer içinde.

13. Sonra onu (yaratma sürecinde) sağlam, korunaklı bir yere nutfe olarak yerleştirdik.

ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ {المؤمنون/14}

14.yana yarattımız oŋurķa suwını bir kesek ķan. bes yarattımız bir kesek ķannı bir kesek et. bes yarattımız bir kesek etdin süŋükler. bes keḍürdimiz süŋüklerke etni. yana yarattımız anı. taķı bir yaratıġ ķutluġ bėrgenlıġ Taŋrı yaratıġlılarda körklügreki.

14. Sonra da bu nutfeyi, aşılanmış bir yumurta olarak rahmin duvarına astık. Bir süre sonra bu aşılanmış yumurtayı bir et parçası (cenin) haline getirdik. Daha sonra da bu ceninde kemikler oluşturduk. Ardından bu kemikleri etlerle kapladık. Nihayet onu yepyeni bir varlık olarak dünyaya getirdik. (Sizi bu şekilde yaratmayı takdir eden)[480] yüceler yücesi Allah ne mükemmel yaratıcıdır!

ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ {المؤمنون/15}

15.yana siler anda kėḍin ölügliler.

15. Nihayet, zamanı geldiğinde hepiniz öleceksiniz.

ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ {المؤمنون/16}

16. yana siler ķopmak küninde ķoparılur siler.

16. Kıyamet günü gelince de yeniden diriltileceksiniz.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ {المؤمنون/17}

17.yarattımız oķ siler üstüŋizlerde yėti yol ermedimiz yaratmaķdın osanıġlı.

17. Andolsun ki, sizin üstünüzde (gezegenlerin akıp gittiği) nice yörüngeler[481] yarattık. İyi bilin ki, Biz bütün bu yarattıklarımızdan habersiz değiliz. (Kudretimizle onları belli bir düzen içinde tutuyor, koruyoruz.)

480 Matüridî'nin yorumuna göre.
481 Lafzen, "Yedi yol."

وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّاهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ {المؤمنون/18}

18.indürdimiz kökdin suwnı teŋçe ornattımız anı yer içinde. biz anı ėletmek üze aŋar uġan miz.

18. Biz gökten kararınca yağmur yağdırır, onu toprağa emdiririz. Fakat bilin ki, Biz bu suyu geri almaya; toprağı kupkuru yapmaya da kâdiriz.

فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِ جَنَّاتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ {المؤمنون/19}

19. törütti miz silerke anıŋ birle būstānlar ḫurmādın taḳı üzümlerdin silerke anıŋ içinde yėmişler üküş taḳı andın yėyür siler.

19. Bu yağmurla sizin için yediğiniz pek çok meyvenin bulunduğu hurma bahçeleri ve üzüm bağları meydana getirdik.

وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَاءَ تَنبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْآكِلِينَ {المؤمنون/20}

20.yıġaç kim çıḳar körklüg taġdın ündürür zeyt yaġını manġu yėglilerke.

20. Ve yine o yağmurla Sina dağında yetişen, yiyenlerin ekmeğine yağ ve katık olan zeytin ağaçları yetiştirdik.

وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ {المؤمنون/21}

21.çın silerke yılḳılar içinde nişān ḫüccet turur içrür miz silerke anıŋdın anıŋ ḳarınları içinde. silerke anıŋ içinde menfaʿatlar üküş turur. taḳı andın yėyür siler.

21. (Koyun, keçi, sığır ve deve gibi) hayvanlarda da sizin için alınacak ibretler, dersler vardır. Size onların sütlerinden içiriyoruz; etlerinden yiyorsunuz ve onlardan daha pek çok faydalar elde ediyorsunuz.

وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ {المؤمنون/22}

22.taḳı anıŋ üze taḳı kėme üze kötrülür siler.

22. Karada bu hayvanlara, denizde de gemilere biniyor, yüklerinizi onlarla taşıyorsunuz. (O halde bu nimetler lutfeden Allah'ın elçisine inanın, önceki kavimler gibi inkârcı olmayın)

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ {المؤمنون/23}

23.ıḍtımız ok nūḥnı boḍunıŋa aydı ay boḍunum tapnuŋ Taŋrıḳa. yoḳ silerke Taŋrıdın anda aḍın. azu ḳorḳmas mu siler?

23. Hiç şüphesiz Biz Nuh'u kavmine peygamber olarak göndermiştik.[482] O, "Ey kavmim!" dedi. "Allah'ı gerektiği gibi tanıyıp yalnız O'na kulluk edin. Bilin ki, sizin O'ndan başka bir Tanrınız yoktur. Allah'ın azabından hiç mi korkmuyorsunuz?"

فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنزَلَ مَلَائِكَةً مَّا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ {المؤمنون/24}

24.aydı gürūh anlar kim tandılar öz boḍunındın ermes bu meger bir ādemī siler meŋzer tileyür artuḳluḳ ḳılmaḳ siler üze. eger tilese Taŋrı ıḍġay erdi bir ferişteni èşitmedimiz munı ozaḳı atalarımız içinde.

24. Nuh'un kavminden küfürde direnenlerin ileri gelenleri dediler ki: "Bu sadece sizin gibi bir insan! O size karşı bir üstünlük kurmak istiyor. Eğer Allah bir elçi göndermek isteseydi meleklerden gönderirdi. Hem geçmiş atalarımızdan da hiç böyle bir şey işitmedik."

إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا بِهِ حَتَّى حِينٍ {المؤمنون/25}

25.ermes ol meger er ol anıŋ birle tėlwelig turur. köz tutuŋlar anıŋ birle bir vaḳtḳa tėgi.

482 Krş. Hûd 11/25 vd.

25. "Bu adam delirmiş! Bir süre onu gözetim altında tutun."

قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ {المؤمنون/26}

26.aydı iḍimā! yārī bėrgil maŋa. yalġan tutarlar mėni.

26. Nuh şöyle yalvardı: "Rabbim! Onların beni yalanlamalarına karşılık Sen bana yardım et."

فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ {المؤمنون/27}

27. yarlıġ ıḍtımız aŋar kim ėtgil kemini biziŋ közümüz biziŋ yarlıġımız birle. ḳaçan kelse ʿaẕābumız taşġay tennūr. kigürgil anıŋ içinde tėgme bir cüftdin ėkkiger taḳı sėniŋ ewüŋ boḍunı meger anı kim aşundı anıŋ üze söz anlardın. sözlemegil anlar içinde küç ḳıldılar anlar ġarḳa bolġu tururlar.

27. Biz Nuh'a, "Gözetimimiz altında ve vahyimiz doğrultusunda bir gemi yap'' diye vahyettik. Nihayet Nuh gemiyi bitirmişti ki, azab ile ilgili hükmümüz[483] gelip (kazanda suyun kaynadığı gibi) yerden sular fışkırmaya başlayınca (Biz de Nuh'a şöyle emrettik:)[484] "(O bölgede yaşayan) her canlıdan birer çift ve ailenden helâk olmasına hükmedilenlerin dışındakileri gemiye al. Artık inkârcılar hakkında Bana bir şey söyleme (Onların affedilmelerini isteme). Gerçek şudur ki, onlar suda boğularak helâk olmayı hak etmişlerdir."

فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ {المؤمنون/28}

28.ḳaçan kim tüp tüz tursa sen sen ol kim sėniŋ birleki kişiler kėme üze aygıl ögdilig Taŋrıḳa ol kim ḳutġardı bizni küç ḳılıġlı boḍunlardın.

28. "Ey Nuh! Sen ve beraberindekiler gemiye bindiğinizde, 'Bu inkârcı kavimden bizi kurtaran Allah'a hamdolsun' de."

483 Lafzen, "Emrimiz."
484 Krş. Hûd 11/40.

وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِي مُنزَلًا مُّبَارَكًا وَأَنتَ خَيْرُ الْمُنزِلِينَ {المؤمنون/29}

29.aygıl iḍimā! ḳuḍı indürgil mėni ḳutluġ ingü yerke. taḳı sėn indürüglilerde yėgreki sėn.

29. "Ve şöyle dua et: 'Rabbim! Beni bereketli; güvenli bir yere indir. Yerleşilecek en iyi yeri bilen ve oraya en iyi şekilde ulaştıracak olan Sensin.'"[485]

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ وَإِن كُنَّا لَمُبْتَلِينَ {المؤمنون/30}

30.bütünlükün anıŋ içinde belgüler turur eger ersemiz sınaġlılar.

30. Bilin ki, bütün bunlarda nice ibretler vardır. Gerçekten Biz Nuh'un kavmini büyük bir sınavdan geçirdik.

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِن بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ {المؤمنون/31}

31.yana yarattı mız anlarda öŋdün aḍın boḍunlar.

31. Biz onlardan sonra başka nesiller var ettik.

فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ {المؤمنون/32}

32.ıḍtımız anlar içinde yalavaç anlardın tapnuŋlar Taŋrıḳa yoḳ silerke bir iḍi anda aḍın. ḳorḳmaz mu siler?

32. Onlara da kendi içlerinden bir peygamber gönderdik (ki, bu peygamber onlara şöyle dedi:) "Allah'ı, gerektiği gibi tanıyıp yalnız O'na kulluk edin, sizin O'ndan başka Tanrınız yoktur. Allah'ın azabından hiç mi korkmuyorsunuz?"

485 Hûd 11/44. âyette Nuh'un gemisinin Cûdi üzerine indiği belirtilmiştir. Burada ise Hz. Nuh, duasında geminin bereketli bir yere indirilmesini istemektedir. Cûdi kelimesinin verimli topraklar anlamına geldiği hatırlanırsa, her iki âyetten geminin "Bereketli Hilâl" diye adlandırılan bölgede bir yere indiği söylenebilir.

وَقَالَ الْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاء الْآخِرَةِ وَأَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ {المؤمنون/33}

33.aydı gürūhlar boḍunındın anlar kim tandılar taḳı yalġanḳa tuttılar tėgmeklig ol ajunḳa dünyā niʿmetini kėŋ ḳıldımız anlarḳa yaḳınraḳ tiriglik içinde ermes bu meger bir ādemī silerke meŋzer yėyür. anıŋdın kim yėyür siler andın taḳı içer anıŋdın kim içer siler.

33. O peygamberin kavminden küfürde direnen, âhirette dirilip Allah'ın huzuruna gelmeyi inkâr eden, dünya hayatında kendilerine verdiğimiz nimetlerle azmış olan ileri gelenler şöyle dediler: "Bu sadece sizin gibi bir insan! O da sizin yediklerinizden yiyor, içtiklerinizden içiyor."

وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَاسِرُونَ {المؤمنون/34}

34.eger fermān ḳılsa siler bir ādemīḳa silerke meŋzer siler andaġ erse ziyān ḳılıġlılar siler.

34. "Eğer, sizden hiçbir farkı bulunmayan böyle bir insanın sözüne uyarsanız, sonunda hüsrana uğrayan siz olursunuz."

أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ {المؤمنون/35}

35.vaʿde mü ḳılur silerke siler ḳaçan ölse siler bolsa siler toprāḳ sünükler siler yana mu çıḳarılġay siler?

35. "Bu adam size, ölüp toprağa karıştıktan ve kemik yığını haline geldikten sonra tekrar diriltileceğinizi vâdediyor öyle mi?"

هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ {المؤمنون/36}

36. yıraḳ ırāḳ ol kim vaʿde ḳılnur siler.

36. "Heyhat! Heyhât! Olacak şey değil, boş vaadler bunlar!"

إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ {المؤمنون/37}

37.ermez ol meger biz tiriglikimiz bu ajunda. ölür miz. taḳı tirlür miz ermez biz ḳoparılġular.

37. "Bizim için dünya hayatından başka bir hayat yoktur. Biz ölürüz, çocuklarımız doğar (sadece bir kere yaşarız), öldükten sonra dirilecek de değiliz."

إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ {المؤمنون/38}

38.ermez ol meger bir er yalġan attı Taŋrı üze yalġannı. ermes miz aŋar kėrtgünigliler.

38. "Bu adam, sadece uydurduğu yalanları Allah'a isnad eden iftiracının biri. Biz ona aslâ inanacak değiliz."

قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ {المؤمنون/39}

39.aydı iḍimā! yārī bėrgil maŋa anıŋ birle kim yalġanḳa tuttılar mėni.

39. Peygamberleri şöyle yalvardı: "Rabbim! Beni yalanlamalarına karşılık bana Sen yardım et."

قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ {المؤمنون/40}

40.aydı az rūzgārda bolġaylar oḳ ökünçlügler.

40. Allah da ona şöyle buyurdu: "(Merak etme!) Onlar pek yakında pişman olacaklar."

فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ {المؤمنون/41}

41.tuttı anlarnı cebraʾil üni könilik birle ḳıldımız anlarnı ḳuruġ. ırāḳ bolsun küç ḳılıġlı boḍunlarḳa.

41. Nitekim onları korkunç bir çığlık yakalayıverdi. Hak yerini buldu. Sonunda onları sel yatağındaki kalıntılar gibi çer çöp haline getiriverdik. "Zâlimlerin canı cehenneme!"

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِن بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ {المؤمنون/42}

42.yana yarattı mız anlarda kėḍin aḍın gürūhlar.

42. Onlardan sonra da başka nesiller getirdik.

مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ {المؤمنون/43}

43. uḍu barmaġay hīç boḍun anıŋ ölüçi zamānı kėrü ḳalmaġaylar.

43. (Biz yasamız gereği her toplum için bir süre belirledik. Gerekli şartlar oluşmadıkça) toplumlar yok oluş süresini ne öne alabilir ne de geciktirebilirler.[486]

ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا كُلَّ مَا جَاءَ أُمَّةً رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُم بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ {المؤمنون/44}

44.yana ıḍtımız yalavaçlarımızını uḍu uḍu. tėgme yolı keldi erse boḍunḳa yalavaçları yalġanḳa tuttılar anı. uḍu bardımız amarılarını amarıke ḳıldımız anlarnı sözler sörçekler. yıraḳlıḳ bolsun ol boḍunḳa kim kėrtgünmesler.

44. Daha sonra (o nesillere) ardı ardına elçilerimizi gönderdik. Her toplum kendilerine gelen peygamberi yalanladı. Biz de onları birbirlerinin peşi sıra helâk ettik ve halkın dilinden düşmeyen ibret alınacak hikâyeler haline getirdik. "İnanmayanların canı cehenneme!"

ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَى وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ {المؤمنون/45}

45.yana ıḍtımız mūsānı ḳaḍaşı hārūnnı. fir'avnḳa belgülerimiz birle bir ḥüccet birle belgülüg.

45-46. Daha sonraları, Biz Musa ve kardeşi Harun'u da mucizelerimizle, özellikle (asâ gibi) güçlü bir mucizeyle destekleyerek Firavuna ve kavminin ileri gelenlerine peygamber olarak gönderdik. Fakat onlar kibirlenip iman etmediler. Zaten onlar kendilerini büyük ve üstün gören bir topluluktu.

486 Krş. Yunus 10/49; Hıcr 15/5. Bu âyet 42. âyet ile 44. âyet arasına giren bir ara cümledir.

إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ {المؤمنون/46}

46.fir'avnḳa anıŋ gürūhıŋa.uluġsıġlıḳ ḳıldılar erdiler yüksek boḍunlar.

45-46. Daha sonraları, Biz Musa ve kardeşi Harun'u da mucizelerimizle, özellikle (asâ gibi) güçlü bir mucizeyle destekleyerek Firavuna ve kavminin ileri gelenlerine peygamber olarak gönderdik. Fakat onlar kibirlenip iman etmediler. Zaten onlar kendilerini büyük ve üstün gören bir topluluktu.

فَقَالُوا أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ {المؤمنون/47}

47.aydılar kėrtgünür mü miz ėkki ādemīḳa bizke meŋzer anıŋ boḍun biziŋke tapnuġlılar.

47. Ve dediler ki: "Şimdi tutup bizden hiçbir farkı olmayan şu iki adama mı inanacağız? Kaldı ki, mensup oldukları kavim de bizim kölemiz."

فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ {المؤمنون/48}

48. yalġanḳa tuttılar ol ėkkini boldılar helāk ḳılınmışlardın.

48. Böylece onları yalanladılar, sonunda da kendileri helâk olup gittiler.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ {المؤمنون/49}

49.bėrdimiz ök mūsāḳa bitigni bolġay kim anlar köni yolḳa köngeyler.

49. Daha sonra Biz Musa'ya, İsrailoğullarının doğru yolu bulmaları için Tevrat'ı verdik.

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ {المؤمنون/50}

50.ḳıldımız anı meryem oġlı anıŋ anası bir nişān. sıwundurdımız ol ėkkegüni yüksek birle tayanġuluḳ aḳar yul.

50. Meryemoğlu İsa'yı ve annesini de (yaratıcı kudretimize) bir delil kıldık ve onları yaşamaya elverişli, içinde sular akan yüksekçe bir yere yerleştirdik.

يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ {المؤمنون/51}

51.ay yalavaçlar yėŋler arıġlardın taḳı ḳılınlar ėdgü. men anı kim ḳılur siler biligli turur men.

51. (Biz bu peygamberlerin hepsine şöyle dedik:) "Ey elçiler! Güzel ve temiz şeyleri yiyin için, iyi ve yararlı işler yapın. Hiç şüphe yok ki, Ben sizin yapıp ettiklerinizi çok iyi bilmekteyim!"

وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ {المؤمنون/52}

52.çın bu silerniŋ boḍunıŋızlar bir boḍun turur. men iḍiŋizler ḳorḳuŋlar maŋa.

52. "Sizin tebliğ ettiğiniz din (tevhid esasına dayalı) tek dindir. Ben de sizin Rabbinizim. Öyleyse tevhid inancını koruma konusunda duyarlı ve bilinçli olun."

فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ {المؤمنون/53}

53.kestiler işlerini anlar ara ėtigler. tėgme bir boḍun üskindekileri birle sewnürler.

53. Bu uyarılara rağmen onların ümmetleri dinlerinde ayrılıklara düştüler, bölük bölük oldular. Her bölük kendi din anlayışından memnun ve mutlu!

فَذَرْهُمْ فِي غَمْرَتِهِمْ حَتَّى حِينٍ {المؤمنون/54}

54.ḳoḍġıl anlarnı örtügleri içinde ançaḳa tėgi yaʿnī vaḳtḳa tėgi.

54. Ey Peygamber! Artık sen (tıpkı o insanlara benzeyen) bu müşrikleri, belli bir vakte; ölünceye ya da azab gelinceye kadar gafletleriyle baş başa bırak.

أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ {المؤمنون/55}

55. saḳnurlar mu ol kim artuḳluḳ ḳılu bėrdimiz anlarḳa tawardın taḳı oġlanlardın.

55-56. Bu inkârcılar, bolca verdiğimiz mal mülk ve evlâtlara bakarak kendilerine iyilik yapmak için can attığımızı mı sanıyorlar? Hayır! Onlar gerçeğin farkında değiller!

نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَل لَّا يَشْعُرُونَ {المؤمنون/56}

56.ėwtürür miz anlarḳa ėḍgülükler içinde. yoḳ kim bilmesler.

55-56. Bu inkârcılar, bolca verdiğimiz mal mülk ve evlâtlara bakarak kendilerine iyilik yapmak için can attığımızı mı sanıyorlar? Hayır! Onlar gerçeğin farkında değiller!

إِنَّ الَّذِينَ هُم مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ {المؤمنون/57}

57. bütünlükün anlar kim anlar iḍileri ḳorḳınçındın ḳorḳarlar.

57. Fakat Rablerine olan saygıyı yitirme korkusuyla titreyenlere,

وَالَّذِينَ هُم بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ {المؤمنون/58}

58. anlar olar iḍileri belgülerike ḳėrtgünürler.

58. Rablerinin âyetlerine yürekten inananlara,

وَالَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ {المؤمنون/59}

59.anlar olar iḍilerinẹ ortaḳ ḳatmaslar.

59. Rablerine ortak koşmayanlara,

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ {المؤمنون/60}

60. anlar bėrürler anı kim bėrürler anlarnıŋ köŋül ḳorḳıġlı ol anlar iḍilerinẹ yanıġlılar.

60. Ve Rablerinin huzuruna çıkıp hesap verecekleri için malından mülkünden yoksullara verirken (en iyisini verip veremediğinden dolayı kabul olunmaz endişesiyle) kalpleri ürperen kimselere gelince;

أُوْلَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ {المؤمنون/61}

61.anlar kim tawrayurlar ėḍgülükler içre anlar aŋar aşnuġlılar.

61. İşte onlar, iyi ve yararlı işler yapmada yarışanlar ve bu yarışı önde bitirenlerdir.

وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ {المؤمنون/62}

62.fermānlamas miz etözke meger umışınça. biziŋ üskimizde bitig ol sözler belgürtür yaraşı. anlar küç ḳılınmaslar.

62. (Bununla birlikte bütün bu nitelikleri herkeste arayacak değiliz, çünkü) Biz hiç kimseye gücünün üzerinde bir yük yüklemeyiz. Bizim katımızda gerçeği söyleyen bir kitab; bir amel defteri vardır. Dolayısıyla insanlar, (yaptıkları her şey kayıtlı olduğu için) aslâ haksızlığa uğratılmazlar.

بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِّنْ هَذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِن دُونِ ذَلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ {المؤمنون/63}

63.yoḳ kim köŋülleri örtüg içinde mundın. anlarḳa işler turur anda öŋinler anlar aŋar ḳılıġlılar.

63. Fakat kâfirlerin kalpleri bu gerçekten habersizdir. Dahası onların birtakım kötü işleri de vardır ki, onları yapmaya devam etmektedirler.

حَتَّى إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْأَرُونَ {المؤمنون/64}

64. ḳaçan tuttumız erse niʿmetlıġlarını ḳın birle ançada anlar üküş yalwarurlar.

64. Nihayet onların varlık içinde azıp şımaranlarını azapla kıskıvrak yakaladığımız zaman, hemen feryadı basarlar.

لَا تَجْأَرُوا الْيَوْمَ إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ {المؤمنون/65}

65.yalwarmaŋlar bu kün siler bizdin yārī bėrilmes siler.

65. (O gün onlara şöyle denilecektir:) "Şimdi boşuna feryat etmeyin. Bizden aslâ yardım göremeyeceksiniz."

قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَى عَلَيْكُمْ فَكُنتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ تَنكِصُونَ {المؤمنون/66}

66.erdi ök belgülerim oķılur siler üze erdiŋizler soŋlarıŋız üze yanar erdiŋiz.

66. "Vaktiyle âyetlerim size defalarca okunduğunda, siz sırtınızı dönüyor, onları dinleyip anlamadan reddediyordunuz."

مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَامِرًا تَهْجُرُونَ {المؤمنون/67}

67. uluġsıġlıķ ķılıġlılar aŋar sörçek aytıġlılar bolmaġu sözni.

67. "Yaptıklarınızla kibirleniyor, geceleri toplanıp (Kur'an aleyhine) saçma sapan şeyler konuşuyordunuz."

أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءهُم مَّا لَمْ يَأْتِ آبَاءهُمُ الْأَوَّلِينَ {المؤمنون/68}

68.azu ilgerü kėterü ėltmezler mü sözni azu keldi mü olarķa ol kim kelmedi ozaķı atalarıķa?

68. Bu insanlar bu Kur'an üzerinde hiç düşünmezler mi? Yoksa onlara, atalarına gelmeyen yeni bir şey mi geldi? (Sanki daha önce peygamber geldiğini bilmiyorlar mı da sana vahiy gelince karşı çıkıyorlar?)

أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنكِرُونَ {المؤمنون/69}

69. azu bilmediler mü yalavaçlarını anlar aŋar tanıġlılar?

69. Ya da (yalan söylediğine hiç tanık olmadıkları) Peygamberlerini hiç mi tanımadılar? Onun için mi onu inkâr ediyorlar?

أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ بَلْ جَاءهُم بِالْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ {المؤمنون/70}

70.azu mu ayurlar anıŋ birle tėlwelig. tėp yoḳ kim keldi anlarḳa könilik birle üküşrekleri kėrtülügke tanıġlılar.

70. Bir de kalkmışlar ona, "Deli" diyorlar. Hayır! Aksine o, onlara gerçeğin ta kendisi olan Kur'an'ı getirmiştir. Fakat onların çoğu kendilerine gelen Kur'an'dan; onun anlattığı gerçeklerden hoşlanmıyorlar.

وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ بَلْ أَتَيْنَاهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ {المؤمنون/71}

71.eger uḍu barsa yaraġlıġ etözleri tilekleriŋe artaġay erdi kökler yerler ne kim olarnıŋ içindeki. yoḳ kim bėrdimiz anlarḳa yāḍ ḳılġularını anlar anlar yāḍındın yüz ewrügliler.

71. Eğer Kur'an onların boş arzu ve heveslerine[487] göre gelseydi; gökler, yeryüzü ve oralarda bulunan varlıklar fesada uğrar; evrenin düzeni bozulurdu.[488] Aksine Bizim onlara bahşettiğimiz Kur'an, kendileri için bir şeref kaynağıdır. Fakat onlar işte böyle bir kitaptan yüz çeviriyorlar.

أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ {المؤمنون/72}

72.azu tiler mü siler anlardın bir çıḳış iḍiniŋ yanutı yėgrek. ol rūzī bėriglilerde yėgreki ol.

72. Ey Peygamber! Sen onlardan peygamberlik görevine karşılık bir ücret istemiyorsun ki! Zaten Rabbinin vereceği ücret, bütün dünyevî değerlerden üstündür. Hiç şüphesiz senin ücretini verecek olan yegâne varlık Allah'tır.

وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ {المؤمنون/73}

73.sėn oḳısa sėn olarnı köni yolḳa.

487 Krş. Yunus 10/15.
488 Krş. Enbiyâ 21/22.

73. Gerçek şu ki, sen onları doğru bir yola çağırıyorsun.

وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ {المؤمنون/74}

74.bütünlükün anlar kėrtgünmesler ol ajunḳa yoldın ḳışıġlılar.

74. Âhirete inanmayanlar ise doğru yola gelmemek için direniyorlar.

وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ لَّلَجُّوا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ {المؤمنون/75}

75.eger yarlıḳasa miz olarnı açsa miz ol kim anlar birle turur ziyāndın öşergeyler bu boynaġuluḳları içre başları tezginip yöriyürler.

75. (Bir de kalkmışlar, başlarındaki sıkıntının geçmesi için senden dua istiyorlar.) Eğer Biz onlara merhamet edip, uğradıkları darlık ve sıkıntıyı giderecek olsaydık onlar yine azgınlıklarına devam ederlerdi.[489]

وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُم بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ {المؤمنون/76}

76.tuttumız oḳ olarnı ḳın birle baş ḳuḍı kemşüp tetrü baḳmadılar iḍilerine yalwarmadılar.

76. Nitekim (daha önce verdiğimiz darlık ve sıkıntılarla) Biz onları cezalandırmıştık. Fakat onlar Rablerine boyun eğmemiş, dua ve niyazda bulunmamışlardı.

حَتَّى إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ {المؤمنون/77}

77.ḳaçan açtımız erse anlar üze ḳapuġ ḳınlıġ ḳatıġ ançada anlar anıŋ içinde umınçsız bolġaylar.

77. Sonunda kendilerine daha şiddetli bir azabın kapılarını açınca, ümitsizliğe kapılarak büsbütün şaşırıp kalacaklardır.[490]

489 Âyet, müşriklerin başlarına gelen kıtlık ve kuraklık felâketinden kurtulmak için Hz. Peygamberden dua istemeleri üzerine inmiştir.

490 Âyette geçen azabı, şiddetli bir kıtlık olarak anlayanlar olduğu gibi bunun cehennem azabı olduğunu söyleyenler de vardır.

وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ {المؤمنون/78}

78.ol ol iḍi kim yarattı silerke èşitgüler körgüler köŋüller. az turur şükr öter siler.

78. Ey İnsanlar! Allah size (bütün olup bitenleri) görecek göz, işitecek kulak, anlayacak kalp (akıl) vermiştir. Fakat siz hiç şükretmiyorsunuz.

وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ {المؤمنون/79}

79.ol ol iḍi ol yarattı silerni yer içinde anıŋ tapa tėrlür siler.

79. Sizi yaratan ve yeryüzüne yayan O'dur. Ve bir gün O'nun huzurunda hesap vermek üzere toplanacaksınız.

وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ {المؤمنون/80}

80.ol ol iḍi kim tirgürür taḳı öldürür. aŋa turur tün kündüz barmaḳı kelmeki. uḳmaz mu siler?

80. Size hayat veren de canınızı alacak olan da O'dur. Geceyle gündüzün birbirini izlemesi de O'nun kanunlarına göre gerçekleşir. Hâlâ aklınızı çalıştırıp bu gerçekleri anlamayacak mısınız?

بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ {المؤمنون/81}

81.yoḳ kim aydılar aŋar meŋzer kim aydı ozaḳılar.

81. Anlamak bir yana, onlar inkârcı atalarının söylediklerini tekrarlayıp duruyorlar.

قَالُوا أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَئِنَّا لَمَبْعُوثُونَ {المؤمنون/82}

82.aydılar ḳaçan ölse miz taḳı bolsamiz topraḳ taḳı süŋük biz mü ewre ḳoparıldaçılar miz?

82. Ve şöyle diyorlar: "Biz ölüp toprağa karıştıktan ve kemik yığını haline geldikten sonra tekrar mı diriltileceğiz?"

لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَذَا مِن قَبْلُ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ {المؤمنون/83}

83.vaʿde ḳılındımız oḳ biz taḳı atalarımız bu munda öŋdün ermes bu meger ozaḳılarınıŋ sörçeki turur.

83."Bize yapılan bu tehditler atalarımıza da yapılmıştı. Bunlar eskilerin masallarından başka bir şey değildir."

قُل لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَن فِيهَا إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ {المؤمنون/84}

84.ayġıl kimke yer ol ol kim anıŋ içindeki eger bilür erse siler.

84. Ey Peygamber! Sen onlara de ki: "Yeryüzü ve oradaki varlıklar kime aittir? Eğer biliyorsanız söyleyin bakalım!"

سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ {المؤمنون/85}

85.munu ayġaylar Taŋrıḳa. ayġıl pend ḳılmazlar mu?

85. Onlar, "Allah'a aittir" diyeceklerdir. De ki onlara: "Öyleyse neden hâlâ (O'nun tekrar diriltmeye kâdir olduğunu) düşünmüyorsunuz?".

قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ {المؤمنون/86}

86.ayġıl kim turur yèti ḳat kökler iḍisi uluġ ʿarş iḍisi.

86. Yine sor onlara: "Yedi kat göğün ve yüce arşın Rabbi kimdir?"

سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ {المؤمنون/87}

87.munu ayġaylar Taŋrıḳa. ayġıl ḳorḳmaz mu siler?

87. Onlar yine, "Allah'tır" diyeceklerdir. O zaman sen de şunu söyle: "O halde neden hâlâ (O'na ortak koşmaktan) sakınmıyorsunuz?".

قُلْ مَن بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ {المؤمنون/88}

88. aygıl kim ol anıŋ ḳudretinde turur ḳamuġ nerseniŋ erkligligi ol feryāḍ tėger feryāḍ tėgmes anıŋ üze eger bilür erse siler.

88. Onlara bir de şunu sor: "Peki, her şeyin; evrenin egemenliği elinde olan, dilediğini koruyup kollayan ve Kendisine karşı kimsenin korunup kollanamayacağı Varlık kimdir? Biliyorsanız söyleyin!"

سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ {المؤمنون/89}

89.herāyna aygaylar Taŋrıḳa. tėp aygıl ḳayu arsıḳar silar.

89. Onlar yine, "Allah'tır" diyeceklerdir. De ki onlara: "Öyleyse nasıl oluyor da büyülenmişçesine aldanıp gerçekleri görmüyorsunuz?"

بَلْ أَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ {المؤمنون/90}

90.yoḳ kendü ıḍtımız kėrtü yaraşı anlar yalġanlar.

90. Üstelik onlara bir de hak ve hakikatlerle dolu bir Kitab verdik. Fakat onlar (Tanrının ortakları var, O çocuk edindi diyerek) bu Kitabı yalanlamaya devam ediyorlar.

مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَٰهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ {المؤمنون/91}

91.tutmadı Taŋrı oġul ḳız. ermedi anıŋ birle hīç tapunġu iḍi andaġ erse ėltgey erdi tėgme bir Taŋrı yaratmışı yüksek bolġay erdi amarıları amarı üze. arıġlıḳ Taŋrıḳa anıŋdın kim şıfat ḳılurlar.

91. Oysa Allah ne bir çocuk edinmiştir ne de O'nunla birlikte O'na ortak bir Tanrı vardır. Eğer böyle olsaydı, her Tanrı yarattıklarını kendi tarafına çeker; kendisi ayrı bir egemenlik kurar ve biri diğerine üstünlük sağlamaya kalkardı. Bilin ki, Allah onların bu tür yakıştırmalarından uzaktır.[491]

عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ {المؤمنون/92}

92.örtüglügni biligli taḳı açuḳluḳnı yüksek anıŋdın kim ortaḳ ḳılurlar.

92. O, görünen ve görünmeyen her şeyi bilendir. Allah onların ortak koştuklarından münezzehtir, çok yücedir.

قُل رَّبِّ إِمَّا تُرِيَنِّي مَا يُوعَدُونَ {المؤمنون/93}

93.ayġıl iḍimā! eger körkitse sen maŋa ol kim üḍ urlurlar.

93. Ey Peygamber! Sen şöyle dua et: "Rabbim! Eğer Sen inkârcılara vâdolunan azabı bana göstereceksen;"

رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ {المؤمنون/94}

94. iḍimā! ḳılmaġıl mėni küç ḳılıġlı boḍunlar içinde.

94. "Rabbim! Beni bu zâlimler gürûhu içinde bırakma!"

وَإِنَّا عَلَى أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ {المؤمنون/95}

95.biz körkitmek üzele saŋa anı kim üḍ urdumız anlarḳa uġanlar miz.

95. Ey Peygamber! Biz onlara vâdettiğimiz azabı sana göstermeye elbette kâdiriz.

ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ {المؤمنون/96}

491 Krş. Enbiyâ 21/22.

96.kėtergil anıŋ birle kim ol körklügrek ėsizlikni. biz bilgenrek anı kim belgürtürler.

96. Fakat (onlar ne yaparlarsa yapsınlar) sen kötülüğe en iyi şekilde karşılık ver; onların şirklerine karşılık tevhid inancını anlatmaya devam et. Biz onların Allah hakkında neler uydurduklarını çok iyi biliyoruz.

وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ {المؤمنون/97}

97. ayġıl iḍimā! sıġnur miz saŋa. yekler köŋül bulġaşturmaḳdın.

97. Ve (bunu başarabilmek için de) şöyle dua et: "Rabbim! Şeytanların; şeytan tabiatlı insanların vesvese ve telkinlerinden Sana sığınırım."[492]

وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ {المؤمنون/98}

98.sıġnur miz saŋa iḍimā! kelmeklerindin maŋa.

98. "Rabbim! Onların bana yaklaşmalarından Sana sığınırım."

حَتَّى إِذَا جَاء أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ {المؤمنون/99}

99.ḳaçan kelse anlarda biriŋe ölüm aydı iḍimā! ḳaytarġıl mėni.

99. (Söz konusu inkârcılar Allah hakkında ileri geri konuşmaya devam ederken) onlardan birine ölüm gelip çatınca şöyle yalvarır: "Rabbim! Beni hayata geri döndür."

لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِن وَرَائِهِم بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ {المؤمنون/100}

100. bolġay kim men ḳılġay men ėḍgü iş anıŋ içinde kim ḳoḍtum. andaġ ermez ol bir söz ol ol aydaçılar ol. anlarnıŋ arḳalarında gūr ol aḍaḳın ḳoparılġularıḳa tėgi.

100. "Ta ki, iyi ve yararlı işler yapıp boşa geçirdiğim ömrümü telâfi edeyim." Hayır, Hayır! Onun söylediği bu söz boş lakırtıdan ibarettir. Onların önlerinde, dünyaya geri dönüşlerine bir engel vardır, dönecekleri yer, diriltilecekleri âhiret günüdür.

492 Krş. Nâs 114/1-6.

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءلُونَ {المؤمنون/101}

101.ḳaçan ürülse borġu içiŋe nisbet aytılmaz olar ara ol kün aytışmazlar.

101. (Kıyamet günü) Sûr'a üflendiği zaman[493] artık ne çoluk çocuğun ve akrabanın bir faydası dokunur, ne de kimsenin birbirini soracak hali kalır.

فَمَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ {المؤمنون/102}

102.kimnüŋ aġır bolsa terāzūları anlar tururlar anlar ḳurtuġlılar.

102. O gün (teraziler kurulur); iyilikleri ağır gelenler asıl kurtuluşa erecek olanlardır.

وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُوْلَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ {المؤمنون/103}

103.kimnüŋ yüŋüki kelse terāzūları anlar tururlar anlar ziyān ḳıldılar özleriŋe tamuġ içinde meŋgü ḳalıġlılar.

103. İyilikleri hafif gelenler ise, kendilerini hüsrana uğratanlar ve cehennemde asırlarca kalacak olanlardır.

تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ {المؤمنون/104}

104.yapşur yüzleriŋe ot anlar anıŋ içinde yüzlerin tügügliler.

104. Cehennem ateşi onların yüzlerini yalayıp yakar ve dudakları kavrulmuş bir halde dişleri sırıtır kalır.

493 "Sûr" kelimesi boynuz anlamına gelmektedir. Eski devirlerde insanları, askerleri bir araya getirmek için üflendiği zaman ses çıkaran bir boynuz kullanılırdı. Kıyamet günü Sûr'un üflenmesi mecâzi bir ifadedir ve insanların dünya hayatından göçmelerini ya da kabirlerinden yeniden dirilişlerini haber veren bir çeşit sesli uyarıdır.

أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَى عَلَيْكُمْ فَكُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ {المؤمنون/105}

105. ermedi mü belgülerim oḳılur siler üze erdiŋiz anı yalġanḳa tutar erdiŋizler.

105. (O gün Allah onlara diyecek ki:) "Siz değil miydiniz, âyetlerim size okunurken onları yalanlayanlar?"

قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ {المؤمنون/106}

106.aydılar iḍimizā! yėŋdi uttı biziŋ üze bed baḫtlıḳımız erdimiz yoldın azġuçılar.

106. Onlar diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! Biz talihsizliğimizin kurbanıyız ve bu yüzden sapkın kimseler olduk."

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ {المؤمنون/107}

107.iḍimizā! çıḳarġıl andın eger yansa miz biz küç ḳılıġlılar miz.

107. "Ey Rabbimiz! Sen bizi buradan hele bir çıkar, eğer yine biz eski (isyankâr) hâlimize dönersek, o zaman gerçekten böyle bir cezayı hak eden zâlimler oluruz."

قَالَ اخْسَؤُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ {المؤمنون/108}

108.aydı itiliŋler anıŋ içinde sözlemeŋler maŋa.

108. Allah şöyle diyecek: "Kesin sesinizi! Artık Bana bir şey söylemeyin."

إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ {المؤمنون/109}

109.ol erdi bir gürūh mėnim ḳullarımdın ayurlar iḍimizā! kėrtgündimiz örtgil yazuḳumızını yarlıḳaġıl. sen yarlıḳaġlılarda yėgreki sen.

109. "Kullarımdan bir kısmı dünyada iken, 'Ey Rabbimiz! Biz Sana yürekten inandık iman ettik, günahlarımızı bağışla, bize merhamet eyle. Merhamet edecek yegâne varlık Sensin' diye dua ediyorlardı."

{110/المؤمنون} فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتَّىٰ أَنسَوْكُمْ ذِكْرِي وَكُنتُم مِّنْهُمْ تَضْحَكُونَ

110. tuttunızlar anlarnı füsūs ançaḳ unutturdılar silerni mėnim yāḍımdın. erdinizler anlarḳa küler erdinizler.

110. "Siz de onlarla alay ediyordunuz. Öyle ki, bu haliniz Beni anmayı size unutturdu. Siz onlara gülüp duruyordunuz."

{111/المؤمنون} إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ

111.men yanut bėrdim anlarḳa bu kün anın birle kim serindiler anlar olar ḳurtuluġlılar.

111. "İşte Ben de bugün, size gösterdikleri sabırdan dolayı onları ödüllendiriyorum. Onlar gerçekten kurtuluşa ermişlerdir."

{112/المؤمنون} قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ

112. aydı neçe örüklendinizler yer içinde yıllar sanın?

112. Allah cehennemliklere, "Dünyada kaç yıl kaldınız?" diye soracak.

{113/المؤمنون} قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَاسْأَلِ الْعَادِّينَ

113.aydılar örüklendinizler bir kün yā bir künnüŋ bir ançası ayġıl sanadaçılarḳa?

113. Diyecekler ki: "Bir gün ya da daha az. Sen bunu günlerin hesabını tutanlara sor!"

{114/المؤمنون} قَالَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَّوْ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ

114.aydı örüklendinizler meger az eger siler bildinizler erse.

114. Allah da diyecek ki: "Evet, dünyada çok az yaşadınız, keşke bunu daha önceleri anlayabilseydiniz."

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ {المؤمنون/115}

115. sėzindiŋizler mü biz törüttimiz silerni oynayu siler biziŋ tapa yandurulmaz siler?

115. "Benim sizi boş yere yarattığımı ve hesap vermek üzere huzuruma gelmeyeceğinizi mi sanıyordunuz?"

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ {المؤمنون/116}

116.yüksek Taŋrı erklig sezā. yoḳ iḍi meger ol. ʿarş iḍisi aġırlıġ.

116. Öyleyse şunu iyi bilin ki, Allah yücelerden yücedir, gerçek hükümranlık O'na aittir; O'ndan başka hiçbir Tanrı yoktur, O yüce arşın Rabbidir.

وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ {المؤمنون/117}

117.kim aysa Taŋrı birle aḍın taŋrı ḥüccet yoḳ aŋar anıŋ birle anıŋ saḳışı iḍisi üskinde. ol ḳurtulmas tanıġlılar.

117. Gerçek böyle iken, kim Allah'la beraber Tanrı olduğuna dair hakkında hiçbir delil bulunmayan başka Tanrılara tapınacak olursa, onun hesabı Rabbinin huzurunda görülecektir. Şu bir gerçek ki, kâfirler aslâ kurtuluşa eremezler.

وَقُل رَّبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ {المؤمنون/118}

118. ayġıl iḍimā! örtgil yarlıḳaġıl. sėn yarlıḳaġlılarda yėgreki sen.

118. Ey Peygamber ve ey müminler! Siz şöyle dua edin: "Rabbim! Sen bize hep mağfiret ve merhametinle muamele et! Çünkü en büyük merhamet sahibi Sensin."